This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

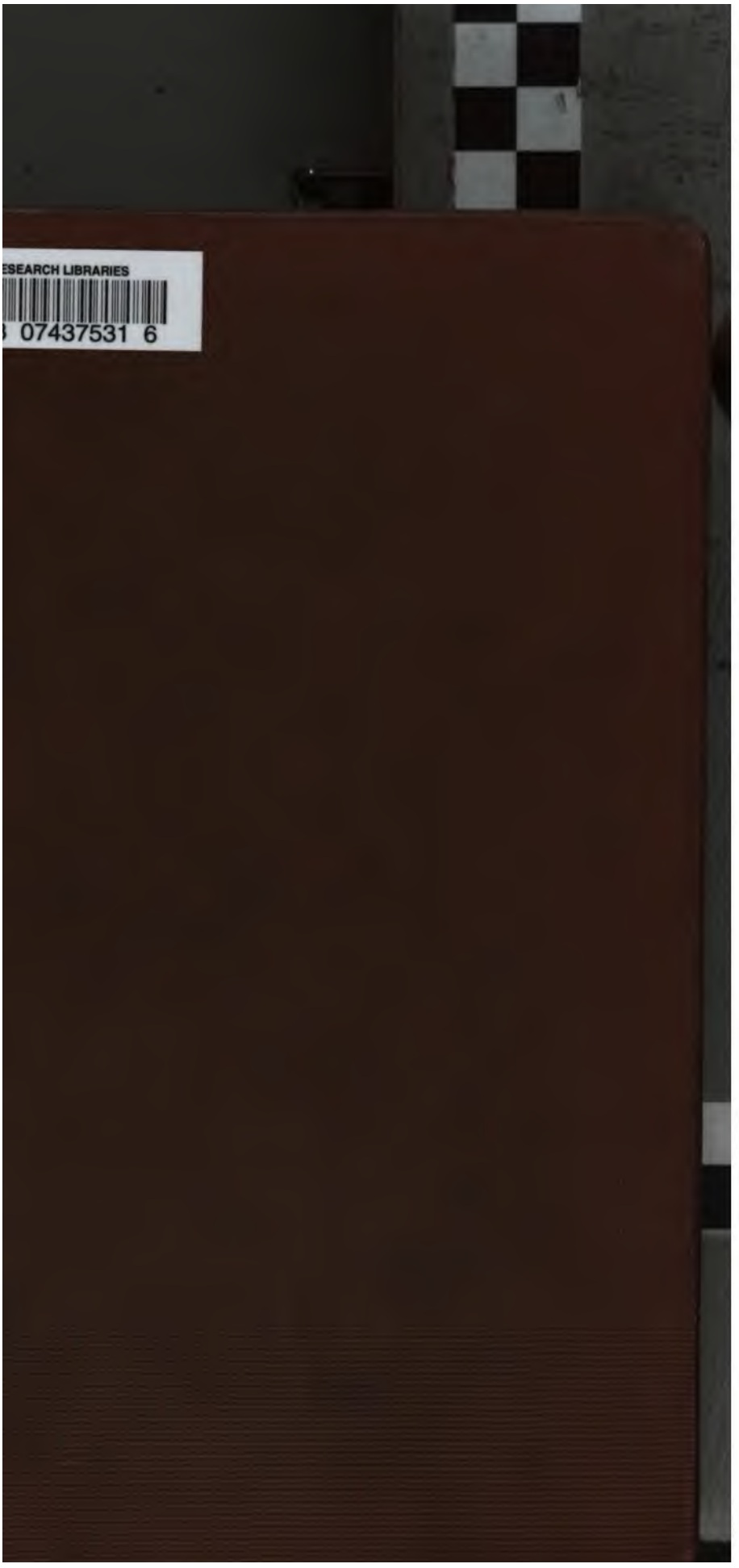
ESEARCH LIBRARIES
07437531 6

Hilton

*NCF(185

THE

WORKS OF JOHN MILTON

IN EIGHT VOLUMES

VOL. VI.

PROSE WORKS. VOL. IV.

THE WORKS OF

John Milton

IN VERSE AND PROSE

PRINTED FROM THE ORIGINAL EDITIONS

WITH A LIFE OF THE AUTHOR BY

THE REV. JOHN MITFORD

VOL. VI.

LONDON
WILLIAM PICKERING
1851

TILDEN LIBRARY
1895

PROSE WORKS.

CONTENTS OF VOL. IV.

Page

Pro Populo Anglicano Defenſio, Contra Claudii Anonymi, aliàs Salmaſii, Defenſionem Regiam 1

Joannis Philippi Angli Reſponſio Ad Apologiam Anonymi cujuſdam tenebrionis pro Rege et Populo Anglicano infantiſſimam . 190

Defenſio Secunda pro Populo Anglicano: Contra infamem Libellum anonymum, cujus Titulus, Regii ſanguinis clamor ad cœlum adverſus parricidas Anglicanos 236

Authoris pro ſe Defenſio contra Alexandrum Morum, Eccleſiaſten, Libelli famoſi, cui titulus, Regii ſanguinis clamor ad cœlum adverſùs Parricidas Anglicanos, authorem rectè dictum . . 332

Authoris ad Alexandri Mori Supplementum Reſponſio . . . 407

Accedence Commenc't Grammar, Supply'd with ſufficient Rules For the uſe of ſuch as, Younger or Elder, are deſirous, without more trouble then needs, to attain the Latin Tongue; the elder ſort eſpecially, with little teaching, and thir own induſtry 431

Pro Populo Anglicano Defenſio,

Contra Claudii Anonymi, aliàs Salmaſii, Defenſionem Regiam.

PRÆFATIO.

Tametſi vereor, ſi in defendendo Populo Anglicano tam ſim profuſus verborum, vacuus rerum, quàm eſt pleriſque viſus in defenſione regiâ Salmaſius, ne verboſiſſimi ſimul et ineptiſſimi defenſoris nomen meritus eſſe videar, tamen cùm in mediocri quavis materia tractanda nemo ſibi adeò properandum eſſe exiſtimet, quin exordio ſaltem aliquo pro dignitate ſuſcepti à ſe operis uti ſoleat, id ego in re omnium ferè maxima dicenda ſi non omittam, neque nimis aſtringam, ſpero equidem, duas propemodùm res, quas magnoperè vellem, aſſecuturum me eſſe; alteram, ut cauſæ huic nobiliſſimæ, et ſeculorum omnium memoriâ digniſſimæ nulla ex parte, quantum in me eſt, deſim; alteram, ut reprehenſam in adverſario futilitatem et redundantiam, devitaſſe tamen ipſe nihilo minus judicer. Dicam enim res neque parvas, neque vulgares, regem potentiſſimum, oppreſſis legibus, religione afflictâ, pro libidine regnantem, tandem à ſuo populo, qui ſervitutem longam ſervierat, bello victum; inde in cuſtodiam traditum; et cùm nullam omnino meliùs de ſe ſperandi materiam vel dictis vel factis præberet, à ſummo demùm regni Concilio capite damnatum; et pro ipſis Regiæ foribus ſecuri percuſſum. Dicam etiam, quod ad levandos magna ſuperſtitione hominum animos multum contulerit, quo jure, præſertim apud nos, judicatum hoc atque

peractum ſit; meoſque cives fortiſſimos, deque univerſis orbis terrarum civibus ac populis egregiè meritos ab improbiſſimis maledicorum, ſive noſtratium, ſive exterorum calumniis, tum imprimis ab hujus inaniſſimi Sophiſtæ maledictis, qui pro duce et coryphæo cæterorum ſe gerit, facilè defendam. Quæ enim ullius regis alto ſolio ſedentis majeſtas unquam tanta eluxit, quanta tum Populi Anglicani effulgebat, cum excuſſâ illâ veteri ſuperſtitione, quæ diu invaluerat, ipſum regem, ſeu potiùs de rege hoſtem, qui ſolus mortalium impunitatem ſibi divino jure vendicabat, ſuis legibus irretitum judicio perfundere, et quo is quemcunque alium ſupplicio affeciſſet, eodem ſontem ipſum afficere non vereretur. At quid ego hæc tanquam populi facta prædico? quæ ipſa per ſe penè vocem edunt, et præſentem ubique teſtantur Deum. Qui, quoties ſuæ ſapientiſſimæ menti complacitum eſt, ſuperbos et effrænatos reges, ſupra humanum modum ſeſe attollentes, ſolet deturbare, et totâ ſæpè cum domo funditus evertit. Illius nos manifeſtò numine ad ſalutem et libertatem propè amiſſam ſubitò erecti, illum ducem ſecuti, et impreſſa paſſim divina veſtigia venerantes, viam haud obſcuram, ſed illuſtrem, illius auſpiciis commonſtratam et patefactam ingreſſi ſumus. Hæc ego omnia digne ſatis explicare, et quod omnes fortaſſe gentes legant atque ætates, monumentis tradere, ſi diligentiâ ſolùm meâ, cujuſmodicunque eſt, meis tantùm viribus ſperem me poſſe, fruſtra ſim. Quæ enim oratio tam auguſta atque magnifica, quod tam excellens ingenium huic oneri ſubeundo par eſſe queat, ut cùm illuſtrium virorum aut civitatum res geſtas vix reperiatur tot ſeculis qui luculentè poſſit ſcribere, opinetur quiſquam hæc, non hominum, ſed omnipotentis planè Dei gloriosè et mirabiliter facta ullis ſe verbis aut ſtylo aſſequi poſſe? Quod quidem munus ut ſuſciperem, tametſi ſummi in republica noſtrâ viri ſuâ authoritate perfecerunt, mihique hoc negotium datum eſſe voluerunt, ut quæ illi, Deo ductore, magna cum gloria geſſere, ea, quod certè proximum eſt, contra invidiam et

obtrectationem, quas in res ferrum et apparatus belli nihil poteſt, alio genere armorum defenderem, quorum ego quidem judicium magno mihi ornamento eſſe exiſtimo, me ſcilicet eorum ſuffragiis eum eſſe præ cæteris, qui hanc patriæ meæ fortiſſimis liberatoribus haud pœnitendam operam navarem, quin et ipſe ab ineunte adoleſcentia iis eram ſtudiis incenſus, quæ me ad optima quæque ſi minùs facienda, at certè laudanda incitatum ferebant, his tamen diffiſus adminiculis ad divinam opem recurro: Deumque Opt. Max. donorum omnium largitorem invoco, ut quàm proſperè quamque piè noſtri illi ad libertatem clariſſimi duces regios faſtus, et dominatum impotentem acie fregerunt, dein memorabili tandem ſupplicio extinxerunt, quamque facili negotio nuper unus de multis ipſum regem veluti ab inferis reſurgentem, inque illo libro poſt mortem edito novis argutiis, et verborum lenociniis populo ſe venditantem redarguit atque ſummovit, tam ego feliciter tamque verè declamatoris hujus exotici petulantiam et mendacia refellam atque diſcutiam. Qui alienigena cùm ſit, et quamvis id millies neget, Grammaticus, non eâ ſtipe contentus quam hoc nomine meretur, magnus ardelio eſſe maluit; non reipub. ſolùm immiſcere ſe auſus, ſed alienæ: cum neque modeſtiam, neque judicium, neque aliud quicquam afferat, quod oporteret ſanè tantum arbitrum, præter arrogantiam Grammaticam. Et ſanè hæc quæ jam Latinè utcunque ſcripſit, ſi inter Anglos, et noſtro ſermone protuliſſet, vix eſſet, credo, qui do reſponſo laborandum eſſe judicaret; ſed partim trita, et refutationibus jam crebris exploſa negligeret, partim tyrannica et fœda; viliſſimo quovis mancipio vix ferenda, quamvis alioqui regias ſecutus ipſe partes, averſaretur. Nunc cùm inter exteros, et noſtrarum rerum penitùs ignaros grandi paginâ turgeſcat, ſunt illi quidem qui res noſtras perperam intelligunt, edocendi; hic ſuo more (quandoquidem tanta maledicendi aliis libidine fertur) ſuo inquam more ac modo erit tractandus. Quod ſiquis miretur fortè, cur ergò tam diu intactum et ovantem,

noſtroque omnium ſilentio inflatum volitare paſſi ſimus, de aliis ſanè neſcio, de me audacter poſſum dicere, non mihi verba aut argumenta, quibus cauſam tuerer tam bonam, diu quærenda aut inveſtiganda fuiſſe, ſi otium et valetudinem (quæ quidem ſcribendi laborem ferre poſſit) nactus eſſem. Quâ cum adhuc etiam tenui admodùm utar, carptim hæc cogor, et interciſis penè ſingulis horis vix attingere, quæ continenti ſtylo atque ſtudio perſequi debuiſſem. Unde hoc ſi minùs dabitur, cives meos præſtantiſſimos, patriæ conſervatores digno laudum præconio celebrare, quorum immortalia facinora jam toto orbe claruerunt, defendere tamen, et ab hujus importuni literatoris inſolentiâ, et profeſſoriæ linguæ intemperiis vindicare haud mihi difficile futurum ſpero. Peſſimè enim vel naturâ vel legibus comparatum foret, ſi arguta ſervitus, libertas muta eſſet; et haberent tyranni qui pro ſe dicerent, non haberent qui tyrannos debellare poſſunt: miſerum eſſet, ſi hæc ipſa ratio, quo utimur Dei munere, non multo plura ad homines conſervandos, liberandos, et, quantum natura fert, inter ſe æquandos, quàm ad opprimendos et ſub unius imperio malè perdendos argumenta ſuppeditaret. Cauſam itaque pulcherrimam hac certâ fiduciâ læti aggrediamur; illinc fraudem, fallaciam, ignorantiam, atque barbariem; hinc lucem, veritatem, rationem, et ſeculorum omnium optimorum ſtudia, atque doctrinam nobiſcum ſtare.

Agè nunc jam, ſatis præfati, quoniam cum criticis res eſt, tam culti voluminis titulum imprimis videamus quid ait, Defenſio regia pro Carolo I. ad Car. II. *Magnum ſanè præſtas, O quiſquis es! patrem defendis ad filium; mirum ni cauſam obtineas. Verùm ego te falſo aliàs ſub nomine, nunc ſub nullo latitantem, Salmaſi, ad alia voco ſubſellia, ad alios judices, ubi tu illud euge et ſophῶs, quod in palæſtra tua literaria captare miſerè ſoles, fortaſſe non audies. Sed cur ad regem filium defenſio hæc regia? non opus eſt tortore, confitentem habemus reum;* Sumptibus *inquit* Regiis, *O te venalem*

oratorem et ſumptuoſum! Siccine defenſionem pro Carolo patre, tuâ ſententiâ, rege optimô, ad Carolum filium regem pauperrimum noluiſti niſi ſumtibus regiis? Sed veterator etiam haud irridiculus eſſe voluiſti, qui regiam defenſionem *dixeris; non enim ampliùs tua quam vendidiſti, ſed legitimè jam* regia defenſio *eſt; centenis nimirum Jacobæis emta, ingenti pretio ab egentiſſimo Rege: non enim ignota loquimur; novimus qui illos aureos domum attulit tuam, qui crumenam illam teſſellis vitreis variatam, novimus qui te avaras manus porrigentem vidit, in ſpeciem quidem ut Sacellanum Regis miſſum cum munere, re verâ ut ipſum munus amplecterere; et unâ tantùm mercede acceptâ totum penè regis ærarium exinanires. Sed eccum ipſum, crepant fores, prodit hiſtrio in proſcenium.*

Date operam et cum ſilentio animadvertite,
Ut pernoſcatis quid ſibi Eunuchus velit.

Nam quicquid eſt, præter ſolitum cothurnatus incedit. Horribilis nuper nuntius aures noſtras atroci vulnere, ſed magis mentes perculit, de parricidio apud Anglos in perſonâ regis ſacrilegorum hominum nefariâ conſpiratione admiſſo. *Profectò nuntius iſte horribilis aut gladium multo longiorem eo quem ſtrinxit Petrus habuerit oportet, aut aures iſtæ auritiſſimæ fuerint, quas tam longinquo vulnere perculerit: nam aures non ſtolidas ne offendiſſe quidem potuit. Ecqua enim vobis ſit injuria, ecquis veſtrûm læditur, ſi nos hoſtes et perduelles noſtros, ſive plebeios, ſive nobiles, ſive reges morte multamus? At iſta mitte, Salmaſi, quæ ad te nihil attinent: ego enim de te etiam* horribilem *habeo quem apportem* nuntium; *quique omnium Grammaticorum et Criticorum aures, modò teretes habent et doctas, atrociori vulnere ſi non perculerit, mirabor;* de parricidio *apud Hollandos* in perſona *Ariſtarchi,* nefariâ *Salmaſii audaciâ* admiſſo: *te magnum ſcilicet Criticum* ſumptibus regiis *conductum, ut defenſionem regiam ſcriberes,*

non ſolùm putidiſſimo exordio, præficarum funebribus nugis et næniis ſimillimo nullius, non fatui, mentem miſeratione permoviſſe, ſed primâ ſtatim clauſulâ riſum penè legentibus multiplici barbariſmo concitâſſe. Quid enim, quæſo, eſt parricidium in perſona regis admittere, *quid* in perſona regis? *quæ unquam latinitas ſic locuta eſt? niſi aliquem nobis forte Pſeudophilippum narras, qui perſonam regis indutus, neſcio quid parricidii apud Anglos patraverit; quod verbum verius opinione tua ex ore tibi excidiſſe puto. Tyrannus enim, quaſi hiſtrionalis quidam rex, larva tantùm et perſona regis, non verus rex eſt. Cæterùm ob hujuſmodi noxas Gallico-latinas, quibus paſſim ſcates, non tam mihi, neque enim eſt otium, quàm ipſis tuis Grammatiſtis pœnas dabis; quibus ego te deridendum et vapulandum propino. Hoc multo atrocius; quod à ſummis magiſtratibus noſtris de rege ſtatutum eſt, id* ſacrilegorum hominum nefariâ conſpiratione *admiſſum ais. Tune furcifer potentiſſimi nuper regni, nunc reipub. eo potentioris acta et conſulta ſic nominas? quorum de factis ne Rex quidem ullus ut quicquam gravius pronuntiaret, aut ſcriptum ederet, adduci adhuc potuit. Meritò itaque ampliſſimi Ordines Hollandiæ, liberatorum olim patriæ vera progenies, defenſionem hanc tyrannicam, populorum omnium libertati peſtilentiſſimam edicto ſuo tenebris damnarunt; cujus et ipſum authorem omnis libera Civitas ſuis prohibere finibus, aut ejicere deberet: eaque præcipuè quæ tam ingratum tamque tetrum reipub. hoſtem ſuo ſtipendio alit; cujus ille reipub. haud ſecùs atque noſtræ, fundamenta ipſa atque cauſas oppugnat; necnon utramque unâ et eâdem operâ labefactare et ſubruere conatur; præſtantiſſimoſque illic Libertatis Vindices noſtrorum ſub nomine maledictis proſcindit. Reputate jam vobiſcum Illuſtriſſimi Fœderatorum Ordines, et cum animis veſtris cogitate, quis hunc regiæ poteſtatis aſſertorem ad ſcribendum impulerit, quis nuper apud vos regiè ſe gerere incœperit, quæ conſilia, qui conatus, quæ turbæ denique*

per Hollandiam ſecutæ ſint, quæ nunc eſſent, quàm vobis parata ſervitus, novuſque dominus erat, atque illa veſtra tot annorum armis atque laboribus vindicata libertas, quàm propè extincta apud vos nunc foret, niſi opportuniſſimâ nuper temerarii juvenis morte reſpiraſſet. Sed pergit iſte noſter ampullari, et mirabiles tragœdias fingere, Quoſcunque infandus hic *parricidialis nimirum barbariſmi Salmaſiani* rumor attigit, haud ſecus ac ſi fulmine afflati eſſent derepentè his arrectæque horrore comæ et vox faucibus hæſit. *Quod nunc primitùs auditum diſcant Phyſici, comas fulmine arrectas. Verùm quis hoc neſcit, viles et imbelles animos, magni cujuſpiam facinoris vel rumore obſtupeſcere; quodque priùs fuerunt, tum ſe maximè ſtipites indicare. Alii* lacrymas non tenuerunt, *mulierculæ credo aulicæ, aut ſiqui his molliores; inter quos et ipſe Salmaſius novâ quâdam metamorphoſi Salmacis factus eſt; et fonte hoc ſuo lacrymarum fictitio, et nocte parato viriles animos emollire conatur. Moneo itaque et cavere jubeo*

— infamis ne quem malè fortibus undis
Salmacis enervet.
— ne vir cum venerit, exeat inde
Semivir, et tactis ſubitò molleſcat in undis.

Fortiùs verò *inquit* animati *(nam fortes puto et animoſos ne nominare quidem niſi putidè poteſt)* tantâ indignationis flammâ exarſerunt, ut vix ſe caperent. *Furioſos illos non flocci facimus; verâ fortitudine ſuique compote iſtos minaces pellere, et in fugam vertere conſuevimus.* Nemo certè non diras imprecatus eſt tanti ſceleris authoribus. *Vox tamen, ut tu modò aiebas,* faucibus hæſit; *at que hæſiſſet utinam in hunc uſque diem, ſi de noſtris duntaxat perfugis hoc vis intelligi, quod nos etiam pro comperto habemus, nihil illis frequentius in ore eſſe, quàm diras et imprecationes omnibus bonis abominandas quidem, non tamen metuendas. De aliis credibile vix eſt, cum ſupplicii de rege ſumti fama*

illuc perveniſſet, repertum in libero præſertim populo fuiſſe ullum, tam ad ſervitutem natum, qui nos dicto læderet, aut factum noſtrum crimini daret; imò potiùs omnes bonos omnia bona dixiſſe; quinetiam Deo gratias egiſſe, qui exemplum juſtitiæ tam illuſtre et excelſum ediderit, quodque cæteris regibus tam ſalutari documento eſſe poſſit. Iſtos itaque feros ac ferreos cædem *neſcio cujus* miſerabilem, ac mirabilem *plorantes, cum ſuo tinnulo oratore,* poſt regium in orbe nomen natum notumque, *frigidiſſimo, etiam atque etiam plorare jubemus. At quis interim è ludo ferè puer, aut è cœnobio quovis fraterculus caſum hunc regis non multo diſertiùs, imo Latiniùs hoc oratore regio declamitaſſet? Verùm ego ineptior ſim, ſi infantiam hujus et deliramenta hunc in modum toto volumine accuratè perſequar; quod tamen libens facerem, (quoniam ſuperbiâ et faſtidiô, ut ferunt, ſupra modum turget) ni mole tantùm libri inconcinnâ atque inconditâ ſe protegeret, et veluti miles ille Terentianus poſt principia lateret: callido ſanè conſilio, ut defeſſus ſingula notando etiam acerrimus quiſque, tædio priùs conficeretur, quàm omnia redargueret. Nunc ejus quoddam ſpecimen dare hac veluti prælufione duntaxat volui; et cordatis lectoribus à principio ſtatim deguſtandum hominem præbere, ut in hac paginæ unius promulſide experiamur quàm lautè nos et luculenter cæteris ferculis excepturus ſit; quantas ineptias atque infantias toto opere congeſſerit, qui tam denſas, ubi minimè decuit, in ipſa fronte collocavit. Exinde multa garrientem, et ſcombris concionantem facilè prætereo; ad noſtras autem res quod attinet, haud dubitamus quin ea, quæ authoritate Parlamenti ſcripta publicè et declarata ſunt, apud omnes bonos et prudentes exteros plus ponderis habitura ſint, quàm unius impudentiſſimi homuncionis calumniæ, et mendacia; qui ab exulibus noſtris, patriæ hoſtibus, pretio conductus, quolibet eorum dictante quibus operam ſuam locaverat, aut rumuſculum ſpargente, falſiſſima quæque corradere, et in chartam conjicere non dubitavit.*

Utque planè intelligant omnes quàm non illi religio ſit, quidlibet ſcribere, verum an falſum, pium an impium; haud alius mihi teſtis adhibendus erit, quàm ipſe Salmaſius. Scribit is in Apparatu contra primatum Papæ, maximas eſſe cauſas cur Eccleſia redire ab epiſcopatu debeat ad Apoſtolicam *preſbyterorum* inſtitutionem; longè majus ex epiſcopatu introductum in eccleſiam eſſe malum, quàm illa ſchiſmata quæ priùs metuebantur: Peſtem illam quæ ex eo eccleſias invaſit, totum eccleſiæ corpus miſerabili tyrannide peſſumdediſſe; imo ipſos reges ac principes ſub jugum miſiſſe; Majorem in eccleſiam utilitatem redundaturam Hierarchiâ totâ extinctâ, quàm ſolo capite Papâ, *p.* 169. Poſſe epiſcopatum cum Papatu tolli cum ſummo bono eccleſiæ; ſublato epiſcopatu ruere ipſum Papatum, ſuper illo utpote fundatum, *p.* 171. Cur removeri debeat in illis regnis quæ jam Papatui renuntiârunt proprias habere cauſas. Cur ibi epiſcopatus retineatur ſe non videre; non integram videri reformationem quæ hac in parte imperfecta ſit; nihil afferri poſſe rationis aut cauſæ probabilis cur ſublato Papatu retineri debeat aut poſſit epiſcopatus, *p.* 179. *Hæc et multò plura cùm ante annos quatuor ſcripſerit, tantâ nunc vanitate et impudentiâ eſt, ut Parlamentum Angliæ graviter incuſare hoc loco audeat, quòd epiſcopatum* non ſolùm ſenatu ejiciendum, ſed etiam penitùs abjiciendum cenſuerint. *Quid? quòd ipſum etiam epiſcopatum ſuadet atque defendit, iiſdem uſus argumentis et rationibus, quas libro illo priore magno impetu confutaverat;* neceſſarios *nempe* fuiſſe epiſcopos, et omnino retinendos, ne mille peſtiferæ ſectæ et hæreſes in Angli apullularent. *O vafrum et verſipellem! adeone te etiam in ſacris non puduit deſultorem agere, propè dixeram, eccleſiam prodere; cujus tu ideò ſanctiſſima inſtituta tanto ſtrepitu aſſeruiſſe videris, ut quoties tibi commodum eſſet, eo majore cum infamia ea ipſa ludificari atque ſubvertere poſſes. Neminem hoc latet, cum regni*

Ordines, Eccleſiæ noſtræ, ad exemplum cæterarum, reformandæ ſtudio flagrantes, epiſcopatum funditùs tollere ſtatuiſſent, primò regem interceſſiſſe, dein bellum nobis eâ potiſſimùm cauſâ intuliſſe; quòd ipſi tandem in perniciem vertit. I nunc et te defenſorem regium eſſe gloriare, qui ut regem gnaviter defendas, ſuſceptam à temetipſo eccleſiæ cauſam nunc palàm prodis atque oppugnas: cujus graviſſimâ quidem cenſurâ eſſes notandus. De forma autem reipub. noſtræ, quoniam tu Profeſſor triobolaris et extraneus remotis capſulis atque ſcriniis tuis nugarum refertiſſimis, quas meliùs in ordinem redigere poteras, in aliena republ. ſatagere et odioſus eſſe mavis, ſic breviter tibi, vel cuivis potiùs te prudentiori reſpondeo; eam formam eſſe quam noſtra tempora atque diſſidia ferunt; non qualis optanda eſſet, ſed qualem obſtinata improborum civium diſcordia eſſe patitur. Quæ autem Reſpubl. factionibus laborat, atque armis ſe tuetur, ſi ſanæ et integræ tantùm partis rationem habet, cæteros ſive plebeios ſive optimates præterit aut excludit, ſatis profectò æqua eſt; quamvis regem et proceres, ſuis ipſa malis edocta, ampliùs nolit, Concilium *autem illud* ſupremum *quod inſectaris, atque etiam* Concilii Præſidem, *næ tu ridiculus es; Concilium enim illud, quod ſomnias, non eſt ſupremum, ſed Parlamenti authoritate ad certum duntaxat tempus conſtitutum, quadraginta virorum ex ſuo ferè numero, quorum quilibet cæterorum ſuffragiis præſes eſſe poteſt. Semper autem hoc uſitatiſſimum fuit, ut Parlamentum, qui noſter Senatus eſt, delectos ex ſuorum numero pauciores, quoties viſum erat, conſtitueret: iis unum in locum ubivis conveniendi, et veluti minoris cujuſdam habendi Senatûs poteſtas delata eſt. Iiſdem res ſæpè graviſſimæ, quo celeriùs et majori cum ſilentio tranſigerentur, commiſſæ atque creditæ; Claſſis, exercitus, ærarii cura aut procuratio, quævis denique pacis aut belli munia. Hoc ſive concilium nominetur, ſive quid aliud, verbo fortè novum, re antiquum eſt; et ſine quo nulla omninò Reſpubl. rectè adminiſtrari*

poteſt. De regis autem ſupplicio, et rerum apud nos converſione mitte vociferari, mitte virus illud tuum acerbitatis evomere; donec iſta quâ lege, quô jure, quô judiciô *facta ſint, telicet repugnante, ſingulis capitibus oſtendam et pedem conferam. Si tamen inſtas* quo jure, quâ lege, *eâ, inquam, lege quam Deus ipſe et natura ſanxit, ut omnia quæ reipubl. ſalutaria eſſent, legitima et juſta haberentur. Sic olim ſapientes tui ſimilibus reſponderunt.* Leges per tot annos ratas refixiſſe *nos criminaris; bonaſne an malas non dicis, nec ſi diceres audiendus eſſes, nam noſtræ leges Ole quid ad te? Utinam plures refixiſſent tum leges tum leguleios: rectiùs ſanè et rei Chriſtianæ et populo conſuluiſſent. Frendes quod* hæc, Manii, terræ filii, vix domi nobiles, vix ſuis noti licere ſibi crediderint. *Meminiſſes quæ te non ſolùm libri ſacri, ſed etiam Lyricus doceat:*

— Valet ima ſummis
Mutare, et inſignem attenuat Deus
Obſcura promens. —

Sic etiam habeto; eorum quos tu vix nobiles eſſe ais, alios nulli veſtrarum partium vel generis nobilitate cedere, alios ex ſe natos per induſtriam atque virtutem ad veram nobilitatem iter affectare, et cum nobiliſſimis quibuſque poſſe conferri; ſe autem malle filios terræ *dici, modò ſuæ, et domi ſtrenuè facere, quàm ſine terrâ et lare fumos vendendo, quod tu facis, homo nihili et ſtramineus eques, in aliena terra dominorum nutu et ſtipendio famem tolerare: ab iſta, mihi crede, peregrinatione ad agnatos potiùs et gentiles deducendus, niſi hoc unum ſaperes, quod frivolas quaſdam prælectiones et nugamenta ſcis tantâ mercede apud exteros effutire. Reprehendis quòd magiſtratus noſtri* colluviem omnium Sectarum recipiant; *quid ni recipiant? quos eccleſiæ eſt è cœtu fidelium ejicere, non magiſtratuum è civitate pellere; ſiquidem in leges civiles non peccant. Primò*

homines ut tutò ac liberè ſine vi atque injuriis vitam agerent, convenere in civitatem; ut ſanctè et religiosè, in Eccleſiam; illa leges, hæc diſciplinam habet ſuam, planè diverſam: Hinc toto orbe Chriſtiano per tot annos bellum ex bello ſeritur, quòd Magiſtratus et Eccleſia inter ſe officia confundunt. Quapropter et Papiſticam minimè toleramus; neque enim eam tam eſſe religionem intelligimus, quàm obtentu religionis tyrannidem pontificiam civilis potentiæ ſpoliis ornatam, quæ contra ipſum Chriſti inſtitutum ad ſe rapuit. Independentes, *quales à te ſolo finguntur, nulli apud nos unquam viſi, præter eos duntaxat qui cùm claſſes et Synodos ſupra Eccleſiam quamque ſingularem eſſe non agnoſcant, eas omnes velut Hierarchiæ particulas quaſdam, aut certè truncum ipſum, eradicandas eſſe tecum ſentiunt. Hinc nomen Independentium apud Vulgus obtinuit. Quod reſtat video te id agere, ut regum omnium et Monarcharum non invidiam ſolùm, ſed etiam bellum atrociſſimum in nos concites. Olim Rex Mithridates, quamvis causâ diſſimili, omnes reges in Romanos concitabat, eadem propè calumniatus; Romanis conſilium eſſe, omnia regna ſubvertere, iis nulla humana neque divina obſtare, à principio nihil niſi partum armis habuiſſe, latrones, regnorum maximè hoſtes: Hæc Mithridates regi Arſaci: te verò in illa tua exedra infantiſſimè rhetoricantem quæ fiducia provexit, ut ad bellum hortando, et licet nolis videri,* claſſicum canendo, *ullum vel inter pueros regem commovere te poſſe animum induceres, iſto præſertim ore tam exili et rancidulo, ut ne mures quidem Homericos, te buccinatore, bellum unquam ranunculis illaturos fuiſſe credam. Tantum abeſt ut metuam quid tu belli nobis aut periculi, homo ignaviſſime, apud exteros reges iſtâ tuâ rapidâ et inſulſâ facundiâ conflare poſſis: qui ad illos, ac ſi* regum capita *quaſi* pilas habeamus, de coronis quaſi trocho ludamus, ſceptra imperialia non pluris faciamus quàm bacula morionum capitata, *luſoriè ſanè nos defers. At tu interea, ſtultiſſimum*

caput; morionis ipſe baculo digniſſimus es, qui reges ac principes tam puerilibus argumentis ad bellum ſuaderi putes. Omnes deinde populos inclamas, dicto audientes tuo, ſat ſcio, minimè futuros. Hibernorum etiam conſceleratam illam ac barbaram colluviem regiis partibus in auxilium vocas. Quod unicum indicio eſſe poteſt quàm ſceleſtus ſis et væcors, quàm omnes penè mortales impietate, audaciâ, et furore ſuperes, qui devotæ gentis fidem atque opem implorare non dubitas, cujus ab impiâ ſocietate tot civium innocentiſſimorum ſanguine perfuſâ etiam rex ipſe aut abhorruit ſemper, aut abhorrere ſe ſimulavit. Et quam ille perfidiam, quam ille crudelitatem occultare, quantum potuit, atque ab ſe longè amovere ſummo ſtudio contendit, eam tu, bipedum nequiſſime, quo minùs ultrò atque palàm ſuſcipias, neque Deum neque homines vereris. Agedum; Hibernis igitur fautoribus ac ſociis ad defenſionem regis jam te accinge, Caves imprimis quod cauto mehercule opus erat, nequis te Tullio fortaſſe aut Demoſtheni omnem eloquentiæ laudem præreptum ire ſuſpicaretur; et prædicis, oratorio more non tibi agendum videri. *Næ tu haud ſtultè ſapis, id quod non potes, non videtur tibi eſſe agendum; oratoriè autem ut tu ageres quis, qui te ſatis novit, unquam exſpectavit? qui nihil elaboratè, nihil diſtinctè, nihil quod ſapiat, in lucem emittere aut ſoles aut potes, ſed veluti Criſpinus alter aut Tzetzes ille græculus, modo ut multum ſcribas, quàm rectè non laboras; neque ſi labores valeas.* Agetur, *inquis,* hæc cauſa toto orbe audiente, et quaſi ad judicandum ſedente. *Id adeò nobis pergratum eſt, ut adverſarium non cerebroſum et imperitum, qualis tu es, ſed cordatum et intelligentem dari jam nobis optemus. Perorans planè tragicus es, imo Ajax ipſe Lorarius:* Horum ego injuſtitiam, impietatem, perfidiam, crudelitatem proclamabo cœlo et terræ, ipſoſque authores convictos poſteris tradam, reoſque peragam. *O Floſculos! Tune igitur ſine ſale, ſine genio proclamator et rabula, bonis authoribus divex-*

andis tantùm aut tranſcribendis natus, quicquam de tuo quod vivat producere te putas poſſe? quem unà cum ſcriptis tuis futiliſſimis abreptum ætas, mihi crede, proxima oblivioni mandabit. Niſi ſi defenſio hæc regia ſuo fortaſſe reſponſo aliquid debitura eſt, ſi neglecta jam pridem et conſopita, in manus iterum ſumatur. Idque ego ab Illuſtriſſimis Hollandiæ Ordinibus peterem, ut eam è fiſco protinus dimiſſam, neque enim Theſaurus eſt, pervagari, quò velit, ſinant. Si enim quâ vanitate, inſcitiâ, falſitate referta ſit, planum omnibus fecero, quò latiùs excurrit, eò arctiùs, meâ quidem ſententiâ, ſupprimitur. Jam nos quemadmodum reos peragat, *videamus.*

Pro Populo Anglicano Defenſio,

Contra Claudii Anonymi, aliàs Salmaſii, Defenſionem Regiam.

CAP. I.

QUoniam tibi vano homini et ventoſo multum hinc forſitan ſuperbiæ Salmaſi, multum ſpiritûs acceſſit, magnæ ſcilicet Britanniæ regem fidei defenſorem eſſe, te verò regis, ego quidem et illum regi titulum, et hunc tibi jure pari ac meritô concedam: cum ſanè rex fidem, tu regem ſic defenderis, ut cauſam uterque ſuam evertiſſe potiùs videatur. Quod cum paſſim infrà, tum hoc primo capite oſtendam. Dixeras tu quidem præfationis paginâ duodecimâ *Ornari pigmentis rhetoricis tam bonam et juſtam cauſam non debere: nam ſimpliciter rem, ut geſta eſt, narrare, regem defendere eſt.* Quando igitur toto hoc capite in quo narrationem illam ſimplicem futuram pollicitus eras, neque rem ſimpliciter, ut geſta eſt, narras, neque non pigmentis, quantum in eo genere conſequi potes rhetoricis ornas, profectò vel tuo judicio ſi ſtandum eſſet, cauſa regia neque bona neque juſta erit. Quanquam hoc cave tibi ſumas quod dat nemo, poſſe te quicquam rhetoricè narrare; qui neque oratoris, neque hiſtorici, immò ne cauſſidici quidem partes narrando ſuſtinere potes; ſed quaſi cir-

culator quiſpiam, arte circumforaneâ, magnam de re in proœmio, velut in poſterum diem, exſpectationem concitabas, non tam ut rem promiſſam tum demùm narrares, quàm ut pigmenta illa miſera, et ampullas fuco refertas lectoribus quàm plurimis divenderes. Nam *de facto dicturus tot novitatum monſtris te circundari ac terreri ſentis, ut quid primum exequaris, quid deinde, quid poſtremò, neſcias.* Hoccine eſt ſimpliciter narrare? Dicam quod res eſt, tot tuorum ipſe mendaciorum monſtris, primùm terreri te ſentis, deinde tot nugis, tot ineptiis leviſſimum illud caput non *circundari* ſolùm, ſed circumagi, *ut quid primùm, quid deinde, quid poſtremò* dicendum ullo tempore ſit, non modò nunc *neſcias*, ſed nunquam antea non neſciveris. *Inter difficultates quæ occurrunt ad exprimendam tam in credibilis flagitii immanitatem hoc unum facile dictu ſuppetit, quod iterum iterumque repeti debet*, nempe *Solem ipſum atrocius factum nunquam adſpexiſſe alterum.* Multa Sol aſpexit, bone magiſter, quæ Bernardus non vidit. Solem autem iterum atque iterum repetas licebit, id tu quidem prudenter feceris, quod non noſtra flagitia, ſed defenſionis tuæ frigus vehementiſſimè poſtulabit. *Regum*, inquis, *origo cum Sole novo cœpit.* Dii te, Damaſippe, deæque ſolſtitio donent, quo te calfacias, qui ne pedem ſine *Sole:* nequis fortaſſe te umbraticum doctorem eſſe dicat. At hercle etiam in tenebris es, qui jus patrium à regio non diſtinguis: et cùm reges Patriæ Patres nominaveris, eâ ſtatim metaphorâ perſuaſiſſe credis, ut quicquid de patre non negaverim, id continuò de rege verum eſſe concedam. Pater et rex diverſiſſima ſunt. Pater nos genuit; at non rex nos, ſed nos regem creavimus. Patrem natura dedit populo, regem ipſe populus dedit ſibi; non ergò propter regem populus, ſed propter populum rex eſt; ferimus patrem, moroſum etiam et durum, ferimus et regem; ſed ne patrem

quidem ferimus tyrannum. Pater ſi filium interficit, capite pœnas dabit: cur non item rex eâdem juſtiſſimâ lege tenebitur, ſi populum, id eſt filios ſuos, perdiderit, præſertim cum pater, ut ne pater ſit, efficere non poſſit, rex facilè poſſit, ut neque pater ſit, neque rex. Quod ſi *de facti qualitate*, quod ais, *inde* æſtimandum eſt, tibi dico, peregrine, et rebus noſtris alieniſſime teſtis oculatus et indigena tibi dico; nos regem neque *bonum* neque *juſtum*, neque *clementem*, neque *religioſum*, neque *pium*, neque *pacificum*; ſed hoſtem prope decennalem, nec parentem patriæ ſed vaſtatorem *de medio ſuſtuliſſe*. *Solet hoc fieri*, fateris, inficias enim ire non audes, *ſed non à reformatis, regi reformato*. Siquidem reformatus is dici poteſt, qui ſcriptis ad Papam literis, Sanctiſſimum appellaverat Patrem, qui Papiſtis æquior ſemper quàm Orthodoxis fuit. Talis cùm fuerit, ne ſuæ quidem familiæ primus à reformatis eſt *de medio* ſublatus. Quid? ejus avia Maria nonne à reformatis exuta regno ſolum vertere coacta eſt, ſupplicio demum capitis affecta, ne Scotis quidem reformatis ægrè ferentibus? imò ſi operam contuliſſe dicam, haud mentiar. In tanta autem regum *reformatorum* paucitate, nihil hujuſmodi accidiſſe, ut eorum aliquis morte plecteretur, non eſt quod miremur. Licere autem regem nequam, ſive tyrannum regno pellere, vel ſupplicio quovis, prout meritus erit, punire, (etiam ſummorum ſententiâ Theologorum, qui ipſi reformandæ eccleſiæ authores fuere) aude tu modò negare. Concedis quàm plurimos reges non ſiccâ morte periiſſe, hunc *gladio*, illum *veneno*, alium ſqualore *carceris* aut *laqueo*. Omnium tamen hoc tibi miſerrimum videtur, et monſtri quiddam ſimile, regem in judicium adduci, *cauſam capitis dicere coactum, condemnatum, ſecuri percuſſum*. Dic mihi, homo inſipientiſſime, annon humanius, annon æquius, annon ad leges omnium civitatum accomodatius eſt, cujuſcunque cri-

minis reum in judicio ſiſtere, ſui defendendi copiam facere, lege condemnatum ad mortem haud immeritam ducere, ita ut damnato vel pœnitendi, vel ſe colligendi ſpatium detur, quàm ſtatim ut prehenſus eſt, indictâ cauſâ pecudis in modum mactare? Quotuſquiſque eſt reorum qui, ſi optio detur, non illo potiùs quàm hoc modo puniri ſe maluerit? Quæ ratio igitur animadvertendi in civem moderatior eſt habita, cur non eadem in regem quoque moderatior, et vel ipſi regi acceptior fuiſſe exiſtimanda eſt. Tu ſecreto, et ſine arbitris extinctum regem malebas, vel ut exempli tam boni ſalubritate omnis memoria careret, vel ut facti tam præclari conſcientia defugiſſe lucem, aut leges atque ipſam juſtitiam minimè ſibi amicam habuiſſe videretur. Exaggeras deinde rem, quòd neque per tumultum aut factionem optimatium, aut rebellium furorem, ſive militum ſive populi; non odio, non metu, non ſtudio dominandi, non cœco animi impetu, ſed conſilio et ratione meditatum diu facinus peregerint. O meritò quidem te ex juriſconſulto Grammaticum! qui ab accidentibus cauſæ, ut loquuntur, quæ per ſe nihil valent, vituperationes inſtituis, cum nondum docueris illud facinus in vitio an in laude ponendum ſit? Jam vide quàm in te facilè incurram. Si pulchrum et decorum fuit, eò magis laudandi quod nullis affectibus occupati, ſolius honeſtatis cauſâ fecerint; ſi arduum et grave, quòd non cœco impetu, ſed conſilio et ratione. Quanquam ego hæc divino potiùs inſtinctu geſta eſſe crediderim; quoties memoriâ repeto; quàm inopinato animorum ardore, quanto conſenſu totus exercitus, cui magna pars populi ſe adjunxerat, ab omnibus penè regni provinciis unâ voce regem ipſum ſuorum omnium malorum authorem ad ſupplicium depoſcebat. Quicquid erat, ſive magiſtratum ſive populum ſpectes, nulli unquam excelſiore animo, et, quod etiam adverſarii fatentur, ſedatiore, tam

egregium facinus et vel heroicis ætatibus dignum aggreſſi ſunt: quo non leges tantùm et judicia, dehinc mortalibus ex æquo reſtituta, ſed ipſam juſtitiam nobilitarunt, ſéque ipſâ illuſtriorem dehinc, ſéque ipſâ majorem poſt hoc inſigne judicium reddidere. Jam tertiam prope hujus capitis paginam exantlavimus nec tamen illa ſimplex narratio, quam promiſit, uſquam apparet. Queritur nos docere, *quoties rex moleſtè et odiosè regnat, impunè poſſe regno exui: ab hac,* inquit, *doctrina inducti, ſi mille rebus meliorem regem habuiſſent non ei vitam conſervaſſent.* Spectate hominis acumen; nam iſtuc aveo ex te ſcire, quo pacto hoc ſequitur, niſi tu nobis conceſſeris, noſtro rege mille rebus meliorem moleſtè et odioſè regnare; unde in eum deductus es locum, ut hunc quem defendis, iis regibus qui moleſtè et odiosè regnant mille rebus deteriorem facias; id eſt tyrannorum omnium fortaſſe immaniſſimum. Macti eſtote reges tam ſtrenuo defenſore. Nunc narrare incipit: *Torſerunt eum variis crucibus.* Dic quibus: *De carcere in carcerem traduxerunt.* Nec injuriâ, quippe ex tyranno hoſtem bello captum. *Cuſtodiis ſæpè mutatis:* ne ipſæ mutarent fidem. *Libertatis interdum ſpe oſtenſâ, interdum et reſtitutionis per pactionem.* Vide quàm non antea meditatum nobis fuerit, quàm non *tempora et modos* diu captavimus regis abdicandi. Quas res ab eo tum propemodum victore multo antè poſtulavimus, quæ niſi concederentur, nulla libertas, nulla ſalus populo ſperanda erat, eaſdem à captivo ſuppliciter, haud ſemel, imò ter et amplius petivimus; toties repulſam accepimus. Cum nulla de rege ſpes reliqua eſſet, ſit Parlamenti conſultum illud nobile, nequa deinceps ad regem poſtulata mitterentur; non ex quo is tyrannus eſſe, ſed ex quo inſanabilis eſſe cœpit. Poſtea tamen quidam ex Senatorum numero nova ſibi conſilia capientes, et idoneum tempus nacti, conditiones iterum regi fe-

rendas decernunt; pari ſanè ſcelere atque dementiâ ac Romanus olim Senatus, reclamante Marco Tullio et cum eo bonis omnibus, legatos decrevit ad Antonium: pari etiam eventu, niſi Deo immortali viſum aliter fuiſſet, illos in ſervitutem tradere, nos in libertatem vindicare. Nam cùm rex nihilo plus quàm antea conceſſiſſet, quod ad firmam pacem et compoſitionem reverà ſpectaret, illi tamen ſatisfactum ſibi à Rege eſſe ſtatuunt. Pars itaque ſanior, cùm ſe remque Publicam prodi videret, fidem fortiſſimi, et ſemper reipubl. fidiſſimi exercitûs implorat. In quo mihi quidem hoc ſolùm occurrit quod nolim dicere, noſtras legiones rectiora ſenſiſſe quàm patres conſcriptos: et ſalutem reipubl. armis attuliſſe, quam illi ſuis ſuffragiis propè damnaverant. Multa deinde flebiliter narrat, verùm tam inſcitè, ut luctum emendicare, non commovere videatur. Dolet quòd *eo modo, quo nullus unquam rex ſupplicium capitis paſſus ſit:* cùm ſæpiùs affirmaverit, nullum unquam regem ſupplicium capitis omnino eſſe paſſum. Tune, fatue, modum cum modo conferre ſoles, ubi factum cum facto quod conferas non habes? *Supplicium*, inquit, *capitis paſſus eſt, ut latro, ut ſicarius, ut parricida, ut proditor, ut tyrannus.* Hoccine eſt regem defendere, an ſententiam de rege ferre, eâ ſanè quæ à nobis lata eſt, multò ſeveriorem? quis te tam ſubitò pellexit ut nobiſcum pronuntiares? Queritur *perſonatos carnifices regi caput amputaſſe.* Quid hoc homine facias? queſtus eſt ſupra *de parricidio in perſona regis admiſſo*, nunc in perſona carnificis admiſſum queritur. Quid reliqua percurram, partim falſiſſima, partim frivola *de pugnis* et *calcibus* militum gregariorum, et licentiâ *ſpectandi cadaveris quatuor ſolidis taxatâ*, quæ frigidiſſimi literatoris inſcitiam et puſillitatem animi clamitant; legentem certè neminem pilo triſtiorem reddere poſſunt: ſatius meherculè fuiſſet Carolo filio, quemvis ex eo balatronum grege conduxiſſe, qui ad

coronam in triviis elegidia cantant, quàm oratorem hunc, luctificabilem dicam, an perridiculum deplorando patris infortunio adhibuiſſe; tam inſipidum et inſulſum, ut ne ex lacrymis quidem ejus mica ſalis exiguiſſima poſſit exprimi. Narrare jam deſiit; et quid deinde agat, dictu ſanè difficile eſt; adeò lutulentus et enormis fluit; nunc fremit, nunc oſcitat, nullum quidlibet garriendi modum ſibi ſtatuit, vel decies eadem repetendi, quæ ne ſemel quidem dicta non ſordeſcerent. Et certè neſcio, an blateronis cuiuſpiam extemporales quælibet nugæ, nugæ, quas ille uno pede ſtans verſiculis fortè effuderit, non digniores multo ſint quæ chartâ illinantur; adeò indigniſſimas eſſe reor quibus ſeriò reſpondeatur. Prætereo quòd regem *religionis protectorem* laudat, qui eccleſiæ bellum intulit, ut epiſcopos religionis hoſtes et tyrannos in eccleſia retineret. *Puritatem autem religionis* quî potuit is conſervare, ab impuriſſimis epiſcoporum traditionibus et cæremoniis ipſe ſub jugum miſſus? *Sectarum* verò, quibus tu *ſacrilegos ſuos cœtus tenendi licentiam* ais *dari*, quam ipſa Hollandia non dat, errores velim enumeres: interim nemo te magis ſacrilegus, qui perpetuò maledicendi peſſimam omnium licentiam tibi ſumis. *Non poterant graviùs rempubl. lædere quàm ejus dominum tollendo.* Diſce verna, diſce maſtigia, niſi dominum tollis, tollis rempublicam: privata res eſt, non publica quæ dominum habet. *At paſtores facinus eorum abominantes cum ſumma injuſtitia perſequuntur.* Paſtores illos ne quis fortè neſciat quales ſint, breviter dicam; iidem ſunt qui regi reſiſtendum armis eſſe, et verbo et ſcriptis docuerunt; qui omnes tanquam Merozum indefinenter execrari non deſtiterunt, quotquot huic bello aut arma, aut pecuniam, aut vires non ſuppeditaſſent; quod illi non contra regem, ſed contra tyrannum Saule quovis aut Achabo, imo Nerone ipſo Neroniorem ſuſceptum eſſe in concionibus ſacris vatici-

nabantur. Sublatis epiſcopis et ſacerdotibus quos Pluraliſtarum et non reſidentium nomine inſectari vehementiſſimè ſolebant, in eorum ampliſſima ſacerdotia, hic bina, ille trina, quàm ocyſſimè irruebant: unde ſuos greges quàm turpiter negligant paſtores iſti meritò egregii, nemo non videt: nullus pudor, nulla numinis reverentia dementes cupiditate et furiatos cohibere potuit, donec peſſimo eccleſiæ publico eâdem ipſi infamiâ flagrarent, quam paulò antè ſacerdotibus inuſſerant. Nunc quòd avaritia eorum nondum ſatiata eſt, quòd, inquies ambitione animus turbas concire, pacem odiſſe conſuevit, in Magiſtratus qui nunc ſunt, id quod priùs in regem fecerant, ſeditiosè concionari non deſinunt; regem ſcilicet pium crudeliter ſublatum; quem modò ipſi diris omnibus devotum, omni authoritate regiâ ſpoliandum, et bello ſacro perſequendum, in manus Parlamento, quaſi divinitùs, tradiderant; ſectas ſcilicet non exſtirpari, quod certè à magiſtratibus poſtulare perabſurdum eſt, qui avaritiam et ambitionem, quæ duæ in eccleſia hæreſes perniciosiſſimæ ſunt, ex ipſorum ordine paſtorum ac tribu, nullo adhuc modo aut ratione exſtirpare valuerunt. Quas illi ſectas apud nos inſectantur, obſcuras eſſe ſcio, quas ipſi ſequuntur famoſas, et eccleſiæ Dei longè periculoſiores, quarum principes Simon ille Magus. et Diotrephes fuere. Hos tamen, nequiſſimi cùm ſint, adeò non perſequimur, ut factioſis, et res novas quotidie molientibus nimium indulgeamus. Offendit jam te Gallum et errabundum, quod Angli *ſuis moloſſis*, quæ tua canina facundia eſt, *ferociores*, nullam *legitimi ſucceſſoris et hæredis* regni, nullam *natu minimi*, nullam *reginæ Bohemiæ* rationem habuerint. Tute reſpondebis tibi, non ego. *Ubi reipub. forma mutatur ex monarchica in aliam, non datur ſucceſſio inter differentis regiminis curatores.* Apparatu de primatu. *Minima*, inquis, *regni pars* hæc omnia *per tria regni* effecit: et digni

quidem, ſi hoc verum eſſet, quibus in cæteros imperium ſit viris in fœminas. *Iſti ſunt, qui regimen regni antiquum in alium qui à pluribus tyrannis teneatur, mutare præſumpſerunt*; rectè quidem illi et feliciter, quos tu reprehendere non potes, quin ſimul fœdiſſimè barbarus et ſolœcus ſis, non moribus ſolùm, ſed ſyntaxi etiam, grammaticorum opprobrium. *Angli maculam hanc nunquam deleverint.* Immò tu, licèt omnium literatorum litura ipſe ſis, et verè macula, Anglorum tamen famam et ſempiternam gloriam nunquam valueris commaculare. Qui tantâ animi magnitudine, quantâ omni memoriâ vix audita eſt, non hoſtes tantùm armatos, ſed hoſtiles intus, id eſt ſuperſtitioſas vulgi opiniones eluctati atque ſupergreſſi, Liberatorum cognomen poſthac per omnes gentes in commune ſibi pepererunt: populariter id auſi, quod apud alias nationes heroïcæ tantùm virtutis eſſe exiſtimatur. *Reformati et antiqui chriſtiani* quid hac in parte fecerint, aut facturi eſſent, tum reſpondebimus, cùm de jure tecum ſuo loco agetur; ne tuo vitio laboremus, qui gerrones omnes et Battos loquacitate vincis. Quæris quid ſis in noſtra cauſa *Ieſuitis* reſponſurus. Tuas res age transfuga, pudeat te facinorum tuorum, quando eccleſiam tui pudet; qui primatum Papæ, et epiſcopos tam jactanter modò et ferociter adortus, nunc epiſcoporum aſſecla factus es. Fateris *aliquos reformatorum*, quos non nominas (ego tamen nominabo quoniam tu eos *Jeſuitis longè pejores eſſe* ais, Lutherum nempe, Zwinglium, Calvinum, Bucerum, Paræum cum aliis multis) docuiſſe, *amovendum eſſe* tyrannum: *quis autem ſit tyrannus ad judicium ſapientum et doctorum ſe retuliſſe. Iſti verò qui? an ſapientes, an docti, an virtute nobiles, an nobilitate illuſtres.* Liceat, quæſo, populo, qui ſervitutis jugum in cervicibus grave ſentit, tam ſapienti eſſe, tam docto, tamque nobili, ut ſciat tyranno ſuo quid faciendum ſit, etiamſi neque exteros, neque grammaticos ſciſci-

tatum mittat. Tyrannum autem fuiſſe hunc non Angliæ ſolùm et Scotiæ Parlamenta cùm verbis tum factis diſertiſſimis declaraverunt, ſed totus ferè utriuſque regni populus aſſentitus eſt; donec epiſcoporum technis et fraudibus in duas poſtea factiones diſceſſit. Quid ſi Deus, quemadmodum eos qui lucis evangelicæ participes fiant, ita eos qui decreta ejus in reges hujus mundi potentiſſimos exequantur, non multos ſapientes aut doctos, non multos potentes, non multos nobiles eſſe voluit? ut per eos qui non ſunt aboleret eos qui ſunt; ut ne glorietur caro coram eo. Tu quis es qui oblatras? an doctus? qui ſpicilegia, qui lexica et gloſſaria ad ſenectutem uſque triviſſe potiùs videris, quàm authores bonos cum judicio aut fructu perlegiſſe? unde nil præter codices, et varias lectiones, et luxatum et mendoſum, crepas; doctrinæ ſolidioris ne guttulum quidem hauſiſſe te oſtendis. An tu ſapiens? qui de minutiis minutiſſimis rixari et mendicorum bella gerere ſoles, qui nunc aſtronomis, nunc medicis in ſua arte credendis imperitus ipſe et rudis convitia dicis; qui, ſiquis tibi voculæ unius aut literulæ in exemplari quovis abs te reſtitutæ gloriolam præripere conaretur, igni et aquâ, ſi poſſes, illi interdiceres? Et tamen ſtomacharis, et tamen ringeris, quòd omnes te Grammaticum appellant. Hamondum nuper regis hujus Sacellanum imprimis dilectiſſimum in libro quodam nugatorio nebulonem palàm appellas, quòd is te grammaticum appellaviſſet: idem, credo, eſſes ipſi regi convitium facturus, et defenſionem hanc totam retractaturus, ſi Sacellani ſui de te judicium approbaſſe audiviſſes. Jam vide quàm te Anglorum unus, quos tu *fanaticos*, *indoctos*, *obſcuros*, *improbos* vocitare audes, contemnam et ludibrio habeam, (nam nationem ipſam Anglicanam de te quicquam publicè cogitare curculiunculo, indigniſſimum eſſet) qui ſurſum, deorſum, quoquoverſum verſatus et volutatus, nihil niſi grammaticus es: im-

mo ac ſi deo cuilibet votum ipſo Mida ſtultius nuncupaſſes, quicquid attrectas, niſi cùm ſolœciſmos facis Grammatica eſt. Quiſquis igitur *de fœce illa plebis*, quam tu exagitas, (illos enim verè optimates noſtros, quorum ſapientiam, virtutem, et nobilitatem facta inclyta ſatis teſtantur, non ſic dehoneſtabo, ut te illis, aut tibi illos componere velim) quiſquis, inquam, de fœce illa plebis hoc tantummodò ſibi perſuaſerit, non eſſe ſe regibus natum, ſed Deo et patriæ, multò ſanè te doctior, multò ſapientior, multò probior, et ad omnem vitam utilior exiſtimandus erit. Nam doctus ille ſine literis, tu literatus ſine doctrina; qui tot linguas calles, tot volumina percurris, tot ſcribis, et tamen pecus es.

CAP. II.

QUod argumentum pro ſe *indubitatum* eſſe, ſuperiore capite perorans dixerat Salmaſius, *rem ita ſe habere ut creditur, cum omnes unanimiter idem de ea ſentiant*; quod tamen is *de facto* falſiſſimè affirmabat, id ego nunc de jure regio diſceptaturus, potero in ipſum veriſſimè affirmare. Cùm enim regem definiat, *cujus ſuprema eſt in regno poteſtas, nulli alii niſi Deo obnoxia, cui quod libet licet, qui legibus ſolutus eſt*, ſiquidem id definiri dicendum eſt, quod infinitum in terris ponitur, evincam ego contrà non meis tantùm, ſed vel ipſius teſtimoniis, et rationibus, nullam gentem aut populum, qui quidem ullo numero ſit, nam omnem penetrare barbariem neceſſe non eſt; nullam, inquam, gentem iſtiuſmodi jura aut poteſtatem regi conceſſiſſe, *ut legibus ſolutus eſſet, ut quod libet liceret, ut omnes judicaret, à nemine judicaretur*; nec verò ullum cujuſcunque gentis tam ſervili ingenio exſtitiſſe puto, præter unum Salmaſium, qui tyrannorum immania quæ-

que flagitia regum jura eſſe aſſeverarit. Eorum plerique apud nos, qui regi maximè favebant, ab hac tam turpi ſententia ſemper abhorruere, quinetiam ipſe, nondum pretio corruptus, his de rebus longè aliter ſenſiſſe aliis jampridem ſcriptis facilè deprehenditur. Adeò ut hæc non ab homine libero in libera civitate, nedum in Repub. nobiliſſima, et Batavorum Academia celeberrima, ſed in ergaſtulo quovis aut cataſta, tam ſervili vernilitate ſcripta eſſe videantur. Etenim, ſi quicquid regi libet, id jure regio licitum erit, quod teterrimus ille Antoninus Caracalla ab Iulia noverca per inceſtum edoctus non ſtatim auſus eſt credere, nemo profectò eſt aut unquam fuit, qui tyrannus dici debeat. Cùm enim divina omnia atque humana jura violavit, nihilo tamen minùs rex, jure regio inſons erit. Quid enim peccavit homo æquiſſimus? jure ſuo uſus eſt in ſuos. Nihil rex tam horrendum, tam crudele, tamque furioſum committere in ſuos poteſt, quod præter jus regium fieri quiſpiam poſſit queri aut expoſtulare. Hoc *tu jus regium à jure gentium, vel potiùs naturali originem habere* ſtatuis bellua? Quid enim hominem te dicam, qui in omne hominum genus, adeò iniquus et inhumanus es; quique omnem gentem humanam Deo ſimillimam ſic deprimere atque projicere conaris, ut quos nunc ſuperſtitio, nunc ſcelus aut ignavia quorundam, aut denique perfidia tam feros atque immites dominos gentibus impoſuit, eos à natura matre mitiſſimâ comparatos atque impoſitos eſſe doceas. Quâ tu nefariâ doctrinâ multo jam ferociores factos, non ſolùm ad proterendos omnes mortales, et poſthac miſeriorem in modum conculcandos immittis, ſed jure naturali, jure regio, ipſis etiam populi legibus in populum armare, quo nihil ſimul ſtultius et ſceleratius eſſe poteſt, contendis. Dignus profectò qui contra atque olim Dionyſius ex grammatico tyrannus ipſe ſis; non quo tibi in alium quemvis detur illa regia licentia

malè faciendi, ſed illa altera malè pereundi: quâ ſolâ, ut incluſus ille Capreis Tiberius, à temetipſo perditus quotidie te ſentias perire. Verùm jus illud regium paulò accuratiùs quale ſit conſideremus. *Sic Oriens totus*, inquis, *judicavit, ſic Occidens.* Non Reponam tibi quod Ariſtoteles et Marcus Cicero, authores, ſi qui alii, cordatiſſimi, ille in Politicis, hic in oratione de Provinciis ſcripſit Gentes Aſiaticas facilè ſervitutem pati, Judæos autem et Syros ſervituti natos fuiſſe: fateor paucos ferè libertatem velle, aut eâ poſſe uti, ſolos nempe ſapientes, et magnanimos; pars longè maxima juſtos dominos mavult, ſed tamen juſtos; injuſtos et intolerabiles ferendi neque Deus unquam univerſo generi humano tam infenſus fuit, neque ullus unquam populus tam ab omni ſpe et conſilio derelictus, ut neceſſitatem hanc atque legem omnium duriſſimam in ſe atque in ſuos liberos ultro ſtatueret. Profers imprimis *verba regis in Eccleſiaſte ſapientiâ clari.* Nos itaque ad legem Dei provocamus, de rege poſteriùs videbimus; cujus exinde ſententiam rectiùs intelligemus. Audiatur ipſe Deus, Deut. 17. *Cùm ingreſſus fueris in terram, quam Jehova Deus dat tibi, et dices ſtatuam ſuper me Regem ſicut omnes gentes quæ ſunt circa me:* Quod ego omnes velim etiam atque etiam animadvertant, teſte hîc ipſo Deo, penes populos omnes ac nationes arbitrium ſemper fuiſſe, vel eâ, quæ placeret, formâ reipubl. utendi, vel hanc in aliam mutandi: de Hebræis diſertè hoc dicit Deus, de reliquis haud abnuit: deinde formam reipub. monarchiâ perfectiorem, ut ſunt res humanæ, ſuique populi magis ex uſu deo viſam eſſe: cùm hanc ipſe formam inſtituerit; monarchiam non niſi ſerò petentibus, idque ægrè concederet. Sin regem planè vellent, ut oſtenderet Deus id ſe liberum Populo reliquiſſe, ab uno an à pluribus reſpubl. adminiſtraretur, modò juſtè, regi etiam futuro leges conſtituit, quibus cautum erat, ut *ne multiplicet ſibi equos, ne uxores, ne divitias;* ut intelligeret nihil ſibi in alios licere, qui

nihil de ſe ſtatuere extra legem potuit. Juſſus itaque eſt *omnia legis illius præcepta*, etiam ſuâ manu perſcribere; perſcripta *obſervare; ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis*. Ex quo perſpicuum eſt, regem æquè ac populum iſtis legibus aſtrictum fuiſſe. In hanc fermè ſententiam ſcripſit Joſephus, legum ſuæ gentis interpres idoneus, in ſua repub. verſatiſſimus, mille aliis tenebrionibus Rabbinis anteponendus. Antiquitat. lib. 4. Ἀριστοκρατία μὲν οὖν κράτιστον, etc. *Optimum eſt*, inquit, *optimatium regimen; nec vos alium reipub. ſtatum requiratis; ſatis enim eſt Deum habere præſidem. Attamen ſi tanta vos regis cupido ceperit, plus legibus et Deo tribuat is, quàm ſuæ ſapientiæ; prohibeatur autem, ſi potentior fieri ſtudet, quàm rebus veſtris expedit.* Hæc et plura Joſephus in iſtum Deuteronomii locum. Alter Philo Judæus, gravis autor, Joſephi coætaneus, legis Moſaïcæ ſtudioſiſſimus, in quam univerſam diffuſâ commentatione ſcripſit, cum in libro de creatione Principis hoc caput legis interpretatur, non alio pacto regem legibus ſolvit, atque hoſtis quilibet ſolutus legibus dici poſſit, τοὺς ἐπὶ λύμῃ καὶ ζημίᾳ τῶν ὑπηκόων, etc. *qui*, inquit, *ad perniciem et detrimentum populi magnam ſibi acquirunt potentiam, non reges ſed hoſtes appellandi ſunt; ea facientes, quæ hoſtes nullâ pace reconciliandi faciunt; nam qui per ſpeciem gubernandi faciunt injuriam, apertis hoſtibus pejores ſunt; hos enim facile eſt propulſare, illorum autem malitia haud facilè detegitur.* Detecti igitur quid obſtat quo minùs hoſtium loco habendi ſint? Sic libro ſecundo Allegoriarum Legis, *rex et tyrannus contraria ſunt*; et deinde, *rex non imperat tantùm, ſed paret.* Vera ſunt iſta, dicet aliquis; regem oportet quidem leges, ut qui maximè, obſervare; verùm ſi ſecùs fecerit, quâ lege puniendus; eâdem, inquam, lege quâ cæteri; exceptiones enim nullas reperio. Sed nec de Sacerdotibus, ſed nec de infimis quidem magiſtratibus puniendis lex ulla ſcribitur; qui omnes, cùm

de iis puniendis nulla lex ſcripta ſit, pari certè jure et ratione poſſent impunitatem ſcelerum omnium ſibi vendicare, quam tamen neq; eorum quiſpiam vendicavit, neque ullum iis arbitror idcirco eſſe daturum. Hactenus ex ipſa Dei lege didicimus regem legibus obtemperare debuiſſe; nec ſe præ cæteris efferre, qui etiam fratres ejus ſunt. Nunc an quid aliud Eccleſiaſtes moneat videamus. Cap. 8. v. 1. etc. *Mandatum regis obſerva; vel propter juramentum Dei, ne perturbatè à facie ejus abito, ne perſiſtito in re mala, nam quicquid volet faciet; Ubi verbum regis, ibi Dominatio, et quis dicat ei quid facis?* Satis conſtat Eccleſiaſtem hoc in loco non ſynedrio magno, non ſenatui, ſed privato cuiq; præcepta dare. Jubet mandata ſua obſervare, vel propter juramentum Dei; at quis jurat regi, niſi rex viciſſim in leges divinas atque patrias juratus ſit? Sic Reubenitæ et Gaditæ obedientiam ſuam Jehoſuæ pollicentur, Joſ. 1. *Ut dicto audientes Moſi fuimus, ita erimus tibi, modò ut Deus tecum ſit, quemadmodum fuit cum Moſe.* Conditionem vides expreſſam; Alioquin ipſum audi Eccleſiaſten, cap. 9, *Verba ſapientum ſubmiſſa potiùs audienda eſſe, quàm clamorem dominantis inter ſtolidos.* Quid porrò monet? *Ne perſiſtito in re mala, nam quicquid volet faciet,* in malos nimirum faciet authoritate legum armatus, nam leniter, aut ſeverè agere, prout volet, poteſt. Nihil hic tyrannicum ſonat, nihil quod vir bonus extimeſcat. *Ubi verbum regis ibi dominatio, et quis dicat ei quid facis?* Et tamen legimus qui regi dixerit non ſolùm quid feciſti, ſed etiam ſtultè feciſti. Sam. 13. At Samuel extraordinarius. Tuum tibi regero, licet infrà dictum pag. 49. *quid,* inquis, *extraordinarium in Saule et Davide?* itidem ego, quid, inquam, in Samuele? Propheta fuit: ſunt et illi hodie, qui ejus exemplo faciunt; ex voluntate enim Dei vel *expreſſâ* vel *tacitâ* agunt: quod etiam ipſe infrà concedis, pag. 50. Prudenter igitur Eccle-

ſiaſtes hoc in loco monet privatos, ne cum rege contendant: nam etiam cum divite, cum potenti quovis, ut plurimùm, damnoſa contentio eſt. Quid ergo? an optimates, an omnes reliqui magiſtratus, an populus univerſus quoties delirare libet regi, ne hiſcere quidem audebunt? an ſtolido, impio, furenti, boni omnibus perniciem machinanti non obſtabunt, non obviam ibunt, ne divina omnia atque humana pervertere occupet, ne rapinis, ne incendiis, ne cædibus per omnes regni fines graſſetur ita *legibus ſolutus, ut quod libet liceat?* O de Cappadocis eques cataſtis! quem omnis libera natio (ſi unquam poſt hoc in natione libera pedem ponere audebis) aut in ultimas terras veluti portentum exportandum ejicere, aut ſervitutis candidatum dedere in piſtrinum debebit, eâ lege atque omnine, ut ſi te inde exemerit, ipſa ſub aliquo tyranno, eoque ſtultiſſimo, pro te molat. Quid enim poterit dici, aut ab aliis dictum peti tam truculentum, aut ridiculum, quod in te non cadat? Perge modò: *Iſraëlitæ regem à Deo petentes eodem jure ſe ab eo gubernari velle dixerunt, quo omnes aliæ nationes, quæ hoc regimine uterentur. At Orientis reges ſummo jure, et poteſtate non circumſcriptâ regnabant, Teſte Virgilio:*

> *Regem non ſic Ægyptus et ingens*
> *Lydia, nec populi Parthorum, et Medus Hydaſpes*
> *Obſervant.*

Primum quid noſtrâ refert qualem ſibi regem Iſraëlitæ voluerint, præſertim Deo irato, non ſolùm quòd regem vellent ad exemplum gentium, et non ſuæ legis, ſed planè quod vellent regem? Deinde regem injuſtum, aut legibus ſolutum petiviſſe credibile non eſt, qui Samuelis filios legibus obſtrictos ferre non potuerunt, et ab eorum tantùm avaritiâ ad regem confugerunt. Poſtremò quod ex Virgilio recitas, non probat reges Orientis *abſolutâ poteſtate* regnaſſe; Apes enim illæ Virgilianæ, quæ vel Ægyptiis et Medis

vantiores regum ſunt, teſte tamen eodem Poëta,

Magnis agitant ſub legibus ævum.

ergò ſub regibus omni lege ſolutis. At vide
ı tibi minimè velim malè; cum plerique te ne-
nem eſſe judicent, oſtendam te perſonam tantùm
lonis mutuam ſumpſiſſe. In Apparatu ad pri-
ım Papæ doctores quoſdam Tridentinos exemplo
ım uſos ais, ut monarchiam Papæ probarent: ab
u pari malitiâ hoc mutuum cepiſti. Quod illis
ıe reſpondiſti cùm probus eſſes, jam factus ne-
tute reſpondebis tibi, tuaque tibi manu perſonam
lonis detrahes. *Apium reſpub. eſt; atque ita*
ici appellant: Regem habent, ſed innocuum; duc-
ſ potiùs quàm tyrannus, non verberat, non vellicat,
ıecat apes ſubditas. Minimè igitur mirum, ſi
bſervant. Iſtas meherculè apes malâ ave tibi
› erat; Tridentinæ enim licet ſint, fucum te eſſe
ant. Ariſtoteles autem, rerum politicarum
tor diligentiſſimus, monarchiæ genus Aſiaticæ,
et barbaricum vocat, κατὰ νόμον, id eſt, ſecun-
legem fuiſſe affirmat. Pol. 3. immò cum mo-
ıiæ quinque ſpecies enumeret, quatuor ſecundùm
n, et ſuffragante populo fuiſſe ſcribit, tyrannicas
n, quòd iis tanta poteſtas, volente licet populo,
erat; regnum verò Laconicum maximè regnum
i, quòd non omnia penès regem erant. Quinta,
ı is παμβασιλείαν vocat, et ad quam ſolam id re-
quod tu regum omnium jus eſſe ſcribis, ut ad
ım regnent, ubinam gentium, aut quo tempore
ıam obtinuerit non dicit: nec aliam ob cauſſam
ė mentionem ejus videtur, quàm ut abſurdam,
ham, et maximè tyrannicam eſſe demonſtraret,
ıelem ais, cùm eos ab eligendo rege deterreret,
lis regium expoſuiſſe, Unde hauſtum, à lege Dei?
a lex jus regium, ut vidimus, longè aliud exhi-
: an ab ipſo Deo per Samuelem loquente? at

improbavit, vituperavit, vitio dedit: non igitur jus regium divinitùs datum, ſed morem regnandi praviſſimum, ſuperbiâ regum et dominandi libidine arreptum expoſuit propheta; nec quid debebant reges, ſed quid volebant facere; rationem enim regis populo indicavit, ſicut antea rationem ſacerdotum Eliadarum eodem verbo (quod tu pag. 33. Hebraico etiam ſolœciſmo משפת vocas) ſuprà indicaverat C. 2. *ratio ſacerdotum iſtorum cum populo hæc erat*, *v.* 13 impia videlicet, odioſa, et tyrannica: ratio itaque illa nequaquam jus erat ſed injuria. Sic etiam patres antiqui hunc locum expoſuerunt; unus mihi erit multorum inſtar, Sulpitius Severus, Hieronymi æqualis, eique charus, et Auguſtini judicio vir doctrinâ et ſapientiâ pollens. Is in hiſtoria ſacra Samuelem ait dominationem regiam, et ſuperba imperia populo exponere. Sanè jus regium non eſt dominatio et ſuperbia; ſed jus atque imperium regium, teſte Salluſtio, conſervandæ libertatis atque augendæ reipub. cauſsâ datum, in ſuperbiam dominationemque ſe convertit. Idem Theologi omnes Orthodoxi, idem Juriſconſulti, idem Rabbini plerique, ut ex Sichardo didiciſſe potuiſti, de explicatione hujus loci ſentiunt; ne Rabbinorum enim quiſquam jus regis abſolutum iſto loco tractari dixit. Ipſe infrà cap. 5. pag. 106. *non Alexandrinum Clementem ſolùm, ſed omnes hîc* quereris *errare*, te unum ex omnibus rem acu tetigiſſe: Jam verò cujus vel impudentiæ eſt vel ſocordiæ, contra omnes, præſertim orthodoxos, mores regum ab ipſo Deo damnatiſſimos in jus regium convertere; et honeſtâ juris præſcriptione defendere: cum jus tamen illud in rapinis, injuriis, violentiis, contumeliis ſæpiùs conſiſtere fatearis. An quiſquam ſic *ſui juris* unquam fuit, ut rapere, agere, proſternere, permiſcere omnia ſibi liceret? an Latini, quod affirmas, hæc *ſuo jure ab aliquo fieri unquam dixerunt?* Dixerat apud Salluſtium C. Memmius tribunus Ple-

bis, in ſuperbiam et impunita flagitia nobilitatis invectus, *impunè quælibet facere, id eſt, regem eſſe*; Arriſit hoc tibi, et ſtatim in lucro ponis, nequicquam ſanè, ſi paulùm evigilaveris. An jus hic regium aſſeruit? annon plebis ignaviam potiùs increpuit, quæ nobiles impunè dominari ſineret, eoſque mores regios jam rurſus pateretur, quos jure ſuo majores illorum cum rege ipſo finibus expulerant. Marcum Tullium ſaltem conſuluiſſes; is te et Salluſtium, et Samuelem etiam rectiùs interpretari docuiſſet. Qui pro C. Rabirio *nemo*, inquit, *noſtrûm ignorat conſuetudinem regiam; regum ſunt hæc imperia, animadverte et dicto pare*; aliaque hujuſmodi ex poëtis ibidem recitat, quæ non jus, ſed *conſuetudinem regiam* vocat, eáque legere et ſpectare nos ait debere, non *ut delectemur ſolùm, ſed ut cavere etiam et effugere diſcamus*. Vides quàm te malè multaverit Salluſtius, quem tyrannis inimiciſſimum, juris tyrannici patronum attuliſſe te putabas. Nutare, mihi crede, et ſuum ſibi occaſum accelerare jus regium videtur, dum ruentis in modum tenuiſſima quæque ſic arripit, ſeque ſuſtinere iis teſtibus atque exemplis conatur, quæ tardiùs fortaſsè alioqui ruiturum vehementiùs proturbant. *Summum*, inquis, *jus, ſumma injuria eſt, id in regibus maximè locum habet; qui cùm ſummo jure utuntur, ea faciunt in quibus Samuel dicit jus regis eſſe poſitum*. Miſerum jus; quod tu jam ad extrema perductus, niſi per ſummam injuriam defendere ulteriùs non potes! Summum jus id dicitur, cùm quis formulas legum ſectatur, ſingulis penè literis immoratur, æquitatem non ſervat; aut ſcriptum jus callidè nimis et malitioſè interpretatur, ex quo illud proverbium Cicero ortum eſſe ait. Cùm autem jus omne de fonte juſtitiæ manare certum ſit, impius ſis neceſſe eſt, qui *regem injuſtum eſſe, iniquum, violentum, raptorem eſſe, et quales eſſe ſolebant* qui peſſimi erant, jus regis eſſe dicis, idque *prophetam populo inſinuaſſe*. Quod enim

jus ſummum aut remiſſum, ſcriptum aut non ſcriptum ad maleficia perpetranda eſſe poteſt? Id ne tibi de aliis concedere, de rege pernegare in mentem veniat, habeo quem tibi opponam, et puto regem, qui iſtiuſmodi jus regium et ſibi et Deo inviſum eſſe profitetur: Pſal. 94. *an conſociaretur tibi ſolium ærumnarum, formantis moleſtiam per ſtatutum.* Noli igitur Deo hanc atrociſſimam injuriam facere, quaſi is regum pravitates et nefaria facinora jus eſſe regium doceret, qui etiam hoc nomine ſocietatem cum improbis regibus ſe deteſtari docet, quòd moleſtiam et ærumnas omnes populo juris regii titulo creare ſoleant. Noli Prophetam Dei falſò inſimulare; quem, tu dum juris regii iſto loco doctorem habere putas, non verum nobis affers Samuelem; ſed, ut venefica illa, inanem umbram evocas; quamvis et illum ab inferis Samuelem non adeò mendacem fuiſſe credam, quin illud quod tu jus regium vocas, impotentiam potiùs tyrannicam dicturus fuiſſet. Jus datum ſceleri legimus, tuque *licentiæ jure conceſſæ reges minùs bonos uti conſueviſſe* ais. At jus hoc ad perniciem humani generis abs te introductum non eſſe à Deo datum probavimus; reſtat, ut ſit à Diabolo; quod infrà clariùs liquebit. *Hæc*, inquis, *licentia dat poſſe, ſi velis;* et authorem hujus juris habere Ciceronem præ te fers. Nunquam ægrè facio ut teſtimonia tua recitem, tuis enim ipſe teſtibus conficere te ſoles. Audi igitur verba Ciceronis in 4ta Philip. *Quæ cauſa juſtior eſt belli gerendi, quàm ſervitutis depulſio? in qua etiamſi non ſit moleſtus dominus, tamen eſt miſerrimum poſſe ſi velit.* Poſſe vi ſcilicet; nam de jure ſi loqueretur, repugnantia diceret, et ex juſta belli cauſa injuſtam faceret. Non eſt igitur jus regium quod tu deſcribis, ſed injuria, ſed vis, et violentia regum. Tranſis ab regia licentia ad privatam: *licet privato mentiri, licet ingrato eſſe.* Licet et regibus; quid inde efficis? licebit ergò regibus impunè rapere, occidere, ſtuprare? Quid intereſt ad injuriæ

gravitatem? rex an latro; an aliunde hoſtis populum occidat, diripiat, in ſervitutem agat, eodem certè jure, et hunc et illum humanæ ſocietatis inimicum, et peſtem propulſare, atque ulciſci debemus; immo regem eò juſtius quòd is tot beneficiis et honoribus noſtris auctus commiſſam ſibi ſub juramento publicam ſalutem prodat. Concedis poſtremò *leges dari à Moſe ſecundùm quas rex ille quandoque eligendus imperare debebat, quamvis diverſas ab illo jure quod Samuel propoſuit.* Quod cum aſſertione tua dupliciter pugnat; cùm enim regem legibus omnino ſolutum poſueris, nunc obſtrictum dicis: dein jus juri contrarium ponis Moſis et Samuelis, quod eſt abſurdum. At *ſervi*, inquit Propheta, *vos eritis regi.* Ut ſervos fuiſſe non abnuerim, non jure tamen regio ſervi fuerunt, ſed regum fortaſſe plurimorum uſurpatione et injuſtitiâ. Illam enim petitionem obſtinatam non jure regio, ſed ſuo merito in pœnam illis ceſſuram propheta præmonuit. At verò ſi regi legibus ſoluto quicquid libet licuerit, profectò rex longè plus quàm dominus erit, populus infra omnium ſervorum infimos plus quàm infimus. Servus enim vel alienigena legem Dei vindicem injurioſum in dominum habebat; populus univerſus, libera nimirum gens, vindicem in terris neminem, nullam legem habebit, quò læſus, afflictus et ſpoliatus confugiat: à ſervitute regum Ægyptiorum ideo liberatus, ut uni ex fratribus ſuis duriore, ſi libeat, ſervitute opprimendus traderetur. Quod cum neque divinæ legi, nec rationi conſentaneum ſit, dubium nemini eſſe poteſt, quin propheta mores enarraverit, non jus regum, neque mores prorſus regum omnium, ſed plurimorum. Deſcendis ad Rabbinos, duoſque adducis eâdem, quâ priùs, infelicitate: nam caput illud de rege in quo R. Joſes jus regium aiebat contineri, Deuteronomii eſſe, non Samuelis, manifeſtum eſt. Samuelis enim ad terrorem duntaxat populo injiciendum pertinere rectiſ-

ſime quidem et contra te dixit R. Judas. Perniciosum enim erit id jus nominari atque doceri quod injuſtitia plane eſt, niſi abuſive fortaſſe jus nominetur. Quo etiam pertinet verſus 18. *Et exclamabitis die illa propter regem veſtrum, ſed non exaudiet vos Jehovah*; obſtinatos nimirum iſta pœna manebat, qui regem nolente Deo dari ſibi voluerunt. Quanquam iſta verba non prohibent, quo minus et vota et quidvis aliud tentare potuerint. Si enim clamare ad Deum contra regem populo licebat, licebat procul dubio omnem etiam aliam inire rationem honeſtam ſeſe à tyrannide expediendi. Quis enim quovis malo cum premitur, ſic ad Deum clamat ut cætera omnia quæ officii ſunt ſui negligat, ad otioſas tantùm preces devolutus? Verum utcunque ſit, quid hoc ad jus regium, quid ad jus noſtrum? qui regem nec invito Deo unquam petivimus, nec ipſo dante accepimus, ſed jure gentium uſi, nec jubente Deo nec vetante, noſtris legibus conſtituimus. Quæ cum ita ſe habeant, non video quamobrem nobis laudi atque virtuti tribuendum non ſit, regem abieciſſe; quandoquidem Iſraëlitis crimini erat datum regem petiſſe. Quod etiam res ipſa comprobavit: nos enim qui regem, cùm haberemus, deprecati ſumus, tandem exauditos Deus liberavit; illos, qui cùm non haberent, à Deo efflagitabant, ſervire juſſit; donec Babylone redeuntes ad priſtinum reipub. ſtatum reverti ſunt. Ludum Talmudicum deinde aperis; quin et hoc ſiniſtro augurio tentatum. Dum enim regem non judicari cupis oſtendere; oſtendis ex Codice Sanhedrim *regem nec judicari nec judicare*: quod cum petitione iſtius populi pugnat, qui ideo regem petebant, ut judicaret; id fruſtra reſarcire ſtudes: intelligi nempe id de regibus Poſt-babylonicis debere. At ecce tibi Maimonides, qui *hanc inter reges Iſraëlitas et Judæos differentiam ponit: Davidis enim poſteros judicare et judicari*; Iſraëliticis neutrum concedit. Occurris tibi, tecum

enim litigas, aut cum Rabbinis tuis; meam rem agis. Hoc *primis in regibus locum non habuiſſe*, quia dictum eſt v. 17. *vos eritis ei ſervi;* conſuetudine ſcilicet non jure; aut, ſi jure pœnas petendi regis, quamvis non ſub hoc fortè vel ſub illo, at ſub pleriſque luebant, quod nos non attingit. Tibi verò adverſario opus non eſt, adeò ſemper tibi adverſaris. Narras enim pro me, ut primò Ariſtobulus, pòſt Jannæus cognomento Alexander, jus illud regium, non à ſynedrio juris cuſtode, et interprete acceperint, ſed paulatim ſibi aſſumpſerint, et ſenatu renitente uſurpaverint: quorum in gratiam bella illa fabula de primoribus ſynedrii *à Gabriele exanimatis* adinventa eſt, juſque hoc magnificum, quo niti maximè videris, *regem* ſcil. *non judicari*, ex illa fabula pluſquam anili, utpote rabbinicâ, conflatum eſſe fateris. Reges autem Hebræorum *judicari poſſe, atque etiam ad verbera damnari* fuſè docet Sichardus ex libris Rabbinicis, cui tu hæc omnia debes, et tamen obſtrepere non erubeſcis. Quinimò legimus ipſum Saulem cum filio Jonathane ſortis judicium atque etiam capitale ſubiiſſe ſuoque ipſum edicto paruiſſe. Uzzias quoque à ſacerdotibus templo deturbatus, lepræ judicio, tanquam unus è populo, ſe ſubmiſit, rexque eſſe deſiit. Quid ſi templo excedere, quid ſi magiſtratu abire, et ſeorſim habitare noluiſſet, jus illud regium legibus ſolutum ſibi aſſeruiſſet, an paſſuros fuiſſe cenſes Judæos, et ſacerdotes templum contaminari, leges violari, populum univerſum contagione periclitari? In leproſum ergò regem vigebunt leges, in tyrannum nihil poterunt? Ecquis tam demens, aut ſtultus eſt, ut exiſtimet, cùm rex morboſus ne populum contagione lædat, cautum atque proviſum legibus ſit, ſi rex impius, iniquus, crudelis populum deripiat, excruciet, occidat, rempubl. funditùs evertat, nullum his malis longè gravioribus remedium legibus repertum eſſe? Verùm *exemplum ullius regis afferri non poteſt, qui judicium capitis ſub-*

ierit in jus vocatus. Ad illud Sichardus haud abſurdè reſpondet, perinde eſſe, ac ſi quis ad hunc modum diſſereret. Cæſar nunquam citatus eſt coram Electore; ergò ſi Palatinus diem Cæſari dixerit, non tenetur Cæſar in judicio reſpondere. Cum tamen doceat Bulla aurea Carol. IV. ſe et ſucceſſores ſuos huic cognitioni ſubjeciſſe. Quid in corrupto populi ſtatu regibus adeò indultum fuiſſe miramur, ubi tot privati aut opibus ſuis aut gratiâ impunitatem vel graviſſimorum ſcelerum aſſequuntur. Illud autem ἀνυπεύθυνον, id eſt, *à nemine pendere, nulli mortalium rationem reddere,* quod tu regiæ Majeſtatis maximè proprium eſſe ais, Ariſtoteles Polit. 4. c. 10. maximè tyrannicum, et in libera natione minimè ferendum eſſe affirmat. Tu verò Antonium tyrannum immaniſſimum, Romanæ reipubl. everſorem, idoneum ſanè authorem producis, non eſſe juſtum repoſci à Rege factorum ſuorum rationem: et tamen Herodem cædis reum ad cauſam dicendam in Parthos proficiſcens accerſivit ad ſe Antonius: et animadverſurus etiam in regem fuiſſe creditur, niſi rex eum auro corrupiſſet. Ita ab eodem fonte profluxit regiæ poteſtatis Antoniana aſſertio, et tua *regia defenſio.* At non ſine ratione, inquis, *nam reges ab alio non habent quod regnant, ſed ſoli Deo acceptum referunt.* Dic ſodes quinam? nam iſtiuſmodi reges exſtitiſſe unquam, nego. Primus enim Saul, niſi populus refragante etiam Deo regem voluiſſet, nunquam rex fuiſſet; et quamvis rex renuntiatus eſſet Miſpæ, vixit tamen penè privatus, armentum patris ſecutus, donec Gilgale rex à populo ſecundùm creatus eſt. Quid David? quamvis unctus à Deo, nonne iterum unctus eſt ab Judæis Chebrone, deinde ab omnibus Hebræis, pacto tamen prius fœdere? 2 Sam. 5. 1 Chron. 11. fœdus autem obligat reges, et intra certos fines continet. Sedit Salomon, inquis, *ſuper ſolium Domini et cunctis placuit,* 1 Paralip. 29. ergo et placuiſſe populo

aliquid erat. Conſtituit Jehoiadas regem Joaſum, fœdus tamen eodem tempore pepigit inter regem et populum. 2 Reg. 11. Hos reges, necnon et reliquos Davidis poſteros et à Deo et à populo conſtitutos fateor; cæteros omnes, ubicunque gentium, à populo tantùm conſtitutos eſſe affirmo; tu oſtende conſtitutos eſſe à Deo; niſi eâ ſolùm ratione quâ omnia cùm maxima tùm minima à Deo fieri et conſtitui dicuntur. Solium itaque Davidis peculiari quodam jure ſolium Jehovæ dicitur; ſolium aliorum regum non alio, atque cætera omnia, Jehovæ ſunt. Quod tu ex eodem capite didiciſſe potuiſti. v. 11, 12. *tua ſunt omnia in cælo et in terra, tuum eſt, Jehova, regnum, divitiæ et gloria à facie tua ſunt, vis et potentia,* etc. Diciturque hoc toties, non ut intumeſcant reges, ſed ut moneantur, quamvis Deos ſe eſſe putent, Deum tamen ſupra ſe eſſe, cui debent omnia. Unde illa Eſſenorum et Poëtarum doctrina, reges *non ſine Deo, et ab Jove eſſe* facilè intelligitur; omnes enim homines à Deo itidem ſumus, Deique genus. Jus igitur hoc univerſum Dei, non tollit jus populi; quo minùs omnes cæteri reges, non à Deo nominati, regnum ſuum ſoli populo acceptum referant; cui propterea rationem reddere tenentur. Quod, quanquam Vulgus aſſentari regibus ſolet, ipſi tamen reges ſive boni, ut Homericus ille Sarpedon, ſive mali, ut illi apud Lyricum tyranni, agnoſcunt:

Γλαῦκε τίη δὴ νῶι τετιμήμεσθα μάλιστα, etc.
Glauce cur nos maximo honore afficimur
In Lycia, omnes autem nos tanquam Deos intuentur.

Ipſe ſibi reſpondet; quia virtute cæteris prælucemus: quare fortiter pugnemus, inquit, ne Lycii nobis ignaviam objiciant: quâ voce et honores regios à populo acceptos, et bellicæ adminiſtrationis rationem populo reddendam eſſe innuit. Mali autem reges, ut metum populo incutiant, Deum imperii regii authorem pa-

làm prædicant: tacitis autem votis nullum numen præter Fortunam venerantur. Juxta illud Horatii.

Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Injurioſo ne pede proruras
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.

Si ergò reges hodie per Deum regnant, etiam populi per Deum in libertatem ſe vindicant, quandoquidem omnia à Deo et per Deum fiunt. Utrumque etiam æquè teſtatur Scriptura, et reges per eum regnare, et per eum ſolio dejici; cùm tamen id utrumque longè ſæpius à populo fieri perſpiciamus, quàm à Deo. Jus itaque populi pariter ac regis, quicquid eſt, à Deo eſt. Populus ubicunque ſine Deo manifeſtò regem creavit, poteſt eodem jure ſuo regem rejicere. Tyrannum ſanè tollere quàm conſtituere divinius eſt; pluſque Dei cernitur in populo quoties injuſtum abdicat regem, quàm in rege qui innocentem opprimit populum. Imo reges noxios Deo authore judicat populus: hoc enim ipſo honore dilectos ſuos decoravit Deus, Pſal. 149. ut Chriſtum regem ſuum laudibus celebrantes, gentium reges, quales ſub evangelio ſunt omnes tyranni, *vinculis coërcerent, inque eos jus ſcriptum exercerent*, qui jure omni ſcripto atque legibus ſolutos ſe eſſe gloriantur. Ne quis tam ſtolidè, ne quis tam impiè credat tanti eſſe apud Deum reges, ferè mortalium ignaviſſimos, ut eorum nutu orbis terrarum totus pendeat et gubernetur, eorum ut gratiâ, præque illis, divinum, ut ita dicam, hominum genus eodem quo bruta et viliſſima quæque animalia loco atque numero habendum ſit. Age nunc, ne nihil enim agas, M. Aurelium, quaſi tyrannis faventem, in medium profers; at ſatius tibi fuit Marcum Aure-

lium non attigiſſe. Ille an Deum de principibus ſolùm judicare dixerit, neſcio. Xiphilinus certè quem citas de αὐταρχία loquitur; περὶ αὐταρχίας ὁ Θεὸς μόνος κρίνειν δύναται, αὐταρχίαν autem monarchiæ ſynonymum illic eſſe non aſſentior; eoque minùs quo ſæpius præcedentia lego; nam quî cohæreat, aut quid ſibi velit aliena illa ſententia ſubito inſititia, qui legerit miretur; præſertim cum Marcus Aurelius Imperatorum optimus, non aliter cum populo egerit, ut Capitolinus tradit, quàm eſt actum ſub civitate libera; jus autem populi quin ſupremum tunc fuerit nemo dubitat. Idem Thraſeam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum tyrannicidas omnes, aut iſtam gloriam æmulantes coluiſſe, ſibique reipublicæ formam propoſuiſſe in qua æquis legibus, parique jure omnia adminiſtrarentur, in primo libro de vita ſua profitetur: in quarto, non ſe, ſed legem, dominum eſſe. Agnovit etiam omnia Senatûs populique eſſe: nos, inquit, adeò nihil proprium habemus, ut in veſtris ædibus habitemus. Hæc Xiphilinus. Tantum abfuit ut quicquam jure regio ſibi arrogaret. Moriens, filium ſuum regnaturum eâ lege Romanis commendavit, ſi dignus eſſet: jus itaque illud regnandi abſolutum atque fictitium, tanquam â Deo per manus traditum, illam denique αὐταρχίαν præ ſe non tulit. *Plena* tamen *omnia Græcorum et Latinorum monumenta eſſe*, ais: at nuſquam viſa; *plena Judæorum*, et tamen addis *Judæos in pleriſque regiæ poteſtati minùs æquos fuiſſe:* imò Græcos et Latinos multò minùs Tyrannis æquos et reperiſti et reperies; multo minus Judæos, ſi liber ille Samuelis in quo is, 1 Sam. 10, jus regni deſcripſerat, exſtaret; quem librum Doctores Hebræorum à regibus diſcerptum aut combuſtum eſſe tradiderunt, quo impunius tyrannidem in ſuos exercerent. Circumſpice jam, numquid captare poſſis: occurrit tibi rex David poſtremò torquendus, Pſal. 17. *á facie tua judicium meum prodeat:* ergò, inquit Barnachmoni, *nullus judicat re-*

gem niſi Deus. Et tamen ſimilius veri videtur, Davidem hæc ſcripſiſſe, cùm à Saule vexatus, ne Jonathanis quidem judicium, quamvis jam tum unctus à Deo, detrectabat, *ſi eſt in me iniquitas, tu me affice morte*, inquit, 1 Sam. 20. deinde ut quivis alius ab hominibus falſò accuſatus, ad judicium Dei provocat; id ſequentia declarant, *tui oculi vident, quæ recta ſunt, cùm exploraveris cor meum*, etc. quid hoc ad judicium regium, aut forenſe? Sanè jus regium illi maximè labefactant atque deſtruunt, qui fundamentis tam fallacibus niti, atque exædificari produnt. En tritum illud tandem, et aulicorum noſtratium argumentum palmarium. *Tibi ſoli peccavi*, Pſal. 51. 6. quaſi verò rex David in mœrore et lacrymis pœnitentiam agens, ſordidatus et ſqualidus in terra jacens, miſericordiam à Deo ſuppliciter petens, quicquam de jure regio cogitaverit hæc loquutus; cùm ſe vix jure mancipii dignum eſſe arbitraretur. An omnem Dei populum, fratres ſuos uſque adeò præ ſe contempſit, ut cædibus, adulteriis, rapinis peccare in eos non ſe poſſe cenſeret? abſit à rege tam ſancto tanta ſuperbia, tamque fœda ignoratio vel ſui vel proximi. *Tibi* igitur *ſoli peccavi* proculdubio intelligendum eſt, tibi præcipuè. Utcunque ſit, profectò verba pſallentis, et ſententiæ affectibus plenæ haudquaquam ſunt ad jus explicandum accommodatæ, aut eò trahendæ. At *non eſt in jus vocatus, nec coram ſynedrio cauſam capitis dixit.* Eſto: qui enim potuit id reſciri, quod adeò ſine arbitris, et ſecreto peractum fuit, ut per aliquot fortaſſe annos (cujuſmodi aulæ arcana ſunt) vix unus aut alter conſcius fuiſſe videatur. 2 Sam. 12. *Tu hoc clam feciſti.* Deinde quid ſi in privatis etiam puniendis ceſſaret ſynedrium? an quis inde puniendos non eſſe argumentabitur? Sed ratio obſcura non eſt; ipſe ſe condemnaverat. v. 5. *reus capitis vir ille qui fecit hoc;* cui ſtatim ſubjicit propheta, *tu vir ille es;* prophetæ etiam judicio capitis reus. Veruntamen Deus pro

ſuo jure atque in Davidem eximiâ clementiâ, et peccato abſolvit regem, et ipſa mortis ſententiâ, quam is in ſemetipſum pronuntiaverat. v. 13. *non es moriturus*. Nunc in advocatum neſcio quem ſanguinarium debaccharis, et in eo totus es ut perorationem ejus refellas: de qua ipſe viderit; ego quod propoſitum mihi eſt, id ago ut quàm pauciſſimis abſolvam. Quædam tamen præterire non poſſum; primùm, inſignes repugnantias tuas: qui p. 30. hæc habes: *Iſraëlitæ non deprecantur injuſtum regem, violentum, raptorem, et quales eſſe ſolerent qui peſſimi.* At p. 42. Advocatum vellicas quòd Iſraëlitas tyrannum petiſſe arguerat. *An de fumo*, inquis, *in flammam ire præcipites maluerunt, id eſt ſævitiam peſſimorum tyrannorum experiri potiùs quàm judices malos pati quibus jam aſſueverant.* Illic Hebræos maluiſſe ais tyrannos quàm judices, hîc judices maluiſſe quàm tyrannos, et *nihil minus quàm tyrannum voluiſſe.* De tuo igitur reſpondebit tibi advocatus, juxta enim te omnis rex jure regio tyrannus eſt. Quod ſequitur bene habet, *authoritatem in populo maximam tunc fuiſſe, quòd judices repudiarunt, regem optarunt.* Memineris, cum hoc ego à te repoſcam. Negas *Deum iratum Iſraëlitis regem tanquam tyrannum aut pœnam attribuiſſe, ſed ut rem ſalutarem et bonam.* Quod tamen facilè refellitur. Cur enim exclamarent propter regem illum quem elegerant, niſi quòd res mala erat imperium regium; non quidem per ſe, ſed quòd plerunque, ſicut Propheta hîc monet, in ſuperbiam et dominationem ſe convertit. Si adhuc non ſatisfacio, agnoſce jam tua, ſyngrapham agnoſce tuam et erubeſce; Apparatu ad primatum, *Iratus Deus regem illis dedit offenſus eorum peccatis, quòd Deum habere regem renuiſſent. Ita Eccleſia quaſi in pœnam ejus delicti, quòd à puro Dei cultu deſciverat, in unius mortalis monarchæ pluſquam regium dominatum data eſt.* Tua igitur ſimilitudo ſi ſibi conſtat, aut dedit Deus regem Iſraelitis in pœnam, et tanquam rem malam, aut de-

dit Papam eccleſiæ in bonum, et tanquam rem bonam. Quid hoc homine levius, quid inſanius? Quis hu in re minimâ fidem habeat, qui tantis in rebus qui aſſerat, et mox neget, nihil penſi habet. Affirmas. p. 29. *regem legibus ſolutum eſſe apud omnes Gentes; Oriens judicavit, ſic Occidens.* At? p. 43. *omnes reges Orientis κατὰ νόμον et legitimos fuiſſe; immò Ægyp reges in maximis minimiſque rebus legibus obſtrictos,* cùm initio capitis hoc te probaturum pollicitus ſis, omnes reges *ſolutos legibus* eſſe, *leges dare, non accipere.* Equi dem non iraſcor tibi; aut enim inſanis, aut ſtas à nobis. Hoc certè oppugnare eſt, non defendere, hoc regem eſt ludos facere. Sin minùs, Catullianum profectò illud in te aptiſſimè quadrat, ſed inverſum; nam quantò quis unquam optimus poëta fuit, tantò tu peſſimus omnium patronus. Certè niſi ſtupor ille quo advocatum eſſe *demerſum* ais, te potiùs obcœcavit, jam tute *obrutuiſſe* te ſenties. Nunc *omnibus quoque gentium regibus leges datas fuiſſe* fateris; *non tamen ut iis tenerentur, judiciorum metu et pœnæ capitis.* Quod nequedum ex ſcriptura, neque ex ullo authore fide digno oſtendiſti. Tu igitur paucis accipe: leges civiles iis dare qui legibus non tenentur, ſtultum et ridiculum eſt; omnes alios punire uni duntaxat omnium ſcelerum impunitatem dare, cùm lex neminem excipiat, iniquiſſimum eſt. Quæ duo in ſapientes legumlatores minimè cadunt, multò minùs in Deum. Ut omnes autem videant te nullo modo ex Hebræorum ſcriptis id probare, quod probandum hoc capite ſuſceperas, eſſe ex magiſtris tuâ ſponte confiteris, *qui negant alium ſuis majoribus regem agnoſcendum fuiſſe præter Deum, datum autem in pœnam fuiſſe.* Quorum ego in ſententiam pedibus eo. Non decet enim, neque dignum eſt regem eſſe, niſi qui cæteris omnibus longè antecellit; ubi multi ſunt æquales, ut ſunt in omni civitate plurimi, imperium ex æquo atque per vices dandum eſſe arbitror: æquali, aut plerumque deteriori, ac fæ-

è ſtulto ſervire omnes, quis non indigniſſimum
? Nec *ad commendationem regalis imperii* plus
quòd Chriſtus à regibus originem duxit, quàm
d peſſimorum regum commendationem, Chriſ-
os habuiſſe nepotem. *Rex eſt Meſſias:* agnoſ-
, gaudemus, et quàm citiſſimè veniat oramus;
s enim eſt, nec ei quiſquam ſimilis aut ſecundus;
m regia gubernatio commiſſa indignis et imme-
us, ut plerumque fieri ſolet, plus mali quàm
ttuliſſe humano generi rectè exiſtimatur. Nec
uò ſequitur omnes reges tyrannos eſſe. Verùm
o: do tibi hoc, ne me nimis tenacem putes;
tu jam dato. *Hæc duo ſequuntur*, inquis, *Deus
x fuerit tyrannorum dicendus, et quidem tyran-
ſe maximus.* Horum alterum ſi non ſequitur,
ur profectò illud quod toto libro tuo ſemper ferè
ur, te non ſcripturæ ſolùm, ſed tibimet perpetuò
dicere, ut qui proximâ periodô ſuprà dixeras,
Deum regem eſſe omnium rerum, quas et ipſe crea-
Creavit autem et tyrannos et Dæmonas; eorum
: rex vel tua ipſius ſententia. In alterum deſ-
us, et blaſphemum illud tibi os obturatum volu-
qui Deum affirmes tyrannum eſſe maximum, ſi
orum, quod ipſe ſæpius dicis, rex et dominus
r. Sed nec rem regiam multò plus adjuvas, dum
lis, Moſen etiam cum *ſumma poteſtate regem*

Nam fuerit ſanè, vel quivis alius, dummodò
ui res noſtras, quemadmodum Moſes, *ad Deum*
e poſſit. Exod. 18, 19. Verùm neque Moſi,
quam is Dei quaſi ſodalis fuit, licuit in Dei po-
quicquid libuit facere. Quid enim ille? *Venit*
hic populus, inquit, *ad conſulendum Deum*; non
ad mandata Moſis accipienda. Tum ſuſcipit
o, *eſto tu pro hoc populo erga Deum, et commone-*
eos de legibus Dei. Et Moſes Deut. 4. 5. *do-*
s ſtatuta et judicia, quemadmodum præcepit mihi
Unde *fidelis* dicitur *in tota domo Dei.* Num.

12. Rex itaque Jehova tum populi fuit; Moſes veluti interpres tantùm Jehovæ regis. Impium igitur et ſacrilegum te eſſe oportet, qui ſummam hanc poteſtatem à Deo ad hominem injuſſus auſis transferre, quam ipſe Moſes non ſummam ſed vicariam tantùm et intermediam ſub præſenti numine obtinuit. Accedit etiam cumulus ad improbitatem tuam, quòd Moſen hîc ſummâ poteſtate regem fuiſſe dicas; cùm in apparatu ad primatum, p. 230. *Eum in commune cum* LXX *ſenioribus populum rexiſſe; et primum populi non dominum fuiſſe* dixeris. Si igitur rex fuit, ut erat certè, et regum optimus, idque ſicut ipſe ais, cum *poteſtate planè ſummâ et regiâ*, nec tamen dominus, neque ſolus populum regebat, vel te authore, neceſſariò ſequitur reges, quamvis ſummâ poteſtate præditos, jure tamen regio atque ſummo, non eſſe dominos, neque ſolos populum regere debere; quantò minùs ad libitum ſuum. Jam verò qua impudentia Dei mandatum ementiris, *de rege ſtatim atque ingreſſi eſſent terram ſanctam ſibi conſtituendo.* Deut. 17. ſupprimis enim veteratoriè quod præcedit, *ſi dixeris, ſtatuam ſuper me regem;* tuque memento quid à te jam repoſcam; cùm dixeris p. 42. *liberrima tunc poteſtate populus erat præditus.* Nunc iterum fanaticus an profanus eſſe velis, ipſe videris. *Deus*, inquis, *cùm tanto antè determinaverit regium regimen inſtituendum tanquam optimum populi illius regendi ſtatum, quomodo hæc conciliabuntur? Propheta repugnavit, Deus ſic egit cum propheta, ut quaſi nollet.* Videt ſe illaqueatum, videt ſe impeditum: Jam attendite quantâ cum malitiâ adverſus prophetam, impietate adverſus Deum expedire ſe quærat: *cogitandum in his eſt*, inquit, *Samuelem eſſe cujus filii populum tunc judicabant, eos populus repudiabat ob corrupta judicia; Samuel igitur noluit filios ſuos à populo rejici; Deus ut gratificaretur prophetæ ſuo, innuit non valdè ſibi placere, quod populus deſideraret.* Dic uno verbo improbe, quod per ambages dicis; Samuel populo fucum fecit,

Samueli Deus. Non advocatus ergò, ſed tu *ceritus* ille et *lymphaticus* es, qui modò ut regem honores, nil Deum revereris. Iſne tibi Samuel videtur, qui ſaluti aut charitati patriæ filiorum avaritiam et ambitionem præpoſuerit, qui populo recta et ſalutaria petenti, tam callido conſilio, tamque vafro illuſerit, falſa pro veris docuerit? Iſne tibi Deus, qui in re tam turpi cuivis gratificaretur, aut cum populo ſimulatè ageret? Aut ergò jus regium non erat quod Propheta populo expoſuit, aut jus illud, teſte Deo et Propheta, malum, moleſtum violentum inutile, ſumptuoſum reipub. erat; aut denique, quod nefas eſt dicere, et Deus et Propheta populo verba dare voluerunt. Paſſim enim teſtatur Deus valdè ſibi diſplicuiſſe quòd regem petiſſent. ver. 7. *Non te ſed me ſpreverunt ne regnem ſuper ipſos, ſecundùm illa facta quibus dereliquerunt me et coluerunt Deos alienos:* ac ſi ſpecies quædam idololatriæ videretur regem petere, qui adorari ſe, et honores propè divinos tribui ſibi poſtulat. Sanè qui ſupra omnes leges terrenum ſibi dominum imponit, propè eſt ut ſibi Deum ſtatuat alienum; Deum utique haud ſæpe rationabilem, ſed profligatâ ſæpiùs ratione brutum et belluinum. Sic 1 Sam. 10. 19. *Vos ſpreviſtis Deum veſtrum qui ipſe ſervat vos ab omnibus malis, et anguſtiis veſtris, cùm dixiſtis ei, regem præpones nobis.* et cap. 12. 12. Vos regem petiſtis, *cùm Jehova ſit rex veſter.* et ver. 17. *Videte malum verum magnum eſſe coram Jehova petendo vobis regem.* Et contemptim Hoſea de rege, 13. 10. 11. *Ubi rex tuus, ubinam eſt? ſervet te jam in civitatibus tuis. Ubi vindices tui? quoniam dixiſti, da mihi regem et proceres: dedi tibi regem in ira mea.* Hinc Gedeon ille Heros rege major, *Non dominabor in vos, neque filius meus in vos dominabitur, ſed dominabitur in vos Jehova.* Jud. 8. planè ac ſi ſimul docuiſſet, non hominis eſſe dominari in homines, ſed ſolius Dei. Hinc Hebræorum rempublicam, in qua Deus prin-

cipatum ſolus tenuit, θεοκρατίαν vocat Joſephus contra Apionem Grammaticum Ægyptium et maledicum tui ſimilem. Populus denique reſipiſcens apud Iſaiam 26. 13. calamitoſum hoc ſibi fuiſſe queritur, quòd alios præter Deum dominos habuerat. Indicio ſunt hæc omnia regem irato Deo Iſraëlitis fuiſſe datum. In hiſtoria tyranni Abimelechi quis eſt cui non riſum moveas? de quo dicitur, cum is partim ſaxo à muliere, partim armigeri gladio interfectus fuerit, *reddidit Deus malum Abimelechi. Hæc*, inquis, *hiſtoria potentiſſimè adſtruit Deum ſolum regum judicem eſſe et vindicem;* imò tyrannorum, nebulonum, nothorum, ſi hoc valebit: quicunque per fas aut nefas tyrannidem occupaverit, is jus regium ſtatim in populum adeptus erit, pœnas effugit, confeſtim arma magiſtratui de manibus fluent, muſſare deinceps populus non audebit. Verùm quid ſi magnus aliquis latro hoc modo in bello periiſſet, an Deus ergo ſolus latronum vindex? Quid ſi carnificis manus lege damnatus, an ideo minùs illi Deus malum reddidiſſet? Ne judices quidem eorum unquam legiſti lege poſtulatos; tamen *in optimatum ſtatu vel principem, ſi quid committat, poſſe ac debere judicari*, ultrò fateris *pag.* 47. cur non item tyrannus in regno? quia Deus reddidit malum Abimelechi. At reddidit quoque mulier illa, reddidit etiam armiger, in quos ille ambos jus regium habere præ ſe tulit. Quid ſi reddidiſſet magiſtratus, an non is idcircò Dei gladium gerit, ut malum malis reddat? Ab hoc *potentiſſimo* de morte Abimelechi argumento ad verborum contumelias more ſuo ſe convertit; nil niſi *cœnum* et *lutum* ore funditat; cum eorum quæ promiſit ſe probaturum, nihil vel ex ſacris libris, vel ex Rabbinicis probaverit. Nam neque regem legibus ſolutum eſſe, nec cur puniri, ſi delinquat, ſolus mortalium non debeat, quicquam oſtendit. Immò ſuis ipſe teſtibus ſe induit, et ſententiam ſuæ contrariam eſſe veriorem ſuomet ipſe

e demonſtrat. Cumque argumentis parùm pro-
t, criminationibus atrociſſimis omnium in nos
m excitare conatur, quaſi rege optimo et inno-
iſſimo crudeliter ſublato. *An Solomon*, inquit,
r *Rex Carolo primo fuit?* Sunt, ut verum fatear,
patrem ejus Jacobum cum Solomone comparare
dubitarunt, et natalibus quidem anteferre. So-
on Davidis filius; is primò Saulis muſicus erat;
bus Darlii comitis filius, qui Davidem muſicum,
iæ uxoris thalamos nocte ingreſſum, cum oſtio
ilum obdidiſſe deprehendit, haud multò pòſt in-
cit, ut narrat Buchananus. Natalibus ergo il-
ior Jacobus, et ſecundus Solomon ſæpe dictus,
nvis Davidis muſici filius an fuerit, dubium ſit.
Carolum conferre cum Solomone quî tibi in men-
venire potuerit non video. Quem enim tu Ca-
m tot laudibus tollis, ejus pervicaciam, avaritiam,
elitatem, et ſævum in omnes pios atque bonos
inatum ejus bella, incendia, rapinas, et miſerorum
im cædes innumeras, dum hæc ſcribo, Carolus
filius in illa publicæ pœnitentiæ ſedecula apud
os coram populo confitetur atque deplorat: im-
tuum illud regium jus ejurat. Verùm ſi Paral-
tantoperè delectaris, Carolum cum Solomone
eramus. Solomon à meritiſſimo *fratris* ſupplicio
um auſpicatus eſt: Carolus à patris funere; non
à nece, quamvis indicia veneni omnia in corpore
is mortui conſpecta ſint; ita enim ſuſpicio in
chingamio conſtitit; quem tamen Carolus, et re-
nterfectorem et ſui patris, non ſolùm in comitiis
i culpâ exemit, ſed ne omninò res ea Senatus
iitioni ſubjiceretur comitia diſſolvit. Solomon
iſſimis tributis populum preſſit: at ille in templum
, et ædificia publica impendit, Carolus in luxum.
mon à plurimis uxoribus ad Idolorum cultum
ectus eſt, hic ab una. Pellectus in fraudem So-
on, pellexiſſe alios non legitur; hic alios, non ſo-

lùm uberrimis corruptæ Eccleſiæ præmiis pellexit, ſed etiam edictis et canonibus eccleſiaſticis coëgit, ut inviſi reformatis omnibus altaria ſtatuerent, et pictos in pariete crucifixos altaribus imminentes adorarent. At non eſt ideo *Solomon à populo capitis damnatus.* Nec inde, inquam, ſequitur damnari à populo non debuiſſe; multæ enim incidere potuerunt, cur id tum expedire populo non videretur. Populus certè quid ſui juris eſſet haud multo pòſt et verbis et factis patefecit: cùm Solomonis filium decem tribus expulerunt; et niſi maturè ſe in fugam conjeciſſet, etiam lapidibus regem tantummodò minacem obruituros fuiſſe credibile eſt.

CAP. III.

QUUM ſatis jam diſputatum atque concluſum ſit, reges Moſaïcos ex præſcripto Dei omnibus obſtrictos legibus pariter cum populo fuiſſe, nullas legum exceptiones perſcriptas inveniri, ut reges *quod vellent, impunè poſſent,* aut ut *à populo puniri ne poſſint, Deum* proinde *vindictam de his tribunali ſuo reſervaſſe* falſiſſimum eſſe, ſine authore, ſine ratione dictum, videamus an id ſuadeat Evangelium, quod diſſuaſit lex, non imperavit: videamus an Evangelium, divinum illud libertatis præconium, nos in ſervitutem addicat regibus et tyrannis, quorum ab impotenti imperio etiam ſervitutis cujuſdam magiſtra lex vetus populum Dei liberavit. Primum argumentum ducis à perſona Chriſti, quem quis neſcit non privati ſolùm, ſed etiam ſervi perſonam ideò ſumpſiſſe, ut nos liberi eſſemus: Neque hoc de interna tantùm libertate intelligendum eſt, non de civili; quàm enim aliena ſunt iſta quæ Maria, mater Chriſti, ejus in adventu cecinit, *ſuperbos diſſipavit cogitatione cordis ipſorum, detraxit dynaſtas è thronis, hu-*

niles evexit, ſi adventus ejus tyrannos potius in ſolio ſtabiliret, Chriſtianos omnes eorum ſæviſſimo imperio ſubjiceret. Ipſe ſub tyrannis naſcendo, ſerviendo, patiendo omnem honeſtam libertatem nobis acquiſi-vit: ut poſſe ſervitutem, ſi neceſſe eſt, æquo animo pati, ſic poſſe ad libertatem honeſtè aſpirare non ab-ſtulit Chriſtus, ſed majorem in modum dedit. Hinc Paulus 1 Cor. 7. non de evangelica ſolùm, ſed de ci-vili libertate ſic ſtatuit. *Servus vocatus es? ne ſit tibi curæ; ſin autem potes liber fieri, potiùs utere; pre-tio emti eſtis, ne eſtote ſervi hominum.* Fruſtra igitur ab exemplo Chriſti ad ſervitutem nos hortaris, qui ſuæ ſervitutis pretio libertatem nobis etiam civilem confirmavit. Et formam quidem ſervi noſtrâ vice ſuſcepit, animum verò liberatoris nunquam non reti-nuit: unde jus regium quid ſit, longè aliter docuiſſe oſtendam, atque tu doces; qui non regii, ſed tyran-nici juris, idque in republica novus profeſſor, ſi qua gens tyrannum ſive hæreditarium, ſive adventitium, ſive fortuitum ſortita erit, eam non ſolùm neceſſitate, ſed etiam religione ſervam eſſe ſtatuis. Tuis autem, ut ſoleo, in te utar teſtimoniis. Interrogavit Petrum Chriſtus, cùm ab eo coactores quidam Galilæi di-drachma exigebant, Matth. 17. à quibus acciperent reges terræ tributa, ſive cenſum, à filiis ſuis, an ab alienis? reſpondet ei Petrus, ab alienis; ergo, inquit Chriſtus, *liberi ſunt filii; ſed ne offendamus illos, da iis pro me et pro te.* Variè hic locus interpretes exercet, cuinam perſolverentur hæc didrachma, alii ſacerdoti-bus in Sanctuarium, alii Cæſari: ego quidem Herodi perſoluta, interverſo Sanctuarii reditu, ſentio fuiſſe. Varia enim ab Herode et filiis ejus exacta tributa ab Agrippa tandem remiſſa narrat Joſephus. Hoc au-tem tributum per ſe exiguum, multis aliis adjunctum, grave erat, gravia autem fuerint oportet de quibus hîc Chriſtus loquitur, alioqui, in republica etiam, pau-peres capite cenſi fuerunt. Hinc itaque Chriſtus

Herodis injuſtitiam arguendi, cujus ſub ditione erat, occaſionem cepit. Qui, cum cæteri reges terræ (ſiquidem patriæ parentes dici ſe cupiant) non filiis, id eſt civibus ſuis, ſed alienis, bello nempe ſubactis graviora tributa imperare ſoleant, hic contra non alienos, ſed filios opprimeret. Utcunque ſit, ſive filios hîc, cives regum proprios, ſive filios Dei, id eſt fideles et in univerſum chriſtianos intelligi concedas, ut intelligit Auguſtinus, certiſſimum eſt, ſi filius fuit Petrus, et proinde liber, nos etiam authore Chriſto liberos eſſe: vel ut cives, vel ut chriſtianos: non eſſe ergo juris regii à filiis et liberis tributa graviora exigere. Teſtatur enim Chriſtus perſolviſſe ſe, non quod deberet, ſed ne illos offendendo qui exigebant, negotium ſibi privatus exhiberet: cum officium ac munus longiſſimè diverſum in illo vitæ ſuæ curriculo explendum ſibi eſſet. Dum igitur negat Chriſtus jus regium eſſe, graviora vectigalia liberis imponere, certè ſpoliare, diripere, occidere, excruciare proprios cives, et præſertim chriſtianos, jus eſſe regium multò evidentiùs negat. Hunc in modum de jure regio cum et alias diſputaſſe videatur, venire in ſuſpicionem quibuſdam cœpit, non ſe tyrannorum licentiam pro jure regio habere. Non enim de nihilo erat quòd Phariſæi interrogatione hujuſmodi animum ejus tentarent, quòd de jure regio percontaturi, eum neminem curare, non reſpicere perſonam hominum dixerint; neque de nihilo, quòd is propoſita ſibi iſtiuſmodi quæſtione iraſceretur, Matth. 22. An te quiſpiam ſi inſidioſè aggredi, ſi loquentem captare vellet, ſi elicere ex te quod fraudi futurum tibi ſit, de jure regio ſub rege interrogaret? an tu cuipiam de iſtoc interroganti iraſcerere? non opinor. Vel hinc ergo perſpicias, non id eum de jure regio ſenſiſſe quod regibus gratum erat. Idem ex reſponſo ejus apertiſſimè colligitur, quo ille percontatores amandare à ſe potiùs quàm docere videtur. Poſcit numiſma cenſus; *cujus*, inquit, *imago iſta*

eſt? Cæſaris. Reddite ergo Cæſari quæ ſunt Cæſaris, quæ Dei ſunt Deo. Immò quæ populi ſunt populo reddenda eſſe quis neſcit? Reddite omnibus quod debetis, inquit Paulus, Rom. 13. non ergo Cæſari omnia. Libertas noſtra non Cæſaris, verùm ab ipſo Deo natale nobis donum eſt; eam Cæſari cuivis reddere, quam ab eo non accepimus, turpiſſimum eſſet, et humana origine indigniſſimum. Si enim os hominis, et vultum aſpiciens interrogaret quiſquam, cujus iſta imago eſſet, annon facilè quivis reſponderet Dei eſſe? Cum igitur Dei ſimus, id eſt verè liberi, ob eamque cauſam ſoli Deo reddendi, profectò Cæſari nos, id eſt homini, et præſertim injuſto, improbo, tyranno in ſervitutem tradere ſine piaculo, et quidem maximo ſacrilegio non poſſumus. Interim quæ Cæſaris ſint, quæ Dei, in medio relinquit. Quòd ſi idem erat hoc numiſma quod didrachmum illud Deo pendi ſolitum, ut certè poſtea ſub Veſpaſiano fuit, tum ſanè controverſiam non minuit Chriſtus, ſed implicavit: cum impoſſibile ſit Deo et Cæſari idem ſimul reddere. At enim oſtendit quæ Cæſaris eſſent; numiſma nempe illud Cæſaris imagine ſignatum. Quid igitur inde lucraris præter denarium vel Cæſari vel tibi? Aut enim Cæſari Chriſtus præter denarium illud nihil dedit, cætera omnia nobis aſſeruit; aut ſi quicquid pecuniæ Cæſaris nomine inſcriptum eſſet, id Cæſari dedit, contrarius jam ſibi, noſtra ferè omnia Cæſari dabit, qui duo modò didrachma regibus non ſe ex debito perſolvere, et ſuo et Petri nomine profeſſus eſt. Ratio denique infirma eſt quâ niteris; non enim principis effigiem habet moneta ut principis eſſe, ſed ut probam ſe eſſe moneat; utque ſe principis nomine inſignitam ne quis audeat adulterare. Sin autem ad jus regium inſcriptio tantum valeret, reges profectò noſtras omnium facultates, uti eſſent ſuæ, ſola nominis inſcriptione ſtatim perficerent; aut ſi noſtra omnia jam ſua ſunt, quod tuum dogma eſt, non

idcirco Cæſari numiſma illud reddendum erat, quia Cæſaris nomen aut imaginem prætulit, ſed quia Cæſaris jam antea jure erat, nulla licet imagine ſignatum. Ex quo manifeſtum eſt, Chriſtum hoc in loco non tam nos officii noſtri erga reges aut Cæſares ita perplexè atque ambiguè admonere voluiſſe, quàm Phariſæos hypocritas improbitatis et malitiæ arguere. Quid? rurſus cum ei nuntiarent Phariſæi, Herodem ejus vitæ inſidias parare, an humile aut demiſſum ab eo reſponſum tyranno reddendum tulerunt? Immò *ite*, inquit, *et dicite vulpi illi;* innuens reges non jure regio ſed vulpino civibus ſuis inſidiari. Atqui *ſub tyranno ſupplicium mortis ſubire ſuſtinuit*. Enimverò qui potuit niſi ſub tyranno? *ſupplicium ſub tyranno paſſus eſt;* ergo ad injuſtiſſima quævis juris regii teſtis et aſſertor: egregius tu quidem officiorum ratiocinator es. Verùm Chriſtus quamvis noſtri liberandi, non ſub jugum mittendi causâ ſervum ſe fecerit, tamen ad hunc modum ſe geſſit; nec juri quicquam regio præter æquum et bonum conceſſit. Nunc ad præcepta ejus hac de re aliquando veniamus. Zebedæi filios maximam in regno Chriſti, quod mox in terris futurum ſomniabant, dignitatem affectantes, ſic Chriſtus corripuit, ut omnes ſimul chriſtianos commoneſaceret quale jus magiſtratûs et imperii civilis apud eos conſtitui voluerit. *Scitis*, inquit, *principes gentium in eas dominari, et magnates authoritatem exercere in eas, verùm non ita erit inter vos. Sed quicunque volet inter vos magnus fieri, eſto veſter miniſter; et quicunque volet inter vos primus eſſe, eſto veſter ſervus?* Hæc tu niſi mente captus tecum facere crediſſes? hiſne te argumentis vincere, ut reges noſtros rerum dominos exiſtimemus? Tales in bello hoſtes nobis contingant, qui in caſtra hoſtium (quanquam et armatos vincere ſat ſcimus) uti tu ſoles, cœci atque inermes tanquam in ſuos incidant: ita ſemper quod tibi maximè adverſatur, id demens veluti firmiſſimum

cauſæ tuæ ſubſidium comparare conſueviſti. Petebant Iſraëlitæ regem, *ut habebant omnes iſtæ gentes:* diſſuaſit Deus multis verbis, quæ Chriſtus hîc ſummatim complexus eſt, *ſcitis principes gentium in eas dominari:* petentibus tamen iis dedit regem Deus, quamvis iratus: Chriſtus, ne peteret omnino chriſtianus populus, more gentium dominaturum, adhibitâ cautione antevertit; *inter vos non ita erit.* Quid hoc clarius dici potuit? non inter vos iſta regum ſuperba Dominatio, tametſi ſpecioſo titulo Evergetæ et benefici vocentur; ſed qui magnus inter vos fieri vult, quis autem principe major, *eſto veſter miniſter:* et qui primus ſive *princeps* (Luc. 22.) *eſto veſter ſervus.* Non erravit itaque advocatus ille quem inſectaris, ſed authorem habuit Chriſtum, ſi regem chriſtianum populi miniſtrum eſſe dixit, uti eſt certè omnis bonus magiſtratus. Rex autem inter chriſtianos aut omninò non erit, aut erit ſervus omnium: ſi planè vult eſſe Dominus, eſſe ſimul chriſtianus non poteſt. Quin et Moſes, legis quodammodò ſervilis inſtitutor, non populo ſuperbè dominabatur, ſed onus ipſe populi ferebat; ferebat in ſinu populum, ut nutritius lactentem. Num. 11. nutritius autem ſervus eſt. Plato non Dominos ſed ſervatores et adjutores populi appellandos eſſe magiſtratus docuit; Populum non ſervos, ſed altores magiſtratuum, ut qui alimenta et ſtipendia magiſtratibus etiam regibus præbeant. Eoſdem Ariſtoteles cuſtodes et miniſtros legum vocat, Plato et miniſtros et ſervos. Miniſtros Dei Apoſtolus quidem appellat, quod tamen nequaquam obſtat quò minùs ſint et legum et populi; tam leges enim quàm magiſtratus propter populum ſunt. Et tamen hanc tu *Fanaticorum Angliæ Moloſſorum opinionem* eſſe clamitas. Moloſſos eſſe Anglos certè non putarem, niſi quòd tu illos, hybrida, latratu tam degeneri oblatras; Lupi, ſi diis placet, Sancti Dominus: Lupus nimirum ſanctus queritur Moloſſos eſſe fanaticos. Germanus olim,

cujus ille Lupus Trecaſſinus collega fuit, inceſto apud nos regi Vortigerno authoritate ſuâ regnum abrogavit. Sanctus itaque Lupus talem te Lupi non ſancti, ſed famelici cujuſpiam et latrunculi Dominum, illo apud Martialem viperarum Domino viliorem, aſpernatur: qui et latrantem ipſe domi, ut ferunt, Lyciſcam habes, quæ tibi miſerè dominatur; cujus partim impulſu etiam ſcripſiſſe hæc diceris; unde mirum non eſt velle te regiam dominationem aliis obtrudere, qui fœmineum ipſe domi dominatum ferre tam ſerviliter aſſueviſti. Sis itaque Lupi Dominus, ſit Lupa tui Domina, ſis Lupus ipſe, ſis Lycanthropus, moloſſis meherculè Anglicanis ludibrium debes. Verum lupos venari nunc non eſt otium; ſylvis itaque egreſſi, in viam regiam redeamus. Qui contra omnem in eccleſia primatum nuper ſcripſiſti, nunc *Petrum Apoſtolicæ coronæ principem appellas.* Quis tibi authoritate tam fluxâ homunculo fidem habeat? Quid Petrus? *ſubjecti eſtote omni humanæ ordinationi propter Dominum, ſive regi ut ſupereminenti, ſive præſidibus, ut qui per eum mittantur, ad ultionem quidem facinoroſorum, laudem verò benefacientium; quoniam ita eſt voluntas Dei.* Scripſit hæc Petrus non ſolùm privatis, ſed etiam advenis per minorem ferè Aſiam diſperſis, atque diſpalatis; qui in iis ubi degebant locis nullius juris præterquam hoſpitalis capaces erant. An tu incolas, liberos, nobiles, indigenarum conventus, comitia, parlamenta idem in ſua patria, quod ſparſos et peregrinos in aliena decere putas? an idem privatos decere in ſua, quod ſenatores et magiſtratus, ſine quibus ne reges quidem eſſe poſſunt? fac tamen indigenas fuiſſe, fac non privatos, ſed Senatum ipſum Romanum, cui hæc ſcripta ſunt. Quid inde aſſequeris? cùm nullum præceptum cui ratio aliqua adjuncta eſt, quenquam ultra illam præcepti rationem obligare aut ſoleat aut poſſit. *Eſtote ſubjecta,* ὑποτάγητε, id eſt ſi vim verbi ſpectes, ſubordinati, ſeu legitimè ſubjecti,

ἡ γὰρ τάξις νόμος, inquit Ariſtoteles, lex eſt ordo. *Subiecti eſtote propter Dominum.* Quamobrem? quia cùm rex, tum præſes conſtituitur à Deo ad ultionem facinoroſorum, laudem benefacientium. *Quoniam ita voluntas eſt Dei.* Videlicet ut talibus obſequamur, quales hîc deſcribuntur; de aliis nullum hic verbum. Vides quam optimè hujus præcepti conſtet ratio; addit. v. 16. *ut liberi,* non ergo ut mancipia. Quid ſi versâ vice ad crucem et perniciem bonorum, ad impunitatem et laudem et præmia facinoroſorum regnent? an in perpetuum ſubjecti erimus non privati ſolùm, ſed primores, ſed magiſtratus omnes, ipſe denique Senatus? Annon humana ordinatio dicitur? cur ergo poteſtas humana, ad conſtituendum quod hominibus bonum et ſalubre eſt, valebit, ad tollendum quod iiſdem malum et exitioſum eſt, non valebit? At qui rex ille cui ſubjecti eſſe jubentur, erat Romæ eâ tempeſtate Nero tyrannus; ergo tyrannis etiam ſubjecti eſſe debemus. At inquam et dubium hoc eſt, Nero an Claudius tunc temporis rerum potiretur, et illi qui ſubjecti eſſe jubentur, advenæ, diſperſi, privati, non conſules, non prætores, non Senatus Romanus erant. Nunc Paulum adeamus, (quoniam tu quod nobis de regibus licere non vis, id tibi de Apoſtolis licere autumas, ut principatum Petro modò des, modò eripias:) Paulus hæc ad Romanos, c. 13. *omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto, non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt poteſtates à Deo ſunt ordinatæ:* Romanis hæc ſcribit, non, ut Petrus, advenis, diſperſis, ſed privatis tamen potiſſimùm, et plebeiis; ita etiam ſcribit, ut totam reipub. adminiſtrandæ rationem, originem, finem luculentiſſimè doceat. Quo magis obedientiæ quoque noſtræ vera ac diſtincta ratio, ab omni ſervitute disjuncta eluceret. *Omnis anima,* hoc eſt quiſque homo *ſubjectus eſto.* Quid ſibi Apoſtolus proponat hoc capite ſatis explanavit Chryſoſtomus, ποιεῖ τοῦτο δεικνὺς, &c. *facit hoc,*

inquit, *ut oſtendat Chriſtum leges ſuas non ad hoc induxiſſe ut communem politiam everteret, ſed ut in melius ſtatueret.* Non ergo ut Neronem, aut tyrannum quemvis alium ſupra omnem legem et pœnam conſtituendo, crudeliſſimum unius imperium in omnes mortales conſtabiliret. *Utque ſimul doceret ſuperflua et inutilia bella non eſſe ſuſcipienda,* non ergo bella damnat contra tyrannum, hoſtem patriæ inteſtinum, atque adeò periculoſiſſimum ſuſcepta. *Pervulgatus tunc erat hominum ſermo traducens apoſtolos tanquam ſeditioſos, et novatores quaſi omnia ad evertendum leges communes et facerent et dicerent; his nunc ora obſtruit.* Non ergo tyrannorum defenſiones conſcripſerunt apoſtoli, quod tu facis, ſed ea fecerunt, ea docuerunt, quæ ſuſpecta omnibus tyrannis defenſione apud illos potiùs, et interpretatione quadam egebant. Propoſitum Apoſtolo quid fuerit ex Chryſoſtomo vidimus; nunc verba ſcrutemur. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto,* quæ tamen iſtæ ſint non ſtatuit: non enim jura atque inſtituta omnium nationum abolere, unius libidini omnia permittere in animo erat. Certè optimus quiſque imperator authoritatem legum et Senatûs authoritate ſuâ longè ſuperiorem ſemper agnovit. Idem apud omnes nationes non barbaras jus ſemper ſanctiſſimum fuit. Unde Pindarus apud Herodotum νόμον πάντων βασιλέα legem omnium regem eſſe dixit; Orpheus in hymnis non mortalium ſolùm, ſed immortalium etiam regem appellat.

> Ἀθανάτων καλέω καὶ θνητῶν ἀγνὸν ἄνακτα
> Οὐράνιον νόμον.

Reddit rationem. Αὐτὸς γὰρ μόνος ζώων οἵηκα κρατύνει. *Lex enim ſola viventium gubernaculum tenet.* Plato in legibus τὸ κρατοῦν ἐν τῇ πόλει, id quod in civitate plurimum debet poſſe, legem eſſe ait. In epiſtolis eam maximè rempub. laudat, ubi lex, et domina et

rex hominum, non homines tyranni legum ſunt. Eadem Ariſtotelis ſententia in Politicis, eadem Ciceronis in legibus, ita leges præeſſe magiſtratibus, ut magiſtratus præſunt populo. Cum itaque ſapientiſſimorum virorum judicio prudentiſſimarum civitatum inſtitutis lex ſemper poteſtas ſumma atque ſuprema habita ſit, nec evangelii doctrina cum ratione aut cum jure gentium pugnet, is utique poteſtatibus ſupereminentibus veriſſimè ſubjectus erit, qui legibus et magiſtratibus juxta leges Rempubl. gubernantibus ex animo paret. Non ergo ſolùm populo ſubjectionem hanc, ſed regibus etiam præcipit; qui ſupra leges nequaquam ſunt. *Non eſt enim poteſtas niſi à Deo;* id eſt nulla reipub. forma, nulla homines regendi legitima ratio. Antiquiſſimæ etiam leges ad authorem Deum olim referebantur; eſt enim lex, ut Cicero in Philip. 12. nihil aliud niſi recta et à numine Deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibens contraria. A Deo igitur eſt magiſtratuum inſtitutio, ut eorum adminiſtratione gens humana ſub legibus viveret: hanc autem vel illam adminiſtrationis formam, hos vel illos magiſtratus eligendi optio procul dubio penes liberas hominum nationes ſemper fuit. Hinc Petrus et regem et præſides ἀνθρωπίνην κτίσιν, humanam creationem vocat; et Hoſea c. 8. *conſtituunt reges, at non ex me; præficiunt principes quos non agnoſco.* In iſta enim ſola Hebræorum republ. ubi Deum variis modis conſulere poterant, de regis nominatione ad Deum referri ex lege oportebat: cæteræ gentes mandatum à Deo nullum iſtiuſmodi accepimus. Aliquando aut ipſa regiminis forma ſi vitioſa ſit, aut illi qui poteſtatem obtinent, et ab hominibus, et à diabolo ſunt, Luc. 4. *Tibi dabo poteſtatem hanc omnem, nam mihi tradita eſt, et cui volo do illam.* Hinc princeps hujus mundi dicitur, et Apocal. 13. dedit Beſtiæ Draco potentiam ſuam, et thronum ſuum, et poteſtatem magnam. Propterea neceſſe eſt hîc intelligi

non poteſtates quaſcunque, ſed legitimas, prout etiam infrà deſcribuntur; neceſſe eſt intelligi poteſtates ipſas, non ſemper eos qui imperium obtinent. Hinc dilucidè Chryſoſtomus, *Quid ais?* inquit, *omnis ergo princeps à Deo conſtitutus eſt? non dico: non enim de quovis principe, ſed de ipſa re loquitur Apoſtolus; non dicit, non princeps niſi à Deo, ſed non eſt poteſtas.* Hæc Chryſoſtomus. *Quæ autem poteſtates ſunt, à Deo ſunt ordinatæ.* Legitimas ergo vult hîc intelligi Apoſtolus; malum enim et vitium, cùm ataxia ſit, non eſt ut poſſit ordinari, et eſſe ſimul vitioſum. Hoc enim duo ſimul contraria ponit, taxin et ataxian. *Quæ autem ſunt*, ita interpretaris ac ſi diceretur, *quæ nunc ſunt;* quo faciliùs probare poſſis etiam Neroni, qui, ut opinaris, tunc *imperavit*, Romanos obtemperare debuiſſe; noſtrâ ſanè bonâ veniâ: quàm enim voles de Anglicanâ repub. malè ſentias in ea tamen Anglos acquieſcere debere, quoniam *nunc eſt*, et *à Deo, ordinatur*, ut Neronis olim imperium, neceſſe habebis concedere. Neque enim Nero minùs quàm Tiberius *artibus matris imperium nihil ad ſe pertinens* occupaverat, ne legitimè partum fuiſſe reſpondeas. Quo ſceleratior et doctrinæ retractator ipſe tuæ, Romanos poteſtati quæ tunc fuit ſubjectos eſſe vis, Anglos poteſtati quæ nunc eſt, ſubjectos eſſe non vis. Verùm nullæ in hoc orbe terrarum res duæ magis è regione adverſæ ſibi ſunt, quàm tu nequiſſimus nequiſſimo ſemper ferè adverſus es tibi. Quid autem facies miſer? acumine hoc tuo regem adoleſcentem planè perdidiſti; ab ipſa enim tua ſententia extorquebo ut fatearis, hanc poteſtatem in Anglia, quæ nunc eſt, à Deo ordinatam eſſe; atque omnes proinde Anglos intra ejuſdem reipublicæ fines eidem poteſtati ſubjectos eſſe debere. Attendite igitur Critici, et manus abſtinete, Salmaſii nova hæc emendatio eſt in epiſtola ad Romanos; non quæ ſunt poteſtates, *ſed quæ nunc exiſtunt* reddi debere adinvenit; ut Neroni tyranno

tunc ſcilicet imperanti ſubjectos eſſe omnes oportuiſſe demonſtraret. At ô bone, ληκύθιον ἀπώλεβας; ut regem modò, ita nunc interpretamentum hoc tam bellum perdidiſti. Quam tu epiſtolam ſub Nerone ſcriptam eſſe ais, ſub Claudio ſcripta eſt principe ſimplici, et non malo: hoc viri docti certiſſimis argumentis compertum habent; quinquennium etiam Neronis laudatiſſimum fuit, unde argumentum hoc toties inculcatum, quod multis in ore eſt, multis impoſuit, tyranno parendum eſſe, eo quod Paulus hortatus eſt Romanos ut Neroni eſſent ſubjecti, callidum indocti cujuſpiam commentum eſſe reperitur. *Qui obſiſtit poteſtati*, ſcilicet legitimæ, *Dei ordinationi obſiſtit*. Aſtringit etiam reges præceptum hoc, qui legibus et Senatui obſiſtunt. At verò qui poteſtati vitioſæ, aut poteſtatis non vitioſæ corruptori et everſori obſiſtit, an is Dei ordinationi obſiſtit? ſanus, credo, non dixeris. Tollit omnem dubitationem ſequens verſiculus, de legitima tantùm poteſtate Apoſtolum hîc loqui. Definiendo enim explicat, nequis errare, et opiniones hinc ſtolidas aucupari poſſit, qui ſint magiſtratus poteſtatis hujus miniſtri, et quam ob cauſam ſubjectos eſſe nos hortetur; *Magiſtratus non ſunt timori bonis operibus, ſed malis; boni à poteſtate hac laudem adipiſcentur; Magiſtratus miniſter eſt Dei noſtro bono datus; non fruſtra gladium gerit, vindex ad iram ei qui malum facit*. Quis negat, quis recuſat, niſi improbus, quin hujuſmodi poteſtati aut poteſtatis adminiſtro libens ſe ſubjiciat? non ſolùm ad vitandam *iram* et offenſionem, aut pœnæ metu, ſed etiam *propter conſcientiam*. Sine magiſtratibus enim, et civili gubernatione, nulla reſpublica, nulla ſocietas humana, nulla vita eſſe poteſt. Quæ autem poteſtas, qui magiſtratus contraria his facit, neque illa neque hic à Deo propriè ordinatus eſt. Unde neque tali vel poteſtati, vel magiſtratui ſubjectio debetur aut præcipitur, neque nos prudenter obſiſtere prohibemur: non

enim poteſtati, non magiſtratui obſiſtemus, qui hîc optimè depingitur, ſed prædoni, ſed tyranno, ſed hoſti; qui ſi magiſtratus tamen dicendus erit, eò duntaxat quòd habet poteſtatem, quòd ad pœnam noſtram ordinari à Deo videri poteſt, etiam diabolus hoc modo magiſtratus erit. Sanè unius rei una vera definitio eſt: ſi ergò Paulus hîc magiſtratum definit, quod quidem accuratè facit, eâdem definitione, iiſdem verbis tyrannum, rem maximè contrariam, definire non potuit. Unde quem ipſe magiſtratum definivit atque deſcripſit, ei duntaxat ſubjectos nos eſſe voluiſſe, non ejus contrario tyranno certiſſimè colligitur. *Propter hoc tributa ſolvitis;* rationem adjungit ad præceptum; unde Chryſoſtomus, *Cur*, inquit, *vectigalia regi damus. An non tanquam nobis proſpicienti, curæ ac tuitionis mercedem ſolventes? atqui nihil illi ſolviſſemus, niſi ab initio utilem nobis talem eſſe præfecturam cognoviſſemus.* Quapropter illud repetam quod ſuprà dixi; quandoquidem ſubjectio hæc non ſimpliciter, ſed cum adjuncta ratione à nobis requiritur, illa profectò ratio quæ adjungitur, ſubjectionis noſtræ vera norma erit: Cum iſta ratione non ſubjecti, rebelles; ſine iſta ratione ſubjecti, ſervi erimus et ſocordes. *At Angli*, inquis, *nihil minùs quàm liberi, quia mali quia flagitioſi.* Nolo ego Gallorum vitia commemorare, quamvis ſub regibus ſint; neque Anglorum nimis excuſare; dico tamen illa eſſe flagitia, quæ ſub regibus tanquam in Ægypto didicerunt; neque dum in-deſerto; licet Dei ſub imperio, dediſcere ſtatim potuerunt. Spes eſt tamen de pleriſque bona; ut ne ſanctiſſimos hîc optimoſque viros et veritatis ſtudioſiſſimos collaudare incipiam; quorum apud nos non minorem credo eſſe numerum, quàm ubi tu maximum eſſe exiſtimas. At *jugum Anglis durum imponitur.* Quid ſi illis, qui jugum cæteris civibus imponere ſtudebant? Quid ſi ſuo deinde merito ſubactis? nam cæteri puto non moleſte ferunt, exhauſto civilibus bellis ærario, ſump-

tibus propriis ſuam ſe tolerare libertatem. Relabitur jam ad Rabbinos nugivendos. Regem legibus adſtrictum eſſe negat, ex iis tamen probat *læſæ majeſtatis reum eſſe poſſe, ſi jus ſuum patiatur imminui:* aſtrictus itaque et non aſtrictus, reus et non reus rex erit: adeò frequenter enim ſolet repugnare ſibi, ut ipſa Repugnantia huic homini germana atque gemella eſſe videatur. Atqui Deus, inquis, multa regna Nebuchadnezzari in ſervitutem dedit. Fateor ad certum tempus dediſſe, Jer. 27,7. Anglos in ſervitutem Carolo Stuarto ad ſemihorulam dediſſe oſtende; permiſiſſe non negaverim, dediſſe nunquam audivi. Aut ſi Deus in ſervitutem dat populum, quoties tyrannus plus populo poteſt, cur non idem liberare dicendus erit, quoties plus poteſt populus tyranno? an is Deo tyrannidem ſuam, nos Deo libertatem noſtram acceptam non feremus? Non eſt malum in civitate quod Deus non immittat, Amos 3. famem, peſtilentiam, ſeditionem, hoſtem; ecquod nam horum civitas ab ſe non totis viribus amolietur? faciet profectò, ſi poſſit, quamvis ab ipſo Deo immiſſa hæc eſſe ſciat: niſi è cœlo ipſe ſecus juſſerit. Cur non tyrannos pariter amovebit, ſi plus polleat? an ejus unius impotentiam ad commune malum eſſe magis à Deo credemus, quàm potentiam totius civitatis ad commune bonum? Abſit à civitatibus, abſit ab omni cœtu hominum ingenuorum doctrinæ tam ſtupidæ, tamque peſtiferæ labes, quæ vitam omnem civilem funditùs delet, gentem humanam univerſam propter unum atque alterum tyrannum, ad quadrupedum propè conditionem detrudit: cum illi ſupra omnem legem excelſi par in utrunque genus et pecudum et hominum jus atque imperium obtinebunt. Mitto jam ſtulta illa dilemmata, in quibus ut te jactes, neſcio quem fingis, *poteſtatem illam ſupereminentem de populo velle intelligere;* tametſi affirmare non dubito omnem magiſtratus authoritatem à populo proficiſci. Hinc Ci-

cero pro Flacco, *Illi noſtri ſapientiſſimi, et ſanctiſſimi majores, quæ ſciſceret plebs, quæ populus juberet, juberi vetarique voluerunt.* Hinc Lucius Craſſus Orator eximius, et Senatûs eo tempore princeps, cujus tum cauſam agebat ad populum. *Nolite*, inquit, *ſinere nos cuiquam ſervire niſi vobis univerſis, quibus et poſſumus et debemus.* Quamvis enim Senatus Populum regeret, populus tamen illam moderandi et regendi ſui poteſtatem ſenatui tradiderat. Unde majeſtatem, populo Romano frequentiùs quàm regibus olim attributam legimus. Idem Marcus Tullius pro Plancio, *Eſt enim conditio liberorum populorum, præcipueque hujus principis populi et omnium gentium domini, poſſe ſuffragiis vel dare vel detrahere quod velit cuique; noſtrum eſt ferre modicè populi voluntates: honores ſi magni non putemus, non ſervire populo; ſin eos expetamus, non defatigari ſupplicando.* Egone ut regem populi ſervum dicere metuam, cùm Senatus Romanus tot regum dominus ſervum ſe populi profeſſus ſit? Vera ſunt hæc, inquies, in populari ſtatu; nondum enim lex regia poteſtatem populi in Auguſtum, et ſucceſſores ejus tranſtulerat. Hem tibi ergò Tiberium illum quem tu *tyrannum plus vice ſimplici* fuiſſe ais, ut revera fuit, is tamen dominus, etiam poſt legem illam regiam, appellatus à quodam, ut tradit Suetonius, denuntiavit ne ſe ampliùs contumeliæ cauſâ nominaret. Audiſne? tyrannus iſte dominus dici contumeliæ ſibi duxit. Idem in Senatu, *Dixi et nunc, et ſæpe aliàs, Patres conſcripti, bonum et ſalutarem principem, quem vos tantâ et tam liberâ poteſtate inſtruxiſtis, Senatui ſervire debere, et univerſis civibus ſæpè, et plerumque etiam ſingulis; neque id dixiſſe me pœnitet; et bonos et æquos et faventes vos habui Dominos, et adhuc habeo.* Nec ſimulata hæc ab eo ſi dixeris, ut erat ſimulandi callidiſſimus, quicquam proficies; quis enim id videri ſe cupit, quod eſſe non debet. Hinc ille mos non Neroni ſolùm, quod ſcribit Tacitus, ſed cæteris etiam imperatoribus

fuit, populum in Circo adorandi. De quo Claudianus, VI. *Conſ. Honorii:*

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperii præſens ſpecies, quantamque rependit
Majeſtas alterna vicem, cum regia Circi
Connexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Cenſenſuque cavæ ſublatus in æthera vallis
Plebis odoratæ reboat fragor.

Qua adoratione quid aliud Imperatores Romani, niſi univerſam plebem, etiam poſt legem regiam, ſuos eſſe dominos fatebantur? Atque illud eſt quod initio ſtatim ſuſpicatus ſum, te gloſſariis pervolutandis, et tricis quibuſdam laborioſis magnificè divulgandis operam potiùs dediſſe, quàm bonis authoribus attentè et ſtudiosè perlegendis; qui veterum ſcriptorum ſapientia ne leviter quidem imbutus, rem præſtantiſſimorum opinionibus Philoſophorum, et prudentiſſimorum in republica principum dictis celebratiſſimam, novam eſſe prorſus et *Enthuſiaſtarum* tantummodò *deliriis* ſomniatam cenſes. I nunc, Martinum illum ſutorem, et Gulielmum Pellionem quos adeò deſpicis, ignorantiæ collegas et myſtagogos tibi ſume: quanquam erudire te poterunt illi, et illos tibi gryphos diſſolvere ſtolidiſſimos, *An in Democratia ſerviat Populus, cùm ſerviat rex in Monarchia; utrùm totus an pars ejus.* Ita illi, cum tibi Oedipi vice fuerint, tu illis Sphinx in malam rem præceps abeas licebit; alioqui fatuitatum tuarum et ænigmatum, finem nullum fore video. Rogas, *Cum reges Apoſtolus nominat, an de populo eos intelligemus.* Pro regibus quidem orandum eſſe Paulus docet, 1 Tim. 2. 2. at prius pro populo orandum eſſe docuerat, v. 1. Sunt tamen et de regibus, et de populo nonnulli pro quibus orare etiam vetamur. Pro quo non orem, eumne ex lege non puniam? quid vetat? Atqui *cum hæc ſcriberet Paulus, imperabant vel peſſimi;* hoc etiam falſum eſt,

ſcriptam enim ſub Claudio et hanc Epiſtolam fuiſſe certiſſimis argumentis evincit Ludovicus Capellus. De Nerone cum mentionem facit Paulus non regem, ſed *Leonem*, id eſt belluam immanem vocat, cujus ex ore ereptum ſe gaudet, 2 Tim. 4. Pro regibus itaque, non pro belluis, *orandum, ut vitam tranquillam et quietam tranſigamus, cum pietate* tamen *omni et honeſtate.* Vides non tam regum hîc quam tranquillitatis, pietatis, honeſtatis etiam rationem eſſe habendam. Quis autem populus non ſe ſuoſque liberos tuendo (contra tyrannum an contra hoſtem nil intereſt) vitam *ſollicitam, inquietam*, bellicoſam, honeſtam agere, quàm ſub hoſte vel tyranno, non ſolùm æquè ſollicitam et inquietam, ſed turpem etiam, ſervilem et inhoneſtam. Teipſum teſtem adhibebo, non quo tanti ſis, ſed ut perſpiciant omnes quàm ſis duplex, et fraudulentus, et mancipium regis mercenarium. *Quis*, inquis, *non perferre mallet in republ. Ariſtocratica ex optimatum æmulatione diſſenſiones oriri ſolitas, quàm ex uno monarcha, tyrannico more imperare conſueto, certam miſeriam ac perniciem? Populus Romanus prætulit ſtatum illum Reipub. quantumlibet diſcordiis agitatæ jugo Cæſarum intolerabili. Populus qui vitandæ ſeditionis cauſa monarchicum ſtatum præoptavit, ubi expertus eſt levius eſſe malum quod vitare voluit, ad priora ſæpè redire expetit.* Hæc et plura tua verba ſunt in illa de epiſcopis diſſertatione, ſub Walonis Meſſalini adſcititio nomine editâ. p. 412. contra Petavium Lojolitam, cum ipſe magis Lojolita ſis, et eo de grege peſſimus. Quid hac de re Scriptura ſacra ſtatuerit, et vidimus et omni diligentiâ inveſtigaſſe non pœnitet: unde quid ſenſerint Patres antiqui per tot ingentia volumina exquirere pretium fortaſſe operæ non erit. Si quid enim afferunt, quod ſcriptura non exhibuit, eorum authoritatem, quantacunque ſit, meritò repudiamus. Quod autem ex Irenæo profers, *reges Dei juſſu conſtitui aptos his qui in illo tempore ab iis reguntur*, cum

ſcripturâ pugnat evidentiſſimè. Cum enim judices ad regendum populum ſuum aptiores regibus eſſe palàm ſignificaſſet Deus, id tamen totum voluntati atque arbitrio populi permiſit, ut aptiorem ſibi ſub optimatibus formam reipubl. deteriore ſub regibus, ſi vellent, permutarent. Legimus etiam ſæpè regem malum bono populo datum, et contra, regem bonum populo malo. Virorum itaque ſapientiſſimorum eſt perſpicere quid populo aptiſſimum et utiliſſimum ſit: conſtat enim neque omni populo, neque eidem ſemper eundem reipub. ſtatum convenire, ſed vel hunc vel illum, prout civium virtus et induſtria nunc augeſcit, nunc minuitur. Qui tamen poteſtatem adimit populo eligendi ſibi quam velit reipub. formam, adimit profectò id in quo civilis libertas tota ferè conſiſtit. Citas deinde Juſtinum Martyrem Antoninis imperatorum optimis obſequium deferentem; quis non iis tam egregiis et moderatis non detuliſſet? *At quantò*, inquis, *nos hodie pejores Chriſtiani? tulerunt illi principem diverſæ religionis.* Privati ſcilicet, et viribus longè inferiores. *Nunc ſanè pontificii regem non ferrent reformatum*, nec *reformati Pontificium.* Facis tu quidem prudenter, ut oſtendas te nec pontificium eſſe, nec reformatum; facis etiam liberaliter; ultrò enim largiris quod nunc non petivimus, omnes hodie Chriſtianos in hoc planè conſentire, quod tu ſolus inſigni audaciâ atque ſcelere oppugnas, Patrum etiam quos laudas diſſimillimus; illi enim pro Chriſtianis, ad profanos reges, defenſiones conſcribebant, tu pro rege pontificio atque deterrimo contra Chriſtianos et Reformatos. Multa deinde ex Athenagora, multa ex Tertulliano futiliter depromis, quæ ab ipſis Apoſtolis multò clariùs et explanatiùs dicta jam ſunt. Tertullianus autem longiſſimè à te diſſentit, qui regem vis eſſe dominum: quod tu aut neſciviſti, aut nequiter diſſimulaſti. Is enim Chriſtianus ad Imperatorem Ethnicum in Apologetico auſus eſt ſcribere, non opor-

tere imperatorem appellari Dominum. *Auguſtus*, inquit, *imperii formator ne dominum quidem dici ſe volebat, hoc enim Dei eſt cognomen: dicam planè imperatorem dominum, ſed quando non cogor ut Dominum Dei vice dicam: Cæterùm liber ſum illi, Dominus meus Deus unus eſt, etc.* et ibidem *qui Pater patriæ eſt, quomodo Dominus eſt?* Gratulare nunc tibi de Tertulliano, quem ſanè præſtabat miſſum feciſſe. *At parricidas appellat qui Domitianum interfecerunt.* Rectè appellat; uxoris enim et famulorum inſidiis, à Parthenio, et Stephano interceptarum pecuniarum reo eſt interfectus. Quod ſi Senatus Populuſque Romanus hoſtem judicatum, ut Neronem priùs judicabant, et ad ſupplicium quærebant, more majorum puniviſſent, eos parricidas appellaturum fuiſſe cenſes? imo ſi appellaſſet, dignus ipſe ſupplicio fuiſſet; uti tu furca jam dignus es. Origeni reſponſum idem quadrabit quod Irenæo. Athanaſius reges terræ ad humana tribunalia vocare nefarium eſſe dicit. Quis hoc dixit Athanaſio? verbum enim Dei nullum hîc audio. Credam itaque ego imperatoribus potiùs et regibus de ſe falſum hoc eſſe fatentibus, quàm Athanaſio. Adfers deinde Ambroſium ex proconſule et catechumeno epiſcopum, verba illa Davidis, *tibi ſoli peccavi*, imperitè, ne dicam aſſentatoriè interpretantem. Volebat is omnes alios imperatori ſubjectos eſſe, ut imperatorem ipſe ſubjiceret ſibi. Quàm enim ſuperbe, et faſtu plus quàm pontificio Theodoſium imperatorem Mediolani tractaverit, cædis Theſſalonicenſis reum ipſe judicaverit, ingreſſu eccleſiæ prohibuerit, quàm ſe deinde novitium et rudem evangelicæ doctrinæ oſtenderit, omnibus notum eſt. Imperatorem ad pedes ejus provolutum excedere ſalutatorio juſſit; ſacris tandem reſtitutum, et poſtquam obtuliſſet, altari adſtantem his vocibus extra cancellos exegit: *O imperator interiora loca tantùm ſacerdotibus ſunt attributa, quæ cæteris contingere non licet.* Doctorne hic Evan-

gelii, an Judaïcorum pontifex rituum fuit? Hic tamen (quæ omnium ferè eccleſiaſticorum artes ſunt) imperatorem cæteris dominum impoſuit, ut imperatoris ipſe dominus eſſet. His itaque verbis Theodoſium tanquam ſibi ſubjectum repulit; *Coæqualium hominum es imperator et conſervorum; unus enim omnium dominus rex et creator.* Bellè profectò; quam veritatem calliditas et aſſentatio epiſcoporum obſcuravit, eam iracundia unius, et ut molliùs dicam, zelus ineruditus protulit in lucem. Ambroſii imperitiæ tuam ſubjungis ignorantiam aut hæreſin, qui diſertè negas *ſub veteri fœdere remiſſionem peccatorum per ſanguinem Chriſti locum tunc habuiſſe, cum David Deo confitebatur ei ſoli ſe peccaviſſe.* p. 68. Orthodoxi, non niſi per ſanguinem agni mactati ab initio mundi, peccata unquam remiſſa fuiſſe credunt; te novum hæreticum cujuſnam diſcipulus ſis neſcio; certè ſummi Theologi diſcipulus ille quem exagitas, à vero non aberravit, cum dixit potuiſſe quemvis è populo pari jure cum Davide Deum his verbis inclamaſſe, *tibi ſoli peccavi.* Auguſtinum deinde oſtentas, Clericos Hipponenſes neſcio quos producis; nam Auguſtini quæ ſunt abs te allata nobis non obſunt. Quidni enim fateamur cùm propheta Daniele, Deum tempora mutare, regna dare, et regna auferre, per homines tamen. Si regnum Deus ſolus Carolo dedit, idem Carolo abſtulit, optimatibus et Populo dedit. Si ea de cauſa præſtandam Carolo obedientiam fuiſſe dicis, eandem nunc magiſtratibus noſtris præſtandam eſſe dicas neceſſe eſt. Nam Deum et noſtris etiam magiſtratibus eandem dediſſe poteſtatem quam dat malis regibus *ad caſtiganda populi peccata* ipſe concedis; noſtros itaque à Deo pariter conſtitutos removere à magiſtratu nemo vel tuo judicio niſi Deus poteſt. Atque ita, uti ſoles, tuum tibi ipſe mucronem in temet vertis, tuus tibi ipſe ſicarius es; neque injuria, cum eò improbitatis et impudentiæ

proceſſeris, eò ſtuporis et inſaniæ, ut quos digito violandos non eſſe tot argumentis probas, eoſdem omnium ſuorum bello perſequendos eſſe idem affirmes. Iſmaëlem Godoliæ Præfecti interfectorem ab Hieronymo parricidam eſſe nominatum ais, et meritò; præſidem enim Judææ, virum bonum, ſine ulla cauſa interemit. Idem Hieronymus in Eccleſiaſten, præceptum illud Solomonis, *Os regis obſerva*, cum præcepto Pauli concordare dixit; et laudandus quidem, quod locum iſtum cæteris ſui temporis moderatiùs expoſuit. *Ad inferiora tempora poſt Auguſtinum non deſcendes, ut doctorum ſententiam exquiras.* Ut omnes tamen intelligant faciliùs mentiri te poſſe quàm tacere, ſi quos adhuc haberes tuæ ſententiæ fautores poſt unam ſtatim periodum non temperas tibi quò minùs ad Hiſpalenſem Iſidorum, Gregorium Turonenſem, Ottonem Frinſingenſem etiam in mediam barbariem deſcendas. Quorum authoritas quàm nullius apud nos pretii ſit ſi modò ſciviſſes, non huc eorum obſcurum teſtimonium per mendacium adduxiſſes. Vultis ſcire cur ad hæc tempora deſcendere non audet, cur abdit ſe, cur ſubitò evaneſcit? dicam: quot ſunt Eccleſiæ reformatæ præſtantiſſimi doctores, tot videt acerrimos ſibi adverſarios fore. Faciat modò periculum, ſentiet quàm facilè reluctantem, omnes in unum vires conferentem, Lutheris, Zwingliis, Calvinis, Buceris, Martyribus, Paræis in aciem eductis fundam atque obruam. Leidenſes etiam tuos tibi opponam, quorum Academia, quorum reſpub. florentiſſima, libertatis olim domicilium, iſti denique literarum humaniorum fontes atque rivi, ſervilem illam æruginem tuam et innatam barbariem eluere non potuerunt. Qui cum Theologum orthodoxum habeas neminem tibi faventem, quem tuo commodo nominare poſſis, omnium præſidio reformatorum nudatus confugere ad Sorbonam non erubeſcis: quod tu Collegium doctrinæ pontificiæ addictiſſimum nullius apud orthodoxos authoritatis eſſe

non ignoras. Sorbonæ igitur abſorbendum tam ſceleratum tyrannidis propugnatorem tradimus; tam vile mancipium, noſtrum eſſe nolumus; qui *populum univerſum regi ignaviſſimo parem eſſe* negat. Fruſtra id in Papam deonerare atque transferre contendis, quod omnes liberæ nationes, omnis religio, omnes Orthodoxi ſibi ſumunt, in ſe ſuſcipiunt. Papa quidem cum epiſcopis ſuis, dum tenuis, et nullarum virium erat tuæ hujus fœdiſſimæ doctrinæ author primus extitit: iis demùm artibus magnas opes, magnamque potentiam paulatim adeptus, tyrannorum ipſe maximus evaſit. Quos tamen omnes ſibi firmiſſimè devinxit, cùm populis, quorum animos jamdiu ſuperſtitione oppreſſos tenuerat, ſuaderet, non poſſe regibus quamlibet peſſimis, niſi ſe fidelitatis ſacramentum ſolvente, imperium abrogari. Verùm tu ſcriptores Orthodoxos devitas, et quæ communis et notiſſima ipſorum ſententia eſt, eam à Papa introductam eſſe cauſatus, veritatem in invidiam rapere conaris. Quod niſi aſtutè faceres, appareret te neque Papanum eſſe neque reformatum, ſed neſcio quem ſemibarbarum Edomæum Herodianum, qui tyrannum quemque immaniſſimum tanquam Meſſiam cœlo demiſſum colas atque adores. *Demonſtraſſe te* hoc dicis *ex doctrina patrum, primorum quatuor ſæculorum, quæ ſola evangelica et Chriſtiana cenſeri debet.* Periit huic homini pudor; quàm multa ſunt ab illis dicta atque ſcripta, quæ Chriſtus et Apoſtoli neque docuerunt neque approbarunt? quàm multa in quibus reformati omnes à patribus diſſentiunt? Quid autem ex patribus demonſtraviſti? *reges etiam malos à Deo conſtitui.* Fac eſſe conſtitutos, ut omnia etiam mala quodammodò à Deo conſtituuntur: *eos proinde Deum ſolum habere judicem, ſupra leges eſſe, nulla lege ſcripta, non ſcripta, naturali, neque divina poſſe reos fieri à ſubditis, neque apud ſubditos ſuos.* Quare? certè nulla lex vetat, nulla reges excipit: ratio, et jus, et fas omne animadverti in omnes qui pec-

cant indiſcriminatim jubet. Neque tu legem ullam ſcriptam, non ſcriptam, naturalem, aut divinam protuliſti quæ vetaret. Cur ergò non in reges quoque animadvertendum? *quia ſunt etiam mali à Deo conſtituti.* Nebulonem te magis an bardum et caudicem eſſe dicam? nequiſſimus ſis oportet qui doctrinam pernicioſiſſimam in vulgus diſſeminare audeas, ſtupidiſſimus qui ratione tam ſtolidâ maximè nitaris. Dixit Deus Iſaiæ 54. *Ego creavi interfectorem ad perdendum;* ergo interfector ſupra leges eſt; excute hæc, et pervolve quantum voles, parem utrobique conſequentiam invenies. Nam et Papa etiam eodem modo quo tyrannus à Deo eſt conſtitutus, et eccleſiæ in pœnam datus, quod ſupra ex ſcriptis etiam tuis oſtendimus; tamen *quia in faſtigium poteſtatis non ferendum tyrannidi non abſimilis primatum ſuum evexit, cùm eum, tum epiſcopos meliori jure tollendos eſſe affirmas quàm fuere conſtituti.* Wal. Meſ. p. 412. Papam et epiſcopos quamvis ab irato Deo conſtitutos ex eccleſia tollendos eſſe ais, quia ſunt tyranni; tyrannos ex republ. tollendos eſſe negas quia ſunt ab irato Deo conſtituti. Inepte prorſus et abſurdè: cum enim Papa ipſam conſcientiam, quæ ſola regnum ejus eſt, invito quoquam lædere non poſſit, eum qui reverà tyrannus eſſe non poteſt, quaſi tyrannum graviſſimum tollendum eſſe clamas; tyrannum autem verum qui vitam et facultates noſtras omnes in poteſtate ſua habet, et ſine quo Papa in eccleſia tyrannus eſſe nequit, eum in republ. omnino ferendum eſſe contendis. Hæc tua ſibi invicem collata tam imperitum te tamque puerilem ſive falſi ſive veri argutatorem produnt, ut levitas tua inſcitia, temeritas, incogitantia neminem poſthac latere queat. At ratio ſubeſt altera, *rerum vices inverſæ viderentur,* quippe in melius; actum enim eſſet de rebus humanis, ſi quæ res peſſimo loco ſunt, in eodem ſemper ſtarent: in melius inquam; authoritas enim regia ad populum rediret, ab cujus voluntate atque

ſuffragiis profecta primò atque in unum ex ſuo numero derivata erat: poteſtas ab eo qui injuriam intulit, ad eum qui injuriam eſt paſſus æquiſſimâ lege tranſiret; cum tertius nemo inter homines idoneus eſſe poſſit, alienigenam enim judicare quis ferret? omnes æquè homines legibus tenerentur, quo nihil juſtius eſſe poteſt: Deus mortalis nemo eſſet. Quem qui inter homines conſtituit, non minùs in rempub. ſceleſtus eſt, quàm in Eccleſiam. Tuis iterum in te armis utar. *Maximam hæreſin eſſe* ais, *qua creditur unum hominem in loco Chriſti ſedere: duæ hæ notæ Antichriſtum ſignant, infallibilitas in ſpiritualibus, et omnipotentia in temporalibus*, Apparatu ad Primat. pag. 171. An Reges infallibiles? Cur ergo omnipotentes? aut ſi hoc ſunt, cur minùs exitiales rebus civilibus, quàm Papa ſpiritualibus? An verò Deus res civiles prorſus non curat? ſi non curat, certè nos curare non prohibet? ſi curat, eandem in Republica reformationem atque in Eccleſia vult fieri; præſertim ſi infallibilitatem et omnipotentiam attributam homini eaſdem malorum omnium utrinque cauſas eſſe exploratum ſit. Non enim in negotiis civilibus eam patientiam præcepit; ut ſæviſſimum quemlibet tyrannum reſpublica ferret, Eccleſia non ferret; imò contrarium potiùs præcepit: et Eccleſia quidem nulla arma præter patientiam, innocentiam, preces, et diſciplinam evangelicam reliquit; reipublicæ et magiſtratibus ſimul omnibus non patientiam, ſed leges et gladium, injuriarum et violentiæ vindicem in manus tradidit. Unde hujus hominis perverſum et præpoſterum ingenium aut mirari ſubit aut ridere; qui in Eccleſia, Helvidius eſt et Thraſeas et planè tyrannicida; in republica, commune omnium tyrannorum mancipium et ſatelles. Cujus ſententia ſi locum habeat, non nos ſolùm rebellavimus, qui regem, ſed reformati etiam omnes qui Papam dominum invitis regibus rejecerunt. Jam diu autem eſt quòd ſuis ipſe

telis conciſus jacet. Sic enim homo eſt, modò manus adverſarii ne deſit, ipſe in ſe tela abunde ſuppeditat: nec quiſquam ad refutandum ſe, aut irridendum commodiores anſas miniſtrat. Defeſſus etiam cædendo citiùs quis abſcedat, quàm hic terga præbendo.

CAP. IV.

MAgnam à regibus iniiſſe te gratiam, omnes principes et terrarum dominos demeruiſſe defenſione hac regiâ te fortè putas, Salmaſi, cùm illi, ſi bona ſua, remque ſuam ex veritate potiùs quàm ex adulationibus tuis vellent æſtimare, neminem te pejus odiſſe, neminem à ſe longius abigere atque arcere debeant. Dum enim regiam poteſtatem ſupra leges in immenſum extollis, admones eâdem operâ omnes ferè populos ſervitutis ſuæ nec opinatæ; eoque vehementius impellis ut veternum illum, quo ſe eſſe liberos inaniter ſomniabant, repente excutiant; moniti abs te quod non putabant, ſervos ſe eſſe regum. Eoque minùs tolerandum ſibi eſſe regium imperium exiſtimabunt, quò magis tu iis perſuaſum reddideris tam infinitam poteſtatem non ſuâ patientiâ creviſſe, ſed ab initio talem atque tantam ipſo jure regio natam fuiſſe. Ita te tuamque hanc defenſionem, ſive populo perſuaſeris, ſive non perſuaſeris, omnibus poſthac regibus funeſtam, exitialem, et execrabilem fore neceſſe erit. Si enim populo perſuaſeris, jus regium omnipotens eſſe, regnum amplius non feret; ſi non perſuaſeris, non feret reges, dominationem tam injuſtam pro jure uſurpantes. Me ſi audiant, quibus integrum hoc eſt, ſeque circumſcribi legibus patiantur, pro incerto, imbecillo, violento imperio quod nunc habent, curarum atque formidinum pleno firmiſſimum, pacatiſſimum ac diuturnum ſibi conſervabunt. Conſilium hoc ſibi, ſuiſque regnis adeò ſalutiferum ſi propter authorem contempſerint, ſciant non

tam eſſe meum, quàm regis olim ſapientiſſimi. Lycurgus enim Spartanorum rex, antiquâ regum ſtirpe oriundus, cùm propinquos videret ſuos Argis et Meſſenæ rerum potitos, regnum quemque ſuum in tyrannidem convertiſſe, ſibique pariter ſuiſque civitatibus exitio fuiſſe, ut patriæ ſimul ſaluti conſuleret, et dignitatem in familia ſua regiam quàm diutiſſimè conſervaret, conſortem imperii ſenatum, et Ephororum poteſtatem in ipſum regem quaſi cenſoriam, firmamentum regno ſuo induxit. Quo facto regnum ſuis nepotibus firmiſſimum in multa ſecula tranſmiſit. Sive, ut alii volunt, Theopompi, qui centum ampliùs annis poſt Lycurgum Lacedæmone regnabat, ea moderatio fuit, ut popularem Ephororum poteſtatem ſuperiorem quàm ſuam conſtitueret, eoque facto gloriatus eſt, ſtabiliviſſe ſe regnum, multoque majus ac diuturnius filiis reliquiſſe; exemplum profectò haud ignobile hodierni reges ad imitandum habuerint, eundem etiam conſilii tutiſſimi authorem egregium. Majorem enim legibus dominum ut perferrent homines hominem omnes unum, nulla lex unquam ſanxit; ne potuit quidem ſancire. Quæ enim lex leges omnes evertit, ipſa lex eſſe non poteſt. Cùm itaque everſorem te, et parricidam legum omnium rejiciant ab ſe leges, exemplis redintegrare certamen, hoc capite, conaris. Faciamus itaque periculum in exemplis: ſæpe enim, quod leges tacent, et tacendo tantum innuunt; id exempla evidentiùs docent. Ab Judæis auſpicabimur voluntatis divinæ conſultiſſimis; *poſtea ad Chriſtianos* tecum *deſcendemus*. Initium autem altius petitum ab eo tempore facimus, quo Iſraëlitæ regibus quocunque modo ſubjecti, jugum illud ſervile cervicibus dejecerunt. Rex Moabitarum Eglon Iſraëlitas bello ſubegerat; ſedem imperii inter ipſos Hierichunte poſuerat: numinis contemptor non erat, factâ enim Dei mentione, è ſolio ſurrexit: ſervierant Iſraëlitæ Egloni annos duodeviginti; non ut hoſti, ſed

ut ſuo regi munus miſerant. Hunc tamen dum publicè munerantur ut regem ſuum, interficiunt per inſidias ut hoſtem. Verùm Ehudes qui interfecit, Dei monitu id feciſſe creditur. Quid factum hujuſmodi commendare magis potuit? Ad honeſta enim quæque et laudabilia hortari ſolet Deus, non ad injuſta, infida, truculenta. Expreſſum autem Dei mandatum habuiſſe nuſquam legimus, *clamarunt filii Iſraëlis ad Jehovam;* clamavimus et nos; excitavit iis Jehova ſervatorem; excitavit et nobis. Ille ex vicino domeſticus, ex hoſte rex factus erat; Noſter ex rege hoſtis; non ergò rex erat; nam neque civis ullo modo eſſe poteſt, qui reipublicæ eſt hoſtis; neque Conſul habebatur Antonius, neque Nero imperator, ex quo uterque hoſtis à Senatu eſt judicatus. Quod Cicero quartâ Philippicâ de Antonio clariſſimè docet: *Si Conſul Antonius, Brutus hoſtis; ſi conſervator Reipublicæ Brutus, hoſtis Antonius. Quis illum conſulem niſi latrones putant?* Pari ego jure, quis tyrannum, inquam, regem niſi hoſtes patriæ putant? Fuerit itaque Eglon externus, fuerit Noſter domeſticus nec ne, quandoquidem uterque hoſtis et tyrannus, parùm refert. Si illum Ehudes jure trucidavit, nos noſtrum ſupplicio jure affecimus. Quin et heros ille Sampſon, incuſantibus etiam popularibus ſuis (Jud. 15.) *An neſciebas Phelißthæos dominium habere in nos?* ſuis tamen dominis bellum ſolus intulit, neque unum ſed multos ſimul patriæ ſuæ tyrannos, ſive Dei, ſive propriæ virtutis inſtinctu occidit; conceptis priùs ad Deum precibus ut auxilio ſibi eſſet. Non impium ergò ſed pium Sampſoni viſum eſt, dominos, patriæ tyrannos occidere; cum tamen pars major civium ſervitutem non detrectaret. At David, rex et propheta noluit Saulem interimere *unctum Dei.* Non quicquid noluit David, continuò nos obligat ut nolimus; noluit David privatus; id ſtatim nolle ſynedrium, Parlamentum, totum populum neceſſe erit? noluit inimicum dolo occidere, nolet

ergô Magiſtratus noxium lege punire? noluit regem occidere, timebit ergo Senatus tyrannum plectere? religio erat illi unctum Dei interficere, an ergò religio erit populo unctum ſuum capitis damnare? præſertim qui unctionem illam vel ſacram vel civilem totus cruore civium delibutus tam longâ hoſtilitate aboleverat? Equidem reges, vel quos Deus per prophetas unxit, vel quos ad certum opus, ſicuti olim Cyrum, nominatim deſtinavit, Iſa. 44. unctos Domini agnoſco; cæteros vel populi, vel militum, vel factionis tantummodò ſuæ unctos eſſe arbitror. Verùm ut concedam tibi omnes reges eſſe unctos Domini; eſſe tamen idcirco ſupra leges, non eſſe ob ſcelera quæcunque puniendos, nunquam evinces. Quid enim? et ſibi et privatis quibuſdam interdixit David, ne extenderent manus ſuas in unctum Domini. At regibus interdixit ipſe Dominus, Pſal. 105. ne attingerent unctos ſuos, id eſt populum ſuum. Unctionem ſui populi prætulit unctioni, ſiqua erat, regum. An ergò fideles punire, ſi quid contra leges commiſerint, non licebit? Unctum Domini ſacerdotem Abiatharem prope erat ut rex Solomon morte multaret; neque illi, quòd unctus Domini eſſet, pepercit, ſed quòd patris fuerat amicus. Si ergò ſummum ſacerdotem ſummum eundem in pleriſque magiſtratum, unctio illa Domini et ſacra et civilis eximere ſupplicio non potuit, cur unctio tantùm civilis tyrannum eximeret? At *Saul quoque tyrannus erat, et morte dignus;* eſto; non inde enim ſequetur, dignum, aut idoneum fuiſſe Davidem qui ſine populi authoritate, aut magiſtratuum juſſu Saulem regem quocunque in loco interficeret. Itane verò Saul tyrannus erat? Utinam diceres; quin imò dicis; cùm tamen ſuprà dixeris, *cap.* 2. *pag.* 32. *Tyrannum non fuiſſe, ſed bonum et electum.* Ecquid cauſæ eſt nunc cur in foro quadruplator aut falſarius quiſpiam ſtigmate notetur, tu eâdem careas ignominiæ notâ? cùm meliori profectò fide ſycophantari ſoleant illi, quàm tu

ſcribere, et res vel maximi momenti tractare. Saul igitur, ſi id ex uſu eſt tuo, bonus erat rex, ſin id minùs tibi expedit, repentè non rex bonus, ſed tyrannus erit; quod certè mirum non eſt; dum enim potentiæ tyrannicæ tam impudenter lenocinaris, quid aliud facis quàm ex bonis regibus tyrannos omnes. At verò David quamvis regem ſocerum multis de cauſis, quæ ad nos nihil attinent, interimere nollet, ſui tamen tuendi cauſâ copias comparare, Saulis urbes vel occupare vel inſidere non dubitavit; et Cheilam oppidum contra Saulem etiam præſidio tenuiſſet, niſi oppidanos erga ſe malè animatos cognoviſſet. Quid ſi Saul urbe obſeſsâ, ſcalis muro admotis, primus aſcendere voluiſſet, an cenſes Davidem arma protinus abjecturum, ſuos omnes uncto hoſti proditurum fuiſſe? non exiſtimo. Quidni enim feciſſet quod nos fecimus, qui rationum ſuarum neceſſitate coactus, Philiſthæis patriæ hoſtibus operam prolixè ſuam pollicitus, id fecit contra Saulem quod nos in noſtrum tyrannum credo nunquam feciſſemus. Pudet me, et jam diu pertæſum eſt mendaciorum tuorum; *Inimicis potiùs parcendum quàm amicis*, Anglorum eſſe dogma fingis; *ſeque regi ſuo parcere non debuiſſe, quia amicus erat.* Quis unquam hoc priùs audivit, quàm à te confictum eſſet, hominum mendaciſſime. Verùm ignoſcimus: deerat nempe huic capiti præſtantiſſimum illud et tritiſſimum orationis tuæ pigmentum, jam quintò, et ante finem libri decies ex loculis tuis et myrotheciis expromendum, *moloſſis ſuis ferociores.* Non tam Angli ſuis moloſſis ferociores ſunt, quàm tu cane quovis rabido jejunior, qui ad illam, quam toties evomuiſti, cramben duris ilibus identidem redire ſuſtines. *David* denique *Amalechitam* interfici juſſit, Saulis, ut ſimulavit ipſe, interfectorem; nulla hîc neque facti neque perſonarum ſimilitudo. Quòd niſi David ad Philiſthæos defeciſſe, et pars eorum exercitûs fuiſſe viſus, eò diligentiùs omnem à ſe ſuſpicionem maturandæ regi necis amo-

vere ſtuduit, non erat, meo quidem judicio, cur virum illum tam malè exciperet, qui moribundum jam regem et ægrè morientem opportuno vulnereſe confeciſſe nuntiavit. Quod idem factum in Domitiano, qui Epaphroditum ſimiliter capite damnavit, eò quòd Neronem in adipiſcenda morte adjuviſſet, ab omnibus reprehenditur. Novâ deinde audaciâ quem tyrannum modò dixeras, et *malo ſpiritu agitatum*, hunc non jam ſatis habes unctum Domini, ſed *Chriſtum Domini* vocare; adeò tibi vile Chriſti nomen videtur, ut illo tam ſancto nomine vel Dæmoniacum tyrannum impertire non metuas. Venio nunc ad exemplum illud, in quo qui jus populi jure regis antiquius eſſe non videt, cœcus ſit oportet. Mortuo Solomone populus de conſtituendo ejus filio Sechemi comitia habebat; profectus eſt eò Roboamus candidatus, ne regnum tanquam hæreditatem adire, ne populum liberum tanquam paternos boves poſſidere videretur: proponit populus conditiones regni futuri; ad deliberandum rex triduum ſibi dari poſtulat; conſulit ſeniores; nihil illi de jure regio, ſed ut populum obſequio et pollicitationibus conciliet ſibi ſuadent, penes quem erat, vel illum creare regem vel præterire. Conſulit deinde æquales ſuos, ſecum à pueris educatos; illi Salmaſiano quodam œſtro perciti, nil præter jus regium intonare, ſcuticas et ſcorpiones ut minitetur hortari. Horum ex conſilio reſpondit Roboamus populo. Videns itaque totus Iſraël regem *non auſcultaſſe ſibi*, ſuam protinus libertatem et populare jus liberis palam vocibus teſtatur. *Quæ nobis portio cum Davide? ad tentoria tua Iſraël: jam ipſe videris de domo tua David.* Miſſum deinde à rege Adoramum lapidibus obruerunt; exemplum fortaſſe aliquod etiam in regem edituri, niſi maximâ celeritate ſe in fugam contuliſſet. Parat ingentem exercitum, quo in ſuam ditionem Iſraëlitas redigeret: prohibet Deus; *ne aſcendite*, inquit, *ne pugnate contra fratres veſtros, filios Iſraëlis; nam à me facta eſt res*

iſta. Adverte jam animum; populus antea regem volebat, diſplicuit id Deo; eorum tamen juri noluit intercedere: nunc Populus Roboamum non vult regem, id Deus non ſolùm penes populum eſſe ſinit, ſed regem eo nomine bella moventem vetat ac reprimit: nec ideò rebelles, ſed nihilo minùs fratres eos qui deſciverant appellandos eſſe docet. Collige te nunc jam; ſunt omnes, inquis, reges à Deo, ergo populus vel tyrannis reſiſtere non debet. Viciſſim ego, ſunt, inquam, populi conventus, comitia, ſtudia, ſuffragia, plebiſcita pariter à Deo, teſte hîc ipſo; ergò et rex itidem reſiſtere non debet populo, authore etiam eodem Deo. Quàm enim certum eſt, eſſe hodie reges à Deo, quamque hoc valet ad imperandam populo obedientiam, tam eſt certum eſſe à Deo etiam hodie libera populi concilia, tamque hoc valet vel ad cogendos in ordinem reges, vel ad rejiciendos; neque magis propterea bellum populo inferre debebunt, quàm debuit Roboamus. Quæris, cur ergò non defecerint Iſraëlitæ à Solomone? Quis præter te tàm ſtulta interrogaret, cum defeciſſe conſtet impunè à tyranno? In vitia quædam lapſus eſt Solomon; non idcirco ſtatim tyrannus: ſua vitia magnis virtutibus, magnis de repub. meritis compenſabat: fac tyrannum fuiſſe; ſæpè eſt ut populus nolit tyrannum tollere, ſæpe eſt ut non poſſit: ſatis eſt ſuſtuliſſe cum potuerit. At *factum Jeroboami ſemper improbatum fuit et Apoſtaſia ejus deteſtata, ſucceſſores ejus pro rebellibus ſemper habiti.* Apoſtaſiam ejus non à Roboamo, ſed à vero cultu Dei reprehenſam ſæpiùs lego; et ſucceſſores quidem ejus ſæpe reprobos, rebelles nuſquam dictos memini. *Si quid fiat,* inquis, *juri et legibus contrarium, ex eo jus fieri non poteſt.* Quid quæſo tum fiet juri regio? Sic tuus ipſe perpetuò refutator es. *Quotidie,* inquis, *adulteria, homicidia, furta impunè committuntur.* An neſcis nunc te tibi reſpondere quærenti cur toties tyrannis impunè fuerit? *Rebelles fuerunt iſti reges, prophetæ tamen po-*

ulum ab eorum ſubjectione non abducebant. Cur ergò, celeſte, et pſeudopropheta, populum Anglicanum à uis magiſtratibus, tuo ſint licet judicio rebelles, abduere conaris? *Allegat*, inquis, *Anglicani latrocinii actio, ſe ad id ſcelus, quod tam nefariè ſuſcepit, neſcio qua oce cælitùs miſſâ impulſos fuiſſe.* Primùm deliraſſe te ùm hæc ſcriberes planè video, neque mentis neque atinitatis compotem ſatis fuiſſe: deinde Anglos hoc nquam allegaſſe, de innumeris mendaciis et figmenis tuis eſt unum. Sed pergo exemplis tecum agere; *Libna* Urbs validiſſima ab Joramo rege defecit, quia ereliquerat Deum; defecit ergò rex, non urbs illa, eque defectione iſtâ notatur; ſed ſi adjectam rationem pectes, approbari potiùs videtur. *In Exemplum trahi on debent hujuſmodi defectiones.* Cur ergò tantâ vaniloquentiâ policitus es, exemplis te nobiſcum toto hoc apite decertaturum, cùm exempla ipſe nulla præter neras negationes, quarum nulla vis eſt ad probandum, fferre poſſis: nos quæ certa et ſolida attulimus, negas n exemplum trahi debere? Quis te hoc modo diſutantem non explodat? Provocaſti nos exemplis; xempla protulimus; quid tu ad hæc? tergiverſaris, et liverticula quæris; progredior itaque. Jehu regem à ropheta juſſus occidit, etiam Achaziam ſuum regem egitimum occidendum curavit. Si noluiſſet Deus tyannum interimi à cive ſi impium hoc, ſi mali exempli uiſſet, cur juſſit fieri? ſi juſſit, certè licitum, laudabile, ræclarum fuit. Non tamen tyrannum perimi, quia Deus juſſit, idcirco bonum erat et licitum, ſed quia bonum et licitum, erat, idcirco Deus juſſit. Jam ſeptem nnos regnantem Athaliam Jehoiada ſacerdos regno ellere et trucidare non eſt veritus. *At regnum*, inquis, *on ſibi debitum ſumpſerat.* Annon Tiberius multò oſtea *imperium ad ſe nihil pertinens?* illi tamen, et id enus tyrannis aliis, ex doctrina Chriſti obediendum ſſe ſuprà affirmabas: ridiculum planè eſſet, ſi poteſtatem regiam non ritè adeptum interficere liceret, peſſi-

mè gerentem non liceret. At per leges regnare non potuit utpote fœmina, *conſtitues autem ſuper te regem*, non reginam. Hoc ſi ſic abibit, conſtitues, inquam, ſuper te regem, non tyrannum. Pares ergo jam ſumus. Amaziam regem ignavum et idololatram non conjurati quidam, ſed principes et populus, quod veriſimilius eſt, morte affecerunt: nam fugientem Hieroſolymis, et adjutum à nemine, Lachiſum uſque perſecuti ſunt. Hoc conſilium iniiſſe dicuntur *ex quo is Deum* deſeruerat, neque ullam ab Azaria filio de morte patris quæſtionem habitam fuiſſe legimus. Multùm rurſus nugaris ex Rabbinis, ut Regem Judaïcum ſupra ſynedrium conſtituas; ipſa regis verba Zedechiæ non attendis. Jer. 38. *Non is eſt rex qui poſſit contra vos quicquam.* Sic principes alloquitur; faſſus ſe planè ſuo ſenatu inferiorem; *Fortaſſe*, inquis, *nihil negare illis auſus metu ſeditionis.* At tuum illud *fortaſſe* quanti quæſo eſt, cujus aſſeveratio firmiſſima non eſt pili? quid enim te levius, quid inconſtantius; quid inſtabilius? quoties te varium et verſicolorem, quoties tibimet diſcordem, diſſidentem à temetipſo, et diſcrepantem offendimus? Rurſus comparationes inſtituis Caroli cum bonis Judææ regibus. Davidem imprimis quaſi contemnendum aliquem nominas; *Sume tibi Davidem*, inquis, *adulterii ſimul et homicidii reum; nihil tale in Carolo. Solomon ejus filius qui ſapiens audiit vulgo.* Quis non indignetur maximorum et ſanctiſſimorum virorum nomina ab impuriſſimo nebulone et vappâ hunc in modum jactari? Túne Carolum cum Davide, regem et prophetam religioſiſſimum cum ſuperſtitioſo et Chriſtianæ doctrinæ vix initiato, ſapientiſſimum cum ſtolido, fortiſſimum cum imbelli, juſtiſſimum cum iniquiſſimo conferre ſuſtinuiſti? caſtimoniam tu ejus et continentiam laudes, quem cum Duce Bucchingamio flagitiis omnibus coopertum novimus? ſecretiora ejus et receſſus perſcrutari quid attinet, qui in

Theatro medias mulieres petulanter amplecti, et ſuaviari, qui virginum et matronarum papillas, ne dicam cætera, pertractare in propatulo conſueverat? Te porro moneo Pſeudoplutarche, ut iſtiuſmodi Parallelis ineptiſſimis dehinc ſuperſedeas, ne ego, quæ tacerem alioqui libens de Carolo, neceſſe habeam enuntiare. Contra tyrannos quid tentatum à Populo aut peractum fuerit, et quo jure, per ea tempora quibus ipſe Deus Hebræorum rempub. ſuo nutu ac verbo quaſi præſens regebat, hactenus liquet. Quæ ſequuntur ætates non nos ſua authoritate ducunt, ſed ad majorum ſuorum normam et rationem omnia dirigentes, imitatione ſua noſtram tantummodò confirmant. Cum itaque Deus poſt captivitatem Babylonicam nullum iis de repub. mandatum dediſſet novum, quamvis regia ſoboles extincta non eſſet, ad antiquam et Moſaïcam reipub. formam reverterunt. Antiocho Syriæ regi, cui erant vectigales, ejuſque præſidibus, quod is vetita imperaret, per Maccabæos pontifices reſtiterunt; ſeque armis in libertatem vindicarunt; digniſſimo deinde cuique principatum dederunt: donec Hyrcanus Simonis Judæ Maccabæi fratris filius, expilato Davidis ſepulcro, militem externum alere, et regiam quandam poteſtatem adjicere ſacerdotio cœpit; unde filius ejus Ariſtobulus diadema ſibi primus impoſuit. Nihil in eum populus quamvis tyrannum movit aut molitus eſt; neque mirum, annum tantummodò regnantem. Ipſe etiam morbo graviſſimo correptus, et ſuorum facinorum pœnitentiâ ductus mortem ſibi optare non deſtitit, donec inter ea vota expiravit. Ejus frater Alexander proximus regnabat. *Contra hunc* ais *neminem inſurrexiſſe*, tyrannus cum eſſet. O te ſecurè mendacem ſi periiſſet Joſephus, reſtaret tantùm *Joſippus* tuus ex quo phariſæorum quædam nullius uſus apophthegmata depromis. Res itaque ſic ſe habet; Alexander, cùm et domi et militiæ rempubl. malè adminiſtraret, quamvis magna Piſidarum et Cilicum

manu conductitia ſe tutaretur, populum tamen cohibere non potuit, quin ipſum etiam ſacrificantem, utpote indignum eo munere, thyrſis palmeis et citreis penè obrueret; exinde per ſexennium gentis ferè totius gravi bello petitus eſt; in quo Judæorum multa millia cùm occidiſſet, et pacis tandem cupidus interrogaret eos quid vellent à ſe fieri, reſponderunt uno ore omnes, ut moreretur; vix etiam mortuo ſe veniam daturos. Hanc hiſtoriam tibi incommodiſſimam, quoquo modo avertere ut poſſes, fraudi tuæ turpiſſimæ phariſaïcas quaſdam ſententiolas obtendiſti; cùm exemplum hoc aut omnino prætermiſiſſe, aut rem, ſicuti geſta erat, fideliter narraſſe debuiſſes, niſi veterator et luciſugus mendaciis longè plus quàm cauſæ confideres. Quinetiam Phariſæi illi octingenti, quos in crucem tolli juſſit, ex eorum numero erant, qui contra ipſum arma ceperant: quique omnes cùm cæteris unâ voce teſtati ſunt, ſe regem morte affecturos fuiſſe, ſi bello victus in ſuam poteſtatem veniſſet. Poſt maritum Alexandrum Alexandra regnum capeſſit; ut olim Athalia, non legitimè, nam regnare fœminam leges non ſinebant, quod ipſe modò faſſus es, ſed partim vi, extraneorum enim exercitum ducebat; partim gratiâ, nam Phariſæos, qui apud vulgus plurimum poterant, ſibi conciliaverat hac lege, ut nomen imperii penes illam, imperium ipſum penes illos foret. Haud aliter atque apud nos nuper Scoti Preſbyteri nomen Regis Carolo conceſſerunt, eâ mercede ut regnum ſibi reſervare poſſent. Poſt Alexandræ obitum Hyrcanus et Ariſtobulus ejus filii de regno contendunt; hic viribus et induſtriâ potior fratrem natu majorem regno pellit. Pompeio deinde in Syriam à Mithridatico bello divertente, Judæi nactos ſe jam æquiſſimum libertatis ſuæ arbitrum Pompeium rati, legationem pro ſe mittunt; fratribus utriſque regibus renuntiant ad ſervitutem ſe ab iis adductos queruntur; Pompeius Ariſtobulum regno privavit;

Hyrcano pontificatum reliquit et principatum more patrio legitimum; exinde Pontifex et Ethnarcha dictus eſt. Iterum ſub Archelao Herodis filio Judæi, miſſis ad Auguſtum Cæſarem quinquaginta legatis, et Herodem mortuum et Archelaum graviter accuſarunt; regnum huic pro ſua virili parte abrogarunt, Cæſarem orant ut Populum Judaïcum ſine regibus eſſe permitteret. Quorum Cæſar precibus aliquantum permotus, non regem eum, ſed Ethnarcham duntaxat conſtituit. Ejus anno decimo rurſus eum Populus per legatos ad Cæſarem tyrannidis accuſat; quibus Cæſar benignè auditis Romam accerſitum, et judicio damnatum Viennam in exilium miſit. Jam mihi velim reſpondeas; qui ſuos reges accuſatos, qui damnatos, qui punitos volebant, annon ipſi, ſi poteſtas facta, ſi optio data ſibi eſſet, annon ipſi, inquam, judicio damnaſſent, ipſi ſupplicio affeciſſent? Jam in Romanos præſides avarè et crudeliter provinciam adminiſtrantes, populum et primores etiam ſæpiùs arma ſumpſiſſe non negas? cauſas more tuo ſtultiſſimas affingis, *nondum jugo erant aſſueti;* ſub Alexandro ſcilicet, Herode, ejuſque filiis. At C. Cæſari, et Petronio *bellum inferre* noluerunt. Prudenter illi quidem, non poterant. Vis ipſorum audire verba, πολεμεῖν μὲν οὐ βουλόμενοι διὰ τὸ μηδ' ἂν δύνασθαι. Quod ipſi fatentur imbecillitatis eſſe ſuæ, hoc tu hypocrita ad religionem refers? Magno dein molimine prorſus nihil agis, dum ex patribus probas, quod et antea tamen pari oſcitatione feceras, pro regibus orandum eſſe. Nam pro bonis quis negat? pro malis quoad ſpes eſt; pro latronibus etiam et pro hoſtibus; non ut agros depopulentur, aut nos occiſione occidant, ſed ut reſipiſcant. Oramus pro utriſque; illos tamen legibus, hos armis vindicare quis vetat? *Liturgias Ægyptiacas* nil moror; ſacerdos autem ille qui orabat, uti ais, ut *Commodus patri ſuccederet,* meo quidem judicio non orabat, ſed Romano imperio peſſima impre-

catus eſt. *Fidem*, ais, *fregiſſe nos, de authoritate et majeſtate regis conſervanda ſolenni conventione non ſemel interpoſita.* Expecto te fuſiùs iſta de re infrà, illic te rurſus conveniam. Redis ad patrum commentationes, de quibus hoc ſummatim accipe; Quicquid illi dixerint, neque ex libris ſacris, aut ratione aliqua ſatis idonea confirmaverint, perinde mihi erit, ac ſi quis alius è vulgo dixiſſet. Primum adfers Tertullianum, ſcriptorem haud orthodoxum, multis erroribus notatum, ut ſi tecum ſentiret, pro nihilo tamen hoc eſſet. Quid autem ille? damnat tumultus, damnat rebelliones, damnamus et nos, neque hinc ſtatim de jure omni populorum, de privilegiis, et Senatus conſultis, de poteſtate magiſtratuum omnium cæterorum præterquam unius regis, præjudicatum eſſe volumus: loquuntur iſti de ſeditionibus temerè conflatis, et multitudinis inſaniâ, non de magiſtratibus, non de Senatu, aut Parlamento ad legitima arma populum contra tyrannos convocante. Unde Ambroſius quem citas, *Non repugnare, flere, gemere, hæc ſunt munimenta Sacerdotis, et quis eſt qui poteſt vel unus vel inter paucos dicere Imperatori, Lex tua mihi non probatur: non permittitur hoc dicere Sacerdotibus, permittetur Laïcis?* Vides jam planè de quibus hic loquatur, de Sacerdotibus, de Laïcis privatis, non de Magiſtratibus: vides quàm infirmâ tamen et præpoſterâ ratione uſus, diſſenſioni inter Laïcos et Sacerdotes, de legibus etiam civilibus, poſtmodùm futuræ facem prætulit. Sed quoniam primorum Chriſtianorum exemplis urgeri nos maximè, et redargui putas, quòd illi omnibus modis vexati *bellum in Cæſares non moverent*, oſtendam primò non potuiſſe, deinde quoties poterant moviſſe, poſtremò etiamſi, cum poſſent, non moviſſent, non eſſe tamen cæteroqui dignos quorum ex vita et moribus, tantis in rebus, exempla ſumamus. Primum ignorare hoc nemo poteſt, ex quo Romana reſpublica nulla fuit, omnes imperii vires rerumque ſummam ad unum Cæſa-

rem rediiſſe; omnes legiones ſub uno Cæſare ſtipendia meruiſſe: adeò ut Senatus ad unum omnis, totus ordo Equeſter, plebs univerſa, ſi novis rebus ſtuduiſſet, poterant ſe quidem internecioni objeciſſe, ad libertatem tamen recuperandam nihil prorſus effeciſſent; nam imperatorem ſi forte ſuſtuliſſent, imperium tamen manſiſſet. Jam verò Chriſtiani, innumeri licet, at ſparſi, inermes, plebeii et plerunque infimi, quid potuerunt? quantam eorum multitudinem una legio in officio facile continuiſſet? Quod magni ſæpè duces cum interitu ſuo et veteranorum exercituum deletione incaſſum tentarunt, iſti è plebecula ferè homuli poſſe ſe ad exitum perducere ſperarent? cum annis à Chriſto nato prope trecentis, ante Conſtantinum plus minus viginti, imperante Diocletiano, ſola Thebæa legio Chriſtiana eſſet; eoque ipſo nomine à reliquo exercitu in Gallia ad Octodurum oppidum cæſa eſt. *Cum Caſſio, cum Albino, cum Nigro* non conjurarunt: idne illis gratiæ vult apponi Tertullianus, quod ſanguinem pro infidelibus non profuderunt? Conſtat igitur Chriſtianos ab imperatorum imperio liberare ſe non potuiſſe: cum aliis conjurare non Chriſtianis nequaquam ſibi expediviſſe, quamdiu imperatores Ethnici regnabant. Bellum autem tyrannis poſtea intuliſſe Chriſtianos aut armis ſe defendiſſe, aut tyrannorum facta nefaria ſæpè ultos eſſe nunc oſtendam. Primus omnium Conſtantinus jam Chriſtianus conſortem imperii Licinium Orientalibus Chriſtianis gravem bello ſuſtulit; quo facto illud ſimul declaravit, poſſe à magiſtratu in magiſtratum animadverti; cùm is Licinium pari jure ſecum regnantem ſubditorum ejus cauſâ ſupplicio affecerit, nec Deo ſoli pœnam reliquerit: poterat enim Licinius Conſtantinum, ſi Conſtantinus populum ſibi attributum iis modis oppreſſiſſet, eodem ſupplicio affeciſſe. Poſtquam igitur à Deo ad homines redacta res eſt, quod Licinio Conſtantinus erat, cur non idem Carolo Senatus? Conſtantinum enim milites, Senatum

jura conſtituerunt regibus parem, imo ſuperiorem. Conſtantio imperatori Arriano Byzantini, quoad potuerant, armis reſtiterunt; miſſum cum militibus Hermogenem, ad pellendum eccleſiâ Paulum orthodoxum epiſcopum, facto impetu repulerunt, et incenſis aedibus, quo ſe receperat, ſemiuſtum et laniatum interfecerunt. Conſtans fratri Conſtantio bellum minatus, ni Paulo et Athanaſio epiſcopis ſedes ſuas reſtituat; videſne ut iſtos ſanctiſſimos patres, de epiſcopatu cùm agitur, bellum fraternum in regem ſuum concitare non puduit? Haud multò pòſt Chriſtiani milites, qui tunc temporis quos volebant imperatores creabant, Conſtantem Conſtantini filium diſſolutè et ſuperbè regnantem interfecerunt, tranſlato ad Magnentium imperio. Quid? qui Julianum nondum apoſtatam, ſed pium et ſtrenuum invito Conſtantio imperatore ſuo imperatorem ſalutarunt, annon ex illis Chriſtianis fuerunt, quos tu exemplo nobis proponis? Quod factum Conſtantius cum ſuis literis ad populum recitatis acriter prohiberet, clamarunt omnes, feciſſe ſe ut Provincialis, et miles, et reipublicæ authoritas decreverat. Iidem bellum Conſtantio indixerunt, et quantum in ſe erat, imperio ac vita ſpoliarunt. Quid Antiocheni, homines apprimè Chriſtiani? orarunt credo pro Juliano jam Apoſtata, quem palàm adire, et convitiis proſcindere ſolebant, cujus barbam illudentes promiſſam, funes ex ea conficere jubebant. Cujus morte auditâ ſupplicationes, epulas, et lætitiam publicè indixerunt, ejus pro vita et incolumitate preces fudiſſe cenſes? Quid? quòd eundem etiam à Chriſtiano commilitone interfectum eſſe ferunt. Sozomenus certè ſcriptor eccleſiaſticus non negat; imò, ſiquis ita feciſſet, laudat, οὐ γὰρ ἀπεικός τινα τῶν τότε στρατευομένων, &c. *Non eſt mirum*, inquit, *aliquem ex militibus hoc ſecum cogitaſſe; non Græcos ſolùm, ſed omnes homines ad hanc uſque ætatem tyrannicidas laudare ſolitos eſſe, qui pro omnium libertate mortem oppetere non dubitant;*

nec temerè quis hunc militem reprehendat, Dei et religionis cauſâ tam ſtrenuum. Hæc Sozomenus ejuſdem ætatis ſcriptor, vir bonus et ſanctus; ex quo quid reliqui ea tempeſtate viri boni hac de re ſenſerint, facilè perſpicimus. Ipſe Ambroſius ab imperatore Valentiniano minore juſſus urbe Mediolano excedere, parere noluit, ſed circumſeptus armato populo ſe atque baſilicam ſuam contra regios præfectos armis defendit; et ſummæ poteſtati reſiſtere, contra quam docuit ipſe, eſt uſus. Conſtantinopoli haud ſemel propter exilium Chryſoſtomi contra Arcadium imperatorem ſeditio maxima commota eſt. In tyrannos igitur quid antiqui Chriſtiani fecerint, non milites ſolùm, ſed populus, ed ipſi patres, vel reſiſtendo, vel gerendo bellum, vel concitando, uſque ad Auguſtini tempora, quoniam tibi ulteriùs progredi non libet, breviter expoſui. Valentinianum enim Placidiæ filium interfectum à Maximo patricio, ob ſtuprum uxori ejus illatum, taceo: Avitum etiam imperatorem dimiſſis militibus ſuis luxuriâ diffluentem à Senatu Romano confeſtim exutum imperio non memoro: quia annos aliquot poſt Auguſtini obitum iſta acciderunt. Verùm dono tibi hoc omne, tu nihil horum expoſuiſſe me finge, paruerint per omnia ſuis regibus veteres chriſtiani, quicquam contra tyrannos ne fecerint, aut feciſſe voluerint, non eſſe tamen eos quorum authoritate niti debeamus, aut à quibus exempla petere ſalutariter poſſimus, quod ſupereſt, nunc docebo. Jam diu ante Conſtantinum populus chriſtianus multum de primæva illa ſanctimonia et ſinceritate cùm doctrinæ tum morum deperdiderat. Poſtquam immenſis opibus ditata ab eo eccleſia, honores, dominatum, et potentiam civilem adamare cœpit, ſtatim omnia in præceps ruere. Primò luxus et ſegnities, errorum deinde omnium et vitiorum caterva, veluti ſolutis aliunde carceribus, in eccleſiam immigravit; hinc invidentia, odium, diſcordia paſſim redundabat; tandem haud mitius inter ſe cha-

riſſimo religionis vinculo fratres quàm hoſtes acerrimi diſſidebant; nullus pudor, nulla officii ratio reſtabat; milites, et copiarum præfecti, quoties ipſis viſum erat, nunc imperatores novos creabant, nunc bonos pariter ac malos necabant. Quid Vetranniones et Maximos, quid Eugenios à militibus ad imperium ſubitò evectos, quid Gratianum optimum principem, quid Valentinianum minorem non peſſimum, occiſos ab iis commemorem? Militum hæc quidem facinora et caſtrenſium, ſed tamen chriſtianorum illius ætatis, quam tu maximè evangelicam et imitandam eſſe ais. Jam ergò de eccleſiaſticis pauca accipe: Paſtores et Epiſcopi, et nonnunquam illi, quos admiramur, patres, ſui quiſque gregis ductores, de epiſcopatu non ſecus quàm de tyrannide certabant: nunc per urbem, nunc in ipſa eccleſia, ad ipſum altare Sacerdotes, et Laïci promiſcuè digladiabantur; cædes faciebant, ſtrages utrinque magnas nonnunquam ediderunt Damaſi et Urſicini, qui cum Ambroſio floruerunt, potes meminiſſe. Longum eſſet Byzantinos, Antiochenos, et Alexandrinos illos tumultus, ſub Cyrillo præſertim, quem tu laudas obedientiæ prædicatorem, duce ac patre; occiſo pænè à monachis in illo urbico prælio, Oreſte Theodoſii præfecto: Jam tua quis vel impudentia vel ſupinitate non obſtupeſcat? *Uſque ad Auguſtinum*, inquis, *et infra ejus ætatem, nulla cujuſquam privati aut præfecti, aut plurium conjuratorum extat in hiſtoriis mentio, qui regem ſuum necaverint, aut contra eum armis pugnarint:* nominavi ego ex hiſtoriis notiſſimis et privatos, et proceres, qui non malos tantùm, ſed, vel optimos reges ſuâ manu trucidaverint; totos chriſtianorum exercitus, multos cum iis epiſcopos; qui contra ſuos imperatores pugnaverint. Adfers patres, obedientiam erga regem, multis verbis aut ſuadentes aut oſtentantes; adfero ego partim eoſdem, partim alios patres haud paucioribus factis obedientiam, etiam licitis in rebus detrectantes, armis ſe contra imperatorem de-

fendentes, alios præſidibus ejus vim et vulnera inferentes, alios, epiſcopatus competitores, civilibus præliis inter ſe dimicantes; ſcilicet de Epiſcopatu chriſtianos cum chriſtianis, cives cum civibus confligere fas erat, de libertate, de liberis et conjugibus, de vita, cum tyranno, nefas. Quem non pœniteat hujuſmodi patrum? Auguſtinum inducis *de poteſtate domini in ſervos, et regis in ſubditos* idem pronuntiantem; reſpondeo iſta ſi dicat Auguſtinus, ea dicere quæ neque Chriſtus neque ejus Apoſtoli unquam dixerunt; cum eorum tamen ſola authoritate rem alioqui apertiſſimè falſam commendare videatur. Quæ ſuperſunt hujus capitis tres vel quatuor paginæ, aut mera eſſe mendacia, aut oſcitationes identidem repetitas, ex iis quæ à nobis reſponſa jam ſunt, per ſe quiſque deprehendet. Nam ad Papam quod attinet, in quem multa gratis peroras, facilè te patior ad ravim uſque declamitare. Quod tamen ad captandos rerum imperitos tam prolixè adſtruis, *regibus ſive juſtis ſive tyrannis ſubjectum fuiſſe omnem chriſtianum, donec poteſtas Papæ regali major agnoſci cœpta eſt, et ſubjectos ſacramento fidelitatis liberavit*, id eſſe falſiſſimum plurimis exemplis *et uſque ad Auguſtinum, et infra ejus ætatem* prolatis demonſtravimus. Sed neque illud quod poſtremò dicis *Zachariam pontificem Gallos juramento fidelitatis abſolviſſe*, multò verius eſſe videtur. Negat Franciſcus Hotomanus, et Gallus, et juriſconſultus, et vir dictiſſimus in Francogallia ſua *cap.* 13. abdicatum authoritate Papæ Chilpericum, aut regnum Pipino delatum; ſed in magno gentis concilio pro ſua priſtina authoritate tranſactum fuiſſe id omne negotium, ex annalibus Francorum vetuſtiſſimis probat. Solvi deinde illo ſacramento Gallos omnino opus fuiſſe, negant ipſa Gallorum monumenta, negat ipſe Papa Zacharias. Monumentis enim Francorum traditur, teſte non ſolùm Hotomano, ſed Girardo hiſtoriarum illius gentis notiſſimo ſcriptore, veteres Francos ut eligendi, ſic abdicandi, ſi videretur,

ſuos reges jus ſibi omne antiquitùs reſervaſſe; neque aliud ſacramentum regibus, quos creabant, dicere conſueviſſe, quàm ſe illis hoc pacto fidem et officium præſtituros, ſi viciſſim illi quod eodem tempore jurati etiam ſpondent, præſtiterint. Si ergò Reges rempublicam ſibi commiſſam malè gerendo, fidem juriſjurandi fregerint priores, nil opus eſt Papa, ipſi ſua perfidia populum ſacramento ſolverunt. Papa denique Zacharias, quam tu authoritatem ſibi ais arrogaſſe, eam in epiſtola illa ad Francos ab te citata ipſe ſibi derogavit, populo attribuit. *Nam ſi princeps populo, cujus beneficio regnum poſſidet, obnoxius eſt, ſi plebs regem conſtituit et deſtituere poteſt*, quæ ipſius verba ſunt Papæ, veriſimile non eſt voluiſſe Francos de antiquo jure ſuo, ullo poſtmodùm jurejurando, præjudicium facere; aut unquam ita ſeſe obſtrinxiſſe, quin ſemper ſibi liceret quod majoribus licuit, reges bonos quidem colere, malos amovere; nec eam præſtare fidem tyrannis, quam bonis regibus ſeſe dare arbitrati ſunt. Tali obſtrictum juramento populum, vel tyrannus ex rege factus, vel ignavia corruptus, ſuo ipſe perjurio ſolvit, ſolvit ipſa juſtitia, ſolvit naturæ lex ipſa: unde Pontifex quod ſolveret, etiam ipſius Pontificis judicio nihil prorſus erat.

CAP. V.

QUanquam in ea ſum opinione Salmaſi, ſemperque fui, legem Dei cum lege naturæ optimè conſentire, adeoque, ſi ſatis oſtendi quid divina lege ſit de regibus ſtatutum quid à populo Dei factum et Judaïco et Chriſtiano, oſtendiſſe me eodem tempore eâdemque operâ quid legi naturali maximè conſentaneum ſit; tamen quia *confutari nos lege naturæ validiſſimè nunc poſſe* arbitraris, quod ſupervacuum eſſe modò exiſtimabam, id nunc ultrò neceſſarium fatebor; ut contra te hoc capite

um faciam nihil congruentius naturæ etiam legi-
eſſe, quàm tyrannos plecti. Id niſi evincam, non
ſo quin Dei quoque legibus puniri non poſſe,
ſtigio tibi concedam. Non eſt conſilium de na-
jam, deque origine civilis vitæ longam orationem
exere; iſtud enim argumentum viri diſertiſſimi
i Græci tum Latini copiosè pertractarunt; ipſe et
itati, quantùm licet, ſtudeo, et huic rei do operam,
on tam ego, qui labori huic parſiſſem libens, ſed
te redarguas, teque ſubvertas. Ab eo igitur quod
ponis, incipiam, et diſputationis hujus futuræ
lamenta jaciam. *Lex*, inquis, *naturæ eſt ratio*
ium hominum mentibus inſita, bonum reſpiciens uni-
orum populorum, quatenus homines inter ſe ſocietate
ent. Bonum illud commune non poteſt procurare,
etiam, ut ſunt quos regi neceſſe eſt, diſponat quoque
regere debeant. Ne ſcilicet ut quiſque fortior eſt,
iliorem opprimat; atque ita quos mutua ſalus ac
nſio unum in locum congregaverat, vis atque in-
a diſtrahat, et ad vitam agreſtem redire cogat.
ne hoc quod volebas, etſi verboſius? *Ex ipſorum*
ue *numero qui in unum convenere deligi* ais *opor-*
e quoſdam ſapientia aut fortitudine cæteris præſtan-
qui vel vi vel perſuadendo malè morigeros in officio
inerent, ſæpè unum id præſtare potuiſſe, cujus ex-
ns ſit Virtus et prudentia; interdum plures, qui
uis conſiliis id faciant. Cæterùm cum unus omnia
videre et adminiſtrare non poſſit, neceſſe eſt ut con-
cum pluribus participet, et in ſocietatem regiminis
s admittat. Ita ſive ad unum revocetur imperium,
ad univerſum redeat populum, quia nec omnes ſimul
pub. gubernare poſſunt, nec unus omnia, ideo reverà
es plures ſemper regimen conſiſtit. Et infra. *Ipſa*
em regendi ratio ſive per plures, ſive per pauciores,
per unum diſpenſetur, æquè naturalis eſt, cum ex
uræ ejuſdem principiis deſcendat, quæ non patitur ita
us ſingularitatem gubernare, ut non alios ſocios im-

perandi habeat. Hæc cum ex Ariſtotelis tertio Politicorum decerpſiſſe potueram, malui abs te decerpta tranſcribere, quæ tu Ariſtoteli, ut ignem Jovi Prometheus, ad everſionem monarcharum, et perniciem ipſius tuam ſurripuiſti. Jam enim prolatam à temetipſo naturæ legem excute quantum voles; nullum juri regio, prout tu jus illud explicas, in natura locum, nullum ejus veſtigium prorſus invenies. *Lex*, inquis, *naturæ cum diſponeret qui regere alios deberent, univerſorum populorum bonum reſpexit.* Non igitur unius, non monarchæ. Eſt itaque rex propter populum: populus ergò rege potior et ſuperior; ſuperior cum ſit et potior populus; nullum jus regis exiſtere poteſt, quo populum is affligat, aut in ſervitute habeat, inferior ſuperiorem. Jus malè faciendi cum ſit regi nullum, manet jus populi naturâ ſupremum; ut quo jure homines conſilia et vires mutuæ defenſionis gratiâ, ante reges creatos, primò conſociavere, quo jure ad communem omnium ſalutem, pacem, libertatem conſervandam unum vel plures cæteris præfecerunt, eodem jure quos propter virtutem et prudentiam cæteris præpoſuerant, poſſent eoſdem aut quoſcunque alios rempub. malè gerentes, propter ignaviam, ſtultitiam, improbitatem; perfidiam vel coërcere vel abdicare: cum natura non unius vel paucorum imperium, ſed univerſorum ſalutem reſpexerit ſemper et reſpiciat. Jam verò populus quoſnam delegit? *ſapientiâ*, inquis, *aut fortitudine cæteris præſtantes* nempe qui naturâ maximè regno idonei viſi ſunt, *cujus excellens virtus, et prudentia præſtare id* muneris *potuit.* Jus igitur ſucceſſionis naturâ nullum, nullus naturâ rex, niſi qui ſapientiâ et fortitudine cæteris omnibus præcellit: Cæteri vel vi, vel factione contra naturam reges ſunt, cum ſervi potiùs eſſe deberent. Dat enim natura ſapientiſſimo cuique in minùs ſapientes imperium, non viro malo in bonos, non ſtolido in ſapientes: his igitur imperium qui

abrogant, omnino convenienter naturæ faciunt. Cui fini ſapientiſſimum quemque natura conſtituat regem ex temetipſo audi; ut vel naturæ vel legibus *malè morigeros in officio contineat.* Continere autem in officio poteſtne is alios, officium qui negligit, aut neſcit, aut pervertit ipſe ſuum? Cedò jam quodvis naturæ præceptum quo jubeamus inſtituta naturæ ſapientiſſima in rebuſpublicis et civilibus non obſervare non curare, pro nihilo habere. Cùm ipſa in rebus naturalibus et inanimatis ne ſuo fine fruſtretur, ſæpiſſimè res magnas atque miras efficere ſoleat. Oſtende ullam vel naturæ vel naturalis juſtitiæ regulam, quâ oporteat reos minores puniri; reges et malorum omnium principes impunitos eſſe, imò inter maxima flagitia coli, adorari, et Deo proximos haberi. Concedis *ipſam regendi rationem, ſive per plures, ſive per pauciores, ſive per unum diſpenſetur, æquè naturalem eſſe.* Non eſt ergò rex vel optimatibus vel populi magiſtratibus naturâ ſanctior, quos cum puniri poſſe ac debere, ſi peccant, ſupra ſis largitus, idem de regibus, eidem fini ac bono conſtitutis fateare neceſſe eſt. *Non* enim *patitur natura,* inquis, *ita unius ſingularitatem gubernare, ut non alios ſocios imperandi habeat.* Minimè ergò patitur monarcham, minimè unum ita imperare: ut cæteros omnes ſui unius imperii ſervos habeat. Socios autem imperandi qui tribuis regi, *penes quos ſemper regimen conſiſtat,* das eidem collegas et æquales; addis qui punire, addis qui abdicare poſſint. Ita, uti ſemper facis, dum poteſtatem regiam, non jam exauges, ſed tantummodo natura conſtituis, aboles: adeò ut nihil putem inauſpicatius accidere regibus potuiſſe, quàm te defenſorem. O infelicem ac miſerum, quæ te mentis caligo in hanc impulit fraudem, ut latentem antehac diu, et quaſi perſonatam improbitatem atque inſcitiam tuam nunc tanto conatu inſciens nudares ipſe, et omnibus patefaceres, tuoquemet opprobrio operam ipſe tuam locares, tuo ipſe ludibrio tam

gnaviter inſervires. Quæ te ira numinis quaſve pœnas luentem, in lucem et ora hominum evocavit, ut tanto apparatu cauſam teterrimam impudentiſſimè ſimul et ſtolidiſſimè defenderes, atque ita defendendo invitus, perque inſcitiam proderes? Quis te pejus perditum vellet, quis miſeriorem, cui jam ſola imprudentia, ſola væcordia ſaluti eſſe poteſt ne ſis miſerrimus, ſi tyrannos quorum cauſam ſuſcepiſti, imperita ac ſtulta defenſione tanto magis inviſos ac deteſtabiles omnibus, contra quam ſperabas, reddideris, quanto iis majorem malefaciendi et impunè dominandi licentiam de induſtria attribueris; eoque plures eorundem hoſtes inconſultò excitaveris. Sed redeo ad tua tecum diſſidia. Cum tantum in te ſcelus admiſeris, ut tyrannidem naturâ fundare ſtudeas, præ cæteris gubernandi rationibus monarchiam primò laudandam tibi eſſe vidiſti; id, uti ſoles, incœptare ſine repugnantia nequis. Cum enim modò dixeras, *ipſam regendi rationem ſive per plures ſive per pauciores ſive per unum æque naturalem eſſe*, ſtatim *eam quæ per unum exercetur ex his tribus magis naturalem eſſe* ais, imò qui etiam recens dixeras, *non patitur natura unius ſingularitatem gubernantis*. Jam tyrannorum necem objice cui voles, qui et monarchas omnes, et monarchiam ipſam tuâ fatuitate jugulaſti. Verùm quæ ſit melior adminiſtrandi rempub. ratio, per unum an per plures, non eſt nunc differendi locus. Et monarchiam quidem multi celebres viri laudarunt, ſi tamen is qui ſolus regnat, vir omnium optimus, et regno digniſſimus ſit; id niſi contingat, nihil monarchia proclivius in eam tyrannidem, quæ peſſima eſt, labitur. Jam quòd ad unius *exemplar Dei expreſſam eſſe* dicis, quis potentiam divinæ ſimilem in terris obtinere dignus eſt, niſi qui cæterorum omnium longè præſtantiſſimus, etiam bonitate ac ſapientia eſt Deo ſimillimus; is autem ſolus, meâ quidem ſententiâ, expectatus ille Dei filius eſt. Quod regnum in familiam rurſus contrudis, ut patrifamilias regem aſſimiles, pa-

ertè ſuæ familiæ regnum meretur, quam omnem
eneravit, vel alit: in rege nihil eſt hujuſmodi,
lanè contra ſunt omnia. Animalia deinde nobis
alia, imprimis *aves*, et in iis *apes*, ſiquidem te
iologo aves iſtæ ſunt, imitandas proponis. *Apes*
n habent. Tridentinæ ſcilicet, annon meminiſti?
arum te teſte *reſpub. eſt*. Verùm tu deſine de
is fatuari, Muſarum ſunt, oderunt te ſcarabæum,
vides: redarguunt. *Coturnices ſub Ortygometra.*
onocrotalis tuis tende laqueos; nos tam ſtolido
pio non capimur. Atqui jam tua res agitur, non
a, *Gallus gallinaceus*, inquis, *tam maribus quàm*
nis imperitat. Qui poteſt hoc fieri? Cum tu ipſe
is, et, ut ferunt, vel nimium gallinaceus, non tuæ
iæ, ſed illa tibi imperitet, et in te regnum exer-
: ſi gallinaceus ergò plurium fœminarum rex eſt,
llinæ mancipium tuæ, non gallinaceum te, ſed
orarium quendam eſſe Gallum oportet. Pro li-
certè nemo te majora edit ſterquilinia, et galli-
tuo ſtercoreo omnes obtundis; hoc unicum galli
iacei habes. Jam ego multa hordei grana datu-
me tibi promitto, ſi totum hoc vertendo ſterqui-
m tuum, vel unam mihi gemmam oſtenderis.
quid ego tibi hordeum? qui non hordeum, ut
icus ille, ſimplex et frugi gallus, ſed aurum, ut
inus ille nequam, ſcalpturiendo quæſiſti; quam-
kitu adhuc diſpari; tu enim centum Jacobæos
s inde reperiſti, cum Euclionis fuſte potius, quo
lus ille Plautinus, obtruncari dignior ſis. Sed
ndum eſt. *Eadem utilitatis et incolumitatis om-*
ratio naturalis poſtulat, ut qui ſemel ad guber-
um conſtitutus eſt, conſervetur. Quis negat, qua-
ejus conſervatio cum incolumitate omnium
ſtit? ad perniciem autem omnium conſervari
i, quis non videt alieniſſimum à natura eſſe? At
n etiam regem conſervari, imò peſſimum omnino
o quod non tantum mali civitati procurat malè

gubernando, quantum creatur cladium ex ſeditionibus quæ ad eum tollendum ſuſcitantur. Quid hoc ad jus regum naturale? An ſi natura me monet, ut latronibus diripiendum me permittam, ut captum me totis facultatibus redimam potius, quam ut dimicare de vita cogar, latronum tu inde jus naturale conſtitues? ſuadet natura populo, ut tyrannorum violentiæ nonnunquam cedat, cedat temporibus; tu iſtâ populi neceſſitate ac patientiâ jus etiam naturale tyrannorum fundabis? Quod illa jus populo ſui conſervandi cauſa dedit, tu illum tyranno perdendi populi cauſâ jus idem dediſſe affirmabis? Docet natura ex duobus malis, eligendum eſſe minus; et quamdiu neceſſe eſt, tolerandum; an tu hinc tyranno, utpote minori fortaſſe interdum malo, jus impunè malefaciendi exoriri naturale ſtatues? Recordare ſaltem ea quæ jampridem ipſe de Epiſcopis contra Lojolitam ſcripſiſti, à me ſupra tertio capite recitata, his planè contraria; Illic *ſeditiones, diſſentiones, diſcordias optimatium et populi, longe levius eſſe malum affirmas, quàm ſub uno monarcha tyranno certam miſeriam ac perniciem.* Et vera tu quidem affirmabas; nondum enim inſaniebas, nondum Carolinis Jacobæis delinitus et deauratus in morbum regium incideras. Dicerem fortaſſe, niſi is eſſes qui es, pudeat te tandem prævaricationis tuæ turpiſſimæ; tibi verò dirumpi facilius eſt quàm erubeſcere, qui ut rem faceres, pudorem jam diu amiſiſti. Annon ipſe memineras Romanos florentiſſimam et glorioſiſſimam Rempub. poſt exactos reges habuiſſe? potuit fieri ut Batavorum oblivisceretur? quorum reſpub. Hiſpaniarum rege pulſo poſt bella diutina, feliciter tamen geſta, libertatem fortiter et glorioſe conſequuta eſt, teque grammaticaſtrum Equitem ſtipendio alit ſuo, non ut juventus Batavica te prævaricatore et ſophiſtâ tam nihil ſapere diſcat, ut ad ſervitutem Hiſpanicam redire mallet, quam paternæ libertatis ac gloriæ hæres eſſe,

doctrinæ peſtem ad Riphæos ultimos, et glacia-
ceanum, quo te in malam rem abire par eſt, te-
muferas licebit: Exemplo denique ſunt Angli,
arolum tyrannum bello captum, et inſanabilem
ncarunt. At *inſulam beatam ſub regibus, et luxu*
tem diſcordiis deformarunt. Imò luxu penè per-
quo tolerantior ſervitutis eſſet, extinctis deinde
is, et mancipata religione, ſervientem liberarunt.
item Epicteti cum Simplicio editorem, ſtoicum
ſimum, cui *luxu affluens inſula* beata eſſe vide-
Ex porticu Zenonis nunquam tale ſat ſcio, do-
ctum prodiit. Quid refert? an te doctore quic-
libet regibus licebit, tibi ipſi non licebit Lupi
io ex Lupanari tuo, tanquam ex novo quodam
quamcunque libet emittere philoſophiam? ſed
e nunc quam ſuſcepiſti perſonam. *Nunquam*
lo rege tantum cruoris hauſtum eſt, tot familiæ de-
; Hoc totum Carolo imputandum eſt, non
s; qui exercitum Hibernicorum priùs in nos
rat, omnes Hibernos conjurare contra Anglos
ſe diplomate juſſerat; per illos ducena circiter
Anglorum unà in provincia Ultonia occiderat;
quis nihil dico; binos exercitus in exitium Par-
ti Anglicani urbiſque Londini ſollicitaverat:
alia hoſtiliter fecerat, priuſquam à populo aut
tratibus tuendæ Reipub. cauſâ vel unus miles
iptus eſſet. Quæ doctrina, quæ lex, quæ un-
religio ſic homines inſtituit, ut otio conſulen-
ut pecuniæ, ut ſanguini, ut vitæ potiùs parcen-
ſſe ducerent, quàm hoſti obviam eundum? nam
io an inteſtino, quid intereſt? cum interitus rei-
ive ab hoc, ſive ab illo funeſtus æquè, et acerbus
ideat. Vidit totus Iſraël non poſſe ſe ſine multo
ine Levitæ uxorem ſtupro enectam ulciſci; an
quieſcendum ſibi eſſe duxit, an bello civili
vis truculentiſſimo ſuperſedendum, an unam
mulierculam mori inultam eſt paſſus? Certè

ſi natura nos docet quamvis peſſimi regis dominatum potiùs pati, quàm in recuperanda libertate, plurimorum civium ſalutem in diſcrimen adducere, doceret eadem non regem ſolùm perferre, quem tamen ſolum perferendum eſſe contendis, ſed optimatium, ſed paucorum quoque potentiam; latronum etiam nonnunquam et ſervorum rebellantium multitudinem. Non Fulvius aut Rupilius bellum ſervile poſt cæſos exercitus prætorios, non Craſſus in Spartacum poſt deleta conſularium caſtra, non Pompeius ad piraticum bellum exiiſſet. Romani vel ſervis, vel piratis, ne tot civium ſanguis effunderetur, hortante ſcilicet naturâ, ſuccubuiſſent. *Hunc* itaque *ſenſum*, aut hujuſmodi ullum *gentibus impreſſiſſe naturam*, nuſquam oſtendis: et tamen non deſinis malè ominari, et vindictam divinam, quam in te augurem tuique ſimiles avertat Deus, nobis denuntiare; qui nomine tantum regem, re hoſtem acerbiſſimum debito ſupplicio ulti ſumus; et innumerabilem bonorum civium cædem authoris pœnâ expiavimus. Nunc magis naturalem eſſe monarchiam ex eo probari ais, quod *plures nationes et nunc et olim regium ſtatum receperint, quam optimatem et popularem.* Reſpondeo primùm neque Deo neque naturâ ſuadente id factum eſſe; Deus niſi invitus, populum ſuum ſub regio imperio eſſe noluit; natura quid ſuadeat et recta ratio, non ex pluribus, ſed ex prudentiſſimis nationibus optimè perſpicitur. Græci, Romani, Itali, Carthaginienſes, multique alii ſuopte ingenio vel optimatium vel populi imperium regio prætulerunt; atque hæ quidem nationes cæterarum omnium inſtar ſunt. Hinc Sulpitius Severus, *regium nomen cunctis fere liberis gentibus ſemper inviſum* fuiſſe tradit. Verum iſta non jam huc pertinent, nec quæ ſequuntur multa, inani futilitate à te ſæpius repetita: ad illud feſtino, ut quod rationibus firmavi, id exemplis nunc oſtendam, eſſe vel maximè ſecundùm naturam, tyrannos quoquo modo puniri; id omnes gentes,

nagiſtra ipſa natura, ſæpiùs feciſſe; ex quo impu-
entia tua prædicanda, et turpiſſima mentiendi licen-
a omnibus innoteſcere dehinc poterit. Primos om-
ium inducis Ægyptios; et certè quis te per omnia
Egyptizare non videat? *Apud hos* inquis *nuſquam*
entio extat ullius regis à populo per ſeditiones occiſi,
ullum bellum illatum; aut quicquam factum à populo
uo è ſolio dejiceretur. Quid ergo Oſiris rex Ægypti-
rum fortaſſe primus? annon à fratre Typhone, et
iginti quinque aliis conjuratis interemptus eſt? quos
t magna pars populi ſecuta magnum cum Iſide et
)ro, regis conjuge, et filio prælium commiſit? præ-
:reo Seſoſtrin à fratre per inſidias penè oppreſſum;
:hemmin etiam et Cephrenem, quibus populus me-
itò infenſus, quos vivos non poterat, mortuos ſe diſ-
:rpturum minatus eſt. Qui reges optimos obtrun-
are ſunt auſi, eoſne putas naturæ lumine, aut religione
liquâ retentos, à peſſimis regibus manus abſtinuiſſe?
ui reges mortuos, et tum demùm innocuos, ſepulcro
ruituros ſe minitabantur, ubi etiam pauperculi cu-
ıſque corpus inviolatum eſſe ſolet, vivoſne illi et
ocentiſſimos propter naturæ legem punire, ſi modò
iribus valerent, vererentur? Affirmares hæc, ſcio,
uamlibet abſurda; at enim ego ne affirmare audeas
linguem te reddam. Scito igitur multis antè Ce-
hrenem ſeculis regnaſſe apud Ægyptios Ammoſin,
t tyrannum, ut qui maximè, fuiſſe: eum Ægyptii
quo animo pertulerunt. Lætaris; hoc enim eſt
uod vis. At reliqua audi vir optime et veraciſſime,
)iodori enim verba ſunt quæ recito *μέχρι μέν τινος ἐκαρ-*
έρουν οὐ δυνάμενοι, etc. tolerabant aliquandiu oppreſſi,
uia reſiſtere potentioribus nullo modo poterant.
)uamprimùm verò Actiſanes Æthiopum rex bellum
erere cum eo cœpit, nacti occaſionem plerique defe-
erunt, eoque facilè ſubacto, Ægyptus regno Æthio-
ıum acceſſit. Vides hîc Ægyptios, quamprimùm
oterant, arma contra tyrannum tuliſſe, copias cum

externo rege conjunxiſſe, ut regem ſuum ejuſque poſteros regno privarent, bonum et moderatum regem, qualis erat Actiſanes, maluiſſe externum, quàm tyrannum domeſticum. Iidem Ægyptii conſenſu omnium maximo Aprien tyrannum ſuum, conductitiis copiis præfidentem, duce Amaſi prælio victum ſtrangularunt; Amaſi viro nobili regnum dederunt. Hoc etiam adverte; Amaſis captum regem ad tempus in ipſa regia honeſtè aſſervabat: incuſante demùm populo, injuſtè eum facere qui ſuum et ipſorum hoſtem aleret, tradidit populo regem; qui eum prædicto ſupplicio affecit. Hæc Herodotus et Diodorus. Quid amplius tibi quæris? ecquem tyrannum cenſes non maluiſſe vitam ſecuri quàm laqueo finire? Poſtea ſub Perſarum imperium *redacti* Ægyptii *fideles*, inquis, *exſtitere*; Quod falſiſſimum eſt; in fide enim Perſarum nunquam permanſere; ſed quarto poſt anno quàm ſubacti à Cambyſe fuerant, rebellarunt. Domiti deinde à Xerxe, haud multò pòſt ab ejus filio Artaxerxe defecerunt, regem Inarum quendam ſibi adſciverunt. Quo occiſo iterum fidem mutant, et conſtituto rege Tacho Artaxerxi Mnemoni bellum indicunt. Sed neque ſuo regi fideliores, ablatum patre regnum filio Nectanebo tradunt: donec tandem ab Artaxerxe Ocho in ditionem Perſarum rediguntur. Sub Macedonum etiam imperio, quantum in ſe erat, tyrannos coërcendos eſſe factis indicarunt; ſtatuas et imagines Ptolemæi Phyſconis dejecerunt, ipſium mercenario exercitu præpollentem interficere nequiverunt. Alexander ejus filius ob cædem matris concurſu populi in exilium agitur: filium item ejus Alexandrum inſolentiùs dominantem Alexandrinus populus vi abreptum ex regia in gymnaſio publico interfecit: Ptolemæum denique Auleten ob multa flagitia regno expulit. Hæc tam nota cùm non poſſit neſcire vir doctus, non debuerit qui hæc docere profiteatur, qui fidem tantis in rebus haberi ſibi poſtulet,

quis non pudendum et indigniſſimum eſſe dicat, hunc, vel tam rudem et indoctum tanta cum infamia bonarum literarum pro doctiſſimo circumferre ſe tumidum, et ſtipendia regum et civitatum ambire, vel tam improbum et mendacem, non inſigni aliquâ ignominiâ notatum, éx omnium communitate et conſortio tum doctorum tum bonorum exterminari. Poſtquam Ægyptum luſtravimus, ad Æthiopes jam proximos viſamus. Regem à Deo electum, ut credunt, quaſi Deum quendam adorant: quoties tamen eum Sacerdotes damnant, ipſe mortem ſibi conſciſcit. Sic enim, Diodoto teſte, omnes alios maleficos puniunt; non ipſi morte afficiunt, ſed ipſos reos lictore miſſo mori jubent. Ad Aſſyrios deinde et Medos et Perſas regum obſervantiſſimos accedis: *jus illic regium ſumma cum licentia quidlibet faciendi conjunctum fuiſſe* contra omnium Hiſtoricorum fidem affirmas. Narrat imprimis Daniel ut regem Nebuchadnezzarem plus nimio ſuperbientem homines à ſe depulerint, et ad beſtias ablegaverint. Jus eorum non regium, ſed Medorum et Perſarum id eſt populi jus appellatur; quod cùm irrevocabile eſſet, reges etiam obligavit. Darius itaque Medus eripere manibus ſatraparum Danielem, quanquam id maximè agebat, non potuit. *Populis*, inquis, *nefas eſſe tum credebant regem repudiare quòd illo jure abuteretur*. Inter ipſa tamen hæc verba adeò miſerè obtorpes, ut dum iſtorum populorum obedientiam et modeſtiam laudas, ereptum Sardanapalo regnum ab Arbace tuâ ſponte commemores. Eripuit autem is non ſolus: ſed partim à Sacerdotibus juris peritiſſimis, partim à populo adjutus, atque hoc præſertim nomine eripuit, quòd is jure regio, non ad crudelitatem, ſed ad luxuriam tantummodò, et mollitiem abuteretur. Percurre Herodotum, Cteſiam, Diodorum, intelliges omninò contrà eſſe quàm dicis, *à Subditis ut plurimùm ea regna deſtructa fuiſſe, non ab externis*: Aſſyrios reges à Medis, Medos à Perſis, utriuſque tum

Subditis, ſublatos fuiſſe. *Cyrum* ipſe *rebellaſſe*, et *arreptas tyrannides in diverſis imperii locis fateris.* Hoccine eſt jus regium apud Medos et Perſas, et obſervantiam eorum in reges, quod inſtituiſti, aſſerere? Quæ te Anticyra tam delirum ſanare poteſt? *Perſarum reges quali jure regnarint ex Herodoto*, inquis, *liquet. Cambyſes*, cùm ſororem in matrimonio habere cuperet, judices regios conſulit, delectos *ex populo viros*, legum interpretes, ad quos omnia referri ſolebant. Quid illi? negant ſe invenire legem quæ jubeat fratrem ſecum in matrimonium ſororem jungere; aliam tamen inveniſſe, quâ liceat Perſarum regi facere quæ libeat. Primùm ſi rex omnia pro ſuo jure poterat, quid alio legum interprete quàm ipſo rege opus erat? ſupervacanei iſti judices ubivis potiùs quàm in regia manſiſſent. Deinde ſi Regi Perſarum quidvis licuit, incredibile eſt id adeò neſciviſſe Cambyſem dominationis cupidiſſimum, ut quid licitum eſſet, judices illos percontaretur. Quid ergo? vel *gratificari* volentes *regi*, ut fateris ipſe, vel à tyranno ſibi metuentes, ut ait Herodotus, facilem quandam ſe reperiſſe legem ſimulant, palpum regi obtrudentes: quod in judicibus et legum peritis hac etiam ætate novum non eſt. At verò *Artabanus Perſa dixit at Themiſtoclem, nullam legem apud Perſas eſſe meliorem illâ quâ ſancitum fuerat; regem eſſe honorandum et adorandum.* Præclaram tu quidem legem de adoratione regum introducis etiam à patribus antiquis damnatam; præclarum etiam legis commendatorem Artabanum, qui ipſe haud multo poſtea ſua manu Xerxem regem ſuum trucidavit. Probos regum defenſores regicidas nobis adfers: ſuſpicor te regibus inſidias quaſdam moliri. Claudianum citas poëtam, Perſarum obedientiæ teſtem. At ego te ad res eorum geſtas et annales revoco, defectionibus Perſarum, Medorum, Bactrianorum, Babyloniorum, etiam cædibus regum refertiſſimos. Proximus tibi author eſt Otanes Perſa, ipſe etiam Smerdis interfec-

or ſui regis, qui cum odio poteſtatis regiæ, injurias t facinora regum exponat, violationes legum, cædes ndemnatorum, ſtupra, adulteria, hoc tu jus regium is appellari, et Samuelis iterum calumniandi in men- em tibi venis. De Homero qui reges eſſe ab Jove ecinit, ſupra reſpondi: Philippo regi jus regium in- erpretanti tam credam quàm Carolo. Ex Dioto- enis deinde Pythagorei fragmento quædam produ- is, at quali is de rege dicat taces. Accipe igitur quo lle uſus eſt exordio; ad quod referri quæ ſequuntur uncta debent. Βασιλεὺς κ' εἴη ὁ δικαιότατος, etc. *Rex lle fuerit, qui juſtiſſimus eſt, juſtiſſimus autem, qui maxi- è legitimus*, nam ſine juſtitia nullus *rex eſſe poterit, ne- ue juſtitia ſine lege.* Hæc cum jure tuo regio è regione ugnant. Eadem abs te recitatus Ecphantas philoſo- hatur. δεῖ δὲ καὶ τὸν εἰς αὐτὰν καταστάντα, etc. *oportet qui egnum ſuſcipit puriſſimum et lucidiſſimum naturâ eſſe:* et nfra ὁ κατ' ἀρετὰν ἐξάρχων, etc. *ille qui imperat ſecun- ùm virtutem, nominatur rex, et eſt.* Quem tu igitur egem vocas, Pythagoreorum judicio rex non eſt. Iam tu viciſſim Platonem audi in Epiſtola octava ἀρχὴ γιγνέσθω ὑπεύθυνος βασιλικὴ, etc. *Sit regia poteſtas eddendæ rationi obnoxia; leges dominentur et aliis ci- ibus et ipſis etiam regibus ſi quid præter leges fecerint.* Addo Ariſtotelem Polit. 3. ἐν μέν τοι ὁμοίοις καὶ ἴσοις ὔτε συμφέρον ἐστίν, etc. *inter ſimiles et æquales neque utile ſt neque juſtum, eſſe unum omnium dominum, neque ubi eges non ſunt, neque ut ipſe lex ſit, neque ubi ſunt leges; eque bonum bonorum, neque non bonum non bonorum ominum eſſe.* Et lib. quinto, *Quem populus non vult, latim is non rex, ſed tyrannus eſt*, c. 10. Hem tibi tiam Xenophontem in Hierone ἀντὶ τοῦ τιμωρεῖν αἱ τόλεις αὐτοῖς, etc. *tantum abeſt ut tyrannorum necem ivitates ulciſcantur, ut magnis honoribus afficiant eum, ui tyrannum interfecerit, imagines etiam tyrannicida- um in templis ſtatuunt.* Teſtem oculatum adjiciam Marcum Tullium pro Milone. *Græci homines deorum*

honores tribuunt iis viris qui tyrannos necaverunt: quæ ego vidi Athenis, quæ aliis in urbibus Græciæ, quas res divinas talibus inſtitutas viris, quos cantus, quæ carmina? prope ad immortalitatem, et religionem, et memoriam conſecrantur. Polybius denique author graviſſimus, Hiſtoriarum 6to τότε δὲ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑπομενοι, etc, *cum principes*, inquit, *cupiditatibus obſequi cæperunt; tum de regno facta eſt tyrannis; et conſpiratio in caput dominantium inibatur; cujus quidem authores erant non deterrimi civium, ſed generoſiſſimi quique et maximi animi.* Longè plura cùm mihi ſuppeterent, hæc pauca delibavi: obruor enim copiâ. A Philoſophis ad Poëtas jam provocas, eò te libentiſſimè ſequimur. *Poteſtatem nullis legibus, nullis judiciis obnoxiam in Græcia reges obtinuiſſe vel unus*, inquis, *Æſchylus poteſt docere; qui in tragœdia, Supplices, Regem Argivorum ἄκριτον πρύτανιν vocat, non judicabilem rectorem.* Verùm tu ſcito, præcipitem enim te et nullius judicii eſſe, quocunque te vertis, eò magis perſpicio, ſcito, inquam, non quid Poëta, ſed quis apud Poëtam, quidque dicat, ſpectandum eſſe: variæ enim perſonæ inducuntur, nunc bonæ, nunc malæ, nunc ſapientes, nunc ſimplices, non ſemper quid Poëtæ videatur, ſed quid cuique maximè conveniat loquentes. Danai filiæ quinquaginta ex Ægypto profugæ ad Argivorum regem ſupplices pervenerant; orant uti ſe contra vim Ægyptiorum claſſe inſequentium defendat; reſpondet rex non poſſe ſe, niſi rem priùs cum populo communicet.

Ἐγὼ δ' ἂν οὐ κραίνοιμ' ὑπόσχεσιν πάρος
Ἀστῶν δὲ πᾶσι τοῖσδε κοινώσας πέρι.

Mulieres peregrinæ et ſupplices incerta populi ſuffragia veritæ, regem denuò blandiùs compellant.

Σύ τοι πόλις, οὐ δὲ τὸ δήμιον,
Πρύτανις ἄκριτος ὤν.
Tu inſtar urbis es et populi,
Prætor injudicatus.

Rurſus rex,

Εἶπον δὲ καὶ πρὶν, οὐκ ἄνευ δήμου τάδε
Πράξαιμ' ἂν οὐδ' ἔπερ κρατῶν.

Dixi antea, non ſine populo hæc faciam,
Ne ſi poſſem quidem.

De re itaque tota ad populum refert,

Ἐγὼ δὲ λάους συγκαλῶν ἐγχωρίους
Πείσω τὸ κοινόν.

Populus itaque decernit opem Danai filiabus ferendam; unde illa ſenis Danai lætantis:

Θαρσεῖτε παῖδες, εὖ τὰ τῶν ἐγχωρίων
Δήμου δέδοκται παντελῆ ψηφίσματα.

Bono eſtote animo filiæ, benè decreverunt
Indigenarum, in conventu populari, perfectiſſima
ſuffragia.

Hæc niſi protuliſſem, quàm temerè ſtatuiſſet ſciolus iſte de jure regio apud Græcos ex ore mulierum, et peregrinarum, et ſupplicum; cùm et ipſe rex, et ipſa res geſta longè aliud nos doceat. Idem etiam docet Euripidis Oreſtes, qui, mortuo patre, Argivorum ipſe rex, ob cædem matris à populo in judicium vocatus, ipſe cauſam dixit, et ſuffragiis populi capite damnatus eſt. Athenis regiam poteſtatem legibus obnoxiam fuiſſe teſtatur idem Euripides etiam in Supplicibus, ubi hæc Theſeus Athenarum Rex —

οὐ γὰρ ἄρχεται
Ἑνὸς πρὸς ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐλευθέρα πόλις,
Δῆμος δ' ἀνάσσει.

non regitur
Ab uno viro, ſed eſt libera hæc civitas,
Populus autem regnat.

Si ejus filius Demophoon Rex item Athenienſium apud eundem poëtam in Heraclidis—

Οὐ γὰρ τυραννὶς ὥστε βαρβάρων ἔχω,
Ἀλλ' ἣν δίκαια δρῶ, δίκαια πείσομαι.

Non enim iis tyrannicè tanquam barbaris impero,
Sed ſi facio juſta quæ ſunt, juſta mihi rependuntur.

Non aliud Thebis jus regium antiquitùs fuiſſe teſta Sophocles in Oedipo tyranno, unde et Tireſias Creon Oedipo ferociter reſponſant, ille,

Οὐ γάρ τι σοὶ ζῶ δοῦλος.
Non ſervus tibi ſum.

Hic,

Κἀμοὶ πόλεως μέτεστι τῆς δ' οὐ σοὶ μόνω.
Eſt et mihi jus in hac civitate non tibi ſolum.

Et Æmon Creonti in Antigone.

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρὸς ἔσθ' ἑνός.
Non eſt civitas quæ unius eſt viri.

Jam verò Lacedæmoniorum reges in judicium ſi adductos, et interdum morte multatos nemo igno Atque hæc quidem antiquum in Græcia jus regi quale fuerit ſatis declarant. Ad Romanos veniam Tu ad illud imprimis recurris non Salluſtianum, C. Memmii apud Salluſtium, *impune quidvis face* cui ſuprà reſponſum eſt. Salluſtius ipſe diſertis bis author eſt, *Romanos imperium legitimum, no imperii regium habuiſſe;* quod cum *ſe in dominatio convertit*, ut nôſti, expulerunt. Sic M. Tullius Piſonem, ego Conſulem eſſe putem, qui Senatum in republ. non putavit? et ſine eo conſilio conſul numerem, ſine quo Romæ ne reges quidem eſſe tuerunt? Audin' regem Romæ ſine Senatu n fuiſſe? *At Romulus, ut libitum Romanis imperitave ut ait Tacitus.* Nondum enim fundata legibus, luvies potiùs convenarum quàm reſpubl. erat: om olim mortales ſine legibus vivebant, cum reſpubl nondum eſſent. Poſt Romulum autem, authore vio, etſi regem omnes volebant, libertatis dulcec nondum expertâ, *Populo tamen ſumma poteſtas miſſa eſt, ut non plus darent juris quam detinerent;*

d à Cæſaribus *vi ademptum fuiſſe* idem ait, Servius llius dolo primùm quaſi Tarquinii Priſci vicarius nabat; poſtea verò ad populum ipſe retulit, *vel- juberentne ſe regnare*; tandem ut ait Tacitus, *ctor legum fuit queis etiam reges obtemperarent*. Fe- ètne hanc ſibi et poſteris injuriam, ſi ſupra leges ùs fuiſſe jus regium ſenſiſſet? Ultimos illorum re- n Tarquinius ſuperbus *morem de omnibus Senatum ſulendi primus ſolvit;* ob hæc et alia flagitia popu- L. Tarquinio Regi imperium abrogavit; exulem- : eſſe cum conjuge ac liberis juſſit. Hæc fere Livio et Cicerone; quibus alios juris regii apud manos haud tu interpretes attuleris meliores. Ad taturam quod attinet, temporaria tantùm fuit, ıquam adhibita niſi difficillimis reipublicæ tem- ibus, et intra ſex menſes deponenda. Jus autem peratorum quod vocas, non jus illud, ſed vis planè t; imperium nullo jure præterquàm armis partum. *Tacitus*, inquis, *qui ſub imperio unius floruit*, ita pſit. *Principi ſummum rerum arbitrium dii dede- t, ſubditis obſequii gloria relicta eſt.* Nec dicis quo o; tibi conſcius nimirum inſigniter lectoribus im- uiſſe; quod mihi quidem ſtatim ſuboluit, quamvis um illum non ſtatim reperi. Non enim Taciti c verba ſunt, ſcriptoris boni, et tyrannis adverſiſſi- , ſed apud Tacitum M. Terentii cujuſdam equitis mani, qui capitis reus, inter alia quæ metu mortis eo dicta ſunt, ſic Tiberium adulatur, annalium to. *Tibi ſummum rerum judicium dii dederunt, no- obſequii gloria relicta eſt.* Hanc tu quaſi Taciti tentiam profers; qui ſententias tibi commodas non piſtrina ſolùm aut tonſtrina, ſed ex ipſa carnificina atas non reſpueres: ita omnia vel oſtentationis ısâ, vel imbecillitatis conſcientiâ undecunque cor- is. Tacitum ipſum ſi legere maluiſſes, quàm ali- ıi decerptum negligentiùs tranſcribere, docuiſſet is, jus illud imperatorum unde ortum ſit. *Poſt*

Actiacam victoriam, verſo civitatis ſtatu nihil uſquam priſci aut integri moris; omnes exutâ æqualitate juſſa principis aſpectare; docuiſſet idem annalium tertio, unde tuum omne jus regium; *Poſtquam exui æqualitas, et pro modeſtia ac pudore ambitio et vis incedebat, provenere dominationes, multoſque apud populos æternùm manſere.* Idem ex Dione poteras didiciſſe, ſi innata levitas et inconſtantia tua quicquam te altiùs percipere pateretur. Narrat enim is l. 53. abs te citato, ut partim armis, partim dolo et ſimulatione Octaviani Cæſaris effectum ſit, ut imperatores legibus ſoluti eſſent; dum enim pro concione pollicetur ſe principatu abiturum, legibus et imperiis etiam aliorum obtemperaturum, per cauſam belli in provinciis ſuis gerendi retentis apud ſe ſemper legionibus, dum ſimulatè renuit imperium, ſenſim invaſit. Non eſt hoc legibus ritè ſolutum eſſe, ſed legum vincula, quod gladiator ille Spartacus potuit, vi ſolvere; nomen deinde principis aut imperatoris et αὐτοκράτορος ſibi arrogare, quaſi Deus aut naturæ lex omnes et homines et leges illi ſubjeciſſet. Vis altiùs paulo juris Cæſarei originem cognoſcere? Marcus Antonius, juſſu Cæſaris, qui armis in rempublicam nefariè ſumptis tum plurimum poterat, Conſul factus, cùm Lupercalia Romæ celebrarentur, ex compoſito, ut videbatur, diadema capiti Cæſaris cum gemitu et plangore populi impoſuit: aſcribi deinde juſſit in faſtis ad Lupercalia, C. Cæſari Antonium Conſulem, juſſu populi, regnum detuliſſe. Quâ de re Cicero in ſecunda Philippica; *Ideone L. Tarquinius exactus, Spurius Caſſius, Sp. Melius, M. Manlius necati, ut multis poſt ſeculis à M. Antonio, quod fas non eſt, rex Romæ conſtitueretur?* Tu verò omni malo cruciatu atque infamiâ ſempiternâ etiam ipſo Antonio dignior es; quanquam tu hinc noli ſuperbire, non enim te hominem deſpicatiſſimum, ullâ re aliâ quàm ſcelere cum Antonio conferendum putem, qui in hiſce tuis Lupercalibus

ıefandis non uni tantùm, ſed omnibus tyrannis diade-
ıa cunctis legibus ſolutum, nullâ ſolvendum imponere
luduiſti. Certè ſi ipſorum Cæſarum oraculo cre-
lendum eſt, ſic enim appellant Chriſtiani imperatores
Theodoſius et Valens edictum ſuum, cod. l. 1. tit. 14.
le authoritate juris, imperatorum pendet authoritas.
Majeſtas ergo regnantis, vel ipſorum Cæſarum ſive ju-
licio ſive oraculo, ſubmittenda legibus eſt, de quibus
ıendet. Hinc adultâ jam poteſtate imperatoriâ ad
Trajanum Plinius in Panegyrico; *Diverſa ſunt naturâ,*
lominatio, et principatus. Trajanus regnum ipſum arcet
ıc ſummovet, ſedemque obtinet principis, ne ſit domino
ocus. Et infra, *omnia quæ de aliis principibus à me*
licta ſunt, eò pertinent ut oſtendam, quàm longa conſue-
udine corruptos, depravatoſque mores principatus parens
oſter reformet, et corrigat. Quod depravatos prin-
:ipatus mores Plinius, id tene pudet jus regium per-
ıetuò vocitare? Verum hactenùs de jure regio apud
Romanos breviter. Quid illi in tyrannos ſuos, ſive
eges, ſive Imperatores fecerint, vulgo notum eſt.
Tarquinium expulerunt. Sed *quomodo*, inquis, *expu-*
erunt, an in jus vocarunt? nequaquam; Portas venienti
:lauſerunt. Ridiculum caput, quid ni clauderent
ıdvolanti cum parte copiarum? quid refert exulare
ıuſſus fuerit an mori, modò pœnas dediſſe conſtat?
Ca. Cæſarem tyrannum excellentiſſimi ejus ætatis viri
in Senatu interfecerunt; id factum M. Tullius et ipſe
vir optimus, et pater patriæ publicè dictus, miris lau-
libus, cum alibi paſſim, tum in 2da Philippica cele-
bravit. Pauca recitabo. *Omnes boni quantum in ipſis*
fuit, Cæſarem occiderunt; aliis conſilium, aliis animus,
aliis occaſio defuit, voluntas nemini. Et infrà. *Quæ*
enim res unquam, proh ſancte Jupiter, non modò in hac
urbe, ſed in omnibus terris eſt geſta major, quæ glorio-
ſior, quæ commendatior hominum memoriæ ſempiternæ?
in hujus me conſilii ſocietatem, tanquam in equum Tro-
janum, includi cum principibus non recuſo. Illud Se-

necæ tragici et ad Græcos referri poteſt, et ad Romanos:

Victima haud ulla amplior
Poteſt, magiſque opima mactari Jovi
Quam rex iniquus.

Nam ſi ad Herculem ſpectes, cujus hæc ſententia inducitur, quid ſenſerint illa ætate Græcorum ſummi viri oſtendit: ſi ad poëtam, qui ſub Nerone floruit (et ſenſum fere ſuum poëtæ perſonis optimis affingere ſolent) ſignificabat et quid ipſe, et quid omnes viri boni, ætate etiam Neronis, faciendum tyranno cenſuerint; quamque pium, quamque diis gratum eſſe duxerint tyrannicidium. Sic optimi quique Romanorum, quantum in ſe erat, Domitianum occiderunt. Palàm hoc profitetur Plinius ſecundus in illo ad Trajanum imperatorem Panegyrico. *Juvabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſævire ſecuribus, ut ſingulos ictus ſanguis dolorque ſequeretur: nemo tam temperans gaudii, quin inſtar ultionis videtur cernere laceros artus, truncata membra, poſtremò truces horrendaſque imagines abjectas excoctaſque flammis.* Et deinde, *non ſatis amant bonos principes, qui malos ſatis non oderint.* Tum inter flagitia Domitiani ponit, quòd is Epaphroditum Neronis utcunque interfectorem trucidaverit. *An excidit dolori noſtro modò vindicatus Nero permitteret credo famam vitamque ejus carpi, qui mortem ulciſcebatur?* Planè quaſi ſceleri proximum eſſe judicaret, non interfeciſſe Neronem, ſcelus graviſſimum vindicare interfectum. Ex his manifeſtum eſt, Romanorum præſtantiſſimos quoſque viros non ſolùm tyrannos quoquo modo, quoties poterant, occidiſſe, ſed factum illud, ut Græci olim, in maxima laude poſuiſſe: Vivum enim tyrannum quoties judicare non poterant viribus inferiores, mortuum tamen et judicabant, et lege Valeriâ damnabant. Valerius enim Publicola Junii Bruti collega cum videret non

poſſe ſtipatos ſuis militibus tyrannos ad judicium perduci, legem tulit, qua indemnatum quovis modo occidere liceret; deinde facti rationem reddere. Hinc C. Caligulam, quem Caſſius ferro, omnes votis interfecerunt, Valerius Aſiaticus, vir conſularis cum non adeſſet, ad milites tamen ob necem ejus tumultuantes exclamat, *utinam ego interfeciſſem;* Senatus eodem tempore abolendam Cæſarum memoriam, ac diruenda templa cenſuit; tantum abfuit ut Caſſio iraſceretur; Claudium à militibus imperatorem mox ſalutatum vetant per tribunum plebis principatum capeſſere; vis autem militum vicit. Neronem Senatus hoſtem judicavit, et, ut puniretur more majorum, quærebat, id genus pœnæ erat, ut nudi cervix inſereretur furcæ, corpus virgis ad necem cæderetur. Vide quanto mitiùs et moderatiùs Angli cum tyranno egerint ſuo, qui multorum judicio plus ipſo Nerone ſanguinis fundendi author fuerat. Sic Domitianum mortuum Senatus damnavit, quod potuit, imagines ejus coràm detrahi, et ſolo affligi juſſit. Commodus à ſuis interfectus, non vindicatus à Senatu aut Populo, ſed hoſtis judicatus eſt, qui etiam cadaver ejus ad ſupplicium quærebant. Ea de re Senatuſconſultum extat apud Lampridium; *Hoſti patriæ honores detrahantur, Parricida trahatur, in ſpoliario lanietur, hoſtis deorum, carnifex Senatus unco trahatur,* &c. Iidem Didium Julianum imperatorem frequentiſſimo Senatu capitis damnarunt; et miſſo Tribuno, occidi in Palatio juſſerunt. Idem Maximino imperium abrogarunt, hoſtemque judicarunt. Juvat ipsùm Senatuſconſultum ex Capitolino recitare. *Conſul retulit; Patres Conſcripti, de Maximinis quid placet?* reſponſum eſt, *hoſtes, hoſtes, qui eos occiderit præmium merebitur.* Vis ſcire populus Romanus et provinciæ Maximino imperatori an Senatui paruerint? audi eundem Capitolinum, *Literas mittit Senatus* ad omnes provincias, ut communi ſaluti, libertatique ſubveniant; quæ auditæ

ſunt ab omnibus. Ubique amici, adminiſtratores, duces, tribuni, milites Maximini interfecti ſunt: paucæ civitates fidem hoſti publico ſervaverunt. Eadem tradit Herodianus. Quid plura de Romanis? Jam apud finitimas nationes quale jus regum illâ ætate fuerit videamus. Apud Gallos rex eorum Ambiorix *ſua ejuſmodi eſſe imperia* fatetur, *ut non minus haberet in ſe juris multitudo, quàm ipſe in multitudinem.* Judicabatur ergo non minùs quàm judicabat. Rex item Vercingetorix proditionis inſimulatus eſt à ſuis; tradit hæc Cæſar bellum Gallicum ſcribens. Nec *Germanorum regibus infinita aut libera poteſtas* erat, *de minoribus rebus principes conſultant, de majoribus omnes. Rex aut princeps auditur authoritate ſuadendi magis quàm jubendi poteſtate; ſi diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur.* Hæc Tacitus. Tu vero quod inauditum prorſus eſſe modò exclamabas, nunc ſæpiùs factum concedis, *quinquaginta* nimirum *Scotorum reges aut expulſos aut incarceratos, aut necatos, quoſdam etiam in publico capitali ſupplicio affectos.* Quod in ipſa Britannia factitatum eſt, cur tu, tyrannorum veſpillo, infandum, inauditum eſſe tanta ejulatione vociferaris? Pergis Judæorum et Chriſtianorum erga tyrannos ſuos religionem extollere, et mendacia ex mendaciis ſerere, quæ jam toties refutavimus. Modò Aſſyriorum et Perſarum obedientiam latè prædicabas, nunc eorum rebelliones enumeras; et quos nunquam rebellaſſe paulò antè dixeras, nunc cur iidem toties rebellaverint multas cauſas affers. Ad narrationem deinde ſumpti de rege ſupplicii tandiu intermiſſam revertis, ut, ſi tunc fortè ſatis ſedulò ineptus et ridiculus non eras, nunc eſſes. *Per aulæ ſuæ membra ductum* narras. Quid per aulæ membra intelligas ſcire geſtio Romanorum calamitates ex regno in rempub. verſo recenſes, in quo te tibimet turpiſſimè mentiri ſuprà oſtendimus. Qui ad Lojolitam, *ſeditiones tantùm ſub optimatibus et populo, certam ſub tyranno per-*

iem eſſe demonſtrabas, nunc hominum vaniſſime et rruptiſſime *ob reges olim ejectos ſeditionum illa mala iquam ſupplicia illos hauſiſſe* audes dicere? ſcilicet ia centum Jacobæis donavit te poſtea rex Carolus, irco reges expulſos luent Romani. At malè ceſſit lii Cæſaris interfectoribus. Sanè ſi cui unquam anno, huic parcitum vellem; quamvis enim regn in republ. violentiùs invadebat, erat tamen regno taſſe digniſſimus: nec ideo quenquam magis putem erfecti Cæſaris pœnas pependiſſe, quàm deleti Canæ Cajum Antonium Ciceronis collegam: quo tea de aliis criminibus damnato, ut inquit Cicero Flacco, *ſepulchrum Catilinæ floribus ornatum eſt.* utores enim Catilinæ tunc exultabant, *juſta Catie tum facta eſſe dictitabant*, ad invidiam cæteris ıflandam, qui Catilinam ſuſtulerant. Hæ ſunt imborum artes, quibus viros præſtantiſſimos à ſupcio tyrannorum, et puniendis etiam ſæpè facinoroimis deterreant. Dicerem ego contrà, quod facile t, quoties bene ceſſit, et proſperè tyrannorum infectoribus, ſi quid certi de eventu rerum colligere is poſſet. Objectas, quòd *regem hæreditarium Angli illo affecerint ſupplicio, quo tyranni ſolent mactari, eo quo latrones et proditionis rei.* Primùm hæreas ad maleficiorum impunitatem quid conferat cio: conferre quicquam ut credat ſapiens fieri vix eſt. Quod tu deinde ad *immanitatem* refers, in eo itas potiùs Anglorum, et moderatio prædicanda t, qui, cum tyrannum eſſe, omnes in patriam imtates, latrocinia, proditiones, perduelliones in ſe nplectatur, ſatis habebant ſupplicium haud gravius tyranno ſumere, quàm de ſimplici latrone quovis, proditore vulgari ſumere ſolebant. Speras *exorios eſſe aliquos Harmodios et Thraſybulos, qui, noſtro cæde, tyranni manibus parentent.* At tu citius mum deſpondebis, et vitam te dignam, omnibus is execrandus, antè ſuſpendio finieris, quàm Har-

modios Harmodiorum ſanguine litantes tyranno videas. Tibi enim illud accidere, veriſimillimum eſt, deque te tam ſcelerato quis augurari rectiùs poſſit: alterum eſt impoſſibile. Tyrannorum triginta mentionem facis qui ſub Gallieno rebellarunt. Quid ſi tyrannus tyrannum oppugnat, an omnes ergo qui oppugnant tyrannum, aut tollunt, tyranni erunt ipſi? haud tu id perſuaſeris, mancipium equeſtre; neque is qui author tibi eſt, Trebellius Pollio, hiſtoricorum propè ignobiliſſimus. *Si qui hoſtes*, inquis, *à Senatu judicati ſunt, factio id fecit, non jus.* Nobis in memoriam revocas quid fecit Imperatorés; factio nempe, et vis et ut planiùs dicam, furor Antonii, non jus fecit, ut contra Senatum populumque Romanum ipſi priùs rebellarent. *Dedit*, inquis, *pœnas Galba qui contra Neronem inſurrexit.* Dic etiam quas pœnas dedit Veſpaſianus, qui contra Vitellium. *Tantum*, inquis, *abfuit Carolus à Nerone, quantum iſti laniones Anglicani à Senatoribus illius temporis Romanis.* Trifurcifer, à quo laudari vituperium eſt, vituperari laus magna: Paucis modò periodis interpoſitis hac ipſa dere ſcribens, *Senatum ſub imperatoribus togatorum mancipiorum confeſſum fuiſſe* aiebas, nunc eundem *Senatum* ais *confeſſum regum fuiſſe:* hoc ſi ita eſt, quid obſtat quin reges, te authore, togata mancipia ſint. Beatos hoc laudatore reges! quo inter homines nihil nequius, inter quadrupedes nihil amentius: niſi ſi hoc illi peculiare dicam eſſe, quòd nemo literatiùs rudit. Senatum Angliæ Neroni vis eſſe ſimiliorem quàm Senatui Romano: Cogit me cacoëthes hoc tuum ineptiſſimas conglutinandi ſimilitudines, ut corrigam te; et quàm ſimilis Neroni fuerit Carolus, oſtendam. *Nero*, inquis, *matrem ſuam* ferro *necavit.* Carolus et patrem et regem veneno; nam ut alia omittam indicia, qui Ducem veneficii reum legibus eripuit, fieri non potuit quin ipſe reus quoque fuerit. Nero multa millia Chriſtianorum occidit, Carolus multo plura.

ɔn defuerunt, teſte Suetonio, qui Neronem mor-
ım laudarent, qui deſiderarent, qui per longum
ıpus, *vernis æſtivisque floribus tumulum ejus orna-
t*, ejus inimicis omnia mala ominarentur: non
ünt qui Carolum eâdem inſaniâ deſiderent, et ſum-
s laudibus extollant, quorum tu, patibularis eques,
ɔrum ducis. *Milites Angli moloſſis ſuis ferociores
ıum et inauditum tribunal inſtituerunt.* En acu-
imum Salmaſii ſive ſymbolum, ſive adagium, jam
ies inculcatum, *Moloſſis ſuis ferociores;* adeſte rhe-
es, voſque ludimagiſtri, delibate, ſi ſapitis, floſcu-
n hunc elegantiſſimum, qui tam Salmaſio in deliciis
; codicillis veſtris et capſulis mandate copioſiſſimi
minis pigmentum, ne intereat. Adeone etiam ver-
tua conſumpſit rabies, ut cuculi in modum eadem
ntidem occinere cogaris? Quid hoc monſtri eſſe
am? Rabies, ut fabulantur, vertit Hecubam in
ıem, te S^a Lupi dominum vertit in cuculum. Jam
ras exordiris repugnantias: ſupra *p.* 113. affirma-
as *Principem legibus ſolutum eſſe, non cogentibus* ſo-
n, ſed *dirigentibus, nullas eſſe omnino quibus teneatur;*
ıc dicturum te ais *infra de regum differentia qua-
us poteſtate alii minore alii majore in regnando fue-
ıt.* Vis probare, *reges non potuiſſe judicari, nec
nnari à ſubjectis ſuis argumento*, ut ipſe ais, *firmiſ-
o*, revera ſtolidiſſimo; *nihil*, inquis, *aliud inter
ices et reges diſcrimen fuit: atqui Judæi judicum
dio odioque adducti reges poſtulabant.* An quia ju-
es illos magiſtratum malè gerentes judicare et
nnare poterant, ideone putas tædio odioque eorum
luctus poſtulaſſe reges quos jura omnia violantes
ıire, aut in ordinem cogere non poterant? quis,
:epto te uno, tam fatuè ratiocinari ſolet? Aliud
tur quiddam erat cur regem peterent, quàm ut ha-
ent dominum legibus ſuperiorem; de quo nunc
inare nihil attinet: quicquid erat, haud prudenti
ıfilio factum et Deus et Propheta ejus teſtatus eſt.

Iterum Rabbinis tuis, ex quibus probaſſe te ſupra aſſerebas regem Judæorum non judicari, nunc litem acerrimam intendis, quòd regem et judicari et verberari poſſe tradiderint: quod idem planè eſt ac ſi faterere ementitum te tunc eſſe, quod ex Rabbinis probaſſe dixeras. Eo demùm deſcendis ut de numero equilium Solomonis, quot *is equorum præſepia habuerit*, oblitus regiæ defenſionis, controverſias putidulas concites. Tandem ab agaſone ad equitem redis aretalogum et tautologum, vel potiùs ad id monſtri quod prius eras, cuculum rabioſum. Quereris enim *poſtremis* hiſce *ſeculis diſciplinæ vigorem laxatum, regulam corruptam;* quòd uni ſcilicet tyranno cunctis legibus ſoluto diſciplinam omnem laxare, mores omnium corrumpere impunè non liceat. Hanc doctrinam *Bruniſtas inter reformatos* introduxiſſe ais. Ita Lutherus, Calvinus, Zwinglius, Bucerus et Orthodoxorum quotquot celeberrimi Theologi fuere, tuo judicio Bruniſtæ ſunt. Quo æquiore animo tua maledicta perferunt Angli, cum in eccleſiæ doctores præſtantiſſimos, totamque adeò eccleſiam reformatam, iiſdem propè contumeliis debacchari te audiant.

CAP. VI.

POſt legem Dei et naturæ agitatam abs te fruſtrà, et peſſimè tractatam, unde nihil præter ignorantiæ ſimul et improbitatis ignominiam retuliſti, quid deinde, in hac causâ regiâ, præter nugas agere poſſis, non video. Cùm autem omnibus et bonis et doctis viris, huic etiam cauſæ nobiliſſimæ abunde me ſatisfeciſſe ſperem, etiamſi hoc loco finem reſpondendi facerem, tamen ne interea videar aliis varietatem potius et acumen tuum, quàm immodicam loquacitatem defugiſſe, quo voles uſque progrediar: eâ tamen brevitate, ut

facilè appareat, me iis omnibus perfunctum, ſi minus quæ dignitas, at ſaltem quæ neceſſitas cauſæ requirebat, nunc hominum quorumvis expectationi, vel etiam curioſitati morem gerere. *Hinc alius*, inquis, *et major argumentorum mihi ſurget ordo.* An major eo argumentorum ordine quem lex Dei et Naturæ ſuppeditabat? Fer opem, Lucina, parturit Mons Salmaſius; non de nihilo nupſit uxori; fœtum aliquem ingentem exſpectate mortales. *Si is qui rex eſt ac dicitur, poſtulari poſſet apud aliam poteſtatem, eam omnino regia majorem eſſe oporteret, quæ autem major ſtatuetur, hanc vere regium dici et eſſe neceſſe eſſet. Sic enim definienda poteſtas regia: Quæ ſumma eſt in repub. et ſingularis; et ſupra quam nulla alia agnoſcitur.* O murem verè montanum, et ridiculum! Succurrite grammatici grammatico laboranti; actum eſt non de lege Dei aut naturæ, ſed de gloſſario. Quid ſi ſic reſponderem tibi? cedant nomina rebus, non eſt noſtrum nomini cavere, qui rem ſuſtulimus; curent id alii quibus cordi ſunt reges; nos noſtrâ utimur libertate: reſponſum ſanè haud iniquum auferres. Verùm ut me per omnia ex æquo et bono tecum agere intelligas, non eſt mea ſolùm, ſex ex optimorum olim et prudentiſſimorum virorum ſententia reſpondebo, qui et nomen et poteſtatem regiam cum poteſtate legum et populi majore, poſſe optimè conſiſtere judicarunt. Lycurgus imprimis, vir ſapientia clariſſimus, cum vellet maximè poteſtati regiæ conſulere, ut author eſt Plato, nullam aliam ejus conſervandæ rationem invenire potuit, quàm ut Senatus et Ephororum, id eſt, populi poteſtatem regia majorem in ſua patria conſtitueret. Idem ſenſit Theſeus Euripideus, qui cum Athenarum rex eſſet, populo tamen Athenienſi in libertatem cum magna ſua gloria vindicato, et poteſtatem popularem extulit ſupra regiam, et regnum nihilo ſecius in illa civitate ſuis poſteris reliquit. Unde Euripedes in Supplicibus ita loquentem inducit.

Δῆμον κατέστησ' αὐτὸν εἰς μοναρχίαν
Ἐλευθερώσας τήνδ' ἰσόψηφον πόλιν.

Populum conſtitui ipſum in monarchiam.
Liberans hanc Urbem æquale jus ſuffragii habentem.

Et rurſus ad præconem Thebanum.

Πρῶτον μὲν ἦρξω τοῦ λόγου ψευδῶς ξένε
Ζητῶν τύραννον ἐνθάδ' οὐ γὰρ ἄρχεται
Ἑνὸς πρὸς ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐλευθέρα πόλις,
Δῆμος δ' ἀνάσσει.

Primùm incæpiſti orationem falsò hoſpes
Quærens tyrannum hic, non enim regitur
Ab uno viro, ſed eſt libera hæc civitas,
Populus autem regnat.

Hæc ille; cum tamen rex in illa civitate et eſſet et dictus eſſet. Teſtis eſt etiam divinus Plato in epiſtola octava, *Induxit Lycurgus ſenatum et Ephororum poteſtatem, τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς σωτήριον poteſtati regiæ maxime ſalutarem, quæ hac ratione per tot ſæcula magna cum laude conſervata eſt; poſtquam lex domina, rex facta eſt hominum.* Lex autem rex eſſe non poteſt niſi ſit qui in regem quoque, ſi uſus venerit, lege poſſit agere. Sic temperatam poteſtatem regiam Sicilenſibus commendat, ἐλευθερία γιγνέσθω μετὰ βασιλικῆς ἀρχῆς, etc. *ſit libertas cum regia poteſtate; ſit regia poteſtas ὑπεύθυνος reddendæ rationi obnoxia; dominetur lex etiam regibus ſiquid præter legem fecerint.* Ariſtoteles denique politicorum 3^tio^, *In repub. Spartanorum videtur*, inquit, *regnum eſſe maximè, eorum regnorum quæ ſunt ſecundùm legem:* omnes autem regni ſpecies ſecundùm legem fuiſſe ait, præter unam quam vocat παμβασιλείαν, neque talem uſquam extitiſſe meminit. Tale itaque regnum maximè omnium propriè et dici et eſſe regnum ſenſit Ariſtoteles, quale apud Spartanos fuit; talem proinde regem non minus propriè et dici et eſſe regem, ubi tamen populus ſupra regem erat, negare non potuit. Cum tot tantique authores et

nomen et rem regiam ſuâ fide ſalvam regi præſtiterint, etiam ubi populus penes ſe ſummam poteſtatem, tametſi exercere non ſolet, tamen, quoties opus eſt, obtinet, noli tam anguſto animo ſummæ rerum Grammaticalium, hoc eſt vocabulorum, ſic timere, ut potius quàm gloſſarii tui ratio turbetur, aut detrimenti quid capiat, prodere libertatem omnium, et rempub. velis. Scito etiam dehinc, nomina rebus ſervire, non res nominibus; ita plus ſapies, nec *in infinitum*, quod metuis, *ibis*. *Fruſtra ergo Seneca tria illa genera ſtatuum ita deſcribit*. Fruſtretur Seneca, nos liberi ſimus; et niſi fallor, non ii ſumus quos Flores Senecæ in ſervitutem reducant. Seneca autem, ſi ſummam in uno poteſtatem eſſe dicit, *populi* tamen *eam* dicit *eſſe*, commiſſam videlicet regi ad ſalutem omnium, non ad perniciem; nec mancipio, ſed uſu duntaxat à populo datam. *Non jam ergo per Deum reges regnant, ſed per populum*. Quaſi verò Deus non ita regat populum, ut cui Deus vult, regnum tradat populus; cum in ipſis inſtitutionibus Imperator Juſtinianus palàm agnoſcat, exinde Cæſares regnaſſe, ex quo *lege regiâ populus iis et in eos omne imperium ſuum, et poteſtatem conceſſit*. Sed quouſque iſta recoquemus? quæ jam toties refutavimus. Rurſus, quod ingenium tuum importuum et agreſte, mores odioſiſſimos indicat, id noſtra repub. quæ ad te nihil pertinet, alienigena et peregrinus curioſum te infers. Accede igitur, ut te tanto ardelione dignum eſt, cum inſigni ſolœciſmo. *Quicquid*, inquis, *illi perditi homines dicunt, ad populum decipiendum pertinent*. O ſcelerate! hoccine erat, quòd deminutus capite Grammaticus in noſtram rempub. te ingerere cupiebas, ut ſolœciſmis nos tuis et barbariſmis oppleres? Verùm tu dic populum quo modo decepimus? *Forma regiminis quam introduxere non popularis eſt, ſed militaris*. Iſta ſcilicet grex ille perfugarum mercedula conductum juſſit te ſcribere: non tibi igitur, qui ea blatis, quorum nihil intelligis,

ſed iis qui te pretio conduxerunt reſpondebitur. Quis *ordinem procerum è parlamento ejecit? an populus?* Imo populus; eoque facto ſervitutis jugum à cervicibus ſuis haud ferendum dejecit. Ipſi milites, à quibus hoc factum dicis, non exteri ſed cives, et magna pars populi fuere; idque cætero ferè conſentiente populo et cupiente: nec ſine Parlamenti etiam authoritate fecerunt. *An populus*, inquis, *plebeium ordinem domus inferioris mutilavit, alios fugando, &c.* Populus inquam; quod enim Senatus pars potior, id eſt ſanior, fecit; in quo vera populi poteſtas reſidebat, quid ni id populum feciſſe dicam? Quid ſi ſervire, quid ſi vænum rempub. dare, in Senatu plures maluerint, annon id impedire, et libertatem retinere, ſi in manu eſt ſua, paucioribus licebit? *At duces hoc fecerunt cum militibus ſuis.* Habenda igitur gratia eſt ducibus quod operas et tabernarios Londinenſes qui paulo antè, veluti fæx illa Clodiana, ipſam curiam obſederant; ferocientes repulerint, reipub. non defuerint. Tunc idcirco jus Parlamenti primarium ac proprium, ut libertati imprimis populi ſive pace ſive bello proſpiciat, *militarem dominationem* appellabis? Verum hoc à perduellibus dici, qui tibi iſta dictarunt, non eſt mirum; ſic enim perditiſſima olim Antoniorum factio Senatum Romanum contra hoſtes patriæ ad ſaga euntem, *Caſtra Pompeii* appellare ſolebat. Jam verò fortiſſimo noſtri exercitus ductori Cromuello, quòd is amicorum læto agmine ſtipatus, non ſine favore populi ſecundo, votis etiam bonorum omnium proſequentibus, in bellum Hibernicum Deo gratiſſimum proficiſceretur, invidiſſe tuos gaudeo; auditis enim poſtea tot ejus victoriis, jam arbitror eos livore contabuiſſe. Multa prætereo quæ de Romanis militibus prolixè nugaris: quod ſequitur à veritate remotiſſimum eſſe quis non videt? *Populi*, inquis, *poteſtas eſſe deſinit ubi regis eſſe incipit.* Quo tandem jure? cum ſatis conſtet, omnes fere ubique gentium reges ſub certis conditionibus

ditum ſibi regnum à populo accipere: quibus ſi rex
ı ſteterit, cur illa poteſtas, quæ fiduciaria tantùm
t, ad populum redire non debeat, tam à rege quàm
ɔnſule, vel ab alio quovis magiſtratu, tu velim do-
s: nam quòd *ſalutem reipub. id* ais *poſtulare*, ineptias
is; cum ſalutis ratio eadem omninò ſit, ſive à rege,
: ab optimatibus, ſive à triumviris imperio ſibi tra-
ɔ perperam utentibus *poteſtas illa ad populum re-
tatur*; poſſe autem à magiſtratibus quibuſcunque
:terquam à rege ſolo ad populum reverti ipſe con-
is. Sanè ſi neque regi, neque ullis magiſtratibus
ɔerium in ſe populus mentis compos dederit, niſi
tummodò communis omnium ſalutis causâ, nihil
tare poteſt quo minùs ob cauſas planè contrarias
interitus omnium ſequatur, haud ſecus regi quàm
s magiſtratibus, quod dedit imperium adimere
ſit: quid quòd uni etiam faciliùs quàm pluribus
merit? et poteſtatem in ſe pluſquam fiduciariam
quam mortalium tradere ſummæ eſſet inſaniæ:
ue credibile eſt ullum ab orbe terrarum condito
ɔulum, qui quidem ſuæ ſpontis eſſet, adeò miſerè
ipuiſſe, ut vel omnem prorſus poteſtatem ab ſe
:naret, aut ſuis magiſtratibus concreditam ſine cau-
graviſſimis ad ſe revocaret. Quod ſi diſcordiæ,
ɔella inteſtina inde oriantur, regium certè jus nul-
n inde oritur illius poteſtatis per vim retinendæ,
ım populus ſuam ſibi vendicat. Ex quo efficitur,
ɔd ad prudentiam populi, non ad jus regis referen-
n eſt, quodque nos non negamus, *rectorem non
ile mutandum eſſe*: nunquam ergo aut nulla prorſus
cauſa, nullo modo ſequitur: neque tu adhuc quic-
ım allegaſti, neque jus ullum regis expromſiſti, quo
nùs liceat conſentienti populo, regem haud idoneum
no privare; ſiquidem id, quod etiam in Gallia tua
ıiùs factum eſt, ſinè tumultu ac civili bello fieri
ſit. Cum itaque ſalus populi ſuprema lex ſit non
ıs tyranni, ac proinde populo in tyrannum non ty-

ranno in populum prodeſſe debeat, tu, qui tam ſanctam legem, tam auguſtam tuis præſtigiis pervertere es auſus, qui legem inter homines ſupremam, et populo maximè ſalutarem ad tyrannorum duntaxat impunitatem valere voluiſti, tu inquam ſcito, quandoquidem Angli *Enthuſiaſtæ, et Enthei, et vates* toties tibi ſumus, me vate ſcito, Deum tibi atque homines tanti piaculi ultores imminere: quanquam univerſum genus humanum ſubjicere tyrannis; id eſt, quantum in te fuit, ad beſtias damnare, hoc ipſum ſcelus tam immane ſua partim in te ultio eſt, ſuis te furiis quocunque fugis terrarum, atque oberras, vel citiùs vel ſeriùs inſequetur; et pejore etiam ea, quam nunc inſanis, inſaniâ agitabit. Venio nunc ad alterum argumentum tuum, prioris haud diſſimile; ſi populo reſumere liceret poteſtatem ſuam, *nihil tum eſſet diſcriminis inter popularem et regalem ſtatum, niſi quòd in hoc ſinguli rectores conſtituuntur, in illo plures*, quid ſi nihil aliud intereſſet, nunquid inde reſpub. detrimenti caperet? Ecce autem aliæ differentiæ à temet ipſo allatæ, *temporis* nimirum *et ſucceſſionis; cum populares magiſtratus annui ferè ſint*, reges, niſi quid committant, perpetui; et in eadem plerunque familia. Differant ergo inter ſe aut non differant, de iſtis enim minutiis nihil laboro, in hoc certè conveniunt, quod utrobique populus quoties id intereſt reipub. poteſt quam alteri poteſtatem ſalutis publicæ cauſâ tradiderat, eam ad ſe rurſus nec injuriâ eandem ob cauſam revocare. *At lege regiâ Romæ ſic appellata de qua in inſtitutis, Populus Romanus principi et in eum omne imperium ſuum, et poteſtatem conceſſit.* Nempe vi Cæſarum coactus, qui honeſto legis titulo ſuam tantummodò violentiam ſanxerunt; de quo ſupra, id quod ipſi juriſconſulti in hunc locum non diſſimulant. Quod igitur legitimè, et volente populo conceſſum non eſt, id revocabile quin ſit non dubitamus. Veruntamen rationi maximè conſentaneum eſt, populum Roma-

num non aliam poteſtatem tranſtuliſſe in principem, atque priùs conceſſerat ſuis magiſtratibus; id eſt imperium legitimum et revocabile, non tyrannicum et abſurdum; quocirca et conſularem, et tribunitiam poteſtatem Cæſares recepere; dictatoriam nemo poſt Julium; populum in Circo adorare etiam ſolebant, ut ex Tacito et Claudiano ſuprà meminimus. Verùm ut *multi olim privati ſe in ſervitutem alteri vendiderunt, ſic poteſt populus univerſus.* O equitem ergaſtularium et mangonem, patriæ etiam tuæ æternum opprobrium! quem ſervitutis tam fœdum procuratorem ac lenonem publicum etiam ſervitia infima cujuſvis cataſtæ abhorrere atque conſpuere deberent! Sanè ſi populus hunc in modum ſe regibus mancipaſſet, poſſent et reges eundem populum alteri cuivis domino mancipare, aut pretio addicere; et tamen conſtat regem ne patrimonium quidem coronæ poſſe alienare. Qui igitur coronæ, quod aiunt, et patrimonii regi uſumfructum ſolùm à populo conceſſum habet, is populi ipſius manceps erit? Non ſi pertuſis auribus utriſque perforatus eques, non ſi gypſatis pedibus curſitares, tam eſſes omnium ſervorum viliſſimus, quàm nunc es, hujus tam pudendæ author ſententiæ. Perge pœnas tuorum ſcelerum invitus, quod nunc facis, de temetipſo ſumere. Multa poſtremò de jure belli balbutis quæ hîc locum non habent; nam neque Carolus nos bello vicit, et majores ejus, etſi maximè viciſſent, iſti tamen juri ſæpius renuntiaverant; nec verò tam unquam victi fuimus, ut nos in eorum nomen, illi in noſtras leges non viciſſim jurarent; quas cum Carolus inſigniter violaſſet, vel olim victorem, vel nunc regem perjurum priùs ab ipſo laceſſiti armis debellavimus: ex tua autem ſententia *quod armis quæritur, tranſit in ejus dominium qui acquiſivit.* Sis itaque deinceps hac in parte quàm voles verboſus, ſis quod in Solino dudùm fuiſti, exercitator Plinianus; blateronum omnium verboſiſſimus quicquid exinde argutaris,

quicquid turbas, quicquid rabbinicaris, quicquid rauces ad finem uſque hujus capitis, id totum non jam pro rege devicto, ſed pro nobis divinâ ope victoribus contra regem deſudare te ſcias.

CAP. VII.

PRopter duo incommoda ſanè maxima, et pro tuo pondere graviſſima, poteſtatem populi eſſe regia majorem proximo capite negaſti: quippe, ſi concederes, quærendum regi aliud nomen eſſet, tranſlato in populum regis vocabulo; et partitiones quædam politicæ conturbarentur: quorum alterum vocabularii diſpendium foret, alterum, tuorum crux politicorum. Ad ea ſic à nobis reſponſum eſt, ut primum ſalutis et libertatis noſtræ, deinde etiam nomenclaturæ tuæ et politices habita nonnulla ratio eſſet. Nunc *aliis rationibus evincendum eſſe* ais, *regem à ſibi ſubjectis judicari non poſſe, quarum hæc erit maximè potens et valida, quòd rex parem in ſuo regno non habeat*. Quid ais? non habet rex in ſuo regno parem? quid ergo illi regis Franciæ duodecim vetuſtiſſimi Pares; an fabulæ ſunt et nugæ? an fruſtra et ad ludibrium ſic nominati? Cave iſtam viris Galliæ Principibus contumeliam dixeris. Quòd niſi revera ſint regis pares, ut nominantur, vide ne in Franciæ regno potiùs quàm in noſtra repub. quod unicum tuâ intereſt, gloſſario illudatur. Age verò, fac planum, non eſſe regi in regno ſuo parem. *Quia*, inquis, *populus Romanus poſt reges exactos, duos conſtituit Conſules, non unum; ut ſi unus peccaret, coërceri à collega poſſet*. Vix fingi quicquam potuit ineptius: cur igitur unus duntaxat Conſulum faſces apud ſe habuit, non uterque, ad alterutrum coërcendum alter datus erat? quid ſi etiam uterque contra rempub. conjuraſſet, an meliore loco res fuiſſet, quam ſi collegam alteri nullum dediſſent? Conſtat autem et ambos

Conſules et Magiſtratus omnes obtemperare Senatui ſemper debuiſſe, quoties id è repub. eſſe, patribus et plebi viſum eſt. Illuſtri exemplo eſſe poterunt Decemviri; qui cùm poteſtate conſulari, et ſumma præditi eſſent, eos tamen omnes ſimul, etiam renitentes, patrum authoritas in ordinem coëgit; Conſules etiam nonnullos, antequam magiſtratum depoſuerant, hoſtes judicatos et contra eos ſumpta arma eſſe legimus: hoſtilia enim facientem, eſſe conſulem nemo putabat. Si bellum contra Antonium Conſulem Senatus authoritate eſt geſtum: in quo victus pœnas capitis dediſſet, niſi Octavianus Cæſar regnum affectans everſendæ reipub. conſilium cum eo iniiſſet. Jam quòd *hoc proprium eſſe* ais *Majeſtatis regalis, ut imperium penes unicum ſit*, haud minùs lubricum eſt, et à te quidem ipſo ſtatim refellitur: *Judices* enim *Hebræorum et ſinguli, et toto vitæ ſpatio imperium obtinebant; Scriptura quoque reges eos vocat; et tamen à Synedrio magno* judicabantur. Ita fit, dum dixiſſe omnia vis videri, ut nihil fere niſi pugnantia loquaris. Quæro deinde qualem tu formam regiminis eſſe dicas, cùm Romanum imperium duo ſimul treſve imperatores habuerunt; an imperatores tibi, id eſt reges, an optimates, an triumviri videntur fuiſſe? An verò dices Romanum imperium ſub Antonino et Vero, ſub Diocletiano et Maximiano, ſub Conſtantino et Licinio, non unum imperium fuiſſe? Jam iſta tua *ſtatuum tria genera* ipſimet ipſius argutiis periclitantur, ſi reges iſti non fuere: ſi fuere, non eſt ergo proprium imperii regii, ut penes unicum ſit. *Alter*, inquis, *horum ſi delinquat, poteſt alter de eo referre ad populum vel ad ſenatum, ut accuſetur et condemnetur.* Annon ergo judicat vel populus vel Senatus ad quos alter ille refert? Si quid igitur ipſe tribuis tibi, collega opus non erat ad judicandum collegam. Heu te defenſorem, niſi execrabilis potius eſſes, planè miſerandum! undiquaque ictibus adeò opportunum, ut ſi forte per lu-

sum destinare quis vellet, quovis te loco punctim ferire, vix esse credo ubi temerè possit aberrare. *Ridiculum* esse statuis, *regem in se judices dare velle à quibus capite damnaretur.* Atqui ego non ridiculum, sed optimum tibi oppono imperatorem Trajanum; qui præfectum prætorio Saburanum, cum ei insigne potestatis, uti mos erat, pugionem daret, crebrò sic monuit. *Accipe hunc gladium pro me, si rectè agam, sin aliter, in me magis, quòd moderatorem omnium vel errare minùs fas sit.* Hæc Dion et Aurelius Victor. Vides ut judicem in se statuerit imperator egregius quamvis non parem. Hoc idem Tiberius per simulationem et vaniloquentiam fortasse dixisset; Trajanum autem virum optimum et sanctissimum non id ex animo dixisse quod verum, quod jus et fas esse sentiebat, scelestus penè sit qui arbitretur. Quanto justius ergo Senatui, cum viribus superior potuerit non parere, planè ex officii ratione paruit; et jure superiorem est fassus. De quo Plinius in Panegyrico. *Senatus ut susciperes quartum Consulatum et rogavit et jussit; imperii verbum hoc non adulationis esse obsequio tuo crede:* et paulò post, *hæc nempe intentio tua ut libertatem revoces ac reducas.* Quod Trajanus de se, idem Senatus de Trajano sensit, suamque authoritatem revera esse supremam: nam qui imperatorem jubere potuit eundem et judicare. Sic Marcus Aurelius imperator, cum præfectus Syriæ Cassius regnum ei eripere conaretur, obtulit se in judicium vel Senatui vel Populo Romano; paratus regno cedere siquidem iis ita videretur. Jam verò quis rectiùs aut meliùs de jure regio existimare et statuere queat, quàm ex ore ipso regum optimorum. Profectò jure naturali rex quisque bonus vel senatum vel populum habet sibi semper et parem et superiorem: Tyrannus autem cum naturâ infimus omnium sit, nemo non illi par atque superior existimandus est, quicunque viribus plus valet. Quemadmodum enim à vi olim ad leges

duce natura deventum eſt, ita ubi leges pro nihilo habentur, neceſſariò, eadem etiam duce, ad vim eſt redeundum. *Hoc ſentire*, inquit Cicero pro Seſtio, *prudentiæ eſt; facere, fortitudinis; et ſentire verò et facere, perfectæ cumulatæque virtutis.* Maneat hoc igitur in natura, nullis paraſitorum artibus concutiendum, rege ſive bono, ſive malo, vel ſenatum vel populum eſſe ſuperiorem. Quod et ipſe confiteris, cum poteſtatem regiam à populo in regem tranſiiſſe dicis. Quam enim regi poteſtatem dedit, eam natura; ac virtute quadam, vel ut ita dicam virtualiter, etiam cum alteri dederit, tamen in ſe habet: Quæ enim cauſæ naturales iſto modo per eminentiam quandam quidvis efficiunt, plus ſemper ſuæ retinent virtutis quàm impertiunt; nec impertiendo ſe exhauriunt. Vides, quo propius ad naturam accedimus, eò evidentiùs poteſtatem populi ſupra regiam eminere. Illud etiam conſtat, populum, modò id ei liberum ſit, poteſtatem regi ſuam ſimpliciter et mancipio nunquam dare, neque naturâ poſſe dare; ſed tantùm ſalutis et libertatis publicæ cauſâ, quam cum rex procurare deſtiterit, intelligitur populum nihil dediſſe; quia certo fini tantummodò dedit, monente ipsâ naturâ; quem finem ſi neque natura neque populus aſſequitur, non erit magis ratum quod dedit, quàm pactum quodvis aut fœdus irritum. His rationibus firmiſſimè probatur ſuperiorem rege eſſe populum; unde argumentum hoc tuum *maximè potens et validum, non poſſe regem judicari quia parem in ſuo regno non habet, nec ſuperiorem*, diluitur. Id enim aſſumis quod nullo modo concedimus. *In populari ſtatu*, inquis, *Magiſtratus à populo poſitus ab eodem ob crimen plecti poteſt; In ſtatu Ariſtocratico optimates, ab iis quos habent collegas, ſed pro monſtro eſt, ut rex in regno ſuo cogatur cauſam capitis dicere.* Quid nunc aliud concludis quàm miſerrimos eſſe omnium et ſtultiſſimos, qui regem ſibi conſtituunt? Sed quamobrem, quæſo, non poterit

populus tam regem punire reum, quàm popularem magiſtratum, aut optimates? An putas omnes populos qui ſub regibus vivunt, amore ſervitutis uſque eò deperiiſſe, ut, liberi cum eſſent, ſervire maluerint, ſeque omnes, ſeque totos in unius dominium viri ſæpe mali, ſæpe ſtulti ita tradere, ut contra dominum, ſi ſors ferat, immaniſſimum nullum in legibus, nullum in natura ipſa præſidium ſalutis, aut perfugium ſibi reliquerunt? cur ergo regibus primò regnum ineuntibus conditiones ferunt, cur leges etiam dant regnandi, an ut ſperni ſe eò magis atque irrideri paterentur? adeone populum univerſum ſe abjicere, ſe deſerere, ſibi deeſſe, ſpem omnem in uno homine; eoque fere vaniſſimo, collocare? cur item jurant reges nihil ſe contra legem facturos? ut diſcant nempe miſeri mortales ſuo maximo malo, ſolis licere regibus impunè pejerare. Id quod hæc tua nefanda conſectaria demonſtrant. *Si rex qui eligitur, aliqua vel cum ſacramento promiſerit, quæ niſi promiſiſſet, fortaſſe nec ſumptus eſſet, ſi ſtare nolit conventis, à populo judicari non poteſt. Imò ſi ſubditis ſuis juraverit in electione, ſe ſecundùm leges regni juſtitiam adminiſtraturum, et niſi id faciat, eos ſacramento fidelitatis fore ſolutos, et facto ipſo abiturum eſſe poteſtate, à Deo non ab hominibus pœna in fallentem expoſcenda eſt.* Deſcripſi hæc, non ob elegantiam, ſunt enim incultiſſima, nec quod ampliùs refutationis indigeant, etenim ipſa ſe refutant, ſe explodunt, ſe damnant apertiſſimâ falſitate ſua, atque turpitudine; ſed eò feci, ut ob merita tua egregia commendarem te regibus: qui inter officia aulæ tam multa aliquem dignitatis locum, aut munus idoneum tibi proſpiciant: cum enim alii ſint à rationibus, alii à poculis, alii à voluptatibus, tu iis commodiſſimè ſanè eris à perjuriis; tu regiæ non elegantiæ, nam inſcitus nimiùm es, ſed perfidiæ ſummus arbiter eris. Verùm ut ſummam in te ſtultitiam ſummâ improbitate conjunctam eſſe omnes fateantur, expendamus paulo ac-

curatiùs præclara illa, quæ proximè affirmaſti: *Rex*, inquis, *etſi ſubditis juraverit in electione, ſe ſecundùm leges regnaturum*, et ni faciat, *eos ſacramento fidelitatis ſolutos fore, et ſe facto ipſo abiturum poteſtate*, abdicari tamen aut puniri ab iis non poterit. Quî minus quæſo rex quàm popularis magiſtratus? quia in eo regimine populus non omnem transfundit poteſtatem ſuam ad magiſtratum. An hic igitur in regem? cui regnum in ſe non diutius tradunt, quàm id benè geſſerit. Tam itaque rex juratus in leges, reus abjici aut puniri poterit, quàm popularis magiſtratus. Nam argumento illo Pancratico omnes in regem tranſlatæ poteſtatis, amplius uti non potes, quod tuis ipſe machinis imprudens arietaſti. Cognoſcite nunc *aliam potentiſſimam et invictam ejus rationem cur ſubditi regem* judicare nequeant, *qui legibus ſolutus eſt, quia leges ſolus rex omnes fert;* quæ cum falſiſſima eſſe jam toties probaverim, hæc etiam invicta tua ratio cum priore ad nihilum recidit. Cæterùm rex ob delicta quævis privata, utpote ſtuprum, adulterium, et ſimilia, ſi rarò plectitur, non tam juſtitiâ quàm æquitate id fit, ne plus turbarum ex morte regis, et rerum mutatione populo eveniat, quàm boni ex uno atque altero vindicato. Ex quo verò omnibus gravis et intolerandus eſſe incipit, tum quidem, quoquo poſſunt modo, judicatum vel injudicatum omnes nationes tyrannum occidere fas eſſe ſemper credidere. Unde Marcus Tullius in ſecunda Philippica de Cæſaris interfectoribus. *Hi primi cum gladiis non in regnum appetentem, ſed in regnantem impetum fecerunt: quod cum ipſum factum per ſe præclarum atque divinum eſt, tum eſt poſitum ad imitandum.* Quàm hujus tu diſſimilis! *Homicidium, adulterium, injuria, non hæc crimina regia ſunt, ſed privata.* Euge paraſite, lenones jam omnes et propudia aulica hac voce demeruiſti; O quàm lepidè ſimul et paraſitaris, et eâdem operâ lenocinaris! *Rex adulter bene poteſt regnare, et homi-*

cida, ideoque vita privari non debet, quia cum vita regno quoque exueretur; at nunquam hoc fuit probatum legibus divinis aut humanis, ut duplex vindicta de uno crimine ſumeretur. Os impurum et infame! eadem ratione nec populares magiſtratus, nec optimates, ne duplici pœna afficerentur, ne judex quidem, aut ſenator, flagitioſus pœnas capite ullas perſolvere debebit; cum vita enim et ipſi ſuo magiſtratu privarentur. Ut poteſtatem, ſic majeſtatem etiam populo adimere et regem conferre ſtudes; vicariam ſi vis et tranſlatitiam, primariam certè non potes, uti nec poteſtatem. *Crimen,* inquis, *majeſtatis non poteſt committere rex adverſus populum ſuum; poteſt autem populus adverſus regem.* Et tamen rex propter populum duntaxat rex eſt, non populus propter regem. Populus igitur univerſus aut pars major plus ſemper rege debet poſſe: negas, et calculos ponis *plus poteſt quàm ſinguli, bini, terni, deni, centeni, milleni, decies milleni.* Eſto. *Plus quàm dimidia pars populi.* Non repugno. *Quid ſi alterius dimidiæ pars altera accedat, annon adhuc plus poterit?* Minimè. Progredere; quid aufers abacum, peritiſſime Logiſta, an progreſſionem Arithmeticam non calles? Vertit rationes, et *annon rex cum optimatibus plus poteſtatis habeat,* quærit; iterum nego, Vertumne, ſi pro optimatibus proceres intelligas; quoniam accidere poteſt, ut nemo inter eos optimatis nomine ſit dignus: fit etiam ſæpiùs, ut multo plures de plebe ſint, qui virtute et ſapientiâ proceres antecellant, quibus cum pars populi major vel potior accedit, eos univerſi populi inſtar eſſe haud verear dicere. *At ſi plus quam univerſi non poteſt, ergo rex erit tantum ſingulorum, non omnium univerſim ſumptorum,* rectè, niſi ipſi voluerint. Rationes jam ſubducito; comperies te imperitè ſupputando ſortem perdidiſſe. *Dicunt Angli penes populum jus majeſtatis ex origine et natura reſidere, hoc verò eſt omnium ſtatuum everſionem inducere.* Etiamne Ariſtocratiæ,

et Democratiæ? Credibile ſanè narras: quid ſi etiam Gynæcocratiæ, ſub quo ſtatu ferunt te domi propemodùm vapulare, annon bearent te Angli, O perpuſilli homo animi? ſed hac fruſtra ſperaveris; æquiſſimè enim eſt comparatum, ut qui tyrannidem foris imponere omnibus cupias, ipſe domi tuæ ſervitutem ſervias turpiſſimam, et minimè virilem. *Doceamus te oportet*, inquis, *quid nomine populi intelligi velimus*. Permulta ſunt, quæ te doceri potius oporteret; nam quæ te propiùs attingunt, videris ea penitùs neſcire, et præter literulas nihil unquam didiciſſe, ne percipere quidem potuiſſe. Hoc tamen ſcire te putas, nos populi nomine plebem ſolùm intelligere quòd *optimatum conſeſſum abrogavimus*. At illud eſt ipſum quod demonſtrat nos populi vocabulo omnes ordinis, cujuſcunque cives comprehendere; qui unam tantummodò populi curiam ſupremam ſtabilivimus, in qua etiam proceres, ut pars populi, non pro ſeſe quidem ſolis, ut antea, ſed pro iis municipiis, à quibus electi fuerint, ſuffragia ferendi legitimum jus habent. Inveheris deinde in plebem, *cæcam* eam et *brutam, regendi artem non habere, nil plebe ventoſius, vanius, levius, mobilius;* Conveniunt in te optimè hæc omnia; et de infima quidem plebe ſunt etiam vera, de media non item; quo ex numero prudentiſſimi fere ſunt viri, et rerum peritiſſimi: cæteros hinc luxus et opulentia, inde egeſtas et inopia à virtute et civilis prudentiæ ſtudio plerunque avertit. *Plures* nunc eſſe *modos* aſſeris *regum conſtituendorum, qui nihil populo debent hoc nomine*, et imprimis illi, *qui regnum habent hæreditarium*. At verò ſervæ ſint iſtæ nationes oportet, et ad ſervitutem natæ, quæ talem agnoſcant dominum, cui ſe ſine aſſenſu ſuo hæreditate obveniſſe credant: pro civibus certè, aut ingenuis et liberis haberi non poſſunt; nec rempubl. habere ullam cenſendæ; quinimmo inter facultates, et poſſeſſiones quaſi heri ſui, et herilis filii numerandæ

ſunt: nam quod ad jus dominii, quid diſtent à ſervitiis et pecoribus non video. Secundò, *qui armis ſibi regnum fecit, populum,* inquis, *non poteſt authorem agnoſcere imperii prolati vel uſurpati.* At nobis non de victore, ſed de ſubacto rege ſermo nunc eſt; quid victor poſſit, aliàs diſputabimus, tu hoc age. Quod autem regi jus patrisfamilias antiquum toties attribuis, ut inde *abſolutæ poteſtatis in regibus exemplum* petas, diſſimillimum id eſſe jam ſæpiùs oſtendi: Ariſtoteles etiam ille quem crepas vel initio politicorum, ſi legiſſes, idem te docuiſſet: ubi ait malè eos judicare, qui inter patremfamilias et regem parùm intereſſe exiſtimant; *regnum enim à familia, non numero ſolùm, ſed ſpecie differre.* Poſtquam enim pagi in oppida et urbes crevere, evanuit paulatim jus illud regale familiæ, et agnoſci deſitum eſt. Hinc ſcribit Diodorus, l. 1. regna antiquitùs dari non regum filiis, ſed iis quorum maxima in populum beneficia extiterunt. Et Juſtinus, *Principio rerum, gentium, nationumque imperium penes reges erat; quos ad faſtigium hujus majeſtatis, non ambitio popularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio provehebat.* Unde perſpicuum eſt, in ipſo gentium principio, imperium paternum et hæreditarium virtuti, et populari ſtatim juri ceſſiſſe. Quæ origo imperii regii et ratio et cauſa maximè naturalis eſt. Ob eam enim ipſam cauſam primò homines in unum convenere, non ut unus omnes inſultaret, ſed ut quocunque alterum lædente, ne lex deeſſet, neve judex inter homines, quo læſus aut defendatur aut ſaltem vindicetur. Diſperſos olim homines et diſpalatos diſertus aliquis, et ſapiens ad vitam civilem traduxit; tu *hoc maximè conſilio,* inquis, *ut in congregatos imperium haberet.* Nimbrotum fortaſſe intelligis, qui tyrannorum primus fuiſſe dicitur: vel hæc tua ſolius malitia eſt, quæ in illos olim magnos et excelſi animi viros cadere non potuit, tuum ſolius commentum, à nemine, quod ſciam, ante te traditum;

cum utilitatem et ſalutem generis humani, non ſua commoda, ſuumque dominatum reſpexiſſe illos primos urbium conditores, antiquorum omnium monumentis proditum ſit. Unum præterire non poſſum, quo tu veluti emblemate quodam exornare credo cætera hujus capitis voluiſti: ſi *conſulem*, inquis, *in judicium venire oportuiſſet, priuſquam magiſtratu abiiſſet, dictator ad hoc creandus fuiſſet*, cum initio dixeris, *ideo collegam ei fuiſſe datum*. Sic tua ſemper inter ſe congruunt; et quid de quaque re dicas, quidve ſcribas, quàm nullius momenti ſit, paginis fere ſingulis declarant. *Sub antiquis regibus Anglo-ſaxonicis plebem*, ais, *ad comitia regni nunquam vocari ſolitam eſſe*. Si quis noſtrorum hoc affirmaſſet, poſſem eum haud multo negotio erroris arguere; tua iſta peregrina affirmatione res noſtras hallucinante minùs moveor. Et de communi regum jure quæ habuiſti hæc ferè ſunt. Reliqua multa, nam et ſæpiſſimè devius eſſe ſoles, prætermitto, vel quæ fundamento nituntur nullo, vel quæ extra cauſam poſita ſunt: non enim id operam do, ut tibi par eſſe loquacitate videar.

CAP. VIII.

SI de communi regum jure, Salmaſi, quæ ſentires, ea ſine contumelia cujuſquam protuliſſes, quamvis in hac rerum apud Anglos mutatione, tamen, cum libertate ſcribendi uterere tuâ, neque erat cur quiſquam Anglorum tibi ſuccenſeret, neque in aſſerenda, quam tueris, ſententia minus effeciſſes. Nam ſi hoc et Moſis et Chriſti præceptum eſt, *omnes regibus ſuis tam bonis quàm malis ſubjici ſive Hiſpanos, ſive Gallos, ſive Italos, ſive Germanos, ſive Anglos, ſive Scotos*, quod ſupra (p. 127.) affirmabas, quid attinebat te exterum et ignotum jura noſtra balbutire, eaque velle nobis è cathedra quaſi

ichecinias tuas, et miscellanea prælegere, quæ utcunque legibus divinis debere cedere multis antea verbis docueras. Nunc satis constat non tam tuopte ingenio ad cantam regiam adjecisse te animum, quàm partim pretio, pro ejus, qui te conduxit, copia, maximo, partim spe præmii cujusdam majoris conductum fuisse, ut Anglos vicinorum nemini molestos, rerum tantummodo suarum arbitros libello infami lacerares. Hoc nisi esset, quenquamne tanta credibile est impudentia esse aut insania, ut longinquus et extraneus immergere se gratis in res nostras, ad partes etiam se adjungere non dubitaret? Nam quid tua malùm refert quid rerum Angli inter se gerant? Quid tibi vis Ole, quid tibi quæris? nihilne domi habes quod ad te pertinet? Utinam eadem haberes quæ habuit ille notissimus in epigrammate Olus; et fortasse habes; dignus profecto es. An uxor tua stimulatrix illa, quæ ut in gratiam exulis Caroli hæc scriberes etiam currentem incitasse fertur, ampliores forte in Anglia professiones, et honoraria nescio quæ, redeunte Carolo, ominata tibi est? At scitote fœmina Virque, non esse locum in Anglia neque lupo neque Lupi Domino. Unde mirum non est te toties in molossos nostros tantam rabiem effudisse. Quin redis ad illustres illos in Gallia titulos tuos, et imprimis ad famelicum illum Lupi dominatum, deinde ad consistorium illud regis Christianissimi sacrum; nimis longo intervallo consiliarius peregrè abes à patria. Verùm illa, quod planè video, neque te desiderat neque consilia tua; ne cum redires quidem paucis abhinc annis, et culinam Cardinalitiam olfacere et sectari cœpisses: sapit mehercule, sapit, teque oberrare semivirum Gallum cum uxore viro, et refertissimis inaniarum scriniis facile sinit; donec stipem sive equiti grammatistæ, sive illustri Hippocritico satis largam alicubi gentium inveneris; si cui fert animus regi vel civitati, doctorem erraticum et venalem mer-

cede maximâ liceri. Sed eccum tibi licitatorem; vendibilis necne ſis, et quanti, jam ſtatim videbimus. *Pertendunt*, inquis, *Parricidæ, regni Anglicani ſtatum mixtum eſſe, non merè regium.* Pertendit idem ſub Eduardo VI. Smithus noſter, juriſconſultus idem bonus, et politicus, quem fuiſſe parricidam non dices, ejus libri ferè initio, quem de republ. Anglicana ſcripſit; neque id de noſtrâ ſolùm, ſed de omni penè republ. idque ex Ariſtotelis ſententia verum eſſe affirmat; neque aliter ullam rempubl. ſtare poſſe. At enim quaſi piaculum eſſe crederes quicquam dicere ſine repugnantiis, ad priores illas et jam tritiſſimas fœdè revolveris. *Nullam gentem* ais *eſſe nec fuiſſe unquam quæ regis appellatione non intellexerit eam poteſtatem quæ ſolo Deo minor eſt, quæque ſolum Deum judicem haberet;* et tamen paulo pòſt fateris, *nomen regis datum vel olim fuiſſe ejuſmodi poteſtatibus et magiſtratibus qui plenum et liberum jus non haberent, ſed à populi nutu dependens*, ut *ſufetes Carthaginienſium, judices Hebræorum, reges Lacedæmoniorum*, et poſtremò *Aragonenſium.* Satiſne bellè tibi conſtas? Tum quinque monarchiæ ſpecies ex Ariſtotele recenſes, quarum una tantùm jus illud obtinuit quod tu regibus commune omnibus eſſe dicis. De qua haud ſemel jam dictum eſt, nullum ejus exemplum vel ab Ariſtotele allatum, vel uſquam extitiſſe: quatuor reliquas, et legitimas, et legibus fuiſſe minores dilucidè oſtendit. Primum horum erat regnum Laconicum, et maximè quidem ejus ſententiâ regnum, eorum quatuor quæ legitima erant. Secundum erat barbaricum, hoc ſolo diuturnum quia legitimum, et volente populo: nolente autem, omnis rex continuò non erit rex ſed tyrannus, ſi invito populo regnum retinuerit, eodem teſte Ariſtotele. lib. 5. Idem de tertia regum ſpecie dicendum eſt, quos ille Æſymnetas vocat, electos à populo, et ad certum plerunque tempus, certaſque cauſas, quales ferè apud Romanos fuere

Dictatores. Quarta ſpecies eorum eſt, qui Heroïcis temporibus regnabant, quibus ob egregia merita regnum ultrò à populo delatum erat, ſed legitimum tamen; neque verò hi niſi volente populo regnum tenebant, nec aliâ re magis differre has quatuor regni ſpecies à tyrannide ait, quàm quòd illic volente, hîc invito populo regnetur. Quinta denique regni ſpecies, quæ παμβασιλεία dicitur, et eſt cum ſumma poteſtate, quale tu jus regum omnium eſſe vis, à philoſopho plane damnatur, ut neque utile, neque juſtum, neque naturale, niſi ſit ut populus ferre poſſit iſtiuſmodi regnum, iiſque deferat qui virtute aliis omnibus longè prælucent. Hæc tertio politicorum, cuivis obvia ſunt. Verùm tu, credo, ut vel ſemel ingenioſus et floridus eſſe viderere, *has quinque monarchiæ ſpecies quinque zonis* mundi aſſimilare geſtiebas; *Inter duo extrema potentiæ regalis tres aliæ ſpecies interpoſitæ magis temperatæ videntur, ut inter zonas torridam et frigidam, quæ mediæ jacent.* Feſtivum caput! quam pulchras nobis ſimilitudines ſemper concinnas! Tu igitur, quò regnum *abſolutæ poteſtatis* ipſe damnas, ad zonam frigidam hinc ocyùs amolire; quæ poſt adventum illic tuum plus duplo frigebit: nos interim à te novo Archimede ſphæram illam, quam deſcribis, mirabilem expectamus, in qua duæ ſint extremæ zonæ, una torrida, altera frigida, tres mediæ temperatæ. *Reges*, inquis, *Lacedæmoniorum in vincula conjici fas erat, morte multari fas non erat.* Quare? an quia damnatum capite Agidem lictores et peregrini milites rei novitate perculſi, regem ducere ad mortem non eſſe fas exiſtimabant? Et populus quidem Spartanus ejus mortem ægrè tulit, non quod rex capitali ſupplicio affectus fuerit, ſed quòd bonus, et popularis, factione divitum judicio illo circumventus eſſet. Sic itaque Plutarchus, *primus rex Agis ab ephoris eſt morte multatus*; quibus verbis non quid fas, ſed quid factum ſit, tantummodò narrat. Nam qui

;em in jus ducere, vel etiam in vincula poſſunt, illos
ı poſſe eundem ſupplicio ultimo afficere, puerile eſt
dere. Accingeris jam tandem ad jus regum An-
:orum. *Rex*, inquis, *in Anglia unus ſemper fuit.*
c eo dicis, quia modò dixeras, *rex non eſt niſi unus*
:t unicus. Quod ſi ita eſt, aliquot ſanè quos cre-
am Angliæ reges fuiſſe, non erant: nam ut mul-
omittam Saxonicorum, qui conſortes imperii vel
ıs, vel fratres habuere, conſtat Henricum 2^dum^ è
pe Normannica cum filio regnaſſe. *Oſtendant*, in-
s, *aliquod regnum ſub unius imperio cui non poteſtas*
ıluta adjuncta fuerit, in quibuſdam tamen magis re-
ta, in aliis magis intenta. Oſtende tu poteſtatem
ɔlutam remiſſam, aſine; annon abſoluta eſt ſum-
? Quomodo ergò ſumma et remiſſa ſimul erit?
ıſcunque fateberis reges cum remiſſa poteſtate eſſe,
non eſſe cum abſoluta facile vincam, inferiores
inde eſſe populo natura libero, qui et ſuus ipſe le-
ator eſt, et poteſtatem regiam vel intendere, vel
ittere poteſt. Britannia, an tota olim regibus
uerit, incertum: Veriſimilius eſt, prout tempora
:bant, nunc hanc nunc illam reipub. formam
ibuiſſe. Hinc Tacitus, *Britanni olim regibus*
:bant, nunc per principes factionibus et ſtudiis tra-
tur. Deſerti à Romanis, XL circiter annos ſine
ibus fuere; *regnum* itaque *perpetuum*, quod affir-
ı, antiquitùs non fuit; fuiſſe autem hæreditarium
cisè nego; quod et regum ſeries, et mos creandi
ım demonſtrat: diſertis enim verbis petuntur
uli ſuffragia. Poſtquam enim rex conſuetum ju-
ıentum dedit, accedens archiepiſcopus ad quatuor
tes exſtructi ſuggeſti, toties rogat populum uni-
ſum his verbis, *conſentire vultis de habendo ipſum*
:m? planè ac ſi Romano more dixiſſet, vultis, ju-
ıs hunc regnare? quod opus non foret, ſi regnum
: eſſet hæreditarium; verùm apud reges uſurpatio
jure ſæpiſſimè obtinet. Tu Caroli bello toties

victi jus regium jure belli fundare adniteris: Guilielmus ſcilicet cognomento *conqueſtor* nos ſubjugavit. At ſciunt qui in noſtra hiſtoria peregrini non ſunt, Anglorum opes uno illo prælio Haſtingenſi non adeò attritas fuiſſe, quin bellum facilè inſtaurare potuiſſent. Sed regem accipere, quàm victorem et tyrannum pati malebant. Dant itaque jusjurandum Guilielmo, ſe fidem ei ſervaturos; dat pariter Guilielmus juramentum illis, admotus altari, ſe omnia, quæ par eſt bonum regem, iis eſſe viciſſim præſtiturum. Cum falleret fidem, et rurſus Angli arma caperent, diffiſus ipſe ſuis viribus juravit denuò, tactis Evangeliis, antiquas ſe leges Angliæ obſervaturum. Si poſtea igitur Anglos miſerè afflixit, non id jure belli, ſed jure perjurii fecit. Certum eſt præterea jam multis ab hinc ſeculis victos et victores in unam gentem coaluiſſe; ut jus illud belli, ſi quod unquam fuit, antiquari jam diu neceſſe ſit. Ipſius verba morientis quæ ex libro Cadomenſi fide digniſſimo deſcripta reddimus, omnem dubitationem tollunt. *Neminem*, inquit, *Anglici regni conſtitui hæredem*. Quâ voce jus illud belli, ſimulque illud hæreditarium, cum ipſo mortuo Guilielmo conclamatum atque ſepultum eſt. Video nunc aliquam te in aula dignitatem, quod prædixi fore, eſſe adeptum, ſummus nimirum aulicæ aſtuturiæ quæſtor regius et procurator es factus. Unde hoc quod ſequitur videris ex officio ſcribere, Vir magnifice. *Siquis prædeceſſorum regum factionibus procerum, vel ſeditionibus plebis coactus, aliquid de ſuo jure remiſerit, id non poteſt ſucceſſori obeſſe, quin id iterum ſibi vindicet.* Rectè mones: itaque ſi quo tempore majores noſtri aliquid de jure ſuo per ignaviam amiſere, an id oberit nobis eorum poſteris? pro ſe illi quidem ſervitutem ſpondere, ſi vellent, pro nobis certè non poterant: quibus idem ſemper jus erit noſmet liberandi, quod illis erat in ſervitutem ſe cuilibet tradendi. Miraris *quid faciat*, ut *rex Britanniæ hodie debeat haberi pro magiſtratu*

ntum regni, qui autem alia regna in Chriſtianitate tinent, plenâ et liberâ poteſtate polleant. De Scotia mitto te ad Buchananum, de Gallia etiam tua, ubi oſpes eſſe videris, ad Francogalliam Hotomanni, et irardum Franciæ Hiſtoricum, de cæteris ad alios, uorum nulli quod ſciam Independentes erant: ex uibus de jure regio longè alia poteras dediciſſe, quàm uæ doces. Cum jure belli tyrannidem regibus Anliæ aſſerere nequiveris, facis jam periculum in jure arafitico. Edicunt reges ſe regnare *Dei gratiâ:* quid Deos ſe eſſe edixiſſent: te credo flaminem facilè rant habituri; ſic Pontifex Cantuarienſis *Dei provitia* archiepiſcopari præ ſe tulit. Tune iſta fatuitate apam non vis eſſe regem in Eccleſia, ut regem conituere pluſquam Papam in repub. poſſis? At in egni ſtatutis appellatur *rex Dominus noſter.* Mirus a quidem ſtatutorum noſtrorum nomenculator reentè evaſiſti; neſcis tamen multos dici dominos qui on ſunt; neſcis quàm iniquum ſit ex titulis honoariis, ne dicam adulatoriis, de jure et veritate rerum atuere. Eodem refer quod *parlamentum regis* diitur: nam et frænum regis vocatur; adeoque non agis rex Parlamenti eſt dominus, quam equus eſt ui dominus fræni. At *cur non regis Parlamentum, um ab eo convocetur.* Dicam tibi, qui convocatur iam ſenatus à Conſule, neque propterea dominus llius concilii erat. Quod itaque rex Parlamentum onvocat, id facit pro officio ſuo ac munere quod à opulo accepit, ut etiam quos convocat, eos de arduis egni negotiis conſuleret, non de ſuis: aut ſiqua dici ua poſſunt, de iis poſtremo ſemper loco agi ſolitum rat; ad arbitrium etiam Parlamenti, non ſuum. Nec erò ignorant, quorum id intereſt ſcire, Parlamentum ive vocatum, ſive non vocatum bis intra vertentem nnum antiquitus ex lege potuiſſe convenire. At *reis etiam leges nuncupantur.* Sunt iſtæ quidem ad egem phaleræ; rex autem Angliæ legem ferre per

ſe poteſt nullam; neque enim ad leges ferendas, ſed ad cuſtodiendas à populo latas conſtitutus erat. Tuque hic fateris *congregari* idcirco *Parlamentum ut leges conderet*. Quapropter et lex Terræ vocatur, et lex populi: Unde Ethelſtanus rex in præfatione legum, ubi omnes alloquitur, *vobis*, inquit, *lege veſtrâ* omnia largitus ſum: et in formula juramenti quo reges Angliæ antequam crearentur obſtringere ſe ſolebant, ſic populus à rege ſtipulatur. *Concedis juſtas leges quas vulgus elegerit?* reſpondet rex, *concedo*. Erras etiam tota Anglia, *qui regem quo tempore Parlamentum non habetur, plenè planeque totum regni ſtatum regio jure gubernare* ais. Nam neque de bello, neque de pace quod magni ſit momenti, quicquam decernere, ne in jure quidem dicundo curiarum decretis intercedere poteſt. Jurant itaque judices nihil ſe in judiciis exercendis niſi ex lege facturos, etiamſi rex ipſe dicto, aut mandato, vel etiam literis proprio annulo obſignatis aliter imperaret. Hinc ſæpius in noſtro jure rex *infans* dicitur; nec ſua jura aut dignitates, niſi pueri aut pupilli in modum, poſſidere. Spec. Juſt. c. 4. ſect. 22. hinc etiam illud apud nos crebrò dici ſolitum, *rex non poteſt facere injuriam*. Quod tu hoc modo ſceleratè interpretaris, *non eſt injuria quam facit rex, quia in eo non punitur*. Admirabilem hominis impudentiam et improbitatem vel hoc ſolo interpretamento quis non perſpiciat? *Capitis eſt imperare*, inquis, *non membrorum, rex Parlamenti caput eſt*. Siccine nugarere, ſi cor tibi ſaperet? erras iterum (ſed quis finis errorum eſt tuorum) in quo regis conſiliarios à Parlamenti ordinibus non diſtinguis; nam neque illos quidem omnes, horum verò nullos reliquis non probatos eligere debebat rex; in plebeium autem ordinem ut quenquam eligeret, id ſibi ne ſumebat quidem unquam. Quibus id muneris populus delegabat, per municipia ſinguli ſuffragiis omnium eligebantur; notiſſima loquor, eoque brevior ſum.

Falſum autem *eſſe* ais, *quod ſanctæ Independentiæ cultores aſſerunt, Parlamentum à populo fuiſſe inſtitutum.* Video jam quid ſit cur papatum tanto impetu evertere contendas: alium ipſe papatum in alvo, quod aiunt, geſtas: quid enim aliud uxor uxoris, lupus ex lupa gravidus, niſi aut portentum, aut papatum aliquem novum parturire te oportebat? certè Papa germanus quaſi jam eſſes, ſanctos et ſanctas pro arbitrio facis; reges etiam omni peccato abſolvis, et, quaſi ſtrato jam hoſte, ejus exuviis opimum te ornas. Verùm quia Papa nondum per te planè cecidit, dum libri illius tui *de Primatu*, ſecunda et tertia, et fortaſſe quarta et quinta pars prodierit, qui multos mortales tædio prius enecabit, quàm tu Papam eo libro ſubegeris, ſit ſatis interea, quæſo, ad Antipapatum ſaltem aliquem poſſe adſcendere; eſt altera, quam tu, præter illam Independentiam abs te irriſam, ſanctorum in numerum ſeriò retuliſti, Tyrannis regia: ſanctæ ergo Tyrannidis regiæ tu Pontifex eris Maximus; et nequid deſit tibi ad Papales titulos, *Servus etiam ſervorum* eris, non Dei, ſed aulæ; quoniam illa Chenaani maledictio adhæſiſſe tibi ad præcordia videtur. *Beſtiam* appellas *populum*. Quid interim es ipſe? Non enim ſacrum illud conſiſtorium, neque ſanctus ille Lupus te dominum ſuum aut populo exemerit aut vulgo; neque effecerit, quin, ſicuti es, teterrima ipſe beſtia ſis. Certè libri ſacri prophetici magnorum regum monarchiam et dominationem immanis Beſtiæ nomine ac ſpecie adumbrare ſolent. *Sub regibus ante Guilielmum*, inquis, *nulla Parlamenti mentio exſtat.* De vocabulo Gallicano altercari non libet: res ſemper fuit: et Saxonicis temporibus *Concilium Sapientum* vocari ſolitum concedis. Sapientes autem tam ſunt plebis, quàm procerum ex numero. At *in ſtatuto Mertonenſi, vigeſimo Hen.* 3^tii *comitum et baronum tantùm fit mentio.* Ita te ſemper nomina decipiunt, qui tantum in nominibus ætatem omnem contriviſti;

nobis enim ſatis conſtat, et Quinqueportuum curatores, et decuriones urbicos, nonnunquam et mercatores illo ſeculo baronum nomine appellatos fuiſſe, neque dubium omnino eſt, quin Parlamenti quoſque Senatores quantumvis plebeios, ætas illa jure multò potiore barones nuncupaverit: nam et anno ejuſdem regis 52. tam nobiles, quàm plebeios fuiſſe convocatos, Marlbrigii ſtatutum, ſicut et reliqua fere ſtatuta omnia diſertis verbis teſtantur: quos etiam plebeios, comitatuum magnates Edouardus tertius in præfatione Statuti Stapli, quam perdoctè pro me recitas, vocavit; eos nimirum *qui de ſingulis civitatibus pro toto comitatu venerant;* qui quidem plebeium ordinem conſtituebant, neque erant proceres, aut eſſe poterant: Tradit etiam liber ſtatutis illis vetuſtior, qui inſcribitur, *Modus habendi Parlamenta*, licere regi cum plebe ſola Parlamentum habere, legeſque ferre, quamvis Comites et Epiſcopi non adſint; non itidem licere regi cum comitibus et epiſcopis, ſi plebs non aderit. Hujus rei ratio quoque adjicitur; quia cum nondum Comites aut epiſcopi conſtituti eſſent, Reges cum populo tamen Parlamenta, et Concilia peragebant: deinde comites pro ſe tantum veniunt; plebeii pro ſuo quiſque municipio. Ex quo iſte ordo univerſi populi nomine adeſſe intelligitur; eoque nomine et potiorem, et nobiliorem ordine patricio, omnique ex parte anteponendum eſſe. Sed *judicandi poteſtas*, inquis, *penes domum plebeiam nunquam fuit.* Neque penes regem Angliæ fuit unquam: illud tamen memineris, principio omnem poteſtatem à populo fluxiſſe, et etiamnum proficiſci. Quod et Marcus Tullius de lege agraria pulcherrimè oſtendit. *Cum omnes poteſtates, imperia, curationes ab univerſo populo proficiſci convenit, tum eas profectò maximè, quæ conſtituuntur ad populi fructum aliquem, et commodum; in quo et univerſi deligant quem populo maximè conſulturum putent, et unuſquiſque ſtudio et ſuffragio ſuo viam*

ſibi ad beneficium impetrandum munire poſſit. Vides Parlamentorum veram originem, illis Saxonicis archivis longè vetuſtiorem. Dum in hac luce veritatis et ſapientiæ verſari licebit, fruſtra nobis obſcuriorum ætatum tenebras offundere conaris. Quod non eò dici à me quiſquam exiſtimet, quaſi ego de authoritate et prudentia majorum noſtrorum detrahi quicquam velim; qui in legibus bonis ferendis plùs ſanè præſtiterunt, quàm vel illa ſecula, vel illorum ingenium et cultus tuliſſe videatur: et quamvis leges rarò non bonas irrogarent, ignorantiæ tamen, et imbecillitatis humanæ ſibi conſcii, hoc veluti fundamentum legum omnium poſteris tradi voluerunt, quod et noſtri Juriſperiti omnes agnoſcunt, ut ſi qua lex aut conſuetudo legi divinæ aut naturali, aut rationi denique repugnaret, ea ne pro lege ſancita habeatur. Unde tu, etiamſi edictum fortaſſe aliquod aut ſtatutum in jure noſtro, quo regi tyrannica poteſtas attribuatur, invenire poſſes, id, cum et divinæ voluntati, et naturæ, et rationi contrarium ſit, intelligito, ex generali et primaria iſta lege noſtra quam attuli, reſcindi apud nos et ratum non eſſe; verùm tu jus nullum tale regium apud nos invenies. Cum enim judicandi poteſtas primitùs in ipſo populo fuiſſe conſtet, Anglos autem eam ab ſe in regem nullâ lege regiâ unquam tranſtuliſſe, neminem enim judicare aut ſolet aut poteſt rex Angliæ, niſi per leges proviſas jam et approbatas: Fleta l. 1. c. 17. ſequitur eandem adhuc integram atque totam in populo ſitam eſſe; nam parium domui aut nunquam traditam, aut recuperari jure poſſe non negabis. At, *regis eſt*, inquis, *de vico municipium*, de eo *civitatem facere, ergo illos creat qui conſtituunt domum inferiorem.* At inquam, oppida et municipia regibus antiquiora ſunt; etiam in agris populus eſt populus. Jam Angliciſmis tuis magnoperè delectamur; *Countie Court, The Turn, Hundreda;* mira nempe docilitate centenos Jacobæos tuos Anglicè numerare didiciſti.

Quis expedivit Salmaſio ſuam Hundredam,
Picamque *docuit noſtra verba conari?*
Magiſter artis venter, et Jacobæi
Centum, exulantis viſcera marſupii regis.
Quòd ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Ipſe Antichriſti qui modò primatum Papæ
Minatus uno eſt diſſipare ſufflatu,
Cantabit ultrò Cardinalitium *melos*.

Longam deinde de Comitibus et Baronibus diſſertationem ſubtexis; ut oſtendas regem eſſe eorum omnium creatorem, quod facilè concedimus, eoque nomine regibus plerunque ſerviebant; ideoque ne gentis liberæ deinceps judices eſſent rectè providimus. *Poteſtatem convocandi parlamentum quoties libet, et quando vult diſſolvendi ex omni temporis memoria penes regem eſſe* affirmas. Tibine igitur balatroni mercenario et peregrino, perfugarum dictata exſcribenti, an diſertis legum noſtrarum verbis fides habenda ſit, infra videbimus. *At*, inquis, *reges Angliæ parlamento majus imperium habuiſſe alio argumento probatur, eoque invincibili; regis poteſtas perpetua eſt et ordinaria, quæ per ſe ſine Parlamento regnum adminiſtrat, Parlamenti extraordinaria eſt authoritas, et ad certas tantum res, nec ſine rege quicquam validi ſtatuere idonea:* Ubinam dicamus vim magnam latere hujus argumenti? an in *ordinaria et perpetua?* Atqui minores multi magiſtratus habent poteſtatem ordinariam et perpetuam, quos Irenarchas vocamus; an ſummam ergo habent? ſuprà etiam dixi poteſtatem regi idcirco traditam à populo fuiſſe, ut videret authoritate ſibi commiſſa ne quid contra legem fiat: utque leges cuſtodiret noſtras, non ut nobis imponeret ſuas: regis proinde poteſtatem niſi in regni curiis et per eas, eſſe nullam: imo populi potius ordinaria eſt omnis, qui per duodecim viros de omnibus judicat. Atque hinc eſt quòd interrogatus in curiâ reus, *Cui te permittis judicandum;*

eſpondet ſemper ex more atque lege, *Deo et populo*, ion Deo et regi, aut regis vicario. Parlamenti autem authoritas quæ re et veritate, ſumma populi poteſtas in illum ſenatum collata eſt, ſi extraordinaria ſt dicenda, id tantùm propter ejus eminentiam dicitur; alioqui, ut notum eſt, ipſi ordines appellantur, ion extra ordinem ergo; et ſi non actu, quod aiunt, irtute tamen perpetuum habent in omnes curias et otestates ordinarias jus atque authoritatem; idque ine rege. Offendunt nunc limatulas, opinor, aures uas noſtrorum barbaræ locutiones: cujus ego ſi varet, aut operæ pretium eſſet, tot barbariſmos hoc uno ibro notare poſſem, quot ſi pro merito lueres, profectò mnes puerorum ferulas in te frangi oporteret, nec ot aureos tibi dari, quot illi quondam peſſimo poëtæ; olaphos longè plures. *Prodigium eſſe* ais, *omnibus ortentis opinionum monſtroſius, quòd fanatici perſonam egis à poteſtate ejus ſejungant.* Equidem dicta ſinulorum non præſtitero: perſonam autem ſi pro homine vis dici, ſeparari à poteſtate ejus nec abſurdè oſſe Chryſoſtomus haud fanaticus docere te potuit; ui præceptum Apoſtoli de poteſtatibus ita explanat, t poteſtatem ibi et rem, non hominem intelligi aſſeat. Quidni dicam regem, qui contra leges quid fait, id agere ut privatum vel tyrannum, non ut regem gitima poteſtate præditum? Tu ſi uno in homine oſſe plures eſſe perſonas, eaſque ab ipſo homine, ſenſu t cogitatione ſeparabiles non intelligis, et ſenſus comunis et latinitatis planè expers es. Sed hoc eò dicis, t reges peccato omni abſolvas, utque erepto Papæ rimatu indutum te eſſe exiſtimemus: *Rex*, inquis, *on poſſe peccare intelligitur, quia peccatum ejus pœna on conſequitur.* Quiſquis ergo non punitur, non peccat; non furtum ſed pœna facit furem; Salmaſius rammaticus non facit ſolœciſmos, quia manum ferulæ ſubduxit; poſt everſum à te Papam ſint iſti ſanè ontificatûs tui canones, vel certè indulgentiæ tuæ,

ſive ſanctæ Tyrannidis, ſive ſanctæ Servitutis Pontifex dici mavis Congeſta extremo capite maledicta tua in *Anglicanæ reipub. et Eccleſiæ ſtatum* prætereo: hoc enim habent tui ſimiles, homo contemptiſſime; ut quidque plurima dignum eſt laude, id ſolent per calumniam maximè vituperare. Sed de jure regio apud nos, ſeu potius de jure populi in regem nequid temerè affirmaſſe videar, proferre ex ipſis monumentis non gravabor, quamvis pauca quidem de multis, ea tamen quibus liquidò ſatis conſtabit, Anglos ex lege et inſtituto, et more etiam majorum ſuorum, regem nuper judicaviſſe. Poſt Romanorum ex inſula diſceſſum ſui juris Britanni circiter annos 40. ſine regibus fuere; quos primos crearunt, eorum nonnullos, ſupplicio affecere. Britannos eo nomine Gildas, contrà quàm tu facis, reprehendit, non quod reges necavere, ſed quod injudicatos, vel ut ejus verbis utar, *non pro veri examinatione*. Vortigernus ob inceſtas cum filia nuptias, teſte Nennio hiſtoricorum noſtrorum poſt Gildam antiquiſſimo, damnatur *à beato Germano, et omni concilio Britonum*, ejuſque filio Guorthemiro regnum traditur. Haud multo hæc poſt Auguſtini obitum geſta ſunt: unde vanitas tua facilè redarguitur, qui ſupra aſſeruiſti, primum omnium Papam, et nominatim Zachariam docuiſſe, judicari reges poſſe. Circa annum Chriſti 600. Morcantius, qui tunc temporis in Cambria regnabat, propter cædem patrui ab Oudoceo Landaviæ Epiſcopo in exilium damnatur; quamquam is exilii ſententiam latifundiis quibuſdam eccleſiæ donatis redemit. Ad Saxones jam veniamus; quorum jura cum reperiantur, facta prætermittam. Saxones Germanis oriundos memineris; qui nec infinitam aut liberam poteſtatem regibus dedere, et rebus majoribus conſultare omnes ſolebant; ex quibus intelligere eſt, Parlamentum, ſi ſolum nomen excipias, etiam apud Saxonum majores ſumma authoritate viguiſſe. Et ab iis quidem Concilium Sapientum paſſim

ninatur; ipſis Ethelberti temporibus, quem *de-*
ta judiciorum juxta exempla Romanorum cum Con-
o Sapientum conſtituiſſe memorat Beda; ſic Edwinus
rthanymbrorum, Inas occidentalium Saxonum rex,
ito cum ſapientibus et Senioribus concilio, novas leges
mulgavit; alias Aluredus edidit *ex concilio*, item
dentiſſimorum; atque iis, inquit, *omnibus placuit*
i earum obſervationes. His atque aliis multis hu-
nodi locis luce clarius eſt, delectos etiam ex plebe
ciliis maximis interfuiſſe; niſi ſiquis Proceres ſolos
ientes eſſe arbitratur. Extat etiam apud nos peran-
ius legum liber cui titulus *Speculum Juſticiariorum*,
quo traditur primos Saxones, poſt Britanniam ſub-
am, cum reges crearent, ab iis jusjurandum exigere
ſueviſſe, ſe, ut quemvis alium è populo, legibus
judiciis ſubjectos fore. cap. 1. ſect. 2. ibidem ait
eſſe et æquum ut rex ſuos in Parlamento habeat
es, qui de injuriis quas vel rex vel regina, fecerit,
noſcerent; regnante Aluredo ſancitum legibus
ſſe, ut ſingulis annis Parlamentum bis Londini, vel
ſæpius, ſi opus eſſet, haberetur. Quæ lex cùm
ſimo juris neglectu in deſuetudinem abiiſſet, dua-
ſub Edouardo 3^tio^ ſanctionibus renovata eſt. In
etiam antiquo manuſcripto, qui Modus Parla-
nti inſcribitur, hæc legimus; ſi rex Parlamentum
us dimiſerit, quàm ea omnia tranſigantur quorum
ſa concilium indictum erat, perjurii reus erit; et
amentum illud quod regnum initurus dederat, vio-
e cenſebitur. Quomodo enim, quod juratus eſt,
as leges concedit, quas populus elegerit, ſi earum
endi facultatem petenti populo non dat vel rariùs
lamentum convocando, vel citiùs dimittendo quàm
populi ferunt? Jus autem illud jurandum, quo rex
gliæ ſe obligat, noſtri juriſperiti pro ſanctiſſimâ
e ſemper habuere. Quod autem maximis reipub.
iculis remedium inveniri poteſt (qui ſolus convo-
di Parlamenti finis erat) ſi conventus ille magnus,

et auguſtiſſimus ad regis libitum ſtultiſſimi ſæpe et pervicaciſſimi diſſolvetur? Poſſe à Parlamento abeſſe, proculdubiò minus eſt, quàm Parlamentum diſſolvere: at rex per leges noſtras illo Modorum libro traditas abeſſe à Parlamento, niſi planè ægrotaret, neque potuit, neque debuit: et ne tum quidem niſi inſpecto ejus corpore à duodecim regni paribus, qui de adverſa regis valetudine teſtimonium perhibere in ſenatu poſſent: ſolentne ſervi cum domino ſic agere? Contrà verò plebeius ordo, ſine quo Parlamentum haberi non poteſt, etiam à rege convocatus potuit non adeſſe, et ſeceſſione factâ, de repub. malè geſtâ cum rege expoſtulare: quod et prædictus liber teſtatur. Verùm, quod caput eſt, inter leges Edouardi regis vulgò Confeſſoris, una eſt eximia, quæ de regis officio tractat; cui rex officio ſi deſit, *nomen regis in eo non conſtabit.* Hoc quid eſſet, ne non ſatis intelligeretur, Chilperici Francorum regis exemplum ſubnectit, cui idcirco regnum à Populo abrogatum erat. Puniri autem malum regem ex legis hujus ſententia oportere, ſignificabat ille S. Edouardi gladius cui nomen Curtana erat, quem in regum creatione et pompâ geſtare Comes Palatii ſolebat; *in ſignum,* inquit noſter Matthæus Paris, *quòd et regem, ſi oberret, habeat de jure poteſtatem cohibendi:* gladio autem nemo fere niſi capite punitur. Hanc legem, cum aliis boni illius Edouardi, Guilielmus ipſe conquæſtor anno regni quarto ratam habuit: et frequentiſſimo Anglorum Concilio prope Verulamium religioſiſſimè juratus confirmavit: quo facto non ſolùm jus omne belli, ſi quod in nos habuit, ipſe extinxit, ſed etiam hujus legis judicio atque ſententiæ ſe ſubjecit. Ejus etiam filius Henricus cùm in omnes Edouardi leges, tùm in hanc quoque juravit; atque iis duntaxat conditionibus, vivente adhuc fratre Roberto natu majore, in regem eſt electus. Jurarunt eadem omnes deinceps reges, antequam inſignia regni acciperent. Hinc celebris ille et antiquus noſter jurisconſultus

Bractonus. l. 1. c. 8. *Non eſt rex ubi dominatur voluntas et non lex.* Et l. 3. c. 9. *rex eſt dum benè regit, tyrannus dum populum ſibi creditum violenta opprimit dominatione.* Et ibidem, *exercere debet rex poteſtatem juris, ut vicarius et miniſter Dei; poteſtas autem injuriæ diaboli eſt, non Dei: cum declinat ad injuriam rex, diaboli miniſter eſt.* Eadem ferme habet vetuſtus alter juriſconſultus, libri illius author qui Fleta inſcribitur, memor nempe uterque et legis illius Eduardinæ, verè quidem regiæ, et regulæ illius in jure noſtro primariæ à me ſupra dictæ, qua nihil Dei legibus et rationi contrarium haberi pro lege poteſt; uti nec tyrannus pro rege, nec miniſter diaboli pro miniſtro Dei. Cum itaque lex maximè ratio recta ſit ſiquidem regi, ſiquidem Dei miniſtro obediendum eſt, eâdem prorſus et ratione et lege, tyranno et diaboli miniſtro erit reſiſtendum. Et quoniam de nomine ſæpius quam de re ambigitur, tradunt iidem, regem Angliæ, etiamſi nomen regis nondum perdiderit, judicari tamen ut quilibet è vulgo, et poſſe et debere. Bracton. l. 1. c. 8. Fleta. l. 1. c. 17. *Non debet eſſe rege major quiſquam in exhibitione juris; minimus autem eſſe debet in judicio ſuſcipiendo, ſi peccat,* alii legunt *ſi petat,* Judicari igitur cum debeat rex noſter, ſive tyranni ſub nomine, ſive regis, quos habeat item judices legitimos dictu difficile non debet eſſe. Eoſdem conſulere authores haud pejus erit. Bracton. l. 2. c. 16. Fleta. l. 1. c. 17. *In populo regendo rex habet ſuperiores, legem, per quam factus eſt, rex, et curiam ſuam, videlicet comites et Barones: comites dicuntur quaſi ſocii regis, et qui habet ſocium, habet magiſtrum; et ideò ſi rex fuerit ſine fræno, id eſt ſine lege, debent ei frænum ponere.* Baronum autem nomine plebeium ordinem comprehendi ſupra oſtendimus; quin et Pares etiam Parlamenti eoſdem fuiſſe dictos, libri legum noſtrarum antiqui paſſim tradunt: et imprimis liber ille cui titulus, Parlamenti modus; *Eligentur,* inquit *de omnibus regni paribus.* 25. quo-

rum erunt *quinque milites, quinque cives* id eſt urbium delegati, *quinque municipes: et duo milites pro comitatu majorem vocem habent in concedendo et contradicendo quàm major comes Angliæ;* et meritò quidem, illi enim pro tota aliqua provincia, aut municipio ſuffragia ferunt, iſti pro ſe quiſque duntaxat. Comites autem illos *Codicillares;* quos vocas, et *reſcriptitios,* cum feudales jam nulli ſint, ad judicandum regem à quo creabantur minimè omnium idoneos eſſe, quis non videt? Cum itaque jus noſtrum ſit, ut eſt in illo ſpeculo antiquo, regem habere pares, qui in Parlamento cognoſcant et judicent, *ſi quid rex in aliquem populi ſui peccaverit,* ſi notiſſimum ſit licere apud nos cuivis è populo in minoribus quibuſque curiis injuriarum actionem regi intendere, quanto juſtius eſt, quantoque magis neceſſarium, ſi rex in univerſos peccaverit, ut habeat qui eum non refrænare ſolùm et coërcere, ſed judicare et punire poſſint. Peſſimè enim et ridiculè inſtitutam eſſe eam neceſſe eſt rempub. in qua de minimis regum injuriis etiam privato cuivis cautum ſit, de maximis nihil in commune proviſum, nihil de ſalute omnium, quo minùs liceat ei univerſos ſine lege perdere, qui ne unum quidem lædere per legem poterat. Comites autem eſſe regis judices, cum oſtenſum ſit neque decere neque expedire, ſequitur judicium illud totum ad plebeium ordinem, qui et pares regni, et Barones, et populi totius poteſtate ſibi delegatâ prædiți ſunt, jure optimo pertinere. Cum enim (ut in noſtro jure ſcriptum eſt, quod ſupra attuli) plebs ſola cum rege ſine comitibus aut epiſcopis parlamentum conſtituat, quia rex cum ſola plebe etiam ante comites aut epiſcopos natos, Parlamenta peragere ſolebat, eâdem prorſus ratione plebs ſola ſupremam et ſine rege, et regem ipſum judicandi poteſtatem habebit, quòd etiam ante ullum regem creatum, ipſa univerſi populi nomine concilia et Parlamenta peragere, judicare, ferre leges, ipſa reges creare ſolita erat; non

ut populo dominarentur, ſed ut rem populi adminiſtrarent. Quem ſi rex contrà injuriis afficere, et ſervitute opprimere conatus fuerit, ex ipſa legis noſtræ ſententiâ nomen regis in eo non conſtat, rex non eſt; quòd ſi rex non ſit, quid eſt quod ei pares amplius quæramus? Tyrannum enim jam re ipſa ab omnibus bonis judicatum nulli non ſatis pares atque idonei ſunt, qui ſupplicio mactandum eſſe pro tribunali judicent. Hæc cum ita ſint, tot teſtimoniis, tot legibus prolatis, abundè hoc demùm, quod erat propoſitum, eviciſſe arbitror, cum judicare regem penes plebem jure optimo ſit, cumque plebs regem de repub. deque eccleſia, ſine ſpe ulla ſanitatis, peſſimè meritum ſupplicio ultimo affecerit; rectè atque ordine, exque repub. ſuaque fide, dignitate, legibus denique patriis feciſſe. Neque poſſum hîc non gratulari mihi de majoribus noſtris, qui non minore prudentia ac libertate, quàm Romani olim, aut Græcorum præſtantiſſimi, hanc rempub. inſtituerunt neque poterunt illi, ſiquid noſtrarum rerum ſentiunt, non ſibi etiam gratulari de poſteris ſuis; qui tam ſapienter inſtitutam, tanta libertate fundatam ab impotenti regis dominatione, cum redacti penè in ſervitutem eſſent, tam fortiter, tamque prudenter vindicarunt.

CAP. IX.

SAtis jam arbitror palàm eſſe, regem Angliæ etiam Anglorum legibus judicari poſſe; ſuos habere judices legitimos; quod erat probandum. Quid tu porro? (nam quæ tua repetis, ad ea non repetam mea) *ex rebus nunc ipſis propter quas comitia indici ſolent, proclive*, inquis, *eſt oſtendere regem eſſe ſupra Parlamentum*. Sit ſanè proclive quantum voles, in quo præcipitem te dari jam ſtatim ſenties. *Parlamentum*, inquis, *congregari*

ſolet ad majoris momenti negotia in quibus regni ſalus et populi verſatur. Si rex Parlamentum convocat ad procurandas res populi, non ſuas, neque id niſi aſſenſu eorum atque arbitrio quos convocat, quid aliud eſt, obſecro, niſi miniſter populi et procurator? cum, ſine ſuffragiis eorum quos populus mittit, ne tantillum quidem, neque de aliis, neque de ſeipſo decernere poſſit. Quod etiam argumento eſt, officium eſſe regis, toties Parlamentum convocare, quoties populus id petit: quandoquidem et res populi, non regis, iis comitiis tractantur, idque populi arbitrio. Quamvis enim regis quoque aſſenſus honoris cauſa peti ſoleret, quem in rebus minoris momenti ad privatorum duntaxat commoda ſpectantibus poterat non præbere, poterat pro illa formula dicere, *rex deliberabit*, de iis tamen, quæ ad ſalutem omnium communem et libertatem pertinebant, prorſus abnuere nullo modo poterat; cum id et contra juramentum regium eſſet, quo veluti lege firmiſſima tenebatur, et contra præcipuum magnæ Chartæ articulum, c. 29. *Non negabimus, non differemus cuiquam jus aut juſtitiam.* Non negabit rex juſtitiam, negabit ergò juſtas leges? non cuiquam, an ergò omnibus? ne in Curiâ quidem ullâ minori, an ergò in Senatu ſupremo? an verò rex ullus tantum ſibi arrogabit, ut quid juſtum ſit, quid utile, ſe unum univerſo populo ſcire meliùs exiſtimet? Cum *ad hoc creatus et electus ſit, ut juſtitiam faciat univerſis.* Bracton. l. 3. c. 9. per eas nimirum leges *quas vulgus* elegerit. Unde illud in archivis noſtris 7. H. 4. Rot. Parl. num. 59. *non eſt ulla regis prærogativa, quæ ex juſtitia et æquitate quicquam derogat.* Et reges olim acta Parlamenti confirmare recuſantes, Chartam videlicet magnam et hujuſmodi alia, majores noſtri ſæpenumerò armis coëgere; neque propterea minùs valere illas leges, aut minùs legitimas eſſe juriſperiti noſtri ſtatuunt: quandoquidem aſſenſum rex iis decretis coactus præbuit, quibus jure atque ſponte aſſen-

tiri debebat. Tu dum contendis aliarum etiam gentium reges in poteſtate vel Synedrii vel Senatus, vel Concilii ſui æquè fuiſſe, non nos in ſervitutem aſſeris, ſed eas in libertatem: in quo idem facere pergis quod ab initio feciſti, quodque faciunt pragmaticorum ſtultiſſimi, ut incauti ſeipſos in lite ſæpiùs contra veniant. At nos ſcilicet fatemur *regem, ubicunque abſit, in Parlamento tamen cenſeri præſentem vi poteſtatis: ergò quodcunque illic agitur à rege ipſo actum intelligi.* Tum quaſi bolum aliquem nactus eſſes aut mercedulam, illorum recordatione Caroleorum delinitus, *accipimus*, inquis, *quod dant:* accipe igitur, quo dignus es, magnum malum; non enim damus, quod ſperabas, inde ſequi *curiam illam non alia potiri poteſtate quàm à rege delegata.* Si enim dicitur, poteſtas regis, quæcunque ea ſit, à Parlamento abeſſe non poteſt, an ſuprema continuò dicitur? annon potiùs transferri in Parlamentum poteſtas regia videtur, utque minor majore contineri? ſanè ſi Parlamentum poteſt, nolente et invito rege, acta ejus et privilegia quibuſvis data revocare atque reſcindere, ſi ipſius regis prærogativas, prout videtur, circumſcribere, ſi proventus ejus annuos et impenſas aulæ, ſi famulitium ipſum, ſi totam denique rem domeſticam regis moderari, ſi vel intimos ejus conſiliarios atque amicos amovere, vel etiam è ſinu abripere ad ſupplicium poteſt, ſi cuivis denique de plebe à rege ad Parlamentum quacunque de re provocatio eſt lege data, non itidem à Parlamento ad regem, quæ omnia et poſſe fieri, et fuiſſe ſæpiùs facta, cum monumenta publica, tum legum noſtrarum conſultiſſimi teſtantur, neminem eſſe arbitror, modò mens ei ſana ſit, qui Parlamentum ſupra regem eſſe non fateatur. Nam in interregno etiam Parlamentum viget; et quod hiſtoriis noſtris teſtatiſſimum eſt, nulla hæreditatis ratione habita, ſæpè, quem ſibi viſum eſt, ſuffragiis liberrimis regem creavit. Ut ſummatim dicam quod

res eſt, Parlamentum eſt ſupremum gentis Concilium, ad hoc ipſum à Populo planè libero conſtitutum, et poteſtate plenâ inſtructum, ut de ſummis rebus in commune conſulat; rex ideo erat creatus, ut de conſilio et ſententiâ illorum Ordinum conſulta omnia exequenda curaret. Quod cum Parlamentum ipſum edicto nuper ſuo publicè declararet, neque enim pro æquitate ſua recuſabat vel externis gentibus actionum ſuarum rationem ultrò ac ſpontè reddere, ecce tibi è gurguſtio nullius homo authoritatis, aut fidei, aut rei, Burgundus iſte Verna, qui ſummum Angliæ Senatum, jus patrium atque ſuum ſcripto afferentem, *deteſtandæ et horribilis impoſturæ* inſimulat. Patriam mehercule tuam pudebit, verbero, ſe tantæ impudentiæ homuncionem genuiſſe. Sed habes fortaſſe quæ ſalutariter monitos nos velis; agedum, auſcultamus. *Quas*, inquis, *leges ſancire poteſt Parlamentum, in quo nec præſulum ordo comparet?* Tune ergo, furioſe, præſules ex eccleſia extirpatum ibas, ut in Parlamenta induceres? O hominem impium, et Satanæ tradendum, quem neque eccleſia non ejicere hypocritam et atheum, neque ulla reſpubl. recipere communem libertatis peſtem atque labem deberet; qui etiam quod nequit ex Evangelio, id ex Ariſtotele et Halicarnaſſæo, deinde ex ſtatutis Papiſticis graviſſimorum temporum probare adnititur, regem Angliæ caput eſſe Anglicanæ Eccleſiæ, ut epiſcopos compranſores ſuos et neceſſarios nuper factos, quos ipſe Deus exturbavit, novos iterum prædones et tyrannos, pro virili ſua parte, ſanctæ Dei eccleſiæ imponat; quorum univerſum ordinem, tanquam religioni Chriſtianæ pernicioſiſſimum, eradicandum eſſe ſtirpitùs, editis antea libris clamoſè contenderat. Quis unquam Apoſtata, non dico à ſua, quæ nulla certa eſt, ſed à Chriſtiana doctrina, quam ipſe aſſeruerat, defectione tam fœdâ atque nefariâ deſcivit? *Epiſcopis de medio ſublatis, qui ſub rege, et ex ejus arbitrio de cauſis eccleſiæ cognoſcebant,*

ris *ad quos redibit ea cognitio.* O perditiſſime, ere tandem vel conſcientiam tuam; memineris n licet, niſi ſi hoc ſerò nimis te moneo, memineris m non impunè tibi erit, quàm inexpiabile demùm ſanctum Dei Spiritum ſic illudere. Subſiſte alindo, et pone aliquem furori modum, ne te accenſa numinis repentè corripiat; qui Chriſti gregem, ctoſque Dei minimè tangendos; iis hoſtibus et iſſimis tyrannis obterendos iterum et perſultandos lere cupis, à quibus elata modò et mirifica Dei nus eos liberavit: tuque ipſe, neſcio eorumne ad ctum ullum, an ad perniciem et obdurationem m, liberandos eſſe docuiſti. Quod ſi jus nullum ninandi in eccleſiam eſt epiſcopis, certè multo nus eſt regibus; quicquid hominum ſtatuta edi-it. Sciunt enim qui labris aliquanto pluſquàm moribus Evangelium guſtarunt, eccleſiæ gubernanem divinam eſſe totam ac ſpiritualem, non civi-a. *In ſecularibus* autem, quod ais *ſupremam juriſtionem habuiſſe regem Angliæ,* id falſum eſſe jura ſtra ubertim declarant. Curias omnes ubi judicia ercentur, non rex, ſed Parlamenti authoritas vel ıſtituit, vel tollit; in quibus tamen minimo cuivis lebe licebat regem in jus vocare; neque rarò juces contra regem pronuntiare ſolebant; id ſi rex interdicto, vel mandato, vel ſcriptis literis impee conaretur, ex juramento et lege non parebant lices, ſed ejuſmodi mandata rejiciebant, et pro nio habebant: non poterat rex quenquam in vincula ıjicere, aut ullius bona in publicum addicere; poat neminem ſupplicio punire, niſi in aliquam riam priùs citatum, ubi non rex, ſed conſueti juces ſententias tulere; idque ſæpe, ut ſupra dixi, con. regem. Hinc noſter Bractonus l. 3. c. 9. *regia teſtas juris eſt, non injuriæ; et nihil aliud poteſt rex, ſi id ſolùm quod de jure poteſt.* Aliud tibi ſuggerunt ıuſidici tui, qui nuper ſolum verterunt; ex ſtatutis

nempe quibuſdam haud antiquis ſub Edouardo 4to, Henrico 7^timo^, Edouardo 6to promulgatis: neque viderunt, quamcunque regi poteſtatem ſtatuta illa concedunt, eam à Parlamento conceſſam eſſe omnem et quaſi precariam; quam et eadem authoritas poterit revocare. Cur ſic paſſus es naſuto tibi imponi, ut quo maximè argumento regis poteſtatem ex decretis Parlamenti pendere demonſtratur, eo abſolutam eſſe et ſupremam probare te crederes? Nam et monumenta noſtra ſanctiora teſtantur, reges noſtros non hæreditati, non armis, non ſucceſſioni; ſed populo ſuam omnem poteſtatem debere. Talis poteſtas regia Henrico quarto, talis ante eum Richardo II. à plebeio ordine conceſſa legitur; Rot. Parlament. 1. Hen. 4. num. 108. haud ſecùs atque rex aliquis præſidibus ſuis præfecturas et provincias edicto et diplomate ſolet concedere. Id nempe literis publicis conſignari diſertè juſſit. Communium Domus, *conceſſiſſe ſe regi Richardo, ut tali bonâ libertate* frueretur, *qualem ante eum reges Angliæ habuere;* quâ cum rex ille *contra fidem Sacramenti ſui* ad everſionem legum abuteretur, ab iiſdem orbatus regno eſt. Iidem etiam, quod et eadem rotula teſtatur, in Parlamento edicunt, ſe prudentiâ et moderatione Henrici IV. confiſos, *velle ac jubere ut in eadem magna libertate regia ſit quam ejus progenitores obtinuere.* Illa autem niſi fiduciaria planè fuiſſet, quemadmodum hæc fuit, neceſſe eſt profectò et Parlamenti illius ordines, qui concederent quod ſuum non erat, ineptos ac vanos, et reges illos qui, quod ſuum jam erat, conceſſum ab aliis vellent accipere, et ſibi et poſteris injurios nimis fuiſſe: quorum utrumvis credibile non eſt. *Tertia pars,* inquis, *regiæ poteſtatis verſatur circa militiam; hanc partem reges Angliæ ſine pari et æmulo tractarunt.* Neque hoc verius quàm cætera quæ perfugarum fide ſcripſiſti. Primùm enim pacis et belli arbitrium penes magnum regni ſenatum ſemper fuiſſe, et hiſtoriæ paſ-

ſim noſtræ, et exterorum quotquot res noſtras paulo accuratiùs attigere teſtantur. Sancti etiam Eduardi leges, in quas jurare noſtri reges tenebantur, certiſſimam fidem faciunt, capite de Heretochiis, *fuiſſe quaſdam poteſtates per provincias et ſingulos comitatus regni conſtitutas, qui Heretoches vocabantur, latinè ductores exercitus,* qui provincialibus copiis præerant, non *ad honorem coronæ* ſolùm, ſed *ad utilitatem regni.* Iſti verò eligebantur *per commune concilium, et per ſingulos comitatus in pleno conventu populari, ſicut et vicecomites eligi debent.* Ex quo facilè perſpicitur, et copias regni et copiarum ductores in poteſtate populi, non regis et antiquitùs fuiſſe, et eſſe oportere: illamque legem æquiſſimam noſtro in regno haud minus valuiſſe, quàm olim in populari Romanorum ſtatu valebat. De qua et M. Tullium audire non ab re fuerit. Philipp. 10. *Omnes legiones, omnes copiæ quæ ubique ſunt, Populi R. ſunt. Neque enim legiones quæ Antonium Conſulem reliquerunt, Antonii potius quàm reip. fuiſſe dicuntur.* Sancti autem Edouardi legem illam, cum aliis illius legibus Guilielmus ille conquæſtor dictus, populo ſic volente ac jubente, juratus confirmavit; ſed et hanc inſuper adjecit, c. 56. *Omnes civitates, burgos, caſtella, ſingulis noctibus ita cuſtodiri, prout vicecomes, et Aldermanni, cæterique præpoſiti per commune concilium ad utilitatem regni meliùs providebunt;* et lege 62. *ideo caſtella, burgi, civitates ædificatæ ſunt ad tuitionem gentium et populorum regni, idcirco et obſervari debent cum omni libertate, integritate, et ratione.* Quid ergo? cuſtodientur arces et oppida in pace contra fures et maleficos non niſi per commune Concilium ejuſdem loci, non cuſtodientur in maximo belli metu contra hoſtes ſive externos ſive inteſtinos per commune concilium totius gentis? ſanè illud niſi concedatur, neque *libertas,* neque *integritas,* nec *ratio* denique in iis cuſtodiendis ulla eſſe poterit; neque earum rerum quicquam aſſequemur, quarum cauſâ fundari primùm

urbes et arces lex ipſa dicit. Majores certè noſtri quidvis potiùs regi quàm ſua arma et oppidorum præſidia tradere ſolebant; idem eſſe rati ac ſi libertatem ipſi ſuam ferocitati regum et impotentiæ proditum irent. Cujus rei exempla in hiſtoriis noſtris uberrima cum ſint, et jam notiſſima, inſerere huic loco ſupervacaneum eſſet. At *protectionem rex debet ſubditis, quomodo eos protegere poterit, niſi arma viroſque habeat in ſua poteſtate?* At, inquam, habebat hæc omnia ad utilitatem regni, ut dictum eſt, non ad civium interitum et regni diſperditionem: quod et Henrici tertii temporibus, prudenter Leonardus quidam vir doctus in epiſcoporum conventu reſpondit Ruſtando Papæ nuntio et regis procuratori: *omnes eccleſiæ ſunt Domini Papæ, ut omnia principis eſſe dicimus, ad tuitionem, non ad fruitionem vel proprietatem,* quod aiunt; ad defenſionem, *non ad diſperſionem:* eadem et prædictæ legis Edouardi ſententia erat; quid eſt hoc aliud niſi poteſtate fiduciaria; non abſoluta? qualem cum imperator bellicus fere habeat, id eſt delegatam, non planè propriam, non eò ſegniùs populum, à quo eligitur, ſive domi ſive militiæ defendere ſolet. Fruſtra autem Parlamenta, et impari ſane congreſſu de legibus Sancti Edouardi et libertate olim cum regibus contendiſſent, ſi penes regem ſolùm arma eſſe oportere exiſtimaſſent; nam et leges quamlibet iniquas ipſe dare ſi voluiſſet, fruſtra ſe *charta* quantumvis *magna* contra ferrum defendiſſent. *At quid proderit,* inquis, *Parlamento militiæ magiſterium habere, cum ne teruncium quidem ad eam ſuſtinendam queat, nolente rege, de populo cogere.* Ne ſit ea tibi cura: primùm enim hoc ſalſò ponis, Parlamenti ordines *non poſſe ſine rege tributa populo imponere,* à quo et ipſi miſſi ſunt, et cujus cauſam ſuſcipiunt. Deinde non poteſt te fugere tam ſedulum de alienis rebus percontatorem, ſua ſponte populum, vaſis aureis atque argenteis conflatis, magnam vim pecuniæ in hoc bellum contra regem impendiſſe.

Ampliſſimos exinde regum noſtrorum annuos reditus recenſes; nil niſi *millies quingenties quadragies* crepas; *ex patrimonio regis maximas largitiones* fieri ſolitas ab iis *regibus qui liberalitatis laudibus emicuerunt*, avidus audieras: hac te illecebrâ veluti Bileamum illum infamem proditores patriæ ad ſuam cauſam perduxere; ut Dei populo maledicere, et divinis judiciis obſtrepere auderes. Stulte; quid tandem regi injuſto ac violento tam immenſæ opes profuere? Quid etiam tibi? ad quem nihil prorſus eorum, quæ ſpe ingenti devoraveras, perveniſſe audio præter unam illam crumenulam vitreis globulis vermiculatam, et centenis aureolis confertam. Cape iſtam Balaame, quam adamaſti, iniquitatis mercedem, ac fruere. Pergis enim deſipere; *Erectio ſtandardi* id eſt, *vexilli ad regem ſolùm pertinet*. Quapropter? quia

Belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

Tune verò neſcis, Grammatice, hoc idem cujuſvis imperatoris bellici munus eſſe? At *ait Ariſtoteles, neceſſe eſt regi præſidium adſiſtere, quo leges tueri poſſit; ergo oportet regem plus armis poſſe quàm populum univerſum.* Tales homo conſequentias torquere ſolet, quales Ocnus funes apud inferos; quæ nulli ſunt uſui, niſi ut comedantur ab aſinis: aliud enim eſt præſidium à populo datum, aliud armorum omnium poteſtas, quam Ariſtoteles hoc ipſo, quem protuliſti, loco à regibus abjudicat. Oportet, inquit, habeat rex tantam circa ſe manum armatorum, *quanta ſingulis vel compluribus fortior ſit, populo verò minor*; εἶναι δὲ τοσαύτην ἰσχὺν ὥστε ἑκάστου μὲν καὶ ἑνὸς καὶ συμπλειόνων κρείττω, τοῦ δὲ πλήθους ἥττω. Polit. l. 3. c. 11. Alioqui ſanè, ſub ſpecie tuendi, poſſit ſtatim et populum et leges ſibi ſubjicere. Hoc autem rex et tyrannus intereſt; rex à ſenatu et populo volente, ac libente, quod ſatis eſt præſidii circa ſe habet contra hoſtes, et ſeditioſos: ty-

rannus invito ſenatu ac populo, vel hoſtium, vel perditorum civium præſidium ſibi quàm maximum comparare ſtudet, contra ſenatum ipſum et populum. Conceſſit itaque Parlamentum regi, ut alia omnia, ſic *ſtandardi erectionem;* non ut infeſta patriæ ſigna inferret, ſed ut populum contra eos defenderet, quos Parlamentum hoſtes judicat; ſi ſecus feciſſet, ipſe hoſtis judicandus erat: cum juxta ipſam S^ti^ Edouardi, vel quod ſanctius eſt, ipſam naturæ legem, nomen regis perdiderit. Unde in prædicta Philippica, *amittit is omne exercitus et imperii jus, qui eo imperio et exercitu rempubl. oppugnat.* Neque licebat regi *feudales* illos *equites* ad *bellum* evocare, quod Parlamenti authoritas non decreviſſet; id quod ex ſtatutis pluribus manifeſtum eſt. Idem de vectigalibus et cenſu navali cenſendum; quem imperare civibus ſine ſenatuſconſulto rex non potuit: atque ita graviſſimi legum noſtrarum interpretes annis abhinc plus minus duodecim, tum cum adhuc firmiſſimum erat regium imperium, publicè ſtatuerunt. Sic diu ante eos Forteſcutius Henrici VI. cancellarius juris noſtri conſultiſſimus; rex Angliæ, inquit, neque leges mutare poteſt, neque tributa, nolente populo, imponere, ſed nec probaverit quiſquam ullis teſtimoniis antiquorum *regni Angliæ ſtatum mere* eſſe *regalem. Habet rex,* inquit Bractonus, *juriſdictionem ſuper omnes.* Id eſt in curiâ; ubi regis quidem nomine noſtris autem legibus jus redditur. *Omnis ſub rege eſt;* id eſt ſinguli: atque ita ſe explicat ipſe Bractonus locis à me ſupra citatis. Ad eaque reſtant, ubi eundem volvis lapidem, in quo vales ipſum, credo, Siſyphum delaſſare, ex ſupra dictis abunde reſpondetur. De cætero, ſi quando Parlamenta ſuum regibus bonis obſequium ampliſſimis verbis citra aſſentationem et ſervitutem detulere, id quaſi eodem modo tyrannis delatum eſſet, intelligi, aut populo fraudi eſſe non debet; neque enim juſto obſequio libertas imminuitur. Quod autem ex Edouardo Coco

et aliis citas, *Angliæ regnum abſolutum eſt imperium*, id eſt ſi ad ullum regem externum, aut Cæſarem reſpicias; vel, ut Cambdenus ait, *quia in imperii clientela non eſt:* alioqui adjicit uterque imperium hoc conſiſtere non *ex rege* ſolo, ſed *ex corpore politico*. Unde Forteſcutius, Forteſc. de laud. legum Angl. c. 9. *rex*, inquit. *Angliæ* populum gubernat *non mera poteſtate regia, ſed politica; populus enim iis legibus gubernatur quas* ipſe fert. Externos hoc etiam ſcriptores non latebat. Hinc Philippus Cominæus author graviſſimus commentariorum quinto: *inter omnia orbis terræ regna, quorum ego notitiam habeo, non eſt meâ quidem ſententiâ, ubi publicum moderatiùs tractetur, neque ubi regi minus liceat in populum, quàm in Anglia.* Poſtremò *ridiculum eſt*, inquis, *argumentum, quod afferunt, regna ante reges fuiſſe, quaſi dicas lucem ante Solem extitiſſe.* At nos, ô bone vir, non regna, ſed populum ante reges fuiſſe dicimus. Quem interim te magis ridiculum dicam, qui lucem ante Solem extitiſſe, quaſi ridiculum, negas. Ita dum in alienis curioſus eſſe vis, elementa didiciſti. Miraris denique, *eos qui regem in comitiis regni viderunt ſolio ſedentem, ſub aureo et ſerico cælo, potuiſſe in dubium vocare utrum penes regem an penes Parlamentum majeſtas ſit.* Incredulos profectò homines narras, quos tam lucidum argumentum è cœlo ipſo petitum nihil movit. Quod tum cœlum aureum homo ſtoïcus adeò es religiosè et unicè contemplatus, ut et cœli Moſaïci et Ariſtotelici oblitus eſſe penitus videare: cum in illo *lucem ante Solem exſtitiſſe* negaveris, in hoc tres Zonas temperatas eſſe ſupra docueris. Quot Zonas in illo regis aureo et ſerico cœlo obſervaveris, neſcio: hoc ſcio, te Zonam unam centum ſtellis aureis bene temperatam ex illa tua cœleſti contemplatione abſtuliſſe.

CAP. X.

CUM hæc omnis controverſia de jure, ſive generatim regio, ſive ſeparatim regis Angliæ, obſtinatis partium contentionibus, quàm ipſa rei natura difficilior facta ſit, ſpero, qui ſtudium veritatis factionibus anteponunt, iis ea me ex lege Dei, jureque gentium, ex inſtitutis denique patriis, copiosè attuliſſe, quæ regem Angliæ judicari poſſe, atque etiam capite puniri indubitatum reliquerint. Cum cæteris, quorum animos aut ſuperſtitio occupavit, aut mentis aciem anticipata regii ſplendoris admiratio ita perſtrinxit, ut nihil in virtute ac libertate vera illuſtre ac ſplendidum videre poſſint, ſive ratione et argumentis agamus, ſive exemplis, fruſtra contendimus. Tu verò, Salmaſi, ut reliqua omnia, ita hoc etiam abſurdè admodùm facere videris, qui cum omnes independentes omnibus probris onerare non deſinas, regem ipſum quem defendis, maximè omnium independentem fuiſſe ſtatuis: neque *regnum populo, ſed generi debuiſſe:* deinde quem *capitis cauſam dicere coactum* initio graviter dolebas, eum nunc *inauditum periiſſe* quereris. At verò totam cauſæ dictionem ejus, fide ſumma Gallicè editam, inſpicere ſi libet, perſuaſum tibi aliud fortaſſe erit. Carolo certè cum per aliquot dies continuos ampliſſima loquendi facta copia eſſet, non ille quidem eſt ea uſus ad objecta ſibi crimina diluendum, ſed ad judicium illud ac judices omninò rejiciendum. Qui autem reus aut tacet, aut aliena ſemper reſpondet, eum non eſt injuria, ſi manifeſtus criminum ſit, vel inauditum condemnari. Carolum ſi *mortem* ais *planè egiſſe vitæ reſpondentem*, aſſentior: ſi dicis *piè* et *ſanctè* et *ſecurè* vitam finiiſſe, ſcito aviam ejus Mariam, infamem fœminam, pari in ſpeciem pietate, ſanctitate, conſtantia in pegmate oc-

cubuiſſe: ne animi præſentiæ, quæ in morte quibuſvis è vulgo maleficis permagna ſæpe eſt, nimium tribuas: ſæpè deſperatio aut obfirmatus animus fortitudinis quandam ſpeciem et quaſi perſonam induit, ſæpe ſtupor tranquillitatis: videri ſe bonos, intrepidos, innocentes, interdum et ſanctos peſſimi quique non minùs in morte quàm in vita cupiunt; inque ipſa ſcelerum ſuorum capitali pœna ſolent ultimam ſimulationis ſuæ et fraudum, quam poſſunt ſpecioſiſſimè, pompam ducere; et, veluti poëtæ aut hiſtriones deterrimi, plauſum in ipſo exitu ambitioſiſſimè captare. Nunc *aa iſtam quæſtionem perveniſſe te* ais, *quâ tractandum eſt quinam fuerint illius regiæ condemnationis præcipui authores*. Cum de te potiùs inquirendum ſit, quomodo tu, homo exterus, et Gallicanus erro, ad quæſtionem de rebus noſtris, tibi tam alienis, habendam perveneris? quo pretio emptus? verùm de eo ſatis conſtat. Te verò percontantem de rebus noſtris quis demùm docuit? ipſi nimirum perfugæ, et perduelles patriæ, qui te hominem vaniſſimum nacti mercede ad maledicendum facilè adduxerunt. Data deinde tibi eſt aliqua aut furibundi cujuſpiam ſacellani ſemipapiſtæ, aut ſervientis aulici, de ſtatu rerum ſcriptiuncula; eam ut latinè verteres negotium tibi dabatur: hinc iſtæ narrationes confectæ, quas, ſi videtur, paulùm excutiamus. *In hanc condemnationem non centena milleſima pars populi conſenſit*. Quid ergo cæteri, qui ſeſe nolentibus tantum facinus fieri ſunt paſſi? an ſtipites, an trunci hominum, an forte quales illi in ſcena Virgiliana,

Purpurea intexti tollunt aulæa Britanni?

Non enim veros tu quidem Britannos, ſed pictos neſcio quos, vel etiam acu pictos videris mihi velle dicere. Cum itaque incredibile ſit gentem bellicoſam à tam paucis, iiſque infimis de plebe ſua, ſub jugum mitti, quod in narratione tua primum occurrit, id eſſe falſiſ-

ſimum apparet. *Ordo eccleſiaſticus erat ab ipſo ſenatu ejectus.* Eo miſerior itaque tua eſt inſania, necdum enim te ſentis inſanire, qui eos è Parlamento quereris ejectos, quos tute ex eccleſia ejiciendos eſſe, libro longiſſimo ſcribis? *Senatus alter ordo qui in proceribus conſiſtebat, ducibus, comitibus, vicecomitibus, ſtatione ſua dejectus eſt.* Et meritò, à nullo enim municipio miſſi pro ſe tantùm ſedebant, nihil juris in populum habebant, juri tamen ejus et libertati, ſuo quodam inſtituto refragari in pleriſque conſueverant: erant à rege conſtituti, ejus comites, et famuli, et quaſi umbræ, quo amoto, ipſi neceſſe eſt ad plebem, unde orti ſunt, redigerentur. *Una et deterrima portio Parlamenti poteſtatem ſibi vindicare non debuit reges judicandi.* At plebeius ordo, quod te ſupra docui, non ſolùm Parlamenti pars erat potiſſima, etiam ſub regibus, ſed per ſe ipſe Parlamentum omnibus numeris abſolutum et legitimum, etiam ſine Comitibus, nedum Eccleſiaſticis, conſtituebat. Atqui *ne tota quidem hæc ipſa pars ad ſententiam de regis capite ferenda admiſſa eſt.* Pars illa nempe non admiſſa, quem verbo regem, te hoſtem toties judicaverat, ad eum animis atque conſiliis palàm defecerat. Parlamenti ordines Anglicani cum iis qui à Scotiæ itidem Parlamento miſſi erant legati, idibus Januarii 1645. reſcripſerant regi, doloſas inducias et habenda ſecum Londini colloquia petenti, non poſſe ſe eum in urbem admittere, donec is de bello civili tribus jam regnis ejus operâ excitato, de cædibus tot civium ejus juſſu factis reipub. ſatisfeciſſet; deque pace firma atque ſincera iis conditionibus caviſſet, quas ei utriuſque regni Parlamenta et tulerant ſæpius, et latura eſſent: ipſe è contrario poſtulata eorum æquiſſima jam ſepties humillimè oblata reſponſionibus aut ſurdis repudiaverat, aut ambiguis eluſerat. Ordines tandem poſt tot annorum patientiam ut ne fraudulentus rex, quam debellare rempub. in acie non valebat, eam in vinculis per dilationes everteret, et jucundiſſi-

mum ex noſtris diſſidiis fructum capiens, de victoribus etiam ſuis reſtitutus hoſtis inſpiratum ſibi triumphum ageret, decernunt, ſe regis deinceps rationem non habituros, nullas ſe ei poſtulationes amplius eſſe miſſuros, aut ab eo accepturos: poſt hæc tamen decreta reperti ſunt ex ipſo Ordinum numero, qui invictiſſimi exercitus odio, cujus maximis rebus geſtis invidebant, quemque poſt ingentia merita, dimittere cum ignominia cupiebant, et miniſtris aliquot ſeditioſis, quibus miſerè ſerviebant, morem gerentes, opportunum ſibi tempus nacti, cum eorum multi, quos à ſe longè diſſentire ſciebant, ad ſedandos Preſbyterianorum gliſcentes jam tumultus, miſſi ab ipſo ordine, in provinciis abeſſent, mirâ levitate, ne dicam perfidiâ, decernunt, inveteratum hoſtem, verbotenus duntaxat regem, nulla penè ab eo ſatisfactione prius accepta, aut cautione facta, ad urbem eſſe reducendum; in ſummam dignitatem atque imperium æquè eſſe reſtituendum, ac ſi de repub. preclarè meritus eſſet. Ita religioni, libertati, fœderi denique illi à ſe toties jactato regem præponebant. Quid illi interea qui integri tam peſtifera agitari conſilia videbant? An ideo deeſſe patriæ, ſaluti ſuorum non proſpicere debuerant, eò quòd iſtius mali contagio in ipſorum Ordinem penetraverat? At quis iſtos excluſit malè ſanos? *Exercitus*, inquis, *Anglicanus*, id eſt, non externorum, ſed fortiſſimorum et fidiſſimorum civium; quorum tribuni plerique, Senatores ipſi erant, quos illi boni excluſi patria ipſa excludendos, et in Hiberniam procul ablegandos eſſe cenſuerant; dum Scoti interim dubiâ jam fide quatuor Angliæ provincias ſuis finibus proximas magnis copiis inſidebant, firmiſſima earum regionum oppida præſidiis tenebant, regem ipſum in cuſtodia habebant: dum ipſi etiam factiones ſuorum atque tumultus, Parlamento ipſi pluſquam minaces, et in urbe et in agris paſſim fovebant, qui paulò pòſt in bellum non civile ſolùm, ſed et Scoticum illud erupere. Quod ſi

privatis etiam conſiliis aut armis ſubvenire reipublicæ laudatiſſimum ſemper fuit, non eſt certè cur exercitus reprehendi poſſit, qui Parlamenti authoritate ad urbem accerſitus imperata fecit; et regiorum factionem atque tumultum ipſi curiæ ſæpiùs minitantem facilè compeſcuit. In id autem diſcrimen adducta res erat, ut aut nos ab illis, aut illos à nobis opprimi neceſſe eſſet. Stabant ab illis Londinenſium plerique inſtitores atque opifices, et miniſtrorum factioſiſſimi quique; à nobis exercitus magna fide, modeſtia, virtute cognitus. Per hos cum retinere libertatem, rempub. ſalutem liceret, an hæc omnia per ignaviam et ſtultitiam prodenda fuiſſe cenſes? Debellati regiarum partium duces arma quidem inviti, animum hoſtilem non depoſuerant: omnibus belli renovandi occaſionibus intenti ad urbem ſe receperant. Cum his, quamvis inimiciſſimis, quamvis ſanguinem eorum avidè ſitientibus, Preſbyteriani, poſtquam non permitti ſibi in omnes tam civilem quàm eccleſiaſticam dominationem viderunt, clandeſtina conſilia, et prioribus tum dictis tum factis indigniſſima conſociare cœperant: eoque acerbitatis proceſſere, ut mallent ſe regi denuò mancipare, quàm fratres ſuos in partem illam libertatis quam et ipſi ſuo ſibi ſanguine acquiſiverant, admittere; mallent tyrannum tot civium cruore perfuſum irâ in ſuperſtites, et concepta jam ultione ardentem rurſus experiri dominum, quàm fratres, et amiciſſimos æquo jure ferre ſibi pares. Soli Independentes qui vocantur, et ad ultimum ſibi conſtare, et ſua uti victoria ſciebant: qui ex rege hoſtem ſe fecerat, eum ex hoſte regem eſſe amplius, ſapienter, meo quidem judicio, nolebant: neque pacem idcirco non volebant, ſed involutum pacis nomine aut bellum novum, aut æternam ſervitutem prudentes metuebant. Exercitum autem noſtrum quo fuſius infamare poſſis, narrationem quandam rerum noſtrarum inconditam et ſtrigoſam exordiris: in qua tametſi multa falſa,

multa frivola reperio, multa abs te vitio data, quæ laudi ducenda eſſent, huic tamen alteram ex adverſo narrationem opponere nihil arbitror attinere. Rationibus enim hîc non narrationibus certatur; atque illis utrobique, non his fides habebitur. Et ſanè ſunt ejuſmodi res iſtæ, ut niſi juſta hiſtoria dici pro dignitate nequeant: Melius itaque puto, quod de Carthagine Salluſtius, ſilere tantis de rebus, quàm parum dicere: neque committam ut non ſolùm virorum illuſtrium, ſed Dei præcipuè maximi laudes, in hac rerum ſerie mirabili ſæpiſſimè iterandas, tuis hoc libro intexam opprobriis. Ea igitur duntaxat, quæ argumenti habere ſpeciem videntur, pro more decerpam. *Anglos et Scotos* quod ais *ſolenni conventione promiſiſſe, ſe regis majeſtatem conſervaturos*, omittis quibus id conditionibus promiſere; ſi ſalvâ nimirum religione et libertate id fieri poſſet: quibus utriſque ad extremum uſque ſpiritum iniquus adeò et inſidioſus rex iſte erat, ut, vivente illo, et religionem periclitaturam, et libertatem interituram eſſe facile appareret. Sed redis jam ad illos regii ſupplicii authores. *Si res ipſa ponderibus ſuis et momentis rectè æſtimetur, exitus facti nefandi ita Independentibus imputari debet, ut principii et progreſſus gloriam Preſbyteriani ſibi poſſent vindicare.* Audite Preſbyteriani, ecquid nunc juvat, ecquid confert ad innocentiæ et fidelitatis opinionem veſtræ, quòd à rege puniendo abhorrere tantoperè videremini? Vos iſto regis actore verboſiſſimo, accuſatore veſtro, *pluſquam dimidium itineris confeciſtis*; vos *ad quartum actum et ultra in dramate hoc deſultando frigultientes ſpectati eſtis*; vos *meritò regis occiſi crimine notari debetis; ut qui viam ad ipſum occidendum muniſtis*; vos *nefariam illam ſecurim cervicibus ejus inflixiſtis, non alii.* Væ vobis imprimis, ſi unquam ſtirps Caroli regnum poſthac in Anglos recuperabit: in vos, mihi credite, cudetur hæc faba. Sed Deo vota perſolvite, fratres diligite liberatores veſtros, qui illam calamitatem, at-

que certam perniciem ab invitis etiam vobis hacte prohibuere. Poſtulamini vos item, quòd *aliquot a antè per varias petitiones jus regis imminuere moliti quod voces contumelioſas regi illis ipſis libellis quo mine Senatus regi porrexiſtis, inſertas publicaſtis*; v licet *in illa declaratione dominorum et communium,* 26. 1642. *apertè quid ſenſiſtis de regis authoritate quot perduellionem ſpirantibus et inſanis poſitionibus eſtis. Hullæ oppidi portas Hothamus, tali mandato natu accepto, venienti regi occluſit*; vos *quid rex poſſet, hoc primo rebellionis experimento cognoſcere cupiviſtis.* Quid hoc dici potuit accommodatiu conciliandos inter ſe Anglorum animos, atque à penitus abalienandos? cum intelligere hinc poſſi rex revertatur, ſe non ſolùm regis mortem, ſed e petitiones quondam ſuas, et frequentiſſimi Parlam acta de liturgia et epiſcopis abolendis, de triennali lamento, et quæcunque ſummo populi conſenſ plauſu ſancita ſunt, tanquam ſeditioſas atque *inj Preſbyterianorum poſitiones* luituros. Sed repente tat animum homo leviſſimus; et quod modo *rem i rectè æſtimanti* ſibi videbatur ſolis Preſbyterianis beri, id nunc *rem* eandem *ab alto revolventi* Inde dentibus totum deberi videtur. Modò Preſbyteri *vi aperta atque armis contra regem graſſatos eſſe*, e que ab iis, *bello victum, captum, in carcerem conje* affirmabat, nunc omnem *hanc rebellionis doctr* Independentium eſſe ſcribit. O hominis fide conſtantiam! quid aliam jam opus eſt narratio comparare contra tuam, quæ ipſa ſibi tam turpite coxit? Verùm de te ſiquis dubitat, albuſne an homo ſis, tua legat quæ ſequuntur. *Tempus eſt* inc *pandere unde et quando proruperit inimica regibus ſe belli iſti ſanè Puritani ſub regno Eliſabethæ prodir nebris orci, et Eccleſiam inde turbare primum cæper imo rempub. ipſam: non enim ſunt minores reipub. p quàm eccleſiæ.* Nunc te verè Balamum vox ipſa

t; ubi enim virus omne acerbitatis evomere cupie-
s, ibi inſciens atque invitus benedixiſti. Hoc enim
a Anglia notiſſimum eſt, ſi qui ad exemplum ec-
ſiarum vel Gallicarum vel Germanicarum, ut quaſ-
e reformatiores eſſe judicabant, puriorem cultus
vini rationem ſequi ſtudebant, quàm penè omnem
piſcopi noſtri cæremoniis et ſuperſtitionibus conta-
inaverant ſi qui tandem pietate erga Deum, aut
æ integritate cæteris præſtabant, eos ab Epiſcopo-
m fautoribus Puritanos fuiſſe nominatos. Hi ſunt
orum doctrinam regibus inimicam eſſe clamitas;
que hi ſolum, nam *plerique reformatorum*, inquis,
*i in alios diſciplinæ ejus articulos non jurarunt, hunc
nen unum videntur approbaſſe, qui regiæ adverſatur
ninationi.* Ita Independentes, dum graviſſimè in-
aris, laudas; qui eos ab integerrima Chriſtianorum
nilia deducis; et quam doctrinam Independentium
e propriam ubique aſſeris, eam nunc *reformatorum
roſque approbaſſe* confiteris: eò uſque demùm au-
ciæ, impietatis, apoſtaſiæ provectus es, ut etiam
piſcopos, quos tanquam peſtes et Antichriſtos ex
:cleſia radicitùs evellendos, atque exterminandos
e nuper docuiſti, eos nunc *à rege tuendos fuiſſe* af-
mas, ne quid *Sacramento* ſcilicet *inaugurationis dero-
tum iret.* Nihil eſt ulterius jam ſceleris aut infamiæ
ò poſſis procedere, quàm, quòd ſolum ſupereſt, ut
formatam, quam polluis, religionem quamprimùm
ures. Quòd autem nos ais *omnes ſectas et hæreſes
lerare*, id noli accuſare; quamdiu te impium, qui
hriſtianorum ſanctiſſimos, et pleroſque etiam refor-
atos tibi adverſos *è tenebris orci prodire* audes dicere,
vanum, mendacem, et conductitium calumniato-
m, te denique Apoſtatam eccleſia tamen toleret.
uas autem exinde ſycophantias, quibus magnam
liqui capitis partem inſumis, et quæ monſtroſa dog-
ata Independentibus, ad cumulandam iis invidiam,
ingis, quidni omittam? cum neque ad cauſam

hanc regiam omninò pertineant, et ea ferè ſint quæ riſum potius aut contemptum cujuſvis quàm refutationem mereantur.

CAP. XI.

AD undecimum hoc caput videre mihi, Salmaſi, quamvis nullo cum pudore, cum aliqua tamen conſcientia futilitatis tuæ accedere. Cum enim hoc loco perquirendum tibi propoſueris *qua authoritate* pronuntiatum de rege fuerit, ſubjungis quod à te nemo expectabat, *fruſtra id quæri*; ſcilicet *quæſtioni huic vix locum reliquit qualitas hominum qui id fecere.* Cum igitur, quàm es importunitatis et impudentiæ in hac cauſa ſuſcipienda compertus, tam ſis nunc etiam loquacitatis tibi conſcius, eò à me brevius reſponſum feres. Quærenti jam tibi *quâ authoritate* ordo plebeius vel judicavit ipſe regem, vel aliis id judicium delegavit, reſpondeo ſupremâ: ſupremam quemadmodum habuerit, docebunt te ea quæ tunc à me dicta ſunt, cum te ſuprà, hac ipſa de re gnaviter ineptientem redarguerem. Quòd ſi tibi ſaltem crederes, poſſe te ullo tempore quod ſatis eſt dicere, non eadem toties cantare odioſiſſimè ſoleres. Aliis autem delegare ſuam judicandi poteſtatem ordo plebeius eadem ſanè ratione potuit, qua tu regem, qui et ipſe omnem poteſtatem à populo accepit, eandem aliis delegare potuiſſe dicis. Unde in illa ſolenni conventione, quam nobis objeciſti, cum Angliæ tum Scotiæ ſummi ordines religiosè profitentur ac ſpondent, ea ſe ſupplicia de perduellibus eſſe ſumpturos, *quibus utriſque genti poteſtas judiciaria ſuprema, aut qui ab ea delegatam poteſtatem accepturi erant*, plectendos judicarent. Audis hîc utriuſque gentis Senatum unâ voce teſtantem ſe poſſe ſuam authoritatem judiciariam, quam *ſupremam* ipſi vocant

aliis delegare: vanam ergò et frivolam de iſta poteſtatis delegatione controverſiam moves. At *cum his*, inquis, *judicibus è domo inferiori ſelectis juncti etiam judices fuere ex cohortibus militaribus ſumpti; nunquam autem militum fuit civem judicare.* Pauciſſimis te retundam; non enim de cive nunc, ſed de hoſte memineris nos loqui: quem ſi imperator bellicus cum tribunis militaribus ſuis, bello captum, et è veſtigio, ſi ita videretur, occidendum, pro tribunali judicare voluerit, an quicquam præter jus belli aut morem cenſebitur feciſſe? qui autem hoſtis reipublicæ, et bello captus eſt, ne pro cive quidem is, nedum pro rege in ea republ. haberi poteſt. Hanc ipſa lex Regis Edouardi ſacroſancta ſententiam tulit; quæ negat malum regem aut eſſe regem, aut oportere regis nomine appellari. Ad illud autem quod ais non *integram* plebis domum, ſed *mancam et mutilam de regis capite judicaſſe*, ſic habeto; eorum, qui regem plectendum eſſe cenſebant, longè majorem fuiſſe numerum, quàm qui res quaſcunque in Parlamento tranſigere, etiam per abſentiam cæterorum, ex lege debebant; qui cum ſuo vitio atque culpâ abeſſent (defectio enim animorum ad communem hoſtem peſſima abſentia erat) nullam iis, qui in fide permanſerant, afferre moram conſervandæ reipubl. poterant, quam vacillantem, et ad ſervitutem atque interitum prope redactam, populus univerſus eorum fidei, prudentiæ, fortitudini primò commiſerat. Atque illi quidem ſtrenuè rem geſſere; exulcerati regis impotentiæ, furori, inſidiis ſeſe objecere; omnium libertati atque ſaluti ſuam poſthabuere; omnia antehac Parlamenta, omnes majores ſuos prudentia, magnanimitate, conſtantia ſupergreſſi. Hos tamen populi magna pars, quamvis omnem illis fidem, operam, atque auxilium pollicita, ingratis animis in ipſo curſu deſeruit. Pars hæc ſervitutem et pacem cum ignavia atque luxuria ullis conditionibus volebat; pars altera

tamen libertatem poſcebat, pacem non niſi firmam atque honeſtam. Quid hîc ageret Senatus? partem hanc ſanam, et ſibi et patriæ fidelem defenderet, an deſertricem illam ſequeretur? Scio quid agere oportuiſſe dices; non enim Eurylochus, ſed Elpenor ea, id eſt vile animal Circéum, porcus immundus, turpiſſima ſervitute etiam ſub fœmina aſſuetus; unde nullum guſtum virtutis, et quæ ex ea naſcitur, libertatis habes; omnes eſſe ſervos cupis, quòd nihil in tuo pectore generoſum aut liberum ſentis, nihil non ignobile atque ſervile aut loqueris aut ſpiras. Injicis porrò ſcrupulum quòd *et Scotiæ rex erat, de quo ſtatuimus*, quaſi idcirco in Anglia impune quidvis illi facere liceret. Ut hoc caput denique præ cæteris elumbe atque aridum aliquo ſaltem facetè dicto queas concludere, *duæ*, inquis, *ſunt voculæ iiſdem ac totidem elementis conſtantes, ſolo literarum ſitu differentes, ſed immane quantum ſignificatione differentes, Vis et Jus.* Minimè profectò mirum eſt, te trium literarum hominem tam ſcitam ex tribus literis argutiolam exculpere potuiſſe, hoc magis mirandum eſt quod toto libro aſſeris, duas res tam inter ſe cæteroqui *differentes*, in regibus unum atque idem eſſe. Quæ enim vis eſt unquam à regibus facta, quam non jus regium tu eſſe affirmaſti? Hæc ſunt quæ novem paginis benè longis reſponſione digna animadvertere potui; cætera ſunt ea, quæ aut identidem repetita haud ſemel refutavimus, aut ad hanc cauſam diſceptandam nullum habent momentum. Itaque ſolito nunc brevior ſi ſum, id non meæ diligentiæ, quam in hoc ſummo tædio langueſcere non patior, ſed tuæ loquacitati, rerum et rationum tam caſſæ atque inani, imputandum erit.

CAP. XII.

Ellem equidem, Salmaſi, ne cui forte videar
in regem Carolum, ſuo fato atque ſupplicio
defunctum, iniquior eſſe aut acerbior, ut
totum hunc de *criminibus ejus* locum, quod
tuis conſultius fuiſſet, ſilentio præteriiſſes.
rò quoniam id magis placuit, ut de iis præ-
:t verbosè diceres, faciam profectò ut intel-
iil à te fieri incogitantius potuiſſe, quàm ut
am cauſæ tuæ partem, nempe ejus crimina ad
n refricanda et accuratiùs inquirenda reſer-
uæ, cum vera et atrociſſima oſtendero fuiſſe,
emoriam omnibus bonis ingratam atque in-
t tui defenſoris odium quàm maximum in
gentium noviſſimè relinquant. *Duæ*, inquis,
us accuſationis fieri poſſunt; una in repre-
vitæ verſatur, altera in delictis quæ tanquam
it committere. Et vitam quidem ejus inter
, et ludos, et fœminarum greges dilapſam
:ebo: quid enim habet luxus dignum me-

Aut quid hæc ad nos, ſi tantùm privatus
poſtquam voluit rex eſſe, ut nec ſibi vivere,
:ccare quidem ſibi ſolùm potuit. Primùm
emplo ſuis vehementiſſimè nocuit ſecundo
od temporis libidinibus et rebus ludicris im-
quod erat plurimum, id totum reipub. quam
at gubernandam, ſubduxit; poſtremò im-
pes, innumerabilem pecuniam non ſuam, ſed
n luxu domeſtico dilapidavit. Itaque domi
is primum eſſe cœpit. Verum ad ea potius
quæ malè regnando commiſiſſe arguitur tran-

Hic doles *tyrannum* eum, *proditorem*, et
m fuiſſe judicatum. Id non injuria factum
rabitur. Tyrannum autem prius, non ex

vulgi opinione, ſed ex Ariſtotelis doctorum omnium judicio definiamus. Tyrannus eſt qui ſuam duntaxat, non populi utilitatem ſpectat. Ita Ariſtoteles ethicorum decimo, et alibi, ita alii plerique. Suane commoda an populi ſpectarit Carolus, pauca hæc de multis, quæ tantummodò perſtringam, teſtimonio erunt. Cum aulæ ſumptibus patrimonium et proventus regii non ſufficerent, imponit graviſſima populo tributa; iiſque abſumptis nova excogitavit; non ut rempub. vel augeret vel ornaret, vel defenderet, ſed ut populi non unius opes vel unam in domum congerendas inferret; vel una in domo diſſiparet. Hunc in modum ſine lege cum pervolaret omnia, quod unicum ſciebat ſibi fræno fore, Parlamentum aut funditus abolere, aut convocatum haud ſæpius quam id ſuis rationibus conduceret, ſibi ſoli reddere obnoxium conatus eſt. Quo fræno ſibi detracto, aliud ipſe populo frænum injecit: Germanos equites, pedites Hibernos per urbes, perque oppida quaſi in præſidiis, cum bellum eſſet nullum, collocandos curavit: parúmne tibi adhuc tyrannus videtur? In quo etiam, ut in aliis multis rebus, quod ſupra per occaſionem abs te datam oſtendi (quanquam tu Carolum Neroni crudeliſſimo conferri indignaris) Neroni perquàm ſimilis erat: nam et Senatum ille è republicâ ſe ſublaturum perſæpe erat minatus. Interea conſcientiis religioſorum hominum ſupra modum gravis, ad cæremonias quoſdam et ſuperſtitioſos cultus, quos è medio papiſmo in Eccleſiam reduxerat, omnes adigebat; renuentes aut exilio aut carcere multabat; Scotos bis eam ob cauſam bello adortus eſt. Huc uſque ſimplici ſaltem vice nomen tyranni commeruiſſe videatur. Nunc cur adjectum in accuſatione proditoris nomen fuerit exponam. Cum huic Parlamento ſæpiùs pollicitis, edictis, execrationibus confirmaſſet, ſe nihil contra rempub. moliri, eodem ipſo tempore aut papiſtarum delectus in Hibernia habebat, aut legatis ad Regem Daniæ

clanculum miſſis, arma, equos, auxilium diſertè con-
ra Parlamentum petebat, aut exercitum nunc Anglo-
um nunc Scotorum pretio ſollicitabat; illis Urbem
Londinum diripiendam, his quatuor provincias Aqui-
onares Scotorum ditioni adjungendas promiſit, ſi ſibi
id Parlamentum quoquo modo tollendum commo-
lare ſuam operam vellent. Cum hæc non ſuccede-
ent, cuidam Dillonio perduelli dat ſecretiora ad Hi-
ernos mandata, quibus juberentur omnes Anglos ejus
nſulæ colonos repente armis adoriri. Hæc fere pro-
litionum ejus monumenta ſunt, non vanis rumoribus
ollecta, ſed ipſis literis ipſius manu ſubſcriptis atque
ignatis comperta. Homicidam denique fuiſſe, cujus
cceptis mandatis Hiberni arma ceperint, ad quin-
quies centena millia Anglorum in ſumma pace nihil
ale metuentium exquiſitis cruciatibus occiderint, qui
tiam tantum reliquis duobus regnis bellum civile
onflarit, neminem puto negaturum. Addo enim
uod in illo Vectenſi colloquio hujus belli et culpam
t crimen Rex palàm in ſe ſuſcepit, eóque omni Par-
amentum notiſſima confeſſione ſuâ liberavit. Habes
unc breviter quamobrem Rex Carolus et tyrannus et
roditor et homicida judicatus fuerit. At *cur non*
rius, inquis, neque in illo *ſolenni fœdere*, neque poſ-
ea cum dedititius eſſet, vel *à Præſbyterianis* vel ab
Independentibus ſic judicatus eſt, ſed potius; *ut regem*
lecuit accipi, omni reverentia eſt exceptus? Vel hoc
olo argumento perſuaderi cuivis intelligenti queat,
on niſi ſerò tandem, et poſtquam omnia ſuſtinuerant,
mnia tentaverant, omnia perpeſſi erant, deliberatum
Ordinibus fuiſſe regem abjicere. Tu id ſolus mali-
iosè nimis in invidiam rapis, quod ſummam eorum
atientiam, æquanimitatem, moderationem, faſtuſque
egii tolerantiam nimis fortaſſe longam apud omnes
onos teſtabitur. At *menſe Auguſto qui præceſſit ejus*
upplicium, domus Communium quæ ſola jam tum reg-
abat et Independentibus erat obnoxia, ſcripſit literas

ad Scotos, quibus teſtabatur nunquam ſibi in animo fuiſſe mutare ſtatum qui huc uſque; in Anglia obtinuerat ſub rege, domo dominorum et Communium. Vide jam quàm non doctrinæ Independentium abrogatio regis attribuenda ſit. Qui ſuam diſſimulare doctrinam nonſolent, etiam potiti rerum profitentur *nunquam ſibi in animo fuiſſe ſtatum regni mutare.* Quod ſi id poſtmodùm in mentem venit, quod in animo non fuit, cur non licebat quod rectius, et è repub. magis eſſe videbatur, id potiſſimum ſequi? præſertim cum Carolus neque exorari, neque flecti ullo modo potuerit, ut juſtiſſimis eorum poſtulatis, quæque ſemper eadem ab initio obtulerant, aſſentiretur. Quas initio de religione, quas de jure ſuo ſententias perverſiſſimas tuebatur; nobiſque adeò calamitoſas, in iiſdem permanebat: ab illo Carolo nihil mutatus, qui et pace et bello tanta nobis omnibus mala intulerat. Siquid eſt aſſenſus, id et invitè facere, et quamprimùm ſui juris foret, pro nihilo ſe habiturum haud obſcuris indiciis ſignificabat: idem apertè filius, abducta ſecum per eos dies claſſis parte, ſcripto, idem ipſe per literas ad ſuos quoſdam in urbe declarabat. Interea cum Hibernis Anglorum hoſtibus immaniſſimis, reclamante Parlamento, fœdis conditionibus occultè pacem coagmentaverat, Anglos ad repitita inutiliter colloquia et pacem quoties invitabat, toties contra eos omni ſtudio bellum coquebat. Hic illi quibus concredita reſpub. erat, quò ſe verterent? an commiſſam ſibi noſtram omnium ſalutem in manus hoſti acerbiſſimo traderent? An alterum belli propè internecim ſeptennium, nequid pejus ominemur, gerendum nobis iterum, et exantlandum relinquerent? Deus meliorem illis mentem injecit, ut prioribus de rege non movendo cogitationibus, non enim ad decreta pervenerant, rempub. religionem, libertatem ex ipſo illo fœdere ſolenni anteponerent; quæ quidem ſtante rege conſtare non poſſe, tardius illi quidem quàm

oportuit, ſed aliquando tamen viderunt. Sanè Parlamento nunquam non liberum atque integrum eſſe debet, ex re natâ quàm optimè reipub. conſulere; neque ita ſe prioribus addicere ſententiis, ut religio ſit in poſterum, etiamſi Deus dederit, vel ſibi, vel reipub. plus ſapere. At *Scoti non idem ſentiunt, quinimo ad filium Carolum ſcribentes, ſacratiſſimum regem appellant parentem ejus, et ſacerrimum facinus quo necatus eſt.* Cave plura de Scotis, quos non noviſti; nos novimus, cum eundem regem *ſacerrimum*, et homicidam et proditorem; facinus quo tyrannus necaretur *ſacratiſſimum* appellarent. Nunc regi quam dicam ſcripſimus, quaſi parum commodè ſcriptam cavillaris, et *quid opus fuerit ad Elogium illud tyranni addere proditoris et homicidæ titulos*, quæris: *cum tyranni appellatio omnia mala comprehendat:* tum quis tyrannus ſit grammaticè et gloſſematicè etiam doces. Aufer nugas iſtas literator, quas una Ariſtotelis definitio modò allata nullo negotio difflabit; quæque te doctorem docebit nomen tyranni, quoniam tuâ nihil intereſt præter nomina intelligere, poſſe citra proditionem et homicidium ſtare. Atqui *leges Anglicanæ non dicunt proditionis crimen regem incurrere ſi procuraverit ſeditionem contra ſe vel populum ſuum.* Neque dicunt, in quam, Parlamentum læſæ Majeſtatis reum eſſe, ſi malum regem tollat, aut unquam fuiſſe, cum ſæpius olim ſuſtulerit: poſſe autem regem ſuam majeſtatem lædere atque minuere, imò amittere, clarâ voce teſtantur. Quod enim in illa lege Sancti Edouardi legitur, *nomen regis perdere*, nihil aliud eſt quàm regio munere ac dignitate privari; quod accidit Chilperico Franciæ regi, cujus exemplum illuſtrandæ rei cauſa eodem loco lex ipſa ponit. Committi autem ſummam perduellionem tam in regnum, quàm in regem non eſt apud nos juriſperitus qui inficias ire poſſit. Provoco ad ipſum, quem profers Glanvillanum. *Si quis aliquid fecerit in mortem regis, vel ſeditionem regni,*

crimen proditionis eſſe. Sic illa machinatio quâ Papiſtæ quidam Parlamenti curiam cum ipſis ordinibus uno ictu pulveris nitrati in auras disjicere parabant, non in regem ſolùm, ſed in Parlamentum et regnum, ab ipſo Jacobo et utraque ordinum domo *ſumma proditio* judicata eſt. Quid plura attinet in re tam evidenti, quæ tamen facilè poſſem, ſtatuta noſtra allegare? cum ridiculum planè ſit et ratione ipſa abhorrens, committi perduellionem in regem poſſe, in populum non poſſe, propter quem et cujus gratia, cujus, ut ita dicam, bonâ veniâ, rex eſt id quod eſt. Fruſtra igitur tot ſtatuta noſtra deblateras, fruſtra in vetuſtis legum Anglicarum libris exerces te atque volutas; ad quas vel ratas vel irritas habendas Parlamenti authoritas ſemper valuit; cujus etiam ſolius eſt, quid ſit perduellio, quid læſa majeſtas interpretari: quam majeſtatem nunquam ſic à populo in regem tranſiiſſe, ut non multo celſior atque auguſtior in Parlamento conſpiciatur, jam ſæpius oſtendi. Te verò vappam et circulatorem Gallum jura noſtra interpretantem quis ferat? Vos verò Anglorum perfugæ, tot epiſcopi, doctores, juriſconſulti, qui literaturam omnem et eruditionem vobiſcum ex Anglia aufugiſſe prædicatis, adeóne ex veſtrum numero nullus cauſam regiam atque ſuam defendere ſatis ſtrenuè ſatiſque latinè ſciebat, gentibuſque exteris dijudicandam exponere, ut cerebroſus iſte et crumenipeta Gallus mercede accerſendus in partes neceſſariò eſſet, qui regis inopis, tot doctorum et ſacerdotum infantiâ ſtipati, patrocinium ſuſciperet? magnâ, mihi credite, infamiâ etiam hoc nomine apud exteras nationes flagrabitis; et meritò vos utique cecidiſſe cauſa omnes exiſtimabunt, quam ne verbis quidem, nedum armis aut virtute ſuſtinere valuiſtis. Sed ad te redeo, vir bone, dicendi perite, ſi tute modò ad te rediiſti; nam ſtertentem te tam prope finem et de *morte* voluntaria neſcio quid ab re ſomniantem offendo; tum ſtatim negas *cadere in regem ſuæ mentis com-*

otem, ut populum ſeditionibus diſtrahat, exercitus ſuos oſtibus debellandos tradat, ut factiones contra ſe ſuſci- et. Quæ omnia cum et alii multi reges, et Carolus pſe fecerit, dubitare non potes, præſertim Stoïcus, uin ut omnes improbi, ſic omnes quoque tyranni rorſus inſaniant. Flaccum audi:

Quem mala ſtultitia, et quæcunque inſcitia veri
Cæcum agit, inſanum Chryſippi porticus et grex
Autumat, hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto ſapiente, tenet.

i igitur inſani cujuſpiam facti crimen à rege Carolo movere cupis, debebis improbitatem ab eo prius movere quàm inſaniam. At enim *rex non potuit roditionem in eos committere, qui vaſalli ipſius et ſub- ecti fuere.* Primùm, cum æquè atque ulla gens homi- um liberi ſimus, nullum barbarum morem fraudi obis eſſe patiemur; fac deinde *vaſallos* fuiſſe nos re- is, ne ſic quidem tyrannum perferre dominum tene- mur. Omnis ea ſubjectio, ut ipſæ leges noſtræ lo- uuntur, *honeſto et utili* definita eſt. Leg. Hen. 1. . 55. Fidem eam eſſe *mutuam* juriſconſulti omnes radunt, ſi dominus *ligeam*, quod aiunt, *defenſionem* præſtiterit: ſin è contrario nimium ſævus fuerit, aut trocem aliquam injuriam intulerit, *diſſolvi et penitus xtingui omnem homagii connexionem.* Hæc ipſa Brac- oni verba et Fletæ ſunt. Unde vaſallum eſt ubi ex ipſa in dominum armat; eumque ſingulari cer- amine à vaſſallo, ſi acciderit, interimendum tradit. dem ſi univerſæ civitati aut nationi in tyrannum non icuerit, deterior liberorum hominum conditio quàm ervorum erit. Nunc Caroli homicidia aliorum re- um partim homicidiis, partim juſtè factis excuſare ontendis. De laniena Hibernienſi *remittis lectorem d opus illud regium Iconis Baſilicæ;* et ego te remitto d Iconoclaſtem. *Captam Rupellam*, proditos Ru- ellenſes, *oſtentatam potius quam datam opem*, impu-

tari Carolo non vis: imputetur necne meritò, non habeo dicere; ſatis ſuperque ab eo peccatum eſt domi, ne externa perſequi curem; omnes interim eccleſias proteſtantium, quotquot ullo tempore ſe contra reges religionis hoſtes armis defenderunt, eodem nomine rebellionis damnas. Quam contumeliam ab alumno ſuo ſibi illatam quanti interſit ad diſciplinam eccleſiaſticam, ſuamque tuendam integritatem, non negligere, ſecum ipſi cogitent: nos etiam Anglos ea expeditione proditos acerbè tulimus. Qui enim regnum Angliæ in tyrannidem convertere diu meditatus erat, non, niſi extincto prius militari civium robore ac flore, cogitata perficere ſe poſſe arbitrabatur. Aliud erat crimen regis quod ex jurejurando à regibus regnum capeſſentibus dari ſolito verba quædam ejus juſſu eraſa fuerint, antequam juraſſet. O facinus indignum et execrandum! impium qui fecit, quid dicam qui defendit? nam quæ potuit, per Deum immortalem, quæ perfidia, aut juris violatio eſſe major? quid illi ſanctius poſt ſacratiſſima religionis myſteria illo jurejurando eſſe debuit? Quis quæſo ſceleratior, iſne qui in legem peccat, an qui ſecum legem ipſam ut peccare faciat dat operam? aut denique ipſam legem tollit ne peccaſſe videatur? Agedum, jus hoc religioſiſſimè jurandum rex iſte violavit; ſed ne palàm tamen violaſſe videretur, turpiſſimo quodam adulterio per dolum corrupit; et ne pejerâſſe diceretur, jus ipſum jurandum in perjurium vertit. Quid aliud potuit ſperari, niſi injuſtiſſimè, verſutiſſime, atque infeliciſſimè regnaturum eſſe eum, qui ab injuria tam deteſtanda auſpicatus regnum eſt; juſque illud primum adulterare auderet, quod ſolum impedimento ſibi fore, ne jura omnia perverteret, putabat. At enim *Sacramentum* illud, ſic enim defendis, *non magis obligare reges poteſt, quàm leges; legibus autem ſe devinciri velle præ ſe ferunt, et ſecundum eas vivere, cum tamen revera iis ſoluti ſint.* Quemquamne tam

ſacrilego, tamque inceſto ore eſſe, ut ſacramentum religioſiſſimum tactis Evangeliis datum, quaſi per ſe leviculum ſolvi ſine cauſa poſſe aſſerat? Te verò ſcelus atque portentum, ipſe Carolus redarguit; qui cum ſacramentum illud non eſſe per ſe leve quidpiam exiſtimaret, idcircò ejus religionem aut ſubterfugere, aut fallaciâ quavis eludere ſatius duxit, quàm apertè violare, et corruptor jurisjurandi hujus et falſarius eſſe maluit, quàm manifeſtè perjurus. At verò *jurat quidem rex populo ſuo, ut populus viciſſim regi, ſed populus jurat regi fidelitatem, non populo rex.* Lepidum ſanè hominis commentum! annon qui juratus promittit atque ſpondet ſe quidpiam fideliter præſtiturum, fidem ſuam iis obligat qui jusjurandum ab eo exigunt? Rex ſanè omnis quoad præſtanda ea quæ promittit, et *fidelitatem*, et *obſequium*, et *obedientiam populo* jurat. Hic ad Guilielmum Conquæſtorem recurris, qui ipſe, non quod ſibi collibitum erat, ſed quod populus ab eo et magnates poſtulabant, id omne haud ſemel jurare eſt coactus ſe præſtiturum. Quòd, ſi multi reges *coronam* ſolenni ritu non *accipiunt*, et proinde non jurant, et tamen regnant, idem de populo reſponderi poteſt: cujus pars magna fidelitatem nunquam juravit. Si rex ob eam cauſam ſolutus erit, erit et populus. Quæ autem pars populi jurabat, non regi ſolum, ſed regno et legibus jurabat, à quibus rex factus eſt, et quidem eatenus tantùm regi, quoad is leges obſervaret, *quas vulgus*, id eſt, communitas ſive plebeius ordo *elegerit*. Stultior enim ſit, qui legum noſtrarum loquelam ad puriorem ſemper latinitatem exigere velit. Hanc clauſulam, *quas vulgus elegerit*, Carolus, antequam coronam acciperet, ex formula juramenti regii eradendam curavit. At, inquis, *ſine regis aſſenſu nullas leges vulgus elegerit*; eoque nomine duo ſtatura citas, unum Anni xxxvii. Hen. vi. c. xv. alterum *decimo tertio*, Edouardi iv. c. viii. Tantùm autem abeſt quo minùs eorum alterutrum in libro

ſtatutorum uſquam appareat, ut annis abs te citatis, neque rex iſte neque ille ullum omninò ſtatutum promulgaverit. Tu fidem jam perfugarum; ſtatuta tibi dictantium, eluſus querere dum alii tuam admirantur impudentiam ſimul et vanitatem, quem non pudebat iis in libris verſatiſſimum videri velle, quos inſpexiſſe nunquam, ne vidiſſe quidem tam facilè argueris. Clauſulam autem iſtam jurisjurandi, quam tu perfrictioris balatro *commentitiam* audes dicere, *regis*, inquis, *defenſores fieri poſſe aiunt*, ut in aliquot antiquis exemplaribus extiterit, *ſed in deſuetudinem abiiſſe, quod commodam ſignificationem non haberet.* Verùm ob id ipſum majores noſtri illam clauſulam in hoc regis jurejurando poſuere, ut ſignificationem tyrannidi ſemper non commodam haberet. In deſuetudinem autem ſi abierat, quod tamen falſiſſimum eſt, quis neget multo meliori jure revocandam fuiſſe? fruſtra, ſi te audiam: quippe *in regibus* mos ille *jurandi qui hodie receptus eſt, cæremonialis eſt tantùm.* Atqui rex, cum Epiſcopos aboleri oportuit, per illud jus jurandum non licere ſibi cauſatus eſt. Atque ita ſacramentum illud ſanctiſſimum, quoties ex uſu eſt regis, vel ſolidum quiddam et firmum erit, vel inane tantùm et *cæremoniale.* Quod ego vos obteſtor, Angli, etiam atque etiam animadvertatis: et qualem eſtis regem habituri, ſi redierit, vobiscum reputetis: non enim in mentem veniſſet unquam huic Grammatico ſceleroſo et extraneo de jure Regis Anglorum velle ſcribere, aut poſſe, niſi Carolus ille extorris, diſciplina patria imbutus, unaque illi monitores ejus profligatiſſimi, quid hac de re ſcribi vellent omni ſtudio ſuggeſſiſſent. Dictabant huic illi, *totum Parlamentum proditionis in Regem inſimulari poſſe*, vel ob hoc ſolùm, quòd *ſine aſſenſu Regis declaravit omnes eſſe proditores qui arma contra Parlamentum Angliæ ſumpſerunt; vaſſallum ſcilicet regis eſſe Parlamentum*; juſjurandum verò regium *cæremoniale tantùm* eſſe, quidni

vaſſallum etiam? Ita neque legum ulla ſanctitas, neque ſacramenti ulla fides, aut religio, quicquam valebit ad cohibendam à vita atque fortunis veſtrum omnium vel libidinem effrænati regis, vel ultionem exacerbati: qui ita inſtitutus à pueritia eſt, ut leges et religionem, ipſam denique fidem vaſſallari ſibi, et ſervire ſuis libitis arbitretur debere. Quanto præſtabilius eſſet, vobiſque dignius ſi opes, ſi libertatem, ſi pacem, ſi imperium vultis, à virtute, induſtria, prudentia, fortitudine veſtra indubitanter petere hæc omnia, quàm ſub regio dominatu incaſsùm ſperare? Certè qui ſine rege ac domino parari hæc poſſe non putant, dici non poteſt, quàm abjectè, quàm non honeſtè, non dico quàm indignè, de ſe ipſi ſtatuant: quid enim aliud niſi ſe inertes, imbecillos, mentis inopes, atque conſilii, corpore atque animo ad ſervitium natos, fatentur eſſe? Et ſervitus quidem omnis homini ingenuo turpis eſt; vobis autem poſt libertatem Deo vindice; veſtroque marte recuperatam, poſt tot fortia facinora, et exemplum in regem potentiſſimum tam memorabile editum, velle rurſus ad ſervitutem, etiam præter fatum, redire, non modò turpiſſimum, ſed et impium erit, et ſceleratum: parque veſtrum ſcelus illorum ſceleri erit, qui ſervitutis olim Ægyptiacæ deſiderio capti, multis tandem cladibus ac variis divinitùs abſumpti, Liberatori Deo pœnas tam ſervilis animi dedere. Quid tu interim, ſervitutis conciliator? *Potuit*, inquis, *rex proditionis et delictorum aliorum gratiam facere; quod ſatis evincit legibus eum ſolutum fuiſſe.* Proditionis quidem, non quæ in regnum, ſed quæ in ſe commiſſa erat, poterat rex, ut quivis alius, gratiam facere: poterat et quorundam aliorum fortaſſe maleficiorum, quanquam non id ſemper: an ideò qui maleficum ſervandi nonnunquam jus quoddam habet, idem continuò omnes bonos perdendi jus ullum habebit? Citatus in curiam, eamque inferiorem, reſpondere non tenetur, niſi per procuratorem, rex; an ideo in Parlamentum citatus ab

univerſis non veniet? non ipſe reſpondebit? *Conari* nos ais *Batavorum exemplo factum noſtrum tueri*, atque hinc, ſtipendio ſcilicet metuens quo te Batavi luem atque peſtem alunt, ne Anglos infamando etiam Batavos altores tuos infamaſſe videaris, demonſtrare cupis quàm *diſſimile ſit quod hi et quod illi fecerunt.* Quam ego collationem tuam, quanquam in ea quædam ſunt falſiſſima, alia, ne ſalario fortaſſe tuo non ſatis litares, palpum olent, omittam. Negant enim Angli opus ſibi eſſe ut exterorum quorumvis exemplo facta ſua tueantur. Habent leges, quas ſecuti ſunt, patrias, hac in parte, ſicubi terrarum aliæ ſunt, optimas: habent quos imitentur, majores ſuos, viros fortiſſimos, qui immoderatis regum imperiis nunquam ceſſere; multos eorum intolerantius ſe gerentes per ſupplicium necavere. In libertate ſunt nati, ſibi ſufficiunt, quas volunt leges, poſſunt ſibi ferre; unam præ cæteris colunt antiquiſſimam, à natura ipſa latam, quæ omnes leges, jus omne atque imperium civile non ad regum libidinem, ſed ad bonorum maximè civium ſalutem refert. Jam præter quiſquilias et rudera ſuperiorum capitum reſtare nihil video; quorum quidem acervum cum ſatis magnum in fine congeſſeris, neſcio quid aliud tibi volueris, niſi hujus tuæ fabricæ ruinam quaſi præſagire. Tandem aliquando poſt immenſam loquacitatem rivos claudis; *Deum teſtatus te hanc cauſam tuendam ſuſcepiſſe, non tantùm quia rogatus, ſed quia meliorem nullam te potuiſſe defendere conſcientia tibi ſuggeſſit.* Rogatus tu in res noſtras tibi alieniſſimas, nobis non rogantibus, te interponas? Tu populi Anglicani ſummos magiſtratus pro authoritate proque imperio ſibi commiſſo quod ſuum munus eſt in ſua ditione agentes, nulla injuria laceſſitus (neque enim natum te eſſe ſciebant) indigniſſimis verborum contumeliis laceres, libroque infami edito proſcindas? A quo autem rogatus? An ab uxore, credo, quæ jus regium, ut perhibent, in te exercet; quæque tibi,

quoties libet, ut illa Fulvia, cujus, ex epigrammate obſcœno, centones modò conſuiſti (*p.* 320.) *aut* ſcribe *aut pugnemus* ait: unde tu, ne ſigna canerent, ſcribere malebas. An rogatus fortaſſe à Carolo minore, et perditiſſimo illo peregrinantium aulicorum grege, quaſi alter Balaamus ab altero Balacco Rege accerſitus, ut jacentem Regis cauſam, et malè pugnando amiſſam maledicendo erigere dignarere? Sic ſanè fieri potuit; niſi quod hoc ferè interfuit; ille enim vir ſagax aſino inſidens locutulejo ad execrandum venit; tu aſinus loquaciſſimus inſeſſus à fœmina, et ſanatis quos vulneraveras Epiſcoporum capitibus obſitus, apocalypticæ illius beſtiæ parvam quandam imaginem exprimere videris. Sed ferunt pœnituiſſe te hujus libri, pòſt paulò quàm ſcripſiſſes; Bene profecto habet; tuam itaque ut teſtere omnibus pœnitentiam, nihil tibi prius faciendum erit, quàm ut pro libro tam longo unam tantummodò literam adhuc longam ex te facias. Sic enim pœnituit Iſcarioten illum Judam cui ſimilis es; idque novit puer Carolus, qui crumenam idcirco tibi, inſigne illud Judæ proditoris, dono miſit, quòd primùm audierat, et poſtmodùm ſciebat, te Apoſtatam eſſe et Diabolum. Judas ille Chriſtum prodidit, tu Chriſti Eccleſiam; Epiſcopos Antichriſtos eſſe docueras, ad eos defeciſti: quos inferis damnaveras, eorum cauſam ſuſcepiſti: Chriſtus omnes homines liberavit, tu omnes ad ſervitutem redigere conatus es: ne dubita, poſtquam in Deum, in eccleſiam, in omne genus hominum tam impius fuiſti, quin te etiam idem exitus maneat, ut deſperatione magis quàm pœnitentiâ ductus, tuique pertæſus, ab infelici tandem arbore pendens, ſicut et par ille tuus olim, medius crepes; illamque malefidam et fallacem conſcientiam, bonorum et ſanctorum inſectatricem, ad deſtinatas tibi quandoque ſupplicii ſedes præmittas. Hactenus, quod initio inſtitueram ut meorum civium facta egregia contra inſanam et

lividiſſimam furentis ſophiſtæ rabiem, et domi et foris defenderem, juſque populi commune ab injuſto regum odio, ſed tyrannorum, Deo bene juvante videor jam mihi abſolviſſe, neque ullum ſine reſponſo vel argumentum: vel exemplum, vel teſtimonium ab adverſario allatum ſciens prætermiſi, quod quidem firmitatis in ſe quicquam, aut probationis vim ullam habere videretur: in alteram fortaſſe partem culpæ propior, quod ſæpiuſculè ineptiis quoque ejus, et argutiis tritiſſimis, quaſi argumentis, reſpondendo, id iis tribuiſſe videar, quo dignæ non erant. Unum reſtat, et fortaſſe maximum, ut vos quoque, ô Cives adverſarium hunc veſtrum ipſi refutetis; quod nullâ ratione video poſſe fieri, niſi omnium maledicta veſtris optimè factis exuperare perpetuò contendatis. Vota veſtra et preces ardentiſſimas Deus, cum ſervitutis haud uno genere oppreſſi, ad eum confugiſtis, benignè exaudiit. Quæ duo in vita hominum mala ſanè maxima ſunt, et virtuti damnoſiſſima, Tyrannis et ſuperſtitio, iis vos gentium primos gloriosè liberavit; eam animi magnitudinem vobis injecit, ut devictum armis veſtris et deditium regem judicio inclyto judicare, et condemnatum punire primi mortalium non dubitaretis. Poſt hoc facinus tam illuſtre, nihil humile aut anguſtum, nihil non magnum atque excelſum et cogitare et facere debebitis. Quam laudem ut aſſequamini, hac ſola incedendum eſt via, ſi ut hoſtes bello domuiſtis, ita ambitionem, avaritiam, opes et ſecundarum rerum corruptelas, quæ ſubigunt cæteras gentes hominum, oſtenderitis poſſe vos etiam inermes media in pace omnium mortalium fortiſſimè debellare; ſi, quam in repellenda ſervitute fortitudinem præſtitiſtis, eam in libertate conſervanda juſtitiam, temperantiam, moderationem præſtiteritis. His ſolis argumentis et teſtimoniis evincere poteſtis, non eſſe vos illos, quos hic probris inſequitur, *Perduelles, latrones, ſicarios, parricidas, fanaticos*; non vos ambi-

tionis aut alieni invadendi ſtudio, non ſeditione, aut pravis ullis cupiditatibus, non amentia aut furore percitos regem trucidaſſe, ſed amore libertatis, religionis, juſtitiæ, honeſtatis, patriæ denique charitate accenſos, tyrannum puniiſſe. Sin autem, quod, bone Deus, ne unquam ſiveris, aliter in animum induxeritis, ſi in bello fortes, in pace turpes eritis, qui manifeſtum ſenſiſtis numen vobis tam propitium, hoſtibus tam grave, neque exemplo tam inſigni et memorando ante oculos poſito, Deum vereri, et juſtitiam colere didiceritis, quod ad me attinet, concedam ſanè, et fatebor, neque enim potero negare, ea omnia quæ nunc maledici et mendaces de vobis peſſimè aut loquuntur aut ſentiunt, vera eſſe: voſque multo iratiorem brevi tempore experturi eſtis Deum, quam aut infenſum inimici veſtri, aut vos benignum et faventem et paternum, præ cæteris omnibus terrarum orbis gentibus hodiernis, experti eſtis.

Joannis Philippi Angli Reſponſio

Ad Apologiam *Anonymi* cujuſdam tenebrionis pro Rege et *Populo Anglicano* infantiſſimam.

COntra famoſum Anonymi cujuſdam Libellum, in quo Senatus Populuſque Anglicanus turpiſſimis convitiis lacerabatur, quem jam vulgo notum eſt, Salmaſii Grammatici infame opus fuiſſe, prodiit nuper Joannis Miltoni Angli pro Patriâ ſuâ defenſio. Liber ſanè probus, omniumque doctorum virorum judicio domi foriſque multùm approbatus. Qui cùm talis eſſet, exſpectabatur quidem vel Salmaſii ipſius, vel alius alicujus viri literati reſponſio. Illarum certè partium magni intererat electum aliquem et diſertum virum ad cauſſam ſuam jam diu laborantem et ruentem adhibuiſſe. Cùm ecce demum ex omnibus illis rumorum montibus, quos aſſiduè fama noſtras ad aures afferebat, tandem prorepit exiguus iſte mus, qui miſerè ſtridens rodit tantummodò, aliud quidem nihil agit; vel, ut veriùs dicam, inanes quaſdam mortiunculas captat, dentemque in dente fatigat, authorem certè non lædit, ejus autem argumentorum vim et acumen nè aſſequitur quidem. Mirati primùm ſumus quis eſſet; nomen enim ignobile, futilitatis certè ſuæ conſcius, celat. Cúm verò libellus ejus, macri neſcio cujus et jejuni ingenii indicium, perlectus eſſet,

ſtatim, tanquam in ſpeculo, virum conſpeximus.
igitur ſit, pòſt videbimus. Hoc verò jam ta-
ıon poſſum, hominem quendam valdè obſcurum,
em eum eſſe apparere ; qui tamen arrogantiâ ſuâ
laciiſque fretus, ut morientem et penè defunctam
ſui cauſſam aliquantulum reſuſcitare videretur,
numque animos jam ſedatos, et judiciis Dei ſta-
ıcquieturos iterum commoveret atque irritaret,
Omnipotentis voluntati, ſummæque juſtitiæ ſe
nere (quam ille tàm inſignibus et mirandis iræ
xemplis in regem, regiſque fautores editis, om-
; vult eſſe notam) et ſupremos reipublicæ noſtræ
iſtratus accuſare, convitiiſque indigniſſimis infa-
auſus eſt. Veruntamen ita obtorpeſcit, tam in-
; eſt, tamque ſomniculoſum ſe glirem præbet, ut
ſimum cauſſæ ſuæ jam languentis, et in totum
perditæ omen præ ſe ferat. Omnium enim de-
imam atque iniquiſſimam certè cauſſam illam
ſe eſt eſſe, quâ in defendendâ fautores ejus non
ı armis, verùm etiam ratione et argumentis infe-
; ſint. Meritò igitur cùm talis eſſet, ab ipſo
ɔno neglectus et contemptus eſt. Multo enim
nior ab omnibus exiſtimabatur, quàm ut ſpectata
acundia limati illius atque culti authoris ad eru-
ſterquilinia, rapidamque loquacitatem tam effræ-
tque ſtulti blateronis refutandam deſcenderet.
m nè inter ſuos perfugas inanis iſte rabula ſe ven-
:t et aliquid magnum, vel quod uno ſanè pran-
dignum ſit, ſe ſcripſiſſe crederet, equidem cùm
.triam pietate, tum inſtauratæ nuper Libertatis
nos amore ductus, necnon illi etiam viro mihi
er obſervando, quem iſte inſectatur, multis Offi-
levinctus, pati non poteram, quin hujus ineptiſ-
nebulonis petulantiam retundendam mihi, nè
us quidem, ſuſciperem. Quemadmodum igitur
ani olim Tirones in paulum ſe primò gladiis et
exercebant, ita ego in hunc caudicem ſtylum

acuere et ingenii vixdum pubeſcentis rudimenta deponere haud incommodè me poſſe confido. Cum adverſario enim tam inſipido et vulgari, exiguo ſaltem quivis ingenio, et eruditione quantumvis leviter imbutus, etiam de improviſo congredi ſine periculo poterit. Priùs igitur quàm opus ipſum aggrediar, operæ pretium videtur, authorem hujus Apologiæ illuſtrem, ſi diis placet, et diſertum, in occulto tamen latentem inveſtigare. Sunt, qui dicunt nomen illi Jano eſſe, obſcuro homini et bonarum literarum rudi, ex illo grege legulejorum, quos pragmaticos vocant. Verùm cùm meminiſſem bifrontem eſſe Janum, alterum ſincipitium in ejus occipitio quærendum mihi eſſe ſtatui. Itaque alteri ſincipitio nomen, uti ego indiciis quibuſdam comperi, Brammalo eſt. Is librum nuper ſtylo atque ſenſu huic penè geminum ſcripſit Anglicè in Εἰκονοκλάστην, cujus et hunc fœtum eſſe haud temerè plures autumant. Virum igitur, quanquam et hic vultum in occipitio gerit, ſi libet, cognoſcite. Nam, ut ipſe profitetur, Theologiæ doctor eſt, et Epiſcopus Hibernienſis. Is cùm ab ineunte ætate homo diſcinctus et ebrioſus, epiſcoporum, qui tunc in Angliâ dominabantur, luxum, opes, ambitionem ante oculos haberet, inediâ preſſus et latrantis ſtomachi inſtinctu, nihil ſibi utilius eſſe duxit, quàm ut ſacerdotis munere indutus, Eccleſiam, tunc quidem lupis omnibus patentem, invaderet; et conciunculis aliquot ad illorum temporum pravitatem compoſitis inſtructus, quas de ſcripto recitandas circumferre ſolebat, nobilium hominum menſas, et ſacellani pinguem aliquam mercedem, ſiqua ejuſmodi offa ſe obtuliſſet, ambiebat; ubi cœnis quàm lautiſſimis, precibus quàm breviſſimis uterentur. Inter alios Derbiæ comiſi ſe clanculùm offerebat. Tandem verò nequitiis coopertus, benevolentiam et favorem comitis Straffordiæ, proregis in Hibernia, quem multiplicis nomine perduellionis totus populus ad ſupplicium

tandem poſcebat, aſſentationibus et impudentiâ turpiter aucupatus eſt. Ille hominem ſe nactum eſſe ratus ad omnia facinora paratum, quique populum adulatoriis et aulicis concionibus ſuis ad ſuſcipiendum ſervitutis jugum paratiorem redderet, Epiſcopum eum Derrienſem in Hibernia creavit. Jam verò poſt expulſos Reges et Prælatos, ad priorem, vitæ inopiam redactus, rurſus eſuriens, *Curium* nunc *ſimulat qui Bacchanalia* modò vixit, utque pietatis obtentu cunctam rabiem in eos effunderet, qui et ipſum et cæteros iſtiuſmodi latrones ovilibus Eccleſiæ opimis expulerunt, ſpe etiam nonnulla ampliorem aliquem Epiſcopatum, mendaciorum ſuorum et audaciæ præmium ſub minore Carolo devorandi, pellem ovinam induit, nil præter pietatem et ſanctimoniam præ ſe fert; ita tamen, ut oblonga Lupi cauda infra inſtitam Sacerdotalem facilè appareat.

En virum egregium præ cæteris qui apologiam pro rege et Populo Anglicano ſcribendam ſibi ſumit. Age verò, pro *rege* ut libet. Sed quid tu pro *populo Anglicano*, qui Dominum tuum Straffordium, hoſtem Populi acerrimum meritis pœnis affecit, teque peſſimum ejus in Eccleſia Hibernienſi ad omnia ſcelera miniſtrum pari ſupplicio affeciſſet, niſi aut fuga aut obſcuritas tua eorum manibus, qui Dominum plectebant, te furem eripuiſſet. Cur etiam apologiam *pro Populo?* An pro iis qui Regem puniverunt? haud credo; dices, pro iis qui regi favebant periodus? At illi id non requirunt, ut qui, factâ pace, modicè multati, ſua jam bona ſecurè poſſideant, ſuamque fidem Reipublicæ noſtræ obſtrinxerint. Unde tua iſta Apologia aut abſurda planè eſt, aut nimiùm intempeſtiva. Verùm tu is homo es, qui titulum iſtum libri tui, utpote ſpecioſum, vel cum maxima quavis abſurditate arripere voluiſti. Contra *Johannis* ſcilicet *Polypragmatici* defenſionem. Sic ejus nimirum contra Claudium Anonymum, ſatis concinnè quidem dictum,

ſi Claudium cum Anonymo conjunxeris, inſulsè imitaris. Verùm non is Polypragmaticus eſt, qui libertatem laudat, tyrannos damnat, civium ſuorum rectè et decorè facta defendit; ſed tu potius, tuique ſimiles verè ſic dici debent, qui cum Eccleſiaſticos eſſe vos profiteamini, et Eccleſiam veſtrâ Polypragmaticâ perdidiſtis, et rerum civilium adminiſtrationem nihil ad vos pertinentem perpetuò contubatis. Sed cauſa ſuberat gravis cur ſcriberes, credo, contra *defenſionem* Miltoni *deſtructivam*.

Brammale dic nobis cujum pecus? anne latinum?
Non, verum monachorum, illi ſic rure loquuntur.

Cognoſcite jam hominem in illa nempe barbarie Scholaſticorum quàm in clarorum authorum puritate et ſapientia verſatiorem, quorum lucem veſpertilio iſte ferre nunquam potuit. Unde demum prodeat Apologia iſta videamus. *Antverpia;* hoc enim ſolum præclarus iſte Proteſtantium Epiſcopus, aſylum, ut videtur, invenire ſibi potuit, inter Jeſuitarum et Monachorum catervas, quibuſcum tales pſeudepiſcopi libentiſſimè eſſe ſolent. Rectè igitur meo judicio et ſe dignè faciunt Proteſtantes exteri, qui turbatores iſtiuſmodi errabundos ſuis cœtibus abigunt. Saltem non auſus eſt apud ullam Batavorum civitatem hoc ſuum opuſculum typis mandare, veritus ne Illuſtriſſimi Fœderatorum Ordines, ut Salmaſii nuper ſui libellum publicè damnârunt, ita ſe quoque extorrem et erraticum nebulonem multò ſeveriùs punirent. Quod illis quidem in laudem atque honorem, huic meritò in opprobrium cedere debet.

Jam ad lectorem quædam præfatur, et pauca ſanè, ſed quæ ſtultitiam hominis et ignorantiam illiteratam plus nimio prodant. Queritur *unam tantum* Salmaſii *impreſſionem*, idque *magna cum difficultate in lucem erupiſſe;* ejus autem libri quem Miltonus ſcripſit, *tot eſſe exemplaria, ut* neſciat *cui lectorem remitteret.*

Itaque nihil hîc reperio, cur non amico noſtro gratulemur, Salmaſium falsè rideamus. Annon hæc ſatis ad arguendam cauſæ tuæ fœditatem viſa ſunt? Miltonum omnes cum favore et plauſu te ipſo teſte legunt; Salmaſium abjiciunt, nihili faciunt. His tua pervicacia adeò non movetur, ut omnes idcirco *mortales veritatem odiſſe, mendaciorum et convitiorum amore flagrare*, impudentiſſimè accuſes, ipſe interim non Apoſtolus, non Propheta, neque Evangeliſta, ſed ſcortator et heluo ſatis notus, et ganeonum duntaxat Epiſcopus. Vos verò lectores, quos non humaniter appellat, ſed in ipſo exordio tam petulanter perſtringit, tam docti reprehenſoris veſtri imprimis ſenſum, deinde literas vereri jam diſcite; primùm enim ait Miltoni defenſionem *invidiosè elaboratam*, deinde tot excuſis exemplaribus approbatiſſimam eſſe fatetur; hæc ſanè apud omnes qui Latinè intelligunt pugnantia ſunt. Tum *tot ſunt*, inquit, *illius exemplaria, ut neſcio cui lectorem remitterem.* Satiùs tu quidem, qui vel primâ paginâ ſolœciſmos evitare non potes, ad Orbilii cujuſvis flagra remittendus es, apud quem nulla poteris apologiâ uti, quin omnes te pueri virgis et ferulis pulchrè depexum atque ornatum dimittant. Verum te jam primò auguror hac in parte haud rarò peccaturum, qui tam rem manè incipis. Neque lectorem ſtultè alloqui ſatis habes, ſed eô etiam ulteriùs audaciæ proceſſiſti (quo vitio ignorantia maximè laborare ſolet) ut Leidenſi Academiæ celeberrimæ ineptias tuas fœtidiſſimas Epiſtola etiam ſtultiſſimè ſcripta dedicare auſus ſis. *Alumnum* te Academiæ *quondam* fuiſſe affirmas. Tune verò Academiæ ullius unquam alumnus, cujus infantiæ propemodùm illiteratæ quemlibet vel in agris ludum literarium puderet? Leidenſem autem *alumnum* fuiſſe unquam te dicere audere, dubium tibi ne ſit, quin illa Academia vehementiſſimè indignetur; majori enim contumeliâ urbem illam afficere non potes, cujus te *quondam alumnum* fuiſſe prædicas; quanquam illud

quondam, ſi unquam fuit, multorum poſtea annorum crapulâ in luſtris atque popinis jam diu proluiſti. Sed et tu *eorum tutelam expetis*. Hominum ſtupidiſſimè, tutelam tu tuæ barbariæ in Muſarum domicilio quæris, quarum hoc ipſum munus eſt, vinctam barbariem catenis in terras ultimas exterminare: neſcis medios dilapſus in hoſtes. Saltem dum Academicos alloqueris, ſimula te literatum quempiam eſſe, vel ad punctum temporis, ſi potes. *Salmaſius*, ais, *mihi anſam præbuit qui, tamen omnibus arripuit*. Quænam iſta balbuties eſt? Fac modo Academia, quam interpellas, te intelligat alumnum ſuum, vix credo annotinum. *Nec calamum*, inquis, *in manum ſumere auderem* (ſapuiſſes tu quidem ſi auſus non fuiſſes) *niſi Miltoni amentia me invitum provocâſſet*. At ille te non magis provocavit, quàm qui prætereunt importunum et improbiſſimi oris canem, quem inani latratu inſequentem ita contemnit, ut vix fuſte te dignetur aut calce. *Quid verò*, inquis, *ac extero qui inter inhoſpitales Caucaſos vitam degit, expectari poterit?* Nihil ſanè: Expectationem tu noſtram minimè fefelliſti: neque certè erat opus ut te inter Caucaſos vitam degere faterere, lingua te tua, ipſique mores barbarum clamitant, Tuaque illa Caucaſea *poma* ſi dare velles, ſcito omnes Alcinoos magnoperè aſpernari. Ad Academiam quereris inter alia, quòd *Banauſi et Mechanici in pulpitum aſcenderunt*. Perdoctus tu quidem et idoneus, qui Banauſos, et Mechanicos in pulpitum aſcendentes inſecteris, qui pariter atque illi Grâmmaticæ rudis, haud illis magis pulpitum declinare potes. Poſtremò *Alienigenam te Anglum* appellas. *Id* quidem rectiſſimè: Aliena enim ſentis, aliena loqueris, quidni alienigenam te Anglum eſſe dicas, id eſt ſpurium, quem Angli veluti purgamentum ſuæ Patriæ atque piaculum jure quidem ad Caucaſos ablegârunt.

In Præludium ad Præfationem.

IN præludiis eſſe ſe exiſtimat vir gravis; ludos ut videtur Epiſcopales mox editurus. Favete ſpectatores Ludioni Epiſcopo. Verum putaret quis hominem non prologum agere, ſed in ipſo Proœmio Oreſtem inſanum aut Athamanta ſaltare. *Ne inſaniens Cacodæmon Joannes Miltonus, &c.* O mitem et manſuetum! quàm non iracundè, quàm humaniter exorditur! quod aliis, quamlibet furentibus, extremum malidicentiæ eſt, id huic pro levi tantùm præludio habetur. Sed hoc novum non eſt: Sic enim Phariſæi olim, veri ejus progenitores, Chriſtum ipſum à Cacodæmone agitari dicebant; ut nemo vel hoc vel pejus in ſe dici, præſertim ab hoc Epiſcopo verè Diabolico, moleſtè ferat. Offenditur imprimis quòd Miltonus Reipubl. inſignia, quemadmodum Salmaſius regis in fronte Libri poſuit. Hæc ille poſita ibi ait tanquam fœnum in cornu, *ut cuncti ſibi caverent*; quid hoc ad alios neſcio. Te verò Brammale non miror fœnum in cornu uſque adeò horreſcere, quoties tot tua adulteria animo revolvis. Omitto deinde quæ de cruce furcifer atque etiam delyra ſtultiſſimè delyras: et certè præludia profeſſus, nihil aliud niſi nugas agis. *Parlamentum et Concilium ſatis ætatis habent ſeipſos armis defendere.* Atqui tuum erat potiùs cogitare, ſatiſne ætatis haberes Latinè ut poſſis id ipſum ſcribere. *Sed ringit illum Salmaſius*, vel ut poſteà perdoctè ſanè emendavit, *ringit ille pro Salmaſio* (menda an emendatio vitioſior ſit, lectorum eſto judicium) *peregrinos veretur; num tu credis quod tot nefanda, &c.* Væ tibi Priſciane! nam ſolœciſmos hîc non ſingulos, ſed turmatim effundit. Quàm verò Peregrinos vereatur Miltonus, et imprimis illum Thraſybombomachidem

Salmaſium, qui libros ejus perlegerit abundè nôrit. *Ego*, inquis, *libertatem peto à libero ſuo populo Anglicano, ut quod in re tanti ponderis liberè ſentiam, liberè proferre poſſim.* Tune ut quicquam quod liberum ſit liberè proferre poſſis, mancipium aulæ fœdiſſimum, Straffordii Famulus et miniſter, gulæ etiam atque inguini turpiſſimè ſerviens Epiſcopus? Quem populus opinor Univerſus de libertate concionantem veluti obſcœnum portentum abominaretur; vel etiam lapidibus obrueret, aut ſiquid mitius, ecquis huc vincula et compedes, exclamarent; ut Romani olim, Claudii quodam aulico ad concionandum miſſo, *Io Saturnalia* repentè clamabant. Nam ſervis Romæ, niſi feſtis Saturnalibus, liberè loqui non licebat. Nos, inquis, *ſuper dejectos cantando epiniceia triumphamus.* Rectè quidem ſuper hoſtes qui propter commoda quædam ſua cum tyranno conjurati, patriam ad ſervitutem redigere conabantur: et epinicia nos quidem minimè omnium ſuperbè cantamus, Deo ſemper gloriam tribuimus, Verùm quid ſibi volunt *epiniceia* tua, Bardocuculle? An quia tam ſtrenuè pergræcari ſolitus es, Græcè idcircò intelligere te putas? *angit* Miltonum, inquis, *quod Salmaſius extraneus aliquam notitiam caperet illarum rerum, quæ nunc ſiunt in Anglia:* non quòd *notitiam caperet*, ſed quòd rerum nihil ad ſe pertinentium arbitrum ſe faceret, veritatem turpiſſimis mendaciis perverteret, quos non nôrat, in eos convitiis et contumeliis inveheretur. *Fures*, inquis, *lucem timent.* Tu igitur fur omnium peſſimus qui lucem times et nomen celas. Sacra etiam impuris manibus attrectas. Prov. 29. Cùm boni regnant, populus gaudet; cùm mali dominantur, populus dolet: eâ de cauſsâ cùm Carolus dominabatur, populus dolebat. Quod omnes ſatis meminerunt. Neque leve ſignum eſt, eos jam gaudere, bonis remp. gerentibus; Carolum enim Filium, etiam cum exercitu jam venientem, et libertatem, quâ incedit, omnibus pollicentem,

tanquam hoſtem averſantur ubique, et fugiunt, vi etiam et armis cum ſumma alacritate propulſant.

Quàm autem ſis ineptus nunquam clariùs perſpicitur, quàm cùm de te loqueris, ut hîc. *Fateor*, inquis, *ut huic veteratori reſpondeam, me multò inferiorem bonis omnibus et adjumentis vitæ ſpoliatam.* Quibuſnam bonis? Sî bonis animi, doctrinâ et ingeniô ſis inferior, cur non parem tibi congreſſum potiùs quæſiviſti? Sed is puto es, qui eſſe doctum, eſſe eloquentem nihil aliud niſi eſſe divitem exiſtimes: ut bonis externis et vitæ adjumentis ſpoliatus ſi ſis, Doctrinâ quoque et ingeniô ſpoliatus tibi videare. Ain' verò tu *bonis omnibus ſpoliatum te eſſe?* Callidus nimis es et vafer, cupis celare divitias tuas, verùm non potes. Indicabo ego te et facultates tuas. Præter illa bona, quæ erepta tibi eſſe dicis, reſtat adhuc tibi, non enim celabis, ingens, eoque ingentius, quòd nemo tibi eripiet, ſolœciſmorum peculium; in eo genere divitiarum, neminem te locupletiorem cognovi. Extorrem præterea te eſſe queritaris; Vah quàm indignè! Ut perſpicias igitur quàm ſum pro te ſollicitus, eſt in Cilicia oppidum, Soli, antiquum, ut perhibent, et ſatis amplum; illuc omnes qui ſolœciſmos tam ſtrenuè facere ſolent, coloniam ducunt; Sarcinas igitur quàm primùm collige, eò enim te, tuaſque omnes facultates ſuadeo transferas. Permagna ibi te latifundia, mihi crede, manent, immò niſi fallor, Solœcorum omnium principatum facilè unus obtinebis. Verùm quod nullum tibi unquam fuit (ſi ingenium dicis quo inferiorem te factum fateris) id tibi nos ſcilicet eripuiſſe inſimulas. Cùm te contrà ab adverſario multas dictiones, et aptè uſitata ab eo verba ineptè ſuffurari non pudeat. *Superbire* Miltonum ait, *nominibus ſuis et titulis in Frontiſpicio ſuſpenſis.* Quæ ille nomina præter ſuum, quos ille titulos in Fronte Libri ſuos poſuit? An ideo ſuperbus, quia ſe ſui neque nominis neque cauſſæ pudebat? Hæccine tibi *Phylacteria* ſunt *Salmaſium*, inquis,

Miltonus, *tanquam anonymum convitiis et ſcommatibus ſcurrilibus perſequitur.* Multò certè ſermonis lepore et facetiis in hominem jocatur, tu ſcurrile quicquam ab eo dictum nequis oſtendere. *Sed ſeculo venturo Omnes Miltoni hoc nomine miſerè vapulabunt, ne fortè* (id eſt ejus loquelà, niſi fortè) *judicet mundus, &c.* Quicquid de Miltonis ſeculo venturo fiat, tu vates ventriloquus et infantiſſimus fide nullâ es dignus. *Sed nil novi viros optimos nomina ſua reticuiſſe.* Nempe quia tu ità facis. *Sic ſanctus Paulus ad Hebræos*; ſcripſit enim ad Nationem ſuo nomini infenſiſſimam, de rebus admodum novis et parum creditis; tu verò Populo Anglicano, tu exteris tibi et cauſſæ tuæ, ut ipſe ais, minimè iniquis, de re notiſſimâ, et apud omnes gentes, ut idem ais, receptiſſima, et tamen malè tibi conſcius nomen occultas. *Sic Beza.* Rectè meminiſti, ſcripſit enim *Vindicias contra tyrannos*, quas tu inter *veritates* illas, *quæ, ut nunc temporis, vix hiſcere audebant*, recenſes. *Virtus*, inquis, apud nos *vitio vertitur*, Quia Brammali ſcilicet virtutes, ebrietas, voracitas, alea, ſcortatio vitia habentur. *Sed Cantabrigia et Oxonium ſuis invictis declarationibus ſe ab hoc crimine liberârunt.* At invictæ illæ Declarationes fatuitatis et væcordiæ facilè evincuntur: Academiarum enim non erant, ſed Prælatorum factionis, quæ ibi reliqua erat. Rectiùs nunc ſapiunt Academiæ. *Genevam*, inquis, *Deodatus* hoc crimine *liberavit*. Solus fortaſſe ſenſum ille ſuum, non totius Academiæ judicium explicavit. *Leidam quoque Salmaſius.* Non Leydenſis tamen, ſed externus. Leidenſes libertate priùs recuperatâ, quàm literis clari erant.

Tot ergò doctorum et bonorum agmine circumvallatus, vix uno videlicet atque altero, *faciam rem non difficilem, cauſſam Dei omnipotentis dicturus*, Dei nimirum tui, hoc eſt ventris, aut Bacchi, qui tibi omnipotens eſt; cujus auſpiciis Brammalus

Grammaticus, Geometra, Miniſter, Alipta, Sacerdos, Augur, Scœnobates, Medicus, Magus, omnia novit. Brammalus eſuriens, in cœlum, juſſeris, ibit.

Sed eodem credo ſucceſſu, quo Grammaticatur, Nam *in tantam crevit audaciam, ut quicquid libet dicere, licet*, hæc ejus ſyntaxis eſt. *Sed* Miltonus *monarchiam è mundo tollere laborat.* Dic ubi? Omnibus enim populis ſemper hoc liberum reliquit, ſive monarchiam vellent, ſive aliam regiminis formam; tantummodò nolentibus imponi noluit. Ad ſolœciſmos tuos redeo, qui jam vix intermittunt; *Quidni Salmaſio non pepercit rabula? Videtur tamen ſua canina ferocia catenis vinctus vel potiùs vinciendus, qui omnes undique mordit.* Unde tibi iſti nitores Orationis et lumina, Brammale? Fieri non poteſt, quin omnes obſcurorum virorum epiſtolas et loculos expilaveris. Crimini das Miltono, *quòd is in partem adjutorii* (ejus enim Barbariſmis utor) *Deum vocet.* Facis ut te decet Epiſcopum atheum et prophanum. Sed miraris *quâ fronte* Miltonus *auſus eſt dicere, ſe hæc, jubente Parlamento, evulgâſſe.* Primum Miltonus hoc nuſquam dicit; ſed dixiſſe finge, ut certè fingis, quid tu contra? *Si vera*, inquis, *narrat, ubi Brown, vel Elſing, vel Scobel, Clerici Parlamentariorum?* Næ tu homo verè minutulus es, et nullius pretii: Nihilne putas jubente atque etiam libente Parlamento prodire in lucem poſſe, niſi cui nomen Clerici Parlamentarii adſcribatur? Mirum eſt tot tibi nugas cogitanti non hoc etiam in mentem veniſſe, quod vulgò dicitur,

Clericus in libro non valet ova duo.

Præſertim cujus tu farinæ clericus es, qui mediocriter ſaltem latinè non intelligis; ſi enim intellexiſſes, non hæc ejus verba, *quæ authoritate Parlamenti ſcripta et declarata ſunt*, de ejus libro dicta exiſtimares, verùm

de publicis Parlamenti ſcriptis, et declarationibus paſſim editis. Neque te quicquam ex verbis ejus lucratum eſſe cenſiſſes, quamvis quod dixiſſe eum falsò accuſas, *factionem* rempubl. dixiſſet; factionem enim tam in bonum quàm in malam partem olim dici vel pueris notum eſt. Progrederis deinde, *Una factio erat et armis ſe tuetur (non jure) tui*, Quid tu hîc tibi velis? Si capis ipſe, bene eſt, ego quidem non capio. Ut nec ſequentia tua de *Parlamento ſuprema, Concilio ſumma, de Grammaticâ* denique *comparandi gradibus laborante.* Id te angit potiùs quòd Hierarchia tua gradibus laborat. *Hanc*, inquis, *honorem Deo ceditis, ut dum vos veſtris mundanis gaudeatis, nè minimam Religionis aut animarum earum ſuſcipere velle; palàm profitemini.* En iterum ſœdè ſolœcum! Sed ſane dignum eſt, ut tu, qui animarum cura quid ſit, nunquam ſciviſti, eam civili gladio commiſſam crederes. Nos verò, ais, *magno impetu proſternimus veæ religionis cultores*, Hoſtes quidem civiles et proditores, Religionis autem cultores Religionis causâ non proſternimus. *Salmaſium* deinde crepas: tace de Salmaſio, ille ſuos patitur manes, et in Suecorum aulâ jam diu friget. Sed Miltonus, ut omnes reſpublicas, et *Illuſtriſſimos etiam Hollandiæ Ordines* in partes ſuas pelliceret, *Illorum principi* oblatat. Advertite Hollandi, Principem nuper mortuum, veſtrum principem appellat, nec vos quidem liberos eſſe patitur. Cavete, dum licet, ne pervagante hujuſmodi aulicorum doctrinâ elatus, alter quiſpiam apud vos princeps ac Dominus ſuccreſcat. Tandem *Præludium* hoc grandi ſolœciſmo penè claudit, *hæreditarium regis imperium, cui totus populus per multos annos juratus conſentierunt.* Vos Lectores eruditi, quotquot literas humaniores amatis, præfantem hunc Bavium, immò barbarum, odio, quo dignus eſt, et ſibilo proſequimini.

CAP. I.

PRæludiis amotis fabulam expectabamus, promiſſas nimirum illas Miltoni confutationes. Et certè hoc ſenſu reverà fabulam agit; eorum enim quæ promiſit, nihil præſtat; ſed partim maledictis, partim inſulſis regiæ fortunæ miſerationibus totum hoc caput exhaurit. *Non ſum*, inquit, *tam audax Phormio, ut Salmaſio me comparārem, quàm Miltonus, qui ſe Salmaſio opponere auderet.* Næ tu Phormio quis fuerit in Comœdia parùm videris intelligerè. At quid ais? *Miltonum Salmaſio opponere ſe audere*, Grammaticorum Pyrgopolynici? Facinus ingens narras. *Nam ſi authoritate*, inquis, *dirimenda lis ſit, plus fidei uni Salmaſio, quàm mille millenis Miltonis omnes ingenui et docti darent.* At verò qui authoritatem vel Salmaſio vel Miltono dant, niſi quam eorum alteruter ratione et argumentis ſibi acquirit, ipſi neque docti, neque ingenui ſunt. Miltonum exteris ante hac ignotum veritas et ratio commendavit: Salmaſium inane nomen, et multæ Lectionis opinio commendare ſine ratione non valuit, quin ab amicis etiam ejus, et fautoribus longè inferior in hoc certamine ſit judicatus. Tu totam de patribus diſputationem ſatis callidè abs te amoves, ut quos nunquam conſulueris. *Miltonum in plurimis Salmaſio caſtigandum relinquis.* Munus profectò ſatis arduum Salmaſio reliquiſti, qui Miltoni reſponſum cùm legeret, ita, ut videtur, perculſus eſt et quatefactus, ut, ſolutâ alvo, in latrinam putem confugiſſe: Unde ſcripſit ad amicos, cacabundus in hæc verbā. *Ego iſtum Miltonum permerdabo et permingam.* Baliſtam ſatis validam in poſtico geras oportet, Salmaſi, qua merdas tam longè contorquere aut explodere te poſſe putas. Hinc eſt quòd tam fœtida meditantem jam diu in Aula

Sueciæ fœtere te dicant: Neque mirum eſt, ſi Sueciæ regina, quamvis opinione vulgi primùm decepta, nunc ſuo acri judicio compertum te et cognitum tam olentem Mœvium à ſe abjecerit. Ferunt alii, cùm paginam unam atque alteram reſponſi illius percurriſſet, furore correptum ſic ſubitò rodomontari cœpiſſe. *Ego perdam iſtum nebulonem et totum Parlamentum.* Hæc verba ipſius ad nos delata retuli; et ſanè ſi iſtiuſmodi homo eſt, non is idoneus qui caſtiget alios, ſed qui ipſe caſtigetur, in Phreneticorum potiùs gymnaſium deportandus. Progredere, *Prætermiſſis*, ut ais, *Oratoriis et veriſimilibus ex Cicerone, Ariſtotele, Euripide, Sophocle, et aliis Ethnicorum ſcriptis. Non enim Chriſtianis neceſſariò recurrendum eſt ad Ethnicos.* Neſcis ergò Salmaſium tuum hanc priùs affectâſſe viam? Miltonus eò tantùm adverſarium ſecutus eſt provocantem. Tu verò interim hypocrita ignaviæ tuæ conſulis, qui cum nullum ſanè bonum, aut facundum authorem unquam attigeris, id ſtudio pietatis non feciſſe te ſimulas. Miltonus aiebat, *pater nos genuit, non Rex.* Tu inde nomen patris à ſpecie ad numerum detorques, ut captiones hinc quaſdam et amphibolias frigidiſſimas conſuere poſſis; quas ne recitatione quidem dignas exiſtimo; adeo ſunt ineptæ et mucoſæ. *Si verò*, inquis, *rex juvenis uxorem ambiens Papam Patrem ſanctiſſimum appellaverit, non tam acri cenſura perſtringendus.* Sic Zimri juvenis Moabiſſam uxorem ambiens à religione vera defecit; an excuſatior idcirco eſt? *Probabile*, verò, ais, *eſſe quòd literam ſecretariis ſuis ſcribendam commiſit.* Eò magis culpandus, qui rem tanti momenti, quæque Religionem atque honorem ſuum in dubium vocare poterat, Secretariis tam minimè probis commiſerit. Verùm et nos *Regem Hiſpaniarum Regem Catholicum* appellamus. Iſtarum literarum exemplar æquum eſt te proferre, ſi potes, ſicuti nos Regis ad Papam protulimus. *Et quidni*, inquis, *Papam Patrem ſanctiſſimum*

appellaveritis, ſi in politicis vobiſcum ſentiret. Sic ſcurræ ſolent deprehenſi; quod ſe feciſſe conſtat, id alios facere velle calumniantur. Hos mores ſcurrarum lepidiſſimè depingit Plautus:

Nihil eſt profecto ſtultius atque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque perjurius
Quàm urbani aſſidui cives, quos ſcurras vocant;
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quicquam ſciunt,
Quod quiſquam animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt.
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen illi ſciunt.

Si hos vermes, ais, *Regum auribus inſidiantes, et velut intus exiſtentes, prohibent alienum, ut neminem ſibi fidelem audire poterat, Rex radicitùs extirpaſſet, etc.* Credo iſtos vermes et auribus et cerebro tuò inſidiantes, Grammaticæ rudimenta, ſiqua tibi inſculpta erant, penitùs exediſſe. Rurſus *Deodatum* affers, *qui regem noſtrum unicum Reformatæ Religionis defenſorem inſignivit.* At, inquam, longis abfuit Deodatus, quàm ut Carolum in cute nôſſe poſſet; ne dicam clauſiſſe oculos, ſi poſt Rupellenſes Reformatos tam à Carolo præclarè defenſos hoc dixerit. Sed pergis, *vobis qui Carolum è mundo ſuſtuliſtis, tandem redeundi patet via in Ægyptum, ex quo ægrè detinemini.* Eja Solorum decus, quàm te jam in municipio tuo Solenſi oblectas, à quo nemo te poſſit detinere, ne ſi furcâ quidem expelleret. Miltonus, ais, *nec locum, nec librum, ubi à ſe prolata*, è ſummorum Theologorum libris *inveniemus, exhibet.* At iſta loca Miltonus facilè protuliſſet, niſi ipſe Salmaſius adverſos ſibi pleroſque reformatos Theologos haud uno in loco faſſus eſſet; quæ tamen loca eorum ſcripta legentibus ita paſſim occurrunt, ut hinc tua potiùs ignorantia conſtet, qui neque illos, neque ipſum Salmaſium prælegiſſe videris. Jam *Davidis* exemplum omnibus notum narras. Rationes autem illas, quas attulit Miltonus, cur exemplum illud ad cauſam hanc non

pertineret, non attingis; tantummodò Unctum Domini, Unctum Domini ingeminas. Dic ſodes ergò, Eſtne omnis Rex unctus Domini? Omnis, ais, præſertim Chriſtianus. Cur ergò dux Joſua quinque unctos Domini uno die ſuſpendit? Nam Chriſtianos ſi dices non fuiſſe, ridiculum eſt; quandoquidem Chriſtianum profiteri, cùm ſit maleficus, neminem ſupplicio debito eximere poteſt. *David*, inquis, *viam nobis monſtravit tolerantiæ, ut Deo judici relinquatur, qui impœnitentem percutiet, ut morietur.* Quid me cogis? defeſſus jam penè ſum, Solenſes tuas delitias perambulando. Ad Davidem recurris; Salmaſio reſponſum erat eadem inculcanti, Davidem privatum privatas in jurias ulciſci noluiſſe. Tu Parlamentum omne privatum eſſe dicis, Regem Carolum, unctum Domini fuiſſe; nihil tamen horum probas, nihil ab adverſario dictum cum ratione oppugnas. *Si ex aura populari*, inquis, *diademata regibus auferenda, quis non vellet ſe ex infima plebe terræ filium potiùs eſſe quàm regem?* Id noli timere; utcunque non deeſſent reges Neque re, credo, hoc deterrebat, quò minùs Epiſcopatum turpiter ambires, quam vis populo inviſum. *At* Miltonus, ais, *dum poteſtatem populi in reges ſuos imprudenter prædicat, reges omnes eſſe tyrannos inſtruit.* Sic ſanè ut lex inſtruit homicidas, quia vetat.

Jam Troja maneret, ais,
Conſilio Priami ſi foret uſa ſenis.

At verò noſter Priamus, vel Paris potiùs, non Trojæ uſus conſilio, ſed Helenæ ſuæ, et ſe perdidit et regnum ſuum. Jam ordine perrupto ad nonum puto vel decimum caput excurris. Miltonum, ais, aſſeruiſſe, *nullum membrum Parlamenti abſque proprio conſenſu in judicium vocari poſſe, Regem* autem tu ſaltem *membrum* Parlamenti eſſe dicis. Præproperè tu quidem id ibas petitum, quod nuſquam erat, neque á quoquam, quod memini, unquam dictum. Hoc etiam reſponſum

: Regem, cùm quinque Membra poſcerèt, fal-
um eſt; quòd ex illa re geſta ſatis liquet. *Noſti,*
s, *quòd niſi à ſiccariis veſtris impeditus populus eſſet,*
: *è veſtris manibus eripuiſſent.* Verùm quos tu
lum eſſe exiſtimas, nos non putamus. An verò
ɔrum gregem illum perditum, totieſque domi-
populum appellas? Nos ita non exiſtimamus:
ɔello, quod ipſi intulerant, jus populi amiſerunt.
ɔnum graviter accuſas, quod dixerit, Salmaſium
s mortem ineptè plorantem, legentium neminem
riſtiorem reddidiſſe. Non ergo in Miltonum,
ſtolidiſſimas Conducti ploratoris nænias culpam
rre debes.

:n' moveat quippe, et cantet ſi naufragus, aſſem
:otulerim.—Verum, nec nocte paratum
ɔrabit, qui me volet incurvaſſe querelâ.

ri patientia, inquis, *ferunt Epiſcopi convitia tua.*
:oporum ſanè patientia omnibus nota eſt. Hîc
quaſi interno dolore perculſus, magno fervore et
u, Epiſcoporum Cæremonias et ambitiones aſ-
: contendis. Unde apertius licet conjicere, te
ımalum lurconem illum, quem antea diximus
qui Epiſcopos combibones, et commeſſatores
belli civilis faces, tam gnaviter defendis. *Quot*
:it Hippia mœchos, inquis, *innumerabiles ſunt.* At
ɔ magis innumerabiles, quot Brammalus fecerit
has. *Sed Rex noſter ais, Templa noſtra decenter*
ıit, et honoravit in honorem Dei, nunquam in equo-
ſtabulos convertebat. Nunquam, mihi crede,
pla veſtra tam *decenter ornavit*, quàm tu Solorum
pla egregiis tuis ornaſti ſolœciſmis, quorum
ımenta ſanè ſempiterna nunquam interibunt. Te
n omnes ſolœci, te patronum tam prædarè de
nunicipio meritum colent poſthac in ſecula, et
:abunt; in memoriam etiam eloquentiæ tuæ tam
ıæ, non Scholas diſcipulis tuis, ſed *ſtabulos* dica-

bunt. Regem autem veſtrum aio minimè omnium *Templa* ornaſſe, ſed ipſum potius in equorum ſtabula, atque in haras etiam convertiſſe, dum tot immundos prælatos, tot porcos Epiſcopos, te denique ſpurciſſimum in Eccleſiam introduxit. *Regias* jam *partes agi* dicis, ſi Præſbyterianos graviùs incuſemus. Nec tamen Chriſtus ipſe et Apoſtoli, falſos Evangelii Doctores, fratres ſubditicios, Religionis prætextu Eccleſiæ inſidiantes, mitiùs olim increpabant. An ergò dicta eorum aut ſcripta *digladiari in ſe invicem* dices, quòd ſuos vel labentes, vel deficientes à fide atque integritate liberrimè reprehenderent? *Ubi Mutatur forma reipublicæ ex Monarchia in aliam, non datur ſucceſſio, etc.* Non hunc Miltonus ſolùm, ſed Salmaſius *obicem Carolo ſecundo* poſuit; ejus enim verba ſunt, ſi advertiſſes. Verùm tu, aut cæcus aut demens, in ſocios pariter ac hoſtes incurris. *Tantâ*, inquis, *illorum aſtutiâ omnia obliterata ſunt, ut conclamatum eſt, de viribus humanis; Sed nos qui per fidem in Deum expectamus reſurrectionem futuram, etc.* Apage ſis temulente. Quid tibi aut vinolentiis tuis cùm fide, quem ſi pocula tua majora ita conſopirent, ut reſurgere nunquam poſſes, feliciùs profectò conſultum tibi foret. *Scires libenter quid per populum* velimus. Scirem ego viciſſim, quid Romani per Senatum Populumque Romanum voluerint. Quæris *quod remedium reſtet populo contra tyrannidem Parlamenti.* Tum id quoque dicam, cùm cauſæ quid erit; nunc ſupervacua ne quære.

CAP. II.

DEfinierat Salmaſius, regem *Deo ſolo minorem, legibus ſolutum; ſi noſtram rempub. ſic definiret aliquis*, conſenſuros nos eſſe ais; qui tamen Regis illam definitionem oppugnavimus. Inſtitutum hoc tuum eſſe video, cùm refutare nihil

ı, poſſe ſaltem calumniari. Et *qui penetrabit* ɔni *ſcripta*, inquis, *nil præter barbariem et in-n inveniet*. Dirumpi ergò neceſſe eſt te, qui tot doctos et probos de Miltoni ſcriptis longè aliter e, invitus quotidie cernis. Barbariem verò tu ıam impudentiſſime? quem præter linguæ fa-ɛm, cùm ſenſus belluini et ſtupor, tum etiam s in ipſa vaſtitate Barbariæ natum atque nutritum ınt. Utcunque tamen ſiquid affers audiamus. *ıs ſupremum vocat Regem*. Supereminentem qui-ɾocat; idque vulgari potiùs loquendi more, quàm politico, pro eorum captu ad quos ſcripſit. Sic ul Romanus ὕπατος eſt vocatus, id eſt ſupremus, ıodò et Poloniæ Rex, et Dux Venetiarum ſupre-ɾocari poteſt; qui tamen, ſi politicas rationes actiùs inire volumus, et multorum inſtituta regno-ſupremi non ſunt. Ita igitur ſupremum vocâſſe n Apoſtolus cenſendus eſt, ut tamen leges cujuſ-ɛentis, et jura, et reipub. formam inviolatam eſſe :. Et certè non tam ſupremus quis ſit, docet aut cat, quàm quas ob cauſas et quatenus obedientiam ıpremis, ſive præſidibus præſtare debeamus: id ɔnus copiosè explicuit; tu neſcio an tuæ conſci-væcordiæ, conſultò prætermittis. *Quaſi*, inquis, *ıta Athenis tyranni non plus poterant in damnum i, quàm unus ſi maximè tyrannus eſſe voluerit*. At ım ego contrà, nullus unquam fuit unus, *ſi nè tyrannus eſſe voluerit*, quin tyrannos non tri-ſolùm, ſed trecentos, atque etiam multò plures mnum populi conſtituere ſoleret: fruſtra igitur no, ſive Monarchâ, tyranno melius populo fore s: nullus enim in republicâ tyrannus unquam fuit, quin plurimos ſibi adſciſcere tyrannos ne-habuerit. *Rex ſi abutetur*, inquis, *poteſtate ſua ɛni detrimentum, à ſuis ſubditis impediri poteſt et* Rectè concedis: ſed quouſque impediri poſſit beat non dicis. Poteſt enim tyrannus eouſque

procedere in detrimentum regni, ut niſi vim vi repellamus, eumque pro hoſte habeamus, impedire nullo modo poſſimus. Concedis igitur ipſe, et fruſtra contendis veritate victus, ſed videri concedere non vis, pertinaciæ ſtudioſior, quàm veritatis; nam quod impediri ais tyrannum debere, *non in judicium trahi et capite plecti vel ab uno vel ab omnibus*, ſed *Dei judicio relinquendum eſſe*, nugæ ſunt, et gratis dictæ; quæ ſingula, non affirmanda, ſed probanda tibi reſtant. Vis Monarchiam reipublicæ formâ eſſe perfectiorem. Id nos in præſentia non agimus. Tua tamen argumenta, quoniam vacat, videamus. *Introductam à Deo* dicis *in ultimum et præſtantiſſimum remedium populo toties ab inimicis ſubacto ſub judicibus.* Primùm cur illud præſtantiſſimum remedium non primò potiùs, quàm ad ultimum adhibitum fuerit, cùm Deus Rempub. ſuam quàm præſtantiſſimis legibus formaret; deinde cùm Iſraëlitæ Regem peterent, pòſt annos circiter quadringentos ſub judicibus exactos, ſi Monarchia præſtantiſſimum illud remedium Deo viſum eſt, cur ab eâ diſſuaſerit populum ſuum ac deterruerit, ſolum. Cur denique petentes eos peccati graviſſimi reos fecerit, fac quæſo intelligamus: *quod Theocratiam*, inquis, *rejicerent*, nempe ſub judicibus. At verò illi non minùs in Monarchiâ Theocratiam retinere poterant, ac debebant: ſin minùs, tu Monarchiam dum præſtantiſſimam eſſe dicis, non Theocratiam, ſed Atheocratiam cave dixeris; in qua Deus tàm præſens regere ſuum populum quàm ſub judicibus non potuit. Certè ſi gubernantibus illis Theocratiam in Republica fuiſſe dicis, ut certe fuit, haud aliâ gerendæ Reipublicæ formam præſtantiorem, ut ſunt res mortalium, invenire quiſquam poterit. *Reſpondeat mihi*, inquis, *tuus Populus Anglicanus, utrùm ligneo Caroli jugo excuſſo, aliquam miſeriarum relaxationem inveniant.* Reſpondet itaque jugum ſe Caroli ferreum à conſcientiis ſuis depuliſſe, jugum idem

Epiſcoporum; ſua vectigalia, ſuoſque cenſus non nunc ulicæ luxuriæ, et libidinibus, ſed vincendis hoſtibus t propagandis imperii finibus ultrò ſe impendere. *eges*, ais, *Moſi et regibus à Deo datas quibus regant pulum; num populo lex data, ut Reges regeret?* Imò apertè leges tàm Moſi et regibus, quàm cætero opulo ſunt datæ, ut tàm ſe, quàm populum regerent; minùs, ita ut regerentur ab aliis, ut ne lex Dei ivis mortalium fruſtra daretur. *Quis gerit*, inquis, *adium? populus?* Immò populus per Magiſtratum, em ſive unum ſive plures ex omni ſuo numero ele-rit. Neque ullas propterea confuſiones, quas me-is, excitari neceſſe erit, *Si vel vedem*, inquis, *figeres*, regibus actum erit, δὸς ποῦ στήσω καὶ τὴν γὴν κινήσω. tinam pedem ipſe tandem figeres Silene, ſi Bram-alus, es. Nam nos locum, ubi ſtes ebrius, dare n poſſumus, quin ea quæ fixiſſima ſunt et firmiſſi-a, tibi in gyrum moveri, et cum cerebro tuo ſem-r madente circumnatare videantur. *Quis te*, in-is, *juramento Regi præſtito liberare potuit?* Jura-entum ipſum, quo Regi non propter Regem, ſed ipublicæ cauſâ obſtricti fuimus; quam cùm perdi-m iret, et ſuum ipſe priùs jusjurandum violavit, et ſtrum ſolvit. Nihil enim naturæ, nihil rationi aut ntium juri contrarium magis eſſet, quàm ſi Regi sjurandum ſuum violare ad libidinem liceret, populus rvare fidem ad perniciem ſuam teneretur. *Ut dicto dientes Moſi fuimus, ita erimus tibi, modo Deus tecum , quemadmodum fuit cum Moſe.* *Sic* Reubenitæ ad hoſuam. *Conditionem hîc nullam* vides *expreſſam.* Ad nticyras ergò naviga, aut domi crapulam edormiſce; as mihi crede, nihil expreſſius videbis, neque tam ultè interrogabis, *quid ſi Deus Joſuam deſereret*, ſed id ſi Joſua Deum deſereret: Tum enim quid facturi ſent Reubenitæ, tibi reſpondebimus. *Nutare mihi ede jus Regium videtur.* Hoc de jure regio, prout Sal-aſius deſcribit, dictum eſt. Neque eſt hoc *Monar-*

chiam legitimam in Carolo trucidare, quod tu toties invidiosè et paraſiticè vociferaris. Nunc quod minimè es, vatem ſcilicet et concionatorem piiſſimum multis deinceps verbis agere cupis; dumque adulterum videri te metuis, profers adulterinum, *Digitum Dei agnoſcimus et veneramur punientem ingratum populum.* At populo benè eſt et proſperè, quem tu nequicquam ingratitudinis accuſas-tu potiùs Dei digitum agnoſce, te tuoſque unà cum omnibus tyranni fautoribus inſigniter punientem. *Nondum*, ais, *Hiſpania et Pontificii velum abduxerunt.* Quid nobis Hiſpaniam et Pontificios toties immeritò objicis; qui non ignoremus Carolum tuum minorem in Belgio commorantem legatos ad Papam miſiſſe, ut vel ab ipſo Antichriſto Rex reformatus contra patriam et reformatos, auxilium imploraret. *Perſecutio*, inquis, *jam in Anglia maxima eſt, quæ fuerat à tempore quo populus aliquis inhabitabat.* An major eâ quam Brammalus in Hiberniâ nuper excitavit, qui curiam Inquiſitionis conſcientiis hominum tam infeſtam et tyrannicam, primus omnium in Hiberniam introduxit. Te verò illum ipſum fuiſſe ſequentia clariùs oſtendunt. In hoc enim jam totus es, ut Eccleſiaſticam tyrannidem defendas. *Nam quod tanta*, inquis, *jam patimur, hæc eſt ratio præcipua, quod in aliquibus Anabaptiſtarum et cæterorum omnium ſciſmaticorum clamoribus viam concedentes, uno dato abſurdo ſequuntur infinitæ.* Ipſiſſimus hic Brammalus ille antiquum obtines, qui reformatis omnibus ſciſmaticorum nomine infamatis omnem conſcientiæ libertatem adimere perpetuò ſtudebas. Nunc illorum importunitati, id eſt conſcientiæ, etiam nonnulla unquam conceſſa fuiſſe graviter doles. *Reges Anglorum judicari poſſe à ſuis ſubditis* Miltonum ais docere, *exemplo pravorum temporum, et jure à ſapientibus damnatis chartis obſoletis, et ob multas corruptiones meritò explosis.* Quid iſto hominum genere abſurdius aut impudentius? quærunt modò

nô jure, quâ lege factum quidque à nobis ſit, ſi le-
es non recitamus, contra eas feciſſe nos judicent; ſi
ges noſtras proferimus antiquas, ratas, atque notiſ-
mas, hi ſtatim *obſoletas et meritò exploſas* eſſe aiunt:
ec tamen quo tempore exploſæ aut abrogatæ fuerint,
ſquam oſtendunt. Ita, dum tyrannidem ſine autori-
te aſſerere cupiunt, et vetera et nova pariter reji-
unt. *Quidni*, inquis Uzzias Rex leproſus *à Sacer-
otibus templo deturbaretur, cum Deus lepræ probandæ,
leproſi omnis excludendi poteſtatem et mandatum ſa-
rdotibus dederat.* At verò idem Deus, lex eadem
nnis malefici puniendi poteſtatem et mandatum
agiſtratibus dederat, neque magis tamen leproſi re-
is exturbandi, quàm malefici regis puniendi vel hîc
el illîc mentio facta eſt. Si lepræ judicio regem
eimi non vis, quia nominatim non excipitur, eâdem
ertè ratione neque ullis aliis legibus aut judiciis re-
em exemeris. Sed video quid agitis, ut regem
namvis veſtrâ ſententiâ ſupremum, vobis tamen ſa-
erdotibus ſubjiciatis, utque rex in populum abſoluto
que ſupremo dominaretur imperio, vos ſacrificuli
upremo ſuperiores eodem imperio dominaremini in
egem. *Conſenſus*, inquis, *populi et inauguratio tantum
junčta neceſſaria fuêre.* Hoc in Saule, Davide, ejuſ-
ue poſteris concedo, de quibus nominatim creandis
Dei mandatum præceſſerat. Tu idem de Carolo aut
llis ejus majoribus oſtende. *Rex*, ais, *nunquam pe-
igit cum populo ut illi eum caſtigarent ſi aliter quam
nè regeret.* Neque populus cum rege pepigit, ſe
li quicquid collibitum eſt facienti, in perniciem
am obtemperaturos. Neque verò in privato quovis
ngrapho, ullus unquam pepigit ut creditoribus lice-
et, ſi is debitum non ſolveret, lege in eum agere, et
a carcerem conjicere, ejuſque bona poſſidere, quoad
lenè ſibi ſatisfactum eſſet. Hæc et iſtiuſmodi quæ
ccidere nollemus, in pactionibus et fœderibus vel
onoris cauſâ vel boni ominis conſulto non exprimi-

mus; quia cùm paciſcimur, talia nunquam eventura optamus; quæ etiam ſine monitis intelligere per ſe quiſque et cavere debet. Tu hic tritum illud ingeris; per me reges regnant; fatemur, ſicut et per eum ſunt, agunt, et moventur omnia: Tu *modo peculiari*, inquis. Tu, inquam, de tuo hoc dicis, autoritatem verbi divini nullam affers. Subjicis, *alioqui cui ſini illa præcepta obedientiæ in novo Teſtamento.* Quoties tibi reſpondebitur, obedientiam abſurdam et irrationabilem in novo Teſtamento non præcipi; ſed qualis ea, et quibus, et quam ob cauſam præſtanda ſit, luculentiſſimè doceri. Qui habet aures, audiat. *Qui repugnant*, inquis, *damnabuntur, quod procul dubio nunquam minaretur Apoſtolus, ſi privatorum tantùm rationem vel paucorum habuerat.* Quaſi verò multi privati ſine Magiſtratuum authoritate ſeditioſi eſſe non poſſint; quid hoc ad populum cùm Magiſtratibus et Parlamento contra tyrannos arma ſumentem? *Hoc honore Deus dilectos ſuos decoravit, ut Gentium Reges vinculis coercerent, etc.* Id fieri dicis *Evangelicis non legalibus catenis.* Inſipidè prorſus. An vindicta ergò ſic exercetur in gentes? An ferreæ compedes Evangelii vincula ſunt? quas Pſalmus ille regibus et proceribus minatur. Tu hoc, ut ſoles, de Sacerdotibus, non de bonis Magiſtratibus et populo intelligi vis, qui pontificale quoddam regnum tuorum in omnes laïcos futurum ſomnias. *Iſraëlitæ*, inquis, *quia regem rejecêre, à Salmanſore in Captivitatem ſunt abducti. Judæi, qui regi Rehoboamo fideles manſerant, ſub illius tutela ſecuri vivebant.* Hiſtoriam ſacræ Scripturæ ſi conſuluiſſes, non neſcires Hieroſolymas ſub ipſo ſtatim Rehoboamo à Seſako Ægyptiorum rege captas, et Theſauris ſuis ſpoliatas, longè priùs quàm Iſraëlitæ in captivitatem abducerentur. *Jeroboamo Deus decem tribus aſſignavit, quod de veſtra repub. nobis non conſtat.* Tam nobis, inquam, de noſtra repub. quàm vobis de veſtro Carolo: Immò longè

plùs. *Veſtros*, inquis, *Capnomantes et Entheos pro Dei vatibus non recipimus.* Neque nos te præſertim aleatorem, Ebrioſum et Scortatorem Epiſcopum: cujus vaticinia hoc capite ſolœcorum floribus ornatiſſima in gratiam tui ſtudioſorum, nequid tàm emuncti authoris deſideraretur, huc in fine congeſſimus. *Ariſtocratia nonnunquam cachiſtocratia dicenda.* Tàm Orthographicè hoc abs te quàm Etymologicè eſt dictum, ſiquidem duo contraria ſimul vera eſſe poſſunt. *Spes nulla reſtat ut in priſtinam felicitatem reſtituamur. Nec dubitamus quin plus apud Deum valebunt miſeriæ noſtræ. Regibus potius mandâſſet Apoſtolus populo obedire ne ſolio ſuo dejiciantur. Non dicimus quin reges tenentur. Velut defeſſi reformatæ Religionis; In aliquibus illis viam concedentes, uno dato abſurdo ſequuntur infinita, etc.*

CAP. III.

Duobus capitibus à tergo relictis. Etiamne à fuga incipis, tergiverſator? At nos non tergum, ſed frontem, ſed nomen etiam tuum fronti inſcriptum maluimus. Manedum igitur, obverte faciem illam inſignem Brammàleam, non ferri, ſed vini vulneribus ſauciam, gemmulis cæruleis, rubeolis, purpureis et purulentiſſimis bullatam atque diſtinctam; nam quibus te quiſquam telis, niſi ſi raphanis fugientem inſequatur mœchum, neſcio. Sed fortaſſe more Parthico fugiens ſoles tela conjicere: Conjice ergò. *Qui populo*, inquis, *poteſtatem gladii aſcribit, populum impunem relinquere neceſſe habet; quis enim populum puniret leges tranſgredientem?* Fateor, ſiquidem univerſus peccat, nam univerſum punire populum, ne Rex quidem aut ſolet aut poteſt. Non magis ergò neceſſe eſt populum impunem relinquere, ſi populus, quàm ſi Rex poteſtatem gladii ſolus habeat; cùm in ſtatu populari pœnis æquè obnoxius quiſque ſit atque in Monarchiâ. *Liturgiam proſli-*

gavimus. Miſſale ſcilicet Papiſticum, paucis admodum mutatis, ex Latino duntaxat Anglicè editum, unà cum Epiſcopis qui tam fraudulenter eam et Papiſticè concinnàrunt, quid ni profligaremus? nam et aliam, ut fateris ipſe, ſubſtituimus, magis videlicet Orthodoxam, et verbo Dei conſentaneam, ut, qui requirit, habeat, ſi neceſſe eſt, quâ ſalubriter poſſit uti. *Subjecti eſtote propter dominum, quamobrem? quia conſtituitur poteſtas à Deo ad ultionem facinoroſorum, etc. At Rex, cui ſubjecti eſſe jubentur, etat Nero vel Claudius.* Generalem doctrinam de Magiſtratu, quis ſit aut eſſe debeat, tradit Apoſtolus, deque obedientia, quare Magiſtratui præſtanda ſit, quod tibi ſatis ſit. Nero an Claudius regnaverit, nihil refert; define tandem nugis iſtis nos obtundere. *Judæorum,* inquis, *cæremoniis et lege judiciaria liberamur.* Incaſsùm igitur tu tantoperè laboras, ut nos regii apud illos impeii exemplo in ſervitutem regibus addicas. *Utcunque,* inquis, *de Dei inſtinctu gloriamini, ad tribunal divinum ſiſtendi, reſpondebitis, etc.* Quid alii tunc reſponſuri ſint, ne ſit tibi curæ. Tu, quid de alea, de ſcortis, de ebrietate Epiſcopali reſpondebit Brammalus, ipſe cogita. Poteſtates non legitimas, ſed quaſcunque intelligi, ais, ab Apoſtolo, quia Deus præfecit Saulem et cæteros malos Reges Judæis. At verò Paulus de poteſtate loquitur, quam et ſummè legitimam deſcribit; non loquitur de viro, qui, à Deo licet electus, ſi poſtea nequiſſimus evadit, et poteſtatem exercet longè aliam, atque à Deo accepit, et cui duntaxat nos illic obedire jubemur, id ſibi, non Deo imputandum erit. *Veriſimilius,* inquis, *quòd Anglia Carolo filio debellandi, tandem in crepitum putidiſſimum et ridiculum erupturi ſint.* Videſne jam ut Deus, omnium rerum arbiter, omen hoc tuum, ventriloque, in te tuoſque avertit? Videſne ut ipſe tuus Carolus in crepitum evanuit, immò ipſe crepitus fieri putidiſſimus optares, dummodô ex hoſtium manibus hoc pacto

labi queat. *Supponemus*, inquis, *tuam rempubl. in tyrannidem degenerare, non teneris obedire illorum poteſtati?* Concede tu priùs, ſi Rex in tyrannum degeneraret, non teneri te Regi obedire; tum nos ſatis naturè tibi de republica reſpondebimus. *Potuit*, inquis, *Apoſtolus dixiſſe bonos Magiſtratus.* At verò ita dixiſſe, ex deſcriptione Magiſtratûs quam ibi poſuit, apertè liquet. *Sed nullo*, inquis, *argumento fortiùs vincitur regis Poteſtas, quàm quod Apoſtoli mandant nullis conditionibus limitatam.* At rurſus inquam, ipſa poteſtatis deſcriptio, quæ copioſiſſima ibi eſt, conditiones ſapienti abundè ſuppeditat. *Rex*, inquis, *à Deo miſſus quantumvis malus ferendus, cætera mala in pœnam veniunt.* Quaſi verò Rex etiam malus in pœnam non veniret, quod tibi toties in ore eſt, *remediis* idcirco vel tuo judicio *auferendus*. *Multum*, inquis, *Miltono debent Orthodoxi, quòd tam ridiculam opinionem iis aſſignaret, populum ſcilicet univerſum Regi ignaviſſimo eſſe parem.* Magno ſanè acumine mendacium hoc vibras; ſed parum inde lucraris. Miltonus enim populum non ſolùm parem Regi, ſed ſuperiorem ſemper affirmavit. Hoc loco ſententiam ſuam non profert, Salmaſium tantummodò perſtringit, quod ex ſorboniſtarum ſcriptis populum Regi vel parem eſſe negaverit, quem ſuperiorem dixiſſe oportuerit. Veùm ità miſerè cœcutire ſoles, ut in Salmaſium pro Miltono impetum ſæpiuſculè facias. Hæc præter ineptias denſiſſimas, quas infra omne reſponſum eſſe judico, confutationum tuarum in hoc capite ſumma eſt; unde otium nobis hîc etiam tam pingue accidit, ut rurſus vacet elegantias hominis nitidiſſimas gleba ſolorum ubere natas ad ornandas Solœcorum porticus et ſpatia decerpere. *Tuba ſonitum incertum edit, ut nemo ſe ad colendum Deum præparare poteſt. Non dubitamus quin multi Religionem Chriſtianam amplexi ſint. Tanquam nulla erat malorum principum poteſtas. Non quin Deus omnia ita diſpoſuit. Si enim ad populum*

provocandum (ut vos primò feciſtis ut omnia confunderetis) nemo per diem integrum imperare poterat. Omnes patres nullius æſtimat. Sed utinam tam humaniter cùm Carolo agere voluiſtis. Populum contra Regem defendere ſuſcipis. Et alia hujuſmodi.

CAP. IV.

IN præcedentibus Miltonus Leo rugiens, qui Reges omnes devoraret, hic Draco occultè inſidians, et vulpeculam agit, nam quo lapidem non poteſt, vota jacit. Aut inſanit hic homo, aut verſus facit, novas chimæras, novas metamorphóσεις fingit ſibi lymphatus. Certè Miltonus ſi Leo rugiens vobis eſt viſus, facitis haud abſurdè, ut id ſponte fateamini. Te contrà Aſinum rudentem primâ voce agnovimus, teque riſu perinde et fuſtibus excipimus. *Semper*, inquis, *populum in adjutorium vocat Priapus in horto.* Quod Priapus in horto, id Brammalus in Sacello. Veriſſimum hoc eſſe tota ferè Hibernia non ignorat. *Quos populus*, inquis, *creat, ſi nulla Dei ratio habeatur, potiùs obedientiam ab iis poſtularet, quàm illis præberet.* Præter illa quæ prùs reſpondi, qualem requirat obedientiam Apoſtolus, ſcias inſuper, Apoſtolos non toti Romano Senatui et Conſulibus, neque magno ullius gentis Concilio, aut ullius Regni Ordinibus conventus legitimos peragentibus obedientiam præcepiſſe, ſed privatis et ſingulis. Rex verò, ut noſti, ſingulis quidem major, univerſis verò minor eſt. Beneficia deinde Caroli in Populum enumeras, quæ nulla unquam extitere, ſed damna potiùs et detrimenta, et ſumma planè dedecora. *Unctum Domini*, inquis, *vel Chriſtum Domini ſi dicas Chriſtianum non tam intereſt.* Atqui Salmaſius Saulem Chriſtum Domini nuncupaverat. Tibi ut videtur, Saul non ſolùm inter prophetas ſed inter Chriſtianos eſt.

Dicitur autem, 1 Reg. 11. Salomon obdormivit, et Rehoboamus regnavit loco ejus. Et hoc, inquis, dicitur, *antequam Populus Sechem venit ut illum Regem facerent.* Hoc verò non aliter dictum fuiſſe, quàm ut Hiſtoriæ ſeries manifeſtior eſſet, ex primo ſequentis capitis verſu apparet. Populus enim Sechemum venit, ut Rehoboamum Regem conſtituerent, vel regnare facerent; ut eſt Hebraïcè; ergò antea certè aut non regnavit, aut in Judæa tantùm. *Populum*, inquis, *per incendiarios fuiſſe incitatum: videlicet Jeroboamum et Comites ſuos.* At verò Jeroboamus non populum, ſed Populus illum incitavit. Jeroboamus enim, audita Salomonis morte, adhuc in Ægypto morabatur. Sed Iſraëlitæ mittentes accerſiverunt eum, 1 Reg. 12. Miraris *impudentiam* ejus qui affirmaret, *non vocari rebelles qui in Roboamum arma ſumpſerunt.* Tuam potius non impudentiam ſolùm, ſed impietatem demiror, qui eos rebelles appellare auſus ſis, quos Deus eo ipſo loco fratres ſui populi nominavit. At inſtas, ibidem etiam dictum eſſe, *ſic rebellavit domus Iſrael à domo David.* At verò verbum hîc *rebellavit* mitiùs intelligi pro quacunque defectione, neque in malum ſenſum rapi debet. Propterea vertunt alii *defecit*, non *rebellavit;* cujus enim defectionis authorem ſe Deus ipſe profitetur, ſcriptura malam et illicitam proculdubiò non dicit. Sic Ezechia verbo non minùs duro rebellâſſe in Regem Aſſyriæ dicitur; quod tamen ejus factum Deus etiam auxilio cœlitùs miſſo approbavit. Deus Iſraëlitis Regem petentibus graviter iratus eſt, quamvis regis petendi, ſi vellent, ex lege Moſis jus habuerit? Tu, *num iraſcitur Deus*, inquis, *Populo petenti quod ad illos jure pertinet.* Id, inquam, facilè poteſt fieri; nihil enim obſtat quo minus id ad populum jure pertineret, et tamen iraſci Deus illis meritò potuit, quod cùm in eo quod optimum erat acquieviſſe penes ipſos eſſet, deterius quod erat anteponebant. Affirmas *Deum graviore pœna*

puniiſſe rebelles Iſraëlitas, quippe, *veram ſui cognitionem ab iis abſtuliſſe*. At ubi id unquam legiſti, Nugator, Iſraelitas illam defectionem Idololatria luiſſe, cùm Deus ipſe Jeroboamo mox rebellaturo bona omnia pollicitus ſit, ſeque illi Iſraëlitas traditurum eſſe, ſi ejus præceptis auſcultaſſet, 1, Reg. 11. Sed Orthodoxi, inquis, *ſemper, cùm Carolo fuêre, nam quicquid moribus peccant nonnulli, inopia coacti, Religionem tamen reformatam non deſeruerunt*. Num verò veſtros Orthodoxos, cùm Rege ſuo, inopia coëgit gentes vicinas ebrio agmine, blaſphemo, libidinoſiſſimo ac ferociſſimo oberrare, omnique impietatis genere omnes Anglos, tanquam ſui ſimiles, infames reddere? *Nobiſcum* tua ſententia *vitulæ aureæ; vobiſcum menſa dominica, oratio dominica, ſymbolum Apoſtolorum, decem mandata*. Atqui ea ipſa ſacra quæ apud vos ſolos eſſe inaniter jactas, vobis, pro more veſtro ſuperſtitiosè et hypocriticè abutentibus, nihil aliud profectò quàm vitulæ aureæ ſunt. *Deum*, inquis, *ſibi contrarium ſtatuimus*. Quidni? An quòd Argumentum Salmaſii nihil valere oſtendit Miltonus, idcircone Deum ſibi contrarium ſtatuit. Dixerat Salmaſius, omnes Reges eſſe à Deo; Miltonus non omnes Reges, ſed omnes regendi formas, ſalutis causâ adhibitas, cujus etiam causâ populi conventus, comitia, et conſilia habentur. Ergo vel ipſius argumento non magis Regi licet reſiſtere populo propter Rempubl. convocato, quàm populo licet reſiſtere Regi à Deo ordinato, quandoquidem et populi conventus legitimi à Deo quoque ſunt ut Sechemi olim contra Roboamum fuiſſe teſtificatur ipſe Deus. *Utrum*, inquis, *ille tyrannus, qui viginti tribus annis regnans, neminem pro ſua voluntate mori coëgit; An vos qui inter decem annos Regem ipſum et plus quàm quingentos mille hominum trucidaſtis*. Quid ais, mille quingentos? numerum ſanè perexiguum narras; neque ullus unquam, credo, minori jacturâ bellum tam ſævum confecit. Profectò ſi tam

cires latinè quàm ſis malitiosè loqui, non quingentos nille, ſed quingenta millia, opinor te dicere voluiſſe. Quis verò Carolo pejor tyrannus, quis pœnâ dignior, ui per tria regna plus decies centena hominum millia artim Lanienâ illa Hibernica, partim bello iniquiſimo occidit. Negas quod ſuperiore argumento dicum eſt, regem non debere populo reſiſtere: negas opulum quicquam poſſe in Regem, quia populus, *nferior eſt*, Rex *ſuperior*. At memineris Regem naurâ ſuperiorem non eſſe, ſed conſenſu tantùm et ſuffragiis populi ad eam eſſe dignitatem evectus, publicæ alutis causâ; quo ab officio ſi planè deſciverit, ſuperior ſſe deſinit; quia cur eſſet ſuperior cauſa nulla ampliùs ſt. Cùm munus Regium perperam adminiſtraverat, b quod munus duntaxat, cùm unus è multis primò uerit, factus omnium ſupremus eſt. Ad id quod ixerat Miltonus, Non quod Deus juſſit tyrannum inerimi, ideo bonum erat; ſed quod bonum erat, idcirco Deus juſſit, tu reſpondes, *Cujus contrarium verum eſt. Nam quicquid Deus jubet, bonum eſt, et ideo bonum, quòd Deus jubet*. Doctum verò neminem hoc latet, Bonum in poſitivum et morale diviſum eſſe. Poſitivum ſt, quod antè indifferens, bonum tunc incipit eſſe, um à Deo jubetur. Morale verò bonum, æternum t immutabile manet, ſive Deus juſſerit, ſive non juſerit; bonum hujuſmodi eſt tyrannum perimi: ad uo facinus præclarum ducem illum Jehu, tum fortè ihil tale cogitantem, præ cæteris incitavit. Quod utem ais, *bonitatem à divina voluntate pendere*, erras, t cætera; bonitas enim non minùs de eſſentia Dei eſt, uàm ipſa Dei voluntas. Verùm de his nimis multa ùm ſtolido et idiota. Percurrimus in hoc capite uicquid argumenti vim ullam in ſe habere videatur, t bonis viris et intelligentibus quàm maxime ſatisfiat: æteris ejus ineptiis et nugamentis qui movetur, eum eque moramur, neque retinemus quo minùs in caſtra dverſarii noſtri tàm diſerti atque eruditi tranſire poſ-

ſit; his etiam floribus, ſapientiæ et judicii ejus cauſa, coronatus, quos Hortorum Solenſium cuſtos iſte ficulneus ſuorum fautorum capiti nectendos largiter paravit. Olfaciant modò priùs quàm ſuave olent. *Nil tam horrendum excogitari poſſit quin laudabile fiet. Populi conventus, comitia, plebiſcitus pariter à Deo. Non dicimus quin tyrannus impedire debet. Tu ad Antipodas ablegandus, Londini Conſtantinopolim. Coronam ad ſe jure pertinentem popoſciviſſe. Paſſa marem, miramur hyænam. Quos tamen rectius ſentiiſſe judicas,* cum multis aliis.

CAP. V.

Miſſis quæ initio hujus capitis trita jam et toties refutata ſtupidiſſimè regeris, venio nunc ad id, in quo levitatis arguis qui dixerit, jus ſucceſſionis naturâ nullum eſſe, eo quod *lex Dei primogenituræ legem tulit:* cùm divina autem lege conſentire legem naturæ dictum eſt. Tuum verò erat, non neſciviſſe, quantum inter ſe differant ſucceſſio in regnum, et ſucceſſio in patrimonium: principio enim regnorum, regnandi ſucceſſio non filio ſed digniſſimo cuique ſemper delata eſt; mox regum uſurpatio, non populi conſenſus filios regum dignioribus prætulit. Hoc etiam turpe et ſervile eſt, libera hominum capita inter poſſeſſiones numerare, qui profectò dum liberi ſunt hæreditate nemini obvenire poſſunt. Tuque jus hæreditarium, quicquid garris, ex lege Dei nunquam oſtenderis. Nam quod ſoli teſtatur Deus Davidi ejuſque poſteris dediſſe ſe, id univerſis accommodari regnis aut regibus nullo jure poteſt. *Jus,* inquis, *ſucceſſionis pacem et concordiam inter homines nutrit; eſt maxime naturale, ne continuis litibus mundus flagraret.* Hiſtorias ergo omnium gentium percurre; invenies in Monarchiâ diſcordias tetriores, bella ſæviora, idque ſæpius accidiſſe, quam in

Rebuſp. Haud rarò ipſi regum filii de ſumma rerum inter ſe bello acerrimo, mutuaque cæde contendunt. Unde apud Turcas, ubi jus ſucceſſionis abſolutiſſimum eſt, nihil ad pacem publicam magis conducere putatur, quàm filio natu maximo regnum ineunte, cæteros fratres interfici. Nonnunquam de ſucceſſionis jure manifeſtò non conſtat, hinc etiam bella ſæviſſima et maximè diuturna, quarum ſub Regno calamitatum noſtra imprimis Anglia teſtis eſſe poteſt. Ità neque Monarchia per ſe neque Reſpub. concordiæ parens eſt; ſed moderatus ubique civium animus et ambitione vacuus. Sed ſumma authoritas *uni contigit ordinis ſervandi gratiâ*. At ſi tyranno, peſſimus ille ordo qui omnem ordinem, jura omnia divina et humana pervertit. *Chriſtus*, inquis, *ſuos deputatos et vicegerentes in terris Regis poſuit*. Fatemur, ſi bonos, Tyranni autem quo poſſunt modo Chriſti vicem gerere? Interea non nos *contumaciæ*, quod ais, ſed tu impietatis tuæ Chriſtum vindicem expecta. Qui regnum Chriſti in terris violentum et tyrannicum blaſphemus audes exiſtimare. Vicarius enim, non Chriſti, qui ejus exemplum non imitatur, ſed diaboli eſt. Quod regem deinde confers cum patrefamilias, ſatis clarè oſtenſum eſt à Miltono, jus patris diverſiſſimum eſſe, et longè antiquius. Cùm autem non ſolum Reges mali, ſed mala omnia *in ſcelerum pœnam, vel ad probandam patientiam noſtram à Deo data ſint*; eaque omnia juſtis remediis ab hominibus ſumma cùm prudentiæ laude amoveri et poſſint et debeant, ſolos Reges vel pœnæ causâ, vel patientiæ ferre, et turpe et ridiculum et extremæ eſſet inſaniæ. *Sed variis morbis laborantibus Rex manus impoſuit et ſanavit; Angelum aureum cuilibet ægroto dedit*. Sive ſanavit, ſive excantavit nihil nunc refert; medendi enim dono nunc infideles, ut Veſpaſianus olim, ſæpiùs hypocritæ præditi fuêre. Illum angelum aureum, quem ſingulis ægrotis dedit, non illum fuiſſe, qui Bethesdæ aquas commovit; nec

ſanandi vim ullam habuiſſe, ſat ſcio; quo te aureo ſcilicet angelo ſic opinor ſtupere, ut ante te Salmaſius cœlum illud Caroli aureum et ſericum obſtupuit, neque hoc cœlo quicquam altius cernere uterque videmini, aut de eo quicquam ſublimius cogitare, quàm aureum eſſe. *Florentiſſima*, inquis, *Romanorum reſpubl. exactis regibus, nunquam ſubſiſtere potuit donec in Monarchiam redintegrata fuerit.* Quod contra omnium Hiſtoriarum fidem planè eſt; quæ teſtantur omnes, Romanam Rempubl. ſub Conſulibus et Senatûs authoritate ad illam magnitudinem creviſſe: ſub imperatorum verò luxuria, tyrannide, atque inertia ſtatim conſenuiſſe, Imperiumque ſimul et gloriam belli atque juſtitiæ in illa libera civitate olim partam ſub imperatoribus citò amiſiſſe. *Sed quod Anglia*, inquis, *nimio luxu et libertate perdita fuit, non Caroli tyrannidi, ſed veſtræ nequitiæ attribuendum eſt.* Immò aulæ fœdiſſimæ, regiſque voluptarii atque ignaviſſimi exemplo rectè attribuimus, ad cujus vitæ rationem quamplurimi ſeſe compoſuêre. Jam Regem defendis, qui Ducem Buckinghamiæ veneficii ſuſpectum *legibus eripuit; quaſi*, inquis, *hoc regibus crimini daretur, quod omnibus natura concedit, ut ſuos familiares amarent.* Itane Carnifex? ſatiſne regem excuſari putas, quod familiarem illum et amiciſſimum habuerit, qui patris ejus veneno ſublati à ſupremo Regni Concilio poſtulatus eſſet? At quid poteras in Regem atrocius dixiſſe. *Sed credibile non fuit Ducem Buckinghamiæ Jacobo inſidias ſtruere velle, qui illum in tantum poteſtatem evexit.* Quin immò ſatis notum eſt, mores Buckinghamii Jacobo tandem graviter diſplicuiſſe, unde is magnum malum ſibi metuens, duas maximè res deinceps agere inſtituit, ut et patri necem ſtrueret, et filio os ſublineret, ejuſque gratiam omni ſtudio captaret; quod ſanè, objectis juveni moliſſimo voluptatum omnium illecebris, ſtatim perfecit. Reprehendis, quòd Carolus Neroni collatus ſit. *Nam*, inquis, *Metropolim*

ueſtram non diripuit, ſcilicet quia non potuit; At qui nunc Scotis, nunc ſicariis ſuis, morem ſibi modò gerent, haud ſemel diripiendam obtulit. Reſtat ut oſarum hujus Solenſium faſciculum in fine exhibeem; et poſſem quidem ubertim, ſed cum viam jam oties digito monſtraverim, ubi germinant, ubi creſunt, jucundius fortaſſe cuique erit proprio ungue lecerpere.

CAP. VI.

Egum et bonorum omnium hoſte proſtrato (ſuis telis in faciem ſuam reſilientibus) recurrere coactus eſt ad elumbes aliquot argutias, et trita argumenta. Proſtrato hoſte, quis ſoles eſt coactus, egregie ſolœciſta? nomen enim licet ttuleris nullum, cognomen certe hoc apud omnes in oſterum reportabis. Ain' verò *ſuis telis in faciem eſilientibus?* Si ſua ſponte, Dedalea profectò narras, ut Vulcania quædam nova automata? An verò, te etorquente, reſiliunt tela illa? Téne ergo illum proſraviſſe hoſtem, aſine, cujus argumentum vel leviſſinum omni mole concutere, aut movere loco non ales? Exultantem Aſinum in Apologo herus verberibus malè multavit, quid triumphante hoc Aſino aciamus? præſertim qui neque purpuram indutus, eque pellem leoninam, ſed propria palam ſcabritie otus, rictu iſto Aſinino, iſtoque miſerrimo clangore, tque ridiculo triumphum canere audeat. *Omnes*, inuis, *in ſuis regnis Monarchæ abſoluti παμβασιλειας exrcent, quòd et Galli de ſuo Rege multum gloriantur.* Ad ſcriptores Gallos ſi recurriſſes, Girardum, Hottonannum, Seſellium, plurimoſque alios, nunquam id ffirmares. Galli liberos ſe, et verè Francos paſſim gloriantur: ab omni memoria penes ſe fuiſſe, Regum alutis omnium causâ, vel eligere vel abjicere. Hac atione Pipino, necnon poſt eum aliis imperium Gal-

liæ delatum: quod vulgo notum eſt. Hac etiam ætate cum multæ civitates, tum etiam Burdegalenſes idem ſentire ſeſe factis oſtenderunt, dum vi et armis vel ſui Regis vel ejus præſidum παμβασίλειαν et tyrannidem ſtrenuè propulſant. *Si cui Deus vult*, inquis, *populus Regnum tradit, jam dic aliquid de tribus capellis, unde tot quæſtiones et lites?* Unde niſi à te, tuique ſimilibus, qui id perpetuò contenditis, ut Regnum iis tradatur, quibus populus non vult, ac proinde nec Deus. Deus enim, ſi cui Regnum vellet, facilè perficeret, ut Regnum illi traderet populus. Jam tu dic aliquid de tribus capellis. *Quantumvis*, inquis, *nummi nobis deſint, nunquam tamen deerunt parati ad tuendam veritatem.* Nummi quidem vobis et meritò deſunt, et tamen longè major apud vos virtutis, honeſtatis, ſapientiæ, pudoris penuria eſt, quàm nummorum. Id quod mores veſtri perditiſſimi exteris jam paſſim graves et odioſi teſtantur. Deeſſe autem non magis nummos quàm ad cauſam veſtram tuendam paratos, argumento ipſe maximo es, qui homo indoctiſſimus cum ſis et inertiſſimus, primus omnium et adhuc ferè ſolus, ad hoc te munus accinxeris. Dixerat Salmaſius, quamvis id falsò, *Regiminis Anglorum formam non popularem ſed militarem eſſe.* Tu hoc Miltonum *concedere coactum eſſe* dicis: *nec tamen ab Ariſtotele talem regiminis formam recenſitam uſquam meminiſti.* Vel hinc conſtat te neque Miltonum attentè ſatis, neque Ariſtotelem omnino forſan legiſſe. Apud Miltonum enim conceſſionem illam nuſquam invenies. Apud Ariſtotelem στρατηγοῦ ἀιδίου, id eſt *ducis perpetui*, qui in quibuſdam civitatibus ſummæ rerum præficeretur, mentionem ſæpè factam eſſe meminiſſes. Jam de *diabolo porcos tondente* ſtolidè nugaris, *ubi ingens clamor, ſed nulla lana;* parciùs itaque diabolus porcos ſuos tondebat, quàm Brammalus oves Hibernicas deglubere conſuevit: à quibus et lanam et pellem multo cum clamore populi detrahere ſolebat. *Scoti*, inquis,

udito oſtraciſmo Montiſroſſanum interfecêre. Inau-
us ille quidem oſtraciſmus qui patibulo homines
igit. Nam vel ſciolos non fugit oſtraciſmum non
ortis, ſed relegationis genus fuiſſe. *Reges*, inquis,
*potestate populi collocatos pejori conditione nobis re-
æſentas, quàm ex populo univerſo perditiſſimos.* At
l iſta conditione noli metuere ut qui Reges in poſ-
um eſſe velint; utcunque enim non deerunt Reges.
etera hujus capitis, quà ſeria, quà ludicra, inſulſa
eo et inficeta ſunt, ut quamvis nihil mihi tribuam,
od non admodum exiguum ſit, pœniteat tamen
nnunquam et penè ſuppudeat, cum adverſario tam
hil manus conſeruiſſe. Poſtremo caſus ſui Regis
aves ſanè et Tragicos ad Comœdiam redigit. *Jovem*
ulterum, *Amphytrionem* maritum, *Mercurium et
fiam* ſervos, *ſuper mundi Theatrum* agit. Nil poſ-
m rectiùs facere quàm ut iſtiuſmodi fraces præter-
m; nam in hominem tàm ſtultum et nullius pretii
icquid aut ſeriò dixeris aut joco, et operam perdi-
ris et ſalem. Præſtat tamen hunc vel incaſſum
fricare, quàm reſponſione licèt indignum, noſtro
nen ſilentio tumentem et jactabundum dimittere.

CAP. VII.

HActenus opuſculi tui futiliſſimi dimidium percurrimus, et quamquam te plùs ſatis indoctum, inſipidum, ſolœcum, arrogantem, et languidum jamdudum invenimus, tamen ò longiùs procedimus, eo inanior, eoque jejunior nper occurris, et præter adagia quædam et diſticha lgata, quæ memoriter, credo, elementarius puer di-eras, quæque ne negent fortè Lectores vel ſemi-ctulum te eſſe, per fas et nefas inſerere laboras, teram omnem Argumentorum, ſenſûs, latinitatis rpuſillam annonam exhauſiſſe videris. Nihil eſt

igitur in hoc capite quod agam, quàm ut captiunculas quaſdam tuas, et gryphos diſſolvam, quibus dum adverſarium capere te exiſtimas, teipſum capi oſtendam. Dixerat Miltonus jure naturali Regem quemque bonum Senatum vel Populum habere ſibi ſemper et parem et ſuperiorem. Ad hæc tu, *quis unquam*, inquis, *talia ἀσύστατα audivit? Si par eſt, non eſt ſuperior: ſi ſuperior, non par.* Quis plumbeo potuit gladio quicquam acutius? At neſcin' quid Lælius ille ſapiens apud Ciceronem? Maximum eſt in amicitia ſuperiorem parem eſſe inferiori. Quin hîc quoque vociferare, *quis unquam talia ἀσύστατα audivit?* Diſputatum eſt à multis, ſitne par Regi Populus vel Senatus. Infit Miltonus, utrumlibet Regi et parem eſſe et ſuperiorem. Cur iſta negas poſſe conſiſtere? Certè ſi juxta regulam, omne majus in ſe continet minus, ſuperior qui eſt, nihil obſtiterit, quò minùs idem par ſit. Jam eccum tibi *nodum hunc ſine Oedipo ſolutum*, Dave. Nunc ad ſecundam hominis tendiculam venio. *Si Davidi privato non licuit Saulem tyrannum interficere, quomodo jam unicuique concedis, ſi viribus plus valet.* Sumis quæ nemo eſt largitus, tyrannum fuiſſe Saulem. Non enim qui facta quædam tyrannica in unum atque alterum per iram aut libidinem perpetrat, is ſtatim eſt tyrannus; ut nec injuſtus, qui injuſta quædam. Sed qui Conſilio, inſtituto, viribus, dolis hoc ſolum ſtudet atque molitur, ut potentiam legibus majorem ſibi arripiat, jus omne populi et libertatem ſubvertat, vindicare ſe conantibus vim atque bellum inferat, is verè atque propriè tyrannus eſt; quo in genere nullus unquam Carolo pejor fuit. Qui igitur Davidem privatas adversùm ſe Regis injurias ulciſci noluiſſe dixit, potuit idem nihil ſibi repugnans dicere, tyrannum interficere cuivis licere qui viribus plus valeat. Dixerat Miltonus ad ſervitutem natas iſta nationes quæ talem dominum agnoſcant, cui ſe ſine aſſenſu ſuo hæreditate obveniſſe credant. *Ergo*,

juis, *tu ad ſervitutem natus qui Carolum hæredita-*
m multos annos agnoſcebas, aut cum multis aliis diſ-
ulabas. Hanc tu ſententiam detruncas, ejus loco
dititia ponis, *quæ Regem hæreditarium agnoſcunt.*
rlamenta autem Angliæ, præterito ſæpè hæreditatis
:entu, Diadema, cui viſum eſt, ſuis liberis ſuffra-
s, imponere conſueverunt; quod multis exemplis
nonſtrari poteſt. Non ergò Angli ad ſervitutem
i, quod tu nequiter probare niteris, Verna Canopi.
iartum hoc eſt, in quo adverſarium cepiſſe te ſom-
s. Ob eam cauſam affirmaverat ille, homines in
ım primò conveniſſe, non ut unus omnes inſulta-
, ſed ut quocunque alterum lædente, ne lex deeſſet
'e judex inter homines, quo læſus defendatur, aut
dicetur. Ad hæc tu. *Nemo*, inquis, *à te plus*
iit quàm tu per lucida interva lla tua ſponte concedis.
cidum certe intervallum vel ad punctum temporis
itigiſſe unquam tibi vix reor, ita ſemper falleris.
æ enim petis, non regibus ſolùm ſed Magiſtratibus
nibus conceſſimus; quorum nihil eſt quod in ty-
num convenire poſſit. Legem enim primò con-
uimus, deinde judicem ex lege rectum et incor-
tum. Horum quodcunque petis et impetraveris,
m cauſam minimè juvabit.

CAP. VIII.

QUod ſuperiùs prædixi fore, ut poſt tritas argutias quaſdam potiùs quàm argumenta et aulicorum velitationes toties profligatas, ad ſummam inopiam homuncio iſte redietur, neque reliquum ei quicquam fore præter ledicta et rabiem, id hoc capite manifeſtiùs liquet. ſanè ad priora illa quæ attulit, quamquam primò im conſpectu ſensûs et ingenii inaniſſima ubique aruêre veſtigia, tamen quia quandam rationis et

argumenti ſpeciem præ ſe ferebant, utcunque paucis reſpondimus. In hoc autem capite cùm Miltonus antiquas Anglorum leges ac monumenta regiæ cauſæ paſſim tàm adverſa diligentiſſimè protuliſſet: iſte è contrà, cùm neque doctrinam, neque antiquitatem, neque acumen, neque authoritatem ullam, quâ ſuam tueatur cauſam, afferre poſſit, hoc tantum habet quod reſpondeat, miſerè balbutiens jura illa noſtra notiſſima, vetuſtiſſima, et maximè rata, *obſoleta jam et tineis comeſta eſſe*. Verùm non tam dubito quin omnes docti et intelligentes viri huic fatuanti non reſponderi oportere judicent, quàm vereor ne reprehendant, ſi inſanienti et rabioſo operam dedero. Qui verò hujus mendaciis et maledicentiâ à veritate abduci ſe patiuntur, eos profectò tam parvi pendimus, ut quamcunque ad partem acceſſerint, ſuſque deque nobis ſit; immò contra nos iſto animo quàm nobiſcum ſtare malumus.

CAP. IX.

HUic etiam Capiti prioris haud abſimili reſponſum prorſus idem conveniet. Nam qui contra legem Dei et naturæ dilucidè explicatam, contra rationes evidentiſſimas, juraque gentium plurimarum, tum noſtræ etiam firmiſſima, contra teſtimonia denique optimorum virorum uberrima nihil præter commenta tantùm ſua, atque deliria opponere, aut in medium proferre poteſt, ejus profectò ita diſputantis rationem ullam ſiquis habuerit, certè non doctus, non diſertus, non diligens, non acutus, ſed malè feriatus duntaxat meritò videatur. Quod autem nos impudentiſſimè accuſare non dubitat, quaſi Papæ authoritatem in Angliam reducere meditemur, à quo et dictis et factis abhor-

ruiſſe ſemper nos tam palam omnibus exiſtit, id ſanè et ridendum maximè eſt, tum etiam oſtendit quantâ cæteroqui cum malitia, quàm nulla cum fide in accuſandis nobis verſetur, qui crimen omnium judicio à nobis alieniſſimum, cunctis abſolventibus, imputare atque affigere non vereatur.

AD CAP. X. XI.

DE duobus quæ ſequuntur capitibus, idem quod de præcedentibus duobus dicendum eſt. Tenuiſſimus modò et inaniſſimus qui fuit, nunc eſt planè nullus, aut ſiquid nihilo minus eſt: hujus igitur inanitati reſpondere ſi vellem, reſponderem certè nemini: quidni igitur conticeſcam?

CAP. XII.

JAM ad metam enervis et languidus properans ſolœciſta, tamen ut ultimo conatu erigere ſe paululùm videatur, ad priorem verborum ſine rebus prolixitatem et tædium redit. Quare ne quis nos propter virium aut rationis defectum priora capita tantâ brevitate percurriſſe exiſtimet, aut per ignaviam quicquam remiſiſſe, quæ alicujus modò momenti videantur, non ſum arbitratus prætereunda eſſe, *Parlamentum*, inquis, *perpetuum eſt inſtar nullius Parlamenti; hoc enim eſt funditus parlamentum tollere.* Ecquem tu jam niſi Carolum ipſum criminaris? Qui ipſe Parlamentum hoc perpetuum eſſe juſſit, et facto gloriatus, inter ea quæ vocare acta gratiæ ſolebat, ſæpiſſimè recenſuit, non ut populum beneficio aliquo afficeret, ſed arte quadam tyrannica dum perpetuum eſſe juberet, ut

quod ex temetipſo jam accipimus, funditùs tolleret. Cùm autem *catharticum remedium ſit*, quemadmodum ais, tolli certè aut diſſolvi non debet; donec morbi, quorum remedium eſt, tollantur, et libertati ſua firmitas bonaque valetudo redeat. Siquid nos Carolum peccâſſe dicimus; tu verbis totidem, velut amœbæa canens lyturgica, paria commiſiſſe Parlamentum accuſas, deque Carolo nihil non verum eſſe concedis dummodò idem de Parlamento occinere tibi liceat: verùm hoc non eſt Carolum purgare, aut noxâ eximere, quò minùs meritas pœnas dederit. *Sed antequam Parlamentum hoc incœpit, ne verbum*, inquis, *vel minima ſcintilla de Caroli ſcilicet malefactis eluxit.* At verò populi clamores, gemitus et ſuſpiria, partim propter graviſſimas tributorum exactiones, partim propter Epiſcoporum perſecutiones, tam acerbas, ut multi patriam deſerere cogerentur, Regia item conſilia, edicta, facta, ab ipſis Regni ejus initiis, et Parlamentorum omnium quæ convocavit intempeſtiva ſemper et infenſa diſſolutio rem longè aliter ſe habere declarant; adeo ut hac de cauſa populus, ſive prudentiæ Regis, ſive voluntati diffiſus, unicam ſibi in Parlamento ſpem, præſidium, refugium, ſalutem reliquam eſſe palàm teſtaretur; unde Rex irâ et livore prorſus tyrannico exardeſcens, ut populi gemitus per vim etiam comprimeret, crudeliſſimo edicto ſanxit, nequis Parlamenti convocandi mentionem faceret, donec tandem metu populi ob hæc minimè quieſcentis Parlamentum invitiſſimus convocaret. Multa, inquis, *à vobis fingi quis non credet ut crimen veſtrum in Regem exonerare poſſitis, numquid tale apparet in ejus libro divinitus ſcripto?* Malo te libri illius admiratorem eſſe, quàm me; quid enim habet præter fucos et jactationes inaniſſimas? Diceres et tu idem, ſi Epiſtolas ejus prælio Naſibienſi captas, manu propria ſcriptas et obſignatas, incorrupto et integro judicio perlegiſſes, ubi ſe ſuaſque artes tyrannicas non celat.

Independentes Jeſuitis ſimiles eſſe ais, *Qui Regem abrogârunt, ſtatum Reipub. mutârunt, et tamen profeſſi ſunt unquam ſibi in animo fuiſſe hæc facere.* Quid ad nos Jeſuitæ? Quaſi verò prudentiæ non eſſet, non Jeſuitiſmi, poſteriora ſæpè Conſilia prioribus anteferre, iquidem meliora eſſe poſtmodùm didiceris. Primò obis prodire tenus aliud viſum eſt, immo magnum am ad Eccleſiæ quàm Reipub. reſtitutionem; cum Deo ultra dari ſentiremus, an ejus nos præſentiam, t providentiam ad facta tam egregia præeuntem aſpernaremur, aut ſequi nollemus, ne progreſſus noſtros elices et planè inopinatos, hoſtis et invidus levitatis et inconſtantiæ nomine perſtringeret? Sæpè arguis quod Parlamentum pro *corpore ſolo* ſine capite ſumamus. Verùm ſi metaphoras amovere malles, rectiùs continuò ſaperes, ſcireſque Parlamentum ejuſmodi corpus eſſe, cui caput adjungi non ſit neceſſe; neque enim vel caput vel cauda, ſed commune ac liberum gentis Concilium facit, ut Parlamentum ſit atque dicatur. *Vi,* inquis, *hanc infamiam et calumniam apud exteras Nationes nobis exulantibus amoveam,* ſcilicet eorum ex numero non eſſe qui cauſam Regiam latinè ſciret defendere, *huic rabulæ reſpondeo.* Egregium ſanè reſponſorem! Tune verò lucifuga verberabiliſſimè præ cæteris electus, qui nos ex latebris aggrederere, et pro tuis omnibus unus reſponderes? Doctum proculdubio gregem, præclara ingenia neceſſe eſt eſſe, quorum tu ductor es, tam grandis non Arcadicus aut Reatinus, ſed ſolœcus Aſinus. Latinè tu ut reſponderes, cujus barbariſmis et ſolœciſmis omnes paginæ, ut priorum capitum, ſic hujus ultimi refertæ ſunt? *Tam caſtus ut exemplum præbuit. Tu hæc refricas ut Regi convitiare. A famulis rimari. Niſi fulcientur. Tanta caligine, ut juſtitiam cauſæ metiuntur. Ne milleſima pars petitionum ad eum defererentur. Toties purgatum ut nil præter nomen manere poteſt. Tanto acumine ut maxima pars mundi mirantur ac ſtu-*

pent. Tanto ſtrepitu ut cætera Theatra pro tempore ſilent. Non quin indies precamur. Nec mitius eorum Conſilium interpretarer. Carolum Filium reum cauſatis. Digni profectò Regii tam ſtupido propugnatore, qui, cùm cauſam nequiſſimam ſuſceperis tuendam et literas profeſſus, tam illiteratus ſis, ab ipſis clientibus tuis quos tui pudeat, ad illa gurguſtia et tenebras, unde tàm ſtolidè emerſiſti cum ſibilo et flagris reducendus es; aut certè Carnifici potiùs in diſciplinam crucis tradendus, ut cum nihil aliud percipere poſſis, elementa diſcas patibularia, *Quicquid*, inquis, *erravero in hac Apologia meæ tenuitati imputandum eſt.* Ita prorſus exiſtimo: at peſſimè interim meo quidem judicio conſuluit tibi tenuitas tua, quæ te impulit, ut, cui par non eras, oneri ſuccedere auderes, ſub quo prætumidum et inflatum eò faciliùs comminui te et frangi neceſſe erat. Ego certè tenuem te magis an craſſum dixerim vixdum ſcio, ita omni planè dimenſione et formâ rudis indigeſtaque moles, vacare mihi videris. Jam te aulici, qui *Regis auro veſcuntur*, ſi priùs neglexerint, quod miſerè quereris, et fame perire ſinant, poſt cauſam eorum tàm malè et ridiculè abs te defenſam multò juſtiùs oderint, atque contempſerint; niſi fortè periſcelide illa regia, quam tanti facis, fauces tuas de rege tam nequiter meritas elidendas potiùs quàm offis aulicis, quas eſuris, farciendas putant. Jam præſertim cum à regis laude ad regis et regiorum gravem vituperationem tranſeas, et nobis ex adverſario percommodus repente homo factus ſis; teſtis enim ipſe novus accedis, regem ſuo officio vel imparem fuiſſe, vel minimè intentum, quod *petitiones* nimirum ſubditorum rarò legeret. *Quod nemo auſus eſſet de proditoribus queri, proditorum metu*, quibus maximè auſcultabat: quòd *Camerariis et famulis* omnia crederet, otio ipſe deditus. Unde libet profectò exclamare cum illo ſene in fabula,

Ita me dii amabunt ut hunc ego auſculto lubens;
Nimis lepidè facit verba de regiis ſuis.
Neque compellare volo illum ne deſinat
Memorare mores regis et regiorum.

Eorum enim plurimos qui quidem regis gratia maximè pollebant, eos fatetur fuiſſe qui commodorum potiſſimum ſuorum et libidinum causâ regem ſequerentur, vel mente captum potius, quo vellent, ducerent: Sinam itaque et præteribo, ut et regis perjuria haud minori impietate atque inſcitiâ excuſantem, et ſtatim tamen acriter damnantem. Neque occurrit præterea quod refutatione ulla indigeat. Ad ultimum enim, conſumptis in nos maledictis, diris, execrationibus, charitatem neſcio quam ſuam oſtentare cupit. Verum nos cujus convitia et imprecationes non veremur, etiam vota pro nobis et preces haud pluris æſtimamus. Finiam itaque certamen hoc, haud libenter quidem à me cum iſto nugigerulo ſuſceptum; ſolum hoc eſt in quo ſi non aliis, at mihimet ſaltem aliqua ex parte placeo, eam mihi ſcribendi occaſionem primam oblatam eſſe, ex qua et patria in ſe rectum atque pium, et amici gratum ſenſerint.

Defenſio Secunda pro Populo Anglicano: Contra infamem Libellum anonymum, cujus Titulus, *Regii ſanguinis clamor ad cœlum adverſus parricidas Anglicanos.*

LECTORI.

LEge ſi potes et luge ſæculi vicem, in quo maledicentiæ tantùm licet. Cave credas hunc Hiſtoricum eſſe. Fabulator eſt et merus Poëta, licet oratio ſit Proſaïca. Cæterùm quis et qualis ſit iſte Miltonius, ignoro. Libelli ejus bile pleniſſimi ſatis docent; ſicut et illa blaſphemia quam Salmaſius oſtendit mihi in ejus libro Anglicè ſcripto de divortiis, nempe *Doctrinam Evangelii et Domini noſtri Jeſu Chriſti de divortio eſſe Diabolicam*, quemadmodum ab omnibus Patribus, à Theologis veteribus et hodiernis, ab omnibus Academiis et Eccleſiis Britannicis, Hollandicis, Gallicis explicatur, niſi prævaleat Miltonii privatus ſenſus et ſpeculatio, docentis quavis de cauſa, imò ob ſolam morum adverſitatem, uxorem poſſe dimitti. Quis et quantus fuerit Salmaſius, probè novi: Nam quis eum ignorat, niſi et qui literas? In hoc vix ipſi inimici aliud requirunt, quàm quòd fuerit iracundior, quod ex ſcriptis fermè omnibus apparet, et malè conjugatus an ſubjugatus, neſcio. Ab Avaritia prorſus intactus fuit, et nihil minùs quàm Eunuchus; quod iſte vult, quærens ridendi materiam et ludendi de alieno corio. Si quando prodibit Viri ſummi poſt-

humus liber, Miltonius ſentiet mortuos quoque mordere. Particulam ejus mihi videre contigit. Dii boni! quàm niger eſt Miltonius, ſi fides Salmaſio? Magnopere fallor, aut aliquis revelavit Miltonio convitia quæ Salmaſius in eum torquet, nam eadem fere ſunt quæ reperies in hoc libello jacta contra Morum, ut illa quum imprimentur, vim et pondus amittant, quaſi recriminatoria. Ego Mori notitiam habui et Genevæ et in Belgio; ſemper magnas inimicitias exercuit cum invidis aut æmulis, quibus ipſe locum ſæpe præbuit naturâ promptiſſimâ et nimiâ libertate loquendi. Item quoniam nimis altè habuit fixum in animo illud Αεὶ ἀριστευειν, memini me audiviſſe D. Spanhemium piæ memoriæ, nihil in eo reprehendentem quàm quòd eſſet *Altier*, ut Galli dicunt, hoc eſt confidens, quod ego non excuſo. Tantùm quæ Miltonius in eo notat crimina, doleo in ipſum conjecta, quia falſiſſima eſſe certo certior ſcio. Felix ingenium niſi crabrones irritaſſet quos debuit contemnere, contempſiſſetque impares quos non debuit irritare. Hoc ego ex Salmaſii ore habeo, nullum ſe cognoviſſe nobiliorem genium aut capaciorem omnium rerum, quibus ſe applicaret, ſi laboris tolerantior fuiſſet, quod in eo deſiderabat, ut et quòd falſis amicis crederet. Idque dicebat, quum lis illa matrimonialis conteſtaretur, et addebat Morum variè læſiſſe uxorem ſuam, ſe autem nolle perdere ob ipſum quietem domeſticam. Cæterùm præter inconſiderationem indignam homine tali dignitate prædito, ullum eſſe hîc crimen Mori: imò, inquit, ſiquid Morus in eâ re peccavit, ego ſum leno et uxor mea lena. Quæ ego totidem verbis ab eo accepi, et poſtea certior factus ſum idem omnino ex ipſius ore audiviſſe, et alios et *Spilliardum* concionatorem Gorenchomii virum Spectatiſſimum, ita ut in ore duorum ſaltem teſtium Veritas firma ſit. Quæ poſtea contigerint, ignoro. Hæc teſtor coram Deo, ita ſe habere, vel-

lemque typis imprimi ſolius Veritatis causâ; odii enim, aut ſpei, aut metus cauſas me procul habere ſatis notum eſt. Verùm quando recordor, quoties apud ſe Salmaſius, mihi prædicarit Mori acutum judicium, trium linguarum peritiam, et in concionando felicitatem, quantis eum elogiis et laudibus proſequeretur, qui cæteroquin nec multùm laudabat, nec multos, ſine indignatione legere non poſſum in hoc libro res ſic inverſas, ut narrat Miltonius, qui cùm innocentiſſimo Typographo parcere non potuerit, manifeſtum eſt eum quæſiviſſe materiam rixandi et declamandi. Deus Chriſtianorum hanc mentem inſpiret Poteſtatibus, ut hanc ſcripturiendi licentiam Chriſtianis infamem compeſcant. Scripſi propriâ manu et ſubſignavi licet æger corpore

GEORGIUS CRANTZIUS

S. S. Theol. D.

Typographus pro ſe-ipſo.

Biennium eſt, Benevole Lector, quod Typis meis imprimi curavi librum, cui Titulus, Regii ſanguinis clamor ad cœlum adverſus Parricidas Anglicanos. *Autor iſtius Tractatus mihi adhuc incognitus eſt, utpote qui nomen ſuum ſupprimere voluit, ſicuti ipſe in præfatione ſua ibi teſtatur. Miſerat autem Exemplar manuſcriptum D. Claudio Salmaſio, eique ejus editionem commendaverat, cum quo procul dubio, antea amicitia ipſi quædam interceſſerat, cui commoda occaſione, juxta ac Regiæ cauſæ, gratificari voluit. Ego rogatus num eum prælo meo ſubjicere vellem, per aliquot menſes id diſtuli, donec viderem, quis exitus foret Tractatus Pacis, de qua inter utroſque Status Angliæ et Provinciarum Confœderatarum Belgii*

ebatur. Quum igitur paciſci non poſſent, bellumque tis apertum inter utraſque Nationes ortum eſſet, impreſſionem ejus multùm ſolliciatus à plurimis, diutius fferre non potui, tandemque editionem illam adornavi. abebam eo tempore commercium litterarum cum Samuele Hartlibio, Londini morante, quem de impreſſione ius libri certiorem faciebam, qui me rogabat, ut ſingulas hedas à prælo adhuc madentes, ſingulis hebdommadibus mittere vellem: Quod feci, unàque rogavi, ſi Miltonius reſpondere vellet, procuraret, ut exemplar apud me cudendum mihi tranſmitteretur, ſi poſſet id ab eo impetrare; cui gratiſſimum officium me preſtitiſſe, mittendo dictas ſchedas, non ſemel mihi ſcripſit. Miratus pe fui, cur Miltonius non ſtatim prædicto libro reonderit, ſicuti ſperabam: avebam enim rationes utriſque partis tam Regiæ quam Parlamentariæ in re tam agni momenti cognoſcere: Nec verebar ſcripta fautum utriuſque publicare: Quid enim ad Typographos aut Bibliopolas tam magnæ controverſiæ, niſi ut operam uam præſtando toti mundo judicium earum relinquant? Tandem, tandem, inexpectatum omnino Miltonii Reſponum, poſt biennium ferè quod exemplar prædicti libri iſeram, prodiit, virulentiſſimo calamo ſcriptum contra Me, quia librum ſub meo nomine dicatum Regi Carolo I. publicaveram: Contra D. Salmaſium, quanquam è ivorum numero exemptum, quoniam tanquam vetus ejus verſarius multùm ab Authore ibi laudatus eſt: Et ntra D. Alex. Morum, quaſi Authorem ejuſdem libri. uàm primùm hæc Miltonii Defenſio in manus meas indit, non me puduit quanquam ignominiosè accuſatum, teram editionem feſtinanter adornare, cum annexa hac æfatione, ut omnes videant quo fundamento Miltonius e diffamare ſtuduerit, eique non facilè credant, qui iam contra Salmaſium et Morum veluti inſanus decchatus fuit, quorum honorem vindicandum iis quorum tereſt, relinquo.

Dicit primum Miltonius, Pag. 20. Sibi compertum

eſſe, quomodo erga omnes alios me geſſerim. *Veriſimile eſt, quod Bibliopola quidam Londinenſis malevolus et mendax Miltonium de actionibus meis perversè informavit, vix dubitans quin ſit ille ipſe qui ſuis ſumptibus Miltonii Defenſionem hanc imprimi curavit, ſed nomen ſuum, uti mos eſt, apponi noluit: certus autem ſum exemplaria in illius officina diſtribui, quod et in* Mercurio Politico, *Londini impreſſo ſignificare voluit; eumque multa exemplaria Bibliopolæ cuidam Amſtelredamenſi miſiſſe. Sic judico: Si fallor, ſcire vellem unde Miltonio hoc de me compertum eſt, qui me nunquam viderit nec cognoverit, atque adeo parum de me audiverit, ut ipſe ibidem fateatur,* Se neſcire unde gentium ſim. *Quis hoc neſcit, qui me vel nomine novit? Sed et addit,* Me eſſe vagum quendam Librariolum, veteratorem et decoctorem notiſſimum: Me Londini aliquamdiu Bibliolam fuiſſe clancularium; qua ex urbe poſt innumeras fraudes obæratum aufugiſſe; Me Pariſiis fide caſſum et malè agendo inſignem, viam totam Jacobæam cognoſcere, unde olim quoque profugum ne multis quidem paraſangis audere appropinquare. Nunc ſi opus eſt balatrone perditiſſimo atque venali, præſtare Hagæ-Comitum Typographum recoctum. *Quot aſſertiones, tot mendacia, tot calumniæ: quod quàm potero breviſſimè monſtrare operæ pretium duxi, ut quilibet videat, quam imprudenter et impudenter hic dicacitatis et maledicentiæ Magiſter, iſta multaque alia quæ in hac ſua ſecunda Defenſione pro populo Anglicano publicata ſunt, deblateravit; et quantâ cum cæcitate cordis conflictetur, qui poſt ſcriptionem primæ ſuæ Defenſionis oculorum uſum perdidit. Ignoſce quæſo, Benevole Lector, ſi nimis prolixus ſum in narranda hiſtoriuncula vitæ me æquam abhinc* 26 *Annis inſtitui: ex eo enim tempore, neſcio quo fato, in librorum commercium incidi.*

In Hollandia, quæ mea patria eſt, tum temporis vivens, ex Anglia acceperam inſignis Mathematici Henrici

Briggii Arithmeticam Logarithmicam, *Opus ſanè aureum, et omnium inventionum in artibus Mathematicis meo judicio excellentiſſimam; in quo erant Logarithmi pro numeris ab unitate ad* 20000. *et á* 90000. *ad* 100000. *Cumque viderem Logarithmos pro numeris à* 20000. *ad* 90000. *ibi deſiderari, animus mihi erat lacunam iſtam explere, quod et incredibili temporis brevitate ſolus peregi, ita ut D. Briggius aliique Mathematici in Anglia admirati fuerint, quod non ſolùm laborem iſtum, ſed et operis promulgationem tam brevi tempore abſolverim. Rogatus deinde fui à D. Briggio, ut et* Trigonometriam *ſuam* Britannicam *in Hollandia edendam procurarem, quod etiam meis ſumptibus feci. Alium etiam magnum laborem poſtea abſolvi, converſis Sinubus et Tangentibus ad Radium* 10000,000000. *qui ſunt in* Opere Palatino, *in Logarithmos, quod Opus* Trigonometriam Artificialem *nominavi, atque publicavi. Quos ſumptus, quos labores, quantumtemporis tribus iſtis libris impenderim, præter alios quos tum peregi, judicare poſſunt qui eos cognoſcunt. Hoc teſtari poſſum me multùm plus damni quàm lucri inde reportaſſe: attamen ejus me non pœnitet, nam ſcio me multis Mathematicis doctis rem gratiſſimam feciſſe, iſtoſque libros abhinc aliquot annos in magna æſtimatione futuros, et me aliquam gratiam à poſteritate accepturum, ſicuti aliquot viri eriditi honeſtam de me mentionem in ſuis libris jam jam fecerunt: Quare miror, Miltonium me non melius cognoviſſe, aut de me audiviſſe, qui* nonnunquam ſe rus urbe mutaſſe, aut coëmendorum gratia librorum, aut novum quidpiam in Mathematicis addiſcendi *gloriatur* pag. 61. *Unde conjicio eum plus in Comicis et Satyricis quàm in Mathematicis Authoribus ingenium ſuum ſemper exercuiſſe.*

Cum libros iſtos imprimi curabam, Typographiam nondum habebam, neque Bibliopola eram, ſed eſſe cogebar, ut exemplaria excuſa diſtribuerem; iſtaque de occaſione primum in Galliam, deinde etiam in Angliam profectus ſum,

ubi me rem meam bene acturum putabam. Vixi igitur Londini decem circiter Annos, prioribus aliquot annis ſatis pacificè, me continens ſemper intra limites privilegiorum Bibliopolarum Londinenſium; unde aliqui eorum gaudebant, alii qui id negotii quaſi monopolium ſibi ſervare conſueti erant, dolebant, mihique continuò moleſtias facere ſtudebant; tandemque videntes quod ſecundum ſtatuta id prohibere non poterant, miniſtros aliquos Archiepiſcopi Cantuarienſis Guillelmi Laud corrupêre, cujus autoritate muniti omnes libros meos è domo educere et fiſco dare ſtudebant: quod et factum fuiſſet, niſi per amicos quoſdam de ea re admonitus, favore Doctoris Foxſtonii, Epiſcopi Londinenſis hominiſque probi, id impediviſſem, atque impetraſſem licentiam libros quos tum habebam divendendi, ſed non alios deportandi: quod ſanè erat contra antiquum morem, nullâ lege id prohibente. Accidit poſtea ut Typographi Regii ſpem mihi facerent impetrandæ ab Archiepiſcopo licentiæ denuò negotium meum ut antea exercendi, ſi exemplaria duorum librorum, videlicet Theophylacti in Epiſtolas Pauli, *et* Catenæ Græcorum Patrum in Jobum; *quos perſuaſione dicti Archiepiſcopi Cantuarienſis impreſſerant, ab ipſis emere vellem. Convenimus inter Nos, licentiamque pro duobus tantùm annis obtinui, illectus ſpe me deinde continuationem facilè impetraturum. Eo tempore finito, bellum civile Angliam pervaſtabat, quare in Galliam diſceſſi, nullo non qui me cognoſcebat, id ſciente, neque ullo mihi moleſtiam inferente, ita ut falſiſſimè Miltonius dicat,* me ex Londino aufugiſſe poſt innumeras fraudes, *quarum ne unam nominavit, vel unquam probare poterit.*

Nunc ad altera ejus notiſſima mendacia procedam, Me Pariſiis fide caſſum et malè agendo inſignem, viam totam Jacobæam cognoſcere, unde olim quoque profugum ne multis quidem paraſangis audere appropinquare.

Poſtquam ex Anglia in Galliam diſceſſeram, Lutetiis Pariſiorum ſex circiter Annos vixi, ubi nec Anglus,

allus, nec quiſpiam alius ulla me moleſtia affecit.
odo ibi me geſſerim, et cur inde receſſerim, etiam
breviſſimè narrare cogor, ut mendacia Miltonii
ris cuivis pateant. Dum ibi morabar, varios li-
neis ſumptibus inprimi curabam, quod mihi liberum
redebam, neque aliquam legem id prohibere, quiſ-
mihi hactenus monſtrare potuit: inter alios Summi
Hugonis Grotii Annotationes in Epiſtolas Cano-
et Apocalypſim, ejuſdemque librum de Imperio
narum poteſtatum circa ſacra, cum annotationi-
eruditiſſimi Viri Davidis Blondelli, hujuſque
tatum de lure Plebis in regimine Eccleſiaſtico:
non Clariſſimi Viri Johannis Pricei Annotationes
athæum et Acta Apoſtolorum: *Inſignis etiam Viri*
næ Bartholini librum de Angina puerorum; *Doc-*
i etiam Simonis Muyſii opera Theologica, *quorum*
m authores ſive eorum hæredes magno favore me
bant. Ea de cauſa ab invidioſo et malevolo Syndico
polarum Pariſienſium pro tribunali Locumtenentis
is in Jus vocatus fui, ubi ſententia contra me lata
ut omnes libri mei quos excudendos curaveram, con-
entur, de qua ut injuſta ad Curiam Parlamenti
avi. Amicorum conſilio res compoſita fuit, ut copiam
um meorum denuo haberem, urbe diſcederem, atque
annum ibi non redirem: Habent enim Bibliopolæ
ienſes id privilegii, quòd Librarii extranei ſemel
m quolibet anno illuc venire debeant diſtribuendorum
um ſuorum gratiâ. Niſi tum etiam Viros aliquos
æ authoritatis mihi faventes habuiſſem, cauſa mea
uam juſta, non ſine magno meo damno, et diſpendio
ris ad finem perduci potuiſſet. Ecce cauſam diſ-
mei tum temporis Pariſiis totâ viâ Jacobæa id
, ubi etiam poſt annum liberè reverſus fui nullo
leſtiâ afficiente.
ſtquam tam iniquè tam in Anglia quam in Gallia
us fueram, viſum fuit in patriam reverti, hîcque
-Comitum ætatem degere: ubi quomodo me geram,

ſciunt qui me noſcunt, meque vocatione mea pro virili fungi, viriſque doctis et probis conari placere. Cæterò bonâ conſcientiâ fretus, atque adverſa quæ mihi contigerunt, æquo animo tolerans, nihil curo, quidcunque malevoli finiſtrè de me ſpargant. Si Miltonius in patria ſua pro Viro probo agnoſcitur, gaudeat: ſed audio quòd multi Angli qui eum cognoſcunt, aliter de eo judicent: Ego ex rumore nihil decernere volo, imò ſi quid infame de eo mihi pro certo compertum eſſet, didici melius eſſe id ſilere quam divulgare: Sed ad rem veniamus cujus me fatentem teſtem producit.

Jam dixi ſupra me ſcripſiſſe Hartlibio, ut ſi Miltonius haberet aliquid excudendum pro reſponſione ad prædictum librum, cui titulus Regii ſanguinis clamor, *etc. procuraret, ut mihi mitteretur. Scripſeram etiam quod mirabar, ipſum adeo malè interpretari quod librum iſtum ſub meo nomine Regi Carolo II. dicatum publicaſſem: Cauſam addidi, quòd ut id facerem rogatus eram, et quòd nomen meum ut Typographi ibi appoſitum, magnam offenſionem non mereatur: nam ſæpe fieri, ut Typographi non intelligant ea quibus nomen ſuum in talibus occaſionibus ſubſcribunt: Et quid ſi nomen meum ibi appoſitum non fuiſſet? Quid ſi anonymi cujuſdam? Dicet fortaſſe quiſpiam, me non debuiſſe offendere eum, qui me nunquam læſerit. Rectè: Sed audi quidnam me ad id induxerit.*

Sciunt omnes quibuſcum converſatus fui in Anglia, Gallia, Hollandia, etc. me ab initio motuum Britannicorum aliquantulum faviſſe cauſæ Parlamentariæ, naturali et inſito noſtræ genti amore libertatis multùm fortaſſe eò contribuente, atque certiſſimè mihi perſuadebam, iſtos motus Parlamentariis non bene ſucceſſuros, niſi amicitiam cum Fœderatis Belgii Provinciis conſervarent. Bellum illud, quod deinde inter utramque nationem geſtum fuit, adeo deteſtabile mihi videbatur, ut authores ejus et fautores deteſtarer Cane pejus et Angue. Bellum, inquam, illud nobis injuſtè (ut mihi perſuadebam) illatum, ani-

mum meum, ſicut et omnium qui meæ opinionis fuerant, adeo abalienaverat, ut Regiæ parti magis addicti eſſe cæperimus quàm Parlamentariæ: Quis enim amet illos, quos hoſtes eſſe noſtros, et in ruinam noſtram conjurare judicamus? En cauſam, quæ me etiam Miltonium Defenſorem Populi Anglicani, non tanti æſtimare, ut antea, movit: quod mirum non fuiſſe, ipſe facilè judicare potuiſſet, ſi ſciviſſet me eſſe Hollandum; et niſi poſt pacem factam ultionem ſpiraret, homini probo indignam. Quam tempeſtivè hæc Defenſio nunc in lucem prodeat, judicare quilibet facilè poteſt, et an non melius fuiſſet tempore belli id feciſſe, quàm nunc, contra intentionem ſecundi Articuli Pacis, injuriarum præteritarum, ſi quæ factæ ſunt, meminiſci. Optarem certè ut Magiſtratus ab utraque parte hujuſmodi injurioſos et calumnioſos libros ſeverè prohiberet, qui non niſi novis animorum motibus concitandis, medicatoque vulneri refricando inſerviunt: Dominos certè Ordines Generales harum Provinciarum omnimodò id curaturos firmiſſimè mihi perſuadeo. Ego qualis qualis Idiota et Operarius *(uti Miltonius, eheu, quantæ eruditionis typho inflatus! me nominat pag. 25.) hæc quali quali* manu atramentariâ *(ut idem futilis Rhetor garrit pag. 26.) utcunque ſcripta, huic editioni adjungere neceſſarium duxi: hoc ſolummodo addens, Miltonium magis prudentiæ ſuæ quam tantopere ubique jactat, conſulturum fuiſſe, ſi ſeriò inquiſiviſſet, quis author illius libelli eſſet, quàm ex ſiniſtra ſuſpicione aut perverſa informatione D. Morum pro authore ejus ſumere, et contra eum tam atrociter fulminare, cujus eum non eſſe certo certius eſt. Eandem culpam commiſſam fuiſſe in* Reſponſione Philippi Angli ad Apologiam Anonymi cujuſdam, etc. *aliquando Hartlibio ſcripſi, cujus libri authorem eſſe Miltonium, ſaltem ejus conſilio publicatum, firmiſſimè creditur: Eòque minùs hoc facere debuiſſet, quod Hartlibio etiam ante biennium ſcripſeram, D. Morum non eſſe authorem libri cujus titulus,* Regii ſanguinis clamor, etc. *qui mihi reſpondit 29 Octobris*

1652. *his verbis ex Anglico tranſlatis.* Gaudeo quod mihi ſcripſeris, Morum non eſſe authorem iſtius viliſſimi et injurioſi libelli. *Eſtne ergo ille homo ſuæ mentis ſatis compos, qui aliter ſcribit quam novit, et ex malevolorum tantùm et mendacium quorundam hominum perverſa infirmatione toti mundo imponere et proximum calumniis et nigerrimus mendaciis diffamare ſtudet? Niſi fortè de aliis malè loquendo, opinionem de ſe meliorem reddere ſperet. Vereor ſanè ne talis Defenſor Populi Anglicani ſic faciendo cauſam ejus multùm ſuſpectam reddat, et nomini ſuo, ſi quod habet, ſtigma inurat. D. Morus certè mihi ſcripſit, quamprimum hanc Miltonii defenſionem legit, ſe ejus plus miſereri, quàm ex lectione illius commotum fuiſſe, Deumque precari, ut ejus etiam miſereatur; quod et ipſi ex animo precor: Et ſic Ego manum de Tabulâ. Vale.*

A. ULACQ.

Defenſio Secunda pro Populo Anglicano: Contra infamem Libellum anonymum, cujus Titulus, *Regii ſanguinis clamor ad cælum, adverſus parricidas Anglicanos.*

QUod in omni vita hominum, omnique genere officii eſt primum, ut grati ſemper erga Deum, ejuſque memores beneficiorum ſimus, tum præſertim, ſi qua ſupra ſpem votumque evenerint, uti, ob ea, ſingulares atque ſolennes gratias quamprimùm referamus, id mihi nunc in ipſo limine orationis tribus potiſſimùm de cauſis video eſſe faciendum. Primùm, iis me natum temporibus patriæ, quibus civium virtus eximia, et ſupergreſſa omnes majorum laudes magnitudo animi atque conſtantia, obteſtata priùs Deum, eundemque ſequuta manifeſtiſſimum ducem, editis poſt orbem conditum exemplis factiſque fortiſſimis, et gravi dominatione rempublicam, et indigniſſimâ ſervitute religionem liberavit. Deinde, cùm extitiſſent ſubitò multi, qui, ut eſt ferè ingenium vulgi, egregiè facta odiosè criminarentur, unuſque, præ cæteris, literatorio factu, et conceptâ de ſe gregalium ſuorum opinione inflatus ac fidens, conſcripto in nos libro admodum infami, tyrannorum omnium patrocinium nefariè ſuſcepiſſet, me potius quàm alium quemvis,

neque tanti nominis adverſario, neque tantis rebus dicendis viſum imparem, ab ipſis patriæ liberatoribus has partes accepiſſe communi omnium conſenſu ultrò delatas, ut cauſam et populi Anglicani, et ipſius adeò Libertatis, ſiquis unquam alius, publicè defenderem. Poſtremò, in re tam arduâ et expectationis plenâ, neque civium meorum de me ſive ſpem, ſive Judicium illud fefelliſſe, neque exterorum quamplurimis cum doctis viris, tum rerum peritis non ſatisfeciſſe; adverſarium verò, quamvis audaciſſimum, ita profligâſſe, ut animo ſimul et exiſtimatione fracta cederet; triennioque toto, quo poſtea vixit, multa licet minatus ac fremens, nullam tamen amplius moleſtiam nobis exhiberet, niſi quod viliſſimorum quorundam hominum obſcuram operam ſubſidio ſibi corrogaret, et laudatores neſcio quos ineptos atque immodicos, ad inopinatam ac recentem infamiam, ſiquo modo poſſet, ſarciendam ſubornaret; quod ſtatim patebit. Hæc ego divinitus mihi accidiſſe bona, et magna quidem ratus, appoſitiſſima denique non modò ad perſolvendas numini ex debito gratias, ſed ad auſpicium quoque optimum inſtituti operis capiendum, cum veneratione, ut facio, imprimis commemoranda eſſe duxi. Nam quis eſt qui patriæ decora non arbitretur ſua? quid patriæ cujuſquam eſſe magis decori aut gloriæ poteſt, quam libertas, non civili tantum vitæ, ſed divino etiam cultui reſtituta? quæ gens, quæ civitas aut felicius aut fortius hanc ſibi utrobique peperit? Etenim fortitudo, cum non tota in bello atque armis eniteat, ſed contra omnes æquè formidines diffundat vim ſuam atque intrepida ſit, Græci quidem illi, quos maximè admiramur, et Romani, ad tollendos ex civitatibus tyrannos nullam fere virtutem, præter ſtudium libertatis, expedita arma, promptaſque manus attulere; Cætera omnia in proclivi, inter laudes omnium et plauſus, et læta omnia, peragebant; nec tam ad diſcrimen et ambiguum facinus quàm ad certamen virtutis glorioſiſſimum at-

que pulcherrimum, ad præmia denique et coronas ſpemque immortalitatis certiſſimam properabant. Nondum enim Tyrannis res ſacra erat; nondum tyranni, Chriſti ſcilicet proreges atque vicarii repente facti, cum benevolentia non poſſent, cæca vulgi ſuperſtitione ſeſe munierant: nondum Clericorum malis artibus attonita plebs, ad barbariem ea fœdiorem, quæ ſtolidiſſimos mortalium infamat Indos, degeneraverat. Illi enim noxios ſibi Dæmones, quos abigere non poſſunt, pro Diis colunt, hæc Tyrannos ne liceret tollere cum poſſet, impotentiſſimos creabat in ſe Deos; et humani generis peſtes in ſuam perniciem conſecrabat. At contra has omnes traditarum diu opinionum, religionum, calumniarum, atque terrorum denſiſſimas acies, hoſte ipſo vehementius ab aliis formidatas, decertandum Anglis erat. Quæ omnia, edocti melius, et proculdubio cœlitus imbuti, tanta cauſæ fiducia, tanta animorum firmitate ac virtute ſuperarunt, ut cum numero populus ſanè magnus eſſent, animis tamen tam erectis tamque excelſis, vulgus eſſe deſierint; Britanniaque ipſa poſthac, quæ *tyrannorum terra ferax* dicta olim eſt, nunc liberatorum longè feracior, perpetua ſeculorum omnium celebratione dici meruerit. Quos non legum contemptus aut violatio in effrænatam licentiam effudit; non virtutis et gloriæ falſa ſpecies, aut ſtulta veterum æmulatio inani nomine libertatis incendit, ſed innocentia vitæ, morumque ſanctitas rectum atque ſolum iter ad libertatem veram docuit, legum et religionis Juſtiſſima defenſio neceſſariò armavit. Atque illi quidem Deo perinde confiſi, ſervitutem honeſtiſſimis armis pepulere: cujus laudis etſi nullam partem mihi vendico, à reprehenſione tamen vel timiditatis vel ignaviæ, ſiqua infertur, facilè me tueor. Neque enim militiæ labores et pericula ſic defugi, ut non alia ratione, et operam, multò utiliorem, nec minore cum periculo meis civibus navarim, et animum dubiis in rebus neque

demiſſum unquam, neque ullius invidiæ, vel etiam mortis plus æquo metuentem præſtiterim. Nam cum ab adoleſcentulo humanioribus eſſem ſtudiis, ut qui maximè deditus, et ingenio ſemper quàm corpore validior, poſthabita caſtrenſi opera, qua me gregarius quilibet robuſtior facilè ſuperâſſet, ad me contuli, quibus plus potui; ut parte meî meliore ac potiore, ſi ſaperem, non deteriore, ad rationes patriæ, cauſamque hanc præſtantiſſimam, quantum maximè poſſem momentum accederem. Sic itaque exiſtimabam, ſi illos Deus res gerere tam præclaras voluit, eſſe itidem alios à quibus geſtas dici pro dignitate atque ornari, et defenſam armis veritatem, ratione etiam, (quod unicum eſt præſidium verè ac propriè humanum) defendi voluerit. Unde eſt, ut dum illos invictos acie viros admiror, de mea interim provincia non querar; immo mihi gratuler, et gratias inſuper largitori munerum cœleſti iterum ſummas agam obtigiſſe talem. ut aliis invidenda multò magis, quam mihi ullo modo pœnitenda videatur. Et me quidem nemini vel infimo libens confero; nec verbum de me ullum inſolentius facio: ad cauſam verò omnium nobiliſſimam ac celeberrimam, et hoc ſimul defenſores ipſos defendendi munus ornatiſſimum, ipſorum mihi ſuffragiis attributum atque judiciis, quoties animum refero, fateor me mihi vix temperare, quin altius atque audentius quam pro exordii ratione inſurgam; et grandius quiddam, quod eloqui poſſim, quæram: quandoquidem oratores illos antiquos et inſignes, quantum ego ab illis non dicendi ſolùm, ſed et loquendi facultate, (in extranea præſertim, qua utor neceſſario, lingua, et perſæpe mihi nequaquam ſatisfacio) haud dubiè vincor, tantum omnes omnium ætatum, materiæ nobilitate et argumento vincam. Quod et rei tantam expectationem ac celebritatem adjecit, ut jam ipſe me ſentiam non in foro aut roſtris, uno duntaxat populo, vel Romano, vel Athenienſi

ıfuſum; ſed attenta, et confidente quaſi tota
Europa, et judicium ferente, ad univerſos qua-
e graviſſimorum hominum, urbium, gentium,
ſus atque conventus, et priore defenſione, dix-
: hac rurſus dicturum. Jam videor mihi, in-
s iter, tranſmarinos tractus et porrectas latè
es, ſublimis perluſtrare; vultus innumeros æquè
s, animi ſenſus mecum conjunctiſſimos. Hinc
anorum virile et infeſtum ſervituti robur, inde
orum vividi dignique nomine liberales impetus,
Hiſpanorum conſulta virtus, Italorum inde ſe-
ıique compos magnanimitas ob oculos verſatur.
uid uſpiam liberorum pectorum, quicquid in-
quicquid magnanimi aut prudens latet, aut ſe
profitetur, alii tacitè favere, alii apertè ſuffra-
accurrere alii et plauſu accipere, alii tandem
icti, dedititios ſe tradere. Videor jam mihi,
circumſeptus copiis, ab Herculeis uſque co-
s, ad extremos Liberi Patris terminos, liber-
diu pulſam atque exulem, longo intervallo
m ubique gentium reducere: Et, quod Tripto-
olim fertur, ſed longè nobiliorem Cereali illa
n, ex civitate mea gentibus importare; reſti-
nempe civilem liberúmque vitæ cultum, per
per regna, perque nationes diſſeminare. Sed
notus planè, nec fortaſſe non gratus rurſum ad-
; ſi ſum idem, qui pugnaciſſimum tyrannorum
tem, et opinione plerorumque, et ſui fiducia in-
ıbilem antea creditum, cum nos noſtraſque acies
meliosè laceſſeret, et Optimates noſtri me pri-
intuerentur, ſingulari certamine congreſſus,
convitiantis in jugulum hoc ſtylo immo ſuiſ-
pſius telis, collocavi; et niſi velim tot undique
um intelligentium calculis atque ſententiis, neu-
n addictis mihi aut obnoxiis diffidere prorſus et
are, opima ſpolia retuli. Hæc ſine ulla vani-
ntia ita eſſe re vera, vel illud maximè argumento

eſſe poteſt, quod ego nec ſine Dei nutu reor accidiſſe, quòd, cum à Regina Suecorum Sereniſſima, qua vivit opinor nemo, aut olim vixit, vel optimarum artium, vel doctorum hominum ſtudioſior, honorificè ſanè eſſet invitatus, veniſsètque et Salmaſius et Salmaſia, (uter enim horum is erat, uxoris palam dominatus cum fama tum domi incertum admodum reddiderat) quo in loco peregrinus magno in honore degebat, ibi eum noſtra Defenſio nihil tale metuentem occupavit. Qua ſtatim à pluribus perlecta, Regina quidem, quæ et ipſa cum primis perlegerat, de ſua priſtina benignitate ac munificentia, id ſolùm ſpectans quod ſe dignum erat, in hoſpitem nihil remiſit: de cætero, ſi audita ſæpius et quæ arcana non ſunt, licet referre, tanta animorum facta ſubito mutatio eſt, ut qui nudiuſtertius ſumma gratia floruerat, nunc penè obſoleſceret; nec ita multò poſt diſcedens num bona venia hoc uno in dubio permultis relinqueret, honoratiorne advenerit, an contemptior abierit. Sed neque aliis in locis detrimentum levius feciſſe famæ ſatis conſtat. Verum hæc omnia non eò attuli, quò me cuiquam venditarem, neque enim eſt opus; ſed quò id duntaxat latius oſtenderem, quod initio inſtitui, quas ob cauſas, et quàm non leves, ab agendis Deo Optimo Maximo gratiis potiſſimum ſim exorſus; mihique proœmium hoc fore honeſtiſſimum atque pulcherrimum, in quo præcipuè, tot argumentis enumeratis, demonſtrare liceat, me, haud expertem licet calamitatum humanarum, me tamen, reſque meas Deo curæ eſſe; me maximis prope de rebus, et ad patriæ neceſſaria tempora accommodatis, et civilis vitæ religioniſque ex uſu maximè futuris, non uno pro populo, nedum uno pro reo, ſed pro univerſo potius hominum genere, contra humanæ libertatis hoſtes, quaſi in communi omnium gentium et frequentiſſimo concurſu diſſerentem, divino favore et auxilio adjutum atque auctum: quo ego majus aut glorioſius quicquam mihi tribuere, neque poſſim ullo

tempore neque cupiam. Eundem proinde immortalem Deum oro, ut conſuetâ ejus ope ac benignitate ſolâ fretus, qua integritate, diligentia, fide, felicitate etiam, fortiſſimè juſtiſſimèque ſimul facta haud ita pridem defendi, eadem, vel ea amplius, Authores ipſos, meque tantis viris ignominiæ cauſa, non honoris additum ab immeritis opprobriis, atque calumniis vindicare ſufficiam. Quod ſi eſt, qui contemni hæc ſatius arbitretur potuiſſe, fateor equidem, ſi apud eos qui nos rectè nôſſent hæc ſpargerentur: cæteris qua tandem ratione conſtabit non eſſe verum quicquid adverſarius noſter eſt mentitus? cum autem, data, quæ par eſt, opera, à nobis erit, ut quo præceſſit calumnia, eodem vindex quoque veritas ſequatur, et illos de nobis perperam ſentire opinor deſituros, et iſtum fortaſſe mendaciorum pudebit: ſi non puduerit, tum demum, ſatius contempſerimus. Huic interea reſponſum pro meritis celerius expediviſſem, niſi ſe falſis rumoribus hactenus muniiſſet; dum ſæpius denuntiaret, ad incudem ſudare Salmaſium, nova volumina in nos fabricare, jam jamque editorum: ex quo hoc ſolum eſt conſequutus, ut maledicentiæ pœnas aliquanto ſerius daret: expectandum enim duxi potius, ut potiori viribus adverſario, integrum me ſervarem. Sed cum Salmaſio debellatum jam puto mihi eſſe, utpote mortuo; et quemadmodum mortuo, non dicam: non enim ut ille mihi cæcitatem, ſic ego illi mortem vitio vertam. Quanquam ſunt, qui nos etiam necis ejus reos faciunt, illoſque noſtros nimis acriter ſtrictos aculeos; quos dum repugnando altius ſibi infixit, dum quod præ manibus habebat opus, vidit ſpiſſius procedere, tempus reſponſionis abiiſſe, operis gratiam periiſſe, recordatione amiſſæ famæ, exiſtimationis, Principum denique favoris, ob rem regiam male defenſam, erga ſe imminuti, triennali tandem mœſtitiâ, et animi magis ægritudine, quàm morbo confectum obiiſſe. Utcunque ſit, ſi iterum cum hoſte ſatis mihi cognito,

ſi bella etiam poſthuma gerenda ſunt, cujus feroces ac ſtrenuos impetus facilè ſuſtinui, ejus languentes et moribundos conatus non eſt ut reformidem.

Non verò ad hoc quicquid eſt hominis, qui nos inclamat, aliquando veniamus: clamorem quidem audio, non Regii ſanguinis, ut præ ſe fert titulus, ſed obſcuri cujuſpiam nebulonis; clamantem enim nuſquam reperio. Eho! quis es? homóne an nemo? hominum certè infimi, ne mancipia quidem, ſine nomine ſunt. Sempérne ergò mihi cum anonymis res erit? at verò hi regios haberi ſe vel maximè volunt: miror ſi regibus ſic perſuaſerint. Regum ſequaces atque amicos regum non pudet; quo pacto igitur ſunt iſti regibus amici? non dant munera; immo verò libentiùs multò accipiunt: res ſuas non impendunt, qui ne nomina quidem cauſæ regiæ dare audent: quid ergo? verba dant, ſed nec verba gratis dare ſuis regibus, vel ſatis benevoli in animum inducunt, vel ſatis conſtantes nomine adſcripto audent. Me quidem ὦ ἄνδρες ἀνώνυμοι, fas enim ſit Græcè quos Latinè quid nominem non reperio, me inquam, cum veſter ille Claudius de Jure Regio, materia ſanè gratioſiſſima, ſine nomine tamen orſus eſſet ſcribere, et exemplo poſſem uti, uſque adeo neque mei, neque cauſæ puditum eſt, ut ad rem tantam accedere, niſi nomen palàm profeſſus, turpe ducerem. Quod ego in Republica palàm videor contra Reges, cur vos in Regno, vel Regum ſub patrocinio, non niſi furtim et clanculum, contra Rempublicam audetis? cur in tuto pavidi, cur in luce nocturni, ſummam potentiam, ſummam gratiam, timiditate invidioſa planè, atque ſuſpecta obſcuratis? ſatiſne vobis ut præſidii ſit in Regibus veremini? ſic tecti, ſic obvoluti non vos mehercule ad aſſerendum jus Regium defenſores, ſed ad ærarium compilandum fures potius videmini veniſſe. Equidem quod ſum, profiteor; quod Regibus nego jus eſſe, vel in regno quovis legitimo pernegare auſim:

nemo me laeſerit Monarcha, quin ſe prius damnet, tyrannum faſſus. Si tyrannos iniecior. quid hoc ad Reges? quos ego à tyrannis longiſſimè ſejungo. Quantùm à viro malo diſtat vir bonus, tantundem à tyranno diſcrepare Regem contendo: Unde efficitur, tyrannum non modò non eſſe Regem, ſed Regi quidem adverſiſſimum ſemper imminere. Et ſanè qui monumenta rerum percurrit, plures à tyrannis quàm à populo oppreſſos Reges, atque ſublatos inveniet. Qui igitur tollendos affirmat tyrannos, non Reges, ſed inimiciſſimos Regibus, immo infeſtiſſimos regum hoſtes tollendos affirmat. Vos contrà, quod regibus jus datis, ut quicquid libeat jus ſit, non eſt jus, ſed injuria, ſed ſcelus, ſed ipſa pernicies: venenato iſto munere, non ſalutari, quos ſupra omnem vim atque periculum fore prædicatis, eos ipſi occiditis; regum et tyrannum idem eſſe, ſiquidem idem utrobique Jus eſt, ſtatuitis. Nam ſi iſto ſuo Jure, Rex non utitur, (utetur autem nunquam quamdiu Rex, non tyrannus, erit,) non hoc Regi, ſed viro aſſignandum eſt. Quid autem abſurdius illo jure Regio fingi queat, quo ſi quis utatur, quoties Rex vult eſſe, toties eſſe vir bonus deſinat? quoties vir eſſe bonus maluerit, toties ſe arguerit non eſſe Regem? quo quid in Reges dici contumelioſius poteſt? Hoc jus qui docet, ipſe ut oportet injuſtiſſimus, atque omnium peſſimus: pejor autem quo pacto fiat, quàm ſi quales format ac fingit alios, talis ipſe imprimis fuerit? Quod ſi omnis vir bonus, ut antiquorum ſecta quædam magnificè ſanè philoſophatur, eſt Rex, pari ratione ſequitur, omnem virum malum pro ſuo quemque modulo tyrannum eſſe: neque enim magnum, ne hoc nomine intumeſcat, ſed infimum quiddam eſt tyrannus: et quantò omnium maximus, tantò omnium viliſſimus, et maxime ſervilis. Alii enim ſuis tantùm vitiis volentes ſerviunt: Hic non modò ſuis, ſed miniſtrorum etiam atque ſatellitum importuniſſimis flagitiis etiam nolens

cogitur ſervire: et ſuas quaſdam tyrannides abjectiſſimo cuique ſuorum concedere: Tyranni igitur ſervorum infimi, ſuis ſerviunt etiam ſervitiis. Quamobrem rectè hoc nomen vel in minimum quemque tyrannorum pugilem, vel in hunc etiam clamatorem poterit convenire: qui in hac cauſa tyrannica cur tam ſtrenuè vociferetur, ex his quæ dicta ſunt, quæque mox dicentur, ſatis liquebit: uti etiam cur anonymus: aut enim turpiter conductus, clamorem hunc ſuum, regio ſanguini, Salmaſium ſequutus, vendidit, aut infamis doctrinæ conſcientia pallens, aut vita flagitioſus ac turpis, latere ſi cupit, mirum non eſt: aut fortaſſis ità ſe parat, ut ſicubi ſpem quæſtus uberiorem odoretur, deſertis quandoque regibus integrum ſibi ſit, ad quamlibet etiam futuram rempublicam transfugere: ne tunc quidem ſine exemplo magni ſui Salmaſii, qui affulgente lucro captus, ab orthodoxis ad Epiſcopos, à popularibus ad regios, etiam ſenex defecit. Tu igitur iſte è gurguſtio clamator, qui ſis non fallis: fruſtra tibi iſta latibula quæſiſti: extrahêre mihi crede, neque Plutonis iſta galea diutius te teget: dejerabis, quod vixeris, me aut cæcum non eſſe, aut tibi ſaltem non connivere. Quis igitur ſit, quod genus hominis, qua ſpe adductus, quibus illecebris, quibus lenociniis delinitus, ad hanc cauſam regiam acceſſerit, (Mileſia propemodum, aut Beiana fabula eſt) ſi vacat nunc audite.

Eſt *Morus* quidam, partim Scotus, partim Gallus: ne tota hominis infamia, gens una, aut regio nimium laboraret: homo improbus, et cum aliorum, tum, quod graviſſimum eſt, amicorum, quos ex intimis inimiciſſimos ſibi fecit, teſtimoniis quam plurimis infidus, mendax, ingratus, maledicus, et virorum perpetuus obtrectator et fœminarum, quarum nec pudicitiæ plus unquam parcere, quàm famæ conſuevit. Is, ut primæ ætatis obſcuriora præteream, primùm Genevæ Græcas literas docuit; verum, ſæpius licet nomen

ſuum Græcè Morum diſcipulis interpretatus, ſtultum et nequam ipſe dediſcere nequivit. Quin eo potius furore eſt agitatus cum tot ſcelerum eſſet ſibi conſcius, quamvis fortaſſe nondum compertus, ut paſtoris in Eccleſia munus ambire, atque iſtis moribus inquinare non horreſcerit. Verùm haud diu Preſbyterorum cenſuram effugere potuit, mulierarius ac vanus, multiſque aliis criminibus notatus, multis ab orthodoxa fide erroribus damnatus, quos et turpiter ejuravit, et ejuratos impiè retinuit; tandem adulterii manifeſtus. Hoſpitis ancillam quandam fortè adamaverat; eam paulò poſt etiam alteri nuptam ſectari non deſtitit; tuguriolum quoddam intrare hortuli, ſolum cum ſola, vicini ſæpe animadverterant. Citra adulterium, inquis, poterat enim quidvis aliud: ſanè quidem; poterat confabulari, nimirum de re hortenſi, prælectiones quaſdam ſuas ſciolæ fortaſſe fœminæ et audiendi cupidæ expromere de hortis: Alcinoï putà vel Adonidis, poterat nunc areolas laudare, umbram tantummodo deſiderare, liceret modo ficui morum inſerere, complures inde ſycomoros quàm citiſſimè enaſci, ambulationem amœniſſimam; modum deinde inſitionis mulieri poterat monſtrare: hæc et plura poterat, quis negat? veruntamen preſbyteris ſatisfacere non poterat, quin illum tanquam adulterum, cenſura ferirent, et paſtoris munere indignum prorſus judicarent: harum et hujuſmodi accuſationum capita in Bibliotheca illius urbis publica etiamnum aſſervantur. Interea, dum hæc palam nota non eſſent, ab eccleſia, quæ Middelburgi erat Gallica, procurante Salmaſio, in Hollandiam vocatus, magna cum offenſione Spanhemii, viri ſanè docti, et paſtoris integerrimi, qui eum Genevæ antea probè noverat, literas teſtimoniales, quas vocant, dum alii non ferendum exiſtimarent, ut homo iſtiuſmodi Eccleſiæ teſtimonio ornaretur, alii quidvis potius ferendum, quam ipſum hominem, ægrè à Genevenſibus, et non alia quam ſui diſceſſus conditione, atque illas

quidem frigidulas, tandem impetravit. In Hollandiam ut venit, ad ſalutandum Salmaſium profectus, domi ejus in Uxoris ancillam, cui Pontiæ nomen erat, oculos nequiter conjecit: ſemper enim in ancillis prolabitur libido hominis, hinc ſumma aſſiduitate Salmaſium cœpit colere, et, quoties licuit Pontiam. Neſcio an illi commoditate hominis et aſſentatione captus, an hic optabilem excogitaſſe ſe conveniendæ eo ſæpius Pontiæ occaſionem ratus, prior ſermones injecerit de reſponſo Miltonii ad Salmaſium. Ut ut fuit, Morus propugnandum ſuſcipit Salmaſium: Et Salmaſius quidem Theologicam in ea urbe cathedram ſuâ operâ pollicetur Moro: Morus et hanc et aliud inſuper ſuaviculum furtivos Pontiæ concubitus pollicetur ſibi. Per cauſam conſulendi de hoc opere Salmaſium, dies ac noctes eam domum frequentat. Jamque ut olim Pyramus in morum, ita nunc repente morus in Pyramum tranſmutatus ſibi videtur, Genevenſis in Babylonium: verùm illo juvene quantò improbior, tantò fortunatior, nunc ſuam Thiſben, facta ſub eodem tecto copia, ut libitum eſt, Pontiam alloquitur: rimam in pariete conquirere opus non erat: Spondet matrimonium: eâ ſpe pellectam vitiat: eodemque ſcelere, horreo dicere, ſed dicendum eſt, Sacroſancti Evangelii miniſter hoſpitalem etiam domum conſtuprat. Ex hoc demum congreſſu, mirum quiddam, et præter ſolitum naturæ prodigioſum accidit, ut et fœmina et mas etiam conciperet, Pontia quidem Morillum, quod et Plinianum exercitatorem diu poſtea exercuit Salmaſium: Morus ovum hoc irritum et ventoſum, ex quo tympanites iſte clamor regii ſanguinis prorupit. Quod quidem primò regiis noſtris in Belgio eſurientibus pergrata admodum ſorbitio fuit: nunc rupto putamine, vitioſum ac putridum repertum adverſantur. Nam Morus hoc ſuo fœtu haud mediocriter inflatus, et Arauſiacam factionem totam demeruiſſe ſe ſentiens, jam integras profeſſionum cathedras ſpe im-

proba devoraverat, et ſuam Pontiam utpote ancillam et pauperculam, jam gravidam ſceleratus deſeruerat. Illa deſpectam ſe atque deluſam querens, et ſynodi fidem et magiſtratus imploravit. Sic tandem evulgata hæc res, et conviviis penè omnibus, ac circulis diu riſum et cachinnos præbuit. Unde aliquis, et lepidi anè, quiſquis erat, ingenii, hoc diſtichon,

Galli ex concubitu gravidam te, Pontia, Mori,
Quis bene moratam, morigeramque neget?

Sola Pontia non riſit; ſed nec querendo quicquam profecit; Clamor enim regii ſanguinis clamorem ſtupri, et ſtupratæ mulierculæ ploratum facilè obruerat; Salmaſius quoque illatam ſibi hanc totique familiæ et injuriam et labem ægrè ferens, ſeque ab amico et laudatore ſuo ſic ludos factum, ſic adverſario rurſus obnoxium, accedente ad priores ejus in cauſa regia infelicitates forſitan hoc etiam infortunio, haud ita multò poſt ſupremum diem obiit. Verùm aliquantò hæc poſterius. Interim Salmaſius, Salmacidis quodam fato, ut enim nomen, ita et fabula non abludit, neſcius Hermaphroditum ſe adjunxiſſe ſibi Morum tam gignendi, quàm pariendi compotem, quid is domi genuiſſet ignarus, quod peperit exoſculatur; librum nempe iſtum in quo ſentit ſe Magnum toties dici, et ſuo fortè judicio dignè, aliorum certè ſtultè atque ridiculè laudatum. Itaque typographum feſtinanter quærit; et fugientem ab ſe jam diu famam, retinere fruſtrà conatus, quas laudes, quas potiùs fœdas ſuî adulationes per hunc atque alios miſerè concupiverat, iis etiam divulgandis obſtetricatur ipſe atque ſubſervit. Ad hanc operam Ulaccus quidam eſt viſus omnium maximè idoneus; huic facilè perſuadet non modò ut librum illum excudendum curaret, quod nemo reprehendiſſet; ſed etiam ut Epiſtolæ ad Carolum videlicet miſſæ, multis in me, qui hominem nunquam nôram, probris et contumeliis refertæ, ſubſcripto nomine ſe

profiteretur authorem. Nequis igitur miretur cur ſe exorari tam facilè ſit paſſus, ut me tam impudenter nulla de cauſa laceſſeret, et alienas etiam intemperies in ſe transferre atque præſtare tam pro nihilo duceret, erga omnes etiam alios quemadmodum ſe geſſerit, ſicuti ego compertum habeo, oſtendam. Eſt Ulaccus unde gentium neſcio, vagus quidam librariolus, veterator atque decoctor notiſſimus, is Londini aliquandiu bibliopola fuit clancularius, qua ex urbe, poſt innumeras fraudes, obæratus aufugit. Eundem Pariſiis fide caſſum et malè agendo inſignem, via tota Jacobæa cognovit: unde olim quoque profugus ne multis quidem paraſangis audet appropinquare, nunc ſi cui opus eſt balatrone perditiſſimo atque venali, proſtat Hagæcomitis Typographus recoctus. Hunc ut intelligatis, quid dicat quidve agat, quàm nihil penſi habeat, nihil eſſe tam ſanctum, quod non lucro vel exiguo poſterius putet, ſeque non cauſa publica, quod quis putaſſet, ſic in me eſſe debacchatum, fatentem ipſum in ſe teſtem producam. Is cum vidiſſet quod in Salmaſium ſcripſeram, nonnullis librariis æra meruiſſe, ſcribit ad amicos quoſdam meos mecum agerent, ut ſiquid haberem excudendum, ſibi committeretur; ſe typis longè melioribus, quàm qui priùs excudiſſet, mandaturum: reſpondi per eoſdem, non habere me in præſentia, quod excuſo eſſet opus. Ecce autem! cui ſuam operam tam officiosè modò detulerat, in eum haud ità multò poſt, ſcripti contumelioſiſſimi non excuſor ſolùm ſed et author, ſubdititius licet, prodit. Indignantur amici; reſcribit impudentiſſimus, mirari ſe ſimplicitatem eorum, et rerum imperitiam, qui officii rationem aut honeſti ab ſe exigant aut deſiderent: cùm videant quibus rebus quæſtum faciat: ſe ab ipſo Salmaſio illam epiſtolam, cùm libro accepiſſe; qui rogabat, id uti ſua gratia, vellet facere quod fecit; ſi Miltonio, vel cuivis alteri viſum eſſet reſpondere, nullum ſibi eſſe ſcrupulum, ſiquidem eadem ſua

opera uti voluerint: id eſt, vel in Salmaſium vel in Carolum: namque id erat ſolum quod in reſponſo ejuſmodi futurum expectare poterat. Quid plura? hominem videtis: ad reliquos nunc pergo, non enim unus eſt duntaxat, qui hanc in nos regii Clamoris quaſi tragœdiam adornavit: en igitur initio, ut ſolet, dramatis perſonæ: Clamor prologus, Ulaccus Balatro, aut, ſi mavultis, Salmaſius Ulacci Balatronis perſona et lacernis involutus, Duo Poëtaſtri Cereviſiali vappa temulenti, Morus adulter ſtuprator. Mirificos ſanè tragœdos! bellum certamen mihi paratum! verùm qualeſcunque ſortiti, quoniam alios atque hujuſmodi adverſarios vix eſt ut cauſa noſtra habere poſſit: nunc ſingulos aggrediamur: hoc tantùm præfati, ſi cui minùs gravitatis noſtra alicubi refutatio habere videbitur, cogitate eum debere, non cum gravi adverſario, ſed cum grege hiſtrionico, nobis rem eſſe, ad quem dum refutationis genus accommodandum erat, non ſemper quid magis decuiſſet, ſed quid illis dignum eſſet, ſpectandum duximus.

Regii ſanguinis clamor ad cælum adverſus parricidas Anglicanos.

Siquidem non Jure fuſum oſtendiſſes, More, iſtum ſanguinem haud incredibile narrares: nunc, quemadmodum primis reſtituti Evangelii temporibus, Monachi, cùm argumentis minùs valerent, ad ſpectra neſcio quæ, et ficta monſtra decurrere ſolebant: ſic, vos, poſtquam omnia defecere, ad clamores nuſquam auditos, et obſoletas fraterculorum artes revertimini. Voces è cœlo audire quemquam noſtrorum, longè abeſt ut credas: ego te clamores ab Inferis audîſſe, quod poſtulas, facilè crediderim. Verùm hunc regii ſanguinis clamorem dic ſodes quis audivit? Te ais: nugæ: Primum enim malè audis: Ad cœlum autem qui clamor perveniat, ſi quis præter Deum, juſti puto ſoli et integerrimi quique audiunt, ut qui poſſint, im-

munes ipſi, iram Dei conſciis denuntiare. Tu verò quorſum audires, an ut ſatyram cynædus ſcriberes? videris enim eodem tempore, et ementitus hunc clamorem ad cœlum, et cum Pontia furtim libidinatus eſſe. Multa te impediunt, More, multa intus foriſque circumſonant, quæ te res iſtiuſmodi ad cœlum perlatas audire non ſinunt: et ſi nihil aliud, certè qui contra ipſum te ad cœlum quam plurimus ſit clamor. Clamat contra te, ſi neſcis, Mœcha illa tua hortenſis, tuo maximè Paſtoris ſui exemplo, deceptam ſe eſſe queſta: clamat contra te maritus, cujus torum violaſti, clamat Pontia, cui pactum nuptiale temeraſti; clamat, ſiquis eſt, quem probro genitum, infantulum abdicaſti; horum omnium clamores ad cœlum contra te, ſi non audis, neque illum regii ſanguinis audiveris: interea libellus iſte, non regii ſanguinis clamor ad cœlum, ſed laſcivientis Mori hinnitus ad Pontiam, rectiùs inſcribetur. Quæ ſequitur Epiſtola prolixa quidem, et benè putida, partim Carolo, partim Miltonio, alteri amplificando, alteri infamando, dedicatur. Ab ipſo ſtatim initio Authorem diſcite: *Caroli Regna*, inquit, *in Sacrilegam parricidarum, et (quia verba deſunt idonea, Tertullianeâ voce abutimur) Deicidarum poteſtatem venerunt*. Hæc ſive Salmaſiæa, ſive Moræa, ſive Vlaccæa ſartago ſit, prætereamus. Hoc verò aliis ridendum, Carolo indignandum profectò eſt, quod paulò poſt, *neminem*, ait, *vivere felicitatis Caroli ſtudioſiorem*. Quine eandem et epiſtolandi, et excudendi operam Caroli hoſtibus detuliſti, te vivit nemo felicitatis ejus ſtudioſior? Miſerum profectò dicis regem ſic ab amicis omnibus derelictum, ut qui intimi reſtant, iis Vappa typographus comparare ſe audeat. Miſerrimum, cujus fideliſſimus, Vlaccus perfidus fide ac ſtudio non cedat: quo quid inſolentius de ſe, contemptius de rege amiciſque regiis pronunciare potuit? neque hoc minùs ridiculum, induci Idiotam et operarium de rebus graviſſimis ac regiis vertutibus Philoſo-

phantem, eaque dicentem, qualiacunque ſunt, quibus nec Salmaſius ipſe, nec Morus meliora dixiſſet, Equidem Salmaſium, ut ſæpe alias, ita hoc loco haud obſcurè, ſi multa lectione, judicio tamen puerili et nullius usùs hominem deprehendi; qui cùm legere potuiſſet ſummos in Spartana civitate optimè inſtituta magiſtratus, ſi quid fortè viro malo excidiſſet ſapientur dictum, id ei adimi juſſiſſe, et in virum aliquem bonum ac frugi ſortitione conferri, adeo id omne quod decorum dicitur ignorârit, ut è contra, quas probum atque prudentem decere ſententias arbitraretur, eas homini nequiſſimo attribui ſuſtineret. Bono es animo, Carole: veterator Vlaccus, *quæ ſua eſt in Deum fiducia*, bono animo te eſſe jubet. *Noli tot mala perdere:* Vlaccus decoctor perditiſſimus, qui bona omnia, ſiqua habuit, perdidit, author tibi eſt, perdere ut nolis mala: *Fruere novercante fortunâ:* Potin'es ut nè fruare, hortatore præſertim tali, qui alienis etiam fortunis frui per fas et nefas tot annis conſuevit? *In ſapientiam penitùs ingurgitâſti, et ingurgita:* ſic monet, ſic præcipit regum Inſtitutor ſanè optimus Vlaccus gurges, qui arreptâ atramentoſis manibus, coriaceâ lagenâ, inter combibones operas, ingenti hauſtu, ſapientiam tibi propinat. Hæc audet tuus Vlaccus, tam præclara monita, nomine etiam conſcripto, quæ Salmaſius, quæ Morus, cæterique pugiles tui aut timidi non audent, aut ſuperbi non dignantur; nimirum quoties te monito eſt opus aut defenſo, alieno ſemper nomine, atque periculo, non ſuo, ſapientes aut fortes ſunt. Deſinat ergo, quiſquis hic eſt, *ſtrenuam et animoſam facundiam* ipſe ſuam inaniter jactare; dum *vir*, ſi diis placet, *inſignis, decoro ingenio nomen ſuum celeberrimum* edere metuit; librum, quo regium ſanguinem ulciſci ſe ait, ne dicare quidem Carolo niſi per Vlaccum interpretem et vicarium auſus, verbis typographi miſerè contentus ſignificare, *librum* ſe, ſine nomine, *ſi pateris, ô Rex, tuo nomini dicatum ire.* Sic functus Carolo in

me impetum parat minitabundus: *Poſt hæc proœmia, tubam terribilem inflabit ὁ θαυμάσιος ille Salmaſius.* Salubritatem prædicis et concentus muſici novum genus futurum: iſti enim tubæ terribili, cum inflabitur, nulla aptior excogitari ſymphonia poterit, quàm ſi affatim oppedetur. Buccam verò Salmaſius nimis inflatam ne afferat moneo, quò enim attulerit inflatiorem, eò mihi crede, opportuniorem ad Colaphos præbebit; qui thaumaſii Salmaſii rhythmicum hunc ſonum, quo delectaris, buccis ambabus reſonantibus, numerosè reddent. Pergis cornicari. *Qui nec parem nec ſecundum habet, in univerſo literarum et ſcientiarum orbe.* Veſtram fidem! Eruditi, quotquot eſtis, veſtram fidem? Siccine vobis omnibus anteferri Cimicem Grammaticum, cujus res atque ſpes omnis in gloſſario vertebatur? quem vel extremum meritò occupet ſcabies, ſi cum viris verè doctis comparetur. Hæc autem, niſi ab infimo quopiam et infra Vlaccum ipſum væcorde affirmari tam fatuè nequiverunt. *Quique jam ſtupendam et infinitam eruditionem cæleſti junctam ingenio ad cauſam tuæ majeſtatis contulit.* Si meminiſtis quod ſupra narravi, ipſum Salmaſium, attuliſſe hanc epiſtolam cum libro excudendam, vel ab ipſo ſcriptam, vel ab anonymo quovis, vernamque typographum exoraſſe, ut quod author nollet, ipſe ſuum nomen abſcriberet, cognoſcetis profectò puſilli omnino, et abjectiſſimi hominem ingenii ſuis laudibus tam miſerè velificantem, et immenſa encomia tam ſtolidi laudatoris aucupantem. *Opus æternum fruſtrà ſugillantibus nonnullis, juriſconſulti mirari ſatis nequeunt, quòd homo Gallus ita ſubitò res Anglicas, leges, decreta, inſtrumenta, ita teneat, enodet, etc.* Immo quàm ineptierit in noſtris legibus et pſittacus fuerit, noſtris etiam juriſconſultis teſtibus abundè oſtendimus. *Sed ipſe mox altera, quam in Rebelles molitur, impreſſione, ſimul Theonum ora comprimet, ſimul Miltonum nobis pro eo ac meretur concaſtigatum dabit.* Tu igitur ut piſciculus

ille anteambulo, præcurris Balænam Salmaſium, impreſſiones in hæc littora minitantem: nos ferramenta acuimus, expreſſuri ſi quid habent impreſſiones et caſtigationes illæ ſive olei ſive gari. Bonitatem interea magni viri mirabimur pluſquam Pythagoricam, qui animalia quoque miſeratus, et præſertim piſces, quorum carnibus, ne quadrageſima quidem parcit, iis tam decenter involvendis tot volumina deſtinârit, tot pauperum milibus, Thunnorum, credo, aut Scombrorum, chartaceas in ſingulos tunicas teſtamento legârit.

Gaudete Scombri, et quicquid eſt piſcium ſalo,
Qui frigidâ hyeme incolitis algentes freta,
Veſtrûm miſertus ille Salmaſius eques
Bonus amicire nuditatem cogitat:
Chartæque largus apparat papyrinos
Vobis cucullos præferentes Claudii
Inſignia nomenque et decus Salmaſii,
Geſtetis ut per omne cetarium forum
Equitis clientes, ſcriniis mungentium
Cubito virorum, et capſulis gratiſſimos.

Hæc habui in Editionem diu exſpectatam nobilis libri; cujus impreſſionem, dum, ut ais, molitur Salmaſius, tu ejus domum, More, fœdiſſima compreſſione Pontiæ contaminaſti. Et videtur ſanè ad hoc opus abſolvendum, Salmaſius diu multumque incubuiſſe; paucis enim ante mortem diebus, cùm vir quidam doctus, à quo hoc ipſum accepi, miſiſſet qui ex eo quæreret, ecquando apparatûs partem ſecundam in Primatum Papæ editurus eſſet, reſpondit, ad illud opus non ante reverſurum ſe, quàm abſolviſſet quod adhuc commentaretur adverſus Miltonium. Ita ego etiam Papæ refutandus præferor; et quem illi primatum in Eccleſia negavit, eum mihi ultro in inimicitia ſua concedit; ſic ego primatui Papæ jam jam evertendo ſalutem attuli; ego redivivum hunc Catilinam, non in toga, ut conſul olim Tullius, ne per ſomnum quidem, ſed

aliud omnino agens, Romanis mœnibus averti; non unus profectò cardinalatus mihi hoc nomine debebitur: vereor, ne tranſlato in me regum nuper noſtrorum titulo, Defenſor fidei ab Romano Pontifice appellandus ſim. Videtis quantus invidiæ artifex in me concitandæ, Salmaſius fuerit: verùm ipſe viderit, qui tam honeſta provincia turpiter relicta, alienis ſe controverſiis immiſcuerit, ab Eccleſiæ cauſa, ad civiles et externas, quarum ſua nihil intererat, ſe tradux erit: cum Papâ inducias fecerit, et quod fœdiſſimum fuit, cum Epiſcopis, poſt bellum apertiſſimum, in gratiam redierit. Veniamus nunc ad mea crimina; eſtne quod in vita aut moribus reprehendat? Certè nihil: quid ergo? quod nemo niſi immanis, ac barbarus feciſſet, formam mihi ac cæcitatem objectat.

Monſtrum, horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Nunquam exiſtimabam equidem fore, ut de forma, cum Cyclope certamen mihi eſſet; verùm ſtatim ſe revocat. *Quanquam nec ingens, quo nihil eſt exilius, exſanguius, contractius.* Tametſi virum nihil attinet de forma dicere, tamen quando hic quoque eſt, unde gratias Deo agam, et mendaces redarguam, nè quis, (quod Hiſpanorum vulgus de hæreticis, quos vocant, plus nimio Sacerdotibus ſuis credulum opinatur) me fortè Cynocephalum quempiam, aut Rhinocerota eſſe putat, dicam. Deformis quidem à nemine, quod ſciam, qui modò me vidit, ſum unquam habitus; formoſus necne, minùs laboro, ſtaturâ fateor non ſum procerâ: ſed quæ mediocri tamen quàm parvæ propior ſit: ſed quid ſi parvâ, quâ et ſummi ſæpe tum pace tum bello viri fuere, quanquam parva cur dicitur, quæ ad virtutem ſatis magna eſt: ſed neque exilis admodum, eo ſanè animo iiſque viribus, ut cùm ætas vitæque ratio ſic ferebat, nec ferrum tractare, nec ſtringere quotidiano uſu exercitatus neſcirem; eo ac-

tus, ut plerumque eram, cuivis vel multò robuſ-
i exæquatum me putabam, ſecurus quid mihi quis
riæ vir viro inferre poſſet. Idem hodie animus,
em vires, oculi non iidem; ita tamen extrinſecus
ſi, ita ſine nube clari ac lucidi, ut eorum qui acu-
mùm cernunt: in hac ſolùm parte, memet invito,
ılator ſum: in vultu, quo *nihil exſanguius* eſſe
t, is manet etiamnum color exſangui et pallenti
ıè contrarius, ut quadragenario major vix ſit cui
denis prope annis, videar natu minor; neque cor-
: contracto neque cute. In his ego ſi ulla ex parte
ıtior, multis millibus popularium meorum, qui de
e me nôrunt, exteris etiam non paucis, ridiculus
ìtò ſim: Sin iſte in re minimè neceſſaria, tam im-
enter et gratuitò mendax comperietur, poteritis
eliquo eandem conjecturam facere. Atque hæc
òrma mea vel coactus: de tua quanquam et con-
ptiſſimam accepi, et habitantis in te improbitatis
ıe malitiæ vivam imaginem, neque ego dicere, ne-
ullus audire curat. Utinam de cæcitate pariter
ret inhumanum hunc refellere adverſarium; ſed
licet, feramus igitur: non eſt miſerum eſſe cæ-
ı, miſerum eſt cæcitatem non poſſe ferre: quidni
:m feram, quod unumquemque ita parare ſe opor-
ut ſi acciderit, non ægrè ferat, quod et humanitus
dere cuivis mortalium, præſtantiſſimis quibuſdam,
ıe optimis omni memoria viris accidiſſe ſciam:
illos memorem vetuſtatis ultimæ priſcos vates, ac
entiſſimos, quorum calamitatem, et Dii, ut fertur,
ìtò prioribus donis compenſarunt, et homines eo
ore affecerunt, ut ipſos inculpare maluerint Deos,
m cæcitatem illis crimini dare. De augure Ti-
ı quod traditur, vulgò notum. De Phineo ſic
nit Apollonius in Argonauticis:

Οὐδ' ὅσσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ
Χρεῖον ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι.

Τῶ καὶ οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηναιὸν ἴαλλεν
Ἐκ δ' ἕλετ' ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος.

—— neque eſt vetitus Jovem ipſum
Edens veraciter mentem divinam hominibus:
Quare et ſenectam ei diuturnam dedit,
Eripuit autem oculorum dulce lumen.

Cæterum Deus et ipſe veritas eſt: in qua homines edocenda quò quis veracior eò ſimilior Deo acceptiorque ſit, oportet. Non eſt pium veritatis invidentem Deum credere; aut nolle hominibus quàm liberrimè impertitam: Ob nullam igitur noxam, divinus vir, et humani generis erudiendi ſtudioſiſſimus, ut philoſophorum etiam complures, caruiſſe luminibus videtur. Sive illos commemorem civili prudentia, geſtiſque rebus admirabiles olim viros; primùm Timoleontem Corinthium, et civitatis ſuæ, et Siciliæ totius liberatorem; quo virum meliorem, aut in Republica ſanctiorem nulla ætas tulit; tum Appium Claudium, cujus in Senatu pulcrè dicta ſententia, Italiam Pyrrho, gravi hoſte, ſeipſum cæcitate non liberavit; tum Cæcilium Metellum Pontificem, qui non urbem ſolùm, ſed et fatum urbis Palladium; et penitiſſima ſacra dum ab incendio ſervavit, ſuos oculos perdidit; quanquam aliâs certè Deus pietati tam egregiæ favere ſe, etiam inter gentes, teſtatus eſt: quod tali igitur viro uſu venit, ponendum in malis eſſe vix putem. Quid alios recentiorum temporum adjungam, vel illum Venetiarum Principem Dandulum longè omnium præſtantiſſimum, vel Boëmorum Ziſcam ducem fortiſſimum, orthodoxæ fidei propugnatorem. Quid ſummi nominis Theologos Hieronymum Zanchium, nonnulloſque alios? cum et ipſum Iſaacum Patriarcham, quo nemo unquam mortalium Deo charior fuit, annos haud paucos, cæcum vixiſſe conſtet, aliquot fortaſſe, Jacobum etiam ejus filium, et ipſum Deo haud minus dilectum: cum denique

Chriſti Servatoris noſtri divino teſtimonio compertiſſimum ſit, illum hominem ab ſe ſanatum, neque ob ſuum, neque ob parentum ſuorum aliquod peccatum, etiam ab utero cæcum fuiſſe. Ad me quod attinet, te teſtor, Deus, mentis intimæ, cogitationumque omnium indagator, me nullius rei, (quanquam hoc apud me ſæpius, et quàm maxime potui, ſeriò quæſivi, et receſſus vitæ omnes excuſſi) nullius vel recens vel olim commiſſi, mihimet conſcium eſſe, cujus atrocitas hanc mihi præ cæteris calamitatem creare, aut accerſiſſe meritò potuerit. Quod etiam ullo tempore ſcripſi (quoniam hoc nunc me luere quaſi piaculum regii exiſtimant, atque adeò triumphant) teſtor itidem Deum, me nihil iſtiuſmodi ſcripſiſſe, quod non rectum et verum, Deoque gratum eſſe, et perſuaſerim tum mihi, et etiamnum perſuaſus ſim, idque nulla ambitione, lucro, aut gloria ductus, ſed officii, ſed honeſti, ſed pietatis in patriam ratione ſola, nec reipublicæ tantùm, ſed Eccleſiæ quoque liberandæ cauſa potiſſimùm feciſſe: adeo ut cum datum mihi publicè eſſet illud in defenſionem regiam negotium, eodemque tempore et adverſa ſimul valetudine, et oculo jam penè altero amiſſo conflictarer, prædicerentque diſertè medici, ſi hunc laborem ſuſcepiſſem, fore, ut utrumque brevi amitterem, nihil iſtâ præmonitione deterritus, non medici nè Æſculapii quidem Epidaurii ex adito vocem, ſed divinioris cujuſdam intus monitoris viderer mihi audire, duaſque ſortes, fatali quodam nutu, jam mihi propoſitas, hinc cæcitatem, inde officium; aut oculorum jacturam neceſſariò faciendam, aut ſummum officium deſerendum: occurrebantque animo bina illa fata, quæ retuliſſe Delphis conſulentem de ſe matrem, narrat Thetidis filius.

Διχθαδίας κῆρας φερέμεν θανάτοιο τέλοσδε.
Εἰ μέν κ' αὖθι μένων Τρώων πόλιν ἀμφιμάχωμαι,
Ὤλετο μέν μοι νόστος. ἀταρ κλέος ἄφθιτον ἔσται.

Εἰ δέ κεν οἶκαδ' ἵκωμαι φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὤλετό μοι κλέος ἐσθλόν· ἐπὶ δηρὸν δέ μοι αἰὼν
Ἔσσεται.

Iliad. 10.

Duplicia fata ducere ad mortis finem:
Si hic manens circa Troum urbem pugnavero,
Amittitur mihi reditus: ſed Gloria immortalis erit.
Si domum revertor dulce ad Patrium ſolum,
Amittitur mihi Gloria pulcra, ſed diuturna vita
Erit.

Unde ſic mecum reputabam, multos graviore malo minus bonum, morte gloriam, redemiſſe; mihi contrà majus bonum minore cum malo proponi: ut poſſem cum cæcitate ſola vel honeſtiſſimum officii munus implere; quod ut ipſa gloria per ſe eſt ſolidius, ità cuique optatius atque antiquius debet eſſe. Hæc igitur tam brevi luminum uſura, quanta maxima quivi cum utilitate publica, quoad liceret, fruendum eſſe ſtatui. Videtis quid prætulerim, quid amiſerim, qua inductus ratione: deſinant ergo judiciorum Dei calumniatores maledicere, déque me ſomnia ſibi fingere; ſic denique habento; me ſortis meæ neque pigere neque pœnitere; immotum atque fixum in ſententia perſtare; Deum iratum neque ſentire, neque habere, immò maximis in rebus clementiam ejus et benignitatem erga me paternam experiri atque agnoſcere: in hoc præſertim, quod ſolante ipſo atque animum confirmante in ejus divina voluntate acquieſcam: quid is largitus mihi ſit, quàm quid negaverit ſæpius cogitans: poſtremò nolle me cum ſuo quovis rectiſſimè facto, facti mei conſcientiam permutare, aut recordationem ejus gratam mihi ſemper atque tranquillam deponere. Ad cæcitatem denique quod attinet, malle me, ſi neceſſe eſt, meam, quàm vel ſuam, More, vel tuam. Veſtra imis ſenſibus immerſa, nequid ſani videatis aut ſolidi, mentem obcæcat: mea,

n objicitis, colorem tantummodo rebus et ſuper-
m demit; quod verum ac ſtabile in iis eſt, con-
plationi mentis non adimit. Quàm multa deinde
quæ videre nollem, quàm multa quæ poſſem li-
s non videre, quàm pauca reliqua ſunt quæ videre
iam. Sed neque ego cæcis, afflictis, mœrentibus,
ecillis, tametſi vos id miſerum ducitis, aggregari
diſcrucior, quandoquidem ſpes eſt, eò me propius
niſericordiam ſummi patris atque tutelam perti-
e. Eſt quoddam per imbecillitatem, præeunte
oſtolo, ad maximas vires iter: ſim ego debiliſſi-
s, dummodo in mea debilitate immortalis ille et
ior vigor eò ſe efficacius exerat; dummodo in meis
ebris divini vultus lumen eo clarius eluceat; tum
n infirmiſſimus ero ſimul et validiſſimus, cæcus
em tempore et perſpicaciſſimus; hac poſſim ego
rmitate conſummari, hac perfici, poſſim in hac
curitate ſic ego irradiari. Et ſanè haud ultima
cura cæci ſumus; qui nos, quò minus quicquam
d præter ipſum cernere valemus, eò clementius at-
benignius reſpicere dignatur. Væ qui illudit nos,
qui lædit, execratione publica devovendo; nos ab
riis hominum non modò incolumes, ſed penè ſa-
s, divina lex reddidit, divinus favor; nec tam ocu-
m hebetudine, quàm cœleſtium alarum umbrâ
nobis feciſſe tenebras videtur, factas illuſtrare rur-
interiore ac longè præſtabiliore lumine haud rarò
t. Huc refero, quòd et amici officioſius nunc
m quàm ſolebant, colunt, obſervant, adſunt, quod
nonnulli ſunt, quibuſcum Pyladéas atque Theſéas
rnare voces verorum amicorum liceat.

ρες. Ἕρπε νῦν οἴαξ ποδός μοι. Πυ. φίλα γ' ἔχων κη-
δεύματα,

Vade gubernaculum mei pedis. Py. pergratam mihi habens curam. Eurip. in Oreſt.

Et alibi,

Δίδου χεῖρ' ὑπηρέτῃ φίλῳ.
Da manum miniſtro amico.

Δίδου δέρῃ σὴν χεῖρ' ὁδηγήσω δ' ἐγώ.
Da collo manum tuam, ductor autem viæ ero tibi ego. Id. in Her. furent.

Non enim hoc caſu factum me omnino nullum, non quicquid eſt probi aut cordati hominis, poſitum in oculis putant eſſe. Quin et ſummi quoque in Republ. viri, quandoquidem non otio torpentem me, ſed impigrum et ſumma diſcrimina pro libertate inter primos adeuntem oculi deſeruerunt, ipſi non deſerunt, verùm humana qualia ſint, ſecum reputantes, tanquam emerito favent, indulgent, vacationem atque otium faciles concedunt; ſi quid eſt ornamenti, non detrahunt: ſi quid publici muneris, non adimunt: ſi quid ex ea re commodi, non minuunt: et quamvis non æquè nunc utili, præbendum nihilo minus benignè cenſent: eodem planè honore, ac ſi, ut olim Athenienſibus mos erat, in Prytanéo alendum decreviſſent. Sic mihi et apud Deum et apud homines cæcitatem ſolari meam quandiu licuerit, amiſſos honeſti cauſa oculos, nemo meos lugeat, abſit quoque ut ipſe lugeam, aut vel animi ſatis ut ne habeam quo cæcitatis convitiatores facilè poſſim contemnere, vel veniæ ut ne poſſim facilius condonare. Ad te, quiſquis es, redeo, qui parum tibi conſtans, nunc pumilionem me, nunc Antæum vis eſſe: *Non aliud* poſtremò optas *libentiùs fœderatis Belgii Provinciis, quàm ut tam facilè, támque feliciter defungantur hoc Bello, quàm defungetur Salmaſius Miltonio.* Cui ego voto ſi facilè aſſenſero, arbitror me noſtris ſucceſſibus Reique Anglicanæ nec ominari malè, nec malè precari.

En verò iterum clamorem, alienum quendam et ſtridulum! anſeres puto alicunde advolare: Jam ſentio quid ſit, memini clamoris hanc eſſe tragœdiam, prodit Chorus: en duo Poëtaſtri, vel duo vel unus, biformi

ſanè ſpecie et bicolore: Sphingemne dicam an Horatianum illud monſtrum Poeticum, capite muliebri, cervice aſinina, variis indutum plumis, undique collatis membris: id profectò ipſiſſimum eſt. Rhapſodus videlicet, quiſpiam, centonibus et pannis obſitus, unuſne an duo incertum, nam et Anonymus quoque eſt. Poëtas equidem verè dictos et diligo et colo et audiendo ſæpiſſimè delector, illorum etiam pleroſque tyrannis eſſe ſcio inimiciſſimos, ſi vel à primis exorſus ad Buchananum uſque noſtrum recenſerem: iſtos vero verſiculorum nugivendos, quis non oderit? quo genere hominum nihil ſtultius, aut vanius, aut corruptius, aut mendacius. Laudant, vituperant, ſine delectu, ſine diſcrimine, judicio, aut modo, nunc Principes, nunc plebeios, doctos juxta atque indoctos, probos an improbos, perinde habent, prout Cantharus, aut ſpes nummuli, aut fatuus ille furor inflat ac rapit, congeſtis undique et verborum et rerum tot diſcoloribus ineptiis, tàmque putidis, ut laudatum longè præſtet ſileri, et pravo, quod aiunt, vivere naſo, quàm ſic laudari: vituperatus verò qui ſit, haud mediocri ſanè honori ſibi ducat, ſe tam abſurdis, tam ſtolidis nebulonibus diſplicere, Primus qui eſt, ſi modò bini ſunt, dubito Poëta ſit an Cæmentarius, ita Salmaſio os oblinit, immo totum quaſi parietem dealbat atque incruſtat. Curru nempe *triumphantem* inducit, Heroëm Gigantomachum, *haſtilia* et *cæſtus*, et neſcio quæ nugamenta armorum vibrantem, doctos omnes pedibus quadrigam ſequentes, ſed poſt terga ejus innumeris ſpatiis relictos, utpote *quem numen rebus trepidis ſalutem orbis admoverit; tandem ergo tali tempus erat tegi umbone reges, parente* nimirum *Juris et Imperii*. Delirus neceſſe eſt fuerit et bis puer Salmaſius, qui his laudibus non ſolum tantopere ſibi placuerit, ſed excudendas etiam quam primum de ſe tam ſedulò curaverit: Miſellus etiam Poëta atque indecorus, qui Grammaticum, quod genus hominum poëtis miniſ-

trum ſemper atque ſubſerviens fuit, tam immodicis laudibus dignetur. Alter verò non verſus facit, ſed planè inſanit, enthuſiaſtarum omnium, quos tam rabidè inſectatur, ipſe amentiſſimus: hic Salmaſii carnifex quaſi ſit, Syri Damæ filius, Lorarios invocat et Cadmum; veratro deinde ebrius, totam, quicquid ubique eſt, Servulorum et Ballionum ſentinam; ex Indice Plautino evomit; credas lingua Oſcum non latinè loquentem, aut inferarum, quas natat, paludum coaxare ranam. Tum ut intelligatis, quantus ſit Iamborum artifex, duabus ſyllabis una in voce peccat, altera producta, altera perperam correpta,

Hi trucidato rege per horrendum nefas.

Aufer iſtas, aſine, *vacivitatum* tuarum clitellas; et tria verba, ſi potes, ſani ac ſobrii hominis tandem affer, ſi tua iſta cucurbita et *blennum caput* vel ad punctum temporis poteſt ſapere: interea te ego puerorum *virgidemiis* tuis cædendum trado Orbilium. Tu mihi ſic perge maledicere, ut *Cromvello pejor* tibi ſim, qua nulla majore me laude afficere potuiſti. Te verò benevolumne dicam, an ſtolidum, an hoſtem inſidioſum? benevolus certè non es, verba enim hoſtem indicant: cur ergo tam ſtolidus fuiſti vituperator, ut anteferre me tanto viro in buccam tibi venerit? ecquid tu non intelligis, an me putas non intelligere, quò graviora veſtra in me eſſe odia oſtenditis, eo vos ampliora mea in Rempublicam merita prædicare, veſtra tot opprobria, tot mea eſſe apud meos præconia? Nam ſi vos me omnium maximè odiſtis, ſanè ego vos omnium maximè exulceravi, vos ego maxime afflixi, cauſæque veſtræ nocui: id ſi ìta eſt, idem ego de meis civibus optimè quoque merui, hoſtis enim vel teſtimonium vel judicium, etſi aliâs leve admodum, de ſuo tamen dolore longè eſt graviſſimum. An Poëta non meminiſti, cum de Achillis mortui armis, Ajax et Ulyſſes contenderent, non Græcos populares ſed Trojanos hoſtes ex ſententia Neſtoris Judices datos?

Τοὔνεκα Τρωσὶν ἐφῶμεν εὔφροσι τήνδε δίκασαι.

Quapropter Trojanis permittamus prudentibus hanc litem judicandam.

Et paulò poſt,

Οἵ ῥα δίκην ἰθεῖαν ἐπί σφισι ποιήσονται,
Οὔ τινι ἦρα φέροντες ἐπεὶ μάλα πάντας Ἀχαιοὺς
Ἴσον ἀπεχθαίρουσι κακῆς μεμνημένοι ἄτης.

Qui juſtum judicium de iis fecerint,
Nemini gratificantes, cum vehementer omnes Achivos
Æquè oderint, mali memores damni.

Hæc Smyrnæus ille, ſive Calaber. Inſidioſus itaque ſis oportet, méque in invidiam conjicere labores, qui quod iudicium in hoſte rectum atque ſincerum eſſe ſolet, id dolo malo et graviùs lædendi animo corrumpis atque depravas, ita non vir modò ſed et hoſtis depravatiſſimus es. Verùm ego, nullo negotio fruſtrabor te, vir bone; quanquam enim Ulyſſem, id eſt, quàm optimè de patria meritum me eſſe ſanè perquam vellem, tamen Achilleîa arma non ambio, cœlum in clypeo pictum, quod alii, non ego, in certamine aſpiciant, præferre, onus non pictum, ſed verum, humeris portare, quod ego, non alii ſentiant, non quæro: Equidem cum nullas omnino ſimultates aut inimicitias ullo cum homine privatas geram, neque ullus, quod ſciam, mecum gerat, tot in me maledicta jactari, tot probra torqueri, Reipublicæ duntaxat cauſa, non mea, eo æquiore animo fero: nec præmii et commodorum inde provenientium, partem longè minimam, ignominiæ longè maximam perveniſſe ad me queror; contentus quæ honeſta factu ſunt, ea propter ſe ſolùm appetiſſe, et gratis perſequi: Id alii viderint, tuque scito, me illas *opimitates* atque *opes*, quas mihi exprobras, non attigiſſe, neque eo nomine quo maximè accuſas, obolo factum ditiorem. Hic rurſus inſit Morus, et ſecunda epiſtola cauſas ſcribendi refert; cui-

nam? *Lectori Chriſtiano* nempe Mœchus et ſtuprator Morus ſalutem: piam ſane epiſtolam promittis; jam cauſas incipe. *Excitati ſunt Europæarum gentium animi, maximè omnium Galli noſtri reformati, ut parricidium et parricidas, etc. cognoſcerent.* Galli et ipſi reformati contra reges bella geſſerunt; quid ulterius fuiſſent facturi, paribus uſi rerum ſucceſſibus, affirmari non poteſt: certè reges ipſorum, ſi qua earum rerum monumentis fides, ab illis haud minus metuebant ſibi, quàm à nobis noſter: neque injuriâ, quoties meminiſſent quæ etiam illi ſcriptitarunt, et minati ſæpe ſunt: Nolint igitur, quicquid tu cauſare, ſplendidè nimis de ſe polliceri, iniquius de nobis ſentire. Pergit in cauſis. *Equidem eâ Anglorum melioris notæ conſuetudine ſum uſus.* Qui tibi ſunt melioris notæ, viris bonis ſunt peſſimæ. *Ut auſim dicere me iſta hominum monſtra noſſe intus et in cute.* Putabam te mœchas tantummodo tuas et ſcorta: tu etiam monſtra intus et in cute. *Ut nomen meum premerem, facile impetrarunt Angli quibuſcum conſuevi.* Et aſtutè quidem illi: ſic enim ſperabant et ſe impudentia tua eò largiore fruituros, et te tua fama, etiam tum mala, eo minus cauſæ nociturum. Noverant enim te, et quam eſſes olim bonus hortorum cuſtos, et nunc raſus licet et pumicatus ſacerdos, ut à Pontia ne Pilata quidem abſtinere manus potueris, nec de nihilo ſanè, ſi enim à conficienda carne carnifex dictus putatur, cur minus tu conficiendo Pontiam Pontifex factus ex ſacerdote tibi videare? Hæc cum de te non neſcirent alii, cum non poſſes ipſe quin tibimet conſcires, tamen incredibili, et execranda quadam impietate palam audes profiteri, te *Dei gloriam unicè quærere, et vindicare:* et dum ipſe turpiſſima quæris, ſimul accuſare alios, quod *pietatis larvam criminibus imponant:* cum id nemo manifeſtius ac ſceleratius quam tu ipſe facis, unquam fecerit. *Ad rerum* ais *geſtarum ſeriem magno* tibi *fuiſſe adjumento cum alios ſcriptores tum maxime elen-*

:hum motuum nuperorum in Anglia. Næ tu ineptus ıomo es, qui tanto clamore factò, quod tuum ſit nihil ıfferas, ſed ſcriptores tantùm, regiis partibus addictos ɔoque merito ſuſpectos authores contra nos adducere ɔotuiſti, quorum fides ſi elevabitur, progredi nequeas. Nos igitur ſcriptores illos, ſi opus erit, et elenchum ɛlencho refutabimus, non illis per te, ſed tibi per illos, ɔum viſum erit reſpondebimus: tibi quæ de tuo pro-tuleris, videndum interea, ut tueri queas: quæ cujuſ-modi ſint, ab impio et planè Atheo homine profecta, ıudiant nunc omnes pii et horreſcant. *Jubet amor Dei ɛt injuriæ ſancto ejus nomini factæ, ſenſus acerrimus co-ɣit ſupplices manus ad Deum attollere.* Abde abde ɔbſcœnas illas manus, quas libidine et ambitione ſu-pinatus attollere non vereris, ne cœlum ipſum quoque ıudeas iis manibus inceſtare, quibus ſacra religionis myſteria contrectando polluiſti. Quam enim divi-nam ultionem aliis temerarius et vœcors imprecaris, eam in ipſius tuum impuriſſimum caput devocaſſe te ɔlim intelliges.

Hactenus clamoris quaſi præludia fuere: nunc, (ſummas enim, et propè ſolas in hoc dramate partes clamor obtinet,) quàm poteſt maximo hiatu, rictum diducit: in cœlum ſcilicet iturus, quò ſi aſcenderit, in neminem profectò acrius clamabit quam in ipſum clamatorem Morum. *Cum omnibus ſeculis ſacra fuerit regum majeſtas, etc.* Multa tu quidem More vulga-riter, multa malitiosè in nos declamas, quæ nihil at-tinent: regis enim cædes, et tyranni ſupplicium non ſunt idem, More, non ſunt, inter ſe diſtant longiſſimè, atque diſtabunt, dum ſenſus, et ratio jus atque fas, rectique et obliqui judicium hominibus concedetur. Verùm de his ſatis jam ſæpiùs dictum, ſatis defenſum eſt: non patiar qui tot diris inanibus lædere non po-tes, ut repetita crambe nos demum occidas. De pa-tientia, deinde et pietate bellè diſputas: Sed

de virtute loquutus
Clunem agitas: ego te ceventem more verebor?

Omnes ais *reformatos, præſertim Belgas et Gallos, factum noſtrum horruiſſe:* et ſtatim, *bonis ubique non licuiſſe, idem ſentire et loqui.* Sed te tibi repugnare leviculum eſt, hoc multò indignius atque atrocius, *præ noſtro* inquis, *ſcelere, nihil fuit Judæorum ſcelus, Chriſtum crucifigentium, ſive hominum mentem, ſive ſceleris effectus compares.* Furioſe! tune Chriſti miniſter perpetratum facinus in Chriſtum tam leviter feri, quacunque demum *mente* vel *effectu* ut pari ſcelere interfectum quemlibet regem audeas dicere? Judæi certè clariſſimis indiciis Dei filium agnoviſſe poterant: nos Carolum non eſſe tyrannum, nulla ratione potuimus intelligere. Eventûs autem, ad minuendum ſcelus, ineptiſſimè facis mentionem: verùm ſemper animadverto regios, quo quiſque acrior eſt, eò levius ferre quicquid committitur in Chriſtum, quàm ſi quid in regem: cui tamen cum Chriſti præcipuè cauſa obediendum doceant, facilè oſtendunt ſe neque Chriſtum verè colere, neque regem: ſed aliud quiddam ſibi quærentes, incredibilem hanc erga reges fidem ac religionem ſuam, vel ambitioni, vel occultis quibuſdam aliis cupiditatibus obtendere. *Prodiit ergo magnus literarum princeps Salmaſius.* Deſine toties magnum illud, More; quod millies licet ingeſſeris, haud cuiquam profectò intelligenti perſuaſeris magnum eſſe Salmaſium; ſed minimum eſſe Morum, et nullius pretii homulum, qui, quid deceat ignarus, magni cognomine tam imperitè abutatur. Nos grammaticis atque criticis, quorum ſumma laus aut in alienis lucubrationibus edendis, aut librariorum mendulis corrigendis verſatur, induſtriam quidem ac literarum ſcientiam, doctrinæ etiam haud contemnendæ laudem, ac præmia libenter concedimus, magni cognomen haud largimur. Is ſolus magnus eſt appellandus, qui

magnas aut gerit, aut docet, aut dignè ſcribit: res
em magnæ ſunt ſolæ, quæ vel vitam hanc noſtram
ciunt beatam, aut ſaltem cum honeſtate commo-
n atque jucundam, vel ad alteram ducunt beatio-
ı. Horum verò Salmaſius quid egit? egit verò
il; quid autem docuit aut ſcripſit magnum? niſi
te contra Epiſcopos, et primatum Papæ, quod ipſe
tea et ſuis moribus, et aliis in nos pro epiſcopatu
ptis, recantatum penitus evertit. Magnus ergo
ptor dici non debet, qui aut nihil magnum, aut
d optimum in vita ſcripſerat, ei fœdiſſime renun-
vit. *Literarum princeps* ut ſit, et Alphabeti per
licet, at vero tibi non *princeps* modo *literarum* eſt,
patronus regum, et *patronus quidem dignus tantis cli-
ibus*. Pulchre tu quidem regibus conſuluiſti, ut
t alios inſignes titulos, Claudii Salmaſii clientes ap-
lentur. Ea nimirum lege ſolvimini cunctis aliis
ibus Reges, ut in clientelam Grammatico tradatis
Salmaſio, ſceptra ferulæ ſubmittatis: *Debebunt ei
es, dum ſtabit orbis, dignitatis et ſalutis ſuæ vindi-
*. Audite Principes, qui peſſimè vos defendit,
no ne defendit quidem, nemo enim oppugnavit,
nitatem et ſalutem veſtram ſibi imputat. Hoc
ape ſolum conſequuti ſunt, qui ſuperbiſſimum
mmaticum ſuſtinendis regum rationibus ex tine-
m et blattarum foro advocarunt. *Cui quantum res
ia, tantumdem etiam eccleſia debebit*, non laudem
:, ſed meritiſſimam deſertæ ſuæ cauſæ notam.
nc in laudes effunderis Defenſionis regiæ, *ingeni-
doctrinam, infinitum prope rerum uſum, et intimam
i et profani juris penum, concitatæ orationis vigorem,
uentiam, facundiam aurei illius operis* admiraris, quo-
ı cum nihil affuiſſe homini contendo, (quid enim
naſio cum eloquentia?) tum aureum fuiſſe illud
s vel centies fateor, tot enim Carolus aureos nu-
avit, ne dicam quid Araufiacus etiam princeps
dem opus profuderit. *Nunquam major ſurrexit vir*

magnus, nunquam magis Salmaſius: Et tantò quidem major ut ſe ruperit, quàm magnus enim fuerit in illo opere jam vidimus; et ſiquid ejuſdem argumenti, ut fertur, poſthumum reliquit, fortaſſe videbimus. Non equidem inficior, edito illo libro, Salmaſium in ore omnium fuiſſe, regiis mirè placuiſſe, *ab auguſtiſſima Sueciæ regina, ampliſſimis præmiis invitatum;* quinimo tota illa contentione Salmaſio ſecunda omnia, adverſa mihi penè omnia fuere. Primùm de illius eruditione, erat hominum ſumma opinio, quam multis ab annis jam diu collegerat, libros conſcribendo multos, et bene magnos, non eos quidem plerumque utiles, ſed abſtruſiſſimis de rebus, et ſummorum authorum citatiunculis differtos; quo nihil citius literatorum vulgus in admirationem rapit; me verò quis eſſem, nemo in iis fere regionibus nôrat; magnam ille ſui expectationem concitârat, attentior operi quàm ſolebat aliàs, ut in re tanta; ego mei nullam potui movere: immo vero multi me ab illo dehortabantur, tyronem cum veterano congreſſurum, partim invidentes, ne utcunque mihi gloriæ foret cum tanto hoſte decertâſſe, partim et mihi, et cauſæ metuentes, ne utriuſque gravi cum ignominia victus diſcederem, cauſa denique ſpecioſa atque plauſibilis, inveterata vulgi opinio, ſive ſuperſtitio dicenda potius eſt, et propenſus in regium nomen favor Salmaſio vires et ſpiritus addiderat, eadem omnia contra me fecêre: quo magis eſt mirandum, quamprimum reſponſio noſtra prodiit, non ſi à pleriſque avidè arriperetur, videre geſtientibus ecquis tam præceps animi eſſet ut auderet cum Salmaſio confligere, ſed tam eſſe placitam multis atque gratam, ut, non authoris, ſed ipſius veritatis ratione habita, qui modò ſummo in honore fuerat Salmaſius, nunc quaſi detracta, ſub qua latuerat, perſona, et exiſtimatione, et animo repente caderet, ſeque aſſerere, tametſi omnibus nervis id agens, quoad vixit poſtea non valuerit. Te verò, ſereniſſima Suecorum regina, tuumque illud

judicium fallere haud diu potuit, tu veritatis par-
n ſtudiis anteferendæ, Princeps atque Author prope
m cœleſtis extitiſti. Quamvis enim illum homi-
ı eximiæ doctrinæ fama, cauſæque regiæ patrocinio
: temporis longè omnium celeberrimum, à te invi-
m, multis honoribus affeciſſes, tamen prodeunte
reſponſo, et ſingulari æquanimitate abs te perlecto,
quam vanitatis et apertiſſimæ corruptelæ redargu-
ı Salmaſium, multa leviter, multa immoderate,
ı quædam, adverſus ſeipſum alia, et prioribus
entiis contraria diſſeruiſſe animadverteras, ad quæ,
ım accitus, ut ferunt, quod ſatis reſponderet nihil
uit, ita palam animo affecta es, ut ab illo tempore
ue hominem, ut antea, colere, neque ejus inge-
m aut doctrinam magni facere, et, quod erat planè
ɔinatum, ejus adverſario propenſius favere, omnes
ıtelligerent. Quod enim erat in tyrannos dictum,
abas id ad te ullo modo pertinere: unde et apud
ructum, et apud alios famam rectiſſimæ conſcien-
adepta es. Cum enim tua facta ſatis declarent,
ınnum te non eſſe, hæc tua tam aperta animi ſig-
catio adhuc clarius demonſtrabat, te ejus rei ne
nino quidem tibi eſſe conſciam. O me ſpe meâ
ni feliciorem! (Eloquentiam enim, niſi quæ in ipſa
itate Suada eſt, nullam mihi ſumo) qui, cum in
ɔatriæ tempora incidiſſem, ut neceſſe eſſet in cauſa
ı ardua tamque invidioſa verſari, ut jus omne re-
m impugnare viderer, tam illuſtrem, tam verè
iam nactus ſim integritatis meæ teſtem atque in-
ɔretem, nullum me verbum feciſſe contra reges, ſed
tra regum labes ac peſtes duntaxat tyrannos. Te
ɔ magnanimam, Auguſta, te tutam undique di-
a planè virtute ac ſapientia munitam! quæ quod
us tuum ac dignitatem poterat videri ſcriptum, non
ım tam æquo animo atque ſedato, tam incredibili
ntis candore, vultuſque verâ ſerenitate perlegere
inuiſti; ſed contra ipſum Patronum tuum ejuſ-

modi ſententiam ferre, ut ejus adverſario palmam etiam adjudicare à pleriſque exiſtimeris. Quo te honore, quâ te veneratione, Regina, proſequi ſemper debuero, cujus excelſa virtus ac magnitudo animi non tibi ſolum glorioſa, ſed mihi etiam tam fauſta atque fortunata, et ſuſpicione me omni atque infamia apud alios reges liberavit, et præclaro ac immortali hoc beneficio tibi in perpetuum devinxit? Quam bene de æquitate tua, déque juſtitia et ſentire exteri, et ſentire et ſperare ſemper tui populi debebunt, qui, cum tua res ac majeſtas ipſa agi videretur, tam nihil turbatam te de tuo haud minus placide, quam de populi jure ſoles, judicantem viderunt. Jam tu quidem haud temere, tot conquiſita undique volumina, tot literarum monumenta congeſſiſti, non quaſi te illa quicquam docere, ſed ut ex illis tui cives te diſcere, tuæque virtutis ac ſapientiæ præſtantiam contemplari poſſint; cujus ipſa Divæ ſpecies, niſi tuo animo penitus inſediſſet, et quaſi oculis conſpiciendam ſe tibi præbuiſſet, haud ulla profecto librorum lectione, tam incredibiles amores excitâſſet in te ſui: quò magis illum mentis tuæ vigorem planè æthereum et quaſi puriſſimam divinæ auræ partem in illas ultimas regiones delapſam admiramur; quam neque cœlum illud triſte ac nubiloſum ullis frigoribus extinguere aut gravare, neque ſolum illud horridum ac ſalebroſum, quod et ingenia quoque incolarum haud rarò indurat, quicquam in te inæquale aut aſperum creare potuit: quin et ipſa terra illa, tot metallis fœcunda, ſi aliis noverca, tibi certè alma parens, te ſummis enixa viribus totam auream produxiſſe videtur. Dicerem Adolphi filiam invicti atque inclyti regis unicam prolem, niſi tu illi, *Chriſtina*, tantum præluceres, quantum viribus, ſapientia, belli artibus pacis ſtudia præcellunt. Jam inde profectò regina Auſtri haud ſola celebrabitur: habet nunc et Septentrio reginam ſuam, et dignam ſanè quæ non modò ſapientiſſimum illum Judæorum regem,

aut ſi quis unquam ſimilis futurus eſſet, auditum proficiſceretur, ſed ad quam alii tánquam ad clariſſimum regalium virtutum exemplar, et viſendam omnibus Heroïnam, undique concurrant: nullumque in terris faſtigium par eſſe ejus laudibus ac meritis fateantur, in qua minimum hoc eſſe videant, quòd ſit Regina, tot gentium monarcha. Non autem hoc minimum, quod etiam hoc eſſe decorum ſuorum minimum ipſa ſentiat, illudque longè majus atque ſublimius meditetur, quàm regnare; hoc ipſo nomine innumeris regibus præponenda. Poteſt itaque, ſi ea manet Suecorum gentem calamitas, regnum abdicare, Reginam deponere nunquam poteſt, non Sueciæ ſed totius orbis terrarum dignam ſe imperio teſtata.

In has digreſſum me Reginæ meritiſſimas laudes, nemo eſt, opinor, qui non collaudet, nedum reprehendat; quas ego quidem ſine ſumma ingratitudinis culpa, vel aliis tacentibus, prætermittere non potui; qui neſcio quâ meâ ſorte, ſanè feliciſſimâ, aut ſi quis eſt occultus vel ſiderum, vel animorum, vel rerum conſenſus aut moderamen, tantam arbitram quam omnium minimè ſperabam, omnium maximè, optabam, tam mihi æquam et faventem in ultimis terris repererim. Nunc ad relictum opus, longè quidem diverſiſſimum, redeundum tamen eſt. *Infremuiſſe*, ais, *nos ad Defenſionis regiæ famam, diſpexiſſe igitur Grammaticaſtrum aliquem famelicum, qui venalem calamum parricidii patrocinio vellet commodare.* Hæc abs te malitioſiſſimè ficta ſunt, ex quo memineras, regios, cum ſuis mendaciis ac maledicentiæ præconem diſpicerent, adiiſſe Grammaticum, ſi non famelicum, certè auri plus nimio ſitientem Salmaſium; qui non ſolùm præſentem operam ſuam, ſed bonam quoque mentem, ſi quam prius habuit, illis libentiſſime vendidit, ex quo memineras Salmaſium, fama jam deplorata atque perdita cum diſpiceret, qui exiſtimationem afflictam atque obtritam, quoquo modo

reparare quiret, te inveniſſe juſto Dei judicio, non, unde excuſſus eſt, miniſtrum Genevenſem, ſed Epiſcopum Lampſacenum, id eſt, ex horto Priapum, ſuæ domus conſtupratorem: unde et inſulſiſſimas laudes, tanto cum dedecore emptas averſatus, et ex amico inimiciſſimus factus, tibi laudatori ſuo, multa moriens imprecatus eſt. *Unus inventus eſt, magnus ſcilicet Heros, quem Salmaſio opponerent, Joannes Miltonus.* Ego Heroëm me eſſe neſciebam, tu Heroïs cujuſpiam forte filius per me ſis licet, totus enim noxa es. Atque unum me eſſe inventum, qui cauſam populi Anglicani tuear, ſi Reipublicæ rationes cogito, ſanè quàm doleo, ſi laudem, ejus participem habere me neminem facile patior. Quis et unde ſim dubium ais eſſe. Tam olim erat dubium quis Homerus, quis Demoſthenes. Equidem tacere diu, et poſſe non ſcribere, quod nunquam potuit Salmaſius, didiceram; eaque in ſinu geſtabam tacitus, quæ ſi tum proferre libuiſſet, æque ac nunc, inclaruiſſe jamdudum poteram: ſed cunctantis famæ avidus non eram, ne hæc quidem, niſi idonea data occaſione, unquam prolaturus, nihil laborans etſi alii me quæcunque nôſſem ſcire neſciebant; non enim famam ſed opportunitatem cujuſque rei præſtolabar; unde factum eſt, ut multò ante plurimis eſſem notus, quàm Salmaſius notus eſſet ſibi; nunc Andremone notior eſt caballo. *Homóne an vermis.* Equidem malim me vermem eſſe, quod fatetur de ſe etiam Rex Davides, quàm tuum vermem in pectore nunquam moriturum intus celare. *Aiunt*, inquis, *hominem Cantabrigienſi Academia ob flagitia pulſum, dedecus et patriam fugiſſe, et in Italiam commigraſſe.* Vel hinc licebit conjicere quàm veraces illi fuerint, ex quibus res noſtras auditione accepiſti, hîc enim et te et illos impudentiſſimè mentiri et nôrunt omnes qui me nôrunt, et ſtatim amplius oſtendam. Pulſus verò Cantabrigiâ, cur in Italiam potius quàm in Galliam aut Hollandiam commigrarem?

ubi tu tot flagitiis co-opertus, Miniſter Evangelii, non modò impunè vivis, ſed concionaris, ſed ſacra etiam miniſteria, ſummo cum illius Eccleſiæ opprobrio, inquinatiſſimis manibus conſpurcas. Cur verò in Italiam, More? novus credo Saturnus, ut alicubi laterem, in Latium ſcilicet profugi. Verum ego Italiam, non, ut tu putas; facinoroſorum latibulum aut aſylum, ſed humanitatis potius, et civilium doctrinarum omnium hoſpitium et noveram antea, et expertus ſum. *Reverſus librum de divortiis conſcripſit.* Non aliud ſcripſi atque ante me Bucerus de regno Chriſti copiosè, Fagius in Deuteronomium, Eraſmus in Epiſtolam primam ad Corinthios dedita opera in Anglorum gratiam, aliique multi percelebres viri, in commune bonum ſcripſerunt. Quod in illis nemo reprehendit, cur id mihi præ cæteris fraudi eſſet, non intelligo: vellem hoc tantùm, ſermone vernaculo me non ſcripſiſſe, non enim in vernas lectores incidiſſem, quibus ſolenne eſt ſua bona ignorare, aliorum mala irridere. Tene verò, turpiſſime, de divortiis obſtrepere, qui cum Pontia ancilla tibi deſponſata, poſt ſtuprum eo obtentu illatum, immaniſſimum omnium divortium feciſti? Et tamen erat illa Salmaſii famula, Anglica, ut fertur fœmina, regiis partibus apprimè dedita, nempe hoc erat, ſcelerate, adamâſti ut rem regiam, reliquiſti ut rem publicam, cujus tamen converſionis, quam odiſſe adeo vis videri, vide ne ipſe author fueris, vide inquam ne ſubverſa funditus dominatione Salmaſiana Pontiam ipſe in rem publicam converteris. Et hoc modo multas tu quidem una in urbe res publicas, regius licet, aut fundaſſe diceris, aut ab aliis fundatas miniſter publicus adminiſtrare. Hæc tua ſunt divortia, ſeu mavis, diverticula, unde in me Curius prodiiſti. Ad mendacia nunc redis. *Cum de regis capite inter conjuratos ageretur, ſcripſit ad eos, et nutantes in malam partem impulit.* Ego verò neque ad eos ſcripſi, neque impellere attinebat, qui-

bus id omnino agere, ſine me, deliberatum jam erat: verùm ea de re quid ſcripſerim, infra dicetur, uti etiam de Iconoclaſte. Nunc quoniam iſte, Hominem an dicam hæreo; purgamentum potius hominis, ab ancillarum adulteriis ad adulterandam omnem veritatem progreſſus, congeſtis in me tot una ſerie mendaciis, apud exteros infamem reddere conatus eſt, peto ne quis rem ſecùs interpretetur, aut in invidiam trahat, néve moleſtè ferat, ſi de me plura quàm vellem et dixi ſuprà, et porrò dicam: ut ſi oculos a cæcitate, nomen ab oblivione aut calumnia non poſſum, vitam tamen poſſim ab ea ſaltem obſcuritate quæ cum macula ſit, in lucem vindicare. Idque non unam ob cauſam mihi erit neceſſariò faciendum. Primùm ut tot viros bonos atque doctos, qui per omnes vicinas gentes noſtra jam legunt, deque me haud malè ſentiunt, ne propter hujus maledicta mei pœniteat; verùm ita ſibi perſuadeant non eum eſſe me, qui honeſtam orationem inhoneſtis moribus, aut liberè dicta, ſerviliter factis unquam dedecorârim; vitamque noſtram Deo bene juvante, ab omni turpitudine ac flagitio remotam longe ſemper fuiſſe: deinde, ut quos laudandos mihi ſumo viros illuſtres ac laude dignos, hi ſciant nihil me pudendum magis exiſtimare, quam ſi ad eorum laudes vituperandus ipſe ac nequam accederem; ſciat denique populus Anglicanus, quem ut defenderem, meum ſive fatum ſive officium, ſua virtus impulit, ſi vitam pudenter atque honeſte ſemper egi, meam defenſionem, neſcio an honori aut ornamento, certe pudori aut dedecori nunquam ſibi fore: qui igitur, et unde ſim, nunc dicam. Londini ſum natus, genere honeſto, patre viro integerrimo, matre probatiſſima, et eleemoſynis per vicinium potiſſimum nota. Pater me puerulum humaniorum literarum ſtudiis deſtinavit; quas ita avidè arripui, ut ab anno ætatis duodecimo vix unquam ante mediam noctem à lucubrationibus cubitum diſcederem, quæ

prima oculorum pernicies fuit: quorum ad naturalem debilitatem acceſſerant et crebri capitis dolores; quæ omnia cum diſcendi impetum non retardarent, et in ludo literario, et ſub aliis domi magiſtris erudiendum quotidie curavit: ita variis inſtructum linguis, et percepta haud leviter philoſophiæ dulcedine, ad Gymnaſium gentis alterum, Cantabrigiam miſit: Illic diſciplinis atque artibus tradi ſolitis ſeptennium ſtudui, procul omni flagitio, bonis omnibus probatus, uſquedum Magiſtri, quem vocant, gradum, cum laude etiam adeptus, non in Italiam, quod impurus ille comminiſcitur, profugi, ſed ſponte mea domum me contuli, meique etiam deſiderium, apud Collegii pleroſque ſocios à quibus eram haud mediocriter cultus, reliqui. Paterno rure, quo is tranſigendæ ſenectutis cauſa conceſſerat, evolvendis Græcis Latiniſque ſcriptoribus ſummum per otium totus vacavi; ita tamen ut nonnunquam, rus urbe mutarem, aut coëmendorum gratia librorum, aut novum quidpiam in Mathematicis, vel in Muſicis, quibus tum oblectabar, addiſcendi. Exacto in hunc modum quinquennio, poſt matris obitum, regiones exteras, et Italiam potiſſimum videndi cupidus, exorato patre, uno cum famulo profectus ſum. Abeuntem, vir clariſſimus Henricus Woottonus, qui ad Venetos Orator Jacobi regis diu fuerat, et votis et præceptis, eunti peregre ſanè utiliſſimis, eleganti epiſtola perſcriptis, me amiciſſime proſequutus eſt. Commendatum ab aliis nobiliſſimus vir Thomas Scudamorus vicecomes Slegonenſis, Caroli regis Legatus, Pariſiis humaniſſime accepit, meque Hugoni Grotio viro eruditiſſimo, ab Regina Suecorum tunc temporis ad Galliæ regem Legato, quem inviſere cupiebam, ſuo nomine, et ſuorum uno atque altero deducente, commendavit: diſcedenti poſt dies aliquot Italiam verſus, literas ad mercatores Anglos, quà iter eram facturus, dedit, ut quibus poſſent officiis mihi præſtò eſſent. Nicææ

ſolvens, Genuam perveni; mox Liburnum et Piſas, inde Florentiam. Illa in urbe, quam præ cæteris propter elegantiam cum linguæ tum ingeniorum ſemper colui, ad duos circiter menſes ſubſtiti; illic multorum et nobilium ſanè et doctorum hominum familiaritatem ſtatim contraxi; quorum etiam privatas academias, (qui mos illic, cum ad literas humaniores, tum ad amicitias conſervandas laudatiſſimus eſt) aſſiduè frequentavi. Tui enim Jacobe Gaddi, Carole Dati, Freſcobalde, Cultelline, Bonmatthæi, Clementille, Francine, aliorumque plurium memoriam, apud me ſemper gratam atque jucundam, nulla dies delebit. Florentiâ Senas, inde Romam profectus, poſtquam illius urbis antiquitas et priſca fama me ad bimeſtre ferè ſpatium tenuiſſet (ubi et Lucâ Holſtenio, aliiſque viris cum doctis tum ingeniosis, ſum uſus humaniſſimis) Neapolim perrexi: illic per Eremitam quendam, quicum Româ iter feceram, ad Joannem Baptiſtam Manſum, Marchionem Villenſem, virum nobiliſſimum atque graviſſimum, (ad quem Torquatus Taſſus inſignis poëta Italus de amicitia ſcripſit) ſum introductus, eodemque uſus, quamdiu illic fui, ſanè amiciſſimo; qui et ipſe me per urbis loca et Proregis aulam circumduxit, viſendi gratia haud ſemel ipſe ad hoſpitium venit: diſcedenti ſeriò excuſavit ſe, tametſi multò plura detuliſſe mihi officia maximè cupiebat, non potuiſſe illa in urbe, propterea quòd nolebam in religione eſſe tectior. In Siciliam quoque et Græciam trajicere volentem me: triſtis ex Anglia belli civilis nuntius revocavit: turpe enim exiſtimabam, dum mei cives domi de libertate dimicarent, ne animi causâ otiosè peregrinari. Romam autem reverſurum, monebant Mercatores ſe didiciſſe per literas parari mihi ab Jeſuitis Anglis inſidias, ſi Romam reverterem; eò quod de religione nimis liberè loquutus eſſem. Sic enim mecum ſtatueram, de religione quidem iis in locis ſermones ultro non in-

ferre; interrogatus de fide, quicquid eſſem paſſurus, nihil diſſimulare. Romam itaque nihilominùs redii: quid eſſem, ſi quis interrogabat, neminem celavi: ſi quis adoriebatur, in ipſa urbe Pontificis, alteros prope duos menſes, orthodoxam religionem, ut antea liberrimè tuebar. Deoque ſic volente, incolumis Florentiam rurſus perveni: haud minùs mei cupientes reviſens, ac ſi in patriam revertiſſem. Illic totidem, quot prius, menſes libenter commoratus, niſi quòd ad paucos dies Lucam excucurri, tranſcenſo Apennino, per Bononiam et Ferraram. Venetias contendi. Cui urbi luſtrandæ cum menſem unum impendiſſem, et libros, quos per Italiam conquiſiveram, in navem imponendos curâſſem, per Veronam ac Mediolanum, et Pæninas Alpes, Lacu denique Lemanno, Genevam delatus ſum. Quæ urbs, cùm in mentem mihi hinc veniat Mori calumniatoris, facit ut Deum hic rurſus teſtem invocem, me his omnibus in locis, ubi tam multa licent, ab omni flagitio ac probro integrum atque intactum vixiſſe, illud perpetuò cogitantem, ſi hominum latere oculos poſſem, Dei certè non poſſe. Genevæ cum Joanne Deodato, Theologiæ profeſſore doctiſſimo, quotidianus verſabar. Deinde eodem itinere, quo priùs, per Galliam, poſt annum et tres plus minus menſes in patriam revertor; eodem ferme tempore quo Carolus, cum Scotis, rupta pace, bellum alterum quod vocant Epiſcopale, redintegrabat: in quo fuſis primo congreſſu regiis copiis, cùm videret etiam omnes Anglos, et meritò quidem, in ſe peſſimè animatos, malo coactus, non ſponte, Parlamentum haud ita multo poſt, convocavit. Ipſe, ſicubi poſſem, tam rebus turbatis et fluctuantibus, locum conſiſtendi circumſpiciens, mihi libriſque meis, ſat amplam in urbe domum conduxi; ibi ad intermiſſa ſtudia beatulus me recepi; rerum exitu Deo imprimis, et quibus id muneris populus dabat, facilè permiſſo. Interea Parlamento rem ſtrenuè gerente, Epiſcoporum

faſtus detumuit. Ut primùm loquendi ſaltem cœpta eſt libertas concedi, omnia in Epiſcopos aperiri ora; alii de ipſorum vitiis, alii de ipſius ordinis vitio conqueri, iniquum eſſe, ſe ſolos ab eccleſiis omnibus, quotquot reformatæ ſunt, diſcrepare, exemplo fratrum, ſed maxime ex verbo Dei, gubernari Eccleſiam convenire. Ad hæc ſane experrectus, cum veram affectari viam ad libertatem cernerem ab his initiis, his paſſibus, ab liberandam ſervitute vitam omnem mortalium rectiſſimè procedi, ſi ab religione diſciplina orta, ad mores et inſtituta reipublicæ emanaret, cùm etiam me ita ab adoleſcentia parâſſem, ut quid divini, quid humani eſſet juris, ante omnia poſſem non ignorare, meque conſuluiſſem ecquando ullius uſus eſſem futurus, ſi nunc patriæ, immo verò Eccleſiæ totque fratribus Evangelii causâ, periculo ſeſe objicientibus deeſſem, ſtatui, etſi tunc alia quædam meditabar, huc omne ingenium, omnes induſtriæ vires transferre. Primùm itaque de reformanda Eccleſia Anglicana, duos ad amicum quendam libros conſcripſi: deinde, cum duo præ cæteris magni nominis Epiſcopi ſuum jus contra Miniſtros quoſdam primarios aſſererent, ratus de iis rebus, quas amore ſolo veritatis, et ex officii Chriſtiani ratione didiceram haud pejus me dicturum quàm qui de ſuo quæſtu et injuſtiſſimo dominatu contendebant, ad hunc libris duobus, quorum unus de Epiſcopatu prælatico, alter de ratione Diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſcribitur, ad illum, ſcriptis quibuſdam animadverſionibus, et mox Apologia, reſpondi; et miniſtris facundiam hominis, ut ferebatur ægrè ſuſtinentibus, ſuppetias tuli; et ab eo tempore, ſi quid poſtea reſponderent, interfui. Cùm petiti omnium telis Epiſcopi tandem cecidiſſent, otiumque ab illis eſſet, verti aliò cogitationes; ſi qua in re poſſem libertatis veræ ac ſolidæ rationem promovere; quæ non foris, ſed intus quærenda, non pugnando, ſed vitam rectè inſtituendo, rectéque adminiſtrando adi-

piſcenda potiſſimùm eſt. Cum itaque tres omnino animadverterem libertatis eſſe ſpecies, quæ niſi adſint, vita ulla tranſigi commodè vix poſſit, Eccleſiaſticam, domeſticam ſeu privatam, atque civilem: deque prima jam ſcripſiſſem, deque tertia Magiſtratum ſedulò agere viderem, quæ reliqua ſecunda erat, domeſticam mihi deſumpſi; ea quoque tripartita, cùm videretur eſſe, ſi res conjugalis, ſi liberorum inſtitutio rectè ſe haberet, ſi denique liberè philoſophandi poteſtas eſſet, de conjugio non ſolùm ritè contrahendo, verùm etiam, ſi neceſſe eſſet, diſſolvendo, quid ſentirem explicui, idque ex divina lege, quam Chriſtus non ſuſtulit, nedum aliam, tota lege Moſaica graviorem civiliter ſanxit: quid item de excepta ſolùm fornicatione ſentiendum ſit, et meam aliorumque ſententiam exprompſi, et clariſſimus vir Seldenus noſter, in Uxore Hebræâ plùs minus biennio poſt editâ, uberiùs demonſtrâvit. Fruſtrà enim libertatem in comitiis et foro crepat, qui domi ſervitutem viro indigniſſimam, inferiori etiam ſervit, ea igitur de re aliquot libros edidi, eo præſertim tempore cùm vir ſæpè et conjux hoſtes inter ſe acerrimi, hic domi cum liberis, illa in caſtris hoſtium materfamilias verſaretur, viro cædem atque perniciem minitans. Inſtitutionem deinde liberorum uno opuſculo breviùs quidem tractabam: ſed quod ſatis arbitrabar iis fore, qui ad eam rem, quâ par eſſet diligentia, incumberent, qua quidem re, nihil ad imbuendas, unde vera atque interna oritur libertas, virtute hominum mentes, nihil ad rempublicam benè gerendam, et quam diutiſſimè conſervandam majus momentum poteſt afferre. Poſtremò de typographia liberanda, ne veri et falſi arbitrium, quid edendum, quid premendum, penès paucos eſſet, eoſque ferè indoctos, et vulgaris judicii homines, librorum inſpectioni præpoſitos, per quos nemini ferè quicquam quod ſupra vulgus ſapiat, in lucem emittere, aut licet aut libet, ad juſtæ orationis modum Areopagiticam ſcripſi. Ci-

vilem, quæ poſtrema ſpecies reſtabat, non attigeram; quam Magiſtratui ſatis curæ eſſe cernebam: neque de jure regio quicquam à me ſcriptum eſt, donec Rex hoſtis à Senatu judicatus, belloque victus cauſam captivus apud Judices diceret, capitiſque damnatus eſt: Tum verò tandem, cùm Preſbyteriani quidam Miniſtri, Carolo priùs infeſtiſſimi, nunc Independentium partes ſuis anteferri, et in Senatu plus poſſe indignantes, Parlamenti ſententiæ de Rege latæ, (non facto irati, ſed quod ipſorum factio non feciſſet) reclamitarent, et quantum in ipſis erat, tumultuarentur, auſi affirmare Proteſtantium doctrinam, omneſque Eccleſias reformatas ab ejuſmodi in reges atroci ſententiâ abhorrere, ratus falſitati tam apertæ palàm eundum obviàm eſſe, ne tum quidem de Carolo quicquam ſcripſi aut ſuaſi, ſed quid in genere contra tyrannos liceret, adductis haud paucis ſummorum Theologorum teſtimoniis, oſtendi; et inſignem hominum meliora profitentium, ſive ignorantiam ſive impudentiam propè concionabundus inceſſi. Liber iſte non niſi poſt mortem Regis prodiit, ad componendos potiùs hominum animos factus, quàm ad ſtatuendum de Carolo quicquam quod non mea, ſed Magiſtratuum intererat, et peractum jam tum erat. Hanc intra privatos parietes meam operam nunc Eccleſiæ, nunc Reipublicæ gratis dedi; mihi viciſſim vel hæc vel illa præter incolumitatem nihil; bonam certè conſcientiam, bonam apud bonos exiſtimationem, et honeſtam hanc dicendi libertatem facti ipſa reddidere: commoda alii, alii honores gratis ad ſe trahebant: me nemo ambientem, nemo per amicos quicquam petentem, curiæ foribus affixum petitorio vultu, aut minorum conventuum veſtibulis hærentem nemo me unquam vidit: domi fere me continebam, meis ipſe facultatibus, tametſi hoc civili tumultu magna ex parte ſæpe detentis, et cenſum ferè iniquiùs mihi impoſitum, et vitam utcunque frugi tolerabam. His

rebus confectis, cùm jam abunde otii exiſtimarem mihi futurum, ad hiſtoriam gentis, ab ultima origine repetitam, ad hæc uſque tempora, ſi poſſem, perpetuo filo deducendam me converti: quatuor jam libros abſolveram, cum ecce nihil tale cogitantem me, Caroli regno in rempublicam redacto, Concilium Statûs, quod dicitur, tum primùm authoritate Parlamenti conſtitutum, ad ſe vocat, meâque operâ ad res præſertim externas uti voluit. Prodiit haud multo poſt attributus Regi liber, contra Parlamentum invidioſiſſime ſane ſcriptus: huic reſpondere juſſus, Iconi Iconoclaſten oppoſui; non *regiis manibus inſultans*, ut inſimulor, ſed reginam veritatem regi Carolo anteponendam arbitratus, immo cum præviderem hanc calumniam cuivis maledico in promptu fore, ipſo exordio, et ſæpe aliàs, quoad licuit, à me iſtam invidiam ſum amolitus. Prodiit deinde Salmaſius: cui quis reſponderet, adeo non diu, quod ait Morus, diſpiciebant, ut me in concilio tum etiam præſentem ſtatim omnes ultro nominarent. Hactenus ad obturandum os tuum, More, et mendacia redarguenda bonorum maximè virorum in gratiam, qui me aliàs non nôrint, mei rationem reddidi. Tu igitur, More, tibi dico immunde, φιμώθητι, obmuteſce inquam, quò enim magis mihi maledixeris, eò me rationes meas uberius explicare coegeris: ex quo aliud lucrari nihil poteris, quam ut tibi mendaciorum opprobrium adhuc gravius concilies, mihi ad integritatis commendationem eò latius viam aperias. Reprehenderam ego Salmaſium, quod extraneum ſe et alienigenam rebus noſtris immiſcuiſſet: Tu inſtas, *ad eos qui ad Angliam non pertinent, hanc defenſionem maximè pertinere*. Quid enim? *Poſſint*, inquis, *Angli exiſtimari ſtudio partium acriùs agere; Gallos verò conſentaneum eſt rei, non hominum, rationem habuiſſe*. Ad hæc eadem quæ prius regero; externum et longinquum, qualis tu es, in alienas res præſertim turbatas, immerſurum ſe neminem niſi cor-

ruptum : Salmaſium prius demonſtravi mercede conductum ; te conſtat per Salmaſium et Araufionenſes profeſſoriam cathedram petiiſſe, deinde, quod fœdius eſt, exagitas Parlamentum, et ſubagitas Pontiam. Quam autem affers rationem, cur hæc ad exteros potius pertinerent, deridicula prorſus eſt ; ſi enim Angli partium ſtudiis feruntur, quid vos aliud, qui illos ſolos ſequimini, quàm eorum affectus duntaxat in vos transfertis ? adeo ut, ſi Anglis illis credendum in ſua cauſa non eſt, vobis profectò ſit multò minus, qui rerum noſtrarum nihil intelligitis, aut ſaltem creditis, niſi quas ab ipſis accepiſtis, quibus, veſtra quoque ſententia, vix eſt credendum. Hic rurſum effundis te in laudem magni Salmaſii : magnus ſanè tibi fuit, quem tu quaſi pro lenone habuiſti ancillæ ſuæ : laudas tamen : at is te non laudat, immo ante mortem palàm eſt abominatus, ſeque ipſe millies incuſavit, quod Spanhemio graviſſimo Theologo, de te, quam impius eſſes, non credidiſſet. Nunc totus in rabiem verſus rationi quaſi renuntias : *Jamdudum ratione* ſcilicet *defunctus eſt Salmaſius*. Tu clamandi tantum et furendi partes tibi depoſcis, et tamen primas in maledicendo etiam tribuis Salmaſio : *non quia verbis ſævit, ſed quia Salmaſius*. Ω σπερμολόγε ! has nempe argutias morigeranti debemus Pontiæ. Hinc clamor tuus argutari atque etiam minurizare didicit ; hinc minitabundus quoque *experiemini*, inquis, *aliquando, fœdiſſimæ belluæ, quid ſtyli potuerint*. Tene experiemur, ancillariole, tene mœche, aut ſtylum tuum, ancillis tantummodò metuendum ? cui ſi quis raphanum aut mugilem ſolum intenderit, actum mehercule præclarè tecum putes, ſi nate non fiſſa et incolumi ſtylo iſto ſalaci tuo queas aufugere. *Equidem non adeo ſum*, inquis, *vacui capitis ut provinciam à Salmaſio ſuſceptam aggrediar :* quam ille quidem ſine capite admodum vacuo, nunquam aggreſſus fuiſſet ; feſtivè tu quidem vacuitate capitis, magnum Salmaſium tibi an-

teponis. *At regii ſanguinis clamorem ad cælum tollere* quod *ineruditi* etiam *debent:* hoc nempe tuum eſſe ais. Clama, vociferare, boa: perge hypocritari, ſancta verba uſurpare, et Priapeia vivere: Exurget, mihi crede, aliquando quem inclamas toties ultionum Deus, exurget, teque imprimis eradicabit, diaboli miniſtrum, et reformatæ Eccleſiæ infandum dedecus et luem. Inculpantibus Salmaſii maledicentiam quamplurimis, reſpondes, *Sic cum parricidis monſtrorum omnium turpiſſimis, fuiſſe agendum.* Laudo: telis enim nos inſtruis; et quo te pacto, tuoſque perduelles tractari conveniat, commodus doces, noſque ipſe abſolvis. Nunc quando ratione nihil potes, ne audes quidem occupatum ab Salmaſio jus omne regium, et quicquid eſt in eo rationis cauſatus, à contumeliis et rabie ad narrationes quaſdam miſerabiles converſus, expers rationis, inſtitutos ab initio clamores tantum perſequeris: quas partim Salmaſianas recoxiſti, partim ex elencho illo ἐλεγχίστῳ anonymo, qui non patriâ ſolum, ſed nomine etiam profugit, deſcriptas interpolâſti: quarum ad præcipua capita, vel in Iconoclaſte, vel in Salmaſianis ita jam reſpondi, ut citra modum Hiſtoriæ, reſponderi amplius poſſe non putem. Semperne ego ut identidem eandem orbitam teram, et ad Balatronis cujuſque ſtridorem dicta toties cogar iterare? non faciam; neque mea ſic abutar vel operâ vel otio. Si quis conductitios ejulatus, et compoſitos vænaliſſimi hominis ploratus, ſi quis declamatiunculas, quas etiam ancillaris concubitus, adulterinas edixit et ſpurias, Morilli nothi gemellas, fide ſatis locupletes, arbitratur eſſe, ad me quod attinet, nihil quidem moror, quò minus ita exiſtimet: neque enim eſt ut ab ejuſmodi credulo ac temerario metuendum nobis quicquam ſit: attingam tamen pauca, multorum inſtar, ex quibus tam quis ipſe, quam quid dicat, et quid de reliquo judicandum ſit, ſummatim intelligetis. Poſtquam de camera plebis et camera procerum, ad unam re-

digenda, multa exoticus deblateravit, (quod poſtulatum nemo ſanus reprehenderet) *ut æqualitate*, inquit, *in rempublicam invecta, ad eandem in eccleſiam introducendam procederetur, tunc enim adhuc ſtabant epiſcopi: hic niſi ſit purus putus Anabaptiſmus, nihil video.* Quis hoc à Theologo et miniſtro Gallico ſperâſſet unquam? ſanè qui Anabaptiſmus quid ſit, niſi hoc ſit, non videt, eum ego crediderim haud magis videre quid ſit Baptiſmus. Sed ſi res propriis vocabulis appellare malimus, æqualitas in republica non eſt Anabaptiſmus, ſed Democratia, longè antiquior, in eccleſia præſertim conſtituta, eſt diſciplina Apoſtolica. At enim *ſtabant epiſcopi.* Fatemur, ſtabant et Genevæ; cum illa civitas et epiſcopum et eundem legitimum principem religionis cauſa expulit, quod illis laudi, cur id nobis probro ducitur? ſcio quid tibi vis, More, Genevenſium ſuffragia ultum is, quibus dimiſſus cum ignominia, an ejectus ex illa eccleſia fueris, in dubio eſt. Te ergo cum Salmaſio tuo ab evangelico hoc inſtituto deſciviſſe, et ad epiſcopos transfugiſſe, ſi modò refert quò tu transfugeris, apparet. *Deinde ad miniſtrorum*, inquis, *noſtratium æqualitatem reſpublica tranſiit, ut palam ſit eundem ſpiritum tunc viguiſſe, qui octavo demum anno nefando regis parricidio rem peregit.* Ergo idem ut videtur ſpiritus et miniſtros conſtituit veſtrates, et parricidium peregit: Perge ut occepiſti, quas par eſt apoſtatam, eructare inſanias. *Non plures*, inquis, *tribus libellis ſupplicibus confecerunt, qui in regem animadverti poſtulabant.* Quod notum eſt, et ipſe memini, falſiſſimum eſſe. Sanè qui has res apud nos memoriæ mandarunt, non tres tantummodo libellos iſtiuſmodi, ſed multos ex diverſis Angliæ provinciis, exercituſque legionibus unius ferè menſis ſpatio, tres uno die allatos fuiſſe memorant. Vides quantâ cum gravitate hac de re deliberaverit Senatus, cujus cunctationem Populus lenitatis nimiæ ſuſpectam tot ſupplicibus libellis eximendam putavit. Quot reris

millia hominum fuiſſe idem ſentientium, qui Senatum ad id hortari, quod jam tum ſeriò agitabat, vel importunum exiſtimarent vel ſupervacaneum, quorum ex numero et ipſe fui, qui tamen quid voluerim obſcurum non eſt. Quid ſi conticuiſſent omnes rei magnitudine perculſi, eóne minùs habuiſſet Senatus in re tanta quod ſtatueret, expectanduſne populi nutus erat, ex quo tantorum exitus conſiliorum penderet? enimverò ſupremum gentis Concilium, ab univerſo populo eâ mente adhibitum, ut impotentem regis dominatum coerceret, poſteaquam efferatum et repugnantem bello cepiſſet, ſi recurrere ad juſſa populi deberet, velit jubeatne de captivo hoſte ſupplicium ſumi, profectò qui rempublicam fortiſſimè recuperaſſent, quid aliud feciſſe viderentur quàm in laqueos tyranni à populo, ſi fors ita ferret, abſoluti ſeſe præcipites dediſſe? aut ſi accepta maximis de rebus decernendi ſumma poteſtate, de iis quæ præſertim vulgi captum ſuperant, non dico ad populum (nam cum hac poteſtate ipſi populus jam ſunt) ſed ad multitudinem rurſus referre cogerentur, quæ imperitiæ ſuæ conſcia ad eos prius omnia retulerat, quis ultro citroque referendi finis eſſet? quis tandem in hoc Euripo conſiſtendi locus? quod firmamentum inter libellos iſtiuſmodi tot capitum leviſſimorum, quæ ſalus quaſſatis rebus hominum foret? quid ſi reſtituendum regno Carolum poſtulaſſent? cujuſmodi libellos extitiſſe aliquot non ſupplices ſed minaces fatendum eſt ſeditioſorum hominum, quorum nunc odium, nunc miſeratio æquè ſtulta aut malitioſa eſſe ſolebat, horumne ratio habenda fuit? qui *ut cum Rege colloquium inſtitueretur, ingenti*, inquis, *numero pagis relictis ad Parlamenti fores accurrebant, quorum Senatores, immiſſo milite, plurimos trucidarunt.* Et Surrienſes dicis paganos, qui neſcio aliorumne malitiâ, agreſtes ipſi, an ſuâ improbitate impulſi, cum libello ſupplice benè poti, et comeſſabundi potiùs, quàm aliquid petituri, per urbem ibant; mox curiæ fores facto

agmine, ferociter obſederunt; collocatos ibi milites ſtationibus deturbârunt, unum ad ipſas curiæ fores occiderunt, priuſquam illos vel dicto vel facto quiſquam laceſſiſſet: inde meritò pulſi ac malè multati, haud ultra duos treſve occiſi, vinolentiam potiùs quàm *libertatem ſpirantes.* Paſſim concedis *potiores fuiſſe Independentium partes, non numero, ſed conſilio et virtute militari.* Unde ego et jure et merito ſuperiores quoque fuiſſe contendo: nihil enim eſt naturæ conveni-entius, nihil juſtius, nihil humano generi utilius aut melius, quàm ut minor majori, non numerus numero, ſed virtus virtuti, conſilium conſilio cedat; qui prudentiâ, qui rerum uſu, induſtriâ, atque virtute pollent, hi meâ quidem ſententiâ, quantumvis pauci, quantovis numero, plures erunt, et ſuffragiis ubique potiores. Multa ſparſim inſeris de *Cromvello*, quæ cujuſmodi ſint infra videbimus; de reliquis reſponſum jampridem Salmaſio eſt. Judicium quoque Regis non prætermittis, quamvis et illud à magno tuo rhetore miſerabiliter ſit declamatum. Proceres, id eſt, Regis purpuratos, et miniſtros ferè aulicos, à judicando Rege ais abhorruiſſe: Nos id parùm referre, altero libro oſtendimus. *Deinde curiarum judices eraſos: quippe qui reſponderant eſſe contra Angliæ leges, Regem judicio ſiſti.* Neſcio quid tunc reſponderint, ſcio quid jam approbent atque defendant: non eſt novum, Judices, quos minimè decet, meticuloſos eſſe. *Præſcitur erga ſordidæ et ſceleratæ curiæ, par Præſes, obſcuriſſimus et petulantiſſimus nebulo.* Te verò tot vitiis et ſceleribus obſtrictum, immo meram ſpurcitiem merum ſcelus, uſque adeo obduxiſſe menti et ſenſibus callum, niſi tua mens potius tota callus eſt, ut in Deum atheus, et ſacrorum contaminator, in homines inhumanus, cujuſque optimi calumniator eſſe auſis, quid aliud eſt eſſe quàm germanum Iſcariotam atque diabolum? Quamvis autem tua vituperatio laus ſumma ſit, tamen præſtantiſſimo viro cui oblatras, nec non

amico mihi ſemper plurimum colendo, nequaquam deero: quò minus ab improbiſſimis perfugarum et Mororum linguis, quas, niſi cauſa reipublicæ nunquam ſenſiſſet, vindicem. Eſt *Joannes Bradſcianus* (quod nomen libertas ipſa, quacunque gentium colitur, memoriæ ſempiternæ celebrandum commendavit,) nobili familiâ, ut ſatis notum eſt, ortus: unde patriis legibus addiſcendis, primam omnem ætatem ſedulò impendit: dein conſultiſſimus cauſarum ac diſertiſſimus patronus, libertatis et populi vindex acerrimus, et magnis reipublicæ negotiis eſt adhibitus, et incorrupti Judicis munere aliquoties perfunctus: Tandem uti Regis judicio præſidere vellet, à Senatu rogatus, provinciam ſanè periculoſiſſimam non recuſavit. Attulerat enim ad legum ſcientiam ingenium liberale, animum excelſum, mores integros ac nemini obnoxios: unde illud munus omni prope exemplo majus ac formidabilius, tot Sicariorum pugionibus ac minis petitus, ita conſtanter, ita graviter, tanta animi cum præſentia ac dignitate geſſit atque implevit, ut ad hoc ipſum opus, quod jam olim Deus edendum in hoc populo mirabili providentia decreverat, ab ipſo Numine deſignatus atque factus videretur, et Tyrannicidarum omnium gloriam tantùm ſuperaverit, quantò eſt humanius, quanto juſtius ac majeſtate plenius, Tyrannum judicare, quàm injudicatum occidere. Alioqui nec triſtis, nec ſeverus, ſed comis ac placidus, perſonam tamen quam ſuſcepit tantam, æqualis ubique ſibi, ac veluti conſul non unius anni, pari gravitate ſuſtinet; ut non de tribunali tantùm, ſed per omnem vitam judicare Regem diceres. In conſiliis ac laboribus publicis maximè omnium indefeſſus, multiſque par unus: domi, ſi quis alius, pro ſuis facultatibus hoſpitalis ac ſplendidus, amicus longè fideliſſimus, atque in omni fortuna certiſſimus, benè merentes quoſcunque nemo citiùs aut libentiùs agnoſcit, neque majore benevolentia proſequitur; nunc pios, nunc doctos, aut quavis ingenii laude cognitos,

nunc militares etiam et fortes viros ad inopiam redactos ſuis opibus ſublevat; iis ſi non indigent, colit tamen libens atque amplectitur; alienas laudes perpetuò prædicare, ſuas tacere ſolitus; hoſtium quoque civilium, ſi quis ad ſanitatem rediit, quod experti ſunt plurimi, nemo ignoſcentior. Quod ſi cauſa oppreſſi cujuſpiam defendenda palàm, ſi gratia aut vis potentiorum oppugnanda, ſi in quenquam benè meritum, ingratitudo publica objurganda ſit, tum quidem in illo viro, vel facundiam vel conſtantiam nemo deſideret, non patronum, non amicum, vel idoneum magis et intrepidum, vel diſertiorem alium quiſquam ſibi optet; habet, quem non minæ dimovere recto, non metus aut munera propoſito bono atque officio, vultuſque ac mentis firmiſſimo ſtatu dejicere valeant. Quibus virtutibus, et pleriſque merito charus, et inimiciſſimis non contemnendus, geſtarum egregiè rerum in republica laudem, dirupto te, More, tuique ſimilibus, apud omnes tum exteros tum poſteros, in omne ævum propagabit. Sed pergendum, Rex capite damnatus eſt: *contra hanc veſaniam Londini pulpita ferè omnia detonare.* Ligneo iſto tonitru haud multum terres, iſtos Salmoneas nihil veremur; qui fictitium illud fulmen et arrogatum ſibi, aliquando luent; graves profectò authores et ſinceri, qui paulò ante ex iiſdem pulpitis contra Pluraliſtas et Non-reſidentes ſtrepitu æquè horribili detonabant; paulò poſt, raptis hic ſibi ternis, ille quaternis Prælatorum ſacerdotiis, quos tonando abegerant, atque inde non-reſidentes neceſſariò facti, eodem ipſi crimine tènebantur in quod detonabant, et ſui quiſque tonitrus bidental factus eſt: neque ullus adhuc pudor; nunc in vendicandis ſibi decimis toti ſunt; et ſanè ſi decimarum tanta ſitis eſt, cenſeo affatim decimandos: non terræ fructus tantùm, ſed et maris fluctus ſibi habeant decumanos. Iidem primò bellum ſuadebant in Regem, ut in hoſtem exitio devotum: mox capto hoſti, et imputatæ à ſemetipſis

oties cædis ac ſanguinis effuſi damnato, parci volebant it pote regi. Ita in pulpitis tanquam in taberna qualam meritoria, quæ volunt mercimonia, quæ volunt cruta, vendunt popello, et quod miſerius eſt, quæ am vendidere, quoties volunt repoſcunt. At *Scoti egem ſibi reddi flagitabant, commemorant Senatus proniſſa quando Anglis regem tradiderant.* Atqui ego el Scotos etiam fatentes habeo, nulla omnino proniſſa publica interceſſiſſe, cum rex traderetur; et urpe ſanè fuiſſet Anglis, regem ſuum à Scotis in Anglia conductitiis, reddendum non fuiſſe niſi per onditiones: quid? quod ipſa Parlamenti reſponio ad Scotorum cartulas Id. Mart. 1647. edita, ulam hac de re interpoſitam ab ſe fidem, quo pacto ex tractandus eſſet, dilucidè negat; indignum quippe enſuiſſe, non niſi eâ lege ſua jura obtineri à Scotis otuiſſe. Attamen *regem reddi ſibi flagitabant.* Mites, redo, homines frangebantur animo, deſiderium ſui egis ferre diutius non poterant: immo verò iidem lli, cum ab initio horum in Britannia motuum, de ure regio haud ſemel in Parlamento retuliſſent, eſſetque ab omnibus aſſenſum, ob tres maximè cauſas egem privari regno poſſe, ſi tyrannus exiſtat, ſi fundum regium alienet, ſi ſuos deſerat, circa annum 1645. Parlamento Perthæ habito ſententias rogare cœperunt, ſitne rex quem ſanctis infectum eſſe conſtet, communione Eccleſiæ interdicendus? verùm antequam eâ de re quicquam decerneretur, Montroſſius ad eam urbem cum copiis accedens conventum diſturbavit. Iidem in ſuo quodam ad Cromvellum Imperatorem reſponſo, an. 1650. farentur punitum jure regem, juris tantummodo formam fuiſſe vitioſam, eo quòd ipſi in illius judicii conſortium non vocarentur. Hoc ergo facinus ſine illis atrox, cum illis egregium fuiſſet, ex eorum quippe nutu fas atque nefas pendebat, juſtum atque injuſtum definiendum erat: quid iſti, obſecro, rege ſibi reddito lenius in eum ſtatuiſſent? At *Dele-*

gati Scotici à Senatu Anglico reſponſum hoc prius tulerant, nolle ſe regni Anglicani formam immutare, poſtea tamen reſpondere ſe tunc noluiſſe, nunc velle, prout ſalus reipublicæ poſtularet. Et rectè quidem reſponderunt: quid tu hinc? *hæc ſtropha*, inquis, *omnia fœdera, commercium, ipſumque ſenſum communem evertit.* Tuum quidem evertit, qui neſcis inter libera promiſſa, et pactam fœderis fidem quid interſit: Angli de forma reipublicæ ſuæ futura, cujus rationem Scotis reddere neceſſe non erat, quod tum ipſis videbatur; liberè quidem reſpondent; nunc ſalus reipublicæ aliud ſuadebat, ſi fidem, ſi jusjurandum populo datum violare nollent. Utrum ſanctius obligare putas, liberumne de forma reipublicæ futura datum Scoticis legatis reſponſum, an neceſſarium de ſalute reipublicæ procuranda datum ſuo populo jusjurandum et ſummam fidem? Licere autem Parlamento vel Senatui, prout expedit, conſilia mutare, quoniam quicquid nos affirmamus, anabaptiſticum tibi eſt et monſtroſum, malo ex Cicerone audias pro Plancio. *Stare omnes debemus tanquam in orbe aliquo reipublicæ: qui quoniam verſetur, eam deligere partem debemus, ad quam nos illius utilitas ſaluſque converterit.* Et ſtatim. *Neque enim inconſtantis puto, ſententiam, tanquam aliquod navigium atque curſum, ex reipublicæ tempeſtate moderari. Ego verò hæc didici, hæc vidi, hæc ſcripta legi, hæc de ſapientiſſimis et clariſſimis viris et in hac republica, et in aliis civitatibus monumenta nobis literæ prodiderunt, non ſemper eaſdem ſententias, ab iiſdem, ſed quaſcunque Reipublicæ ſtatus, inclinatio temporum, ratio concordiæ poſtularet, eſſe defendendas.* Hæc Marcus Tullius: ſed tu, More, Hortenſium mavis; hæc illæ ætates quæ civili maximè prudentiâ floruerunt; quæ ſi ſequuntur anabaptiſtæ, mea quidem ſententia ſapiunt. Quàm multa alia poſſem proferre, quæ à miniſterculis hiſce et ſuo Salmaſio, ſi res non verba ſpectemus, planè indocto, pro anabaptiſticis damnantur. At *nihilo*, inquis,

plus potuerant potentiſſimi Belgii fœderati ordines, qui per oratores ſuos et prece et pretio oblato ſtrenuè allaborarunt ſacrum Regis caput redimere. Velle profectò juſtitiam ſic redimere, idem erat atque regem ſalvum nolle: verùm didicerunt, non omnes eſſe mercatores; non adeò vendacem eſſe Senatum Anglicanum. Quod autem ad judicium regis, *ut plurima*, inquis, *Chriſto ſimilia Carolus pateretur, milites in eum ingeminant ludibria.* Plura quidem paſſus eſt ſimilia Chriſtus maleficis, quàm Carolus Chriſto, et multa iſtiuſmodi jactabantur vulgò ab iis quibus ad invidiam facti majorem excitandam, quidvis fingere aut fictum referre ſtudium erat: Fac tamen gregarios milites inſolentius ſe geſſiſſe; non id continuò in cauſam eſt conferendum. *Mactatum verò eſſe quempiam ad pedes regis prætereuntis, apprecantem ut Deus ejus miſereretur*, nec antea audivi unquam, nec convenire quenquam adhuc potui qui audiviſſet: quin immo tribunum ipſum, qui toto illius judicii tempore cuſtodiis præfuit, regiſque à latere vix diſceſſit, interrogandum hac de re curavi: is denique nec audiſſe ſe hoc antea, et pro certo ſcire falſiſſimum id eſſe, conſtanter aſſeverabat. Ex quo intelligi poteſt tuarum narrationum fides, etiam in reliquis quàm firma ſit. Nam in benevolentia quoque et adoratione, ſi poſſes, Carolo poſt mortem procuranda, quam in odio nobis vel iniquiſſimè conflando haud multò veracior invenieris. *Auditum* ais *fuiſſe Regem in fatali pegmate Epiſcopo Londinenſi ingeminantem, memento, memento.* Id regis Judices anxios nempe habuit, quid illa ultimum iterata vox ſibi voluiſſet: accerſitur, ut ais, Epiſcopus, et illud geminum *memento* quid ſibi quæſiviſſet, additis minis, enuntiare jubetur. Is primò, (ſic enim fingi expediebat) ex compoſito nimirum delicias fecit; et, quaſi arcanum quoddam, prodere recuſavit. Cum illi vehementius inſtarent, id quaſi metu ſibi expreſſum, et nolenti extortum, ægrè tandem edidit, quod re vera

quovis pretio divulgatum vellet; *Juſſerat me*, inquiens, *Rex, ut ſi poſſem ad filium pervenire, hoc ſupremum morientis patris mandatum ad eum perferrem, ut regno et poteſtati ſuæ reſtitutus, vobis ſuæ necis authoribus ignoſceret: hoc me meminiſſe, Rex iterum atque iterum juſſit.* O magis, regémne dicam pietatis, an Epiſcopum rimarum plenum! qui rem tam ſecretò in pegmate ſuæ fidei commiſſam ut effutiret, tam facilè expugnari potuit. At ô taciturne! jampridem Carolus hoc idem inter alia præcepta filio mandaverat, in illa Icone Baſilica, quem librum ideo ſcriptum ſatis apparet, ut omni cum diligentia nobis vel invitis ſecretum illud, qua oſtentatione ſimulatum erat, eadem paulo pòſt evulgaretur. Sed video planè decreviſſe vos Carolum quemdam abſolutiſſimum, ſi non Stuartum hunc, at ſaltem hyperboreum aliquem et fabuloſum, fucatis quibuſlibet coloribus depictum, imperitis rerum obtrudere: ita fabellam hanc velut acroama quoddam, diverbiis et ſententiolis pulchrè diſtinctum, neſcio quem ethologum imitatus, ad ineſcandas vulgi aures putidè concinnaſti. Ego verò, ut non negaverim interrogatum fortaſſe obiter ab uno vel altero conſeſſorum hac de re Epiſcopum, ita accerſitum, deditâ operâ vel à concilio vel ab illo judicum collegio, quaſi id omnes curaſſent, aut ſollicitè quæſiviſſent non comperio. Sed demus inde quæ vis: dederit in pegmate ſuprema hæc Epiſcopo mandata, ut ſuæ necis authoribus ignoſceretur, perferenda ad filium Carolus: quid tam egregium aut ſingulare præter cæteros eo loci deductos fecit? quotuſquiſque eſt morientium in pegmate, qui peracturus jam vitæ fabulam, cum hæc mortalia quàm vana ſint videt, non idem faciat, et inimicitias, iras, odia, tanquam ex ſcena quadam jam exiturus, libens non deponat, aut ſaltem ſimulet, ut vel miſericordiam, vel innocentiæ opinionem ſuæ in animis hominum relinquat? Simulaſſe Carolum, neque unquam ex animo, et ſincero mentis propoſito tale

mandatum dediſſe filio, *ut ſuæ necis authoribus ignoſceret*, vel ſi hoc palàm, aliud tamen clanculum mandaſſe, argumentis non levibus demonſtrari poteſt: nam filius, alioqui plus ſatis patri obſequens, patris graviſſimo atque ultimo præcepto tam religiosè ſibi per Epiſcopum tradito, haud dubiè paruiſſet: quî autem paruit, cujus vel juſſu vel authoritate duo Legati noſtri, alter in Hollandia, alter in Hiſpania, et hic ne ſuſpicione quidem ulla regiæ necis reus, trucidati ſunt? qui denique haud ſemel ſcripto publico edixit atque omnibus palam fecit, ſe nolle patris ſui interfectoribus ullo pacto veniam concedere? Hanc igitur narratiunculam tuam vide an veram eſſe velis; quæ quò magis collaudat patrem, eò magis vituperat filium. Nunc inſtituti oblitus, non regii ſanguinis ad cœlum, ſed populi ad Senatum clamores ementiris, odioſiſſimus poſt Salmaſium in Republica aliena pragmaticus et ardelio, qui tam fœdè præſertim res tuas domi agas. Tuâne voce, impuriſſimè, populus pro ſe utatur, cujus halitum ipſum oris lue venerea fœtidum, purus omnis averſaretur? tu verò perfugarum ac perditorum voces populo attribuis; et quod agyrta peregrinus ad coronam ſolet, viliſſimorum duntaxat animalium voces imitaris. Quis autem negat ea poſſe tempora ſæpius accidere, in quibus civium longè major numerus improborum ſit, qui Catilinam vel Antonium, quàm ſaniorem Senatus partem ſequi malint; neque idcirco boni cives obniti contra, et fortiter facere non debebunt, ſui magis officii, quàm paucitatis rationem ducentes: tuam ergo tam bellam pro noſtro populo oratiunculam, ne charta omnino pereat, in annales Voluſi ſuadeo inferas: nobis rhetorculo tam hircoſo atque olido, non eſt uſus. Dehinc injuriarum in Eccleſiam poſtulamur. *Exercitus eſt omnium hæreſeum lerna.* Qui non maledicunt, exercitum noſtrum ut fortiſſimum, ita modeſtiſſimum ac religioſiſſimum eſſe confitentur: aliis in caſtris ferè potatur, variis li-

bidinibus indulgetur, rapitur, aleâ luditur, juratur et perjuratur; in his noſtris quod datur otiis, diſquirendæ veritati impenditur, ſacræ Scripturæ invigilatur; nec quiſquam pulchrius exiſtimat hoſtem ferire, quam ſe atque alios cœleſtium cognitione rerum erudire, aut bellicam magis quam evangelicam militiam exercere. Et ſanè ſi proprium belli uſum conſideramus, quid aliud magis deceat milites? qui ideo conſtituti ſunt atque conſcripti, ut eſſent legum defenſores, paludati juſtitiæ ſatellites, Eccleſiæ propugnatores: quid illis, non ferocius aut truculentius, ſed civilius aut humanius eſſe oporteat? qui non bellum ſerere ac metere, ſed pacem et incolumitatem humano generi arare, vero ac proprio fine laborum ſuorum debent. Quod ſiquos ad hæc præclara inſtituta aſpirantes vel alienus error, vel ſua animi infirmitas tranſverſos abducit, in eos, non ferro ſæviendum, ſed rationibus ac monitis precibus quoque ad Deum fuſis enitendum, cujus eſt ſoliùs omnes animo errores diſpellere, et cœleſtem veritatis lucem, cui volet impertire. Hæreſes quidem, ſic verè dictas, nos nullas approbamus, ne omnes, quidem toleramus; extirpatas etiam volumus, ſed quibus convenit modis, præceptis nimirum et ſaniore doctrina, ut in mente ſitas, non ferro ac flagris quaſi ex corpore evellendas. *Altera*, inquis, *par noſtra injuria eſt in temporali, quod vocant, eccleſiæ fundo.* Percontare Belgas vel etiam Germaniæ ſuperioris proteſtantes, numquid ab eccleſiæ bonis abſtinuerint; in quos Cæſar Auſtriacus quoties bellum movet, vix alium quærit belli titulum, quam ut bona eccleſiæ reſtitui jubeat. Verum illa profectò non eccleſiæ, ſed eccleſiaſticorum duntaxat bona fuere, qui hoc maximè ſenſu clerici, vel etiam holoclerici, ut qui ſortem totam invaſiſſent, rectius nominari poterant, immo lupi veriùs plerique eorum, quàm aliud quidvis erant dicendi, luporum autem bona, vel congeſtas potius prædas majorum ex ſuperſtitione partas, quam per tot

ſæcula quæſtui habuerunt, in uſus transferre belli à ſemetipſis conflati, nefas non erat, quando aliud non erat reliquum, unde ſumptus belli tam gravis ac diuturni ſuppeterent. Atqui *expectabatur, ut epiſcopis reptæ opes in paſtores eccleſiarum erogarentur.* Expectabant, ſcio, illi, et avebant omnia in ſe transfundi: nulla enim eſt vorago tam profunda, quæ non expleri citius quam clericorum avaritia poſſit. Aliis fortaſſe in locis, haud æquè miniſtris proviſum; noſtris jam datis ſuperque bene erat, oves potius appellandi quam paſtores, paſcuntur magis quàm paſcunt; pinguia illis olerumque omnia, ne ingenio quidem excepto, decimis enim ſaginantur, improbato ab aliis omnibus eccleſiis more; Deoque ſic diffidunt, ut eas malint per magiſtratum atque per vim ſuis gregibus extorquere, quàm vel divinæ providentiæ, vel eccleſiarum benevolentiæ et gratitudini debere: atque inter hæc tamen et apud diſcipulos et apud diſcipulas, tam crebrò convivantur, ut quid domicœnium ſit, aut domiprandium penè neſciant: hinc itaque luxuriant plerique non egent: liberique eorum et conjuges luxu et lautitiis, cum divitum liberis atque conjugibus certant: hanc novis latifundiis adauxiſſe luxuriam, idem prorſus fuiſſet, ac ſi quis novum venenum, (quam olim peſtem ſub Conſtantino vox miſſa cœlitus, deflevit) in eccleſiam infudiſſet. Proximum eſt ut de injuriis in Deum, quarum tres maximè nominantur, de fiducia nimirum divinæ opis, *de precibus atque jejuniis*, reddenda nobis ratio ſit. Verùm ex ore tuo, hominum corruptiſſime, te redarguo, illudque Apoſtoli abs te prolatum in te retorqueo. Quis es tu qui *alienum ſervum judicas?* coram Domino noſtro ſine ſtemus vel cadamus. Illud inſuper addam Davidis Prophetæ, *Cum flens affligo jejunio animam meam, tum hoc vertitur in ſummum probrum mihi.* Cæteras hac de re tuas garritiones febriculoſas, quas nemo bis legat, minutim perſequi ſi vellem, haud levius profectò ipſe pec-

cem. Nec minus aliena ſunt quæ de ſucceſſibus prolixè oſcitas: Cave tibi, More, et vide, ne poſt Pontianos ſudores, gravedinem fortè contraxeris aut polypum, metuendum, ne, ut Salmaſius ille magnus nuper, Thermas refrigeres. Equidem de ſucceſſu ſic paucis reſpondeo; cauſam ſucceſſu neque probari bonam, neque argui malam: nos cauſam noſtram non ex eventu, ſed eventum ex cauſa judicari poſtulamus. Jam rationes politicas deſumis tibi tractandas, mancipium cathedrarium, immo cathedralitium, injurias nimirum noſtras, in omnes reges ac populos. Quas? nobis enim nihil tale propoſitum erat: res noſtras tantummodo egimus, aliorum miſſas fecimus, ſiquid ad vicinos ab exemplo noſtro boni redundavit, haud invidemus: ſi quid ſecus, non noſtrâ id culpâ, ſed abutentium evenire credimus. Reges aut populi, te Balatronem ſuarum injuriarum interpretem, quinam tandem conſtituerunt? certè oratores eorum ac legatos, alii in Senatu, ipſe in concilio cum audirentur ſæpè audivi non ſolùm de ſuis injuriis nihil querentes, ſed amicitiam noſtram ac ſocietatem ultro petentes: quinetiam regum ſuorum ac principum nomine, de rebus noſtris nobis gratulantes, etiam benè precantes, pacem ac diuturnitatem, atque eoſdem felices ſucceſſus, in perpetuum exoptantes. Non inimicorum hæ voces, non eorum qui odiſſent, ut tu prædicas; aut tu mendacii, quod in te leviſſimum eſt, aut reges ipſi fraudum ac malarum artium, quod illis inhoneſtiſſimum foret, damnentur neceſſe eſt. Verùm ſcripta noſtra objectas confitentium, *Dediſſe nos exemplum populis omnibus ſalutare, tyrannis omnibus formidandum.* Immane crimen profectò narras; idem ferè atque ſi dixiſſet quiſpiam,

Diſcite juſtitiam moniti, et non temnere Divos.

Numquid dici potuit pernicioſius? *hæc Cromvellius ad Scotos poſt Dumbarrenſe prælium ſcripſit.* Et ſe

quidem et illa nobili victoria digne. *Ejuſmodi ſeſamo et papavere conſperſæ ſunt infames Miltoni paginæ.* Illuſtrem tu quidem collegam ſemper mihi adjungis, et in hoc facinore parem planè facis, nonnunquam et ſuperiorem: quo ego nomine cohoneſtari me maximè abs te putem, ſiquid à te honeſtum poſſet proficiſci. *Crematæ verò,* inquis, *ſunt iſtæ paginæ à carnifice Pariſienſi ſupremi Senatus authoritate.* Nequaquam id comperi à Senatu factum, ſed ab officiario quodam urbico, loco tenente civili neſcio an incivili, cui clerici quidam, ignaviſſima animalia, authores fuere, tam ex diſſito atque longinquo, abdomini ſuo, quod aliquando precor evenire poſſit, augurantes. Cenſes non potuiſſe non viciſſim Salmaſii defenſionem regiam cremaſſe? potuiſſem ſanè vel ipſe à magiſtratibus noſtris hoc facilè impetraſſe, niſi illam contumeliam contemptu potiùs ulciſcendam exiſtimaſſem: Vos ignem igne properantes extinguere, Herculeum præbuiſtis rogum, unde clarior exurgerem; nos conſultius, Defenſionis Regiæ frigus calfaciendum non cenſuimus. Illud miror, tam eſſe Majorum diſſimiles factos Toloſates (nam et Toloſæ combuſtos nos accepimus) ut qua in urbe ſub Raimundis comitibus, et libertas et religio defenſa olim tam inſigniter eſt, in ea tunc et libertatis et religionis Defenſio combureretur. *Utinam et Scriptor,* inquis. Itane ergaſtulum? at ego parem ne reddam tibi ſalutem, More, tu egregiè caviſti; ut qui nigrioribus multò ignibus jamdudum pereas: urunt te adulteria tua, urunt ſtupra, urunt perjuria, quorum ope deſponſatam tibi ſtupro fœminam perfidus excuſſiſti, urunt perditiſſimi furores, qui impulerunt te, ut Sacroſancta munia facinoroſus concupiſceres, et imperſpectum Domini corpus inceſtis manibus ſacerdos pollueres; ſanctitatem etiam ſimulans, in ſanctitatis ſimulatores, dira omnia hoc tuo clamore denuntiares, tuumque execrabilè caput, tuámet ipſius damnatum ſententia irretires: his tu ſce-

leribus et infamiis totus flagras, his tu flammis furialibus dies atque noctes torreris, daſque nobis pœnas quibus graviores imprecari tibi nullus hoſtis poteſt. Me interim concremationes veſtræ non lædunt, non tangunt, et iſtis ignominiis habeo complura quæ opponam grata meo animo atque jucunda. Una me curia, unus fortè lictor Pariſienſis, malarum avium impulſu, combuſſit; at quamplurimi per totam Galliam viri boni atque docti nihilo minus legunt, approbant, amplectuntur? quam plurimi per immenſum Germaniæ totius tractum, libertatis ferè domicilium, per cæteras quoque regiones, quâcunque ejus veſtigia ulla adhuc manent, quin et ipſa Græcia, ipſæ Athenæ Atticæ, quaſi jam redivivæ, nobiliſſimi alumni ſui Philaræ voce, applauſere. Hoc etiam verè poſſum dicere, quo primum tempore noſtra Defenſio eſt edita, et legentium ſtudia incaluere, nullum vel principis vel civitatis legatum in urbe tum fuiſſe, qui non vel fortè obvio mihi gratularetur, vel conventum apud ſe cuperet vel domi inviſeret. Tuos verò nefas ſit præterire manes, Adriane Pawi, qui legatus ad nos ſummo cum honore miſſus, Hollandiæ decus atque ornamentum, ſummam in me ac ſingularem benevolentiam tuam, etiamſi videre nunquam contigerit, multis ſæpe nuntiis ſignificandam curaſti. Hoc verò etiam ſæpius recolere memoria juvat, quod ſine Dei propitio numine accidere arbitror nunquam potuiſſe: mihi, qui contra reges, ut videbatur, ſcripſeram, majeſtatem ipſam regiam placidè annuiſſe: meæque integritati, nec non ſententiæ, ut veriori, teſtimonium divino proximum perhibuiſſe. Quid enim verear hoc dicere, quoties auguſtiſſimam reginam illam, quantis cum laudibus in ore omnium verſetur, mecum cogito. Equidem Athenienſem illum ſapientiſſimum, cui me tamen non confero, ne ipſius quidem Pythii teſtimonio, quàm me illius judicio ornatiorem exiſtimem. Quod ſi mihi quidem hæc ſcribere adoleſcenti

contigiſſet, et oratoribus idem quod poëtis liceret, haud dubitaſſem profectò ſortem meam deorum ſorti nonnullorum anteferre: quippe illos de forma duntaxat aut de muſica, deos, humano ſub judice contendiſſe: me hominem in certamine longè omnium præclariſſimo, deâ judice, ſuperiorem diſceſſiſſe. Sic me cohoneſtatum, nemo niſi carnifex ignominiosè audeat tractare, tam qui juſſerit quàm qui fecerit. Hîc vehementer laboras, ut ne facta noſtra Belgicorum pro libertate facinorum exemplo tueri queamus: quod à Salmaſio quoque fruſtra laboratum eſt: cui quod tunc reſpondi: idem tibi nunc reſponſum volo: Falli qui nos opinatur cujuſquam exemplo niti, Belgarum pro libertate facinora adjuviſſe ſæpius ac foviſſe, æmulari neceſſe nunquam habuiſſe, ſiquid pro libertate fortiter faciendum eſt, authores ipſi nobis ſumus, præire, non ſequi alios aſſueti. Tu verò etiam ad bellum contra nos treſſis orator, ſtultiſſimis argumentis, et te verberone dignis, Gallos hortaris: *Noſtros*, inquis, *legatos excipere Gallicus ſpiritus nunquam ſuſtinebit.* Suſtinuit quod plus eſt, ſuos jam ter et amplius ad nos ultro mittere: Galli igitur generoſi, ut ſolent, tu degener et ſpurius, politicarum rationum rudis ac falſus deprehenderis. Hinc id agis ut demonſtres, *â fœderatis ordinibus ex compoſito rem in longum duci, eoſque nobiſcum nec fœdus nec bellum velle.* Atqui intereſt profectò ipſorum Ordinum, non pati conſilia ſua ſic nudari, et, ut ita dicam, vitiari á Genevenſe perfuga apud ſe ſtabulante, qui ſi diutius toleretur, non ancillis modò, ſed conſiliis etiam publicis ſtuprum videtur illaturus, cum ipſi fraterna atque ſincera omnia præ ſe ferant, nunc pacem, quæ vota ſunt bonorum omnium, perpetuam nobiſcum redintegraverint. *Jucundum erat*, inquit, *videre, quibus ludibriis, quibus periculis furciferi illi legati*, Anglorum ſcilicet, *quotidie conflictarentur, non modo ab Anglis regiis, etc. ſed maximè omnium à Batavis.* Niſi exploratum nobis jam diu

eſſet quibuſnam et prioris Legati Doriſlai cædes, et duorum poſtea acceptæ injuriæ referendæ ſint, an delatorem, qui hoſpites et altores ſuos etiam falſò deferat: Hunccine apud vos, Batavi, non modò venereum in Eccleſia miniſtrum, ſed ſanguinarium etiam, nec violandi ſolum juris omnis hortatorem, ſed violati quoque falſum indicem ac proditorem ali?

Ultimus accuſationum titulus eſt *noſtra injuria in Reformatas Eccleſias*. At verò qui magis noſtra in illas quàm illarum in nos? ſi exemplo inſtes, certè ſi ab ipſis Valdenſibus et Toloſanis, ad Rupellanam uſque famem monumenta repetas, nos omnium Eccleſiarum ultimi reperiemur contra tyrannos arma ſumpſiſſe; at primi capite damnaſſe. Sanè quia nobis hoc primis in manu adhuc fuit: quid illi, ſi data ſimilis facultas fuiſſet, fuiſſent facturi, opinor ne ipſos quidem ſatis nôſſe. Equidem in ea ſum ſententia, contra quem bellum gerimus, eum, ſiquis rationis aut judicii uſus ſit, hoſtem à nobis judicari, hoſtem autem tam interficere quàm oppugnare, eodem ſemper jure licuiſſe: Tyrannus igitur cum non noſter ſolùm, ſed totius propè generis humani publicus hoſtis ſit, eum quo jure armis oppugnari, eodem poſſe et interfici. Nec vero hæc mea unius ſententia eſt, aut nova, eandem et aliis olim ſive prudentia, ſive ſenſus communis dictavit. Hinc pro Rabirio M. Tullius: *Si interfici Saturninum nefas fuit, arma ſumpta eſſe contra Saturninum ſine ſcelere non poſſunt, ſi arma jure ſumpta concedis, interfectum jure concedas neceſſe eſt*. Plura hac de re et ſuprà dixi, et ſæpè aliàs, et per ſe res obſcura non eſt. Ex quibus quid Galli etiam, eadem data occaſione fuiſſent facturi, ipſe queas divinare. Addo et hoc amplius, quicunque armis tyrannum oppugnant, iidem, quantùm in ſe eſt, et interficiunt: immo, quicquid vel ſibi vel aliis ineptè ſatis perſuadere cupiunt, jam interfecere. Sed et doctrina hæc nobis haud magis quàm Gallis, quos tu hoc piaculo cupis

eximere, debetur: unde enim Francogallia illa, niſi ex Gallia, unde vindiciæ contra tyrannos? qui liber etiam Bezæ vulgò tribuitur, unde alii quorum meminit Thuanus? tu tamen, quaſi ego ſolus, *id ſatagit*, inquis, *Miltonus, cujus ego piacularem veſaniam pro meritis excepiſſem.* Tu excepiſſes, furcifer? cujus nefaria flagitia ſi Eccleſia illa Middelburgenſis, te paſtore infamis et infelix, pro meritis excepiſſet, jamdudum te Satanæ mandaſſet: ſi pro meritis excepiſſet magiſtratus, jamdudum adulteria patibulo pendens luiſſes: Et luiturus propediem ſanè videris; evigilavit enim, ut audeo nuper, tua illa Eccleſia Middelburgenſis, ſuæque famæ conſuluit, téque caprimulgum paſtorem, immo hircum potius olentiſſimum ablegavit ab ſe in malam crucem; hinc et Magiſtratus Amſterodamenſis pulpitum quoque interdixit tibi, orcheſtram tuam, tuumque illud os impudicum eo ex loco ad ſummam omnium bonorum offenſionem conſpici, illam impiam vocem vetuit in ſacro publicè audiri: reſtat jam tibi ſola Græcarum literarum profeſſio, et hæc quoque brevi eripienda, præter unam illam literam, cujus non profeſſor, ſed diſcipulus mox penſilis meritò futurus es. Neque hæc iratus tibi ominor, ſed duntaxat jus dico: maledicis enim tantum abeſt ut talibus offendamur qualis tu es, ut tales ſemper nobis vel exoptemus, immo divinâ planè benevolentiâ fieri arbitremur, ut qui in nos acerrimè clamitarunt, tales potiſſimum ſemper extiterint; qui maledicendo non infamant, ſed honeſtant, ſed laudant, nam laudando certè maledixiſſent. Sed irruentem modò quid te retinuit tam fortem homuncionem; *Niſi mihi*, inquis, *religio fuiſſet in magni Salmaſii provinciam excurrere, cui ſolida de magno ſcilicet adverſario victoria relinquetur.* Siquidem et ille et ego nunc magnus tibi videor, eo difficilior provincia, præſertim mortuo, fortaſſis ero, de victoria, modò veritas vincat, parum ſollicitus. Interim tu clamitas; *parricidium in*

doctrinam vertunt, eamque reformatarum eccleſiarum conſenſione cupiunt quidem, non audent aperto ore defendere; fuit, inquit Miltonus, etiam ſummorum hæc ſententia Theologorum, qui ipſi reformandæ Eccleſiæ authores fuere. Fuit, inquam, et id fuſius docui in eo libro qui noſtro idiomate *Tenor* ſive *Tenura regum et magiſtratuum* inſcriptus eſt, ſecundùm editus, et alibi: nunc actum toties, agendi faſtidium cepit: illic ex Luthero, Zuinglio, Calvino, Bucero, Martyre, Paræo, citantur ipſa verbatim loca, ex illo denique Cnoxo, quem *unum*, me, *Scotum* ais *innuere, quemque hac in re reformatos omnes, præſertim Gallos, illa ætate condemnaſſe.* Atqui ille contra, quod ibi narratur, ſe illam doctrinam nominatim à Calvino, ſummiſque aliis ea tempeſtate Theologis, quibuſcum familiariter conſueverat, hauſiſſe affirmat: plura etiam illic noſtrorum, regnante Maria et Elizabetha, ſinceriorum Theologorum in eandem ſententiam deprompta reperies. Tu verò tandem conceptis ad Deum precibus malè prolixis peroras impius abominandis; et os illud adulterum, obduratus cœlo offers: ſino te facilè, neque interpello, major enim cumulus ad impietatem tuam accedere non potuit. Revertor nunc ad id quod ſupra pollicitus ſum, et objecta *Cromvello* præcipua crimina quæ ſunt, in medio hic ponam; ut ſparſa quàm fuerint levia poſſit intelligi, quæ collecta nullum pondus in ſe habent. *Coram pluribus teſtibus pronunciavit ſibi in animo eſſe, monarchias omnes evertere, reges omnes exitio dare.* Quæ tua ſit narrationum fides, jam aliquoties vidimus; dixit fortaſſe tibi perfugarum aliquis Cromvellum ita dixiſſe; ex illis multis teſtibus nullum nominas: quod itaque ſine authore maledicis, ſuopte vitio ruit. Non is eſt Comvellus, quem de ſuis jam factis ullus unquam vaniloquum audierit; tantùm abeſt ut infecta quæ ſunt, tamque difficilia, de iis inſolentius quicquam promittere ac minitari conſueverit: ſanè iſta tibi qui

narrarunt, niſi voluntate atque natura magis quàm conſilio mendaces, eſſent, hoc ſaltem quod ab ingenio ejus alieniſſimum eſt, non affinxiſſent. Regibus autem, quos ut ſibi caveant frequenter mones, licebit cum ſaluti proſpexerint ſuæ, ſpreto te monitore tam imperito, non ſermunculos ex trivio arripere, ſed rationes ſe dignas inire, quibus quid ſua interſit faciliùs perſpexerint. Alterum eſt crimen perſuaſiſſe regi Cromvellum, *ut in inſulam Vectim clanculum ſe ſubduceret*. Conſtat regem Carolum rem ſuam multis aliàs rebus, ter fugâ perdidiſſe; primùm cum Londino Eboracum fugit, deinde cum ad Scotos in Anglia conductitios, poſtremò cum ad inſulam Vectim. At hujus poſtremæ ſuaſor erat Cromvellus. Optimè; ſed tamen ego regios illos primùm miror, qui Carolum toties affirmare non dubitant fuiſſe prudentiſſimum, et eundem ſimul vix unquam ſuæ ſpontis; ſive apud amicos ſive inimicos, in aula vel in caſtris, in aliena ferè poteſtate ſemper fuiſſe, nunc uxoris, nunc Epiſcoporum, nunc purpuratorum, nunc militum, denique hoſtium, pejora plerumque conſilio, et pejorum fermè ſequutum. Carolo perſuadetur, Carolo imponitur, Carolo illuditur, metus incutitur, ſpes vana oſtenditur, velut præda omnium communis, tam amicorum quàm hoſtium, agitur et fertur Carolus. Aut hæc è ſcriptis ſuis tollant, aut ſagacitatem Caroli prædicare deſiſtant. Fateor deinde, quamvis prudentiâ atque conſilio præſtare pulcrum ſit, tamen ubi Reſpubl. factionibus laborat, ſuis incommodis haud carere, et conſultiſſimum quemque eò magis obnoxium calumniis utriuſque partis reddere: hoc ſæpe Cromvello obfuit; hinc Preſbyteriani inde hoſtes quicquid in ſe durius fieri putant, non id communi Senatus conſilio, ſed Cromvello ſoli imputant, immo ſiquid per imprudentiam ipſi malè gerunt, id dolis et fraudibus Cromvelli aſſignare non erubeſcunt, culpa omnis in eum derivatur, omnis in eum

faba cuditur. Et tamen certiſſimum eſt, fugam ad Vectim regis Caroli, abſenti tum aliquot millibus paſſuum Cromvello, tam novum accidiſſe et inopinatum, quàm cuilibet ex Senatu tum in urbe verſanti, quem ut de re inopinatiſſima ſibi recens allata per literas certiorem fecit. Res autem ita ſe habuit; exercitus univerſi vocibus rex territus, qui eum nullis officiis ſuis aut pollicitis factum meliorem, ad ſupplicium poſcere jam tunc cœperat, ſtatuit cum duobus tantummodo conſciis nocturnâ fugâ ſibi conſulere: verùm fugiendi certior, quàm quò fugeret, per comitum ſuorum vel imperitiam vel timiditatem, inops conſilii quò ſe reciperet, Hamundo Vectis inſulæ præſidi ſe ultro dedidit; eâ ſpe, facilem ſibi ex ea inſula, parato clam navigio, tranſitum in Galliam aut in Belgium fore. Hæc ego de fuga regis in Vectim ex iis comperi, quibus rem totam pernoſcendi quàm proxima facultas erat. Sed et hoc quoque criminoſum eſt, quod per Cromvellum, *Angli ingentem de Scotis parti ſunt victoriam.* Non *parti ſunt*, More, ſed ſine ſolæciſmo claram ſibi pepererunt; tu verò cogita, quàm Scotis cruentum illud prælium fuerit, cujus tu mentionem tantummodò facere nequiviſti, quin inſtabile præ metu profeſſorium caput tuum ad Priſciani pluteum nutando allideres. Sed videamus porrò quantum flagitium Cromvelli fuerit, Scotos irrumpentes, imperium ſibi in Anglos jam pollicentes, nobiliſſimo poſt multas ætates prælio viciſſe. *Inter has turbas, dum Cromvellus cum exercitu abeſt:* Immo dum hoſtem in Angliæ viſcera jam progreſſum, jam Parlamento ipſi imminentem Cromvellus, etiam deficientes Cambros ad fidem reducendo, et obſidione longâ defeſſus, ut vidit, ut vicit, ut glorioſiſſimè fudit, Preſbyterianos *tædium Cromvelli ceperat:* Hic verum dicis; dum is communem hoſtem cum vitæ diſcrimine propulſat, hi militantem pro ſeſe et in acie fortiter dimicantem confictis criminibus accuſant domi; et Huntingtonum

centurionem quendam in ejus caput ſubornant. Quis tantæ ingrátitudinis fœditatem ſine fremitu vel audire poſſit? Eorundem inſtinctu, nequiſſimum genus homuncionum ac petulantiſſimum, tyrones tabernarum maximo numero curiæ fores obſident; Senatum, quicquid ipſis videtur, (quo quid indignius?) clamore ſuo ac minis cogunt decernere: jamque reducem à Scotis victorem fortiſſimum, aut exulantem, aut pœnas indigniſſimas dantem vidiſſemus Camillum noſtrum, niſi Fairfaxius imperator, invictiſſimi Legati ſui tantum dedecus perferendum non cenſuiſſet, niſi cunctus exercitus, et is quoque ſatis ingratè habitus, tam atrocia prohibuiſſet. Urbem itaque ingreſſus, urbicos nullo negotio repreſſit, Scotorum hoſtium partibus addictos meritò Senatu movit: pars reliqua inſolentiis tabernariorum jam liberata, colloquium Vectenſe, contra Senatus conſultum edictumque publicum, cum rege initum reſcindit: Huntingtonus autem ille accuſator, impunis et ſui juris relictus, tandem pœnitentia ductus, ipſe ſua ſponte à Cromvello veniam petit. et à quibus eſſet ſubornatus ultro faſſus eſt. Hæc fere ſunt quæ fortiſſimo patriæ liberatori, niſi ad quæ ſupra reſpondi, crimina objiciuntur, quæ quid valeant videtis. Verùm ego tantum virum, déque hac republica tam inſignitè meritum, ſi duntaxat nihil mali commiſiſſe defendam, nihil egero, cum præſertim non reipublicæ ſolùm, ſed et mea quoque interſit, ut qui eadem infamia tam prope ſim conjunctus, quàm optimum eum, atque omni laude digniſſimum, gentibus, quoad poſſum, omnibus atque ſæculis demonſtrare. Eſt *Oliverius Cromvellus* genere nobili atque illuſtri ortus: nomen republicâ olim ſub regibus bene adminiſtratâ clarum, religione ſimul orthodoxa vel reſtituta tum primum apud nos vel ſtabilita clarius: Is matura jam atque firmata ætate, quam et privatus traduxit, nulla re magis quàm religionis cultu purioris, et integritate vitæ cognitus, domi in occulto creverat, et ad

ſumma quæque tempora fiduciam Deo fretam et ingentem animum tacito pectore aluerat. Parlamento ab rege ultimum convocato, ſui municipii ſuffragiis lectus Senatorium munus obtinuit, illic rectiſſimis ſententiis conſiliiſque firmiſſimis ſtatim innotuit: Ubi ad arma deventum eſt, delata ſua opera, equitum turmæ præficitur; ſed bonorum virorum concurſu, ad ejus ſigna undique confluentium, auctus copiis, et geſtarum rerum magnitudine et celeritate conficiendi ſummos ferè duces brevi ſuperavit. Nec mirum; ſui enim noſcendi exercitatiſſimus miles, quicquid intus hoſtis erat, ſpes vanas, metus, cupiditates, apud ſe prius aut deleverat, aut ſubactas jam habuerat; in ſe priùs imperator, ſui victor, de ſe potiſſimùm triumphare didicerat, itaque ad externum hoſtem quo primum die in caſtra venit, veteranus, et in illa omni caſtrenſi militia conſummatus acceſſit. Non eſt ut in his poſſim orationis carceribus, tot urbes captas, tot prælia et quidem maxima, in quibus nunquam victus aut fuſus, Britannicum orbem totum continuis victoriis peragravit, pro dignitate rerum exequi; quæ juſtæ ſanè hiſtoriæ grande opus, et iterum quaſi campum quendam dicendi, et exæquata rebus narrandi ſpatia deſiderant. Sufficit hoc unicum ſingularis et prope divinæ virtutis indicium, tantam in eo viguiſſe ſive animi vim atque ingenii, ſive diſciplinæ non ad militarem modo, ſed ad Chriſtianam potius normam et ſanctimoniam inſtitutæ, ut omnes ad ſua caſtra tanquam ad optimum non militatis duntaxat ſcientiæ, ſed religionis ac pietatis gymnaſium, vel jam bonos et fortes undique attraheret, vel tales, ipſius maximè exemplo, efficeret: eoſque toto belli, pacis etiam nonnunquam intermediæ tempore, per tot animorum et rerum viciſſitudines, non largitionibus et militari licentia, ſed authoritate et ſolo ſtipendio, adverſantibus licet multis, in officio contineret et adhuc contineat: qua quidem laude neque Cyro, neque Epaminondæ,

ıe antiquorum ulli excellentiſſimo Imperatori laus
major attribui ſolet. Hinc enim exercitum, quo
o minori ſpatio majorem aut inſtructiorem, ſibi
paravit, et per omnia dicto audientem, et civibus
um atque dilectum, et hoſtibus, armatis quidem
ıidoloſum, pacatis admirabilem, quorum in agris
ıe ſub tectis ita non gravis, et ſine omni maleficio
ıbatur, ut cum regiorum ſuorum vim, vinolen-
ı, impietatem atque libidines, cogitarent, mutata
ı læti, non nunc hoſtes, ſed hoſpites adveniſſe cre-
ınt; præſidium bonis omnibus, terrorem malis,
ıtis etiam omnis et pietatis hortatores. Sed ne-
te fas eſt præterire, *Fairfaxi*, in quo cum ſumma
ıtudine ſummam modeſtiam, ſummam vitæ ſanc-
em, et natura et divinus favor conjunxit: Tu ha-
in partem laudum evocandus tuo jure ac merito
quanquam in illo nunc tuo ſeceſſu, quantus olim
ırni Africanus ille Scipio, abdis te quoad potes,
hoſtem ſolùm, ſed ambitionem, et quæ præſtan-
num quemque mortalium vincit, gloriam quoque
ſti, tuiſque virtutibus et præclarè factis, jucundiſ-
ım et glorioſiſſimum per otium frueris, quod eſt
rum omnium et humanarum actionum vel maxi-
um finis, qualique otio cum antiqui Heroes, poſt
ı et decora tuis haud majora, fruerentur, qui eos
lare conati ſunt poetæ, de ſperabant ſe poſſe alia
ɔne id quale eſſet dignè deſcribere, niſi eos fabu-
ntur, cœlo receptos, deorum epulis accumbere.
ùm te ſive valetudo, quod maximè crediderim,
quid aliud retràxit, perſuaſiſſimum hoc habeo,
l te à rationibus reipublicæ divellere potuiſſe, niſi
ſſes quantum libertatis conſervatorem, quàm fir-
n atque fidum Anglicanæ rei columen ac muni-
ıtum in ſucceſſore tuo relinqueres. Te enim
ɔ, Cromvelle, ne Deo quidem ſatis confidit, qui
ıs Anglorum, ſatis ut ſalvæ ſint, metuat, cum vi-
: tam faventem tibi, tam evidenter opitulantem

ubique Deum. Verùm tibi tum ſoli decertanda alia bellorum palæſtra erat.

Quid autem multa? res maximas, quâ tu celeritate ſoles, eàdem ſi poſſum brevitate expediam. Amiſſâ Hibernià præter unam urbem totâ, tu, exercitu tranſmiſſo, uno ſtatim prælio Hibernicorum opes fregiſti, reliqua indies conficiebas: cùm repentè ad bellum Scoticum revocaris. Hinc contra Scotos irruptionem cum rege ſuo in Angliam parantes, indefeſſus profeciſceris; règnum illud, quod omnes reges noſtri octingentis annis non poterant, uno circiter anno pene domuiſti, et Anglorum ditioni adjeciſti; reliquas eorum copias, validiſſimas tamen et expeditas, per ſummam deſperationem in Angliam tum ferè præceps diis nudatam, inopina impreſſione facta, Vigorniam uſque Progreſſas, magnis itineribus aſſecutus, uno prælio deleviſti; captâ penè tota gentis nobilitate. Hinc alta pax domi: tum te, ſed neque tum primùm, non minùs conſiliis, quàm belli artibus valere ſenſimus: id quotidiè in ſenatu agebas, vel ut cum hoſte pacta fides ſervaretur, vel uti ea, quæ ex republica eſſent, maturè, decernerentur. Cum videres moras necti, privatæ quemque rei, quàm publicæ, attentiorem, populum queri deluſum ſe ſuâ ſpe, et potentia paucorum circumventum eſſe, quod ipſi toties moniti nolebant, eorum dominationi finem impoſuiſti. Parlamentum aliud convocatur novum; conceſsâ iis duntaxat, quibus par erat, eligendi poteſtate; conveniunt electi; nihil agunt; cùm ſe invicem diſſidiis et altercationibus diu defatigaſſent, animadvertentes plerique ſe rebus tantis exquendis, neque pares eſſe, neque idoneos, ipſi ſeſe diſſolvunt. Deſerimur Cromvelle; tu ſolus ſuperes, ad te rerum ſumma noſtrarum rediit; in te ſolo conſiſtit; inſuperabili tuæ virtuti cedimus cuncti, nemine vel obloquente, niſi qui aut æquales inæqualis ipſe honores ſibi quærit, aut digniori conceſſos invidet, aut non intelligit nihil eſſe in ſocie-

tate hominum magis vel Deo gratum, vel rationi conſentaneum, eſſe in civitate nihil æquius nihil utilius, quàm potiri rerum digniſſimum. Eum te agnoſcunt omnes, Cromvelle, ea tu civis maximus et glorioſiſſimus, dux publici conſilii, fortiſſimorum exercituum Imperator, pater patriæ geſſiſti: ſic tu ſpontanea bonorum omnium et animitùs miſſa voce ſalutaris: alios titulos te dignos tua facta non norunt, non ferunt, et ſuperbos illos, vulgi licet opinione magnos, merito reſpuunt: Quid enim eſt titulus, niſi definitus quidam dignitatis modus? tuæ res geſtæ cùm admirationis, tum certè titulorum modum omnem excedunt; et velut pyramidum apices cœlo ſe condunt, populari titulorum aurâ excelſiores. Sed quoniam ſummis etiam virtutibus, qui honos habetur, humano quodam faſtigio finiri ac terminari, non dignum eſt, ſed tamen expedit, aſſumpto quodam titulo patris patriæ ſimillimo non evehi te quidem, ſed tot gradibus ex ſublimi deſcendere, et velut in ordinem cogi, publico commodo, et ſenſiſti et ſuſtinuiſti; regium nomen majeſtate longè majore aſpernatus. Et meritò quidem: quod enim nomen, privatus ſub jugum mittere, et ad nihilum planè redigere potuiſti, eo ſi tantus vir factus caperere, idem penè faceres, atque ſi gentem aliquam Idololatram Dei veri ope cum ſubegiſſes, victos abs te coleres deos. Tu igitur, Cromvelle, magnitudine illâ animi macte eſto; te enim decet; tu patriæ liberator, libertatis auctor, cuſtoſque idem et conſervator, neque graviorem perſonam, neque auguſtiorem ſuſcipere potes aliam; qui non modò regum res geſtas, ſed Heroum quoque noſtrorum fabulas factis exuperaſti. Cogita ſæpius, quàm caram rem, ab quàm cara parente tua, libertatem à patriâ tibi commendatam atque concreditam, apud te depoſitam habes: quod ab electiſſimis gentis univerſæ viris, illa modò expectabat, id nunc à te uno expectat, per te unum conſequi ſperat: Reverere tantam de te

expectationem, ſpem patriæ de te unicam; reverere vultus et vulnera tot fortium virorum, quotquot, te duce, pro libertate tam ſtrenuè decertârunt, manes etiam eorum qui in ipſo certamine occubuerunt: reverere exterarum quoque civitatum exiſtimationem de nobis atque ſermones; quantas res de libertate noſtra, tam fortiter parta, de noſtra republica, tam gloriosè exorta ſibi polliceantur: quæ ſi tam citò quaſi aborta evanuerit, profectò nihil æque dedecoroſum huic genti, atque pudendum fuerit: teipſum denique reverere, ut pro quâ adipiſcendâ libertate, tot ærumnas pertuliſti, tot pericula adiiſti, eam adeptus, violatam per te, aut ulla in parte imminutam aliis, ne ſinas eſſe. Profectò tu ipſe liber ſine nobis eſſe non potes: ſic enim naturâ comparatum eſt, ut qui aliorum libertatem occupat, ſuam ipſe primus omnium amittat; ſeque primum omnium intelligat ſervire: atque id quidem non injuriâ. At verò, ſi patronus ipſe libertatis, et quaſi tutelaris Deus, ſi is, quo nemo juſtior, nemo ſanctior eſt habitus, nemo vir melior, quam vindicavit ipſe, eam poſtmodùm invaſerit, id non ipſi tantùm, ſed univerſæ virtutis ac pietatis rationi pernicioſum ac lethale propemodum ſit neceſſe eſt: ipſa honeſtas, ipſa virtus decoxiſſe videbitur, religionis anguſta fides, exiſtimatio perexigua in poſterum erit, quo gravius generi humano vulnus, poſt illud primum infligi nullum poterit. Onus longè graviſſimum ſuſcepiſti, quod te penitus explorabit, totum te atque intimum perſcrutabitur atque oſtendet, quid tibi animi, quid virium inſit, quid ponderis; vivatne in te verè illa pietas, fides, juſtitia, animique moderatio, ob quas evectum te præ cæteris Dei numine ad hanc ſummam dignitatem credimus. Tres Nationes validiſſimas conſilio regere, populos ab inſtitutis pravis ad meliorem, quàm ante hac, frugem ac diſciplinam velle perducere, remotiſſimas in partes ſollicitam mentem, cogitationeſque immittere, vigi-

lare, prævidere, nullum laborem recuſare, nulla voluptatum blandimenta non ſpernere, divitiarum atque potentiæ oſtentationem fugere, hæc ſunt illa ardua, præ quibus bellum ludus eſt; hæc te ventilabunt atque excutient, hæc virum poſcunt divino fultum auxilio, divino penè colloquio monitum atque edoctum. Quæ tu, et plura, ſæpenumero quin tecum reputes atque animo revolvas, non dubito: uti et illud, quibus potiſſimùm queas modis et illa maxima perficere, et libertatem ſalvam nobis reddere et auctiorem. Quod meo quidem judicio, haud alia ratione rectiùs effeceris, quàm ſi primùm quos laborum atque diſcriminum comites habuiſti, eoſdem, quod facis, conſiliorum ſocios cum primis adhibueris, viros ſanè et modeſtiſſimos, et integerrimos et fortiſſimos; quos tot mortes conſpectæ, tot ſtrages ante ora editæ, non ad crudelitatem, aut duriciem animi, ſed ad juſtitiam, et numinis reverentiam, et humanæ ſortis miſerationem, ad libertatem denique eò acrius retinendam erudierunt, quò gravioribus ejus cauſa, periculis ipſi ſuum caput objecere: Non illi quidem ex colluvione vulgi, aut advenarum, non turba collectitia, ſed melioris plerique notæ cives, genere vel nobili, vel non inhoneſto, fortunis vel amplis, vel mediocribus; quid ſi ipſa paupertate aliqui commendatiores? quos non præda convocavit, ſed difficillima tempora, rebus maximè dubiis, ſæpe adverſis, ad liberandam tyrannide rempubl. excitarunt; non in tuto aut curia ſermones inter ſe atque ſententias tantùm, ſed manus cum hoſte conſerere paratos. Quòd niſi ſpes ſemper infinitas, atque inanes perſequemur, in quibus tandem mortalium ſiſti aut confidi poſſit non video, ſi his horumque ſimilibus fides non habebitur. Quorum fidelitatis, certiſſimum pignus, et indubitatum habemus, quòd pro republica vel mortem oppetere, ſi ita ſors tuliſſet, non recuſarint; pietatis, quòd implorato ſuppliciter Dei auxilio, totieſque ab eo inſigniter adjuti, à quo

auxilium petere, eidem gloriam tribuere omnem rerum proſperè geſtarum conſueverint; juſtitiæ, quòd etiam regem in judicium adduxerint, damnato parci noluerint; moderationis, quod et eam experti jam diu ſumus, et, quam ipſi ſibi peperere pacem, ſi eorundem per injuriam rumpatur, quæ mala inde oritura ſunt, ipſi primi ſint perſenſuri, ipſi prima vulnera ſuis corporibus excepturi, deque ſuis omnibus fortunis atque ornamentis feliciter jam partis rurſus dimicaturi; fortitudinis denique, quod nulli unquam libertatem feliciùs aut fortiùs recuperaverint; ne arbitremur ullos alios poſſe diligentiùs conſervare. Geſtit clarorum virorum nomina commemorare oratio mea: te primum, Fletuòde, quem ego ab ipſis tyrociniis ad hos uſque militiæ honores, quos nunc obtines à ſummis proximos, humanitate, manſuetudine, benignitate animi eundem novi; hoſtis fortem et imperterritum, ſed et mitiſſimum quoque victorem ſenſit: Te, Lamberte, qui vix modicæ dux manus, ducem Hamiltonum juvenis, totius Scoticæ juventutis flore ac robore circumſeptum, et progredientem retardaſti, et retardatum ſuſtinuiſti: Te, Deſboroe, Te, Hualei, qui atrociſſimas hujus belli pugnas vel audienti mihi vel legenti, inter hoſtes confertiſſimos expectati ſemper occurriſtis: Te, Overtone, mihi multis abhinc annis, et ſtudiorum ſimilitudine, et morum ſuavitate, concordiâ pluſquam fraternâ conjunctiſſime; te Marſtonenſi prælio illo memorabili, pulſo ſiniſtro cornu noſtro, reſpectantes in fuga duces ſtantem cum tuo pedite, et hoſtium impetus propulſantem inter denſas utrinque cædes vidêre: Scotico deinde bello, ut primum Cromvelli auſpiciis, tuo marte occupata Fifæ littora, et patefactus ultra Sterlinium aditus eſt, te Scoti occidentales, te Boreales humaniſſimum hoſtem, te Orcades extremæ domitorem fatentur. Addam et nonnullos, quos togâ celebres et pacis artibus, conſiliarios tibi advocaſti, vel amicitiâ vel famâ mihi cog-

nitos: Huitlochium, Picheringum, Striclandium, Sidnamum, atque Sidneium (quod ego illuſtre nomen noſtris ſemper adhæſiſſe partibus lætor) Montacutium, Laurentium, ſummo ingenio ambos, optimiſque artibus expolitos, alioſque permultos eximiis meritis cives, partim ſenatorio jampridem munere, partim militari opera inſignes. His et ornatiſſimis viris et ſpectatiſſimis civibus libertatem noſtram proculdubio rectè commiſeris: immò quibus tutius committi poſſit aut concredi, haud facilè quis dixerit. Deinde ſi Eccleſiam Eccleſiæ reliqueris, teque ac magiſtratus eo onere, et dimidio ſimul et alieniſſimo, prudens levaveris: nec duas poteſtates longè diverſiſſimas, civilem et Eccleſiaſticam, ſiveris inter ſe ſcortari: ſeque invicem promiſcuis ac falſis opibus in ſpeciem quidem firmare, re autem vera labefactare ac demum ſubvertere; ſi vim omnem ab Eccleſia ſuſtuleris; vis autem nunquam aberit, quandiu pecunia, Eccleſiæ toxicum, veritatis angina, enuntiandi Evangelii merces, vi etiam ab nolentibus coacta, erit; ejeceris ex Eccleſia nummularios illos, non columbas ſed columbam, ſanctum ipſum ſpiritum cauponantes. Tum ſi leges non tot rogaveris novas, quot abrogaveris veteres; ſunt enim ſæpè in republica, qui multas leges ferendi, ut verſificatores multa carmina fundendi impetigine quadam pruriunt: ſed leges quò ſunt plures, eò ferè ſunt deteriores; non cautiones ſed cautes, tu neceſſarias duntaxat retinueris, alias tuleris, non quæ bonos cum malis eodem jugo ſubjiciant; aut quibus, dum improborum fraudes præcaventur, quod bonis liberum eſſe debet, vetatur, ſed quæ in vitia tantùm animadvertant, res per ſe licitas abutentium ob noxam, non prohibeant. Leges enim ad frænandam malitiam ſolùm ſunt comparatæ, virtutis libertas formatrix optima atque auctrix eſt. Deinde ſi juventutis inſtitutioni ac moribus meliùs proſpexeris, quàm eſt adhuc proſpectum, nec dociles juxta atque indociles, gnavos at-

que ignavos, impenſis publicis ali æquum ſenſeris, ſed jam doctis, jam benè meritis doctorum præmia reſervaveris. Tum ſi liberè philoſophari volentibus permiſeris, quæ habent, ſine magiſtelli cujuſpiam privato examine, ſuo periculo in lucem proferre: ita enim maximè veritas efflоruerit: nec ſemidoctorum ſemper ſive cenſura, ſive invidia, ſive tenuitas animi, ſive ſuperſtitio aliorum inventa, omnemque ſcientiam ſuo modulo metietur, ſuoque arbitrio nobis impertiverit. Poſtremò ſi ipſe neque verum neque falſum, quicquid id eſt, audire metueris: eos autem minimè omnium audieris, qui ſeſe liberos eſſe non credunt, niſi aliis eſſe liberis, per ipſos non liceat; nec ſtudioſiùs aut violentius quicquam agunt, quàm ut fratrum non corporibus modò ſed conſcientiis quoque vincula injiciant, peſſimamque omnium tyrannidem, vel pravarum conſuetudinum vel opinionum ſuarum et in rempublicam et in Eccleſiam inducant: tu ab eorum parte ſemper ſteteris, qui non ſuam tantummodo ſectam aut factionem, ſed omnes æquè cives, æquali jure liberos eſſe in civitate arbitrantur oportere. Hæc ſi cui ſatis libertas non eſt, quæ quidem à magiſtratibus exhiberi poteſt, is mihi ambitionis atque turbarum, quam libertatis ingenuæ ſtudioſior videtur; præſertim cum agitatus tot factionibus populus ut poſt tempeſtatem, cùm fluctus nondum reſederunt, ſtatum illum rerum optabilem atque perfectum, ipſe non admittat.

Nam et vos, ô cives, quales ipſi ſitis ad libertatem vel acquirendam vel retinendam haud parvi intereſt: niſi libertas ejuſmodi ſit, quæ neque parari armis neque auferri poſſit, ea autem ſola eſt, quæ pietate, juſtitiâ, temperantiâ, verâ denique virtute nata, altas atque intimas radices animis veſtris egerit, non deerit profectò qui vobis iſtam, quam vi atque armis quæſiviſſe gloriamini, etiam ſine armis citò eripiat. Multos bellum auxit, quos pax minuit: ſi perfuncti bello, pacis ſtudia neglexeritis, ſi bellum pax veſtra, atque

libertas, bellum tantummodò veſtra virtus eſt, veſtra ſumma gloria, invenietis mihi credite, ipſam pacem vobis infeſtiſſimam; pax ipſa veſtrum bellum longè difficillimum, et quam putaſtis libertatem, ſervitus veſtra erit. Niſi per veram atque ſinceram in Deum atque homines pietatem, non vanam atque verboſam, ſed efficacem et operoſam, ſuperſtitiones animis, religionis veræ ac ſolidæ ignoratione ortas, abegeritis, habebitis, qui dorſo atque cervicibus veſtris, tanquam jumentis inſidebunt: vos etiam victores bello ſuam veluti prædam ſub haſta non bellica nundinabuntur: et ex ignorantia et ſuperſtitione veſtra, uberem quæſtum facient. Niſi avaritiam, ambitionem, luxuriam mentibus, immò familiis quoque veſtris luxum expuleritis, quem tyrannum foris et in acie quærendum credidiſtis, eum domi, eum intus vel duriorem ſentietis, immò multi indies tyranni ex ipſis præcordiis veſtris intolerandi pullulabunt. Hos vincite in primis, hæc pacis militia eſt; hæ ſunt victoriæ, difficiles quidem, at incruentæ, illis bellicis et cruentis longè pulchriores; niſi hic quoque victores eritis, illum modò in acie hoſtem atque tyrannum, aut non omnino aut fruſtra viciſtis: nam pecuniæ vim maximam in ærarium inferendi rationes poſſe calidiſſimas excogitare, pedeſtres atque navales copias impigrè poſſe inſtruere, poſſe cum legatis exterorum cautè agere, ſocietates et fœdera peritè contrahere, ſi qui majus atque utilius ac ſapientius in Republica exiſtimaviſtis eſſe, quàm incorrupta populo judicia præſtare, afflictis per injuriam atque oppreſſis opem ferre, ſuum cuique jus expeditum reddere, quanto ſitis in errore verſati, tum ſerò nimis perſpicietis, cum illa magna repentè vos fefellerint, hæc parva veſtro nunc judicio et neglecta adverſa tum vobis et exitio fuerint. Quin et exercituum et ſociorum, quibus confiditis, fluxa fides, niſi juſtitiæ ſola authoritate retineatur: et opes atque honores, quos plerique ſectantur, facilè dominos

mutant, ubi virtus, ubi induſtria, et laborum tolerantia plus viget, eò transfugiunt, et ignavos deſerunt, Sic gens gentem urget, aut ſanior pars gentis corruptiorem proturbat: ſic vos regios dejeciſtis. Si vos in eadem vitia prolabi, ſi illos imitari, eadem ſequi, eaſdem inanitates aucupari ceperitis, vos profectò regii iſtis, vel eiſdem adhuc hoſtibus, vel aliis viciſſim opportuni; qui iiſdem ad Deum precibus, eadem patientia, integritate, ſolertia freti, qua vos primò valuiſtis, depravatos nunc, et in regium luxum atque ſocordiam prolapſos, meritò ſubjugabunt. Tum verò, quod miſerum eſt, videbimini, planè quaſi Deum veſtri pœnituiſſet, pervaſiſſe ignem ut fumo pereatis: quantæ nunc admirationi, tantæ tunc omnibus contemptioni eritis; hoc ſolum quod aliis fortaſſe, non vobis, prodeſſe in poſterum queat, ſalutare documentum relicturi, quantas res vera virtus et pietas efficere potuiſſet, cum ficta et adumbrata, duntaxat bellè ſimulando, et aggredi tantas, et progreſſus in iis tantos per vos facere valuerit. Non enim, ſi propter veſtram ſive imperitiam, ſive inconſtantiam, ſive improbitatem tam præclarè facta malè ceſſerunt, idcirco viris melioribus minus poſt hæc vel licebit vel ſperandum erit. Sed liberare vos denuò tam facile corruptos nemo, ne Cromvellus quidem, nec tota, ſi reviviſceret, Brutorum natio liberatorum, aut ſi velit, poſſit, aut ſi poſſit, velit. Quid enim quiſquam vobis libera ſuffragia et eligendi quos vultis in ſenatum poteſtatem tum aſſereret, an ut ſuæ quiſque factionis homines per urbes, aut qui conviviis unctiùs vos, et majoribus poculis per municipia colonos ac ruſticos exceperit, eum quantumvis indignum eligere poſſitis? ita non prudentia, non authoritas, ſed factio et ſagina, aut ex tabernis urbicis caupones et inſtitores Reipublicæ, aut ex pagis bubulcos, et verè pecuarios Senatores, nobis creaverit. Illis nempe Rempublicam commendaret, quibus vel rem privatam nemo committeret? illis

ærarium et vectigalia qui rem ſuam turpiter prodegere? illis publicos reditus, quos depeculentur, quos ex publicis privatos reddant? an legiſlatores ut illi extemplò gentis univerſæ fiant, qui ipſi quid lex, quid ratio, quid fas aut jus, rectum aut curvum, licitum aut illicitum ſit, nunquam intellexerint? qui poteſtatem omnem in violentia, dignitatem in ſuperbia atque faſtidio poſitam exiſtimẽt? Qui in Senatu nihil prius agant, quàm ut amicis pravè gratificentur, inimicis memores adverſentur? qui propinquos ſibi ac neceſſarios, tributis, imperandis, bonis proſcribendis, per provincias ſubſtituant, homines pleroſque viles ac perditos, qui ſuarum ipſi auctionum ſectores, grandem exinde pecuniam cogant, coactam intervertant, Rempublicam fraudent, provincias expilent, ſe locupletent, ad opulentiam atque faſtum ex mendicitate heſterna ac ſordibus repentini emergant? quis tales ferat ſervos furaces, dominorum vicarios? quis ipſos furum dominos ac patronos, libertatis idoneos fore cuſtodes crediderit, aut illiuſmodi curatoribus Reipublicæ (quingenti licet conſueto numero ſint ex municipiis omnibus hunc in modum electi) pilo ſe factum liberiorem putet, cùm et libertatis ipſi cuſtodes et quibus cuſtoditur tam pauci tum ſint futuri, qui libertate uti atque frui vel ſciant vel digni ſint? Libertate autem indigni, quod omittendum poſtremò non eſt, erga ipſos primum liberatores ingratiſſimi ferè exiſtunt. Quis nunc talium pro libertate pugnare, aut vel minimum adire periculum velit? non convenit, non cadit in tales eſſe liberos; utut libertatem ſtrepant atque jactent, ſervi ſunt et domi et foris, nec ſentiunt; et cum ſenſerint tandem, et velut ferocientes equi frænum indignantes, non veræ libertatis amore (quam ſolus vir bonus rectè poteſt appetere) ſed ſuperbia et cupiditatibus pravis impulſi, jugum excutere conabuntur, etiamſi armis rem ſæpius tentaverint, nihil tamen proficient; mutare ſervitutem fortaſſe poterunt,

exuere non poterunt. Id quod Romanis etiam antiquis luxu jam fractis ac diffluentibus perſæpè accidit: recentioribus multò magis: cùm longo poſt tempore Creſcentii Nomentani auſpiciis, et poſtea duce Nicolao Rentio, qui ſe tribunum plebis nominaverat, antiquam renovare gloriam Romanam, et rempublicam reſtituere affectarent. Scitote enim, ne fortè ſtomachemini, aut quemquam præter voſmet-ipſos inculpare poſſitis, ſcitote, quemadmodum eſſe liberum, idem planè eſt atque eſſe pium, eſſe ſapientem, eſſe juſtum ac temperantem, ſui providum, alieni abſtinentem, atque exinde demum magnanimum ac fortem, ita his contrarium eſſe, idem eſſe atque eſſe ſervum: ſolitoque Dei judicio et quaſi talione juſtiſſima fit, ut quæ gens ſe regere ſeque moderari nequit, ſuiſque ipſa ſe libidinibus in ſervitutem tradidit, ea aliis, quibus nollet, dominis tradatur: nec libens modò, ſed invita quoque ſerviat. Quod etiam et jure et naturâ ipsâ ſancitum eſt: ut qui impos ſui, qui per inopiam mentis aut furorem ſuas res rectè adminiſtrare nequit, in ſuâ poteſtate ne ſit: ſed tanquam pupillus, alieno dedatur imperio; nedum ut alienis negotiis, aut reipubl. præficiendus ſit. Qui liberi igitur vultis permanere, aut ſapite imprimis, aut quamprimùm reſipiſcite: ſi ſervire durum eſt, atque nolitis, rectæ rationi obtemperare diſcite, veſtrûm eſſe compotes; poſtremò factionibus, odiis, ſuperſtitionibus, injuriis, libidinibus ac rapinis invicem abſtinete. Id niſi pro virili veſtra parte feceritis, neque Deo neque hominibus, ne veſtris quidem jam nunc liberatoribus, idonei poteritis videri, penes quos libertas et reipublicæ gubernatio, et imperandi aliis, quod tam cupidè vobis arrogatis, poteſtas relinquenda ſit: cum tutore potius aliquo rerumque veſtrarum fideli ac forti curatore tanquam pupilla gens, tum quidem indigeatis. Ad me quod attinet, quocunque res redierit, quam ego operam meam maximè ex uſu rei-

publicæ futuram judicavi, haud gravatim certe, et, ut spero, haud frustra impendi: meaque arma pro libertate, non solùm ante fores extulit, sed etiam iis ita late sum usus, ut factorum minime vulgarium jus atque ratio, et apud nostros et apud exteros explicata atque defensa, bonis certe omnibus probata, et ad meorum civium summam laudem, et posterorum ad exemplum præclare constet. Si postrema primis non satis responderint, ipsi viderint: ego quæ eximia, quæ excelsa, quæ omni laude prope majora fuere, iis testimonium, prope dixerim monumentum, perhibui, haud cito interiturum; et si aliud nihil, certe fidem meam liberavi. Quemadmodum autem Poëta is qui Epicus vocatur, si quis paulò accuratior, minimeque abnormis est, quem Heroem versibus canendum sibi proponit, ejus non vitam omnem, sed unam fere vitæ actionem, Achillis putà ad Trojam, vel Ulyssis reditum, vel Æneæ in Italiam adventum ornandum sibi sumit, reliquas prætermittit; ita mihi quoque vel ad officium, vel ad excusationem satis fuerit, unam saltem popularium meorum heroicè rem gestam exornasse, reliqua prætereo; omnia universi populi præstare quis possit? si post tam fortia facinora fœdiùs deliqueritis, si quid vobis indignum commiseritis, loquetur profectò posteritas, et judicium feret; jacta strenuè fundamenta fuisse, præclara initia immò plusquam initia; sed qui opus exædificarent, qui fastigium imponerent, non sine commotione quadam animi desiderabit; tantis incœptis, tantis virtutibus, non adfuisse perseverantiam dolebit; ingentem gloriæ segetem et maximarum rerum gerendarum materiam præbitam videbit, sed materiæ defuisse viros: non defuisse qui monere recta, hortari, incitare, qui egregiè tum facta, tum qui fecissent, condecorare, et victuris in omne ævum celebrare laudibus potuerit.

Authoris pro ſe Defenſio

contra Alexandrum Morum, Eccleſiaſten,

Libelli famoſi, cui titulus, *Regii ſanguinis clamor ad cælum adverſùs Parricidas Anglicanos*, authorem rectè dictum.

NIhil equidem aut antea inauditum, aut meâ tum expectatione alienum, cùm Libertatis cauſam primò accepi defendendam, uſu venturum mihi arbitratus ſum, ſi liberatores Patriæ, cives meos, unus præ cæteris publicè laudaſſem, Tyrannorum jus infinitum atque injurium coarguiſſem, ut improborum omnium in me propè unum ferentur odia, atque redundarent. Prævidebam etiam tum bellum vobis, Angli, cum hoſtibus haud diuturnum; mihi cum perfugis, et eorum mercenariis ſempiternum propemodum fore: ut quorum vos tela de manibus eripuiſſetis, eorum in me maledicta atque convicia eò acriùs conjicerentur. In vos ergo furor hoſtium atque impetus deferbuit; mihi, ut videtur, ſoli hujus belli reliquiæ ſuperſunt; contemptiſſimæ quidem illæ, ſed ut ferè ſunt infimorum impetus animalium, ſatis infeſtæ. Non perditorum duntaxat civium, ſed exterorum etiam ut quiſque alienarum rerum plus nimiò curioſus, ut quiſque importuniſſimus corruptiſſimùſque eſt, in me involat, officii tantummodo mei ſatagentem; in me omne virus et aculeos diri-

git. Quo fit, ut quod plerique ad commendationem operis, et audientiam ſibi faciendam præfari initio ſolent, ſe ab exili atque humili rerum materiâ ad res dictu graviſſimas atque maximas aſpirare, id mihi in præſentia nequaquam conceſſum ſit; ut cui nunc contrà vel invito atque nolenti à rebus maximis et glorioſiſſimis dicendis ad res obſcuras, anonymorum latebras, et adverſarii turpiſſimi perſequenda luſtra atque flagitia neceſſariò ſit deſcendendum. Quod etſi parum exordienti honorificum et ad reddendos lectorum animos attentiores minus accommodatum eſſe videatur, habet tamen quod exemplo haud abſimili, cùm viris optimis et præſtantiſſimis idem contigerit, conſolari poſſit: ſiquidem et Africanus ipſe Scipio, poſtquam ea geſſerat quibus nihil in eo laudis genere felicius aut majus potuit, inclinatione rerum ſuarum perpetuâ et decreſcente ſemper ſuæ virtutis materiâ uſus eſſe videtur: Et primò Dux quidem ſummus, atque Hannibale ſuperior, mox contra hoſtem Syrum et imbellem Legatus, Tribunorum deinde impotentiâ vexatus, ſuam tandem communire villam Liternenſem contra fures atque latrones coactus eſt: in hac tamen rerum ſuarum declivitate atque deſcenſu par ipſe ſemper ſibi et æqualis dicitur fuiſſe. Unde ego, atque aliis aliundè monitis, quicquid ſortis aut provinciæ dederit modò Deus, multo licet priore anguſtius, atque tenuius, id non aſpernari erudior. Sed quemadmodum Dux bonus (quidni enim bonos in omni genere liceat imitari?) contra hoſtem qualemcunque boni Ducis officium explebit; vel ſi hoc nimis invidioſum eſt, ut ſutor bonus, ita enim vir ſapiens olim philoſophatus eſt, ex eo quodcunque eſt ad manum corio calceamentum quàm poteſt optimum conficiet, ſic ego ex hoc calceamento (argumentum enim cùm inſtituiſſem dicere, puduit) trito præſertim jam antea atque diſſuto, ſiquid concinnare quod le-

gentium auribus tantum non faſtidio ſit potero, experiar. Parſurus utique omninò huic operæ, niſi accuſationes mihi neſcio quas falſas, et mendacia objeciſſet adverſarius, quam ego maculam aut ſuſpicionem adhærere mihi minimè volo. Quando hoc neceſſariò tollendum mihi onus eſt, dabit quiſque veniam, uti ſpero, ſi populo qui non defui pridem et Reipublicæ, mihimet nunc non defuero.

Quoniam itaque *tuam fidem*, More, quam in ipſo libelli titulo tu *publicam* vocas, Ego publicatam jamdudum et perditam ſcio, ita ultrò ſtatim nobis obſtringis, ut *ſiquid eorum in te agnoſceres*, quæ de te ego ſcripſerim, *majorem in modum iraſcerere*, ex ore inprimis tuo, quo laqueo ſolet improbus irretiri ſemper et capi, judicandum te omnibus atque damnandum addico. Cùm enim et ex perpetuâ calumniâ, quâ meum omne dictum aut factum in deterrimam partem trahis, méque obruere invidiâ quæris, et ex contumeliis, quas ſemper iniquiſſimas undique in me arripis jaciendas, ex omnibus denique ſignis atque indiciis iræ facilè appareat vehementiſſimè te, quamvis id uſque neges, et apertiſſimè iraſci, effugere non potes quin arguaris agnoſcere in te ea, quæ vel *affinxiſſe* tibi me ais, vel in lucem protuliſſe.

Duæ ſunt res quarum ego te poſtulabam: altera injuriarum, altera flagitiorum. Injuriarum, quòd libelli in nos clamoſiſſimi Author extitiſſes; nam quòd populum Anglicanum ſatis lædere exiſtimares te non poſſe, niſi me eximiè præter cæteros læſiſſes, id ego honori mihi potius, quàm contumeliæ duco. Flagitia verò tua commemorare, ut dignum erat, idcirco non gravabar, ut oſtenderem, ſiquidem is eſt habendus clamoris author, qui edidit, et alius certè præter te nemo hactenus comparuit, quàm caſto ex ore clamor ille prorupiſſet. Quid tu ad hæc? negas te authorem illius libelli; et ita ſedulò, ita prolixè negas, cùm tamen liber ille nequaquam tibi diſpli-

, ut magis mihi pertimuiſſe videare, ne illum
ım ſcripſiſſe, quàm ne illa in te tot probra ad-
ſſe reperiaris; de quibus ſic leviter et timidè,
ſimul verſutè ac veteratoriè te purgas, ut nemo
ſubeſſe ulcus perſpiciat. Haud incallido for-
: conſilio; nam quis unum libellum ſcripſerit,
n quis multa ſtupra fecerit difficilior longe eſt
)atio; libellus ſine arbitris confici potuit; hæc
ſociis, et ſcelerum conſciis non potuerunt: illic
igia penè nulla neceſſariò apparent; hic plurima
cia et præcedunt, et unà adſunt, et ſubſequuntur.
ue, ſi pernegaſſes ad te librum illum pertinere,
trabaris eâdem operâ et fidem meam de reliqua
vita ſaltem apud longinquos infirmari, et meâ
ulitate atque injuriâ, quâ te ſcilicet temerè vio-
m, tuam magnâ ex parte levari infamiam: ſin
nficias de libello non poſſes, reſtare tibi hoc ſo-
prævidebas, quo nihil difficilius erat aut acer-
ut de moribus et flagitiis haud perfunctoriè re-
ıdendum tibi eſſet. Verùm ego niſi hoc doceo,
planum facio aut te authorem illius libelli famo-
ni in nos eſſe, aut te ſatis cauſæ præbuiſſe cur
authore meritò haberi debeas, non recuſo quin
te victus in hac causâ cum dedecore atque pu-
: turpitèr diſcedam; nullam à me culpam neque
rudentiæ, neque temeritatis maledicentiæ de-
:or.

'rodiit hoc biennio anonymus et probroſus liber,
ii ſanguinis clamor ad cœlum adverſus Parricidas
ſlicanos inſcriptus; in quo libro, cùm Reſpublica
ılorum tota, tum nominatim *Cromuellus*, eo qui-
ı tempore noſtrorum exercituum Imperator, nunc
us Reipublicæ vir ſummus, omni verborum con-
ıeliâ laceratur: Secundùm eum, ſic illi anonymo
m eſt, maledictorum pars maxima in me conjici-

Vix ſuis integer ſchedulis liber iſte in Conſilio
ı eſt traditus; ab eo mox confeſſu qui quæſtioni-

bus tum præfuit, alter mittitur: ſignificatum quoque eſt, expectari à me hanc operam Reipub. navandam, ut huic importuno clamatori os obturarem. Verùm me, tum maximè, et infirma ſimul valetudo, et duorum funerum luctus domeſticus, et defectum jam penitus oculorum lumen diversâ longè ſollicitudine urgebat: foris quoque adverſarius ille prior, iſti longè præferendus, impendebat; jamjamque ſe totis viribus incurſurum indies minitabatur: quo derepente mortuo levatum me parte aliquâ laboris ratus, et valetudine partim deſperatâ, partim reſtitutâ, utcunque confirmatus, ne omnino vel ſummorum hominum expectationi deeſſe, vel omnem inter tot mala abjeciſſe curam exiſtimationis viderer, ut primùm de iſto Clamatore anonymo certum aliquid comperiendi facultas data eſt, hominem aggredior. De te, *More*, dictum hoc volo: quem ego (quamvis tu nunc, quaſi inſons omnium atque inſciens falsò te accuſari vocifereris) nefandi illius clamoris vel eſſe authorem, vel eſſe pro authore haud injuriâ habendum ſtatuo. Et cur ſic ſtatuam nunc audies. Primùm ego, neque hoc leve putaveris, famam communem, conſentientem, conſtantem ſum ſequutus: neque eam ſolum quæ populi vox, et ab antiquis Dea credita eſt, et à nobis hodiè vox Dei nuncupatur, ſed eam etiam, ut legitimè tecum agi intelligas, quam Juriſperiti ab authoribus et probis et benè notis exortam, fidem adjicere teſtimonio docent. Verè hoc dico et religiosè, me toto biennio nullum neque popularem, neque peregrinum conveniſſe, cum quo de iſthoc libello ſermones mihi fuiſſent, quin omnes unâ voce te ejus Authorem dici conſentirent, neminem præter te alium nominarent. Ita univerſim obtinuit hæc fama, ut te poſſim ipſum hujus rei teſtem producere. Recita tuum ipſe teſtimonium.

Teſtimonium Mori, pag. 10.

Neque verò tacui, ſi cui fortè ſubiit aliquid ejuſ-
iodi ſuſpicari, ſed palam et exertè reſpondi recla-
ians, conqueſtúſque ſum invito ſupponi mihi fœtum
ienum, ſiquidem illius auctor libri vel ex parte vel
i totum exiſtimarer.

Quamvis hoc falſum ſit tacuiſſe te, aut reclamaſſe
iod plurimi teſtantur, qui te de eo libro et confi-
ntem et gloriantem audierunt, dum hoc tutum
bi, aut lucro aut honori credidiſti fore, hìc tamen
des, quàm hæc fuerit concepta altè, nec ſine cauſa
roculdubio, hominum opinio, ut ne familiaribus
uidem tuis perſuadere potueris, quo minùs *recla-
antem* te et *conquerentem* atque *invitum* illius libri
ithorem *vel ex parte vel in totum exiſtimarint.*
uid ſi ego, qui te noſtris partibus inimiciſſimum
ſe, et de Republicâ noſtrâ peſſimè ſolere loqui
telligerem, hâc pluſquam famâ nixus, hâc ho-
inum non vulgarium communi opinione atque
nſenſu adductus, hoc pro certo ſumpſiſſem, te hunc
ellum compoſuiſſe? Tu contra quid affers, quam-
rem tantæ hominum, etiam amicorum tuorum
nſenſioni de inimico noſtro facilè habere fidem non
buerim? Factum negas. At quotuſquiſque eſt
orum, qui multis etiam teſtibus in judicio con-
ctus atque damnatus, in ipſo ſupplicii loco, ubi
iam pœnâ capitali jamjam plectendus eſt, perne-
re crimen ſuum non ſoleat; immò ſecretum quod-
s anteactæ vitæ facinus ſuum proferre in lucem
n malit, cujus pœnas meritas dare ſe nunc dicat,
iàm de illo crimine confiteri de quo ſit condemna-
s? Accedit quod is tum negat, cùm ſententiâ
m latâ, cùm expeditâ et imminente jam ſecuri,
hil juvat neque prodeſt negare: Tu propterea,
iòd prodeſt, quòd eſt cur metuas, quòd manendum
bi in iis provinciis ſi faterere non eſſet, idcirco ne-

gas. Pacis articulos inter Nos et Fœderatas Provincias *Latinè conditos* vertiſſe te dicis. Legito itaque nonum, decimum, et undecimum, quos tu cùm vertebas, ſolùm vertere debuiſti.

Articulus pacis nonus.

Quod neutra dictarum Rerump. hoſtes alterius Reipub. declaratos vel declarandos, in ejus dominia recipiet, neque eorum alicui in prædictis locis vel aliò quocunque, etiam extra ſua dominia auxilium, conſilium, hoſpitium concedet, nec iſtiuſmodi hoſtibus ullum auxilium, conſilium, hoſpitium, favorem, pecunias præſtari permittet.

Articulus decimus.

Quòd ſi alterutra dictarum Rerumpub. aliquem ſuum fuiſſe et eſſe hoſtem, et in ſua dominia receptum eſſe, aut ibidem commorari per literas ſuas publicas alteri ſignificaverit, tunc illa Reſp. quæ hujuſmodi literas receperit, intra ſpatium viginti octo dierum tenebitur dicto hoſti mandare, ut extra ſua dominia exeat. Et ſiquis prædictorum hoſtium intra quindecimum diem non exiverit, ſinguli morte et amiſſione bonorum multabuntur.

Articulus undecimus.

Quòd nullus hoſtis publicus Reip. Angliæ in aliqua oppida, vel alia loca recipietur; neque Domini Ordines Generales alicui hujuſmodi hoſti publico in locis prædictis, pecuniis, commeatu, aut alio quocunque modo auxilium, conſilium, aut favorem dari permittent.

Hæccine audis? quàm diligenter, quàm ſeverè ab utraque Republica tribus continuis articulis cautum atque proviſum ſit, nequis alterius hoſtis ab alterutra vel hoſpitio vel tecto recipiatur; qui hoſtis declaratus vel declarandus ab alterutrâ ſit, ei ut aquâ et igni

ab altera ſit interdicendum, ut morte etiam multandus ſit, ni intra dies quindecim poſt denunciatum ſibi diſceſſum ſarcinas collegerit? Hæccine, inquam, ſine metu ac trepidatione audis? qui ſi hoſtis eſſe aut fuiſſe deprehendêris, nóſque ut viros fortes decet, in ſententia perſiſtemus, neque articulos otioſos ad numerum duntaxat compoſuimus, ubi tua illa ſtipendia, et ſacrarum Hiſtoriarum profeſſiones? cui de tota illa ditione intra paucos dies decedendum erit; et relictis Hiſtoriis, illa vitæ tuæ fabula nequiſſima neſcio quibus in terris peragenda. Quis enim hoſtis noſter magis publicus eſt dicendus, quàm is, qui libro famoſiſſimo in vulgus edito totam Angliæ Rempubl. inhumaniſſimis verborum contumeliis proſcindit atque dilaniat? latrocinii, cædis, perduellionis, impietatis, parricidii, immò novo prorſus vocabulo deicidii demùm incuſat; omnes Principes, Populos, Nationes in nos, tanquam in monſtra ac peſtes generis humani ad arma, quantum in ſe eſt, concitat; et quaſi ad commune atque ſacrum bellum nobis inferendum hortatur? Hunc tu confeciſſe librum niſi pertinaciter negares, nullus nunc locus conſiſtendi iis in locis tibi eſſet. Cum igitur tibi tam ſit omnino periculoſum fateri, cùm incolumitatis et commodorum tuorum, ac prope ſalutis tam vehementer interſit librum iſtum ejurare, cur tua inimici et improbiſſimi hominis negatio contra famam conſtantem, immò verò quod plus eſt, contra tot hominum ſatis perſpicacium, et amicorum aliquot tuorum opinionem valere debeat, non video. At enim dicis, non te ſolum negaſſe; teſtem habere *reverendum antiſtitem Ottonum*, qui clariſſimum Duræum *admonuerit te illius libri non eſſe auctorem, ſibi probè notum auctorem longè alium.* Itaque ex ipſis Duræi literis oſtendam, neque probè hoc noviſſe Ottonum, neque teſtem omnino eſſe, vel ſiquid teſtatur, ex eo reddi te multo quàm antea ſuſpectiorem.

Ex literis Duræi, Haga, April. $\frac{14}{24}$. 1654.

Quod ad reſponſum Miltoni ad eum librum, cui titulus Regii ſanguinis clamor: Equidem à Miniſtro quodam Midelburgenſi, qui Mori perfamiliaris eſt, certior ſum factus, Morum non eſſe illius libri authorem, ſed Miniſtrum quendam Gallicum, quem Morus ſub conditione ſilentii eidem nominavit.

Et ex alteris Amſterodamo, April. $\frac{18}{28}$. 1654.

Cum D. Ottono colloquutus ſum; hic quidem acerrimè Regius eſt, et Moro perquam intimus; idque mihi dixit, quod ſuperioribus literis ad te ſcripſi, Morum non eſſe *Clamoris Regii ſanguinis* authorem.

Ex quibus hoc in primis nemo non intelligit, Ottono, ut qui partibus Regiis addictiſſimus, nobis inimiciſſimus, Moro à ſecretis ſit, ne ſi ſua quidem fide quicquam afferat, credendum eſſe. Nunc autem cùm apertè fateatur Ottonus, quicquid hac de re ſciat, abs te hauſiſſe, tuâ ſolâ authoritate niti, tuum hoc apud ſe depoſitum arcanum eſſe, non hoc Ottoni teſtimonium, ſed tua adhuc ſola negatio eſt: immò verò potiùs tua clara confeſſio dicenda erit, illius te libelli vel componendi vel procurandi cum pauciſſimis eſſe conſcium; ſi non authorem, at certè ſocium et adminiſtrum; vel tuâ operâ vel tuo conſilio librum illum fuiſſe editum. Quod ſi ita eſt, ut eſt ſanè per tuum teſtem, ex tuometipſius ore veriſimillimum, equidem haud metuo, ne te falsô inſimulaſſe dicar, ſi vel authorem ipſum affirmaverim te, vel eodem numero habuerim. Quis non jam planè perſpiciat, quàm penitùs ex ſinu tuo liber iſte prodierit? quàm non de nihilo conſtantiſſima de te iſta fama invaluerit? verùm adhuc clarius hoc idem ſtatim perſpicere cuivis licebit. Jam enim à fama, quod poſtmodum apparebit, minimè fallaci, ne vocis

nvidiâ contra me utaris, ad juſtam probationem et ompertiſſimos mihi teſtes tranſeo. Accipe in prinis literarum partem, quæ haud ita multo pòſt ugduno Batavorum ſunt datæ, quàm libellus iſte lamoſus Hagæ-Comitis eſt editus. Miſſæ ſunt hæ iteræ ad amicum quendam meum ab homine et docto et prudente, et rerum peritiſſimo, mihi ſatis oto, et in Hollandia notiſſimo: in quibus libelli ujuſdam famoſi factâ mentione, hæc ſtatim verba ubjungit.

Literæ Leidenſes, Septemb. 27. ſtilo novo. 1652.

Nec majoris momenti eſt iſte Mori liber, cui titulus Clamor Regii ſanguinis ad cœlum: ſatíſque endibilis fuit, donec Author illius vitiatâ Salmaſii xoris ancillâ, ipſe ſuam exiſtimationem commaculavit. Hæ literæ, eodem puto menſe, integræ ſunt vulgatæ, inque actis diurnis apud nos, quinto quoque die hebdomadæ prodire ſolitis, palam extant; ejuſque authoritate vel qui miſit eas, vel qui edidit, fidem facilè ſuam tuentur, meam abſolvunt. Hæc habui neque levia, neque ullo modo contemnenda, cur hunc Regii ſanguinis clamorem opus tuum eſſe crediderim: famam conſtantem, non vulgi, ſed ampliſſimorum hominum per biennium totum opinionem atque conſenſum, literas viri intelligentiſſimi atque honeſtiſſimi vicina ex urbe miſſas, quibus an quid certius in re præſertim longinqua de inimico et extraneo homine, et omni infamiâ jamdudum cooperto, expectandum fuerit aut requirendum, haud ſcio. Age verò; ne tu me triſtem nimis et obſtinatum queraris, aliquanto laxiùs te habebo, quo deinde fortiùs teneam atque conſtringam: quoniam attributum tibi librum elegantulum ſic averſaris atque horres, contra hæc omnia quæ afferre hactenus potui tam valida, tuam valere ſingularem et ſuſpectiſſimam negationem patiar; remittam tibi hoc totum atque

largiar, non eſſe te hujus libelli, qui Regii ſanguinis clamor inſcribitur, authorem; et tamen, quod jam forſitan expectas, non ſic abibis. Conſtat iſte liber et coagmentatur procemiis quibuſdam et epilogis, Epiſtolâ ad Carolum, alterâ ad Lectorem, clauditur carmine, altero in Salmaſium *Eucharijtico*, altero in me diffamatorio: ſi ullam hujus libri paginam, ſi verſiculum fortè unicum ſcripſiſſe aut contuliſſe, ſi edidiſſe, aut procuraſſe, aut ſuaſiſſe, ſi denique edendo præfuiſſe, aut vel operæ tantillum accommodaſſe te reperero, quandoquidem nemo alius exiſtit, tu mihi ſolus totius operis reus, et author, et clamator eris. Neque verò meam hanc ſeveritatem, aut vehementem animum eſſe dixeris; idem apud omnes fere gentes jure et æquiſſimis legibus eſt comparatum. Quod ab omnibus receptiſſimum eſt, adducam, jus civile Imperatorium.

Legito Inſtitut. Juſtiniani, l. 4. de injuriis, Tit. 4.

Siquis ad infamiam alicujus libellum, aut carmen (aut hiſtoriam) ſcripſerit, compoſuerit, ediderit, dolóve malo fecerit, quo quid eorum fieret, &c. Adjiciunt aliæ leges; *Etiamſi alterius nomine ediderit, vel ſine nomine.* Et omnes decernunt eum pro authore habendum eſſe atque plectendum. Quæro nunc ex te, non utrùm Regii ſanguinis clamorem, ſed an præmiſſam clamori epiſtolam Carolo dicatam, ullámve ejus particulam feceris, ſcripſeris, edideris, edendámve curaveris? quæro an alteram ad lectorem, quæro denique an illud infame carmen condideris, aut vulgandum curaveris? nihildum ad hæc reſpondiſti; ſi clamorem ipſum tantummodo abdicaſſes, omnémque ejus particulam gnaviter ejuraſſes, ſalva fide evaſiſſe te putabas, nóſque probè ludificaſſe; Epiſtolam videlicet ad Carolum filium, aut ad Lectorem, carmen etiam Jambum, Regii ſanguinis clamorem non eſſe. Tu itaque ſic breviter habeto, ne

tergiverſari in poſterum queas, aut prævaricari; ne diverticulum ullum, aut latibulum ſperare; ut jam ſciant omnes quàm non mendax, ſed veriloqua, aut ſaltem non de nihilo iſta fama de te increbuerit, tu, inquam, ſic habeto: me non famâ ſolùm, ſed eo teſtimonio, quo nullum certius eſſe poteſt comperiſſe, te et libelli totius, cui Regii ſanguinis Clamor eſt titulus, editionem adminiſtraſſe, et operam typographicam correxiſſe, et Epiſtolam illam ad Carolum ſecundum, Ulacci nomen præferentem, vel ſolum, vel *cum uno atque altero* compoſuiſſe. Id quod tuum ipſum nomen Alexander Morus exemplis aliquot illius epiſtolæ ſubſcriptus, multis ejus rei teſtibus oculatis clariùs indicavit, quàm ut negare aut expedire te ullo pacto queas. Si dicis, importunitati quorundam amicorum te hoc dediſſe, ut epiſtolæ nomen tuum apponeres, non aliunde quàm ex ore tuo ſic excuſanti tibi occurro: Qui ſolenniter affirmas, et eo præſertim loco paginæ 39. in quo, ut credatur tibi enixè flagitas *tueri te tua, aliena tunc demum forte curaturum, cum excuſſus propriis fueris.* Teipſo itaque flagitante, credendum non eſt te nomen tuum illi Epiſtolæ fuiſſe ſubſcripturum, tua niſi eſſet: id quod ſequente paginâ penè confiteris, tuámque ipſe fraudem detegis et fallaciam, quâ fretus Clamoris authorem te eſſe toties negas. *Nam quis non miſereatur,* inquis, *hallucinationis tuæ, cùm Præfationem Typographo tribuis modo, modo adimis: Clamorem totum in me confers, qui ne particulam quidem ullam ejus extuli.* Hoc cui non ſuboleat? cùm Præfationis ſeu Epiſtolæ ſimul et Clamoris mentionem facis, Clamoris ne ullam quidem particulam conferri in te finis; Præfationis nullam reſpuis, nullam inficiaris: immò quaſi errorem meum videris propemodum ridere, quòd ſatis conſtanter non dixerim tuam eſſe. Si inſciente te et prorſus ignaro factum hoc dicis, ut nomen tuum ſubſcriberetur, primùm credibile non

eſt quenquam eſſe auſum mittendæ ad Regem Epiſtolæ cum dedicato libro excuſæ, alienum nomen ipſo inconſulto ſubſcribere. Complures deinde ſunt, qui ex te ipſo audierunt, cùm tuam eſſe illam epiſtolam vel interrogantibus faterere, vel ultrò ipſe prædicares. Verùm tua nécne fuerit, non admodum laboro; túne ſolus an *cum uno aut altero* eam compoſueris; quod et hìc pag. 41. ſubindicare ludibundus propè videris. Te iſtius ego non Epiſtolæ duntaxat, ſed et libelli infamiſſimi ſolum propè conſcium, te ejuſdem editorem aut edendi adminiſtrum, te Epiſtolæ ad Carolum aliquammultis exemplaribus divulgatæ ſubſcriptorem notiſſimum te ſcriptorem etiam confeſſum, te ergò omnium legum conſenſu atque ſententiâ totius operis authorem ipſum tuo ore convictum atque conſtrictum teneo. Hæc quo dicam teſtimonio tam remotus, et unde mihi tam liquidò conſtare potuerint, ſi quæris, non famâ, inquam, ſolâ, ſed partim teſtibus religioſiſſimis qui coràm hæc mihi ſanctiſſimè aſſeverarunt, partim literis vel ad alios vel ad me ſcriptis. Literarum verba ipſa expromam, ſcribentium nomina non edam; propterea quòd in rebus alioqui notiſſimis neceſſe non habeo. Hem tibi imprimis ab homine probo, et cui ad hanc rem perveſtigandam haud mediocris facultas fuit, literas Hagâ Comitis ad me datas.

Ex literis Hag. Com.

Exploratiſſimum mihi eſt, Morum ipſum Clamoris Regii ſanguinis exemplar nonnullis aliis imprimendum obtuliſſe, antequam Ulaccus illud accepiſſet; ipſum corrigendis operarum erratis præfuiſſe; ab ipſo exemplaria, ut primùm quodque abſolutum eſt, compluribus impertita ac diſſipata.

Viden' ut hæc dilucida atque diſtincta ſint, ut non dubiis rumoribus collecta, ſed datâ operâ ac diligentiâ hominis iis in locis ac rebus verſatiſſimi, per-

veſtigata et inquiſita, certiſſimis indiciis comprobata atque comperta? Atqui teſtem, inquies, unum jus omne rejicit: en itaque ex ore duorum teſtium, quo teſtimonio neque ſacrum, neque civile jus quicquam amplius aut locupletius deſiderat, firmatum à me omne verbum, ut dicitur, et corroboratum habebis. Accipe nunc ſis quæ vir honeſtiſſimus idemque intelligentiſſimus et certò ſibi cognita, et illic teſtatiſſima Amſterodamo ſic ſcribit.

Ex literis Amſterodamo.

Certiſſimum eſt omnes ferè per hæc loca Morum pro authore illius libri habuiſſe, qui *Regii ſanguinis clamor* inſcribitur: nam et ſchedas à prælo exceptas ipſe correxit, et aliqua exempla ſubſcriptum dedicatoriæ nomen Mori præferebant, cujus et ipſe author erat; dixit enim ipſe amico cuidam meo, ſe illius Epiſtolæ authorem fuiſſe: immò nihil certius eſt, quàm illam ſibi Morum vel attribuiſſe, vel agnoviſſe pro ſua.

Verùm requiris adhuc tertium: non id quidem cogit lex, attamen indulget. Eſto; largiſſimâ per me lege utere: poteſt fieri, ut terni opus ſint teſtes: coarctatum tibi à me juris quicquam non dices. Addo jam tertium.

Ex alteris literis Hagâ Comitis.

Dixit mihi Hagæ Comitis vir quidam primarius, habere ſe Regii ſanguinis Clamorem, cum ipſa Mori epiſtola.

Vides quàm largiter tibi admetiar: clara enim hæc ſunt, quis neget? tu tamen ſcito clariora apud me eſſe, quæ datæ fidei causâ reticeo, quàm quæ nunc palam exhibeo. Quod ſi adhuc tamen vis cumulum, fortaſſis accedet. Interea nunc libero ac ſoluto animo ad reliqua proficiſcor; quandoquidem id quod Deum Opt. Max. precatus ſum, adeptum

me eſſe ſpero, ut nemini videar, viro præſertim bono et intelligenti, incertis rumoribus elatus temerè, accuſationem contra te falſam inſtituiſſe, nec fictis criminibus innocentem, quod quereris, et immeritum perfudiſſe, ſed tectum atque duplicem veris redarguiſſe, latentem atque ſectantem tenebras in lucem protraxiſſe: quod quidem et ex ipſa teſtimonii claritate perſpicuum eſſe reor, et in ipſis plurimorum hominum non conſcientiis modò, ſed et ſermonibus, ubi hæc geſta ſunt, clarius elucere. Quibus ſi ego teſtimonium denuntiare poſſem, obruerere mihi crede, multitudine tot teſtium: quos tamen aliquando ſponte ſuâ veritati tam illuſtri, ſi opus erit, ſua nomina palam daturos eſſe confido: quòd ſi hanc probationis vim atque evidentiam, quàm ne Judex quidem ſeveriſſimus repudiaſſet, tu falſam tamen eſſe, id quod incredibile eſt, contendere audebis, erit fortaſſe cur de tuo queraris atque deplores infortunio, aut iratum tibi atque infenſum agnoſcas Deum, qui per aliorum vel errorem vel mendacium aſſignati tibi hujus libelli illa alia tua dedecora in Eccleſia diutius non ferenda, latiùs patefieri, et perſonam illam eccleſiaſticam, quam circumfers impudentiſſimè, detrahi tibi voluerit; me cur incuſes deinceps aut reprehendas non erit, immo nec unquam fuit, velles modò tua in nos commiſſa recognoſcere; verùm illa mordicùs inficiari nimiùm tibi expedit, et ſimul pergis laceſſere. Noli igitur, quod jam iterum moneo, me inculpare, ſi rurſus quæ nolis nunc viciſſim audieris. Sed videamus quid ſit. Primùm occurrit mihi, nec opinatò, mea pro Pop. Anglicano Defenſio ſecunda, typis Ulacci malevoli mendoſiſſimè ac malitioſiſſimè excuſa; omiſſis nonnunquam verbis integris, non ſine ſtructuræ totius atque ſententiæ vel depravatione vel interitu. Quod ego omnes volo monitos, qui mea curant legiſſe, nequid meum ex officina hominis inimici et veteratoris exire integrum aut ſincerum

exiſtiment. Huic acceſſio eſt, Ulacci itidem mala merx, *Alexandri Mori fides publica*. Ita ego quos à me longiſſimè ſummoviſſe ac protelaſſe ſum ratus, eos vel invitus ſub iiſdem pellibus conjunctiſſimos mihi reperio. Sic eſt profecto; qui liberrimè riſerit hos homines, ſibi devinxerit. Cavendum ſanè et procul fugiendum erit cui putaverint iſti naſum eſſe aduncum; ne aliquando ſatis irriſi, irridentis naribus duntaxat uncis ipſi ſeſe tanquam uniones hinc atque inde ſuſpendant. Cognoſcite verò nunc adverſarium, ſiquis unquam fuit, degenerem, iniquum, odioſum. Nam ut primùm, neſcio quo caſu per amicum meum, non id agentem ut ab iſto gratiam iniret ullam, intellexit me ad Clamorem Regii ſanguinis reſponſum in ſe edere, æſtuare mens hominis conſcia, et omnes in partes verſare ſe cœpit. Inter alia trepidantis atque degeneris animi indicia, qui libellum modò famoſum tam cupidè, támque improbè in alios edidiſſet, libellum nunc ſupplicem ad Legatum Fœderatorum Ordinum apud nos commorantem ſcribit, orans atque obſecrans, uti cum Dom. Protectore quam inſtantiſſimè de ſupprimenda mea Defenſione ageret. Cùm reſponſum tuliſſet impetrari nequaquam id poſſe, exire nihilominus in lucem, jamque adnavigare animadverſorem in ſe librum cum ſpicilegio quodam et collectaneis facinorum ſuorum, conturbatus, et huc, illuc curſitans, circumſpectiſſimus deinde homo, totus in ſpeculis eſt; oculos ab litore dimovere vix audet; ubi adveniſſe librum cognovit, ſuúmque ſtatim indicem ſenſit, prece neſcio an pretio exorat librarium, ut exemplum illius libri ullum ne divenderet, donec ipſe reſponſum ſuum confeciſſet; id eſt, ut commercii fidem violaret, donec iſte *fidem publicam* conflaſſet. Ita bonus ille vir quingenta plus minus exempla rectè et emendatè edita ſuo arbitratu premit, dum Ulaccus interim jacturam alienam ſuum ratus compendium, quot

ſibi videtur mendoſa imprimit. Bene agis, Ulacce, ut conſueviſti; ſed auctarium hoc damni quid ſibi vult adjectum? cur appendices vos ipſos adjunxiſtis mihi, hominum importuniſſimi? nemóne ut poſſit me velle, quin vos quoque vel ingratiſſimum onus unà ferre cogatur? Ergo ego, ut videtur, non cæcus, ſed cæcias, quos volebam propellere nebulones, attraxi. Tu verò, adeóne tibi, More, tuóque ſive genio ſive ingenio diffiſus es, ut victurum te, et in manus hominum perventurum deſperares, niſi te mihi aſſeclam quocunque irem, malè conciliatum agglutinares, et emptoribus etiam nolentibus te obtruderes? verùm expertus jam didici quid ſit picem attrectare; et erat hoc, opinor, haud minus Ulacci aſtutiâ proviſum, qui non Typographus ſolùm, ſed arithmeticus, quod jam fateor, vetulus, metuebat ne *Alexandri Mori* neglecta *fides publica* jaceret, ſéque à ſoricibus ægrè tueretur, niſi hanc artem Alligationis, verè cauponariam, adhibuiſſet, et vile ac vitioſum vendibili miſcuiſſet. Age verò, quoniam neceſſe eſt cum Defenſione pro pop. Anglicano, Alexandri Mori fidem publicam coemere, quanquam parva hæc, utcunque nummulorum jactura erit, diſcere ex te avemus, quid ſit *Mori fides publica?* utrùm confeſſionem tuæ fidei publicam nobis exhibes, an quid in ſymbolum? Hæc enim tua fides publica eſt, opinor; privata an ſit dicant, qui te Spir. Sanctum non agnoſcere accuſant. Quid ergo eſt? tuámne dicamus fidem eſſe publicam, an fidem publicam eſſe tuam? Tuam fidem ſicut et pudicitiam eſſe publicam, non eſt difficile ut credamus. Qui enim alienas uxores et ancillas vis eſſe publicas, quidni tua omnia, pudorem etiam ac fidem publicam eſſe velis? An verò hoc eſt quod dicis, fidem publicam eſſe tuam? at hoc quì poteſt fieri? Túne fidem publicam pro ſcorto abduxiſſe te putas, tua ut ſimul eſſet et publica? aut captioſus hic titulus eſt, aut ſenſu vacuus. Si tua

des hæc eſt, quemadmodum eſt, publica? ſi publica ſt, quemadmodum eſt tua? Relinquitur ut vel imrudens hoc titulo ſignificaſſe videare cùm Alexandri Aori fides publica ſit, adeóque non tua; rurſus cùm ıa ſit, ideóque non publica, hanc quam affers fidem epugnantem et implicitam, nec publicam eſſe nec ıam: Quid ergo? aut dubiam, aut inanem, aut deique nullam. Quòd ſi contendis hanc fidem omino eſſe publicam, quæ tua tanta impudentia eſt, Aore, ut cùm fidem ipſe nullam habeas, quam pro e afferas, tot flagitia perpetrare fide publicâ exiſtimes ibi licere? ut nunquam aliàs dici veriùs, quàm de te erſiculus iſte videatur, quicquid peccat Morus, plecitur fides publica. Hæc tibi una licentia ſi conceatur, non tu Alexander Morus, ſed Alexander ille Phrygius meâ quidem ſententiâ nominaberis. Beaum interim te, cui militet fides publica. Contra quem utem? contra meas nempe *calumnias*. Quas tanem illas? an quòd infamis libelli Clamoris Regii uthorem te affirmaverim, nunc etiam juſtâ probaione arguerim? at verbum de iſto clamore in tua ide publica nullum. An quòd hortenſem te adulerum, domeſticum Pontiæ ſtupratorem enarraverim? t horti percautè tu quidem ac timidè mentionem fais; facta utrobique flagitia aut non omnino, aut bliquè tantùm et frigidè negas. Quid ergo fidem ublicam ſollicitare opus erat iis de rebus, quas auacter ipſe negare non potes? nihil ſanè, niſi quòd ircumforanei pharmacopolæ et vaniſſimi circulatoris ıoc ſolum tibi defuit, ut elogiis ac teſtimoniis, neſcio uo pacto adſcitis atque correptis, et oſtentatâ fide ublicâ te venditares. Tibi igitur ſi *Scurra* ſum, ninus commoveor; quandoquidem is, qui ab oraculo apientiſſimus, ab tui ſimilibus Scurra Atticus eſt dicus. Cur autem Scurra tibi videor, More? an quòd ıequitias tuas interdum falsè perſtrinxerim? næ tu tultior ſis, More, et adhuc magis ridendus, ſi quen-

quam putas, modò emunctæ naris ſit, ad tuos fœtores, niſi ſale conſperſos, poſſe appropinquare. Sed vide, quàm tibi temperaverim, quàm leniter tecum egerim: Cùm enim in ipſa fronte libri nullo negotio potuerim tibi paria retuliſſe, et affixo tibi cognomento appoſitiſſimo atque meritiſſimo ita ſcripſiſſe, *Contra Alexandrum Morum adulterum et cinædum*, cohibui me; partim tui miſertus, partim ut legentium oculis atque auribus nonnihil conſulerem, ne ſubito occurſu tantæ fæditatis atque offenſione averterentur.

Sed de his plus ſatis; ab infantiſſimo nunc titulo ad librum ipſum veniamus: id quod te, ut video, non delectat; nam rectâ eunti viam obſtruis; et ægrotantem Doctorculum neſcio quem Crantzium cum lectulo et culcitra, tanquam aggerem aut vallum obdis tibi et tranſverſum extrudis. Qui *æger*, ut ipſe ait, et ni fallor ægerrimus, id eſt maledicendi cupidiſſimus, haud ſcio an ventilatâ lodice vix ſe in cubitum erexerit, ut hæc ſua febriculoſa ſomnia deliraret. Mox quaſi teſtamento jam facto ſubjicit, *Scripſi propria manu et ſubſignavi licet æger corpore.* Age jam tu, ſi vis, animam; nos reſignemus; et Lectori imprimis quid legaveris inſpiciamus: multam, opinor, ſalutem; ne unciolam quidem; quid ergo? plorare: *Lege ſi potes et luge.* Me verò quòd ignotus minimè expectabam, ſecundum hæredem quincunce toto maledictorum aſpergis. *Lege*, inquis, *et luge ſæculi vicem, in quo maledicentiæ tantum licet:* Luge potiùs tot inſipientes doctorculos, quos niſi maturè caveat hoc ſæculum, vereor ne propediem et lugeat et luat. Tu verò tum luxiſſes, cum inauditâ audaciâ Salmaſius homo privatus, extraneus, nullâ injuriâ laceſſitus, in univerſam Anglicanam Remp. atque Senatum fœdiſſimis contumeliis bacchatus eſt: tum luxiſſes, cùm probroſus ille anonymus Clamorem Regii ſanguinis in nos eructavit, nec acerbiſſimis modò verborum contumeliis ad rabiem uſque furit ac ſævit, ſed nobiſ-

cum ſic agi oportere, decere, convenire, rationibus et argumentis, ut ipſe putat, Chriſtianis defendere conatur. Cognoſce nunc, ſi potes, tuam ipſe iniquitatem: cùm externi, ad quos noſtra nihil pertinent, nobis vel acerbiſſimè maledicunt, et maledicentiam ipſam defendunt, vis omnes *legant:* cùm ego et pro meo in patriam officio, et Magiſtratuum juſſu meos cives ac populares, me denique ipſum probris omnibus læſum defendo, vis omnes *lugeant*. Tum cavere Lectorem jubes, ne me *credat Hiſtoricum*. At neque tu Albertus es Crantzius; et hoc tibi edico caveas, ne ego antequam peroravero te citiùs Mendacem, quàm tu me *Fabulatorem* coarguas. *Quis et qualis ſit iſte Miltonus*, inquis, *ignoro*. Non diſplicet; neque enim tanti eſt tuum noſſe aut non noſſe: Ego verò te ſtatim novi et morbum tuum. *Quis ſit*, inquis, *ignoro; libelli ejus ſatis docent*. Indocilis ergo Crantzius, qui ignorat; temerarius item atque injurius, qui ignotum illæſus lædis, qui per calumniam ac maledicendi præproperam libidinem ex libro de divortiis, loco non citato, verbis aut non plenè aut perperam adſcriptis, Blaſphemiæ falsò inſimulas. Tu antè, quiſquis es Crantzi, in malam peſtem abieris, quàm dixiſſe me *Doctrinam Evangelii et Dom. noſtri Jeſu Chriſti de Divortio eſſe Diabolicam*, uſquam inveneris. Quòd ſi dixi fortaſſe, quam inde conficiunt vulgares interpretes doctrinam, quâ poſt divortium neceſſariò factum, omne aliud matrimonium interdicunt, eſſe Diabolicam, id eſſe Blaſphemiam quo tu pacto evincis? niſi ſi fortè Theologorum dictatis quibuſvis contradicere, nunc primùm Blaſphemia eſt credenda. Quod autem affirmas Doctrinam de Divortiis *ab omnibus patribus à Theologis veteribus et hodiernis, ab omnibus Academiis et Eccleſiis Britannicis, Hollandicis, Gallicis* eodem modo explicari, ſcito te vehementer hallucinari: et ignorantiam Doctori tibi et præſertim reprehenſori turpem prodere: quam ſi vacat, in eo

libro, qui à me *Tetrachordon* eſt inſcriptus, exues. Poteris ibi, ſi libet, diſcere, quam ego tueor ſententiam, eam et Patrum aliquot, et ſummorum poſtea Theologorum Buceri, Fagii, Martyris, Eraſmi fuiſſe; quorum hic juſto tractatu Phimoſtomum quendam Doctorem, tui comparem, eademque ferè blattarantem refellit. Interea non miror laborare te tantopere de inhibendis divortiis, cùm animadverto etiam domi tuæ haud leve accidere divortium ſolere; nimirum ſenſûs communis ab loquacitate tua. Quis enim mentis compos aut ſententiæ ſuæ ſic loquitur? *In Salmaſio vix ipſi inimici aliud requirunt, quàm quod fuerit iracundior, et male conjugatus.* Patere te doceri, doctorcule, quod pueruli ſciant. Non requirebant illi quod fuit, ſed quod non fuit. Ais me *Eunuchum dixiſſe Salmaſium*, quod nunquam dixi: duos tantummodo verſus ex Eunuchi Terentiani prologo deſumpſi, ut Scenicum plorantis exordium, et lamentabile ridiculum riſu, ut par erat, exciperem. *Nihil minus quam Eunuchum* fuiſſe affirmas: id meâ nihil refert. Tu tamen, quid hac in parte ſolus tam audacter pronuncies, cave. Adeóne legum neſcius ac rudis es, ut ullam rem difficiliùs probare te poſſe ſine duobus teſtibus arbitreris? Sed minitaris deinde; *ſiquando prodibit viri ſummi poſthumus liber, Miltonius ſentiet mortuos quoque mordere.* Vos ipſi exiſtimare poteſtis, qui vivum non pertimui, eundem mortuum quàm non reformidem.

Eternum latrans exangues terreat umbras.

Si mordacem in me mortuum emiſeritis, ſcitote neque melle neque mulſo placatum à me iri. Cognoſcetis an et ego λόγον ἐπιτάφιον commodè poſſim ſcribere. *Dii boni*, inquis, *quam niger eſt Miltonius, ſi fides Salmaſio?* at ipſam inferorum fuliginem ſi ſecum trahat, me, Deo benè juvante, denigrare non poterit. Tu Salmaſii in me convitia ut lætè nunc refers! quaſi

pulmentum ægroto tibi hoc eſſet: contra illa convitia cùm ego me, ut par atque æquum eſt, defendam, tunc tuum illud triſte et querebundum rurſus audiemus, *Lege et luge;* et illi *Dii boni* tui tunc rurſus fortaſsè implorabuntur. Sed dic, quæſo, Sacroſanctæ Theologiæ Doctor, quos tu deos bonos colis? vereor ne Catechumenus hic potiùs, quàm Doctor dicendus ſis. Docent ſacræ literæ unum eſſe bonum Deum. Tibi ſi Dii boni ſunt, erit fortaſſis et bona Dea; cujus tu Sacerdos et Myſtagogus Corybantem in me nunc agis. Ego quæ in Morum attuli, quanquam tu *falſiſſima eſſe* præfidenter affirmas, ſciunt illi eſſe vera, qui rebus omnibus interfuere, quíque nullum Genevæ Crantzium eo tempore cognoverunt. Hoc ſanè miretur quiſpiam ſi hæc Mori fides publica eſt, quo pacto, quóve nomine tua iſta privata fides huc nobis ex grabatulo in præfationem irrepſit. Iniquitas certè in me tua fidem de illo quam infercis hìc tuam in dubium vocat, qui me accuſas, quòd *innocentiſſimo Typographo parcere non potuerim.* Ergo Ulaccus, qui me ſibi prorſus ignotum petulantiſſimis convitiis adſcripto nomine palam appetivit, tibi *innocentiſſimus* eſt. Audi ergo iterum, Theologe, cui tu ſacræ ſcientiæ vix initiatus mihi videris, audi quàm te tuóſque mores Theologia ſacra et ſapientiſſimus præceptor dedoceat: Qui abſolvit improbum, et qui condemnat juſtum, abominationi Jehovæ ſunt æquè ambo. Verùm haud ſcio utrum in me ex ignoto factum modò inimicum iniquior, an in amicum ipſum ineptior ſis Morum: cujus prædicatas virtutes tot vitiis interpunctas, et propè alternas introducis, ut non ornatum, ſed maculis tantummodo variatum, non Morum, ſed morionem dimiſiſſe abs tuis laudibus videaris. Pictor ſanè eximius primam laudis lineam cum litura ducis; *ſemper magnas inimicitias exercuit cum æmulis.* Vitium narras, Crantzi, in miniſtro evangelii quam minimè tolerandum; præſertim cùm *iis inimicitiis ipſe,*

quod fateris, *nimiâ loquendi libertate, locum ſæpe præbuerit.* Deinde eſt arrogans et Gallicè *Altierus*, et Spanhemii judicio et tuo. Hactenus nigro lapillo; nunc vario: *Fælix ingenium, niſi crabrones irritaſſet.* Æmulos nimirum ſuos, non ipſe aquila, ſed ut muſcas olim ſcarabeus ille veſpæ filius. *Nullum novit Salmaſius nobiliorem genium, ſi laboris tolerantior fuiſſet:* Ignavus igitur Morus; et tamen ſemper genio ſatis indulſit. Addítque ipſe Salmaſius *variè læſiſſe uxorem ſuam:* Unde protervus in matronas etiam Morus; *præter inconſiderationem* quoque *tali homine indignam:* Salmaſio itaque judice, quid eſt Morus niſi morus? Hìc autem fateor ſatis cauſæ fuiſſe, cur *ægrum* te ſubſcriberes; manifeſtò enim febricitas. Qui ſic tibi dixiſſe Salmaſium ais, *ſiquid in* Pontiâ *peccavit* Morus, *ego ſum leno et uxor mea lena.* Feſtivè tu quidem in hoc dramate perſonarum numerum auxiſti, et uberem ridendi anſam, ſicui otium eſſet, porrexiſti. Verùm ſiquid hujuſmodi Salmaſius amico tibi et privatim, ſiquid incommodius de ſe vel de uxore familiariter locutus eſt, id tu, niſi planè delirares, amicitiam ſaltem reveritus et arcanum domeſticum, non tam ſtolidè hoc in loco effutiſſes. Sed redis ad laudes, *acutum judicium Mori;* adjunge *inconſiderationem* illam *tali homine indignam,* res duas inter ſe conjunctiſſimas. *Fælicitatem in concionando;* et infœlicitatem in ſcortando: par alterum in Mori laudibus appoſitiſſimum. Accedit corollarii loco *trium linguarum peritia:* quæ profeſſorem hunc tandem conſummat nobis trilinguem; id eſt, cum ſupradictis virtutibus paulò plus quàm triobolarem. Cum voto denique finem facis ineptiendi; ut *Deus Chriſtianorum* (modo enim reliquiſſe *Deos bonos* tuos videris) *hanc mentem inſpiret Poteſtatibus, ut hanc ſcripturiendi licentiam Chriſtianis infamem compeſcant.* Vos itaque priores compeſcant, à quibus hæc omnis licentia primò exorta eſt: mihi mei defendendi jus ac poteſta-

tem adverſus contumelias veſtras, uti ſpero, non eripient. Intelliges tum ipſe, quàm ego libens omni hoc genere contentionum ſuperſedeam. Atque tibi jam, ut puto, ſatisfactum eſt: ídque eò ampliùs feci, quòd Doctorem te Sacroſanctæ Theologiæ cum ampliſſimo phylacterio agnoſcerem; Doctoribus autem mirificè delector.

Nunc Ulaccum paucis dignemur: nam et Ulaccus reſponſat, Typographus meus, et neceſſarius jam factus. Reſponſa hominis breviter colligam, ut perſpiciatis quàm bellè quadrent. Es veterator, inquam, Ulacce. Sum bonus, inquit, *Arithmeticus*. Et tamen queruntur, qui tibi expenſum tulerunt, peſſimè te numerare. Ego ad probitatis normam, te exigo. Hem tibi, inquit, *canonem Logarithmicum!* Sophiſtica hæc eſt, Ulacce, non Logiſtica: perinde quaſi idcirco ſolùm Arithmeticam didiciſſes, quod in ea falſi regulam doceri audiveras. Clancularius es, inquam, et obæratus aufugiſti. Tu mihi *Sinuum tabulas*, et *Tangentium* et *Secantium* crepas. At quibus tecum ratio eſt, expenſi tabulis te urgent: ídque ipſum eſt quòd ſinuoſum te nimis, et alieni cupidiùs tangentem, et malè ſecantem queruntur. *Trigonometriam*, inquis, *converſis Sinubus in Logarithmos artificialem abſolvi.* At artificia interim tua et verſutias Creditores luunt: Non trigonometram, ſed tetragonum ſine fraude cum illis te eſſe oportuit; non angulos et obliquitates, ſed ſuum cuique metiri ac reddere. De cætero, ad tuam te confeſſionem ipſam rejicio. Londini, Pariſiis, iniqui Librarii, iniquum judicium, iniqui Judices; tu ſolus integer et caſtus: at illi contra te unum omnes cùm audientur, vera eſſe ea quæ de te dixi, nemo non fatebitur. In me autem quàm ſceleſtus fueris, facilè evincam. Primùm ſcripſiſti ad Hartlibium, petens, ut mea, ſiquid haberem, poſſes excudere; et ſimul de mea oculorum calamitate, eſſémne omnino orbus luminum, ſedulò et quaſi dolens

quæſiviſti: *mox proditorie*, cum intelligeres nihil tibi à me excudendum venire, cæcitatem mihi, quam quaſi ſollicite modo et dolenter inquirebas, eam ſtatim ſcelerate inſultans palàm exprobraſti. Nam Typographus, inquit, ſum; *quid ad Typographos tam magnæ controverſiæ, niſi ut operam ſuam?* Acutum ſane et typographicum! Non alius quiſquam typographis plus hac in parte quàm ego conceſſerim. Num ergò tu famoſiſſimo libello tuum ſubſcribere profeſſum nomen quaſi author eſſes, debuiſti? et cujus ex libris lucrari cupiebas, neque nunc primum, ut audio, lucratus es, ejus nomen turpiſſimis contumeliis maculare, cum privilegio ſcilicet, licere tibi exiſtimaſti? *Bellum*, inquis, *erat*; et ſimul miratur tua vaſtitas, quòd, factâ pace, bacchationes in me privatim tuas et ſingularem inſolentiam impunè tibi eſſe noluerim. Neſcis enim, vappa, quid belli ratio, in cauſa etiam longiſſimè diverſa, ab temulenta tua rabie diſcrepet. An ſiquis exiſtimationem meam privatus per cauſam belli famoſo libro violaverit, ea mihi injuria devoranda eſt, ut ne poſſim, cùm viſum erit, me juſtâ et expectatâ defenſione vindicare? *Non me puduit*, inquis, *quanquam ignominiosè accuſatum, alteram editionem adornare*. At non omnes tibi ſimiles ſunt Ulacce, ut non pudeat fidem, pudorem, omnia lucro poſtponere; cujus fœda cupiditas adeò vilem tibi et abjectum animum ingeneravit, ut tuis ipſe typis teipſum graphicè nebulonem depinxiſſe non erubeſcas; eodemque tempore mihi maledicere, et meis ex libris quæſtum facere. In quo quid cani ſimilius fieri abs te potuit? cujus ego allatrantis capiti, cùm os illud vehementer inflixiſſem, exclamas tu quidem et quæritaris; mox ut eſculentum eſſe comperiſti, reverſus blandulè, rodis ſimul et ligurris. Tu verò mea aut non omninò attigiſſe debuiſti, aut non corrupiſſe; nunc inimicus librum meum non ſolùm exciſiſti, ſed ultione viliſſimâ deformatum ac mutilatum

et adversariis hinc inde [illegible] : quorum alterum rapacissimum [illegible] alterum et tuam ingratam [illegible] et [illegible] cium improbitatem [illegible]. Hæc [illegible]. Nunc remoto te [illegible] H[illegible] tandem ab latere [illegible]. Qui [illegible] vis non modo intus [illegible], et [illegible] jam penè omnibus [illegible] tamen cùm in audacia [illegible] statuerit, abstersio ore, ut in Proverbiis [illegible] illud, et assumptâ non [illegible] viri [illegible] personâ, sed sapientissimi quoque titulo Ecclesiastes novus cum malâ cruce, et sacrarum literarum Professor profanus incedit. Adeo ut mirentur omnes in quo summa esse tot vitia reperirentur, in eo illa omnia potuisse ab impudentia tam longè superari.

Ego verò eorum quæ de te scripsi, More, cùm *affinxerim* sanè nihil, affirmaverim autem ea quæ et creberrimâ passim famâ, et mihi privatim testibus idoneis essent cognita, utrius hoc nostri *ad sempiternum dedecus* futurum sit, non id tuum, quod tamen tibi arrogas, judicium erit, sed, Dei voluntate, hominum integrorum sententiis dirimetur. Tu interim præfationes mihi (quid enim *tui præfatio* sit nondum assequor) vel *vanissimi* vel *mendacissimi*, quanquam uberrima tibi mendaciorum copia est, mitte *comparare*. Testimonialium ut sis tibimet callidissimus ærusćator, præfationum tamen coactorem te mihi nolo. Nam quod ais, quæ de te protuli *ejusmodi esse, nemo ut sit eorum quibus paulo propius innotuisti, quamvis iniquior esset, quin falsitatis perpetuæ coarguat*, id usque eò veritati planè contrarium est, ut eorum qui te *propius* norunt, multi nuntiis, non nemo literis questus mecum sit huic me argumento facinorum tuorum tam uberi et copioso parùm satisfecisse; tantum abesse, quicquam ut finxerim, ut permultas, præclaras etiam, tuas res gestas silentio prætererim: se, si adfuissent, quod et

optabant quoque nonnulli, largiore me palmarum tuarum acceſſione et copia facilè fuiſſe inſtructuros. Tuum ergo illud *miſerere*, quo tu et operarius tuus, par bipedum odioſiſſimum, *miſereri meam vicem* vultis ridiculè videri, vobis veſtríſque vicibus moneo reſervetis, ego à me procul arceo: miſerationes improborum cujuſmodi ſint, didici. Nam quid eſt, obſecro, quod miſerationem hanc veſtram inhumanam tandem commoverit? quòd *in te* nempe *hominem immeritum graſſatus ſim*. At ô gemina impudentia, et conſciorum par calloſiſſimum! vóſne ut audeatis vos *immeritos* aſſeverare, niſi fortè vocis ambiguo colluditis, quorum alter Clamorem illum infamem atque infandum edidit, alter excudit, uterque divulgavit? Diſcant hinc omnes, quæ vos *cum bono Deo* affirmare ſoleatis, quàm ſint pro nihilo habenda. Nec precationem feliciùs, quàm miſerationem adſciviſti; ut ad *juſtam nominis tui defenſionem aggredienti veram et verecundam ſuggerat tibi Deus orationem, ab omni mendacio et obſcœnitate prorſus abhorrentem*: Alterum enim nunquam es præſtiturus, ut mendaciis abſtineas; alterum iniquiſſimè precaris, ut cùm tua facta obſcæniſſima ſint, orationem ſuggerat tibi Deus factis abhorrentem: quod contrà precari debuiſſes, ut ſuggereret tibi Deus non verecundam, ſed obſcœnam: ſic enim tua facta verbis ſaltem propriis et non mendacibus Deo atque hominibus confeſſus eſſes; ſic non hypocritam egiſſes; quod Deo longè gratius fuiſſet. Nunc non Deus te, ſed tua illa Dea audit Cotytto, ſive ea Laverna, ſive utraque eſt, labra tacitè moventem.

Da mihi fallere; da juſto ſanctoque videri:
Noctem peccatis et ſtupris objice nubem.

Quæris quî ſciam quæ tu tecum? dicam. Vocale quiddam, ſi neſcis, omnis, totúſque homo eſt: non lingua, non vox hominis ſola loquitur; vita ipſa, mores, facta, quid quiſque velit, tacente ſæpiùs linguâ,

clamant atque teſtantur. Tu itaque hæc tacitè; illa clarè; *Orationem videlicet ab omni mendacio et obſcænitate prorſus abhorrentem, hoc eſt inquis diſſimillimam tuæ.* De hoc utroque ſigillatim à me tuo ordine reſpondebitur. A mendaciis exordiris: *nam ut hinc*, inquis, *ordiar, quid mendacius ipſa fronte libelli tui? quem*, neſcis quare, Defenſionem ſecundam pro populo Anglicano vocem; *re quidem verâ*, inquis, *teterrimam contra me Satyram et ventoſiſſimum Panegyricum à te dictum tibi.* Næ tu mendacia jejunus admodum et eſuriens, ſed inani morſu captas, ſi toto libro nihil mendacius ipsâ fronte invenire potes: Quam ego et veracem eſſe, et per omnia libro conſentaneam facilè demonſtrabo; quid enim appoſitius, quid accommodatius ad defenſionem Populi Anglicani, quàm ſi ejus vitam et mores turpiſſimos eſſe convincam qui probroſiſſimo libello edito Populum Anglicanum tantâ injuriâ laceſſiſſet? eum te eſſe confirmo. Quid ſi digreſſus aliquoties eſſem, et in materiâ præſertim tam tritâ et ſæpe triſti Lectoris nonnunquam recreare animum aliunde experirer? Túne adeo preſſus et minimè laxus homo es, ut latum unguem ab argumenti cancellis diſcedere quoquam licere non putes? quæ lex Rhetorum tuorum digreſſiones iſtiuſmodi reprehendit? Ego ſi exemplis, quod poſſem, Oratorum illuſtrium explicarem quid hac in parte liceat et uſitatum ſit, efficerem ut appareret ſtatim facili negotio, quàm tu harum rerum rudis atque ignarus ſis. Nec ſolam Satyram, quod ais, in te ſcripſi, ſed ut perſpicerent omnes, libentiùs me et multo ſtudioſiùs bonos collaudare, quàm malos vituperare, clariſſimorum aliquot nominum laudes qui vel patriam armis et conſilio egregiè liberaſſent, vel mihi ſaltem facta eorum defendenti faviſſent, (cùm id etiam cauſam cohoneſtaret) et paſſim admiſcui, et pleniùs introduxi. Atque adeò ne hoc quidem, quòd ſereniſſimæ Suecorum Reginæ grates potiùs, quàm laudes perſolverim, tu unquam oſtenderis à

Defenſione Pop. Anglicani, cui illa impensè exiſtimata eſt faviſſe, alienum fuiſſe. Quid ſi, quod objectas, me denique laudaſſem aliquantiſper digreſſus? quis ea tempora, eas perſæpe cauſas incidere non fateatur, ut propriæ laudes etiam ſanctiſſimis modeſtiſſimiſque viris indecoræ non ſint, nec unquam fuerint? hunc etiam locum uberrimum exemplorum illuſtrare copiâ, ſi vellem, equidem me omnibus facilè probarem tu obmuteſceres. Sed me nuſquam laudavi; nec, quod criminaris, Panegyricum à me mihimet dictum uſquam invenies: Singulare quidem in me divini numinis beneficium, quòd me ad defendendam libertatis tam fortiter vindicatæ cauſam præter cæteros evocaſſet, et agnoviſſe fateor, et nunquam non agnoſcere debere: et præclaram hinc miniméque culpandam, ut ego quidem arbitror, exordiendi materiam ſumpſiſſe. Petitus deinde ab illo Clamore Regio convitiis omnibus atque calumniis, et infimorum numero habitus, non me laudibus, quanquam id nefas non erat, contra adverſarios deſpectores, ſed nudâ ac ſimplici rerum mearum narratione contentus, tuebar: id Populi Anglicani quem defendebam, quanti intereſſet, uti ego meam exiſtimationem non planè abjicerem nec obtrectandam quibuſvis et obculcandam relinquerem, præfatus antequam mei facerem mentionem, ſedulò oſtendi: offenſionem denique ſicujus fortè hac in re incurriſſem, haud negligenter ſum deprecatus. Hæc tu ſi propter invidentiam et livorem aut non legere aut meminiſſe non vis, quid eſt reliqui niſi ut crepes? nullum enim in fronte libri mendacium, niſi abs te per malitiam atque calumniam conflatum reperietur. Quanto mendacior *Alexandri Mori fides publica?* an te omnia in illo libro ex fide publica ſcripſiſſe audes dicere? atqui aut hoc tibi neceſſariò dicendum, aut libri illius fronti nulla fides eſt. Ita tu dum in titulo tuo putidus, in meo malitioſus es, aut fides publica frontem per te, aut tua frons fidem perdidit. Pergis

de mendaciis. *Alterum eſt*, inquis, *authorem eſſe me libri, cui titulus, Clamor ſanguinis Regii.* Quod cum ego verum eſſe firmiſſimis teſtimoniis jam ſuprà demonſtraverim, téque illius libri certiſſimum curatorem atque editorem, omnium jure gentium et legibus pro Authore habendum eſſe, ſequitur ut quæ mei fallendi ſpe nixus hoc loco vociferaris, quaſi author non eſſes, tametſi infirma per ſe, atque inania ſunt, nunc fundamento illo fallaci ſubruto, ſuâ ſponte corruant atque ſubſidant: ſimúlque ut totum illud mendacium, illa omnis *temeritas, imprudentia, immanitas*, quâ me per ſummam impudentiam hinc oneras, in teipſum recidat. Exclamantem itaque et frigentem et tuo laqueo impeditum, te hîc prætereo: nugas autem quaſdam tuas ſine riſu non poſſum; per quas acutiùs et miſerabiliùs exclamare te putas. *Nam licet*, inquis, *ea crimina quæ in me conjicis vera eſſent, tamen contra jus et fas omne eſſet, quod nullius in nos authoritatis, quoddam tribunal excitas, criminationes publicè ſpargis.* An neſcis ergo, hominum ineptiſſime, idem hoc tribunal eſſe, eandem ſellam atque authoritatem, jus idem criminandi et judicandi, quod ego veſtro primùm Salmaſio, mox Clamatori Regio defenſione juſtiſſima eripui? veſtrum ego nunc exemplum atque judicium in vos converto, veſtro jure utor; veſtrum ipſum tribunal, veſtra ſubſellia, quæ in nos paraſtis, de veſtris erepta manibus in vos juſtiſſimè ſtatuo. *Deinde*, inquis, *tametſi libri author illius eſſem, non tibi tamen integrum fuiſſet tot ſcommata nihil ad cauſam pertinentia huic propinare ſæculo.* Videte, quæſo, æquitatem hominis: Sibi et Salmaſio licere vult omnia, calumnias, mendacia, contumelias; nobis vera in illos crimina retorquere, quaſi ad cauſam ſcilicet minùs pertinentia, non licebit. Sanè qui res, rationéſque rerum recto judicio ponderare ſolent, non dubito quin mecum ſentiant, nihil vehementius ad cauſam pertinere, quàm quali quis vitâ atque moribus ſit qui eam

acerrimè defendat. Ego cauſam Regiam, qui vehementiſſimè defenderit, ſi aut corruptum eſſe aut facinoroſum arguo, haud levi argumento impugnâſſe me cauſam Regiam ſatis intelligo: Si mendacem, ſi turpem, ſi perfidum per omnem vitam criminatorem noſtrum eſſe oſtendo, eundem quoque in nos eſſe eò faciliùs fidem facio. Tu interim cùm duo tibi propoſueris; *alterum*, ut oſtenderes *nec eſſe te libri autorem illius, nec id fuiſſe mihi perſuaſum*; alterum, *falſa eſſe quæ in te conjecta ſunt probra*, nihil horum efficis; ſed diſſolutus ac fluens, modò huc, modò illuc vagando, tum eadem inculcando, ignarus quàm in propinquo tibi effusè nunc pabulanti latens à tergo atque intactus hoſtis inſtet, dum neſcire me putas quid ſit libelli authorem eſſe, aut quid tu feceris, in eadem perſtas vel futilitate vel fallacia. *Quid commerui? quid peccavi? quando Populum tuum læſi?* Cavillaris etiam; *quando boves tuos aut equos abegi?* Non tu boves meos abegiſti, Cacus paſtor ut ſis; ſed alienas oves abduxiſti, tuam deſeruiſti Phryx novus Alexander, vel etiam Cataphryx Morus. At *ſciſcitari ex amicis* credo poteram, quos iſthic apud nos habes, nec *paucos nec vulgaris notæ?* Quaſi verò ego, qui *divinus*, ut ais, *non ſum*, tuos amicos quinam eſſent, ſcirem, qui ante hunc Clamorem belluinum abs te editum, ne vagiiſſe quidem adhuc te aut infantem natum ſciebam. Aut tu planè ſenſu, vel ſaltem logicâ deſtitutus es, aut ejus rudimenta non ſic dedidiciſſes, relationes in ſenſum non incurrere. Itaque et inimicos eſſe tibi tam multos, eóſque tuâ non pietate, ſed turpitudine quæſitos necdum audieram; neque ut *ludibriis* tam eſſes *opportunus*, neque ut tu, Veneris nepos, *Junonem* ſic iratam tibi haberes: quæ tibi eſſent infenſa numina æquè ignorabam, et qui eſſent Crantzio *Dii boni. Anni duo ſunt*, inquis, *ex quo tuum hoc drama exornas.* Quanquam hoc perridiculum eſt, quod optaſſes nunquam editum, id ſerò editum

queri, et ſum ego qui elaboratum rectè atque limatum ſiquid eſt, id diu accuraſſe ſi dicor, non reprehendendum me magis quàm Scriptores quoſque optimos putem, qui tarditatem ſcribendi imputatam ſibi à ſciolis facilè contempſere, tamen et hoc eſſe falſiſſimum ex proœmio ſuperioris libri intelligitur, ubi cur maturiùs non reſpondiſſem cauſam reddidi, et errare te vehementer ſcito, ſi operis tam ardui fuiſſe credis vel inanem clamorem refutare, vel te cuivis obnoxium ludos facere. Nec mihi tot ſubciſivis horulis *dicta illa Floralia*, quæ vocas, quot tibi furtivis noctibus atque dieculis facta illa Feſcennina ſtetere. Et *periiſſet* ſanè, hîc enim tecum ſentio, paradiſus ille tuus, et ficus et morus et ſycomorus, quibus nequitiam tuam, quantum potuit fieri, honeſtè adumbratam, quoniam ſunt qui rem oculis non viſam, factam credi nolint, iſtius defenſionis inanitatem ridens, vel argutè vel contemptim expoſui: periiſſent, inquam, illi omnes non ſanè floſculi, ſed arbuſculæ, niſi tu in horto mœchatus eſſes: ex hortenſi et ſuburbana cultione tua, non ex urbanitate meâ amœnitas iſta omnis efloruit. Quod autem *in frontiſpicio Satyræ in te meæ* (quæ non magis Satyra eſt, quàm quæ eſt Marci Tullii in Vatinium quemvis oratio) *tanquam propylæum operis illuſtre collocaſſe* me ais, *quid Morus Græcè ſignificet*, fruſtrà tu quidem propylæa ſomnias; non ita eram decori neſcius, ut ſublime quicquam aut tragicum in hiſtoria tua ponerem: Ego tuguriolum illud tuum in horto, tu Palatium illud vetus, in quo hortus ille erat, fortaſſe cogitabas; et in illa olitoris cellula, haud dubiè Palatinus adulter tibi videbaris. Id ipſum autem Græcè ſignificare te dixi quod etſi lingua nulla eſſet, reipsâ te eſſe nunc dico. Illud tamen negaverim, quoties te tuo nomine Morum appello, *invidiam me velle*, quod quereris, *ex nomine facere*, et moriam tibi objicere; mihi enim id ferè in mentem non venit: ſed Profeſſori Græcæ linguæ

Græcum etymon Mori ita perpetuò ſalire per cerebrum tibi ſolet, ut nemo ſalutare te poſſit More, quin tu ab eo te ſtultum appellari morosè admodum ſuſpicêris. Hæc ſunt et hujuſmodi quæ tu paginis paulo minùs viginti, cùm Authorem te non eſſe Clamoris Regii probare debuiſſes, nugatus es: in quibus ſingulis ſi otiari tecum diutiùs et morari vellem, ipſe Morus eſſem. Nunc tandem ſeriò videris velle agere. *Non rumores, non ſermones, ſed literas teſtes dabis, admonitum me fuiſſe ne in hominem innoxium incurrerem.* Literas ergo inſpiciamus, quas in medium affers *ampliſſimi viri D. Nieuportii Fœderati Belgii Legati* ad te ſcriptas; quas tu, ut videtur, literas non ad probationis vim, quam nullam habent, ſed ad oſtentationem ſolùm legendas propoſuiſti. Is, quod ſingularem *viri ampliſſimi* humanitatem declarat, (quid enim is non viri boni, qui tui indigniſſimi causâ tantopere laboraret?) ad Dom. Thurloium Secretarium adit; tuas literas communicat. Cùm nihil ſe proficere videret, ad me duos viros nobiles, amicos meos, cum literis iiſdem tuis allegat. Quid illi? Literas illas Mori recitant, rogant, et Legatum Nieuportium idem rogare aiunt, uti literis tuis, quibus authorem Clamoris Regii negares te eſſe, fidem haberem. Reſpondi non eſſe æquum quod poſtularent; neque tantâ fide Morum, neque id fieri ſolere, ut contra famam communem et rem alioqui ſatis compertam negantis de ſe rei et adverſarii ſolis literis crederetur. Illi, cùm aliud è contra nihil quod dicerent haberent, pugnare deſinunt. Si hæc non credis, tute percurre Legati literas, quibus ego nunc teſtibus in te utor. *Optabat eum non invulgare librum:* verùm id mei juris erat et poteſtatis. *Ne tibi hanc injuriam facerem, ut illud tibi opus imputarem:* At liquere ſibi, aut unde ſibi liqueret injurium tibi hoc eſſe quòd imputaſſem, non ſcribit. Saltem ut *nihil vellem inſerere, quod te tangeret.* Quidni verò te tangeret quod ad te pertinet,

niſi id ad te non pertinere demonſtraſſet? demonſtrare autem non potuiſſe, argumento firmiſſimo eſt, quòd cùm Dom. Thurloio Secretario idem denuò perſuadere vellet, nihil habuit quod mitteret, præterquam idem illud exemplum literarum tuarum; ex quo et illud facilè perſpicuum eſt, *rationes* illas ad me allatas *ob quas optabat*, ne vellem eum librum evulgare, nihil conjunctum cum Reipubl. rationibus habuiſſe. Noli itaque tu literas Legati corrumpere: nihil illic de *hoſtili ſpiritu*, nihil de *importuno tempore*; tantùm *dolere* ſe ſcribit *noluiſſe me rogatu ſuo tantillum moderationis oſtendere*: id eſt, noluiſſe me ſuo privatim rogatu tibi adverſario publico rem gratam facere; opus excuſum et jam penè editum revocare et de integro retexere. Excuſatum me habeat *vir ampliſſimus*, et præſertim Legatus, ſi injurias publicas privatis interceſſionibus condonare noluerim, nec ſanè potuerim; multóque minùs eas injurias Clamoris Regii, quæ neque ad bellum neque ad pacem recèns factam ullo modo ſpectarent. Bellum illud contra Anglos, non contra Rempubl. fuit: bellum veſtrum non contra Anglos, ſed contra Rempubl. eſt. An ſiquis Regiarum partium per bellum Regium quicquam in nos commiſit, id per pacem Batavicam à nobis non erit vindicandum? ſiquis in Rempubl. noſtram contumelioſè quid ſcripſit, id poſt pacem cum Batavis factam non erit refellendum? an per alienum bellum plus Regiis in nos, quàm per noſtram pacem nobis in Regios licebit? At non nos cum Regiis aut eorum Clamatoribus, ſed cum iis Provinciis pacem fecimus, à quibus cauſa Regia longiſſimè ſejuncta eſt; eámque pacem in qua de hoſtibus noſtræ Reipubl. non modo non favendis, ſed ne tecto quidem recipiendis nominatim exceptum eſt. At enim hoc *intempeſtivum* et ἀπειροκαλον *fuit, quod alieniſſimo tempore cùm omnia hic et iſthic feſtis ob pacem ignibus collucerent*, tu ſolus gelidâ perfunderis.

Equidem non in eo poſitam ἀπειροκαλίαν exiſtimabam. Tu lautus homo iſta meliùs: doleo non ſatis perpenſa à me officii momenta in te mei. At graviter peccatum eſt: tum enim *lætis clamoribus noſtrum veſtrúmque cælum conſonabat.* Quaſi verò te ardelione et incendiario benè multato, non multo lætiùs illi ignes pacifici et ſociales relucerent: quaſi etiam *veſtrum noſtrumque cælum* fauſtis clamoribus non multò lætiùs conſonet; cùm infauſtus et feralis inimicorum clamor compeſcitur: quod tu itaque alieniſſimum tempus, id ego opportuniſſimum fuiſſe contendo: nec *obſtrepuiſſe* me, quod ais, *Pacis articulis*, ſed acclamaſſe et plauſiſſe. Poſtremò et me prorſus ignoras, et tibimet intra paucos verſiculos manifeſtò mendax deprehenderis. *Abs te*, inquis, *quo factum ſit animo non interpretor:* Et ſtatim, quòd *depoſitis armis, animum retineres armatum.* Mirum ni ex eo bello quæſtum feci, aut ſtipendium aliquod navale, qui factam pacem uſque eò moleſtè tulerim. Dicam igitur quod me dicere neque ullum obſequium, neque neceſſitas cogit. Falleris tu quidem magnoperè, ſi quenquam eſſe Anglorum putas, qui Fœderatis Provinciis me uno ſit amicior, aut voluntate conjunctior; qui præclariùs de Republ. illa ſentiat; qui eorum induſtriam, artes, ingenium, libertatem aut pluris faciat, aut ſæpiùs collaudet; qui bellum incœptum cum iis minùs voluerit, ſuſceptum pacatiùs geſſerit, compoſitum ſeriò magis triumpharit; qui denique obtrectatoribus eorum minùs unquam crediderit. Unde tu nullam in me calumniam mendaciorem aut minùs congruentem affingere potuiſti. At *illum rerum cardinem aucupatus eſſe videor, ut prodeuntibus demum articulis pacis obſtreperem.* Tu ſcilicet cardo rerum; in te pacis articuli vertuntur; hunc ſi attingas, actum de pace eſt. At quem hominem? quo numero? civem credo egregium, Senatorem primarium, ornamentum curiæ: immò ne

ivem quidem, ſed inquilinum, alienigenam, et Sco-
ɔ-Gallum impuriſſimum, odioſum omnibus atque
ffenſum, Reipubl. hoſtem, qui ſi quò expulſus, ejec-
ıs, et in rem malam amandatus eſſet, ne tantillum
uidem articulis pacis noceretur; immò ſatisfieret
otiùs. Tu itaque deſine, ſi ſapis, politicari; et pa-
is articulos cave dehinc muſſites, nequis te ex pacis
rticulis Regii Clamoris editorem ad ſupplicium poſ-
at. Pollicitus ſum, inquis, Legato, *nihil indecens*
ituruм è calamo meo. Neque fefelli; vel ſiquid
mnino illa in parte commiſi, in me ſolum commiſi,
um tuos excutere putores, tua tractare inquina-
ıenta ſuſtinui: et, quòd illic etiam præfatus ſum,
on tam quid me magìs decuiſſet, quàm quid te
ignum eſſet ſpectabam. Nec tamen indecentiùs
ut acerbiùs in te ego, quàm olim viri graviſſimi in
nprobum quemque ac perditum et concionibus ho-
eſtiſſimo quoque civitatis in loco atque conventu
abitis, et ſcriptis palam editis invecti ſunt. Verùm
d illud nunc venio quod virum ſanctiſſimum et hu-
ıs ætatis longè caſtiſſimum offendit Morum; *illoto*
:ilicet *ſermone utor, verbis nudis et prætextatis.* Pro-
udium hominis et proſtibulum! Téne illota verba
:prehendere qui facta turpiſſima patrare non eru-
uiſti? Jam non pœniteret profectò, ſiquid in hoc
enere liberiùs paulo dixiſſem; etiamſi aliud inde
ihil aſſequutus eſſem, niſi ut elicerem ex te diſſimu-
ıtionem hanc improbiſſimam, téque perſonatum
mnibus vel hinc palam educerem hypocritarum
mnium deterrimum. Quod autem tu mihi dictum
bro toto oſtenderis, quod verbum illotius, quàm hoc
ɔſum Morus? ſed non in verbo néque in re, ſed in
: vitium omne atque obſcœnitas tota eſt. Tu Fauno
uovis aut nudo Satyro turpior, bona verba uti nuda
ſſent tuis moribus effeciſti. Tuam nulla umbra,
e ficus ipſa quidem, velare turpitudinem potuit.
ui te dicit, tuáque flagitia, eum neceſſe eſt obſcœna

dicere. Itaque ſi in tuum opprobrium vel nuda verba exeruiſſem, facilè me etiam graviſſimorum Authorum exemplo defendiſſem. Qui ita ſemper exiſtimarunt, verba nuda atque exerta cum indignatione prolata, non obſcœnitatem, ſed graviſſimæ reprehenſionis vehementiam ſignificare. Quis unquam Piſoni Annalium ſcriptori, qui propter virtutem et pudicos mores Frugi dictus eſt, vitio vertit, quòd in Annalibus queſtus eſt *adoleſcentes peni deditos eſſe.* Quis unquam Salluſtium Scriptorem graviſſimum reprehendit, quòd etiam in Hiſtoria dixit;

Ventre, manu, pene, aleâ, bonâ patriâ dilacerari.

Quid Herodotum, Senecam, Suetonium, Plutarchum, Authores omnium graviſſimos adducam? quos tu ſi negas verba etiam pluſquam prætextata, réſque ſatis turpes rebus gravioribus aliquoties immiſcuiſſe, ſatis declaras te iis in Authoribus verſatum non eſſe. Hoc ſi omni tempore et loco indecens eſt, quoties tu Eraſmo doctiſſimo qui Roterodami ſtat æreus, quoties Thomæ Moro noſtro, cujus tu nomen tuo commaculas, quoties denique ipſis Eccleſiæ patribus antiquis, Alexandrino Clementi, Arnobio, Lactantio, Euſebio, dum obſcœna veterum religionum myſteria vel denudant, vel derident, indecentiæ et obſcœnitatis dicam ſcribere debebis? Verùm tu fortaſsè, ut ſunt ferè hypocritæ, verbis tetrici, rebus obſcœni, ne ipſum quidem Moſen iſtâ noxâ immunem abs te dimiſeris; cùm alibi ſæpiùs, tum etiam ubi Phineæ haſta, quâ parte mulierem transfixerit, ſiqua fides Hebræis, apertè narrat. Ne ipſum quidem Jobum pudentiſſimum ac patientiſſimum, dum meretricem ſibi uxorem nudato et priſco ſermone imprecatur, ſi ipſe alienæ uxori inſidiatus unquam fuiſſet. Non te Salomonis Euphemiſmi cenſorem, non Prophetarum ſcripta tuam turpiculi immò nonnunquam planè obſcœni cenſuram effugerint, quoties Maſorethis et Ra-

is, pro eo quod diſertè ſcriptum eſt, ſuum libet
ri adſcribere. Ad me quod attinet, fateor malle
cum ſacris ſcriptoribus εὐθυρρήμονα, quàm cum fu-
bus Rabinis εὐχήμονα eſſe. Túque fruſtra Marcum
llium inclamas; qui ſi *in aureo* illo quem citas, *de*
ſciis libro, illud jocandi genus elegans, urbanum,
enioſum, facetum arbitratur, quo genere non mo-
Plautus et Atticorum antiqua comœdia, ſed etiam
iloſophorum Socraticorum libri referti ſunt, id
od illic legiſſe poteras, non ille mihi quidem nimis
uſtos, non nimis ſeveros decori ſtatuiſſe fines vi-
ur, ut cuiquam difficile ſit intra eos fines ſeſe conti-
e; nedum ut ego me non continuerim. Noli itaque
mihi homo inquinatiſſimus, de honeſto et decoro
ptire; non eſt tuum, mihi crede; immò tu ſic ha-
o, nihil minùs decere, nihil ab ratione ipſa decori
gis abhorrere, quàm te talem, qualis es, lautum
nonem uſurpare, aut illotum reprehendere. Sed
eris nunc velle rem omnem in pauca redigere:
n ſum, inquis, *autor Clamoris*. Non ſuades. *Res*
et, dilucet, eamque pluribus argumentis affirmare tam
ineptum, quàm in clariſſimum ſolem mortale lumen
rre. Deſine ampullas; dic tandem aliquid. *Ipſe*
quantum poſſum reclamo. Nempe nunc denuò;
ıacitèr modò et regiè; nunc miſerè. *Amici non*
nt. Ex ore tuo. *Eccleſiaſtæ admonent*. Fide
. *Legati confirmant*. Ex literis tuis. Quid hoc
ne aliud eſt, niſi illa initio tua ſingularis negatio,
n ſum author? Verùm tu, antequam ad hunc lo-
n perveniſti, jamdiu intelligis miſer quo loco res
ſint; quos in laqueos te indueris; quibus à me
culis obſes tenearis: nunc quantum voles clama,
non authorem Clamoris eſſe; cùm omnium gen-
n leges atque jura, Præconem te mihi pro Clama-
e, Procuratorem pro Authore tradiderint. Quid
ıc authore fiat, aut ubi terrarum degat, nihil mo-
: vixerit ſanè in Gallia, et ſimul in Hollandia *ju-*

cundum fuerit videre, quod narrat ipſe, *quibus ludibriis, quibus periculis Legati noſtri* eo tempore conflictarentur: ſit vel Satanicæ miniſter Synagogæ, non laboro; hoc ſaltem unum benè fecit, quod te tam diligentem ſibi támque fidelem diaconum, non Evangelii, ſed infamiſſimi libelli miniſtrum reliquit. Age nunc triumphos de me iſtos, quos ego flebiles tibi efficiam: profer in medium, ſi potes, mea illa *mendacia, meam illam imprudentiam, temeritatem, audaciam, pertinaciam et impudentiam*, meum illud ingens piaculum quòd te Regii Clamoris affirmaverim authorem. Clama quantum potes è longinquo ad Populum Anglicanum quem illo anteà nefario Clamore edito tam indignè læſiſti: nam accedere non audes. Vociferare, inquam, ſi ſatis in tuto es; *Quantum te, Populo Anglicane, tua de Miltono fefellit opinio!* Hæc enim ipſa dum clamas, dum plaudis tibi, et tanquam elapſo gratularis, neſcis me luſtra tua, et ſylvas anonymas indagaſſe, neſcis in plagis te meis eſſe: ſentit Pop. Anglicanus me non pœnitendum vel defenſorem juris ſui, vel venatorem ferarum ſuarum. En ego te reluctantem obtorto collo, traductum per ora omnium, peſtem populi, in Eccleſia verrem, caudâ non minus, quàm obliquo dente maleficum, in conſpectum omnium protraho. Téque belluam Pop. Anglicano inſpectandam, non Ædilitatis, ſed Defenſionis meæ gratiſſimum munus edo. Tu interea, nequid deſit ad triumphum, quem de me, ut putas, deluſo atque decepto agis, quòd authorem Clamoris te dixerim, adhibes, ut ſolet, jocos. Et *frontem*, inquis, *immeritò perfricare diceris, tota enim jamdudum frons tibi periit.* Noli nunc de me queri; noli *ſarcaſmos*, et *ſannas* et *ſcommata*, ſimulatâ rurſus gravitate, reprehendere: memineris ut hi ludi à teipſo inſtaurati et introducti nunc ſint; ut reprehenſos modò et damnatos ipſe nunc revoces. Facetus eſſe cupis; non ſuccurrit in præſentia: ſuggeram itaque ego tibi jocos quoſdam

tuos; et quod triumphum maximê deceat militares: quíque admoneant te temporis cujuſdam, in quo frons tua tam validè *perfricta* eſt, ut tibi tum multo maluiſſes totam frontem periiſſe. Meminiſti fortaſſe illius diei, immo verò diei, credo, et horæ et loci meminiſti, cùm tu Pontiam in domo Salmaſii ultimùm, ut opinor, conveniſti: tu illam, ut copulæ renuntiares; illa te, ut nuptiis diem diceres. Quæ ubi è contrario pactum ſtupro conjugium diſſolvere in animo tibi eſſe videt, tum verò tua innuba, non enim dicam Tiſiphone, impatiens tantæ injuriæ in faciem tibi atque oculos, non ſectis unguibus, furens involavit. Tu qui teſte Crantzio (præſtat enim non ſine tua fide publica tantum certamen exordiri) qui teſte, inquam, Crantzio *Gallicè Altier*, Latinè feroculus eſſes, teſte Deodato, *terribiles ungues ad tui tutelam haberes*, pro virili tua parte ad fœmineum hoc genus pugnæ te comparas. Stat arbitra certaminis Juno Salmaſia. Ipſe Salmaſius in conclavi proximo decumbens pedibus æger, ut prælium commiſſum audiit, riſu penè moritur. At heu nefas! imbellis noſter Alexander, et Amazoni congreſſus impar, ſuccumbit. Illa inferiorem nacta, in frontem et ſupercilia nasúmque hominis tum primùm ſupernè peccat: miris capreolis et Phrygiano opere totum jacentis vultum percurrit: nunquam tibi More lineamenta Pontiæ minùs placuere. Ipſe plenâ jam utrâque margine genarum, ſcriptus et in mento necdum finitus, ægrè tandem ſurgis: ſed ne pœniteat te, homo ad unguem factus; non jam Profeſſor, ſed tamen Doctor Pontificius: jure enim poteras tanquam in picta tabula ſcripſiſſe, *Pontia fecit*. Quid autem? Doctor? immò codex jam factus, in quo ultrix Pontia ſua adverſaria exaravit ſtilo novo. Senſiſti puto Ulacci tabulas Tangentium et Secantium ad radium Cifrarum neſcio quot lugubrium in pelle tua excudi. Tu tum More *facie non integrâ* domum te proripuiſti; fronte quidem exporrectâ, quam vix contrahere jam poteras;

ſupercilioſus tamen et caperatus, quippe derepentè multò literatior; et quantum potes, abdis te quoque, reconditæ ut poſſes dici homo literaturæ. Eho noſter Eccleſiaſtes! ubi es? quid lates? expectant te jam nunc, qui *tibi aures è ſuperiore loco dicenti accommodare* ſolebant. Sed tibi miſero nunc Pontia è ſuperiore loco dixit, tuíſque auribus ungues accommodavit. Redde nunc tuum vultum nobis, Eccleſiaſtes, antiquum ſanè et rugis venerandum; cur apocryphus vis eſſe? cùm ipsâ Pontiâ Pontifice canonicus jam maximè ſis et rubricatus. Quin etiam hinc Critici, inde antiquarii ad fores te inclamant; tui videndi deſiderio ardent. Emanavit, neſcio quo pacto, novas quaſdam inſcriptiones Gruterianas apud te eſſe; alii Arabicas, alii Copticas aiunt; qui veriùs, Ponticas ex terra Taurica. Omnes uno ore conſentiunt pulcherrimas eſſe oportere, utpote in ære frontis tuæ tam graphicè, Pontiano præſertim onyche, inſculptas. Nemini reſpondet Morus, omnibus negatur, ſpernit omnium deſideria; et delibutus unguentis domi, literas dediſcere Pontianas mavult. Hæc habui, More, quoniam te mecum jocandi cupidum animadverti, quo ego tuum de me triumphum velut militari carmine exornatum volebam. Quidni enim pugnas tuas tum maximè commemorarem? quanquam palma quidem erat Pontiæ; illa tibi lemniſcos tantummodo reliquit. Etenim quod tuum non eſt, tibi non attribuo; tametſi tu id toto libro, quaſi abſurdum meum inſectaris, oblitus te procuratione et chirographo tuo fidejuſſorem mihi factum; oblitus, quod æs alienum tu eſſe dicis, id nunc legitimè non minus tuum eſſe, quàm cujum tu eſſe dicis. Tu itaque cœcitatem cyclopeam mihi exprobrâſti; et quod impudentius eſt, dum id negas feciſſe, iterum facis: Qui nulli tum fuerant oculi, nunc *exemptiles* et *Lamiarum* ſunt. *Narciſſus* nunc ſum; quia te depingente nolui Cyclops eſſe; quia tu effigiem mei diſſimillimam, *præfixam poemati-*

bus vidiſti. Ego verò ſi impulſu et ambitione Librarii, me imperito Scalptori, propterea quòd in urbe alius eo belli tempore non erat, infabrè ſcalpendum permiſi, id me neglexiſſe potiùs eam rem arguebat, cujus tu mihi nimium cultum objicis. Tu itidem is es, qui clariſſimum virum, Conſilii Statûs tum Præſidem, contumeliis inceſſiſti; de quo iratior, quàm de meipſo, quæſivi ex te quid aliud eſſet calumniari perpetuò bonos, quàm eſſe diabolum. Hinc tu pulchram nactus hypocritandi occaſionem ex Crantziana videlicet calumnia, quaſi ego *Chriſti doctrinam de Divortio quemadmodam à Theologis explicari ſolet, diabolicam* dixiſſem, qui ater modò eras et maledicentiſſimus, nunc albus repentè factus, et mitis et patiens *agis gratias*, quòd *te communi cum cæleſti doctrina convitio honeſtem.*——Hyæna! aut ſiqua alia eſt bellua, tam tetrâ fraude noxia atque infamis! túne cœleſtem doctrinam tot tuorum facinorum aſylum atque perfugium ſperas fore? Sed perge quò tendis: ſi enim Theologorum quaſvis explicationes pro cœleſti doctrina amplecteris, toto cœlo, ut te dignum eſt, erras. Quin et Apoſtoli glorioſum illud cum beſtiis pugnandi martyrium tibimet tribuis nequiſſime; qui nuper non homo cum beſtia, ſed ipſe beſtia cum homine, ideſt cum fœmina, de fide connubiali abs te rupta pugnam tam inhoneſtam pugnâſti. Reverſus deinde ad mores priſtinos, ſolitámque jactantiam, dicendo me provocas. *Neque verò*, inquis, *mihi tantum derogo, quanquam nihil arrogo, ut te commodiùs aut faciliùs quàm me putem poſſe dicere.* Concedo equidem, ſi tibi iſtum in modum furari licet: hæc enim ipſa verba, quibus copiam tuam venditas, ex oratione Marci Tullii pro Roſcio Amerino apertiſſimè furatus es. Atque hinc puto eſt, quòd Francofurtanas nundinas librorum tuorum Catalogo tam copioſo nobis obtrudas cùm editorum tum edendorum: ex quibus aliqui ſunt quos videre geſtiam; et imprimis illum *de gratia et libero arbitrio*,

ad amicam præſertim illam ſi ſcriptus eſt, cujus tu nunc gratiam, rejectâ pro arbitrio Pontiâ, accommodato forſitan argumento ambis: tum illum *de Scriptura ſacra*, quorum Scriptores multa humanitùs et imprudenter ſcripſiſſe ferunt te affirmare: illam deinde *pro Calvino*, quem tu veluti Prophetam extructo monumento Phariſæus exornas, vitâ et moribus jugulas: nam quæ *prodibunt* opera tua, quæ *premis et retractas, et ad umbilicum ſpectantia moliris*, ea meritò ſuſpicantur omnes eſſe turpiſſima. Illam *de piis fraudibus diſſertationem* ſanè expecto; nam de impiis abs te factis fraudibus abundè audivimus: enimverò *Commentarius ille tuus*, quinam ſit in *ſtum Evangelium* futurus demiror; nam illa quatuor priora jamdudum factis abnegâſti: unde et *Theoremata illa practica* mirè deſidero, nam tu in practicis egregius homo ſine controverſia es; id quod de te tot fabulæ non fabulæ teſtantur. Ad illa autem *loca novi fœderis, et axiomata quibus ex veteri novum fœdus illuſtratur*, Pontiæ quoque notas vellem ſimul ederes. Et poſtremò iſthuc memineris, te alterum volumen operum tuorum, quod Genevæ in Bibliotheca publica etiamnum extat, totum omiſiſſe: uti etiam inſcriptiones illas, cum frontiſpicio mirabili, quas quamvis opus Pontianum, in tua tamen membrana tuas eſſe, adſtipulante etiam Juſtiniano, rectè dixerim: nam Noctes tuas, neſcio an Atticas cum Pontiâ, ſive dialogum morillum, alii ſpurium, alii duntaxat embryonem, qui ſubtiliùs non inter libros, ſed inter liberos tuos numerandum exiſtimant. Sed properabas credo ad alteram inſtituti operis partem, calumnias meas. Nam mendacia, id nempe unicum, quòd te authorem Clamoris dixerim, partem tui operis longè maximam tandem aliquando confeciſſe te ſignificas. Cùm autem leve hoc merito cuiquam videri poſſit, etiamſi falsâ aliquâ perſuaſione imbutus attribuiſſem tibi librum iſtum, alioqui nec improbatum tibi, nec tuâ exiſtimatione indignum,

cur unam tantummodo noxam tam verbosè tam iracundè ſumma cum invidia rei per ſe leviſſimæ ſic exaggeres atque exagites, perinde quaſi in ſe omnes impietates et crimina complecteretur, niſi jam antea docuiſſem, id magis mirandum poſſit cuiquam videri. Sed ea nimirum arx erat unica, in qua ſpem omnem collocaveras; ſi perſuaſiſſes pleriſque te authorem Clamoris non eſſe, méque mentitum, in altera parte quam de calumniis vocas, de quibus quod pro te dicas nihil prorſus habes, ſperabas te facili defenſione uſurum contra me ſcilicet mendacem jam antea compertum, téque omnes vitæ maculas apud longinquos et ignotos hâc arte gratis eluiturum. Verùm ego cum præter ſpem opinionèmque tuam te authorem Clamoris tergiverſantem licet et reclamantem legitimè arguerim, non dubito quin ad flagitia quoque tua, et quas tu calumnias dici mavis, accuratiùs prout res feret exequendas apud omnes rerum æquos æſtimatores fidem integram attulero. Nunc quàm frigidè, quam invitè, quam planè ſontis in morem vafri ac vetuli has abs te dictas calumnias tractes, quámque infœliciter amoliri abs te coneris, reliquum eſt ut oſtendam. Primùm cunctabundus, et incerto pede à prioribus caſtris in hæc altera cum multis impedimentis ægrè et ne vix quidem tranſis: quippe à mendacio non ad alterum mendacium, id enim non audes dicere, ſed ad *calumnias* duntaxat et *rumuſculos*. Itaque ad mendacium illud toties jactatum, modò dimiſſum atque præteritum perpetuò recurris, cum præſens arguere, ſiquod eſſet, deberes: et adverſarii quod miſerum eſt, quàm tui ſecurior, in illo errore, quemadmodum credi vis meo, quam in tua nunc apud te recta conſcientia multò plus repoſitum tibi ſpei atque præſidii declaras. Atqui non meo, ſiquod fuit, mendacio, ſed tuâ te veritate, ſiqua fuit, munire debuiſti. At enim *authoritate propria meras calumnias intento, quas nullo argumento probo, nullo teſte confirmo.*

Vis igitur dicam apertiùs rem ipſam? nam te, ut video, præ iſta mollicie frontis non perfrictæ, ſed inſcriptæ modò, pudet dicere; qui ne ſtuprum quidem aut adulterium toto reſponſo nominare homo pudentiſſimus et flos caſtitatis auſus es, ne *vaniſſimam fabulam* ſcilicet et obſcœnam, id eſt tua facta *retexeres*. Dicam ergo, et quia non abnuis, rerum ordinem ſequar.

Eſt Claudia Pelletta quædam, pellicem poſthac nominemus licet, neſcio an tuam ſolùm; quæ, cum ancilla in eâdem domo honeſtiſſimi viri Genevenſis eſſet, in qua tu hoſpes eras turpiſſimus, cum calone et rhedario communis tibi fuit. Eâ mulierculâ, poſtmodum nuptâ, quod ſtupri tecum habuerat commercium adulterio continuavit. Cedo *teſtes*, inquis, et *argumenta*. Nugator! quid tu teſtes ex me ubi non ſunt, quæris, quos ubi erant, fugiſti? Genevam revertere, ubi horum criminum jamdiu reus factus es. Dic velle te modò abolendæ calumniæ causâ judicium his de rebus legitimum fieri; invenies qui tecum libentiſſimè his de criminibus experiri lege velint; qui vadari, qui ſponſionem facere non recuſent. Nec teſtes deerunt. Aderit imprimis Hortulanus ille qui te vidit, cùm in illud tuguriolum cum fœmina ſolus intrares; vidit, cùm illa Claudia tua clauderet fores; vidit poſtea egreſſum te, amplexantem palàm cum muliere impudica, et uſque eò petulantem, ut illum veterem hortorum cuſtodem obſcœnum, non ex ficu, ut olim, ſed ex moro factum conſpexiſſe exiſtimaret. Aderunt et alii, quos viri graviſſimi, qui tuum nomen detulerunt, teſtes in promptu habent. Cujus tu teſtimonii vim veritus cùm dimanâſſe rem illam ſentires quam in occulto patraſſe te arbitrabaris, ut infamis ille reus Sicilienſis, non jam quid reſponderes, ſed quemadmodum non reſponderes, cogitare cœpiſti: et paulò ante ferox, judiciique cupidus, (nam de aliis quoque multis rebus et antea et tum etiam defereba-

ris) demiſſus repentè et conſternatus abeundi licentiam (id quod plerique maximè volebant, ne in rem tam fædam de Paſtore ſuo inquirere cogerentur) quaſi jamjam abiturus petîſti. Per hanc tu rationem liberatus judicii metu, cùm alibi non haberes quò te reciperes, omni munere cùm Eccleſiæ tùm Scholæ, omníque ſtipendio privatus, octo circiter vel decem menſes in eadem urbe fœdis factis notatus detrectatâ cauſæ dictione vixiſti: quo nullum majus argumentum contra te eſſe potuit. Nunc poſteaquam oblatum tibi certamen defugiſti, tuíſque commodis carere omnibus, quàm judicium de illa re pati maluiſti, poſteaquam tuo ipſius judicio temet ipſe damnâſti, à me homine longinquo teſtes et argumenta ridicule ſanè quæris. Quinimmò, ut dixi, Genevam revertere; et quando vadimonium illud tam malè obiiſti, I ſodes ad ſupplicium, quod te illic manet adulterio debitum; ſi priſtina illius urbis religioſiſſimæ diſciplina nondum refrixit. Ad illa verò ſponſalitia ſtupra tua quod attinet cum Pontia, quæ te ubique decantatum et digito monſtratum inſignem hominem illis in Provinciis reddidere, multo minus eſt cur à me *teſtes* et *argumenta* poſtules. Famam ipſam communem, conſtantem, et illa centum vel potiùs mille ora, ſi vis, in judicium voca: hæc totidem ſunt teſtes quibus ſi in foro ſæpe creditum eſt, cur ego de adverſario publico non crederem? cur ego ſolus quæ in ore omnibus et ſermone ſunt, adverſarius tacerem? ſed nec teſtes hic mihi, nec juſto numero nec literæ deſunt; in quibus literis et libidines tuæ et illa perjuria quorum ope elapſus ex judicio es, cum horrore ac deteſtatione maxima narrantur. Sunt et muti teſtes qui etiam ſine voce teſtantur; illa nocturna itinera quæ toties Hagacomitis Leidam cucurriſti; illi nocturni et furtivi congreſſus cum Pontia; cum qua tu muliere per cauſam, ut aiunt, impudicitiæ divortium feciſti. Si tu eam parùm pudicè verſatam interdiu cum aliis credi-

diſti, cur alii te continentiorem noctu cum eadem conſueviſſe crederent? an expectas dum ſervulum tuum in te producam, nequitiarum tuarum diu conſcium, donec, nondum planè amiſſo pudore, aufugere abs te in bonam frugem conſpectæ ipſis oculis libidines tuæ pudefactum coegerunt? Opus utique non erit ſervum illum ad quæſtionem poſcere: Ipſe deteſtatus tanta in Eccleſiaſtico homine flagitia, latè prædicat. Tu interim ut lectorum, ſi non aures, at ſaltem oculos invitare poſſis, oratiunculam neſcio quam infercis hîc putidiſſimam, Hiſtoricorum more, lunulis adnotatam, quaſi acutiſſimam nimirum et lectu digniſſimam: non orationem, ſed chorum quendam Battologorum introductum abs te aliquis putet; amicorum ſcilicet tuorum, hortantium ut *teipſum revereris*; ut *ungues tuos*, quos tibi fatentur *non deeſſe*, ad neceſſaria magis tempora, Pontianam credo alteram dimicationem, velis potiùs reſervare: mecum ne velis *in arenam deſcendere*. Sed perdunt ſuam operam amici verboſiſſimi, ſua monita præclara, tot curta adagia, triviorum ſymbola, oleum nempe tuum Battologiæ profeſſor: illis poſthabitis me potius uſus es conſultore adverſario, ut reſponderes cum tuo magno malo. Non ut *tuum* ego *ſilentium in conſcientiam ne verterem*, ſed ut conſcientiam tuam ſuo, quod optat, ſilentio frui ne ſinerem. Nam attendite, quæſo, et cognoſcite nunc, ſi unquam aliàs, hypocritam numeris omnibus abſolutum. Videt neceſſe ſibi eſſe aliquid pro ſe dicere; ſe intuetur, quamvis invitus; videt in turpi præter turpe nihil eſſe quod poſſit reſponderi; circumſpectat ecquid foris propè ſe refugii ſit, ecquid adminiculi quo inniti poſſit; ecquid quo ſe tegere, ſub quo latitare; ecquos in ſocietatem et communionem ſcelerum ſuorum poſſit attrahere, ecquem ordinem aut genus hominum ſuis privatis rationibus illigare, ut cauſam ſuam quaſi communem communi periculo et aliorum exiſtimatione defenderet; nihil

agis idoneum invenire potuit, in quod omne ſuum decus transferret, nihil in quod deonerare ſpurcium ſuam commodiùs poſſet, quàm ipſam Eccleſiam ei: *Si mea*, inquit, *propriè tantum res ageretur, ponere fibulam ori meo et obmuteſcere poteram exemo Domini mei: ſed univerſus ordo noſter, et Eccleſia ei per meum petitur latus.* O ſcortum et ganearum ntiſtes! cujus non ori magis, quàm inguini fibulam ıpoſitam oportuit; quanto tibi præſtitiſſet obmutue, *exemplo Domini tui*, cui Chriſtus Dominus ſilenum cum capiſtro imperavit, quàm Eccleſiam Dei ic tantâ ignominiâ affeciſſe? Ais *univerſum Ordim veſtrum à me licèt obliquè ſtigmate notari.* A me s? dic ubi; recita, ſi potes, locum; niſi fortè quòd o in mercenarios, id tu in Miniſtros Evangelii dicm putas. Erras More; et aliud fortaſſe multo ſtiùs haud abſimile conqueſtus eſſes; non ego veſum Ordinem obliquè, ſed te extra ordinem tua ontifex et obliquo et directo et tranſverſo ſtigmate tavit. *Eccleſia*, inquis, *Dei, cui mea omnia temra conſecravi, per meum petitur latus.* Per tuúmne tus turpiſſime? qui tantum abeſt, ut omnia tua tem›ra Eccleſiæ conſecraveris, ut ipſa Eccleſiæ tempora, niſſo nonnunquam matutino concionandi munere, ırtivis libidinibus conſecrâſſe haud ſemel dicaris. e repetam quid etiam temporis famoſis libellis Eceſiaſtes conſecraveris. Per tuúmne latus? at nihil nnino eſt quod graviore cum vulnere Eccleſiam pet, quàm tuum ipſum impuriſſimum, Eccleſiæ tam alè contiguum latus. Hoc ſi vis intelligi per tuum tus, id eſt, per tuam turpitudinem, propter tua ſcera Eccleſiam opprobriis impiorum peti, maculâ pergi, infamiam contrahere, hoc quidem verum eſſe on diffiteor. Itaque univerſus ordo tuus, et Miniſtri æſertim Gallici, qui te optimè norunt, ne tuo illo ſtifero latere diutius periclitentur, teipſum quam poſſunt, tuíque contagionem amovere ab ſe atque

depellere conantur: cauſam ullam aut rationem tuam communicatam ſibi nolunt; ne ſcelerum tuorum atque dedecorum participes fiant: ejectum te ex ſuo ordine, et exturbatum, ut meritus es, cupiunt; et illam, quam ais, *fibulam* ori tuo impudiciſſimo affigere conantur. Macte eſtote integritate veſtra atque conſtantia, viri Eccleſia digni; proſpicite, ut inſtituiſtis, Eccleſiæ puritati, exiſtimationi, diſciplinæ, exemplo: amovete à lateribus veſtris immundum illud et verrinum latus, cujus non ſolùm ictu Eccleſia læditur, ſed affrictu etiam polluitur. Nolite hanc indigniſſimam contumeliam pati, ut is, cùm flagitiorum ſuorum nomine meritis conviciis atque infamia petitur, non ſe peti, ſed quaſi is, quia cœnum hominis eſt, idcirco murus et munimentum Eccleſiæ eſſet, per ſuum latus Eccleſiam peti dicat. Abigite procul ab Eccleſiæ ſeptis concionantem lupum; vocem illam hircinam tot ſtupris et adulteriis impuratam, populo verba dantem imò vendentem, ídque è ſuperiore, quod jactat, loco, ne ſiveritis in ſacro cœtu ampliùs audiri. Profectò ſi Ethnicorum legibus, verbi gratia Solonis cautum eſt, nequis Rhetor turpitudine vitæ notatus, civilem concionem habendi ad populum, ne Atticorum quidem ſi diſertiſſimus fuiſſet, jus haberet, additáque præclara ratio eſt, plus exemplo nocere turpem, quàm oratione quamvis caſtiſſimâ atque ſanctiſſimâ prodeſſe, quo etiam nomine Timarchus, vir inter primos illius Reipub. accuſante Æſchine, damnatus eſt, quanto eſt indignius ſcortatorem atque adulterum tanquam Dei nuntium et miniſtrum, ad Chriſtianum Populum ſacras habendi conciones jus in Eccleſia pernicioſiſſimum obtinere. Nolite committere, ut Magiſtratus Ethnicus, Deique expers, religioſior atque ſanctior in foro fuiſſe, quàm Chriſti ſacra ſynodus in Eccleſia eſſe videatur. Nolite vereri, quem iſte ſcrupulum callidus injecit, ſi eum quem approbâſtis, cui ſanctas manus impoſuiſtis, cui gregem Dei commiſiſtis, per-

ſpectum nunc adulterinum et ſpurium ejeceritis, nequis veſtrum judicium aut prudentiam deſideret; neque enim Paulus hac in parte, ut nôſtis, vidit omnia: illud veremini, ſi Paſtoris in munere talem retinueritis, ne omnes non judicium modò et prudentiam, ſed religionem quoque et pietatem et gregis denique curam in vobis requirant. Hæc ad paſtores de te, More; nunc ad gregem pro me pauca dicam. *Patriæ*, inquis, *meæ greges qui paſcuntur inter lilia, neſcio quam in invidiam vocas.* Utinam ne iſta lilia, ſpinas eſſe aliquando ſentiant; verùm non ego tuæ patriæ greges in invidiam, ſed tuus Clamor Regius ad ſocietatem ſui furoris vocare cupiebat. Quem enim non irritâſſent iſtiuſmodi opprobria? *maximè omnium Galli noſtri reformati, non modo horrendo facto perculſi, ſed ejuſdem injuſta infamia preſſi, plurimum allaboraverunt, ut parricidium et parricidas cognoſcerent.* Hæc et multa alia acerba quidem et planè hoſtilia Clamor iſte Gallorum ſub nomine Reformatorum, in nos clamitavit: ad quæ omnia reſpondi ſolum, Gallis etiam reformatis impoſitam eandem olim neceſſitatem fuiſſe, ut ſuum quoque Regem hoſtis numero haberent. Verùm ego incogitantior (quid enim de me non fatear potius, aut non indictum velim, quod Eccleſias Galliæ Reformatas, quas eſſe ſcio nobis omnibus chariſſimas, in invidiam vocare poſſit) incogitantior, inquam, fui, qui iſti inſaniſſimo Clamori vocem ullam Eccleſiarum aut fratrum interjectam eſſe credidiſſem. Scimus eos quo ſub regno vivant, quibus in periculis, quibus in anguſtiis evangelii causâ verſentur; et tamen amplum hoc ſibi eſſe, ſi tueri ſua queant. Nos ut vel minimam noſtra cauſa invidiam apud ſuos Reges aut offenſionem ſuſciperent, nunquam petivimus; ut de noſtris factis aut conſiliis ſuum ſenſum declararent, tametſi fratrum judicia plurimi ſemper fecimus, tamen ne hoc iis periculum crearet, nunquam poſtulavimus; preces eorum, non ſententias aut ſuffragia

prodeſſe nobis cenſuimus, ſuam autem erga Reges fidem ex ſuo in nos odio verborúmque acerbitate perſpici aut probari non arbitramur. Multa deinde præteris, *quæ nimis meum in religione animum produnt*; et ſapis: fac et illud quoque prætereas, quòd *te hominem ſacris addictum* Cotyttiis, credo, aut Iſiacis, non Evangelicis (niſi addictum ita ut devotum intelligis) *adverſarium*, quod ego mihi honeſtiſſimum duco, nactus ſum. At enim illi *qui diverſum à nobis in religione ſentiunt*, ſic enim tibi proſpiciens, Eccleſiæ proſpicere videri velles, *ex iſta fabula Eccleſiis noſtris inſultandi anſam arripiunt, quaſi patiantur ipſæ qualia vulgò turpia dictu ſacrificulis objiciuntur ſuis:* et meritò quidem, ſi patiantur, verùm ſpes eſt, non eſſe paſſuras: ſalus certè unica rerum eſt, ſi pati noluerint. Si enim patiantur, quæ tu in me tela leviſſima conjeciſti, ea in te ego acutiſſima retorqueo. *Satanæ triumphus paratur, ſcandalum infirmioribus creatur, inimicis gaudium, ſociis dolor, fidei damnum.* Hæc vera ſunt non me accuſante ſed te impunito. Talem eſſe quenquam in Reformata videlicet Eccleſia Miniſtrum adverſarii gaudent: accuſat aliquis? multum, mihi crede, de iſto gaudio protinus remittunt: damnatur is incorruptis et integerrimis Eccleſiarum ſuffragiis? Nihil æquè dolent: nam qui Preſbyterum Reformatum flagitiorum incuſat, accuſat idem ſacerdotes omnes et ſacrificulos eorundem facinorum ſibi conſcios: qui illum abſolvit, hos multo faciliùs abſolvat neceſſe eſt. Fruſtra nos quidem opinionum quarundam et dogmatum, fruſtra etiam fidei reformationem gloriamur, niſi morum ſancta cenſura pariter quoque vigeat. Non doctrinam tantùm reformatam, ſed Doctores reformatos eſſe convenit, ſi ereptam *ſacrificulis* ereptam *Satanæ inſultandi anſam* cupimus. *Magnum*, ais, *honorem habere me Ordinibus Fœderati Belgii, quos indigere putem notore me:* monitore opinor volebas dicere. Immò verò tu illis quem honorem habuiſti?

quorum exiſtimatio graviſſima tam apud te parum potuit, ut eorum de te opinionem fallere turpiſſimè malueris, quàm flagitioſam vitæ tuæ licentiam refrænare; quíque ejuſmodi homo cùm ſis, arrogare tibi tantum potes, ut exiſtimes tot viros graves atque prudentes te *notore*, etiam *è ſuperiore loco* indigere; tuo *admonitu* poſſe unquam ſapere; ut idcirco os tuum è ſuggeſto importuniſſimum tantæ graviſſimorum hominum frequentiæ, et præſertim ſacræ concioni offerendum ſit. Qui denique apud quos tanto te in pretio eſſe dicis, iis nihil aliud niſi aut minimum judicium, aut maximam doctorum penuriam relinquis. Minimum profectò ipſi ſibi honorem habent, qui abs te Doctore et Eccleſiaſte meliores diſcedere ſe poſſe crediderint. Verùm tu nihilominus buccam inflas: *Quid nunc, inquis, memorem tot illuſtres ac principes viros, tot proceres, tot Eccleſias, tot Academias, quæ me fovent et ornant, vel optant et exambiunt.* Et ego, quid, inquam, nunc memorem tot agyrtas, tot empiricos, tot ſeplaſiarios, tot circulatores, quos Romæ aut Venetiis iiſdem penè verbis ſuas pyxides et pharmaca vendentes, præteriens audivi. Atqui *dum hæc ſcribo*, inquis, *literas accipio quibus ad Eccleſiaſtæ ordinarii munus et ſacræ Theologiæ profeſſionem invitor in urbe nobiliſſima.* Nam hoc certè habes, in quo omnes Doctores circumforaneos venalitios ambitione ſuperas. Primùm per amicos tui ſimiles occultam das operam, ut quot potes ex locis inviteris: poſteaquam id difficile repertum eſt, ex quo jam paſſim notus es, hoc ſolum (quæ tua animi egeſtas atque mendicitas vera eſt) miſerè contendis, et nonnunquam perficis ut omnino inviteris, quamvis ea diſerta lege et pactu interpoſito, ut omnino ne venias. Hoc modo invitatum te nuper in Galliam, et ni fallor, Montalbanum, invitatum et Franekeram, vel Groningham intelligo: Harum utram in urbem ſanè neſcio, in alterutram ſat ſcio: de loco enim fateor nondum mihi ſatis liquere,

de re ſatis. Hanc demum rationem excogitare coacti ſunt homines importunitate tuâ fatigati et victi, quâ et abs te ſimul tanquam à peſte ſibi caverent, et tuæ miſeræ gloriolæ multo cum riſu vela panderent; téque erraticum ſophiſtam et planum tuiſmet ventis ludibrium commendarent. Sed ne cui fortè vanior quàm mendacior eſſe videaris, in illud nunc incidimus uſitatiſſimum tibi et impudentiſſimum artificium quoddam tuum maledicendi ſimul et maledicentiam vituperandi. Quoties enim ſtrenuè conviciando vel ad inopiam vel ad ravim, quaſi ad incitas redactus es exhauſto penu, dum novum virus colligis, ſubitò bonus et bellus abhorrere te fingis à conviciis omnibus: nolle te ſcilicet *luto ludere*, nolle *ſordes mihi regerendo manus tuas coinquinare; non placere tibi de cane latrante victoriam;* malle te *omittere latrantem caniculam.* Quid hæc quæſo niſi convicia ſunt? quæ dum deponere te dicis, totis viribus intorques; ita caudam atterere et ſimul ringere idem tibi eſt: idque ipſum agis, dum agere te negas; uſque eò totus ex mendacio conflatus, ut ne verax quidem utrovis modo ſine mendacio eſſe poſſis: ſi enim negas te nunc maledicere, quod tu negas, verba ipſa, te invito fatentur; ſi fateris, tua eadem verba id ipſum, quod fateris, negant. Quid eſt, ſi hæc non eſt *maledicendi ars* illa, quam tu *Dæmonum Rhetoricam* infamis libelli editor *vocare te* ais *ſolere.* Sic tu nimirum homo ſanctus et veriloquus, *Chriſtum didiciſti et doces:* id eſt, dum latrare te negas, mordes. Tibimet tam apertè mendax, in me ut ſis religioſior, non expecto: tentas, ut video, omnia, captas omnia; ſiquem fortè rumuſculum, aut ſuſurrum aquilones cum fugitivis famigerantibus ad vos perferunt, aures arrigis: Hinc illud, *non is es*, inquis, *de quo mentiri fama vereatur;* minùs quidem tu hîc ſubdolus es, quàm ſoles. Famam etiam mendacem mihi minitaris; dici nempe *me aliorum ingenia ex moribus meis æſtimare, nulli non vitio quod inſequor obnoxium.* Ergo

ego ſcortator, ut fama mentitur, ergo adulter; hæc enim in te crimina inſector. Fac ſanè periculum famæ; age, inſimula, dic, ſiquid habes, audacter et clare; tempus, locum, nomina ſimul ede; quod ego in te facio: Dic cum qua Claudia Pelletta, dic cum qua Pontia, dic ſiquo in horto, ſiqua in domo, noctu an interdiu, ſiquod in judicium adductus unquam ſim, ſiquod unquam recuſaverim: hæc tibi omnia dicenda ſunt, hæc ego in te omnia demonſtravi. Invenies profectò me ad injurias meas tuáque crimina perſequenda attuliſſe hanc dicendi libertatem, et anteactæ vitæ meæ certiſſimum indicium atque fructum, et agendæ poſthac firmiſſimum propoſitum. Nunquam me libertatis hujus pœnitere audies, ut Lucium Craſſum pœnituiſſe olim ferunt, quòd Caium Carbonem unquam in judicium vocaviſſet; cùm hac ſua ſeveritate præciſam ſibi aut circumſcriptam in poſterum liberius vivendi veniam apud omnes arbitraretur. Is Caium Carbonem civem improbum in judicium Senatûs populique Rom. vocavit: ego te, More, et meo et pop. Anglicani nomine, quem tu infami Clamore edito prior laceſſiſti, illo Carbone multò nigriorem, judicia patria detrectantem, ſæculorum omnium judiciis trado. Quid tui interim famigeruli de me muſſitent aut loquantur, unicè ſecurus. Tu ſenties eam eſſe vitæ meæ et apud me conſcientiam, et apud bonos exiſtimationem, eam eſſe et præteritæ fiduciam et reliquæ ſpem bonam, ut nihil impedire me aut abſterrere poſſit, quo minus flagitia tua, ſi pergis laceſſere, etiam liberiùs adhuc et diligentiùs perſequar; téque ſimul tuáſque etiam famæ quas meditaris corruptelas et perſpexero facilè et riſero. Interea, ne cui dubium ſit, quin tu omnia perveſtigando nihil prorſus in me habeas quod verum crimen ſit, aut ſi haberes, quin id cupidiſſimè ſtatim et malitioſiſſimè diceres modiſque omnibus amplificares, videamus quàm non crimina quæ ſint, des crimini; etiam rectè

facta quàm odiosè calumnieris. Primùm *cur Clamori autoris anonymi reſponderim* quæris, *et non tot aliis qui nomen ediderunt ſuum.* Quis adverſario tam aliena et inepta interroganti rationem redderet? ego tamen ut quàm æquanimiter tecum agam videas, reddam. Cur Clamoris authori reſponderim, rogas? quia juſſus, inquam, publicè ab iis quorum authoritas apud me gravis eſſe debuit; vix alioqui manum admoturus. Deinde quia nominatim læſus: nam et tu hîc, quamvis id minimè velis ut exiſtimationis aliquam meæ quoque rationem ducam, veniam vel invitus dabis, quam omnes boni dant, ſcio, libentiſſimè. At cur *non aliis,* inquis, reſpondiſti? *Clamant et illi, nec minus fortiter:* rurſus reſpondeo, ut prius, quia ad rationes publicas non vocatus, non accedo. Deinde, quia non læſus; nam et hoc, quamvis tu id maximè velles ut impunè tibi quenquam lædere liceret, non eſt leve. Deinde quia ex veſtro ipſorum judicio tantum Salmaſio tribuimus (quem Defenſorem Regium, quaſi ſolus is eſſet et inſtar omnium, nominare ſoletis) ut poſt illum poſſe quenquam alium dicere quod momenti eſſet non exiſtimaremus. Vis plura? quia liberum erat; quia non vacabat; quia denique homo ſum, humana mihi latera ſunt, non ferrea, tu licet Alexander ærarius ſis. Aliud quiddam opus eſt, ut mihi videtur, quo tot importunis Clamatoribus ora meliùs obturentur. Quàm multa tuus ille Stentor anonymus clamitabat, quæ à Salmaſio clamata priùs et conclamata erant? quibus ego toties repetitis, quamvis cùm miſeriâ ac tædio ſæpiùs reſpondiſſem, tamen quia cum iſto vociferatore verboſo certare ubique non libuit, *languet* tibi ſcilicet *oratio mea, quoties pro populo dico:* tibi, inquam, cui *Gallicâ nive frigidius eſt,* non eſſe tautologum. De me ſi accuratiùs dixi, non eò id feci, quo ego minùs populo quàm mihi ſtuderem, ſed propterea quòd tuus Clamor tum quidem novum aliquid ſuppeditabat,

unde poſſem ab odioſa crambe veſtra nonnunquam reſpirare. Quod itaque facetè inquis, *non immeritò Defenſio pro populo ſecunda dicitur;* quoniam id fauſtum eſt, ex ore præſertim adverſarii, omen accipio. Tu licèt novum quotannis clamorem edideris, rumpas te priùs licebit, quàm clamorem ſecundum edidiſſe dicaris. Alterum meum crimen eſt quòd in laudes Reginæ Suecorum ſereniſſimæ per occaſionem ab adverſario ipſo datam, digreſſus ſum: et inter alia dixeram (ſatis modeſtè quidem ut opinor) nequid attribuerem mihi quòd Reginam contra Regiam, ut videbatur, cauſam, tam mihi faventem reperiſſem, neſcire me planè quâ meâ forte id eveniſſet: malebam ad ſortem, ad ſydera, ad ſiquis eſt occultus vel animorum vel rerum conſenſus aut moderamen, quàm ad meum quicquid erat, vel ingenii, vel acuminis, vel copiæ referre videri. Hanc tu calumniandi ſimul et paraſitandi materiam nactus, fremere extemplò, quaſi indignum hoc eſſet; et *lutum* illud in viſceribus tuis concretum, in ore mox tibi, ut frequentiſſimè ſolet, fluitare. Age, deſpue; quid eſt? *eam*, inquis, *propterea tam importune laudabas, ut cum ea te componeres lutum.* Túne Morus es an Momus? an uterque idem eſt? utro te nomine appellem dubito; quis enim præter Morum aut momum tam ſiniſtrè ac perperam interpretatus hæc eſſet? quod ullum dictum modeſtiſſimum hæc tanta malitia non depravaret atque perverteret? Tum illud ſimul depromis ex peculio tuo ſervile et paraſiticum; *neſciebat Chriſtina ſe tibi eſſe tam familiarem.* Téne ſcabellum hominis ex tuis loculis et immunditiis Chriſtinæ ſuggerere quid neſciat, aut quid dicat? atqui ſciebat ſe illa pro ſua ſingulari in literatos benevolentia Salmaſio familiarem; cui me tamen arbitrio ſuo liberrimâque ſententiâ haud ſemel dicta eſt prætuliſſe. Sed *hoc unum*, inquis, *Reginam non meruit abs te laudari.* Abs te ergo illaudatiſſime? concedo libens! quis enim obſtare poteſt, ſi tibi modò

libeat vel invitiſſimi cujuſvis laudes contaminare? experire ſanè; perſequere modò iſtud, quod veluti ſpecimen laudationum tuarum egregium hoc loco inſeruiſti; *quam ſupra mortalitatis modum inuſitata naturæ vis, et ſtupendum ingenii lumen evexit.* Perge, inquam, et macte iſto ore: ab iſto exorſu quantumvis in ſublime evoles per me licet: iſto enim tenore, ſi perrexeris, mirificum tu quidem faſtigium ac prope nubiferum tam altis ſubſtructionibus impoſiturus videris. Mihi, fateor, non placet ſic altè inſurgere; unde ſtatim neceſſe erit, vel ridiculè ruam, vel inter nubes frigeſcam. Attamen *iis*, inquis, *dotibus inſignis es, quæ poſſunt etiam heroibus animum laxantibus placere.* Eſto; ſunt et tuæ dotes et præſertim ſcripta, quæ heroibus placere quiddam aliud laxantibus, poſſint. Et in primis iſta tua quæ ſequitur ſapientiſſima et miniſtello te digna ad Typographos conciuncula; quam idcirco prætereo: nam ad tertium jam crimen meum perveni; quòd dixerim nimirum, uno cum famulo me peregrè fuiſſe: crimen grave; quo ego nomine haud uno in loco perſtringor: id ſcilicet nefas erat meminiſſe, ne verſificatores veſtri, qui ex egeſtate neſcio qua emerſiſſe me per hanc rerum apud nos converſiõnem verſificabant, ceciniſſe falſa reperirentur. Jocum verò hic tuum, quando hæc tam rara avis eſt, non poſſum prætermittere. Non equidem vobis *Typographis litem unquam intenderim, non certè magis quàm illi ſervo qui Miltonum euntem peregrè comitabatur.* O longè et miſerè petitum! quid hac capitis cucurbita facias, ex qua, ut id maximè labores, nullam ſalis micam potis es extundere. Sed quietus homo et fugitans litium es; itaque non meo, ſed ne tuo quidem ſervo litem intendis, qui domeſticæ turpitudinis tuæ fugitivus, ſecretiora flagitia et nefarias libidines tuas divulgavit. Quartum eſt, ſiquidem id crimen dici meum debet, quod tuum eſt mendacium, *in eodem* ſcilicet *libro, quem ſcatere*, ais, *diſcinctorum*

nepotum feſtivitatibus, auſum me cenſuram agere, et graviter concionari de Republ. deque civium officio. Quis non germanum te nunc dicat Epicureum? cujus neque in moribus honeſtas, neque in ſcriptis urbanitas ulla reperiatur. Mirum non eſt ſi hoc nomine facetiis omnibus infenſior ſis, cùm quia negantur tibi, tum quia te pungunt: non mirum eſt, inquam, ſi tibi tam ulceroſo ſal omnis inimicus eſt. Id mirum, Profeſſor cùm ſis, cur mihi ſuccenſeas qui ſic diligenter ſalarium tibi curo. At verò quos tu *jocos è luſtro popináque deſumptos* falsò ais (niſi deſumptos ex luſtris idcirco dicis, quòd te illic latitantem extraxerint) eos ſi cæteri omnes non inhoneſtos aut illiberales, ſed honeſtos atque urbanos tuámque putredinem perfricanti ſales conceſſos non negaverint, tum quidem tua profeſſoris inſulſi ignorantia, ut perſæpè aliàs, hinc ſatis manifeſta eſt qui id parum convenire dicas, quod Marcus Tullius in oratore ſummum eſſe ſtatuit, ubi de oratione L. Craſſi in Cn. Domitium ſumma cum admiratione ſic loquitur. Nec enim concio major unquam fuit, nec apud populum gravior oratio, quàm hujus contra collegam in cenſura nuper, neque lepore et feſtivitate conditior. Et paulo infra, id uni Craſſo contigiſſe ait, ut non ſolùm venuſtiſſimus et urbaniſſimus, ſed et omnium graviſſimus et ſeveriſſimus et eſſet et videretur. Quin etiam Platoni et Socraticis nihil magis convenire aut decuiſſe viſum eſt, quàm rebus interdum ſeveriſſimis intermiſtus atque inſperſus lepos. Hæc ego viris doctis et intelligentibus quin et ſupra et nunc denuò ſatis probaverim, non dubito. Te interim non reprehendo, qui *mollior*, inquis, *debuit eſſe tranſitus à naſo ad ſupercilium:* nam digitorum Pontiæ credo adhuc meminiſti, quàm iſte tranſitus abs tuo naſo ad ſupercilia minimè mollis fuerit. Fœlicem te quidem, ſi hoc tum mulierculæ perſuaſiſſes: ſed de oratorum tranſitionibus, More, judicium longè aliud faciendum eſt. *At leges ſcribo,*

hoc quintum crimen eſt, *quibus ſe teneat non populus modò, ſed illi etiam qui me præceptore nihil egent.* Quid tu mihi quo quis egeat, homo leviſſime et arrogantiſſime? téne *ſuperiore ex loco* egent Fœderati Ordines concionatore, me ex inferiore, quod omnibus ex æquo civibus licet, noſtri non tam egeant libero hortatore? non eſt, More, cur ego me natum in mea patria tam inutilem exiſtimem, cùm te in aliena tam arrogantem videam; non eſt, quam ob rem te mercede concionantem, quàm me gratis monentem rectiora putem poſſe ſuadere. Hæc mea quinque ſunt peccata mortifera; nam illa ſeptem, opinor, conficere nequiſti. Ex quo intelligitur, inania quàm fuerint quæ *condonaſſe* mihi te dicis, cùm ſint tam levia, quæ crimineris. Niſi et illud fortè criminoſum mihi vis eſſe, quòd Deum teſtem invocarim; et certè parùm abeſt ut iſtud quoque in criminibus meis numeres. *Hinc illa*, inquis, *nimium ſane ſollicita proteſtatio.* Quænam iſta fuit, More? audies vel invitus; nec illam nunc recito, ſed iiſdem conceptis verbis (neque enim pœnitet, et hic etiam peregrinationem meam calumniaris) rurſus Deum teſtem invoco, me illis omnibus in locis, ubi tam multa licent, ab omni flagitio ac probro integrum atque intactum vixiſſe, illud perpetuò cogitantem, ſi hominum latere oculos poſſem, Dei certè non poſſe. Hæc tibi *nimium ſollicita proteſtatio* eſt, More: cui non magis ſollicitum eſt, Deum teſtem invocare, quàm invocatum pejerare. Quàm multi et quàm multis de rebus te accuſent, non ignoras: aude modò, ſiquid in te integri, ſiquid incorrupti eſt, iiſdem quibus ego nunc præivi tibi verbis, teipſum defendere. Dic age in hæc verba: Deum teſtem invoco me ab omnibus illis flagitiis quorum inſimulor, integrum atque intactum ſemper vixiſſe; me neque Claudiæ, neque Pontiæ, neque ullius omnino fœminæ ſtupratorem eſſe aut adulterum. Non audebis, opinor, tametſi facilè perjurus eſſe diceris, in

hæc verba præeuntem me ſequi. Verùm ſi Dei non audes, hominum ſaltem fidem implora. Genevam, inquam redi, permitte te illic magiſtratibus et populo; dic illis ut caſtum et innocentem hominem, falsò inſimulatum, deceat: Viri Genevenſes; multorum apud vos et graviſſimorum criminum accuſor; ſi ita vixi, ſi inter vos ita verſatus ſum, ut hæc per idoneos teſtes et argumenta probari vobis poſſint, en ſiſto me; legitimum pati judicium, quod antea recuſavi, nunc non recuſo. Hoc multo minùs audebis, ſat ſcio: malis tergiverſari, ut ſupra dixi, malis aliunde perfugia et latebras et diverticula veterani ſcortatoris in modum quærere. Veruntamen *honeſtam* fuiſſe illam *orationem* meam fateris; ſed *præcedenti parùm conſentientem*. Cuinam præcedenti obſecro? vellem recitaſſes: ego enim aliquot retrò paginis pro certo habeo, ne minimum quidem obſcœni veſtigium inveniri poſſe, quia tanto intervallo de te nulla fit mentio. Quòd ſiquem alium locum intelligis, ubi in tua vitia falsè animadverſum eſt, velim te ſcire, quicquid tu ex *Platone* detorſiſti, neque alienum eſſe neque inverecundum eodem in libro cum acrimonia et ſale (*profligati* enim *pudoris* verba nuſquam illic reperies) et turpia inſectari, et de *Deo cogitare*. Sanè ſi oratoris præceptum hoc verum atque honeſtum eſt, In eodem vultu convenire et pudorem et acrimoniam, quidni itidem in eodem ore conveniant? Nullius enim pudentis pudorem minuit vehemens et ſalſa turpitudinis exprobratio vel etiam irriſio, ſed pudorem, in quo prius non erat, impudenti reo nulla res efficaciùs incutere videtur. Tu vide ut cum pudore et *cogitatione Dei* tua ſtare perpetua poſſint mendacia, Eccleſiaſtes adulterine; qui ſcripſiſſe me ais *Romæ martyrii fuiſſe candidatum; ſtructas ab Jeſuitis vitæ meæ inſidias*. Ad quod utrumque mendacium diluendum opus eſt nihil aliud, niſi ut quis locum ipſum libri inſpiciat: et cur ea de re aliquid omnino ſcrip-

ſerim, conjecturâ per ſe aſſequi nemo facilè non poterit, cui id modò credibile non ſit eum *ob flagitia in Italiam profugiſſe*, qui religionis ibidem confitendæ periculum toties adierit. Nugaris deinde multa; et *machæras et legiones* garris Pontiæ maſtigia. Verùm hæc ſatis riſimus: nunc luculentam et inſignem hominis calumniam quæſo attendite; ut cognoſcatis qua fide vel in ſacris etiam literis, quas cum ſumma Eccleſiæ ignominia profitetur, verſari ſoleat; quàm nulla iſti falſario Eccleſiaſtæ religio ſit verbum ipſum Dei ſacroſanctum corrumpere, ſi id commodum ſibi fore crediderit. Ego ut refellerem eos, qui Grammatiſtæ aut Critico Magni titulum et cognomen largiri ineptiſſimè ſolent, ſic ſcripſeram: Is ſolus magnus eſt appellandus, qui res magnas aut gerit aut docet, aut dignè ſcribit. Quis hac veriſſimâ ſententiâ offendatur, niſi Grammatiſta? Quid hîc noſter profeſſor? id eſt, inquit, qui res magnas docet, *ut Miltonus de divortiis*, aut dignè ſcribit, *ut Miltonus idem pro Populo, bis magnus*. Lepidum ſanè interpretamentum, More! et ejuſdem planè artificii, quo Evangelii etiam locum illum de divortiis non verbo, ſed factis interpretatus es. Licet ob ſcortationem dimittere vel uxorem vel ſponſam: Morus cum deſponſata ſibi Pontia ſcortatus eſt; ergo, licet Moro ſponſam ob ſcortationem dimittere. Vos *O tot Principes, tot Proceres, tot Eccleſiæ, tot Academiæ, quæ hunc hominem fovetis et ornatis, vel optatis et exambitis*, evocare nunc certatim hunc vobis, quâ ſacrarum, quâ profanarum literarum interpretem tam fidum et religioſum; ut ſacras profanare literas apud vos quà factis, quà commentis ſuis poſſit. Vel ſi id minimè vultis, nam Doctorem hunc commentitium longè latéque olfeciſſe jamdiu videmini, date ſaltem et concedite hoc palpum tumori hominis et gloriolæ: evocate quæſo per literas quàm honorificas Ludionem hunc cathedrarium; ſed cum hac cautione, ſi ſalvi eſſe vultis,

clam interpoſita cum hoc urbaniſſimo interdicto, ut nullo modo accedat. Miros profectò reddet ludos inter tot Cathedras, dum profeſſiones et prælectiones et murmura et plauſus et Pontias novas ſibi ſomniat. Sed dimitto nunc hominem, quia me prope dimittet. Aliò ſe vertit; imò verò *quò ſe vertat*, non habet. Simulat velle nunc de vita et moribus ſuis cauſam pro ſe dicere. Exordiri jam putares hominem, et velle aliquid præfari; cùm in ipſo ſtatim præfationis veſtibulo, elusâ omnium expectatione perorat. Tam tenue ſe eſſe argumentum, tam turpe etiam dum reperit, vel ipſa rerum inopia ſubitò exareſcit, vel ipſa fœditate perculſus et quaſi ſyderatus obmuteſcit: Vultus, vox, latera deficere videntur; animus tamen veteratorius, et ut dixi antea, indurati utroque jamdiu foro veteris et crebri ſontis artes non deficiunt. *Quò me vertam?* quò te vertas, miſelle? quis unquam nocens reus demiſſa barba ſordidatus et ſqualens tam miſerabili proœmio deprecatus unquam judices eſt? quò te, ſi innocens, ſi inſons, ſi tutus undique tibi eſſes, quò te, inquam, niſi ad te verteres? tecum loquerere, te conſuleres, extra te ne quæreres? Sed heu miſerum te! diſcordia tibi tecum graviſſima jamdiu eſt. Nihil tibi inviſum magis, quàm tecum habitare, apud te eſſe; neminem libentiùs, quàm teipſum fugis. Fruſtrà: tecum enim fugis miſer, te ſequeris: Quod agitat intus eſt, intus et flagellum et tortor Argus ille tuus, qui te ſemper non *Junoniis*, quod quereris, *artibus*, ſed piaculorum tuorum Oeſtro agitatum, cinctus mille oculis ac teſtibus perſequitur. Quid nunc agas? nam æſtuantem te miſerè et pendentem video. An *tuas ipſe laudes veſanus decantares?* veſanus profectò ſis, ſi id ſuſcipias; veſanus, ſi id unquam cogitabas. *Vitámne conſcribas et facinora omnia tua?* pervellem equidem; ſed vereor ne non *Morus*, ſed *Florus* nimiùm in tuis floralibus, id eſt, multo brevior quàm par eſſet, futurus ſis. Vereor ne invideas nobis

tot lepidas fabellas, qui unam ſolùm *retexere*, hortenſem nimirum illam, tantopere gravatus ſis. Sanè qui illas lites Junonias omnes, qui illa jurgia Salmaſii prætermiſeris, qui prælium illud nobile Pontianum mihi tantis rebus parùm idoneo reliqueris, qui denique totam illam Pontiæ Seſtiada ſicco pede præterieris, præteribis opinor ſilentio Tibaltianam quoque illam, et illius nuper domus calamitatem, ubi tu procax in ancillam, proditor in herum extitiſti: nam ancillis, ut videtur, quocunque vadis, nullum abs te refugium eſt. Tacebitur et vidua illa, quam tu, ſolatii tum plenus, nunc inops, cùm de marito recèns mortuo velle conſolari præ te ferebas, ejus pudicitiam tentaſſe diceris: Nec dices credo quâ domo egredientem te cum ſcorto intempeſtâ nocte Amſterodami illa mulier vidit; quæ delinita primùm pollicitationibus tuis, mox decepta, noviſſimè nomen tuum ad Preſbyteros detulit; qui tuum nomen recipere, quod ob priora facinora ejiciendum ex ſuo ordine et circumſcribendum ſtatuebant, ne aucto ſcelere, cùm augeri pœna tua non poſſet, augeretur ordinis infamia, recuſarunt. Quid ergo? *an quæ feciſſes uno cum ſervo itinera* nocturna illa nempe Haga Leidam *poſteris narrares?* ne hoc quidem ſat ſcio, voles: verùm illa ſervus ipſe paſſim copiosè narrat, et permulta alia præclare abs te geſta: cætera jam tritiſſima plurimiſque per ea loca teſtibus confirmata. Age verò; poſt dubitationem ſanè miſeram quæ te perplexum tamdiu atque ſuſpenſum tenuit, poſt tui fugam, quò tandem fugis? quò ad extremum te recipis? *fidei*, inquis, *publicæ monumenta conſulamus*. Acta tua credo jam publica, quæ in Bibliotheca Genevenſium enumerata centum prope articulis, tuorum ſcelerum monumenta poſteritati ſervantur. *A Geneva exorſus*, inquis, *fabellam neſcio quam poetarum authoritate ſubnixam inſtituis*. Ferax tu quidem ſæculum poetarum dicis, qui tot una in urbe, tibíque omnes infeſtos

quæraris; nigrum te aliquem oportet eſſe, ipſóque moro nigriorem, quem tot poetæ oderint; feſtivum quoque hominem, qui quorum authoritas teſtium te jugulavit, eorum nunc poeticam iniquiorem in te cauſeris. Verùm iſta te feſtivitas nihil in hoc tempore adjuvabit. Permulti ſunt in illa civitate viri honeſtiſſimi nonnulli Preſbyteri, Doctores, Miniſtri, neſcio an Poetæ, qui fabellam tibi hanc in foro agere cupiunt; qui non ſua carmina recitare, ſed tua crimina pro teſtimonio dicere parati jampridem ſunt. Nemo ſic unquam poetam recitantem, ut tu hos omnes contra te teſtantes et fugiſti et fugies. Adeóne verò ſingulari impudentiâ occaluiſti, ut inſtitutam in te legitimè accuſationem teſtatiſſimam, cujus vim atque authoritatem cùm ſuſtinere non poſſes, diſcedendi, et veluti in exilium abeundi licentiam exorâſti, hanc tu quaſi *fabellam neſcio quam* eludere et uno verbo leviculo ſic amoliri abs te poſſe exiſtimes? At *permulti ſunt*, inquis, *in hoc Belgio, qui me Genevæ familiariter uſi optimè omnium norunt quàm non ibi nullo in pretio fuerim.* Audi igitur quæ ſint honeſtiſſimorum hominum de te judicia primò Genevæ, deinde in Belgio. Duorum verba ipſa ex literis deſumpta, in medium proferam.

Literæ Geneva datæ pridiè Id. Octobr. 1654.

Mirari certè noſtrates ſatis non poſſunt, ita te interiora ignoti aliàs hominis noſſe, tam nativis coloribus depinxiſſe, ut ne ab illis quidem, quibus familiariſſimè uſus eſt, tota hominis hiſtrionia vel certiùs vel feliciùs potuiſſet adumbrari: unde hærent meritò et ego cum illis, quâ fronte ἀναίσχυντος licet homo et oris improbi, in publicum rurſus theatrum prodire ſit auſurus. Illud enim ſummum fœlicitatis tuæ hac in parte compendium, quod non vel ficta vel ignota aliàs hominis ſcelera attuleris, ſed quæ omnium et amiciſſimorum etiam ore decantata, integri cœtus authori-

tate et aſſenſu, immo plurium adhuc ſcelerum acceſſione luculenter poſſint corroborari.

Et infra. Credas velim vix ullum hîc reperiri amplius, ubi multos annos publico munere, ſed cum ſummo hujus Eccleſiæ dedecore functus eſt, qui proſtituti pudoris homini patrocinium ſuum vel audeat vel ſuſtineat amplius commodare.

Hæ ſunt eorum voces, qui penitiſſimè te nôrunt: quam turpem tui memoriam Genevæ reliqueris, hæ literæ, aliæque benè multæ ſi proferrentur, docerent. Nunc in Bêlgio aliiſque locis quâ famâ ſis, *quo in pretio* cognoſce. Viri probatiſſimi tibíque noti non literas ſolùm, ſed quoniam abs te priùs nominatus, idque in tua cauſa, atque laudatus eſt, nomen quoque edam. Is eſt vir graviſſimus Joannes Duræus; qui dum Ottoni ſola fide nixus interponit ſe, mecúmque agit, ut innocentem te ſcilicet miſſum facerem, non poteſt non fateri ſimul quàm longè alia de te cæterorum pænè omnium exiſtimatio, aliúſque ſermo ſit.

Ex Literis Duræi Baſilea, Octob. 3. 1654.

Quod ad Mori vitia improbitatémque attinet, non videtur Ottonus ita de eo ſentire: ſcio tamen alios peſſimè de eo loqui, manus ejus in omnes penè, manus omnium in eum eſſe, pleroſque etiam Gallicæ Synodi miniſtros dare operam ut ei Paſtoris munus abrogetur. Neque hîc aliam Baſileæ reperio de eo hominum opinionem, quàm quæ in Belgio eſt eorum qui eum minimè amant.

O pulchrum elogium! quo tu omnium penè mortalium judicio Iſmaeli hoſti Eccleſiæ, quàm Miniſtro pacis et Evangelii ſimilior judicaris. Hunc tuæ ubique gentium exiſtimationis teſtem integerrimum, ſi potes, rejice. Mihi credulitatem deſine objectare: *Nemo omnes, neminem omnes fefellerunt* tua tibi verba

regero. Hæc cùm ita ſint, perficiam haud multo negotio, ut intelligas, quàm exiguum tibi in aliis præſidium ſit, cùm tam exiguum tibi in teipſo fuerit. Quod enim poteſt aliena fides teſtimonium de te aliis perhibere, cùm tua fides perhibere nullum quod juvet aut cui confidas, de temetipſo poſſit tibi? Et videte quæſo quàm diſſoluto animo, quam abjecto deſertor ſui et perfuga ad patrocinium alienæ fidei ab ſe tranſfugiat. *Neque vero*, inquit, *tempus teram in eorum ſollicita refutatione, quæcunque tu garris.* Laudo te læti animi atque jucundi, nihil tu magis ſollicitè, quàm ſollicitudinem ipſam vitas. Mea modò *nimis ſollicita* tibi fuit ad Deum *proteſtatio:* nunc tuam non minùs *ſollicitam* putas tuorum criminum *refutationem.* Atqui ego ſi duntaxat *garrio*, haud multam ſanè ſollicitudinem tua refutatio deſiderabit. Ignaviſſimus profectò ſis, aut malè conſcius neceſſe eſt, cui tam facilis tuimetipſius defenſio, tam gravis et *ſollicita* videatur: ineptus planè et ridendus, qui nullum tempus inutilius terere te putes, quàm in eo ipſo quod ad rem, ſiquid vides, et ad cauſam maximè pertineat. Nam *quid proficiam*, inquis, *ſi fabulam hanc penitus retexuero? ſtatim aliam ordieris.* Sanè quidem difficile id eſſet nemini: neque de nihilo te urit iſta ſuſpicio. Tanta enim tu ſolus fabularum ſylva es, ut ex tuis unius rebus geſtis atque nequitiis ſuppeditare centum triviis atque circulis unde multos in dies rideant ſatis fabularum unus poſſis. Atque adeo hujus fabulæ actum jam quartum peregimus: exit Morus; aliam credo vult perſonam induere. *Ut ſemel*, inquit, *defungamur, quod fuerit Eccleſiæ Genevenſis, quod civitatis illius de me judicium hæ docebunt literæ Teſtimoniales, alia occaſione datæ.* Ita eſt; ad elogia nunc tranſit ſua; actus quintus incipit: nova planè perſona, ſed eodem tamen ſubtus latente Moro, prodit cornicula, ſed et ea quoque perſonata: miris neſcio quot repentè plumis adſcititiis atque coloribus ita in-

dutus, ut Phœnicopterus neſcio quis potiùs, et exornati quiddam monſtri ſimile videatur. Aves Ariſtophanicas expoliaſſe hominem diceres; ſed malâ ave, ni fallor; cum ſe non jam fabulam agere, ſed apologum Æſopicum in ſe verum demonſtrare nudatus intelliget. Cùm enim haſce plumas nec tuas eſſe, More, et partim obſoletas, quæque ſuâ ſponte mox defluant, partim falſis coloribus fucatas, partim dolo, maliſque artibus ſurreptas docuero, dubium non eſt, quin deluſus abs te olim grex avium, nunc factus certior qui ſis, de repetundis plumis jure tecum ſit acturus; et ablato quiſque ſuo, obſcœnam ſub phœnice upupam non deplumem te modò, ſed depygem demum relinquat: Primæ omnium *literæ Genevenſium Teſtimoniales* criſtam tibi erigunt: quas illi multò mallent, ſat ſcio, aut nunquam tibi datas, qualis poſtea evaſiſti, aut abs te nunquam prolatas. Semper ego quidem de Genevenſi Civitate, pro eo ac debeo, honeſta omnia et ſentire ſoleo et loqui: religionis cultum purioris, primúmque ſtudium, in Republica deinde prudentiam, æqualitatem, moderationem, conſtantiam propè admiror; quâ ſe tam arctis finibus, inter vicinos hinc inde potentiſſimos et imminentes, ſummâ in pace ac libertate per tot jam annos conſervat et tuetur: rectiúſque in re vix mediocri et meliùs id agit quod civilis vitæ omnis principium atque finis eſt, idque populo ſuo fœliciùs præſtat, quàm ſummis opibus inſtructi, ſummis opinione hominum adjuti conſiliis reges maximi ſervientibus præſtant ſuis. De Genevenſibus igitur, quod eorum laudem et exiſtimationem poſſit imminuere, non eſt ut quicquam velim aut queam dicere, etiamſi de his literis Teſtimonialibus ea dicerem, quæ et ab aliis dicta olim ipſi fatentur, et ad me recentiùs allata ſunt. Sed neceſſe non eſt; non dicam igitur qua occaſione ſint datæ; propterea quòd ipſe non hâc, ſed *aliâ occaſione* datas eſſe ait. Non quæram, utrùm

ſumma Eccleſiæ Senatúſque voluntas honorarium hoc Moro teſtimonium ſua ſponte conceſſerit, an impudentiſſima hominis poſtulatio, cùm accuſatus graviſſimorum criminum nequiſſet ſe defendere, ab iis duntaxat abſtulerit qui Eccleſiæ Paſtorúmque communi exiſtimationi perperam metuentes, amandare ab ſe hominem quoquo modo malebant, quàm hæc publico judicio ſeveriùs perquiri, nec ſine offenſa fortaſſis infirmiorum palam agitari. Non dicam, id quod multi tamen dicunt mihíque confirmant, nec conventu frequenti, nec ſolito conveniendi die datas haſce literas: ne id quidem dicam ſcribenti adſtitiſſe Morum; unde illud fortaſſe *tralatitium*, et *exambire* ex elegantiis Mori ſelectioribus tam in promptu erant; et *rupta concionante Moro ſubſellia gemmæque illæ clariſſimæ;* quæ omnia uſque eo vel cupiditatem ſcribentis vel judicium non grave ſignificant, ut non ſolùm nimio laudandi ſtudio laudes ipſas corrupiſſe, quod vitium ab eo qui totius nomine Eccleſiæ ſcripſit, quam maximè abeſſe debuit, ſed indigniſſimum ornare dum ſtudet, non tam vivum decorare, quàm mortuum et putentem illis odoribus differtum funeraſſe videatur. Non dicam denique illa nomina in conventu ſubſcripta non eſſe, circum vicos curſaſſe Morum, et paſtores domi ſingulos adortum, quo ſibi faciliùs haſce ſubſcriptiones expugnaret; Propterea quòd erant in conventu qui reclamare, qui intercedere, qui obſiſtere non deſinebant, qui ſeſe non audiri graviter conqueſti ſunt. Nihil horum dicam; quod nonnulli tamen dicunt, etiam qui illo tempore Genevæ rebus illis omnibus interfuere; multi aliis in locis *Deûm hominúmque fidem implorantes atque jurati* nulla ſe *ſimultate, ſed officii* religione commotos, hæc dicere; adeóque illis literis fidem ſe adjungere non poſſe; quorum inter primos virum ſanctiſſimum Fredericum Spanhemium, Theologiæ profeſſorem et paſtorem reverendum fuiſſe intelligo: Hoc ſolùm

dico, haſce literas, quod idem de literis reverendiſſimi viri Joannis Deodati eſt dicendum, ante ſexennium datas, multis poſtea maleficiis ab ipſo Moro obliteratas jampridem eſſe et antiquatas. Nondum increbuerat Claudia, nondum hortus, et illa, ad Claudiam neſcio an cum Claudia, Mori ſuaviſſima cohortatio:

Poma alba ferebat,
Qui poſt nigra tulit Morus:

Id quod viris proculdubio integerrimis et honeſtiſſimis, harum literarum ſubſcriptoribus, quin impoſuerit non dubito. At poſtquam illa cum muliere, primò ancilla, deinde nupta, occultari diutiùs conſuetudo iſtius nefaria non potuit, factus iterum reus, cùm honeſtam rationem defendendi ſui nullam inveniret, et manifeſtis in rebus teneretur, fractus jam animo, atque id maximè veritus, ſi judicium fieret, nequid in ſe gravius conſuleretur, quo ipſo die pronuncianda de ſe ſententia Preſbyterorum, deinde Magiſtratuum erat, judicium declinat, licentiam abeundi petit. Illi neceſſitatem hanc rati ſe hoc modo effugiſſe, quam impoſitam ſibi minimè volebant, ut Eccleſiæ Miniſtrum tantorum ſcelerum damnare, et in homine Eccleſiaſtico tam triſte exemplum ſtatuere cogerentur, libenter aſſenſere. Petit inſuper literas impudentiſſimus homo commendatitias. Id verò poſtulare ab judicibus ſuis reum indignè ferentes, prorsùs recuſant: ita bonus ille tabellarius permanere ſine literis illa in urbe, omni munere exutus, circiter decem menſes coactus eſt: Eteſiis credo ſacrificans, ut aliquam ſaltem auram commendatitiam impetrare aliquò poſſet: Donec multi graviſſimi viri ne moram quidem ejus illa in urbe ferendam rati, rurſus rem adducere in judicium cœperunt. Id autem cùm ad novas lites, et, ut ſupra dixi, offenſionem infirmorum ſpectare videretur, conſultius tandem viſum eſt, quoquo modo hominem ablegare: rurſus itaque dant

literas ; *non frigidulas*, quod antea dixiſſe me queritur, ſed, quod nunc dico, frigidiſſimas ; non ut commendare cuiquam mortalium, ſed amandare ab ſe hominem planè viderentur. Hoc ſi ita non eſt, More, poſtulo mihi reſpondeas, cur ſuperiores illas Genevenſium literas, haud uno nomine jam obſoletas, quæque recentiora facinora tua à me tibi potiſſimùm objecta, ne attingunt quidem ; quæ ego vix attigi, ut minùs mihi comperta, *blaſphemias* nempe *tuas in Spiritum ſanctum*, aliáque opinionum monſtra uberiùs commemorant, cur et illas in quibus parùm ſibi de te credi à pleriſque ſubſcriptores tui queruntur, cur, inquam, illas utraſque in medium protuleris, has noviſſimas de medio removeris ? Cedo proximas haſce literas poſt alteram in te accuſationem illam graviſſimam ab aliis ægerrimè, ab aliis facilè, ſed eodem tui removendi animo ab omnibus conceſſas. Sapies opinor, non exhibebis ; non delectant te iſtæ literæ : ex quibus mutatam de te Genevenſium opinionem, refrigerata amiciſſimorum ſtudia manifeſtò perſpicere poſſimus ; eóſque his literis non te laudatum, ſed ab ſe, dummodo longiſſimè remotum, quaſvis in terras exportatum cupiiſſe. Hæc Mori fides publica eſt ; quâ ſe in Eccleſiam credere, quàm in Spiritum Sanctum planius facit. Quæ reliqua à me dicta in eum ſunt neque diluit, neque refellit, ne oppugnat quidem. Sed quoniam, Vlacco fidejuſſore, tomum inſuper alterum fidei publicæ promittit, in quo *virorum aliquot inſignium, Senatúſque et Eccleſiæ Midelburgenſis, et Amſtelodamenſis teſtimonia* dicentur, dum volumen illud, cudendum, puto, in Gallia, excudendum Hagæ-Comitis à Vlacco expectamus, aut ne expectamus quidem, viſum eſt de toto hoc genere teſtimoniorum pauca diſſerere.

Magnum ego ornamentum quidem virtutis teſtimonium publicum eſſe fateor ; argumentum perinde certum atque firmum longè abeſt ut exiſtimem ; nam

ut illud omittam quòd virtutis multo difficilior quàm nummorum ſpectatio eſt, hoc ſanè conſtat, privatorum privatos mores, et præſertim vitia ad aures graviſſimas, tot alioqui negotiis occupatas, rariſſimè perferri. Et teſtimonium publicum tam qui petunt, quàm qui dant, boni juxta malíque ferè ſunt; et petunt quidem mali ſæpiùs quàm boni, falsâ ſpecie proborum induti. Ut quiſque optimus eſt, ita minimè teſtimonio eget alieno: neque enim facit quicquam vir bonus ut noſcatur, ſeipſo contentus. Si commendato eſt opus, virtutem ſemper apud ſe habet commendatricem optimam; ſi defenſo, obtrectationibus nimirum et calumniis haud rarò appetitus, eandem circundat ſibi integritatem ſuam, et invictam rectè factorum conſcientiam; quo veluti munimento atque præſidio firmiſſimo, improborum hominum et impetus vanos excipit, et tela fruſtratur. Contrà hic noſter omnia: non enim virtutem, ſed opinionem duntaxat ejus integumentum vitiorum, ſibi compararat: ut retectus, ut deprehenſus, abſcondere diutiùs improbitatem ſuam non poteſt, exors ipſe fidei et naufragus ad alienam fidem ſe confert: quorum oculis antea ſervierat, eorum nunc manus commendatitias implorat; et ſingulari quadam atque inauditâ hactenus impudentiâ, quorum judicium experiri non audet, eorum poſtulat teſtimonium. Propterea quòd meamet ipſius ſententia damnatus turpiſſimè diſcedo, quòd ſententias veſtras horreo atque defugio, *literas* quæſo date innocentiæ, pietatis, pudicitiæ apud vos meæ *teſtimoniales*. Si hæſitatur, ſi ambigitur, ſi ab aliis denique reclamatur indignitate rei vehementiſſimè commotis, quò non demittit ſe? quò non deſcendit? circumcurſare, ambire, prenſare, obteſtari, et quò adire non audet, eò amicorum allegationes dimittere. Aguntur fortunæ hominis, agitur caput, exiſtimatio, immò Eccleſiæ totius et ſacri ordinis exiſtimatio agitur. Expugnantur multi, partim fati-

gati, partim inducti, partim veriti nequid iſtius ignominiæ in publicum redundaret, partim delictis ignoſcere, literato parcere, laboranti conſulere ſuæ bonitatis eſſe arbitrati. Ita tandem victor iſte laureatas literas aufert; ita emendicata quovis tempore vel occaſione, non jam teſtimonia de ſe publica, quæ ſi fuiſſent ipſe abolevit, ſed ſua de publico reportata ſpolia ad coronam venditat; nec tam laudes videtur ſuas, quàm pœnitentiam publicam circumferre. Quem enim non pœniteat præconem ſeſe laudum ejus fuiſſe, qui ad omnes poſtea libidines tam turpem ſui auctionem fecerit: nunc ejuſdem ſeſe mangonem fieri, qui ſervus omnium nequiſſimus miniſtrum ſe licitanti cuivis Eccleſiæ ex hac laudum cataſta vendibiliorem, et ſacrarum literarum miſeris emptoribus venalem ſe pretii quantivis profeſſorem profitetur. Nam viderint per Deum immortalem, qui ex iſtius vel commendatione vel impunitate ignoſcentes et bonos haberi ſe poſtulant, ne iſta bonitas in malum deſinat; viderint ne ipſis bonis fraudi ſit. Cùm neceſſe ſit, ſerpat latiùs, ſerpat ocyùs iſta contagio paſtoris in gregem, Doctoris in ſcholam; atque in ipſos fortaſſe bonorum iſtorum liberos, qui ſophiſtæ huic errabundo et infami in diſciplinam traduntur. Viderint ne tot pigmentis illita atque ornata turpitudo, tanta bonarum laudum jactura atque diſpendio dealbata labes, ſpem faciat et aliis, eámque mentem injiciat, poſſe ſe quoque tutiſſimo hoc exemplo, eandem ſcholis, eandem Eccleſiis inferre perſonam, ſine ſuo periculo cum ſumma etiam commendatione improbiſſimam. Cogitent, qui celari adverſarios noſtras maculas putant oportere, non celando ſed eluendo maculas purgari: celando apparere multo manifeſtiùs, et majorem indies fœditatem contrahere. Poſtremò viderint, ne Eccleſiaſtas hujuſmodi amovere ab Eccleſia tamdiu negligant, donec ipſa Eccleſia cum Eccleſiaſtis unà amoveatur. Sanè cùm Apoſtoli

præceptum de Epiſcopo notiſſimum ſit, eum ab extraneis etiam bonum habere teſtimonium oportere, quid adverſariis lætius aut triumphandum magis poteſt accidere, quàm cùm legerint atque audierint, qui non levi atque incertâ, ſed conſtante famâ, ſummóque conſentiente, multis teſtibus, multis in locis flagitioſus atque neſarius compertus ſit, eum quaſi Eccleſiæ lumen unicum et ornamentum collatitiis Preſbyterorum laudibus, et multiplici commendatione publicâ decorari. Quod hoſtibus noſtris gaudium ne diuturnum ſit, provideri non aliâ ratione poteſt, niſi ſiquis poterit exemplo, réque ipsâ demonſtrare nullum eſſe peſtibus hujuſmodi in Eccleſia reformata conſiſtendi locum: hæc teſtimonia, has laudes tum olim datas, cùm is, cui dabantur longè alius affectaret videri, atque eſſe nunc perſpicitur, ipſum nunc irritas et nequaquam ſuas uſurpaſſe ſibi fraude peſſimâ; et amicorum de ſe elogia ſuo ipſius vitio abrogata, non ad viliſſimas merces involvendas, quo fato mala ſcripta ſolent ferè perire, ſed ad fœdiſſimas flagitiorum ipſius ſordes integendas, pro involucris abuſum eſſe. Ego certè in priore illa defenſione, et publicè juſſus et privatim læſus, niſi ſiquam dicendo peperiſſem mihi honeſtam exiſtimationem, eam ſilendo amittere, et quaſi vacuam poſſeſſore, occupandam mendaciis et opprimendam relinquere maluiſſem, et patriæ, et mihi ſimul, cùm una eadémque cauſa eſſet, communem operam ſummo ſtudio impendi. Nunc accuſatus graviter ab eodem quaſi immeritum et innoxium hominem per calumnias et mendacia infamaſſem, ut impudentiam illius redarguerem, innocentiam tuerer meam, et ſiquid vel antea jam dixi commodè, vel in poſterum quod ex uſu ſit dicturus ſum, ſi non doctrinæ et ingenii laudem, famam ſaltem integram, et colendæ veritatis fidem afferre poſſem, ad contentionem hanc per ſe minimè gratam, ſed neceſſariam tamen, denuo deſcendi.

Neque verò eſt, ſi hæc non eſſent, cur hujus operæ aut pœnitere me, aut pigere quenquam alium, niſi conſcium ſibimet, debeat. Sanè improbos vituperare, et bonos laudare, quandoquidem hoc præmii nobiliſſimi, illud pœnæ graviſſimæ rationem habet, et æquè juſtum et juſtitiæ propè ſumma eſt: quin et ad vitam benè inſtituendam par ferè momentum utriuſque cernimus. Ita denique cognatæ inter ſe hæ duæ res ſunt, unóque et eodem opere abſolvuntur, ut improborum vituperatio, proborum dici laudatio quodammodo poſſit. Verùm ut jus et ratio atque uſus utrobique par ſit, non itidem eſt par gratia: nam qui alterum vituperat, duarum is uno tempore graviſſimarum rerum onus atque invidiam ſuſtinet, et accuſandi alterum, et de ſe benè ſentiendi. Itaque laudant facilè nunc boni, nunc mali dignos juxta atque indignos; accuſare nemo liberè atque intrepidè, niſi ſolus integer, vel audet vel poteſt. Nos qui adoleſcentes tot ſub magiſtris exudare in umbra eloquentiam ſolemus, vimque ejus demonſtrativam in vituperatione haud minùs, quàm in laude arbitramur eſſe poſitam, tyrannorum antiqua nomina fortiter ſanè ad pluteum concidimus. Et Mezentium, ſi fors ferat, putidis rurſum antithetis enecamus; aut Agrigentinum Phalarim triſti enthymematum mugitu, quàm in ſuo tauro, exquiſitiùs torremus. In xyſto nimirum aut in palæſtrâ: nam in Republica plerumque tales adoramus potiùs et colimus, et potentiſſimos et maximos et auguſtiſſimos appellamus. Atqui oportuit aut non in ludicro primam ferè ætatem umbratiles conſumpſiſſe, aut aliquando cùm patriæ, cùm Reipublicæ eſt opus, relictis rudibus, in ſolem ac pulverem atque aciem audere; aliquando veros lacertos contendere, vera arma vibrare, verum hoſtem petere. Parte aliâ Suffenos et Sophiſtas; aliâ Phariſæos et Simones et Hymenæos et Alexandros, veteres quidem illos, multo mucrone inſectamur: hodiernos

et in Eccleſia redivivos collatis elogiis laudamus, profeſſionibus et ſtipendiis et cathedris, incomparabiles videlicet et doctiſſimos et ſanctiſſimos viros, ornamus. Ad cenſuram ſi fortè ventum eſt, ſicui fortè perſona et ſpecioſa pellis detrahitur, ſi turpis introrſum, immò verò ſi palam atque apertè facinoroſus arguitur, ſunt qui hunc malint, neſcio quo ſtudio, quóve metu adducti, teſtimoniis publicè defenſum, quàm animadverſione debita notatum. Mea ab his fateor, quod aliquoties res ipſa jam docuit, ſatis longè disjuncta ratio eſt: ut ſiquid adoleſcens in illo otio literarum vel præceptis doctorum vel meis lucubrationibus profeci, id omne ad uſum vitæ generiſque humani, ſiquid tam latè poſſem, pro infirma parte mea conferrem. Quod ſi etiam ex privatis nonnunquam inimicitiis delicta publica animadverti et ſæpè corrigi ſolent, et adverſarium nunc non modò meum, ſed penè omnium communem, hominem nefarium, reformatæ religionis et ſacri maximè ordinis opprobrium, literatorum labem, juventutis perniciofiſſimum præceptorem, immundum in ſacris Eccleſiaſten, impulſus omnibus cauſis juſtiſſimâ vituperatione proſequutus ſum, eo nécne cum fructu, quo oporteat, viderint illi, quorum potiſſimùm intereſt exemplum in iſto edere, me quidem ſpero (cur enim diffidam?) rem neque Deo ingratam, neque Eccleſiæ inſalubrem, neque Reipublicæ inutilem præſtitiſſe.

Authoris ad Alexandri Mori Supplementum Reſponſio.

HAnc ego Defenſionem meam cùm ante duos menſes hactenus paraſſem, ne conſumptum fortè biennium alterum in ſe profligando clamitet Morus, tanto cum deſiderio Supplementum illud Fidei publicæ contra me promiſſum expectabam, ut nihil mihi longius videretur. Didiceram enim ex Vlacco perorante, receſſiſſe quidem in Galliam Morum, non tamen quieſcere: ſed vel diffiſum viribus Genevenſium attritis, vel quòd manu tam exiguâ vix ſatis ſibi inſtructus ad decernendum uno prælio videretur, novum contra me exercitum, et quod mirandum ſit, Medioburgicorum et Amſterodamenſium in Gallia conſcribere: Conſules etiam et Scabinos magna cum manu ſigniſque infeſtis adventare. Serò tandem erepſere novæ copiæ; ſine quibus prima acies, opinor, labare atque dehiſcere videbatur. Sed cur tam ſerò, cur ab extemporali homine tam tardè advenerint ſiquis miratur, erant ſcilicet literæ quædam mortuorum longo ſitu eruendæ; erant quoque ſubſidia hæc conſularia tam gravis armaturæ, mirâ itinerum ratione *ex Gallia*, teſte Vlacco, *tranſmittenda:* Quid ſi etiam ibidem conficienda? quibus cùm ipſe Vlaccus, homo æquiſſimus, ut habeatur fides non poſtulet, ſed quod *æquum et juſtum cuique videbitur*, id ut *judicetur*, ſic omnino faciamus. *Sufficit Vlacco*, Supplementi hujus collectitii Legato, Lectorum *curioſitati*, non incredulitati *ſatisfeciſſe:* nempe

fidei publicæ, ex Gallia in Hollandiam, quaſi poſtliminio quodam reverſæ, fidem defore uniuſcujuſque privatam, haud ab re ſanè ſuſpicabatur. Primùm hoc velim unicuique in mentem veniat, quod ſuprà demonſtratum eſt, publica teſtimonia quâ ambitione ferè comparentur; in re privata quid valeant; quàm ſæpe hallucinentur: me deinde non ficta crimina in Morum, non ignota, non obſcura, ſed vera, ſed jam vulgata atque teſtata, in foro denique et judicio agitata haud ſemel, atque verſata protuliſſe. Non igitur calumniatores nos, non teſtes in ſe, ſed ſuos eſſe judices intelligat Morus: id jure æquiſſimo; quoniam ipſe in nos prior has partes ſibi ſumpſit; nos ipſe prior judicavit; ſuam in nos ſententiam iniquiſſimam edidit. Prolatis autem utrinque teſtimoniis cur ſecundùm eos meritò pronuntiemus, qui Morum graviſſimè accuſant, in cauſa eſt cùm ipſius comperta in nos audacia atque improbitas ſingularis, tum ipſius teſtimonii quamvis *publica*, tamen ambigua fides; quæ conſuetis atque tritiſſimis laudandi formulis proſequitur Morum, objecta illi crimina ab accuſatoribus tam multis non diluit. Quid enim affert vel hoc ſupplementum, More, quod ad rem pertineat? Accuſabant te Genevæ graviſſimi viri Theodorus Troncinus paſtor et Theologiæ profeſſor, duo alii paſtores Mermilliodus et Pittetus multis opinor teſtibus adductis; accuſabant multorum criminum, et commiſſi præſertim in horto quodam probri turpiſſimi. Tu hîc contrà literas producis Deodati ſenis; qui venire in conventum jamdiu deſierat; nec quid ibi gereretur, niſi ex te tuíſque fautoribus audire conſueverat: Literas deinde Sartorii, ne non ſarſiſſe omni ex parte cauſam tuam viderere; tum Gothofridi Juriſconſulti, ne non ſatis caviſſe; has omnes literas jam ante ſcriptas, quàm hæc tua flagitia vel ad Eccleſiam delata, vel amicis, ut ſolet, omnium ultimis, credibilia eſſent. Quæ igitur à me tibi obji-

ciuntur, horum nihil negant. Fac autem diſertis verbis negâſſe: haud quaquam tamen iſtorum negatio affirmatione potior tot hominum probiſſimorum erit, quorum præſertim teſtium vim ac veritatem cùm ſuſtinere non poſſes, petitâ ſubitò abeundi licentiâ, non abſolutus judicio, ſed elapſus, evaſiſti. Literis deinde Genevenſium non ſine multorum gravi interceſſione atque etiam indignatione, ut ſupra dixi, conceſſis, tu quaſi Rheno amne luſtratus, (quo *devectum te in Belgium* ais) et noxâ omni ablutus, utcunque commendatus, mirum non erat ſi, convocatâ illic fortè Synodo Gallo-Belgicâ, tanquam Mercurius quidam novus Gallo-Belgicus, non tu quidem illuminatus, ſed combuſtus, ut fit, in Synodo, ad tempus latuiſti. Eas autem literas cùm ſuprà dixerim fore, ut in medium nullo modo proferres, ne prioribus hîc poſitis quanto eſſent frigidiores perſpiceremus, lepidè tu quidem *exemplar earum nanciſci te non potuiſſe* cauſaris. Quod autem dixi ad tempus, non ſemper latuiſſe te, id facilè conſtat, primùm quòd in illa ipſa Synodo *Trajecti* ad Moſam habita quò primùm appuliſti rumores quoſdam *contra doctrinam* tuam et *converſationem* illis in Regionibus jam eſſe *ſparſos*; et ſuſpiciones haud leves de te paſſim vel novas haberi, vel veteres recruduiſſe, neque ita te iis abſolutum, quin ad alteram poſtea Synodum novâ rurſus commendatione opus tibi fuerit, declarat, quæ ſequitur Eccleſiæ Medioburgenæ ad Campenſem Synodum Epiſtola, declarat etiam illius Epiſtolæ ſubſcriptor primarius Joannes Longus ejuſdem Eccleſiæ paſtor, qui tuâ tum quidem larvâ inter alios deceptus, perſpectis nunc demum et exploratis moribus tuis, nunquam te niſi maximæ contumeliæ deteſtationiſque causâ dicitur nominare. Immò verba ipſa tua declarant quibus fateris poſt ſeditionem Midelburgi ortam, in qua amicus quidam tuus potentiſſimus dignitate excidit, eos qui poſt eum rerum potiti ſunt, in

te non *æquè propensâ fuiſſe voluntate:* id tu eorum ignorantiæ aſſignatum vis, quibus tu Theologiæ profeſſor celeberrimus *non æquè familiariter innotuiſſes;* cùm ad ſuſpectos jam mores tuos revera ſit referendum. Quid enim ad te advenam ſeditio? qui ſuffragiis omnium publicè accerſitus non ſtudiis partium, ſed bonâ famâ ac diligentiâ in iſto munere Theologico tueri exiſtimationem tuam notus æquè omnibus debebas. Hîc tamen quereris quòd *ejectum* te dixerim *ab Eccleſia illa.* Ego verò non *ejectum* te dixi, ſed tantummodo ablegatum; idque non de ipſa ejiciendi vel ablegandi formula, ſed de voluntate eorum abs te jam alienata intellectum volui. In hoc non admodum erraſſe me teſtis eſſe poteſt vir, ut audio, probatiſſimus, quem ſuprà appellavi, Joannes Longus ejuſdem Eccleſiæ paſtor, qui nunc, inquam, longè ſecus de te ſentit et loquitur, atque primò ſenſit, cùm in tuam commendationem *omnium nomine* ſubſcripſit; Teſtis eſt vir ſpectatiſſimus Joannes Duræus, qui non unam Eccleſiam Midelburgenſem ejeciſſe te, ſed univerſam penè Synodum Gallo-Belgicam ejectum velle ſcribit. Fruſtra igitur Synodi Groudenſis actum illud ſubjungis, quod factis recentioribus irritum feciſti; fruſtra, inquam, actum illud quod apertiſſimi te mendacii coarguit: etenim illius Synodi authoritatem idcirco adhibuiſſe te ais, ut *ſciam omnia ritè et ſolemniter* in Synedrio Midelburgenſi de te *acta:* ipſa Synodus non ritè, non ſolenniter hæc eſſe acta, ſed *nonnullos defectus in modo agendi* notat. Vellem ſcire illos defectus cujuſmodi fuerint, cur tu Midelburgenſium teſtimonia ſine nonnullis defectibus in modo agendi auferre non potueris. Illud interea tenendum memoriâ eſt, quibus cum *defectibus* Genevenſium teſtimonia adeptus ſis: quanto reverà cum dedecore, quanto in ſpeciem cum honore illi te dimiſerint. Prorſus, quaſi id unum ſibi reliquum, neceſſariò decreviſſent, laudandum te eſſe atque tol-

lendum. Verùm, ut dixi, laudes illas qualeſcunque perſpecta poſtmodum et cognita vitæ tuæ turpitudo antiquavit jamdiu atque delevit: ut ad infamiam potiùs tuam hæc omnia conducere videantur, qui tam præclaram de te olim hominum opinionem, admiſſis in te poſtea tot probris, tam fœdè fefelleris. Ventum tandem ad Pontiam eſt; quam ſic à me falsò nominatam contendis. Ego verò authorem Batavum et notiſſimum illud de te diſtichon, quo me facilè defendam, recito:

Galli ex concubitu gravidam te Pontia Mori,
Quis benè moratam morigerámque neget?

Bontiam, fateor, aliud apud me manuſcriptum habet. Sed prima utrobique litera, quæ ſola variat, ejuſdem ferè apud vos poteſtatis eſt. Alterum ego nomen ut notius, ut elegantius ſalvo jure Criticorum præpoſui. Satis de nomine; nunc rem ipſam conſideremus. Quis tam eſt reus, quis tam omni genere criminationum oblitus, qui, ſi ſolus audiatur, cauſam ſuam vel Caſſianis judicibus probare non queat? Tu quam attuliſti hujus rei narrationem, ejuſmodi eſt, ut nemo ſit, modò integer atque attentus accedat, quin te, etiam inauditis accuſatoribus tuis, vel planè condemnandum, vel ſuſpicione graviſſimâ non abſolvendum arbitretur. *Uxorem* ais *Salmaſii graviter tibi infenſam, et ob eas rationes quas commemorare* non vis, *nihil intentatum reliquiſſe, ut te in naſſam infauſtiſſimi matrimonii compingeret.* Primùm illud ſuſpicioſſimum eſt quod celas; illud nempe arcanum quod tibi tam modeſto homini et miniſtro uxorem amici ſic inimicam potuit reddere. Mirum deinde inimicitiæ genus narras, quo impulſa uxor amici tui famulam ſibi dilectiſſimam nuptum tibi dare cupiebat. Naſſa autem illud matrimonium quî potuit dici? niſi túte eam vel ſponſione aliquâ tibi induiſſes, vel eſcam avidè nimis appetiſſes, atque ita meritò infauſtiſſimum,

quod ſtupro auſpicatus eſſes, matrimonium reddidiſſes. *Nihil*, inquis, *intentatum reliquit*. Quid ergo inter alia tentaverit tu ipſe nobis divinandum relinquis; immò ipſe non taces, ipſe effutire non erubeſcis; et illud ſuprà dictum à Crantzio, paulò infra quaſi palmarium quiddam pro te ex ore Salmaſii repetis; *Siquid in Pontia peccavit Morus, ego ſum leno, et uxor mea lena*. Hanc ſcilicet pulcherrimam fore defenſionem tibi apud omnes amens credidiſti, ſi oſtendiſſes lenone Salmaſio, ejuſque uxore lenâ, te non ignobile ſtuprum feciſſe; et non niſi dominis perductoribus ancillam vitiaſſe. *Hoc vulgo innotuit*; tu verò *palam vehementiſſiméque reluctari*. Euge corculum pudoris, deliciæ caſtitatis! Túne reluctari verò? virginali, ut videtur, verecundiâ homo naſâ muliebri indutus. Nam piſcis, niſi captus, non reluctatur: illa profectò mulier niſi thunnum te perſpexiſſet, niſi facilem, niſi opportunum, niſi obnoxium ancillæ ſuæ deprehendiſſet, nunquam tibi iſtos laqueos ita elimaſſet, nunquam tibi Vulcanios illos caſſes tua Juno tam facilè adaptaſſet; nunquam in virum gravem, Eccleſiaſtem, doctum, celebrem, qui mariti domum inter amiciſſimos frequentaſſet, nunquam niſi in mulieroſum et notæ incontinentiæ hominem tale quicquam moliri aut tentare auſa eſſet. At, inquis, *cum factione quadam ſe conjunxit, quæ qualis fuerit, aperire tibi nolo*. Ergo hoc etiam non minùs ſuſpitioſum nobis relinquis, quòd tuâ multùm interfuit aperuiſſe, quæ iſta factio, quo in loco te tot Eccleſiarum, tot Synodorum, tot Magiſtratuum teſtimoniis ac ſigillis loricatum hominem et cataphractum tam acritèr oppugnarit. Si ob vitæ ſanctimoniam, concionandi aſſiduitatem, profeſſoriæ facultatis præſtantiam te odio habuiſſet, nihil æquè tibi laudi ac defenſioni eſſe potuit: nunc cùm in re omnium potiſſimùm explicanda tectus atque aſtutus eſſe malueris, credendum eſt non factionem, ſed benè mag-

num bonorum virorum numerum ob impuros mores tuos, vitámque offenſam meritò te odiſſe. Deinde, ſi Midelburgi, ſi Amſterodami, ubi tanto in pretio atque honore apud omnes fuiſſe te prædicas, tam numeroſa te factio adorta eſt, claudicare tua fides publica videtur; eóſque demum eſſe factionem qui te tantopere laudarunt. Sin Hagæ aut Lugduni primùm iſta factio in te tam acriter eſt concitata, nihil profectò obſtat quò minùs appareat deſeruiſſe te tandiu et Paſtoris et Profeſſoris munus utrobíque ſacrum, ut Hagæ libellos famoſos, miniſterium tui Evangelii miniſtrares; Lugduni Pontiam ancillam, id eſt Naſſam ipſe tuam ſectarere; tuóſque illos, poſt diurnum ſæpe diſceſſum, tot nocturnos ad eam vicina ex urbe reditus, tot cum ea furtivos, inſcientibus dominis, congreſſus vicinitati notiſſimos, tantum in te odium plurimorum commoviſſe. Hos tu *admiſſarios* uxoris Salmaſii vocas; et ignominiam defuncti amici tui matronæ, ejúſque propinquis non ferendam inuris. Hæc ſcilicet cum *Ruffino* et factione illâ, *horrenda criminationum tonitrua diſploſit, et totum inſanis clamoribus Belgium implevit.* I nunc, et à me conficta hæc eſſe clamita; dic meas has eſſe calumnias; quas ego non calumnias, ſed criminationes ab univerſo penè Belgio, te confitente, accepi. Has ego tacerem? his non crederem? próque tua in nos noſtrámque Rempubl. injuriâ, ſcelere, audaciâ veras eſſe non judicarem? quam tu factionem, eam ego probiſſimorum hominum multitudinem, teſtimonium, judicium eſſe non arbitrer? Hoccine divinâ animadverſione factum non putem, ut dum aliis famoſos libellos tam diligenter adornares, famoſus ipſe paſſim libellus fieres? Tu verò cùm *exiſtimationem* tuam *hærere*, ut ais, *ad metas* videres, et *linguis omnium vapulares*, haud inſolito audaciſſimi cujuſque conſilio, potentiorum ſtudiis fretus, quos affectatis concionibus, et Corinthii æris tinnitu illo tibi fortè conciliaveras, *prior Pontiam in*

jus vocas. Contrà Salmaſius, non inſaniam, ut tu appellas, ſed *cauſam ſe uxoris deſtituere non poſſe* per amicos tibi denuntiat. Quod eum fuiſſe facturum niſi juſtam quoque cauſam credidiſſet, tibi veriſimile eſſe non debet. Tu, *non ſine conſilio ſummorum et ſapientiſſimorum totius Belgii capitum,* quorum nimirum patrocinium vel adulando, vel ſuppliciter ambiendo ad omnes nequitiarum tuarum eventus tibi comparaveras, *litem in ſuprema Hollandiæ curia proſequeris.* Quo in loco potentiam quorundam, ut dixi, non innocentiam tuam præſidio tibi maximo fuiſſe, ſi vel teipſum audiamus cauſam hîc tuam quanto potes cum artificio et cautione dicentem, obſcurum non eſt. *Deſperabant* adverſarii *fore ſe* illa in curia *ſuperiores:* tuam *afflicturos* ſe eſſe *famam* non deſperabant. Quid ita? quia paucorum vim atque opes in foro dominari, cæteros pænè omnes favere ſibi videbant. At verò non tuam, ſed ſuam ipſi famam accuſatores tui afflixiſſent, ſi tu æquo judicio ſuperior ipſorum opinione futurus videbaris. *Omnes,* inquis, *omni ope me unum oppugnabant;* non *defuiſſe* tamen *amicos* tibi *agnoſcis:* paucos igitur et potentes fuiſſe illos neceſſe eſt: id quod etiam *miratos et conqueſtos eſſe inimicos tuos* uſque eò non diffiteris, ut ne noceret tibi iſta gratia tam aperta ac manifeſta veritus, haud ſemel ſubiraſci te ſimules amicis tuis, cúmque iis expoſtulare, quaſi parùm prudenter tibi et non ſatis cautè faviſſent. Itaque *ſuprema capita, quæ tibi ſuum in hac cauſa præſidium obtulere, enixè rogaſti, ſiquid valeres gratiâ, ne quid eorum autoritas de victoria innocentiæ tuæ deliberet.* Illius Judicii exitus qui demum fuerit, non dicis; Adverſarii certè, tantum abfuit ut jure aut æquitate victos ſe eſſe arbitrarentur, ut quos tu reos modò feceras, hi nunc petitores ad Synodum provocarent; et quod obtinere à magnatibus jus ſuum non poterant, id impetrare per Eccleſiam facilè ſe poſſe ſperarent. Verùm et in illa Synodo nimis multùm

valuiſſe gratiam gratis, ut aiunt, id eſt nullis omnino meritis tuis datam, etiam ex iis, quæ pergis ipſe narrare, ſatis conſtat. *Adſunt Delegati Lugdunenſes; ſaccum producunt oppletum fædiſſimis criminationibus:* ſatis amplum, opinor, ſi tua omnia flagitia contineret, ut induendo etiam tibi, ſi egiſſes fortè pœnitentiam, ſufficere potuerit. *Urgent Delegati, ut prælegerentur omnia, quæ ſecum ſacco illo gerebantur:* vel ut latiniùs dixiſſes, portabantur in ſacco; à te enim puto, gerebantur in ſindone. Sed Synodi pars magna *reluctari, famoſos eſſe libellos.* Animadvertite quæſo novam ac ſingularem judicum æquitatem atque prudentiam; qui criminationes cum teſtimoniis in judicium allatas, neque dum perlectas, tanquam famoſos libellos, rejiciendas eſſe contendunt. Horum vicit ſententia: excurrit confeſtim unus eorum, gratulabundus Moro, et *bonum factum, inquit; nihil contra te legetur.* En iterum ſeveros judices! quorum ſententia in Mori gratiam ſic manifeſtò lata eſt, ut unus eorum pati non poſſet quin ex ipſo judicio de ſella proſiliret, gratulatum reo. Puduit Morum ipſum tam diſſolutæ ſententiæ: perturbari denuò ſe ſimulat, et ægrè ferre, non perlegi illa volumina criminum ſuorum. Objurgatus itaque bonus ille Judex et acriter ab ipſo reo increpitus, redit in cœtum; cæteríſque facile perſuadet, ut mutatâ priore ſententiâ ſtatueretur, omnia legenda eſſe. At verò, quæ iſti Judices primùm legenda non eſſe, ad arbitrium deinde Rei, converſis eâdem horâ ſententiis, legenda eſſe decreverant, de iis tandem perlectis quàm non attentè, quam non ſeverè, quàm denique in reum propensè judicaverint, intellectu difficile non eſt. Conſurgunt judices; reum frequentes adeunt; *amplectuntur;* et cui palam modò gratificari, ei nunc apertè gratulari non dubitant. Quanquam ego in hoc toto judicio non tam Mori, quàm ejus perſonæ atque ordinis habitam eſſe rationem crediderim. Synodi præſes ipſe

Riverius complexus te, *nunquam Æthiops, inquit, ita dealbatus est, quemadmodum hodiè tu fuisti.* Túne verò adeò obesâ nare homo es, ut irrisum te potiùs, quàm absolutum hoc proverbio non sentias? Riverius cùm Æthiopem te lavando et operam et laticem frustra perdidisset, dealbavit. Tu jam salve nobis Æthiops, aut, si mavis, paries dealbate; quandoquidem quo Paulus Ananiam, eodem te Synodi præses titulo decoravit. Nunc ipsum decretum Synodi perpendamus. *Lectis chartis iis quæ allatæ fuerant à Delegatis Lugdunensibus circa litem illam quæ in suprema Hollandiæ curia mutilabatur, nihil in iis repertum est, quod valeret adimendæ Ecclesiis libertati, quâ Morum ad sacras conciones habendas cum occasio se dabat, invitare solebant.* Hæc, etiamsi tuâ solâ fide accipiamus, quàm obscura, quàm tepida, quàm ægrè absolvant reum, aut ne absolvant quidem, quis non videt? qui te olim maximis cumulare laudibus solebant, nunc multis criminibus insimulatum, ne uno quidem verbo tenuissimo purum aut insontem pronuntiant. Non commendant te Ecclesiis; *libertatem* tantummodo iis non *adimunt*, quâ te, non ad Pastoris assiduum munus, sed *cùm occasio se dabat*, ad concionandum fortuitò *invitare solebant*. Ista autem occasio si se nunquam daret, id sibi displicere aut detrimenti quicquam inde capturam esse Ecclesiam, haudquaquam ostendunt. Tibi interim pro ara pulpitum est: illa in aula te jactas buccâ notissimâ; et quò turpior domi, eò clamosior in cœtu es: quicquid in occulto, quicquid in *sacco* illo peccas, hîc tua cymbala, tua æra concrepare strenuè non desinis; et tuum illud rostrum nusquam impudentius, quàm in rostris offers. *I nunc*, inquis, *et stupra et spurios tibi finge.* Immò, ito tu, inquam, et stupra tua si audes vel uno verbo disertè nega: id quod toto hoc libro facere non es ausus. *Consulantur acta publica*; immò consulantur acta privata, acta furtiva, acta nocturna tua,

quæ vulgatiſſima iſtis regionibus jamdiu innotuere. Unde ſpurii ſi non extiterint, non continuò tu caſtus, ſed eò fortaſsè nequior fuiſti. Hactenus quæ tu teſtimonia attuliſti aut malè parta, aut jam exoleta, id eſt aliquanto priùs data, quàm patefacta ea fuerint facinora quæ à me tibi potiſſimùm objiciuntur, oſtendi. Quibus teſtimoniis ſi ab innumeris paſſim viris bonis quos nunquam nominatim læſeras non eſt creditum, id quod ipſi Subſcriptores tui queruntur, de me noſtriſque hominibus, quos injuriis maximis ultrò irritaſti, ſi non credamus, non eſt meritò quod queri quiſquam poſſit. Poſtremas omnium literas Amſterodamenſium Conſulum et Rectorum, neſcio cujus operâ, quóve pacto comparatas, ex Gallia tranſmittis: neque ad tempus omni ex parte ſatis accommodatas, et ad rem certè minimè appoſitas. Ego quæ tu ipſe flagitioſa feceris, coarguo; tu quid magiſtratus in te non fecerit hoc teſtimonio duntaxat oſtendis. Scripſi equidem, et, quod tum palam teſtatus ſum, non pro certiſſimo, ſed ut nuper audiveram, ídque etiam per literas fide dignas, Magiſtratum Amſterodamenſem tibi pulpitum interdixiſſe. Tu literas fateris *per omnes gentes* contra te ab *adverſariis* tuis *miſſitatas*. Et eos adverſarios nunc ſcribis eſſe tuos; ego et bonos viros eſſe eos acceperam, et te adverſarium ſciebam eſſe meum. Ex ipſis quæro Magiſtratibus Amſterodamenſium, num iſtiuſmodi quippiam allatum ad ſe de adverſario non tantùm ſuo, ſed civitatis etiam ſuæ, ſilentio prætermittendum cenſuiſſent? Hoc igitur ſi verum non ſit, eſt quoque leviſſimum; de quo et ego minimè laborare, et tu minimè exultare debeas. Nunquid eſt aliud quod teſtentur tibi hæ literæ? eſt aliud. Te *ex quo tempore apud ſe in publico munere verſatus es, nihil admiſiſſe quod juſtum prædictis calumniis locum dare potuerit*. Quid ſi antè admiſeris, quàm ad eos veniſti? Nam quibus Conſulibus admiſſa abs te quæque fuerint,

cujus in ſcabinatum pruritiones tuæ inciderint, ſi ex ratione faſtorum non habeo dicere, id non dices, arbitror, ita magni referre. Quid, inquam, ſi ante admiſeris? quod ego quidem pro certo habeo. Tum ſanè et hoc quoque teſtimonium, ancile tuum, haud multò plus ponderis, quàm alterius cujuſquam habuerit; ut, quod de iis, quæ auditione tantum acceperat ab aliis teſtificetur. Quod autem adjungitur te *extra culpam notamve fuiſſe* id adeò liquidò non ita ſe habet, ut etiam reliqua in dubium vocare videatur. Non alium igitur atque teipſum tuis Conſulibus opponam; qui te culpatum, notatum, vexatum, linguis omnium toto Belgio vapulaſſe, haud ſemel, pluribúſque verbis confeſſus es. Commodùm itaque interſerunt, *ut ad nos relatum eſt.* A quibus autem? nam et ad nos longè alia et à plurimis relata ſunt: utrorum qui hæc tam variè referunt anteponenda fides ſit, ipſi noſtram æquè ac ſuam exiſtimationem eſſe ſciunt. At verò non ad ſe omnia quamvis conſules, relata eſſe ut doceam, reſpondeant mihi rogo libellus iſte in nos famoſus, à Moro editus, relatúſne ad ſe fuerit? quem libellum edidiſſe in noſtram Rempubl. non miniſtri erat Evangelici, ſed ardelionis, et calumniatoris, et nebulonis maledicentiſſimi. Si negant de hoc libello quicquam ſibi perlatum, poſſe et multa alia etiam improbiſſima non perferri ad ſe de hoc Moro velim exiſtiment. Sin fateantur allatum ſibi eſſe illius libri editorem fuiſſe Morum, ſuum tamen illi teſtimonium tanquam homini reverendo, probo, inculpato perhibuerint, ſciant nos iſtiuſmodi teſtimonium etiam Conſulum et Scabinorum tanquam leviſſimum, et nullius planè authoritatis repudiare. Horum, inquis, Rectorum *gravitatem, fidem, autoritatem ſi noſſes, ſexcentis millenorum, Miltonorum libellis retundendis parem agnoſceres.* Ego verò, mi homo, id neſcio an ita facilè agnoſcerem; quandoquidem et id neſcio, ἀριστίνδην, an πλουτίνδην,

virtute an cenſu magiſtratum illum in civitate ſua obtineant. Neque me latet Conſules et Prætores, illuſtriora longè quàm nunc ſunt nomina, etiam verrem, reorum omnium Romæ perditiſſimum, ſtudiosè defendiſſe, cum provincia tota, viríque boni univerſi graviſſime accuſarent. Hoc ſummum fidei tuæ publicæ propugnaculum, eadémque baſis et firmamentum maximum, quàm nullo tamen negotio labefactetur et corruat, vides. Sequitur Eccleſiæ Amſterodamenſis Gallo-Belgicæ teſtimonium, ſubſcriptore imprimis Hottono, Mori intimo, et, quod ſuprà demonſtravimus, Regii Clamoris conſcio. Valde nobis probatum ſit neceſſe eſt hujuſmodi teſtimonium cujus ſubſcriptionis princeps eſt Hottonus. Sed tamen quid afferat, videamus. *Tantum abeſſe*, ait, *ut eorum criminum eum reum eſſe ſciamus aut agnoſcamus, quorum à quodam Miltone Anglo accuſatur.*—Hujus fidei vis maxima, ut video, in ignorantiæ profeſſione poſita eſt. Quid hoc teſtimonio faciamus? quid hac fide? quæ ſuâ ſe potiſſimùm ignorantiâ commendat. Reum eſſe neſcimus, non agnoſcimus: hoc quis præterea toto propemodum Belgio ignorat, quæ illi præcipuè crimina objicio, eorum ipſum in utroque foro, non reum modò diuturnum fuiſſe, ſed plurimorum judicio damnatiſſimum; nec niſi potentium quorundam ſtudiis; útque ſacro potius ordini quàm ipſi conſuleretur, fuiſſe abſolutum. Tantum abeſt ut reum eſſe ſciamus, *ut contrà potius ab illo aliquoties conciones ſacras rogaverimus.* Contenti nempe hoc forenſi judicio, ubi gratia plus juſto potuit; et ſuadente præſertim Hottono, quoties ipſe reſpirare et ſuis parcere lateribus decreviſſet. Verùm hoc quid efficit? aut quis eſt neſcius multos in concionibus ſatis eſſe placitos, ſatis ſuaves ac tinnulos, qui in omni vita reliqua offenſioni maximæ fuerint? Etenim qui ſuis libidinibus explendis dat operam, quid obſtat quo minus idem titillandis alienis auribus commodè ſer-

vire poſſit. Quod reliquum eſt, index potiùs operis, quàm teſtimonium dici meretur: quando enim aliud quod dicat non habet, *ſatis ſupérque teſtantur* inquit, *de ipſo aliarum Eccleſiarum in quibus vixit diutiùs: quàm apud nos publica documenta ad quæ nos iis conſentiendo referimus.* Quæ vox detrectantium penè, et libenter hoc negotio expedire ſe cupientium prorſus videtur; facítque ut non immeritò ſuſpicemur, teſtimonium hoc, tametſi planè friget, non ſine ſudore tamen Mori, allaborante etiam Hottono, multis repugnantibus, impetratum ægrè fuiſſe. Epilogi loco eſt *Curatorum ſcholæ* teſtimonium. Verùm in ſchola quid tu declamites, quid recites, aut quemadmodum te geras, neque tanti eſſe reor ut cognoſcere curemus, neque ad hanc cauſam pertinet. Vitam et mores tuos excutimus: quos cum iſti vix attingere, et ad literas ſuperiores malle nos remittere videantur, quod ad eorum teſtimonium infirmandum ſatis ſit, ſuperiùs quoque dictum putemus. Ad finem aliquando pervenimus tuæ Fidei publicæ; quæ ex Gallico ferè ſermone in Gallico-latinum *tralatitia* inaniſſimi libri maximam partem occupat. Copias jam omnes tuas cum ſupplemento etiam luſtravimus: peramplas quidem eas, ſed ad pompam ſanè potiùs, quàm ad verum robur comparatas. Hæ ſunt plumæ tuæ, ſub quibus corniculam latitare te dixi. Hæc veſtis illa multicolor quâ Morum revera, id eſt morionem te induiſti: his tu phaleris ne populum quidem fefelleris: túque ſi ſapuiſſes, aut ullo rerum uſu præditus fuiſſes, nullius fore uſus tibi hæc omnia, quod ad tuam attinet cauſam, facilè intellixiſſes. Poteſt fortaſſe quiſpiam, cujus nomen alioqui nunquam audiſſemus, tam ſui venditandi causâ quàm tui, phalerata verba tibi dediſſe: poteſt aliorum pudor et bonitas flagitanti ac ſudanti, et agi jam tuam exiſtimationem miſerè querenti, hoc tantulum non denegaſſe. Potes tu per interpretes Hottonos multa confeciſſe: et tamen poſt

hæc omnia ſcito te nihil quod ad rem pertineat in medium protuliſſe. Quid juverit, quæſo, vel in foro teſtimonia generatim dicta, quid elogia de tuis *dotibus*, quid incertas blandientium amicorum laudes proferre, ſi ego te certorum criminum accuſo? Accuſarunt te adulterii Genevæ olim viri graves; tempus, locum, adulteram nominarunt: multorum præterea criminum te detulerunt. Quid ſi iſtam faraginem pro teſtimonio Judicibus tum tuis oſtendiſſes? accepturóſne putas fuiſſe eos, téque abſolvendum iſtis criminibus fuiſſe continuò judicaturos? immò verò juſſiſſent te, ablatis hiſce nugis, appoſitè reſpondere; ullámne cum iſta fœmina rem, rationémve habueris; illo in horto eámne conveneris; illo in tugurio, clauſis foribus, ſolúſne cum ſola fueris. Hæc et hujuſmodi multa ex te requiſiſſent; ad quæ ſingula, neque in illo tum judicio, quod te jure abſolvere vel ſuſpicione poſſet (judicium enim illud petitâ abeundi licentiâ commodùm prævertiſti) neque in hoc libro, tot alioqui ineptiis refertiſſimo, quicquam reſpondes. Facis idem prorſus in cauſa quoque Pontiana: quid in foro tranſactum ſit, quantopere tua gratia ad præjudicium miſeræ mulierculæ poſt Salmaſii obitum valuerit, ſuſpiciosè admodum ipſe narras. De illis nocturnis Hagâ Leidam itineribus, de illis cum Pontia clandeſtinis atque nocturnis congreſſibus, quanquam hæc et multò plura hujuſmodi omnibus in ore ſunt, nullum verbum facis. Quid hæc prorſus alieniſſima nobis obtrudis? immò quid omnino hanc tantam literarum ac teſtimoniorum congeriem tibi ullo tempore comparaſti? an quod tuæmet ipſe conſcientiæ ſatis probatus apud te non eras? an quod de te nec tibi ipſi, nec ſpontaneis hominum ſermonibus credere audebas, niſi tot coactis nominibus ac teſtimoniis tibimet confirmatum hoc eſſet atque teſtatum, id quod alioqui nunquam credidiſſes, te virum bonum aut tolerabilem poſſe cuiquam videri? An verò tot

criminibus accuſatus, cùm de te homines ubique peſſimè loquerentur, commendationibus totidem ſanare illa vulnera poſſe te exiſtimaſti? atqui vides quo ſæpius ex mala valetudine ad inanem medicinam, ex novis maleficiis et rumoribus inde natis ad novas perpetuò commendationes recurris, earum authoritatem eò ſemper minorem abs te reddi atque indies leviorem: ægrotare nimirum exiſtimationem tuam et morboſiſſimam eſſe, quæ tot purgationibus, tot medicamentis indigeat commendationum quis eſt quin ſuſpicetur? Sed fortaſsè longinquas in urbes quemadmodum prædicas, ad Profeſſiones ampliſſimas perſæpè invitatus, hoc te quaſi comeatu, iter facturus, inſtruxiſti. Optimè: quæro itaque an proficiſci in animo tibi fuerit ad eos homines qui te ignoraſſent, an qui ſatis noſſent? ſi ad illos, venuſtus profectò homo neceſſe eſt tibi fueris, qui ab illis invitatum iri te unquam credideris, qui te ignoraſſent: Si ad hos, qui te jam ſatis norant, quid hoc tanto commendationum inſtrumento ac ſarcinâ ad eos opus erat, quibus jam anteà commendatiſſimum te eſſe ex eo ipſo, quòd invitaſſent, ſciebas. Perſpicuum igitur eſt, nullam ob rem aliam, tantam vim teſtimoniorum commendatitiam ſic te ſtudiosè congeſſiſſe et in promptu ſemper habuiſſe, niſi vel ad oſtentationem quandam circulatoriam, ad quam artem factum te præcipuè atque natum exiſtimarim, vel impendentis ignominiæ metu, quam ex flagitiis nondum patefactis certiſſimam tibi expectabas. Ut haberes nimirum ſpecioſum aliquid et publicum et foris partum, quod privatæ atque domeſticæ et erumpenti interdum ex latebris opponeres infamiæ; utque Procerum atque Doctorum ſplendidis teſtimoniis in quibus conſequendis gratia atque ambitio nunc ferè plurimum poſſunt, contra populi veras voces te communires. Verùm iſta te ſpes, ut dixi, et fruſtrata jam eſt, et fruſtrabitur; cùm quia tuam obtegere improbitatem

atque nequitiam, neque lux ulla neque tenebræ poſſunt, tum quia hoc ipſum quicquid eſt munimenti, quo te circumſepſiſti, per ſe ſatis infirmum atque rimoſum eſt. Id planius adhuc fiet, ſi teſtimonia hæc tua, quemadmodum per ſe ſingula conſideravimus, ita nunc poſtrema primis, prima mediis conferamus; et doctores proceréſque tuos inter ſe pauliſper commíttamus. Ut intelligi tandem poſſit, quæ fides illius fidei publicæ, illorum teſtium ſit, ubi aut alii ab aliis tam longè diſſentiunt, aut plerique tam multa vel diſſimulant vel neſciunt, quæ ſuâ ſponte alii fatentur. Illud imprimis exemplo ſit, quod in iis literis occurrit quæ Genevenſis eſſe Eccleſiæ dicuntur. *Nihil utique illi*, id eſt Moro, *vel ab infenſiſſimis hoſtibus meritò objici queat, quod juſtæ ſit reprehenſioni obnoxium.* Ego contrà non quæ hoſtes objiciunt Moro, ſed quæ amici ejus, quæ teſtes ejus et *juſtæ reprehenſioni obnoxia* fatentur, et ipſi in eo reprehendunt, ex his iiſdem teſtimoniis depromam. Quid enim Deodatus? *Non provocat quidem* Morus, *ſed terribiles ungues habet ad ſui tutelam.* Quos ungues? nam iſtiuſmodi quicquam inter Evangelici miniſtri arma non reperio; et Eloquentiam nolim à viro docto atque humano, tam truci metaphorâ ſignificari: Reliquum eſt, ut ungues illos, feritatem atque ferociam hominis interpretemur, quos non ad tutelam ſui, ſed ad injuriam aliorum, in nos certè nimiùm expeditos atque acres feræ ſimilior quàm paſtori exercuit. Apertiora haud paulò ſunt quæ Georgius Crantzius, Alberti æmulus, ne ab avunculo fortè ſuo hiſtoricâ fide ſuperetur, et quantò ægrior tantò fortaſſe veracior ultrò nobis largitur. *Ego Mori notitiam habui et Genevæ et in Belgio; ſemper magnas inimicitias exercuit cum æmulis, quibus ipſe locum ſæpe præbuit nimia libertate loquendi.* En hoc teſte, contra quàm ab altero dictum modò eſt, et *ungues habet* et *provocat Morus. Ferox* atque *fidens, crabronum irri-*

tator infeſtiſſimus: Beelſebubem prope alterum dicas, niſi quod ille muſcas: Laboris alioqui *intolerantior*, teſte etiam laudatore Salmaſio; cujus et *uxorem variè læſerat*, et alia quædam commiſerat *inconſideratione tali homine indignâ*. Hæc ab amicis ac teſtibus tuis vis ipſa veritatis expreſſit; quæ quamvis favore et ſtudio dicentium in molliorem partem flectantur, ejuſmodi tamen ſunt quæ ingenium tuum palam omnibus faciant, et hujus teſtimonii totius fidem infirmare haud mediocriter atque infringere videantur: cujus altera pars probum, inoffenſum, ſanctum, omni labe ac vitio carentem, altera contentioſum, turbulentum, arrogantem, garrulum, ignavum, injurium, inconſideratum denique et ſtultum nobis exhibet Morum. Sic fuit tua fides publica, id eſt, nulla: reverteris nunc iterum ad privatam, quæ nullâ minor eſt. *At vides interea*, inquis, *quàm non tralatitio me dignentur affectu, quos tu vis mihi furcas comparare.* Immò tu vide, ſi potes, irâ atque amentiâ impeditus, quàm vehementer hallucineris, quàm nihil attentè agas. Non ego hoc *de Batavis*, ſed Genevenſibus intelligi volebam; nec quid hi ſtatuiſſent, ſed quid tu meruiſſes. *Verba*, inquis, *tua recognoſce, Oreſtis æmule.* Recognoſco, inquam, O reſtis æmule! Cujus flagitia ſi pro meritis excepiſſet Magiſtratus, jamdudum adulteria patibulo pendens luiſſes: nimirum Genevæ, ubi adulterii delatus eras; ad alios magiſtratus cognitio illius facti pertinere non potuit. Quæ ſequuntur porrò et luiturus propediem videris, et hæc non iratus tibi ominor, ſed duntaxat jus dico, facilè demonſtrant, non tum prædixiſſe me quid ſis paſſurus, ſed pronuntiaſſe quid eſſes meritus; ídque (cùm de nobis ipſe prior judicaſſes) pari jure meo feciſſe. I nunc non conſcientiæ integritate, non juſtâ defenſione, ſed ſcelerum impunitate quod facis effer te et gloriare. *Huic*, inquis, *fungo, nuper è terra nato quem aut quos oppoſui?* Erras More, et me non

ioſti: mihi lentè creſcere, et velut occulto ævo ſa-
ius ſemper fuit. Tu ille fungus qui ex ephebis
nodò Genevam profectus, Græcarum literarum pro-
eſſor ſubitò emerſiſti; et tot viris natu *grandioribus*
Eccleſiaſtis, Jureconſultis, Medicis, illa ingenii tunc
primùm efflorescentis gratia, ut tu ſatis fungosè nar-
as, *palmam* præripuiſti: mox inter fungos, et olera,
et armamenta olitoria, fungo recens tuberante, non
u quidem Claudium extinxiſti, ſed Claudiam ſupi-
aſti. Nunc *conciliare* me jubes mea *dicta*, ſi poſſum,
t fabulas cum Magiſtratuum *dictis atque judiciis* abs
e ſcilicet emendicatis: Ego verò mea dicta cum tuis
factis facilè conciliavero; de ipſorum dictis atque
udiciis ipſi viderint: nos ut non porticibus, ita nec
iſdem judiciis fruimur. Tu tecum ſi potes temet-
pſum concilia; qui totum illud Genevenſe nego-
ium, et graviſſimum in te crimen adulterii, quaſi
abulam refutatione prorſus indignam prætermiſiſti;
hîc alteram fabulam de infenſo erga te Magiſtratuum
animo, ſummâ curâ, ſummóque ſtudio refellere co-
aris. Cur illam quæ vehementiſſimè ad te perti-
uit, tam facilè prætermittis, hanc quæ te minimè
attingit corrogatis tot teſtibus tantâ mole refutare
contendis? Sanè ſi ipſe tibimet conſtare vis videri,
nóſque tuum inſtitutum et reſpondendi rationem in-
tuemur, qui fabulas confutatione indignas eſſe cenſes,
aut illud in te verum crimen, aut hoc de te non ve-
rum Magiſtratûs judicium credamus oportebit. At
non omni ex parte vituperandus eſt Morus; habet
ſuas laudes; magna vitia magnis virtutibus compen-
ſat; facit quod in homine Eccleſiaſtico laudatiſſimum
ſimul et rariſſimum eſt, ut gratis concionetur. *Nullo*,
inquit, *ſtipendio autoratus gratuitam Eccleſiæ operam*
rogatus præſto: immò verò fortuitam; ex quo vide-
licet ampliore mercede propoſitâ, relicto Paſtoris
munere, ſacrarum Hiſtoriarum Profeſſor factus es;
id eſt reverà, ex ſacrario in ſcholam ad ſtipendium

uberius emigraſti: tum ſi cujus rogatu fortè concionaris, hoc tanquam beneficii loco imputas; cùm aſſiduum Paſtoris miniſterium deſerueris, ut hanc ſubciſivam operam deſertæ abs te Eccleſiæ non ſine maximo compendio tuo gratis impertire videaris. Tu verò More, ſi Eccleſiam Medioburgenſem, quæ te, ut ais, tam honorificè invitaſſet, tanto cum fructu audiſſet, tam ægrè dimiſiſſet, ſine graviſſima cauſa reliquiſſes, et ad alium gregem, idémque munus Paſtoris te contuliſſes, reprehendendum meritò et levitatis arguendum exiſtimarim. Nunc cùm *Attalicis*, ut ipſe ais, *conditionibus*, non Chriſtianis, et *emolumenti fructu* longè uberiore adductus, non de grege in gregem deſultorius tantummodo Paſtor tranſieris, ſed illo munere longè potiore poſthabito, ex Evangelii miniſtro mutatus in Profeſſorem et Hiſtoricum, ex ipſis Eccleſiæ adytis ad pomœria regreſſus ſis, non mercenarii ſolùm, ſed defectoris propè numero habendum te eſſe, ſi habenda veteris et ſanctiſſimæ diſciplinæ ulla ratio eſt, affirmare non vereor. At concionaris tamen: et ſtrenuè quidem, nunquam *majore cum fructu* Attalico, ad Pergamenos putà, non tuum ad gregem; quibus ſi fortè aures vix ſatis teretes pruriunt, tu, vitio cantorum planè converſo, rogatus nunquam deſiſtis: et velut ſacerdos Phrygiæ matris nondum exectus, aut Curetum aliquis, moves libenter tua crotala; non ut vagitum quempiam fabuloſum, ſed ut rumores flagitiorum tuorum plus nimio veraces fanaticâ vociferatione obruas. Hoc tu ſeptenario ſtrepitu et doctrinâ fortuitâ, ut quivis olim cyclicus aut ſophiſta, ſi rogatus recitas, deſertum Paſtoris munus aſſiduum explere te putas? At concionator eſt bellus et facundus. Ita, credo, ut eſt orator; cui proverbia ſi demas, et inſutos verſiculorum centones, orationis ipſo filo atque contextu nihil inornatius, nihil incompoſitius, nihil verboſius atque putidius; nihil ubi venuſtatem, numerum,

atque nervos paulò diſertiore homine dignos magis requiras. Unum eſt in quo graviter titubatum à me eſſe fateor: Græcarum literarum profeſſorem dixi, quem ſacrarum Hiſtoriarum dixiſſe debui: enimverò incredibile mihi prorſus, et portento ſimile videbatur, Hiſtoriarum ſacrarum eum eſſe Profeſſorem, qui tot profanarum argumentum ipſe atque materies eſſet. Tu verò mihi rectiùs, More, non Hiſtoriarum, ſed Calumniarum Profeſſor deinceps nominaberis. Quod ne quis à me ſecus atque res ipſa ſe habet dictum arbitretur, mea ipſa verba abs te prolata in medio ponam; tuam deinde horum interpretationem, quam dico eſſe Calumniam: ut quàm impudenter et malitiosè agas, quod et ſuprà idque ſæpius demonſtravi, et hinc qualem te ſacræ etiam literæ tortorem proculdubio ſentiant, præterire neminem poſſit. Reſtat jam tibi ſola Græcarum literarum profeſſio: ergo hoc ego *crimini* tibi do, quòd Græcas literas es profeſſus: ergo ego *Græcas literas, earúmque profeſſores cogo in ordinem.* Ergo ego *Græcas literas ad ima ſubſellia relego.* Quis horum quicquam ſequi præter te dixerit? ipſa malitia ſi operam tibi ſuam locaſſet, tale quippiam ex meis verbis ullam in partem torquendo exprimere quî tandem potuiſſet? tu hoc non ſolum pro veriſſimo tibi ſumis, verùm etiam ut non naſutum minus conjectorem te, quàm navum eſſe Calumniatorem intelligamus, *cur Græcas*, inquis, *literas, earumque profeſſores cogas in ordinem, niſi me fallit animus, olfeci fucum:* Nempè Salmaſius cùm eſſet Græcæ linguæ callentiſſimus, et hujus ego authoritatem elevare ſtatuiſſem, id ut quoquo modo poſſem, Græcas literas, *ejus*, ſi diis placet, *regna, ad ima ſubſellia relegavi.* Quis calumniari ſolertiùs, quàm hariolari te nunc dicat? Atqui non meus ille fucus, vir ſagaciſſime, ſed tuus mucus quem olfeciſti, tantummodo erat. Mihi enim cum Salmaſio de Græcis non magis literis quàm Calendis conteſtata

lis erat; non illum literis vel Græcis vel Latinis ſed Authoritatum et rationum ponderibus affligendum atque ſternendum eſſe intelligebam. Hinc tu, propterea quòd omnes cupidè ambages quæris, nequid ad rem dicere cogaris, ut olim paupertatis, ita nunc Græcarum literarum in laudes ridiculè ſanè tranſcurris. Quas ego cum neque neſciam, et, ſiquis alius, plurimi faciam nihil profectò ineptius, nihil alienius fingere potuiſti, quàm deſpectas à me eſſe Græcas literas: cùm non tibi illas, ſed te illis probro eſſe dixerim. Sed hæc tua perpetua ferè ratio eſt; ubi non fictis criminibus urgeris, ut ne obmutuiſſe planè videaris, data tibi eſſe à me crimini quælibet fingis, aut abſurda quævis et falſiſſima de me inſeris, eaque in primis quæ dicta nunquam ſunt, refutanda arripis: Hîc ſtrepis, hîc tumultuaris, hîc te jactas. Si adulterii te poſtulo, paupertatem ſcilicet contemno; paupertas tibi contra me toto penu loculorum tuorum defendenda eſt: Si ſtupri arguo, Græcas literas nimirum vellico; Græcarum literarum obtrectator oppugnandus tibi ſum: Sic tu vera fictis eludere conaris, ut hoc fumo excitato occultare turpem fugam et convictiſſimi ſontis pudorem atque ſilentium poſſis. Vide autem, dum Græcas literas tam veteratoriè laudas, ut iraſcantur tibi Literæ Latinæ; tuumque *jecur latinum*, ut ſatis ſanum non ſit. *Quota pars hæc eſt, inquis, ſputorum et alaporum?* Næ tu maſculum tibi alapum hoc ſolœciſmo meruiſti; nam fœmineas eſſe alapas quas tot ſenſiſti, mirum non eſt ſi invitus agnoſcas. Verùm hæc miſſa faciamus; levia ſunt, vetera ſunt; alius repentè homo jam factus eſt Morus; ad ſanitatem jamjamque eſt rediturus; gradum unum atque alterum fecit; paulò veracior, paulò candidior ab Rhetorica Diaboli (ſic enim calumniam ſuprà nominat) ad Rhetoricam tranſit Juliani. *Viciſti*, inquis, *Miltone*. Hanc nempe vocem, ut ille olim (ne non Apoſtata ſatis germanus

per omnia videaris) veritate victus emiſiſti. Sed vide, ne ſincerum quod eſt, cauponum more, mendacio ſtatim diluas. *Confitentem*, inquis, *habes reum*. Ego verò reum quidem habeo; confitentem non habeo: niſi ſi id pro confeſſo eſt habendum quicquid tu ſilentio præteriiſti: ſic enim et libellum in nos famoſum edidiſſe, et hoſti noſtro dicaſſe, et Anglicanam Rempubl. indigniſſimis modis, méque nominatim illæſus læſiſſe, totam denique fabulam Genevenſem confiteris. Ab hac prævaricatione ad precationem quandam artificiosè compoſitam te confers; ſive ea tuæ fidei publicæ extrema confeſſio dicenda eſt; ad quam Deum teſtem invocas, tremendum fateor et teſtem et judicem. Multa confiteris, multa ploras, peccata quidem *longè graviſſima*, ſed quæ ad nos nihil attineant, quia penitùs latent, et etiamnum inconfeſſa nobis ſunt. Et iſta quidem ſi in occulto, clauſiſque foribus, ut peccare anteà, ita nunc precari in animum induxiſſes, laudaſſem equidem te, déque benignitate et clementia divina benè ſperare juſſiſſem: nunc cum in platea media orantem te hîc reperiam, ad homines potiùs quàm ad Deum concinnatas has eſſe preces, et quaſi ultima jacentis tuæ fidei publicæ ſuſpiria judicarim. *Te Deus, te teſtem invoco, an non videant homines in corde iſto quæ tu non vides*. O confeſſionem claram atque ſimplicem! immò verò quid obſcurius, quid cautius, quid jureconſultius compoſuiſſe poteras, ut decem cauſidicos vel adhibuiſſe viderere, vel pertimuiſſe? Nam quid hoc eſt, obſecro? *an non videant homines in corde iſto*. Quid vident homines in corde? Urinatore hîc opus eſt Delio. Verùm quid quis in corde videat, viderit. Ego facta palam, audita, viſa, teſtata refero: quas nemo meas eſſe calumnias ſine maxima calumnia dixerit. *Longè turpior ſum*, inquis, *re quidem vera quàm illa fingunt; ob illa tot abſcondita, quorum apud te reus verè ſum*. Sic tu nota ignotis, clara abſcon-

ditis delere atque eluere conaris: occulta, incerta, latentia confiteris, ut explorata, certa, manifeſta eò impudentiùs negare poſſis: ad extremum eò deſcendis, ut confeſſionem hanc, quaſi libellum famoſum de temetipſo conſcribas, quò faciliùs veram accuſationem aliorum poſſis evadere. Tu hæc atque hujuſmodi valere apud Deum cave exiſtimes; apud homines certè vel mediocriter ſagaces, minimè valebunt. Quòd ſi linguis, ut ipſe ais, atque conviciis omnium jamdiu verberatus, reſipuiſti aliquando revera et ad bonam frugem revertiſti, gaudeo. Nos te ſic veram egiſſe pœnitentiam arbitrabimur, ſi tuarum in nos injuriarum et maledicentiæ famoſæ pœnituiſſe tandem intelligemus.

Accedence Commenc't Grammar,

Supply'd with ſufficient RULES

For the uſe of ſuch as, Younger or Elder, are deſirous, without more trouble then needs, to attain the *Latin Tongue;* the elder ſort eſpecially, with little teaching, and thir own induſtry.

To the READER.

IT hath bin long a general complaint, not without cauſe, in the bringing up of Youth, and ſtill is, that the tenth part of man's life, ordinarily extended, is taken up in learning, and that very ſcarcely, the Latin Tongue. *Which tardy proficience may be attributed to ſeveral cauſes: In particular, the making two Labours of one, by learning firſt the* Accedence, *then the* Grammar *in Latin, e're the Language of thoſe Rules be underſtood. The only remedy of this, was to join both Books into one, and in the* Engliſh Tongue; *wherby the long way is much abbreviated, and the labour of underſtanding much more eaſy: A work ſuppos'd not to have been don formerly; or if don, not without ſuch difference here in brevity and alteration, as may be found of moment. That of* Grammar, *touching Letters and Syllables, is omitted, as learnt before, and little different from the* Engliſh *Spelling-book; eſpecially ſince few will be perſwaded to pronounce* Latin *otherwiſe then thir own* Engliſh. *What will not com under Rule, by reaſon of the much*

variety in Declenſion, Gender, or Conſtruction, is alſo here omitted, leſt the courſe and clearneſs of method be clog'd with Catalogues inſtead of Rules, or too much interruption between Rule and Rule: Which Linaker, *ſetting down the various Idioms of many Verbs, was forc't to do by Alphabet; and therfore, though very learned, not thought fit to be read in Schools. But in ſuch words, a* Dictionary *ſtor'd with good* Autorities *will be found the readieſt guide. Of figurate Conſtruction what is uſeful is digeſted into ſeveral Rules of* Syntaxis: *and* Proſodie, *after this* Grammar *well learnt, will not need to be Engliſht for him who hath a mind to read it. Account might be now giv'n what addition or alteration from other Grammars hath bin here made, and for what reaſon. But he who would be ſhort in teaching, muſt not be long in prefacing: The Book it ſelf follows, and will declare ſufficiently to them who can diſcern.*

Accedence commenc't Grammar.

Latin Grammar is the Art of right underſtanding, ſpeaking, or writing Latin, obſerv'd from them who have ſpoken or written it beſt.

Grammar hath two Parts: right-wording, uſually call'd *Etymologie;* and right-joyning of words, or *Syntaxis*.

Etymologie, or right-wording, teacheth what belongs to every ſingle word or part of Speech.

Of Latin Speech are eight General Parts:

Noun	Declin'd.	*Adverb*	Undeclin'd.
Pronoun		*Conjunction*	
Verb		*Prepoſition*	
Participle		*Interjection*	

Declin'd are thoſe words which have divers endings; as *homo* a man, *hominis* of a man; *Amo* I love, *amas* thou loveſt. *Undeclin'd* are thoſe words which have but one ending, as *bene* well, *cum* when, *tum* then.

Nouns, Pronouns, and Participles, are declin'd with Gender, Number, and Caſe; Verbs, as hereafter in the verb.

Of Genders.

Genders are three, the Maſculin, Feminin, and Neuter. The Maſculin may be declin'd with this

Article *Hic*, as *hic Vir* a Man; the Feminin with this Article *Hæc*, as *hæc Mulier* a Woman; the Neuter with this Article *Hoc*, as *hoc Saxum* a Stone.

Of the Maſculin are generally all Nouns belonging to the Male kind, as alſo the Names of Rivers, Months and Winds.

Of the Feminin, all Nouns belonging to the Female kind, as alſo the names of Countries, Cities, Trees, ſom few of the two latter excepted: Of Cities, as *Agragas* and *Sulmo*, Maſculin; *Argos*, *Tibur*, *Præneſte*, and ſuch as end in *um*, Neuter; *Anxur* both. Of *Trees*, *Oleaſter* and *Spinus*, Maſculin; but *Oleaſter* is read alſo Feminin, *Cic.* verr. 4. *Acer*, *ſiler*, *ſuber*, *thus*, *robur*, Neuter.

And of the Neuter are all Nouns, not being proper Names, ending in *um*, and many others.

Som Nouns are of two Genders, as *hic* or *hæc dies* a day; and all ſuch as may be ſpoken both of Male and Female, as *hic* or *hæc Parens* a Father or Mother: ſom be of three, as *hic hæc* and *hoc Felix* happy.

Of Numbers.

Words declin'd have two Numbers, the Singular and the Plural. The ſingular ſpeaketh but of one, as *Lapis* a Stone. The plural of more then one, as *lapides* ſtones; yet ſomtimes but of one, as *Athenæ* the City *Athens*, *Literæ* an Epiſtle, *ædes ædium* a Houſe.

Note that ſom Nouns have no ſingular, and ſom no plural, as the nature of thir ſignification requires. Som are of one Gender in the ſingular; of another, or of two Genders in the plural, as reading will beſt teach.

Of Caſes.

Nouns, Pronouns, and Participles are declin'd with ſix endings, which are called Caſes, both in the ſin-

gular and plural number. The Nominative, Genitive, Dative, Accuſative, Vocative, and Ablative.

The *Nominative* is the firſt Caſe, and properly nameth the thing, as *Liber* a Book.

The *Genitive* is engliſht with this Sign *of*, as *Libri* of a Book.

The *Dative* with this Sign *to*, or *for*, as *Libro* to or for a Book.

The *Accuſative* hath no ſign.

The *Vocative* calleth or ſpeaketh to, as *O Liber* O Book, and is commonly like the Nominative.

But in the Neuter Gender the Nominative, Accuſative, and Vocative, are like in both Numbers, and in the *Plural* end always in *a*.

The *Ablative* is engliſht with theſe Signs, *in*, *with*, *of*, *for*, *from*, *by*, and ſuch like, as *De Libro* of or from the Book, *pro Libro* for the Book; and the Ablative Plural is always like the Dative.

Note, that ſom Nouns have but one ending throughout all Caſes, as *Frugi*, *nequam*, *nihil*; and all words of number from three to a hundred, as *quatuor* four, *quinque* five, *&c.*

Som have but one, ſom two, ſom three Caſes only, in the Singular or Plural, as uſe will beſt teach.

Of a Noun.

A Noun is the name of a thing, as *Manus* a Hand, *Domus* a Houſe, *Bonus* Good, *Pulcher* Fair.

Nouns be Subſtantives or Adjectives.

A Noun Subſtantive is underſtood by it ſelf, as *homo* a man, *domus* a houſe.

An Adjective, to be well underſtood, requireth a Subſtantive to be join'd with it, as *bonus* good, *parvus* little, which cannot be well underſtood unleſs ſomthing good or little be either nam'd, as *bonus vir* a good man, *parvus puer* a little boy; or by uſe

underſtood, as *honeſtum* an honeſt thing, *boni* good men.

The Declining of Subſtantives.

Nouns Subſtantives have five Declenſions or forms of ending thir Caſes, chiefly diſtinguiſht by the different ending of thir Genitive Singular.

The Firſt Declenſion.

The firſt is when the Genitive and Dative ſingular end in *æ*, *&c.* as in the example following.

Singular.	*Plural.*
No. Vo. Abl. muſa	*Nom. Voc.* muſæ
Gen. Dat. muſæ	*Gen.* muſarum
Acc. muſam	*Dat. Abl.* muſis
	Acc. muſas

This one word *familia* joyn'd with *pater*, *mater*, *filius*, or *filia*, endeth the Genitive in *as*, as *pater familias*, but ſomtimes *familiæ*. *Dea*, *mula*, *equa*, *liberta*, make the Dative and Ablative plural in *abus*; *filia* and *nata* in *is* or *abus*.

The firſt Declenſion endeth always in *a*, unleſs in ſom words deriv'd of the Greek: and is always of the Feminin Gender, except in names attributed to men, according to the general Rule, or to Stars, as *Cometa*, *Planeta*.

Nouns, and eſpecially proper Names derived of the Greek, have here three endings, *as*, *es*, *e*, and are declin'd in ſom of thir Caſes after the Greek form. *Æneas*, acc. *Ænean*, voc. *Ænea*; *Anchiſes*, acc. *Anchiſen*, voc. *Anchiſe* or *Anchiſa*, abl. *Anchiſe*. *Penelope*, *Penelopes*, *Penelope*, *Penelopen*. voc. abl. *Penelope*. Somtimes following the Latin, as *Marſya*, *Philoctęta*, for *as* and *es*; *Philoctętam*, *Eriphylam*, for *an* and *en*. Cic.

The ſecond Declenſion.

The ſecond is when the Genitive Singular endeth in *i*, the Dative in *o*, *&c.*

Sing.	*Plur.*
Nom. Voc. Liber	*Nom. Voc.* Libri
Gen. libri	*Gen.* librorum
Dat. Abl. libro	*Dat. Abl.* libris
Acc. librum	*Acc.* libros.

Note that when the Nominative endeth in *us*, the Vocative ſhall end in *e*, as *Dominus ô Domine*, except *Deus ô Deus*. And theſe following, *Agnus*, *lucus*, *vulgus*, *populus*, *chorus*, *fluvius*, *e* or *us*.

When the Nominative endeth in *ius*, if it be the proper name of a man, the Vocative ſhall end in *i*, as *Georgius ô Georgi*; hereto add *filius ô fili*, and *genius ô geni*.

All Nouns of the Second Declenſion are of the Maſculin or Neuter Gender; of the Maſculin, ſuch as end in *ir*, *or*, or *us*, except ſom few, *humus*, *domus*, *alvus*, and others deriv'd of the Greek, as *methodus*, *antidotus*, and the like, which are of the Feminin, and ſom of them ſomtimes alſo Maſculin, as *atomus*, *phaſelus*; to which add *ficus* the name of a diſeaſe, *groſſus*, *pampinus*, and *rūbus*.

Thoſe of the Neuter, except *virus*, *pelagus*, and *vulgus* (which laſt is ſomtimes Maſculin) end all in *um*, and are declin'd as followeth:

Sing.	*Plur.*
No. Ac. Vo. Studium	*No. Ac. Voc.* Studia
Gen. ſtudii	*Gen.* ſtudiorum
Dat. Abl. ſtudio	*Dat. Abl.* ſtudiis.

Som Nouns in this Declenſion are of the firſt Example Singular, of the ſecond Plural, as *Pergamus* the City *Troy*, Plur. *Hæc Pergama*; and ſom names

of hills, as *Mænalus, Iſmarus, hæc Iſmara;* ſo alſo *Tartarus,* and the Lake *Avernus;* others are of both, as *ſibilus, jocus, locus, hi loci,* or *hæc loca.* Som are of the ſecond example Singular, of the firſt Plural, as *Argos, Cælum,* Plur. *hi Cæli;* others of both, as *Raſtrum, Capiſtrum, Filum, Frænum;* Plur. *fræni* or *fræna. Nundinum,* et *Epulum,* are of the firſt Declenſion Plural, *Nundinæ, Epulæ; Balneum* of both, *balneæ* or *balnea.*

Greek proper names have here three endings, *os, on,* and *us* long from a Greek Dipthong. *Hæc Delos, hanc Delon. Hoc Ilion.* The reſt regular, *Hic panthus, ô panthu,* Virg.

The Third Declenſion.

The third is when the Genitive ſingular endeth in *is,* the Dative in *i,* the Accuſative in *em,* and ſomtimes in *im,* the Ablative in *e,* and ſomtimes in *i;* the Nom. Acc. Voc. Plural in *es,* the Genitive in *um,* and ſomtimes in *ium,* &c.

Sing.	*Plur.*
No. Gen. Vo. Panis	*Nom. Ac. Vo.* panes
Dat. pani	*Gen.* panum
Acc. panem	*Dat. Abl.* panibus.
Abl. pane.	

Sing.	*Plur.*
Nom. Voc. Parens	*No. Ac. vo.* parentes
Gen. parentis	*Gen.* parentum
Dat. parenti	*Dat. Ab.* parentibus.
Acc. parentem	
Abl. parente.	

This third Declenſion, with many endings, hath all Genders, beſt known by dividing all Nouns hereto belonging into ſuch as either increaſe one ſyllable long or ſhort in the Genitive, or increaſe not at all.

Such as increaſe not in the Genitive are generally Feminin, as *Nubes nubis, Caro carnis.*

Except ſuch as end in *er*, as *hic venter ventris*, and theſe in *is* following, *natalis, aqualis, lienis, orbis, callis, caulis, collis, follis, menſis, enſis, fuſtis, funis, panis, penis, crinis, ignis, caſſis, faſcis, torris, piſcis, unguis, vermis, vectis, poſtis, axis*, and the compounds of *aſſis*, as *centuſſis.*

But *Canalis, finis, clunis, reſtis, ſentis, amnis, corbis, linter, torquis, anguis, hic* or *hæc:* To theſe add *vepres.*

Such as end in *e* are Neuters, as *mare, rete*, and two Greek in *es*, as *hippomanes, cacoëthes.*

Nouns encreaſing long.

Nouns encreaſing one ſyllable long in the Genitive are generally Feminin, as *hæc pietas pietatis, virtus virtutis.*

Except ſuch as end in *ans* Maſculin, as *dodrans, quadrans, ſextans;* in *ens*, as *oriens, torrens, bidens*, a pick-ax.

In *or*, moſt commonly deriv'd of Verbs, as *pallor, clamor;* in *o*, not thence deriv'd, as *ternio, ſenio, ſermo, temo*, and the like.

And theſe of one ſyllable, *ſal, ſol, ren, ſplen, as, bes, pes, mos, flos, ros, dens, mons, pons, fons, grex.*

And words deriv'd from the Greek in *en*, as *lichen;* in *er*, as *crater;* in *as*, as *adamas;* in *es*, as *lebes;* to theſe, *hydrops, thorax, phœnix.*

But *ſcrobs, rudens, ſtirps*, the body or root of a tree, and *calx* a heel, *hic* or *hæc.*

Neuter, theſe of one ſyllable, *mel, fel, lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſſis, os oris, rus, thus, jus, crus, pus.* And of more ſyllables in *al* and *ar*, as *capital, laquear*, but *halec hoc* or *hæc.*

Nouns encreaſing ſhort.

Nouns encreaſing ſhort in the Genitive are generally Maſculin, as *hic ſanguis ſanguinis, lapis lapidis.*

Except, Feminin all words of many ſyllables ending in *do* or *go*, as *dulcedo, compago; arbor, hyems, cuſpis, pecus pecudis:* Theſe in *ex, forfex, carex, tomex, ſupellex:* In *ix, appendix, hiſtrix, coxendix, ſilix;* Greek Nouns in *as* and *is*, as *lampas, iaſpis:* To theſe add *chlamys, bacchar, ſyndon, icon.*

But *margo, cinis, pulvis, adeps, forceps, pumex, ramex, imbrex, obex, ſilex, cortex, onix* and *ſardonix, hic* or *hæc.*

Neuters are all ending in *a*, as *problema;* in *en*, except *hic pecten;* in *ar*, as *jubar;* in *er* theſe, *verber, iter, uber, cadaver, zinziber, laſer, cicer, ſiſer, piper, papaver;* ſomtimes in *ur*, except *hic furfur*, in *us*, as *onus*, in *ut*, as *caput;* to theſe *marmor, æquor, ador.*

Greek proper names here end in *as, an, is*, and *ens*, and may be declin'd ſom wholly after the Greek form, as *Pallas, pallados, palladi, pallada;* others in ſom Caſes, as *Atlas*, acc. *Atlanta*, voc. *Atla. Garamas*, plur. *garamantes*, acc. *garamantas. Pan, panos, pana. Phyllis, phyllidos*, voc. *phylli*, plur. *Phyllides*, acc. *phyllidas. Tethys, tethyos*, acc. *tethyn*, voc. *tethy. Neapolis, neapolios*, acc. *neapolin. Paris, paridos* or *parios*, acc. *parida* or *parin. Orpheus, orpheos, orphei, orphea, orpheu.* But Names in *eus* borrow ſomtimes thir Genitive of the Second Declenſion, as *Erechtheus, erechthei.* Cic. *Achilles* or *Achilleus, Achillei;* and ſomtimes thir Accuſative in *on* or *um*, as *Orpheus Orpheon, Theſeus Theſeum, Perſeus Perſeum*, which ſomtimes is formd after Greek words of the firſt Declenſion Latin, *Perſeus* or *Perſes, Perſæ Perſæ Perſen Perſæ Perſa.*

The fourth Declenſion.

The fourth is when the Genitive Singular endeth in *us*, the Dative Singular in *ui*, and ſomtimes in *u*, Plural in *ibus*, and ſomtimes in *ubus*.

Sing.	*Plur.*
No. Ge. Vo. Senſus	*No. Ac. Vo.* Senſus
Dat. ſenſui	*Gen.* ſenſuum
Acc. ſenſum	*Dat. Abl.* ſenſibus.
Abl. ſenſu.	

The fourth Declenſion hath two endings, *us* and *u*; *us* generally Maſculin, except ſom few, as *hæc manus, ficus*, the fruit of a tree, *acus, porticus, tribus*; but *penus* and *ſpecus hic* or *hæc*. *U* of the Neuter, as *gelu, genu, veru*; but in the Singular moſt part defective.

Proper Names in *os* and *o* long, pertaining to the fourth Declenſion Greek, may belong beſt to the fourth in Latin, as *Androgeos*, Gen. *Androgeo*, Ac. *Androgeon*; Hic *Athos*, hunc *Atho*, Virg. Hæc *Sappho*, Gen. *Sapphus*, Acc. *Sappho*. Better Authors follow the Latin form, as *Dido Didonis Didonem*. But *Jeſus Jeſu Jeſu Jeſum Jeſu Jeſu*.

The fifth Declenſion.

The fifth is when the Genitive and Dative Singular end in *ei*, &c.

Sing.	*Plur.*
Nom. Voc. Res	*No. Acc. Voc.* res
Gen. Dat. rei	*Gen.* rerum
Acc. rem	*Dat. Abl.* rebus.
Abl. re	

All Nouns of the fifth Declenſion are of the Feminin Gender, except *dies hic* or *hæc*, and his Compound *meridies hic* only.

Som Nouns are of more Declenſions then one, as

vas vaſis of the third in the Singular, of the ſecond in the Plural *vaſa vaſorum*. *Colus*, *laurus*, and ſom others, of the ſecond and fourth. *Saturnalia*, *ſaturnalium* or *ſaturnaliorum*, *ſaturnalibus*, and ſuch other names of feaſts. *Poëmata poëmatum*, *poëmatis* or *poëmatibus*, of the ſecond and third Plural. *Plebs* of the third and fifth, *plebis* or *plebei*.

The Declining of Adjectives.

A NOUN ADJECTIVE is declin'd with three Terminations, or with three Articles.

An Adjective of three terminations is declin'd like the firſt and ſecond Declenſion of Subſtantives joyn'd together after this manner.

Sing.	*Plur.*
Nom. bonus bona bonum	*Nom. Vo.* boni bonæ bona
Gen. boni bonæ boni	*Gen.* bonorum bonarum bonorum
Dat. bono bonæ bono	*Dat. Abl.* bonis
Ac. bonum bonam bonum	*Ac.* bonos bonas bona.
Voc. bone bona bonum	
Abl. bono bona bono	

In like manner thoſe in *er* and *ur*, as *ſacer ſacra ſacrum*, *ſatur ſatura ſaturum*; but *unus*, *totus*, *ſolus*, *alius*, *alter*, *ullus*, *uter*, with thir compounds *Neuter*, *uterque*, and the like, make thir Genitive Singular in *ius*, the Dative in *i*, as *Unus una unum*, Gen. *unius*, Dat. *uni*, in all the reſt like *bonus*, ſave that *alius* maketh in the Neuter Gender *aliud*, and in the Dative *alii*, and ſomtimes in the Genitive.

Ambo and *duo* be thus declin'd in the plural only.

Nom. Voc. Ambo ambæ ambo
Gen. amborum ambarum amborum
Dat. Abl. ambobus ambabus ambobus
Acc. ambos *or* ambo, ambas ambo.

Adjectives of three Articles have in the Nominative either one ending, as *hic*, *hæc*, *et hoc felix*; or

two, as *hic et hæc triſtis et hoc triſte;* and are declin'd like the third Declenſion of Subſtantives, as followeth.

Sing.	*Plur.*
Nom. hic hæc et hoc Felix	*Nom.* hi et hæ felices, et hæc felicia
Gen. felicis	*Gen.* felicium
Dat. felici	*Dat. Abl.* felicibus
Acc. hunc et hanc felicem, et hoc felix	*Acc.* hos et has felices et hæc felicia
Voc. ô felix	*Voc.* ô felices, et ô felicia.
Abl. felice *or* felici	

Sing.	*Plur.*
Nom. hic et hæc triſtis et hoc triſte	*Nom.* hi et hæ triſtes et hæc triſtia
Gen. triſtis	*Gen.* triſtium
Dat. Abl. triſti	*Dat. Abl.* triſtibus
Acc. hunc et hanc triſtem, et hoc triſte	*Acc.* hos et has triſtes, et hæc triſtia
Voc. ô triſtis et ô triſte.	*Voc.* ô triſtes, et ô triſtia.

There be alſo another ſort which have in the Nominative Caſe three Terminations and three Articles, as *hic acer, hic et hæc acris, hoc acre.* In like manner be declined *equeſter, volucer,* and ſom few others, being in all other caſes like the Examples beforegoing.

Compariſons of Nouns.

Adjectives, whoſe ſignification may increaſe or be diminiſht, may form Compariſon, wherof there be two degrees above the poſitive word it ſelf, The Comparative, and Superlative.

The Poſitive ſignifieth the thing it ſelf without comparing, as *durus* hard.

The Comparative exceedeth his Poſitive in ſignification, compar'd with ſom other, as *durior* harder; and is form'd of the firſt Caſe of his Poſitive that

endeth in *i*, by putting therto *or* and *us*, as of *duri*, *hic et hæc durior*, *et hoc durius*: of *dulci*, *dulcior*, *dulcius*.

The Superlative exceedeth his Poſitive in the higheſt degree, as *duriſſimus* hardeſt; and it is form'd of the firſt Caſe of his Poſitive that endeth in *is*, by putting therto *ſimus*, as of *duris duriſſimus*, *dulcis dulciſſimus*.

If the Poſitive end in *er*, the Superlative is form'd of the nominative caſe by putting to *rimus*, as *pulcher pulcherrimus*. Like to theſe are *vetus veterrimus*, *maturus maturimus*; but *dexter dexterrimus*, and *finiſter*, *finiſterior*, *finiſterrimus*.

All theſe Nouns ending in *lis* make the Superlative by changing *is* into *limus*, as *humilis*, *ſimilis*, *facilis*, *gracilis*, *agilis*, *docilis docillimus*.

All other Nouns ending in *lis* do follow the general Rule, as *utilis utiliſſimus*.

Of theſe Poſitives following are form'd a different ſort of Superlatives; of *ſuperus*, *ſupremus* and *ſummus*; *inferus*, *infimus* and *imus*; *exterus*, *extimus* and *extremus*; *poſterus poſtremus*.

Som of theſe want the Poſitive, and are form'd from Adverbs; of *intra interior intimus*, *ultra ulterior ultimus*, *citra citerior citimus*, *pridem prior primus*, *prope propior proximus*.

Others from Poſitives without Caſe, as *nequam*, *nequior*, *nequiſſimus*.

Som alſo from no Poſitive, as *ocior ociſſimus*. Some want the Comparative, as *novus noviſſimus*, *inclytus inclytiſſimus*.

Som the Superlative, as *ſenex ſenior*, *juvenis junior*, *adoleſcens adoleſcentior*.

Som ending in *us*, frame thir Comparative as if they ended in *ens*, *benevolus*, *maledicus*, *magnificus magnificentior magnificentiſſimus*.

Theſe following are without Rule, *Bonus melior*

optimus, Malus pejor peſſimus, Magnus major maximus, Parvus minor minimus; Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum.

If a Vowel come before *us*, it is compared with *magis* and *maximè*, as *pius, magis pius, maximè pius; idoneus, magis* and *maximè idoneus.* Yet ſom of theſe follow the general Rule, as *aſſiduus aſſiduiſſimus, ſtrenuus ſtrenuior, exiguus exiguiſſimus, tenuis tenuior tenuiſſimus.*

Of a Pronoun.

A PRONOUN is a part of Speech that ſtandeth for a Noun Subſtantive, either at preſent or before ſpoken of, as *ille*, he or that, *hic* this, *qui* who.

There be ten Pronouns, *Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, qui* and *quis*, beſides thir Compounds, *egomet, tute, hicce, idem, quiſnam, aliquis*, and ſuch others. The reſt ſo call'd, as *meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras, cujus* and *cujas*, are not Pronouns, but Adjectives thence deriv'd.

Of *Pronouns* ſuch as ſhew the thing preſent are called *Demonſtratives*, as *ego, tu, hic;* and ſuch as refer to a thing antecedent, or ſpoken of before, are called Relatives, as *qui* who or which.

Quis, and often *qui*, becauſe they aſk a queſtion, are called Interrogatives, with thir Compounds *ecquis, numquis.*

Declenſions of Pronouns are three.

Ego, tu, ſui, be of the firſt Declenſion, and be thus declin'd.

Sing.	*Plur.*
Nom. Ego	*Nom. Acc.* Nos
Gen. mei	*Gen.* noſtrum *or* noſtri
Dat. mihi	*Dat. Abl.* nobis
Acc. Abl. me	*Voc. caret.*
Voc. caret	

Sing.	*Plur.*
Nom. Voc. Tu	*Nom. Acc. Voc.* vos
Gen. tui	*Gen.* veſtrum *or* veſtri
Dat. tibi	*Dat. Abl.* vobis.
Acc. Abl. te	

Sing. *Nom. Voc. caret* *Dat.* ſibi
Plur. *Gen.* ſui *Acc. Abl.* ſe.

From theſe three be deriv'd *meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras,* (which are called Poſſeſſives) wherof the former five be declin'd like Adjectives of three Terminations, except that *meus* in the Vocative Caſe maketh *mi, mea, meum; Noſtras, Veſtras,* with three Articles, as *hic et hæc noſtras, et hoc noſtras* or *noſtrate, veſtrate.* In other Caſes according to rule.

Theſe three, *ille, iſte, ipſe,* be of the ſecond Declenſion, making thir Genitive ſingular in *ius,* thir Dative in *i;* and the former two be declin'd like the Adjective *alius,* and the third like *unus* before ſpoken of.

Sing. { *Nom.* ille illa illud, *Gen.* illius, *Dat.* illi.
Nom. iſte iſta iſtud, *Gen.* iſtius, *Dat.* iſti.
Nom. ipſe ipſa ipſum, *Gen.* ipſius, *Dat.* ipſi.

Theſe four, *hic, is, qui* and *quis,* be of the third Declenſion, making thir Genitive ſingular in *jus,* with j conſonant, and be declin'd after this manner.

Sing.	*Plur.*
Nom. hic hæc hoc	*Nom.* hi hæ hæc
Gen. hujus	*Gen.* horum harum horum
Dat. huic	*Dat. Abl.* his
Acc. hunc hanc hoc	*Acc.* hos has hæc
Voc. caret	*Voc. caret.*
Abl. hoc hac hoc.	

Of *iſte* and *hic* is compounded *iſtic, iſtæc, iſtoc* or *iſtuc.* Acc. *iſtunc, iſtanc, iſtoc* or *iſtuc.* Abl. *iſtoc, iſtac, iſtoc.* Plu. *iſtæc* only.

Sing.	*Plur.*
Nom. is ea id	*Nom.* ii eæ ea
Gen. ejus	Gen. eorum earum eorum
Dat. ei	*Dat. Abl.* iis *or* eis
Acc. eum eam id	*Acc.* eos eas ea
Voc. caret	*Voc. caret.*
Abl. eo ea eo.	

Sing.	*Plur.*
Nom. qui quæ quod	*Nom.* qui quæ quæ
Gen. cujus	*Gen.* quorum quarum quorum
Dat. cui	*Dat. Abl.* quibus or queis
Acc. quem quam quod	*Acc.* quos quas quæ
Voc. caret	*Voc. caret.*
Abl. quo qua quo *or* qui.	

In like manner *quivis*, *quilibet*, and *quicunque* the Compounds.

Sing. Nom. *quis*, *qua* or *quæ*, *quid*, Gen. *&c.* like *cui*. So *quiſquam*, *quiſnam*, Compounds.

Of *Quis* are made theſe Pronoun Adjectives, *cujus cuja cujum*, whoſe; and *hic* and *hæc cujas* and *hoc cujate*, of what Nation.

Quiſquis is defective, and thus declin'd,

Nom. { Quiſquis / Quicquid } *Acc.* { Quicquid } *Abl.* { Quoquo / Quaqua / Quoquo. }

Of a Verb.

A VERB is a part of ſpeech, that betokeneth *being*, as *ſum* I am, or *doing*, as *laudo* I praiſe; and is declin'd with Mood, Tenſe, Number and Perſon.

Moods.

There be four Moods which expreſs the *manner of doing*; the Indicative, the Imperative, the Potential or Subjunctive, and the Infinitive.

The Indicative Mood *ſheweth* or *declareth*, as *laudo* I praiſe.

The Imperative *biddeth* or *exhorteth*, as *Laude* praiſe thou.

The Potential or Subjunctive is engliſht with theſe Signs, *may, can, might, would, could, ſhould:* Or without them as the Indicative, if a Conjunction go before or follow; as *Laudem*, I may or can praiſe. *Cum laudarem* when I praiſed. *Cavijſem, ſi præcidijſem*, I had bewar'd if I had foreſeen.

The Infinitive is engliſht with this ſign *to*, as *laudare* to praiſe.

Tenſes.

There be three Tenſes which expreſs the *time of doing:* The Preſent, the Preterit or paſt, and the Future.

The Preſent Tenſe ſpeaketh of the time that *now is*, as *laudo* I praiſe.

The Preterit ſpeaketh of the time *paſt*, and is diſtinguiſht by three degrees: the Preterimperfect, the Preterperfect, and the Preterpluperfect.

The Preterimperfect ſpeaketh of the time *not perfectly paſt*, as *laudabam* I praiſed or did praiſe.

The Preterperfect ſpeaketh of the time *perfectly paſt*, as *laudavi* I have praiſed.

The Preterpluperfect ſpeaketh of the time *more then perfectly paſt*, as *laudaveram* I had praiſed.

The Future Tenſe ſpeaketh of the time *to come*, as *laudabo* I ſhall or will praiſe.

Perſons.

Through all Moods, except the Infinitive, there be three Perſons in both Numbers, as Sing. *Laudo* I praiſe, *laudas* thou praiſeſt, *laudat* he praiſeth; Plur. *Laudamus* we praiſe, *laudatis* ye praiſe, *laudant* they praiſe. Except ſom Verbs which are declin'd or form'd in the Third Perſon only, and have before them this ſign, *it*, as *Tædet* it irketh, *oportet* it behoveth, and are called Impersonals.

The Verb which betokeneth *being*, is properly the Verb *ſum* only, which is therfore call'd a Verb Subſtantive, and formed after this manner.

Indicative.

Preſ. ſing. *I am.* Sum, es, eſt, *Plur.* ſumus, eſtis, ſunt.

Pret. imp. *I was.* Eram, eras, erat, *Plur.* eramus, eratis, erant.

Pret. perfect. *I have been.* Fui, fuiſti, fuit, *Plur.* fuimus, fuiſtis, fuerunt *or* fuere.

Pret. plup. *I had been.* Fueram, fueras, fuerat, *Plur.* fueramus, fueratis, fuerant.

Future. *I ſhall or will be.* Ero, eris, erit, *Plur.* erimus, eritis, erunt.

Imperative.

	Be thou.		*Be you.*	
Sing.	Sis, es, eſto.	Sit, eſto.	*Plur.* Si-mus,	Sitis, eſte, eſtote.	Sint, ſunto.

Potential.

Preſ. ſing. *I may* or *can be.* Sim, ſis, ſit, *Plur.* ſimus, ſitis, ſint.

Preter-imperf. *I might* or *could be.* Eſſem *or* forem, es, et, *Plur.* eſſemus, eſſetis, eſſent *or* forent.

Preter-perfect. *I might* or *could have been.* Fuerim, ris, rit, *Plur.* rimus, ritis, rint.

Preterplup. with a conjunction Si. *If I had been.* Fuiſſem, es, et, *Plur.* emus, etis, ent.

Future. Si. *If I ſhall be* or *ſhall have been.* Fuero, ris, rit, *Plur.* rimus, ritis, rint.

Infinitive.

Preſ. and *preter-imperf.*	Eſſe, *to be.*	*Preter-perfect,* & *pret. pluper.*	Fuiſſe, *to have* or *had been.*

Future. Fore, *to be hereafter.*

In like manner are form'd the Compounds; *Abſum, adſum, deſum, obſum, præſum, proſum, poſſum*; but *poſſum* ſomthing varies after this manner.

Indicat. Preſ. Sing. *Poſſum, potes, poteſt,* Plur. *poſſumus, poteſtis, poſſunt.* The other are regular, *poteram, potui, potueram, potero.*

Imperative *it wants.*

Potent. Preſ. *Poſſim,* &c. Preterimperfect, *Poſſem.*

Infin. *Preſ. Poſſe.* Preterit. *Potuiſſe.*

Voices.

In Verbs that betoken *doing* are two Voices, the *Active* and the *Paſſive.*

The Active ſignifieth to do, and always endeth in *o,* as *doceo* I teach.

The Paſſive ſignifieth *what is done to one by another,* and always endeth in *or,* as *doceor* I am taught.

From theſe are to be excepted two ſorts of Verbs. The firſt are called *Neuters,* and cannot take *or* in the paſſive, as *curro* I run, *ſedeo* I ſit; yet ſignifie ſomtimes paſſively, as *vapulo* I am beaten.

The ſecond are call'd *Deponents,* and ſignifie actively, as *loquor* I ſpeak; or Neuters, as *glorior* I boaſt: but are form'd like Paſſives.

Conjugations.

Verbs both Active and Paſſive have four Conjugations, or forms of declining, known and diſtinguiſht by thir Infinitive Mood active, which always endeth in *re.*

In the firſt Conjugation, after *a* long, as *laudare* to praiſe.

In the ſecond, after *e* long, as *habere* to have.

In the third, after *e* ſhort, as *legere* to read.

In the fourth, after *i* long, as *audire* to hear.

In theſe four Conjugations, Verbs are declin'd or form'd by Mood, Tenſe, Number and Perſon, after theſe Examples.

Indicative Mood.

Preſent Tenſe.

Singular.			*Plural.*		
I	*Thou*	*He*	*We*	*Ye*	*They*
praiſe.	*praiſeſt.*	*praiſeth.*	*praiſe.*	*praiſe.*	*praiſe.*
Laudo,	laudas,	laudat,	laudamus,	laudatis,	laudant.
Habeo,	habes,	habet,	habemus,	habetis,	habent.
Lego,	legis,	legit,	legimus,	legitis,	legunt.
Audio,	audis,	audit,	audimus,	auditis,	audiunt.

Preter-imperfect tenſ. ſing. Laudabam, Habebam, Legebam, Audiebam, *I prais'd* or *did praiſe.* bas, bat, *Plur.* bamus, batis, bant.

Preter-perfect tenſ. ſing. Laudavi, Habui, Legi, Audivi, *I have prais'd.* iſti, it, *Plur.* imus, iſtis, erunt *or* ere.

Preter-pluperfect tenſ. ſing. Laudaveram, Habueram, Legeram, Audiveram, *I had prais'd.* ras, rat, *Plur.* ramus, ratis, rant.

Future tenſ. ſing. Laudabo, Habebo, *I ſhall* or *will praiſe.* bis, bit, *Plur.* bimus, bitis, bunt. Legam, Audiam, es, et, *Plur.* emus, etis, ent.

Imperative Mood.

	Praiſe thou.	*Let him praiſe.*	*Let us praiſe.*	*Praiſe ye.*	*Let them praiſe.*
Preſ. Sing.	Lauda, laudato.	Laudet, laudato.	*Plur.* laudemus.	Laudate, laudatote.	Laudent, laudanto.
	Habe, habeto.	Habeat, habeto.	*Plur.* habeamus,	Habete, habetote.	Habeant, habento.
	Lege, legito.	Legat, legito.	*Plur.* legamus.	Legite, legitote.	Legant. legunto.
	Audi, audito.	Audiat, audito.	*Plur.* audiamus.	Audite, auditote.	Audiant, audiunto.

Potential Mood.

Preſent tenſe ſing. Laudem, laudes, laudet, *Pl.* laudemus, laudetis, laudent.
Habeam, Legam, Audiam, } as, at, *Pl.* amus, atis, ant.

Preterim-perfect tenſ. ſing. Laudarem, Haberem, Legerem, Audirem, } *I might* or *could praiſe.* res, ret, *Plur.* remus, retis, rent,

Preter-perfect tenſe ſing. Laudaverim, Habuerim, Legerim, Audiverim, } *I might* or *could have prais'd.* ris, rit, *Pl.* rimus, ritis, rint.

Preterplu. ſing. with a Conjunc-tion, Si. Laudaviſſem, Habuiſſem, Legiſſem, Audiviſſem, } *If I had prais'd.* ſes, ſet, *Pl.* ſemus, ſetis, ſent.

If I ſhall praiſe, or *ſhall have prais'd.*

Future tenſe ſing. Si Laudavero, Habuero, Legero, Audivero, } ris, rit, *Pl.* rimus, ritis, rint.

Infinitive Mood.

Preſent and *Preterimperfect tenſe.*	Laudare, Habere, Legere, Audire,	*To*	*Praiſe. Have. Read. Hear.*
Preterperfect & Preterpluperfect tenſe.	Laudaviſſe, Habuiſſe, Legiſſe, Audiviſſe,	*To have or had*	*Praiſed Had. Read. Heard.*

Verbs of the third Conjugation irregular in ſome Tenſes of the Active Voice.

Indicative Mood.

Preſent Tenſe.

Sing.	*Plur.*
Volo, vis, vult,	Volumus, vultis, volunt.
Nolo, ———	Nolumus, —— nolunt.

The reſt is wanting in this Tenſe.

Malo, mavis, mavult Malumus, mavultis, malunt.

Preterit. Volui. Nolui. Malui.

Volo and *Malo* want the Imperative Mood.

Imperative.

Sing. Noli, Nolito. *Plur.* Nolite, Nolitote.

Potential.

Preſent tenſ. ſing. Velim, Nolim, Malim, is, it, *Plur.* imus, itis, int.

Preterim-perfect tenſ. ſing. Vellem, Nollem, Mallem, } es, et, *Pl.* emus, etis, ent.

Infinitive.

Preſent. Velle, Nolle, Malle.

Indicat. Preſ. *Edo, edis* or *es, edit* or *eſt;* Plur. *Editis* or *eſtis.*

Imper. *Ede* or *es, edito* or *eſto. Edat, edito* or *eſto.* Plur. *Edite eſte, editote eſtote.*

Poten. Preterimperfect Tenſe, *Ederem* or *eſſem.*

Infinit. *Edere* or *eſſe.*

Verbs of the fourth Conjugation irregular, in ſome Tenſes Active.

Eo, and *queo* with his Compound *Nequeo,* make *eunt* and *queunt* in the Plural Indicative preſent, and in thir Preterimperfect *ibam* and *quibam,* thir Future *ibo* and *quibo.*

Imperat. *I, ito. Eat, ito.* Plur. *Eamus, ite, itote. Eant, eunto.*

Potent. *Eam. Irem.* &c.

The forming of the Paſſive Voice.

Indicative.

	Sing.	*Plur.*
	I am praiſed.	
Preſ.	Laudor, aris *or* are, atur,	amur, amini, antur.
	Habeor, eris *or* ere, etur,	emur, emini, entur.
	Legor, eris *or* ere, itur,	imur, imini, untur.
	Audior, iris *or* ire, itur,	imur, imini, iuntur.

Preterim-perfect tenſ. ſing. Laudabar, Habebar, Legebar, Audiebar, } *I was prais'd.* baris *or* bare, batur, *Plur.* bamur, bamini, bantur.

Note that the *Paſſive Voice* hath no Preterperfect, nor the Tenſes deriv'd from thence in any Mood.

I ſhall or *will be prais'd.*

Future tenſ. ſing.
Laudabor, Habebor, } beris *or* bere, bitur, *Plur.* bimur, bimini, buntur.
Legar, Audiar, } eris *or* ere, etur, *Pl.* emur, eminiini, entur.

Imperative.

Preſent Singular.		*Plural.*		
Be thou prais'd.	*Let him be prais'd.*	*Let us be prais'd.*	*Be ye prais'd.*	*Let them be prais'd.*
Laudare, laudator.	laudetur, laudator.	laudemur.	laudamini, laudaminor.	laudentur, laudantor.
Habere, habetor.	habeatur, habetor.	habeamur.	habemini, habeminor.	habeantur, habentor.
Legere, legitor.	legatur, legitor.	legamur.	legimini, legiminor.	legantur, leguntor.
Audire, auditor.	audiatur, auditor.	audiamur.	audimini, audiminor.	audiantur, audiuntor.

Potential.

I may or can be prais'd.

Preſent ſing.
Lauder, eris *or* ere, etur, *Plur.* emur, eminiini, entur.
Habear, Legar, Audiar, } aris *or* are, atur, *Plu.* amur, aminiini, antur.

I might or ſhould be prais'd.

Preterimperfect ſing.
Laudarer, Haberer, Legerer, Audirer, } reris *or* rere, retur, *Plu.* remur, remini, rentur.

Infinitive.

Preſent & Preterimperfect.
Laudari, Haberi, Legi, Audiri } *To be* { *Prais'd.* *Had.* *Read.* *Heard.*

Verbs irregular in ſome Tenſes Paſſive.

Edor, *editor*, or *eſtur:* The reſt is Regular.

The Verb *Fio*, is partly of the Third, and partly of the Fourth Conjugation, and hath only the Infinitive of the Paſſive Form.

Indicat. Preſ. Sing. *Fio*, *fis*, *fit*, Plur. *fimus*, *fitis*, *fiunt*. Preterimperfect, *Fiebam*. Preterperfect *it wants*. Future *Fiam*, &c.

Imperat. *Fi*, *fito*. Plur. *fite*, *fitote*. *Fiant*, *fiunto*.

Potent. Preſ. *Fiam*, &c. Preterimperfect. *Fierem*.

Infinit. *Fieri*.

Alſo this Verb *Fero*, is contracted or ſhort'n'd in ſome Tenſes, both Active and Paſſive, as *Fers*, *fert*, for *feris*, *ferit*, &c.

Indicat. Preſ. Sing. *Fero*, *fers*, *fert*, Plur. —*fertis*, —. Preterperfect, *Tuli*.

Imperat. *Fer*, *ferto*, &c. Plur. *Ferte*, *fertote*.

Potent. Preterimperfect, *Ferrem*, &c.

Infinit. *Ferre*.

Paſſive.

Indicat. Preſ. Sing. *Feror*, *ferris* or *ferre*, *fertur*, &c.

Imperat. Sing. *Ferre*, *fertor*, &c.

Potent. Preterimperfect, *Ferrer*.

Infinit. *Ferri*.

Of Gerunds and Supines.

THERE be alſo belonging to the Infinitive Mood of all Verbs certain Voices called Gerunds and Supines, both of the Active and Paſſive ſignification.

The firſt Gerund endeth in *di*, as *Laudandi* of praiſing or of being prais'd. The ſecond in *do*, as *Laudando* in praiſing or in being prais'd. The third in *dum*, as *Laudandum* to praiſe or to be prais'd.

Note that in the two latter Conjugations, the

Gerunds end ſomtimes in *undi, do, dum*, as *dicendi* or *dicundi:* But from *Eo* alwayes *eundi*, except in the Compound *Ambiendi.*

Supines are two. The firſt ſignifieth Actively, as *laudatum* to praiſe; the latter Paſſively, as *laudatu* to be praiſed. Note that moſt Neuters of the ſecond Conjugation, and *volo, nolo, malo*, with many other Verbs, have no Supine.

Verbs of the four Conjugations irregular in the Preterperfect Tenſe or Supines.

VERBS of the firſt Conjugation form thir Preterperfect Tenſe in *avi*, Supine in *atum*, as *Laudo laudavi laudatum.*

Except

Poto potavi potatum or *potum; neco necavi necatum* or *nectum.*

Domo, tono, ſono, crepo, veto, cubo, form *ui, itum*, as *cubui cubitum;* but *ſecui ſectum, fricui frictum, mico micui:* yet ſome of theſe are found Regular in the Preterperfect Tenſe or Supine, eſpecially compounded, as *increpavit, diſcrepavit, dimicavit, ſonatum, dimicatum, intonatum, infricatum*, and the like.

Plico and his Compounds form *ui* or *avi*, as *explicui explicavi, explicitum* or *explicatum;* except *ſupplico*, and ſuch as are compounded with a Noun, as *Duplico Multiplico* in *avi* only.

But *Lavo lavi lautum lotum* or *lavatum, juvo juvi, adjuvo adjuvi adjutum.*

Do dedi datum, Sto ſteti ſtatum, in the Compounds, *ſtiti, ſtitum.* and ſomtimes *ſtatum*, as *Preſto preſtiti preſtitum* and *preſtatum.*

Verbs of the ſecond Conjugation form thir Pre-

terperfect Tenſe in *ui*, thir Supine in *itum*, as *habeo habui habitum*.

Some are Regular in thir Preterperfect Tenſe, but not in thir Supines, as *doceo docui doctum, miſceo miſcui miſtum, teneo tenui tentum, torreo torrui toſtum, cenſeo cenſui cenſum, pateo patui paſſum, careo carui caſſum* and *caritum*.

Others are Irregular both in Preterperfect Tenſe and Supines, as *Jubeo juſſi juſſum, ſorbeo ſorbui ſorpſi ſorptum, mulceo mulſi mulſum, luceo luxi*.

Deo in *di*, as *ſedeo ſedi ſeſſum, video vidi viſum, prandeo prandi pranſum*. And ſome in *ſi*, as *ſuadeo ſuaſi ſuaſum, rideo riſi riſum, ardeo arſi arſum*. Four double thir firſt Letters, as *Pendeo pependi penſum, mordeo momordi morſum, ſpondeo ſpopondi ſponſum, tondeo totondi tonſum*, but not in thir Compounds, as *dependi depenſum*.

Geo in *ſi*, and ſome in *xi*, as *urgeo urſi, mulgeo mulſi mulxi mulctum, augeo auxi auctum, indulgeo indulſi indultum, frigeo frixi, lugeo luxi*.

Ieo leo and *neo nevi, vieo vievi vietum:* But *Cieo cievi citum, deleo delevi deletum, fleo flevi fletum, compleo complevi completum;* as alſo the Compounds of *Oleo*, except *redoleo* and *ſuboleo;* but *adolevi adultum, neo nevi netum*, but *maneo manſi, torqueo torſi tortum, hæreo hæſi*.

Veo in *vi*, as *ferveo fervi*, but *defervo deferbui, conniveo connivi* and *connixi, movi motum, vovi votum, cavi cautum, favi fautum*.

The third Conjugation formeth the Preterperfect Tenſe, by changing *O* of the Preſent Tenſe into *I;* the Supine without certain Rule, as *lego legi lectum, bibo bibi bibitum, lambo lambi, ſcabo ſcabi, ico ici ictum, mando mandi manſum, pando pandi paſſum, edo edi eſum* or *eſtum*, in like manner *comedo*, the other compounds *eſum* only; *rudo rudi, ſallo ſalli ſalſum, pſallo*

pſalli, emo emi emptum, viſo viſi viſum, verto verti verſum, ſolvo ſolvi ſolutum, volvo volvi volutum, exuo exui exutum, but *ruo rui ruitum,* in compound *rutum,* as *derui derutum; ingruo, metuo metui.*

Others are irregular both in Preterperfect Tenſe and Supine.

In *bo, ſcribo ſcripſi ſcriptum, nubo nupſi nuptum, cumbo cubui cubitum.*

In *co, vinco vici victum, dico dixi dictum,* in like manner *duco, parco peperci* and *parſi parſum* and *parcitum.*

In *do,* theſe three loſe *n, findo fidi fiſſum, ſcindo ſcidi ſciſſum, fundo fudi fuſum.* Theſe following, *vado, rado, lædo, ludo, divido, trudo, claudo, plaudo, rodo, ſi* and *ſum,* as *roſi roſum,* but *cedo ceſſi ceſſum.* The reſt double thir firſt Letter in the Preterperfect Tenſe, but not compounded, as *tundo tutudi tunſum, contundo contudi contuſum,* and ſo in other Compounds. *Pendo pependi penſum, dependo dependi, tendo tetendi tenſum* and *tentum, contendo contendi, pedo pepedi peditum, cado cecidi caſum, occido, recido recidi recaſum.* The other Compounds have no Supine. *Cædo cecidi cæſum, occido occidi occiſum.* To theſe add all the compounds of *do* in this Conjugation, *addo, credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo, obdo, condo, indo, trado, prodo, vendo vendidi venditum,* except the double Compound, *obſcondo obſcondi.*

In *go, ago egi actum, dego degi, ſatago ſategi, frango fregi fractum, pango* to joyn *pegi pactum, pango* to ſing *panxi, ango anxi, jungo junxi junctum;* but theſe five, *Fingo mingo pingo ſtringo ringo* loſe *n* in thir Supines, as *finxi fictum, ningo ninxi, figo fixi fixum, rego rexi rectum; diligo, negligo, intelligo, lexi lectum, ſpargo ſparſi ſparſum.* Theſe double thir firſt Letter, *tango tetigi tactum,* but not in his Compounds, as *contingo contigi, pargo* to bargain *pepigi pactum, pungo*

and *repungo pupugi* and *punxi punctum*, the other Compounds *punxi* only.

Ho in *xi*, *traho traxi tractum*, *veho vexi vectum*.

In *lo*, *vello velli* and *vulſi vulſum*, *colo colui cultum*; *excello*, *precello*, *cellui celſum*; *alo alui alitum altum*. The reſt, not compounded, double thir firſt Letter, *Fallo fefelli falſum*, *refello refelli*, *pello pepuli pulſum*, *compello compuli*, *cello ceculi*, *percello perculi perculſi perculſum*.

In *mo*, *vomo vomui vomitum*, *tremo tremui*, *premo preſſi preſſum*, *como*, *premo*, *demo*, *ſumo*, after the ſame manner, as *ſumpſi ſumptum*.

In *No*, *ſino ſivi ſitum*, *ſterno ſtravi ſtratum*, *ſperno ſprevi ſpretum*, *lino levi lini* and *livi litum*, *cerno crevi cretum*, *temno tempſi*, *contemno contempſi contemptum*, *gigno genui genitum*, *pono poſui poſitum*, *cano cecini cantum*, *concino concinui concentum*.

In *Po*, *rumpo rupi ruptum*, *ſcalpo ſcalpſi ſcalptum*, the reſt in *ui*, as *ſtrepo ſtrepui ſtrepitum*.

In *quo*, *linquo liqui*, *relinquo reliqui relictum*, *coquo coxi coctum*.

In *Ro*, *verro verri* and *verſi verſum*, *ſero* to ſow *ſevi ſatum*, in compound, *ſitum*, as *inſero inſitum*; *ſelo* of another ſignification moſt us'd in his compounds, *Aſſero*, *conſero*, *deſero*, *exero*, *ſerui*, *ſertum*, *uro uſſi uſtum*, *gero geſſi geſtum*, *quæro quæſivi quæſitum*, *tero trivi tritum*, *curro*, *excurro*, *præcurro*, *cucurri curſum*, the other compounds double not, as *concurro concurri*.

In *So*, *accerſo*, *arceſſo*, *inceſſo*, *laceſſo*, *ivi itum*, *capeſſo* both *i* and *ivi*, *pinſo pinſui piſtum* and *pinſitum*.

In *ſco*, *paſco pavi paſtum*; *compeſco*, *diſpeſco*, *ui*; *poſco popoſci*, *diſco didici*, *quiniſco quexi*, *noſco novi notum*, but *agnoſco agnitum*, *cognoſco cognitum*.

In *to*, *ſiſto ſtiti ſtatum*, *flecto flexi flexum*, *pecto pexui pexi pexum* and *pectitum*, *necto nexui nexi nexum*, *plecto*

plexi plexum, ſterto ſtertui, meto meſſui meſſum, mitto miſi miſſum, peto petivi petitum.

In *vo, vivo vixi victum.*

In *xo, texo texui textum, nexo nexui nexum.*

In *cio, facio feci factum, jacio jeci jactum, lacio lexi lectum, ſpecio ſpexi ſpectum,* with thir Compounds, but *elicio elicui elicitum.*

In *dio, fodio fodi foſſum.*

In *gio, fugio fugi fugitum.*

In *pio, capio cepi captum, rapio rapui raptum, cupio cupivi cupitum, ſapio ſapui ſaprvi ſapitum.*

In *rio, pario peperi partum.*

In *tio, quatio quaſſi quaſſum, concutio concuſſi concuſſum.*

In *uo, pluo plui pluvi plutum, ſtruo ſtruxi ſtructum, fluo fluxi fluxum.*

The fourth Conjugation formeth the Preterperfect Tenſe in *ivi*, the Supine in *itum.*

Except, *Venio veni ventum, comperio, reperio, reperi repertum, cambio campſi campſum, ſepio ſepſi ſeptum, ſarcio ſarſi ſartum, fulceo fulſi fultum, ſentio ſenſi ſenſum, haurio hauſi hauſtum, ſancio ſanxi ſanctum ſancitum, vincio vinxi vinctum, ſalio ſalui ſaltum,* in Compound *ſultum,* as *deſilio deſilui deſultum, amicio amicui amictum, aperio, operio, perui pertum, veneo venivi venum, ſingultivi ſingultum, ſepelivi ſepultum.*

Of Verbs Compounded.

These Verbs Compounded change *a* into *e* throughout, *Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, partio, farcio, carpo, patro, ſcando, ſpargo,* as *conſpergo conſperſi conſperſum.*

Theſe following change thir firſt Vowel into *i*, and ſom of them thir Supines into *e, habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo, cano, quæro, cædo, tango, egeo,*

teneo, taceo, ſapio, rapio, placeo, diſpliceo, diſplicui diſplicitum; except *complaceo perplaceo poſthabeo.*

Scalpo, calco, ſalto, change *a* into *u,* as *exculpo; claudo quatio lavo* loſe *a* as *excludo, excutio, eluo.*

Theſe following change thir firſt Vowel into *i,* but not in the Preterperfect Tenſe, and ſomtimes *a* into *e* in the Supine, *emo, ſedeo, rego, frango, capio, jacio, lacio, ſpecio, premo,* as *comprimo compreſſi compreſſum, conjicio conjeci conjectum, pango* in two only, *compingo, impingo: Ago,* in all but *perago, ſatago, circumago, dego* and *cogo coegi: Facio* with a Prepoſition only, not in other Compounds, as *inficio, olfacio: Lego* in theſe only, *diligo, eligo, intelligo, negligo, ſeligo,* in the reſt not, as *prælego,* add to theſe *ſuperſedeo.*

Of Verbs Defective.

VERBS called Inceptives ending in *ſco,* borrow thir Preterperfect Tenſe from the Verb wherof they are deriv'd, as *tepeſco tepui* from *tepeo, ingemiſco ingemui* from *ingemo;* as alſo theſe Verbs, *cerno* to ſee, *vidi* from *video, ſido ſedi* from *ſedeo, fero tuli* from *tulo* out of uſe, in the Supine *latum, tollo ſuſtuli ſublatum* from *ſuffero.*

Theſe want the Preterperfect Tenſe.

Verbs ending in *aſco,* as *pueraſco;* in *iſco,* as *fatiſco;* in *urio,* except *parturio, eſurio:* theſe alſo, *vergo, ambigo, ferio, furo, polleo, nideo,* have no Preterperfect Tenſe.

Contrary, theſe four, *Odi, cæpi, novi, memini,* are found in the Preterperfect Tenſe only, and the Tenſes thence deriv'd, as *odi, oderam, oderim, odiſſem, odero, odiſſe,* except *memini,* which hath *memento mementote* in the Imperative.

Others are defective both in Tenſe and Perſon, as *Aio, ais, ait,* Plur. *aiunt.* The Preterimperfect *aie-*

ham is intire. Imperative, *ai.* Potential, *aias, aiat,* Plur. *aiamus, aiant.*

Auſim for *auſus ſim, auſis, auſit,* Plur. *auſint.*

Salveo, ſalvebis, ſalve ſalveto, ſalvete ſalvetote, ſalvere.

Ave aveto, avete avetote.

Faxo, faxis, faxit, faxint.

Quæſo, Plur. *quæſumus.*

Infit, infiunt.

Inquio or *inquam, inquis inquit,* Plur. *inquiunt. Inquibat,* Cic. Topic. *inquiſti, inquit.* Future, *inquies, inquiet,* Imperat. *Inque inquito.* Potent. *Inquiat.*

Dor the firſt Perſon Paſſive of *do,* and *for* before *farris* or *farre* in the Indicative, are not read, nor *der* or *fer* in the Potential.

Of a Participle.

A PARTICIPLE is a part of Speech, partaking with the Verb from whence it is deriv'd in Voice, Tenſe, and Signification, and with a Noun Adjective in manner of Declining.

Participles are either of the Active or Paſſive Voice.

Of the *Active* Two. One of the Preſent Tenſe ending in *ans,* or *ens,* as *laudans* praiſing; *habens, legens, audiens,* and is declin'd like *fælix,* as *hic hæc* et *boc habens,* Gen. *habentis,* Dat. *habenti,* &c. *Docens docentis,* &c. But from *eo, euns,* and in the compounds *iens euntis,* except *ambiens ambientis.* Note that ſome Verbs otherwiſe defective, have this Participle, as *aiens, inquiens.*

The other of the Future Tenſe is moſt commonly form'd of the firſt Supine, by changing *m* into *rus,* as of *laudatum laudaturus* to praiſe or about to praiſe, *habiturus, lecturus, auditurus;* but ſom are not regularly form'd, as of *ſectum ſecaturus,* of *jutum juva-*

turus, ſonitum ſonaturus, partum pariturus, argutum arguiturus, and ſuch like; of *ſum, futurus:* This, as alſo the other two Participles following are declin'd like *bonus.*

This Participle, with the Verb *Sum,* affordeth a ſecond Future in the Active Voice, as *laudaturus ſum, es, eſt,* &c. as alſo the Future of the Infinitive, as *laudaturum eſſe* to praiſe hereafter, *futurum eſſe,* &c.

Participles of the Paſſive Voice are alſo two, one of the Preterperfect tenſe, another of the Future.

A Participle of the Preterperfect Tenſe, is form'd of the latter Supine, by putting thereto *s,* as of *laudatu laudatus* praiſ'd, of *habitu habitus, lectu lectus, auditu auditus.*

This Participle joyn'd with the Verb *Sum,* ſupplieth the want of a Preterperfect and Preterpluperfect Tenſe in the Indicative Mood paſſive, and both them and the Future of the Potential; as alſo the Preterperfect and Preterpluperfect of the Infinitive, and with *ire* or *fore* the Future; as *laudatus ſum* or *fui* I have been praiſ'd, *Plur. laudati ſumus* or *fuimus* we have been praiſ'd, *laudatus eram* or *fueram,* &c. Potential, *laudatus ſim* or *fuerim, laudatus eſſem* or *fuiſſem, laudatus ero* or *fuero.* Infinit. *laudatum eſſe* or *fuiſſe* to have or had been praiſ'd; *laudatum ire* or *fore* to be praiſ'd hereafter.

Nor only Paſſives, but ſom Actives alſo or Neuters, beſides thir own Preterperfect tenſe borrow another from this Participle; *Cæno Cænavi* and *Cænatus ſum, Juravi* and *Juratus, Potavi* and *Potus ſum, Titubavi* and *titubatus, Careo carui caſſus ſum, Prandeo prandi* and *pranſus, Pateo patui* and *paſſus ſum, Placeo placui placitus, Sueſco ſuevi ſuetus ſum, Libet libuit* and *libitum eſt, Licet licuit licitum, Pudet puduit puditum, Piget piguit pigitum, Tædet teduit pertæſum eſt,* and this Deponent *Mereor merui* and *meritus ſum.*

Theſe Neuters following, like Paſſives, have no other Preterperfect Tenſe, but by this Participle, *Gaudeo gaviſus ſum, fido fiſus, audeo auſus, fio factus, ſoleo ſolitus ſum.*

Theſe Deponents alſo form this Participle from Supines irregular; *Labor lapſus, patior paſſus, perpetior perpeſſus, fateor faſſus, confiteor, diffiteor diffeſſus, gradior greſſus, ingredior ingreſſus, fatiſcor feſſus, metior menſus, utor uſus, ordior* to ſpin *orditus*, to begin *orſus, nitor niſus* and *nixus, ulciſcor ultus, iraſcor iratus, reor ratus, obliviſcor oblitus, fruor fructus* or *fruitus, miſereor miſertus, tuor* and *tueor tuitus, loquor locutus, ſequor ſecutus, experior expertus, paciſcor pactus, nanciſcor nactus, apiſcor aptus, adipiſcor adeptus, queror queſtus, proficiſcor profectus, expergiſcor experrectus, comminiſcor commentus, naſcor natus, morior mortuus, orior ortus ſum.*

A Participle of the Future Paſſive is form'd of the Gerund in *dum*, by changing *m* into *s*, as of *laudandum laudandus* to be praiſ'd, of *habendum habendus*, &c. And likewiſe of this Participle with the Verb *Sum*, may be form'd the ſame Tenſes in the Paſſive, which were form'd with the Participle of the Preterperfect Tenſe, as *laudandus ſum* or *fui*, &c.

Infinit. *Laudandum eſſe* or *fore.*

Of Verbs Deponent com Participles both of the Active and Paſſive form, as *loquor loquens locutus locuturus loquendus;* wherof the Participle of the Preter Tenſe ſignifieth ſomtimes both Actively and Paſſively, as *dignatus, teſtatus, meditatus*, and the like.

Of an Adverb.

An Adverb is a part of Speech joyn'd with ſome other to explain its ſignification, as *valdè probus* very honeſt, *benè eſt* it is well; *valdè doctus* very learned, *benè mane* early in the morning.

Of Adverbs, ſom be of *Time*, as *hodiè* to day, *cras* to morrow, &c.

Som be of *Place*, as *Ubi* where, *ibi* there, &c. And of many other ſorts needleſs to be here ſet down.

Certain Adverbs alſo are compar'd, as *Doctè* learnedly, *doctiùs doctiſſimè*, *fortiter fortiùs fortiſſime*, *ſæpe ſæpius ſæpiſſime*, and the like.

Of a Conjunction.

A CONJUNCTION is a part of Speech that joyneth Words and Sentences together.

Of Conjunctions ſome be Copulatives, as *et* and, *quoque* alſo, *nec* neither.

Som be disjunctive, as *aut* or.

Som be Cauſal, as *nam* for, *quia* becauſe, and many ſuch like.

Adverbs when they govern Mood and Tenſe, and joyn Sentences together, as *cum*, *ubi*, *poſtquam*, and the like, are rather to be call'd Conjunctions.

Of a Prepoſition.

A PREPOSITION is a part of Speech moſt commonly, either ſet before Nouns in Appoſition, as *ad patrem*, or joyn'd with any other words in Compoſition, as *indoctus*.

Theſe ſix, *di*, *dis*, *re*, *ſe*, *am*, *con*, are not read but in Compoſition.

As Adverbs having Caſes after them, may be call'd Prepoſitions, ſo Prepoſitions having none, may be counted Adverbs.

Of an Interjection.

AN Interjection is a part of Speech, expreſſing ſom paſſion of the mind.

Som be of ſorrow, as *heu*, *hei*.

Som be of marvelling, as *papæ*.

Som of diſdaining, as *vah*.

Som of praiſing, as *euge*.
Som of exclaiming, as *ô*, *proh*, and ſuch like.

Figures of Speech.

WORDS are ſomtimes encreaſt or diminiſht by a Letter or Syllable in the beginning, middle or ending, which are call'd *Figures of Speech*.

Encreaſt.

In the beginning, as *Gnatus* for *Natus*, *Tetuli* for *tuli*. *Protheſis*.
In the middle, as *Rettulit* for *Retulit*, *Cinctutus* for *Cinctus*. *Epentheſis*.
In the end, as *Dicier* for *dici*. *Paragoge*.

Diminiſht.

In the beginning, as *Ruit* for *Eruit*. *Apheriſis*.
In the middle, as *Audiit* for *Audivit*, *Dixti* for *dixiſti*, *Lamna* for *lamina*. *Syncope*.
In the end, as *Conſili* for *conſilii*; *ſcin* for *ſciſne*. *Apocope*.

The Second Part of Grammar,
commonly called *Syntaxis*, or *Conſtruction*.

HItherto the Eight Parts of Speech Declin'd and Undeclin'd have been ſpoken of ſingle, and each one by itſelf: Now followeth *Syntaxis* or *Conſtruction*, which is the right joyning of theſe parts together in a Sentence.

Conſtruction conſiſteth either in the agreement of words together in Number, Gender, Caſe, and Perſon, which is call'd Concord; or the governing of one the other in ſuch Caſe or Mood as is to follow.

Of the Concords.

THERE be *Three* Concords or Agreements.

The *Firſt* is of the Adjective with his Subſtantive.

The *Second* is of the Verb with his Nominative Caſe.

The *Third* is of the Relative with his Antecedent.

An Adjective (under which is comprehended both Pronoun and Participle) with his Subſtantive or Subſtantives, a Verb with his Nominative Caſe or Caſes, and a Relative with his Antecedent or Antecedents, agree all in number, and the two latter in perſon alſo: as *Amicus certus. Viri docti. Præceptor prælegit, vos vero negligitis.* Xenophon et Plato *fuere equales. Vir ſapit, qui pauca loquitur. Pater et Præceptor veniunt.* Yea though the Conjunction be diſjunctive, as *Quos neque deſidia neque luxuria vitiáverant.* Celſus. *Pater et Præceptor, quos quæritis.* But if a Verb ſingular follow many Nominatives, it muſt be applyed to each of them apart, as *Niſi foro et curiæ officium ac verecundia ſua conſtiterit.* Val. Max.

An Adjective with his Subſtantive, and a Relative with his Antecedent agree in Gender and Caſe; but the Relative not in caſe always, being ofttimes govern'd by other conſtructions: as *Amicus certus in re incerta cernitur. Liber quem dediſti mihi.*

And if it be a Participle ſerving the Infinitive Mood future, it oft-times agrees not with the Subſtantive neither in Gender nor in Number, as *Hanc ſibi rem præſidio ſperat futurum.* Cic. *Audierat non datum ire filio Uxorem.* Terent. *Omnia potius actum iri puto quam de provinciis.* Cic.

But when a Verb cometh between two Nominative Caſes not of the ſame number, or a Relative between two Subſtantives not of the ſame Gender, the Verb in Number, and the Relative in Gender may

agree with either of them; as *Amantium iræ amoris integratio eſt. Quid enim niſi vota ſuperſunt. Tuentur illum globum qui terra dicitur. Animal plenum rationis, quem vocamus hominem. Lutetia eſt quam nos Pariſios dicimus.*

And if the Nominative Caſes be of ſeveral perſons, or the Subſtantives and Antecedents of ſeveral Genders, the Verb ſhall agree with the ſecond perſon before the third, and with the firſt before either; and ſo ſhall the Adjective or Relative in thir Gender; as *Ego et tu ſumus in tuto. Tu et Pater periclitamini. Pater et Mater mortui ſunt. Frater et Soror quos vidiſti.*

But in things that have not life, an Adjective or Relative of the Neuter Gender, may agree with Subſtantives or Antecedents, Maſculin or Feminin, or both together; as *Arcus et calami ſunt bona. Arcus et calami quæ fregiſti. Pulcritudinem, conſtantiam, ordinem in Conſiliis factiſque conſervanda putat.* Cic. Off. 1. *Ira et ægritudo permiſta ſunt.* Sal.

Note that the Infinitive Mood, or any part of a Sentence may be inſtead of a Nominative Caſe to the Verb, or of a Subſtantive to the Adjective, or of an Antecedent to the Relative, and then the Adjective or Relative ſhall be of the Neuter Gender: And if there be more parts of a Sentence then one, the Verb ſhall be in the plural number; *Diluculo ſurgere ſaluberrimum eſt. Virtutem ſequi, vita eſt honeſtiſſima. Audito proconſulem in Ciliciam tendere. In tempore veni, quod omnium rerum eſt primum. Tu multum dormis et ſæpe potas, quæ duo ſunt corpori inimica.*

Somtimes alſo an Adverb is put for the Nominative Caſe to a Verb, and for a Subſtantive to an Adjective; as *Partim ſignorum ſunt combuſta. Propè centies et vicies erogatum eſt.* Cic. verr. 4.

Somtimes alſo agreement, whether it be in Gender or Number, is grounded on the ſenſe, not on the

words; as *Illum ſenium* for *illum ſenem*. *Iſte ſcelus* for *iſte ſceleſtus*. Ter. *Tranſtulit in Eunuchum ſuam*, meaning *Comœdiam*. Ter. *Pars magna obligati*, meaning *Homines*. Liv. *Impliciti laqueis nudus uterque* for *Ambo*. Ov. *Alter in alterius jactantes lumina vultus*. Ovid. that is, *Alter et alter*. *Inſperanti ipſa refers te nobis*, for *mihi*. Catul. *Diſce omnes*. Virg. Æn. 2. for *tu quiſquis es*. *Dua importuna prodigia, quos egeſtas tribuno plebis conſtrictos addixerat*. Cic. pro Seſt. *Pars merſi tenuere ratem*. *Rhemus cum fratre Quirino jura dabant*. Virg. that is, *Rhemus et frater Quirinus*. *Divellimur inde Iphitus et Pelias mecum*. Virg.

Conſtruction of Subſtantives.

HITHERTO of Concord or Agreement; the other part followeth, which is *Governing*, wherby one part of Speech is govern'd by another, that is to ſay, is put in ſuch Caſe or Mood as the word that governeth or goeth before in conſtruction requireth.

When two Subſtantives com together, betokening divers things, wherof the former may be an Adjective in the Neuter Gender taken for a Subſtantive, the latter (which alſo may be a Pronoun) ſhall be in the Genitive Caſe; as *Facundia Ciceronis*. *Amator ſtudiorum*. *Ferimur per opaca locorum*. *Corruptus vanis rerum*. Hor. *Deſiderium tui Pater ejus*.

Somtimes the former Subſtantive, as this word *Officium* or *Mos*, is underſtood; as *Oratoris eſt*, It is the part of an Orator. *Extremæ eſt dementiæ*, It is the manner of extream madneſs. *Ignavi eſt*, It is the quality of a ſlothful man. *Ubi ad Dianæ veneris; Templum* is underſtood. *Juſtitiæne prius mirer belline laborum*. Virg. Underſtand *Cauſâ*. *Neque illi ſepoſui Ciceris, neque longæ invidit avenæ*. Hor. Supply *partem*.

But if both the Subſtantives be ſpoken of one

thing, which is call'd appoſition, they ſhall be both of the ſame Caſe; as *Pater meus vir, amat me puerum.*

Words that ſignifie Quality, following the Subſtantive wherof they are ſpoken, may be put in the Genitive or Ablative Caſe; as *Puer bonæ indolis*, or *bona indole.* Som have a Genitive only; as *Ingentis Rex nominis.* Liv. *Decem annorum puer. Hujuſmodi pax. Hujus generis animal.* But *genus* is ſomtimes in the Accuſative: as *Si hoc genus rebus non proficitur.* Varr. *de re ruſt.* And the cauſe or manner of a thing in the Ablative only; as *Sum tibi natura parens, præceptor conſiliis.*

Opus and *Uſus* when they ſignifie Need, require an Ablative; as *Opus eſt mihi tuo judicio. Viginti minis uſus eſt filio.* But *Opus* is ſomtimes taken for an Adjective undeclin'd, and ſignifieth Needful: as *Dux nobis et Author opus eſt. Alia quæ opus ſunt para.*

Conſtruction of Adjectives, governing a Genitive.

ADJECTIVES that ſignifie Deſire, Knowledg, Ignorance, Remembrance, Forgetfulneſs, and ſuch like; as alſo certain others deriv'd from Verbs, and ending in *ax*, require a Genitive; as *Cupidus auri. Peritus belli. Ignarus omnium. Memor præteriti. Reus furti. Tenax propoſiti. Tempus edax rerum.*

Adjectives call'd Nouns Partitive, becauſe they ſignifie part of ſom whole quantity or number, govern the word that ſignifieth the thing parted or divided, in the Genitive; as *Aliquis noſtrum. Primus omnium. Aurium mollior eſt ſiniſtra. Oratorum eloquentiſſimus.* And oft in the Neuter Gender; as *Multum lucri. Id negotii. Hoc noctis.* Somtimes, though ſeldom, a word ſignifying the whole, is read in the ſame Caſe with the Partitive, as *Habet duos gladios quibus altero te occiſurum minatur, altero villicum*, Plaut. For *Quorum altero. Magnum opus habeo*

in manibus; quod jampridem ad hunc ipſum (me autem dicebat) quædam inſtitui. Cic. Acad. 1. *Quod quædam* for *cujus quædam.*

A Dative.

Adjectives that betoken Profit or Diſprofit, Likeneſs or Unlikeneſs, Fitneſs, Pleaſure, Submitting, or belonging to any thing, require a Dative; as *Labor eſt utilis corpori. Equalis Hectori. Idoneus bello. Jucundus omnibus. Parenti ſupplex. Mihi proprium.*

But ſuch as betoken Profit or Diſprofit have ſomtimes an Accuſative with a Prepoſition; as *Homo ad nullam partem utilis.* Cic. *Inter ſe æquales.*

And ſom Adjectives ſignifying Likeneſs, Unlikeneſs, or Relation, may have a Genitive. *Par hujus. Ejus culpæ affines. Domini ſimilis es. Commune animantium eſt conjunctionis appetitus. Alienum dignitatis ejus.* Cic. Fin. 1. *Fuit hoc quondam proprium populi Romani longè a domo bellare.* But *propior* and *proximus* admit ſomtimes an Accuſative; as *proximus Pompeium ſedebam.* Cic.

An Accuſative.

Nouns of Meaſure are put after Adjectives of like ſignification in the Accuſative, and ſomtimes in the Ablative; as *Turris alta centum pedes. Arbor lata tres digitos. Liber craſſus tres pollices,* or *tribus pollicibus.* Somtimes in the Genitive; as *Areas latas pedum denûm facito.*

All words expreſſing part or parts of a thing, may be put in the Accuſative, or ſomtimes in the Ablative; as *Saucius frontem* or *fronte. Excepto quòd non ſimul eſſes cætera lætus.* Hor. *Nuda pedem.* Ov. *Os humeroſque deo ſimilis.* Virg. Somtimes in the Genitive: as *Dubius mentis.*

An Ablative.

Adjectives of the Comparative degree engliſht with this ſign *then* or *by*, as alſo *Dignus, Indignus,*

Præditus, Contentus, and theſe words of Price, *Carus, vilis*, require an Ablative; as *Frigidior glacie. Multo doctior. Uno pede altior. Dignus honore. Virtute præditus. Sorte ſua contentus. Aſſe charum.*

But of Comparatives, *plus, amplius*, and *minus*, may govern a Genitive, alſo a Nominative, or an Accuſative; as *Plus quinquaginta hominum. Amplius duorum millium. Ne plus tertia pars eximatur mellis.* Varro. *Paulo plus quingentos paſſus. Ut ex ſua cujuſque parte ne minus dimidium ad fratrem perveniret.* Cic. Verr. 4. And *Dignus, Indignus*, have ſomtimes a Genitive after them; as *Militia eſt operis altera digna tui. Indignus avorum.* Virg.

Adjectives betokening Plenty or Want, will have an Ablative, and ſomtimes a Genitive; as *Vacuus ira*, or *iræ. Nulla Epiſtola inanis re aliqua. Ditiſſimus agri. Stultorum pleno ſunt omnia. Integer vitæ, ſceleriſque purus. Expers omnium. Vobis immunibus hujus eſſe moli dabitur.*

Words alſo betokening the cauſe, or form, or manner of a thing, are put after Adjectives in the Ablative Caſe; as *Pallidus ira. Trepidus morte futura. Nomine Grammaticus, re Barbarus.*

Of Pronouns.

Pronouns differ not in Conſtruction from Nouns, except that Poſſeſſives, *Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter*, by a certain manner of ſpeech, are ſomtimes joyn'd to a Subſtantive, which governs thir Primitive underſtood with a Noun or Participle in a Genitive Caſe; as *Dico mea unius opera rempublicam eſſe liberatam*, Cic. for *Mei unius opera.* In like manner *Noſtra, duorum, trium, paucorum, omnium virtute*, for *noſtrum duorum, &c. Meum ſolius peccatum*, Cic. *Ex tuo ipſius animo*, For *Tui ipſius. Ex ſua cujuſque parte*, Id. Verr. 2. *Ne tua quidem recentia proximi Prætoris veſtigia perſequi poterat.* Cic. verr. 4. *Si meas preſen-*

tis preces non putas profuiſſe, id. *Pro.* Planc. *Noſtros vidiſti flentis ocellos.* Ovid.

Alſo a Relative, as *qui* or *is*, ſomtimes anſwers to an Antecedent Noun or Pronoun Primitive underſtood in the Poſſeſſive; as *Omnes laudare fortunas meas qui filium haberem tali ingenio præditum.* Terent.

Conſtruction of Verbs.

VERBS for the moſt part govern either one caſe after them, or more than one in a different manner of Conſtruction.

Of the Verb Subſtantive Sum, *and ſuch like, with a Nominative, and other oblique Caſes.*

VERBS that ſignifie Being, as *Sum, exiſto, fio;* and certain Paſſives, as *dicor, vocor, ſalutor, appellor, habeor, exiſtimor, videor;* alſo Verbs of motion or reſt, as *incedo, diſcedo, ſedeo,* with ſuch like, will have a Nominative Caſe after them, as they have before them, becauſe both Caſes belong to the ſame perſon or thing, and the latter is rather in appoſition with the former, then govern'd by the Verb; as *Temperantia eſt virtus. Horatius ſalutatur Poeta. Aſt ego quæ divum incedo regina.*

And if *eſt* be an Impersonal, it may ſomtimes govern a Genitive, as *Uſus Poetæ, ut moris eſt, licentia.* Phædrus l. 4. *Negavit moris eſſe Græcorum ut &c.* Cic. Verr. 2.

But if the following Noun be of another perſon, or not directly ſpoken of the former, both after *Sum* and all his Compounds, except *poſſum*, it ſhall be put in the Dative; as *Eſt mihi domi pater. Multa petentibus deſunt multa.*

And if a thing be ſpoken of, relating to the perſon, it may be alſo in the Dative; as *Sum tibi præ-*

ſidio. Hæc res eſt mihi voluptati. Quorum alteri Capitoni cognomen fuit. Cic. *Paſtori nomen Fauſtulo fuiſſe ferunt.* Liv.

Of Verbs Tranſitives with an Accuſative, and the Exceptions therto belonging.

VERBS Active or Deponent, call'd Tranſitive, becauſe thir action paſſeth forth on ſom perſon or thing, will have an Accuſative after them of the perſon or thing to whom the action is don; as *Amo te. Vitium fuge. Deum venerare. Uſus promptos facit. Juvat me. Oportet te.*

Alſo Verbs call'd Neuters, may have an Accuſative of thir own ſignification; as *Duram ſervit ſervitutem. Longam ire viam. Endymionis ſomnum dormis. Paſtillos Rufillus olet. Nec vox hominem ſonat. Cum Glaucum ſaltaſſet.* Paterc. *Agit lætum convivam.* Horat. *Hoc me latet.*

But theſe Verbs, though Tranſitive, *Miſereor* and *Miſereſco*, paſs into a Genitive; as *Miſerere mei.* Somtimes into a Dative: *Huic miſereor.* Sen. *Dilige bonos, miſereſce malis.* Boet.

Reminiſcor, Obliviſcor, Recordor, and *Memini*, ſomtimes alſo require a Genitive; as *Datæ fidei reminiſcitur. Memini tui. Obliviſcor carminis.* Somtime retain the Accuſative; as *Recordor pueritiam. Omnia quæ curant ſenes meminerunt.* Plaut.

Theſe Imperſonals alſo, *intereſt* and *refert*, ſignifying to concern, require a Genitive, except in theſe Ablatives Feminine, *Mea, tua, ſua, noſtra, veſtra, cuja.* And the meaſure of concernment is often added in theſe Genitives, *magni, parvi, tanti, quanti*, with thir Compounds; as *Intereſt omnium rectè agere. Tua refert teipſum noſſe. Veſtra parvi intereſt.*

But Verbs of Profiting or Diſprofiting, Believing, Pleaſing, Obeying, Oppoſing, or being angry with,

paſs into a Dative; as *non potes mihi commodare nec incommodare. Placeo omnibus. Crede mihi. Nimium ne crede colori. Pareo parentibus. Tibi repugno. Adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeat.* But of the firſt and third ſort, *Juvo, adjuvo, lædo, offendo,* retain an Accuſative.

Laſtly, theſe Tranſitives, *fungor, fruor, utor, potior,* and Verbs betokening want, paſs direct into an Ablative, *Fungitur officio. Aliena frui inſania, Utere ſorte tua.* But *fungor, fruor, utor,* had antiently an Accuſative. Verbs of want, and *potior,* may have alſo a Genitive. *Pecuniæ indiget. Quaſi tu hujus indigeas patris. Potior Urbe,* or *Urbis.*

Somtimes a phraſe of the ſame ſignification with a ſingle Verb, may have the Caſe of the Verb after it; as *id operam do,* that is to ſay, *id ago. Idne eſtis authores mihi?* for *id ſuadetis. Quid me vobis tactio eſt?* for *tangitis.* Plaut. *Quid tibi hanc curatio eſt rem?* Id.

The Accuſative with a Genitive.

HITHERTO of Tranſitives governing thir Accuſative, or other Caſe, in ſingle and direct Conſtruction: Now of ſuch as may have after them more Caſes then one in Conſtruction direct and oblique, that is to ſay, with an Accuſative, a Genitive, Dative, other Accuſative, or Ablative.

Verbs of eſteeming, buying or ſelling, beſides thir Accuſative, will have a Genitive betokening the value of price, *flocci, nihili, pili, hujus,* and the like after Verbs of eſteeming: *Tanti, quanti, pluris, minoris,* and ſuch like, put without a Subſtantive, after Verbs of buying or ſelling; as *Non hujus te æſtimo. Ego illum flocci pendo. Æqui boni hoc facio* or *conſulo. Quanti mercatus es hunc equum? Pluris quam vellem.*

But the word of Value is ſomtimes in the Ablative; as *Parvi* or *parvo æſtimas probitatem.* And the word of Price moſt uſually; as *Teruncio eum non*

emerim. And particularly in theſe Adjectives, *Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo,* put without a Subſtantive, as *Vili vendo triticum. Redimite captum quàm queas minimo.* And ſomtimes *minore* for *minoris. Nam a Cælio propinqui minore centeſſimis nummum movere non poſſunt.* Cic. Att. l. 1. But Verbs Neuter or Paſſive have only the oblique Caſes after them; as *Tanti eris aliis, quanti tibi fueris. Pudor parvi penditur.* Which is alſo to be obſerv'd in the following Rules.

And this Neuter *Valeo* governeth the word of value in the Accuſative; as *Denarii dicti quod denos æris valebant.* Varr.

Verbs of admoniſhing, accuſing, condemning, acquitting, will have, beſides thir Accuſative, a Genitive of the Crime, or Penaltie, or Thing; as *Admonuit me errati. Accuſas me furti? Vatem ſceleris damnat. Furem dupli condemnavit.* And ſomtimes an Ablative with a Prepoſition, or without; as *Condemnabo eodem ego te crimine. Accuſas furti, an ſtupri, an utroque? De repetundis accuſavit,* or *damnavit.* Cic.

Alſo theſe Imperſonals, *penitet, tædet, miſeret, miſereſcit, pudet, piget,* to thir Accuſative will have a Genitive, either of the perſon, or of the thing; as *Noſtri noſmet penitet. Urbis me tædet. Miſeret me tui. Pudet me negligentiæ.*

An Accuſative with a Dative.

VERBS of giving or reſtoring, promiſing or paying, commanding or ſhewing, truſting or threatning, add to thir Accuſative a Dative of the perſon; as *Fortuna multis nimium dedit. Hæc tibi promitto. Æs alienum mihi numeravit. Frumentum imperat civitatibus. Quid et cui dicas, videto. Hoc tibi ſuadeo. Tibi* or *ad te ſcribo. Pecuniam omnem tibi credo. Utrique mortem minatus eſt.*

To theſe add Verbs Active compounded with theſe Prepoſitions, *præ, ad, ab, con, de, ex, ante, ſub, poſt, ob, in* and *inter*; as *Præcipio hoc tibi. Admovit urbi exercitum. Collegæ ſuo imperium abrogavit. Sic parvis componere magna ſolebam.*

Neuters have a Dative only; as *Meis majoribus virtute præluxi.* But ſome compounded with *pre* and *ante* may have an Accuſative; as *Præſtat ingenio alius alium. Multos anteit ſapientia.* Others with a Prepoſition; as *Quæ ad ventris victum conducunt. In hæc ſtudia incumbite.* Cic.

Alſo all Verbs Active, betokning acquiſition, likening or relation, commonly engliſht with *to* or *for*, have to thir Accuſative a Dative of the perſon; as *Magnam laudem ſibi peperit. Huic habeo non tibi. Se illis æquarunt. Expedi mihi hoc negotium:* but *mihi, tibi, ſibi,* ſomtimes are added for Elegance, the ſenſe not requiring; as *Suo hunc ſibi jugulat gladio.* Terent. Neuters a Dative only; as *Non omnibus dormio. Libet mihi. Tibi licet.*

Somtimes a Verb Tranſitive will have to his Accuſative a double Dative, one of the perſon, another of the thing; as *Do tibi veſtem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.*

A double Accuſative.

VERBS of aſking, teaching, arraying, and concealing, will have two Accuſatives, one of the perſon, another of the thing; as *Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te jamdudum hortor. Induit ſe calceos. Hoc me celabas.*

And being Paſſives, they retain one Accuſative of the thing, as *Sumtumque recingitur anguem.* Ovid. Met. 4. *Induitur togam.* Mart.

But Verbs of arraying ſomtimes change the one Accuſative into an Ablative or Dative; as *Induo te tunica,* or *tibi tunicam. Inſtravit equum penula,* or *equo penulam.*

An Accuſative with an Ablative.

VERBS Tranſitive may have to thir Accuſative an ablative of the inſtrument or cauſe, matter, or manner of doing; and Neuters the Ablative only; as *Ferit eum gladio. Taceo metu. Malis gaudet alienis. Summa eloquentia cauſam egit. Capitolium ſaxo quadrato ſubſtructum eſt. Tuo conſilio nitor. Veſcor pane. Affluis opibus. Amore abundas.* Somtimes with a Prepoſition of the manner; as *Summa cum humanitate me tractavit.*

Verbs of endowing, imparting, depriving, diſcharging, filling, emptying, and the like, will have an Ablative, and ſomtimes a Genitive; as *Dono te hoc annulo. Plurima ſalute te impertit. Aliquem familiarem ſuo ſermone participavit. Paternum ſervum ſui participavit conſilii. Interdico tibi aqua et igni. Libero te hoc metu. Implentur veteris Bacchi.*

Alſo Verbs of comparing or exceeding, will have an Ablative of the exceſs; as *Præfero hunc multis gradibus. Magno intervallo eum ſuperat.*

After all manner of Verbs, the word ſignifying any part of a thing, may be put in the Genitive, Accuſative, or Ablative; as *Abſurdè facis qui angas te animi. Pendet animi. Diſcrucior animi. Deſipit mentis. Candet dentes. Rubet capillos. Ægrotat animo, magis quàm corpore.*

Nouns of Time and Place after Verbs.

NOUNS betokening part of time, be put after Verbs in the Ablative, and ſomtimes in the Accuſative; as *Nocte vigilas, luce dormis. Nullam partem noctis requieſcit.* Cic. *Abhinc triennium ex Andro commigravit.* Ter. *Reſpondit triduo illum, ad ſummum quatriduo periturum.* Cic. Or if continuance of time, in the Accuſative, ſomtimes in the Ablative; as *Sex-*

aginta annos natus. Hyemem totam ſtertis. Imperium deponere maluerunt, quam id tenere punctum temporis contra Religionem. Cic. *Imperavit triennio, et decem menſibus. Suet.* Somtimes with a Prepoſition; as *Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt.* Ter. Rarely with a Genitive; as *Temporis anguſti manſit concordia diſcors.* Lucan.

Alſo Nouns betokening ſpace between places are put in the Accuſative, and ſomtimes in the Ablative; as *Pedem hinc ne diſceſſeris. Abeſt ab Urbe quingentis millibus paſſuum. Terra marique gentibus imperavit.*

Nouns that ſignify Place, and alſo proper Names of greater places, as Countries, be put after Verbs of moving or remaining, with a Prepoſition, ſignifying *to, from, in,* or *by,* in ſuch caſe as the Prepoſition requireth; as *Proficiſcor ab Urbe. Vivit in Anglia. Veni per Galliam in Italiam.*

But if it be the proper name of a leſſer Place, as of a City, Town, or leſſer Iſland, or any of theſe four, *Humus, Domus, Militia, Bellum,* with theſe ſigns, *on, in,* or *at* before them, being of the firſt or ſecond Declenſion, and ſingular number, they ſhall be put in the Genitive; if of the third Declenſion, or plural Number, or this word *rus,* in the Dative or Ablative; as *Vixit Romæ, Londini. Ea habitabat Rhodi. Conon plurimum Cypri vixit.* Cor. Nep. *Procumbit humi bos. Domi bellique ſimul viximus. Militavit Carthagini or Carthagine. Studuit Athenis. Ruri* or *rure educatus eſt.*

If the Verb of moving be to a place, it ſhall be put in the Accuſative; as *Eo Romam, Domum, Rus.* If from a place, in the Ablative; as *Diſceſſit Londino. Abiit Domo. Rure eſt Reverſus.*

Somtimes with a Prepoſition; as *A Brundiſio profectus eſt.* Cic. Manil. *Ut ab Athenis in Bœotiam irem.* Sulpit. apud Cic. Fam. l. 4. *Cum te profectum ab domo ſcirem.* Liv. l. 8.

Conſtruction of Paſſives.

A VERB Paſſive will have after it an Ablative of the doer, with the prepoſition *a* or *ab* before it, ſomtimes without, and more often a Dative: as *Virgilius legitur a me. Fortes creantur fortibus.* Hor. *Tibi fama petatur.* And Neutropaſſives, as *Vapulo, veneo, liceo, exulo, fio,* may have the ſame Conſtruction; as *Ab hoſte venire.*

Somtimes an Accuſative of the thing is found after a Paſſive; as *Coronari Olympia.* Hor. Epiſt. 1. *Cyclopa movetur.* Hor. for *ſaltat* or *egit. Purgor bilem.* Id.

Conſtruction of Gerunds and Supines.

GERUNDS and Supines will have ſuch caſes as the Verb from whence they com; as *Otium ſcribendi literas. Eo auditum Poetas. Ad conſulendum tibi.*

A Gerund in *di* is commonly govern'd both of Subſtantives and Adjectives in manner of a Genitive; as *Cauſa videndi. Amor habendi. Cupidus viſendi. Certus eundi.* And ſomtimes governeth a Genitive Plural; as *illorum videndi gratia.* Ter.

Gerunds in *do* are us'd after Verbs in manner of an Ablative, according to former Rules, with or without a Prepoſition; as *Defeſſus ſum ambulando. A diſcendo facile deterretur. Cæſar dando, ſublevando, ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando conſumunt diem.*

A Gerund in *dum* is us'd in manner of an Accuſative after Prepoſitions governing that caſe; as *Ad capiendum hoſtes. Ante domandum ingentes tollent animos.* Virg. *Ob redimendum captivos. Inter cænandum.*

Gerunds in ſignification are ofttimes us'd as Participles in *dus; Tuorum conſiliorum reprimendorum cauſa.* Cic. *Orationem Latinam legendis noſtris efficies pleniorem.* Cic. *Ad accuſandos homines præmio ducitur.*

A Gerund in *dum* join'd with the Imperſonal *eſt,*

and implying ſome neceſſity or duty to do a thing, may have both the Active and Paſſive Conſtruction of the Verb from whence it is deriv'd; as *Utendum eſt ætate.* Ov. *Pacem Trojano a rege petendum.* Virg. *Iterandum eadem iſta mihi.* Cic. *Serviendum eſt mihi amicis. Plura dixi quam dicendum fuit.* Cic. pro Seſt.

Conſtruction of Verb with Verb.

When two Verbs com together without a Nominative Caſe between them, the latter ſhall be in the Infinitive Mood; as *Cupio diſcere.* Or in the firſt Supine after Verbs of moving; as *Eo cubitum, ſpectatum.* Or in the latter with an Adjective; as *Turpe eſt dictu. Facile factu, opus ſcitu.*

But if a Caſe com between, not govern'd of the former Verb, it ſhall always be an Accuſative before the Infinitive Mood; as *Te rediiſſe incolumem gaudeo. Malo me divitem eſſe, quam haberi.*

And this Infinitive *eſſe*, will have always after it an Accuſative, or the ſame Caſe which the former Verb governs; as *Expedit bonos eſſe vobis. Quo mihi commiſſo, non licet eſſe piam.* But this Accuſative agreeth with another underſtood before the Infinitive; as *Expedit vobis vos eſſe bonos. Natura beatis omnibus eſſe dedit. Nobis non licet eſſe tam diſertis.* The ſame Conſtruction may be us'd after other Infinitives Neuter or Paſſive like to *eſſe* in ſignification; as *Maximo tibi poſtea et civi, et duci evadere contigit.* Val. Max. l. 6.

Somtimes a Noun Adjective or Subſtantive governs an Infinitive; as *audax omnia perpeti. Dignus amari. Conſilium ceperunt ex oppido profugere.* Cæſ. *Minari diviſoribus ratio non erat.* Cic. verr. 1.

Somtimes the Infinitive is put abſolute for the Preterimperfect or Preterperfect Tenſe; as *Ego illud ſedulo negare factum.* Ter. *Galba autem multas ſimilitudines afferre.* Cic. *Ille contra hæc omnia ruere, agere vitam.* Ter.

Conſtruction of Participles.

PARTICIPLES govern ſuch Caſes as the Verb from whence they com, according to thir Active or Paſſive ſignification; as *Fruiturus amicis. Nunquam audita mihi. Diligendus ab omnibus. Sate ſanguine divûm. Telamone creatus. Corpore mortali cretus.* Lucret. *Nate deâ. Edite regibus. Lævo ſuſpenſi loculos tabulaſque lacerto.* Hor. *Cenſus equeſtrem ſummam.* Id. *Abeundum eſt mihi. Venus orta mari. Exoſus Bella.* Virg. *Exoſus diis.* Gell. *Arma Peroſus.* Ovid. But *Pertæſus* hath an Accuſative otherwiſe then the Verb; as *Pertæſus Ignaviam. Semet ipſe pertæſus. Suet.* To theſe add participal Adjectives ending in *bilis* of the Paſſive Signification, and requiring like caſe after them; as *Nulli penetrabilis aſtro lucus erat.*

Participles chang'd into Adjectives have thir Conſtruction by the Rules of Adjectives; as *Appetens vini. Fugitans litium. Fidens animi.*

An Ablative put abſolute.

Two Nouns together, or a Noun and Pronoun with a Participle expreſt or underſtood, put abſolutely, that is to ſay, neither governing nor governed of a Verb, ſhall be put in the Ablative; as *Authore Senatu bellum geritur. Me duce vinces. Cæſare veniente hoſtes fugerunt. Sublato clamore prælium committitur.*

Conſtruction of Adverbs.

En and *ecce* will have a Nominative, or an Accuſative, and ſomtimes with a Dative; as *En Priamus. Ecce tibi ſtatus noſter. En habitum. Ecce autem alterum.*

Adverbs of quantity, time, and place require a Genitive; as *Satis loquentiæ, ſapientiæ parum ſatis.* Alſo compounded with a Verb; as *Is rerum ſuarum ſatagit. Tunc temporis ubique gentium. Eo impudentiæ proceſſit. Quoad ejus fieri poterit.*

To theſe add *Ergo* ſignifying the cauſe; as *Illius ergo.* Virg. *Virtutis ergo. Fugæ atque formidinis ergo non abiturus.* Liv.

Others will have ſuch caſe as the Nouns from whence they come; as *Minime gentium. Optime omnium. Venit obviam illi. Canit ſimiliter huic. Albanum, ſive Falernum te magis oppoſitis delectat.* Hor.

Adverbs are join'd in a Sentence to ſeveral Moods of Verbs.

Of Time, *Ubi, poſtquam, cum* or *quum,* to an Indicative or Subjunctive; as *Hæc ubi dicta dedit. Ubi nos laverimus. Poſtquam exceſſit ex Ephebis. Cum faciam vitula.* Virg. *Cum canerem reges.* Id.

Donec while, to an Indicative. *Donec eris felix.* *Donec* until, to an Indicative or Subjunctive; *Cogere donec oves juſſit.* Virg. *Donec ea aqua decocta ſit.* Colum.

Dum while, to an Indicative. *Dum apperatur Virgo.* *Dum* until, to an Indicative or Subjunctive; as *Dum redeo. Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas.* *Dum* for *dummodo* ſo as, or ſo that, to a Subjunctive; *Dum proſim tibi.*

Quoad while, to an Indicative. *Quoad expectas contubernalem.* *Quoad* until, to a Subjunctive. *Omnia integra ſervabo, quoad exercitus huc mittatur.*

Simulac, ſimulatque to an Indicative or Subjunctive; as *Simulac belli patiens erat, ſimulatque adoleverit ætas.*

Ut as, to the ſame Moods. *Ut ſalutabis, ita reſalutaberis. Ut ſementem feceris, ita et metos.* Hor. *Ut* ſo ſoon as, to an Indicative only: as *Ut ventum eſt in Urbem.*

Quaſi, tanquam, perinde, ac ſi, to a Subjunctive only; as *Quaſi non norimus nos inter nos. Tanquam feceris ipſe aliquid.*

Ne of forbidding, to an Imperative or Subjunctive; as *Ne ſævi. Ne metuas.*

Certain Adverbs of quantity, quality, or cauſe; as

Quam, quoties, cur, quare, &c. Thence alſo *qui, quis, quantus, qualis,* and the like, coming in a ſentence after the principal Verb, govern the Verb following in a Subjunctive; as *Videte quàm valdè malitiæ ſuæ confidat.* Cic. *Quid eſt cur tu in iſto loco ſedeas?* Cic. pro Cluent. *Subſideo mihi diligentiam comparavi quæ quanta ſit intelligi non poteſt, niſi,* &c. Cic. pro Quint. *Nam quid hoc iniquius dici poteſt. Quam me qui caput alterius fortunaſque defendam, Priore loco diſcere.* Ibid. *Nullum eſt Officium tam ſanctum atque ſolenne, quod non avaritia violare ſoleat.* Ibid. *Non me fallit, ſi conſulamini quid ſitis reſponſuri.* Ibid. *Dici vix poteſt quam multa ſint quæ reſpondeatis ante fieri oportere.* Ibid. *Docui quo die hunc ſibi promiſiſſe dicat, eo die ne Romæ quidem eum fuiſſe.* Ibid. *Conturbatus diſcedit neque mirum cui hæc optio tam miſera daretur.* Ibid. *Narrat quo in loco viderit Quintium.* Ibid. *Recte majores eum qui ſocium fefelliſſet in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere.* Cic. pro Roſc. Am. *Quæ concurſatio percontantium quid Prætor edixiſſet, ubi cænaret, quid enuntiaſſet.* Cic. Agrar. 1.

Of Conjunctions.

Conjunctions Copulative and Disjunctive, and theſe four, *Quam, niſi, præterquam, an,* couple like caſes; as *Socrates docuit Xenophontem et Platonem. Aut dies eſt, aut nox. Neſcio albus an ater ſit. Eſt minor natu quàm tu. Nemini placet præterquam ſibi.*

Except when ſom particular conſtruction requireth otherwiſe; as *Studui Romæ et Athenis. Emi fundum centum nummis et pluris. Accuſas furti, an ſtupri, an utroque?*

They alſo couple for the moſt part like Moods and Tenſes, as *Recto ſtat corpore, deſpicitque terras.* But not always like Tenſes; as *Niſi me lactaſſes, et vana ſpe produceres. Et habetur, et referetur tibi a me gratia.*

Of other Conjunctions, ſom govern an Indicative,

ſom a Subjunctive, according to thir ſeveral Significations.

Etſi, tametſi, etiamſi, quanquam an Indicative; *quamvis* and *licet* moſt commonly a Subjunctive; as *Etſi nihil novi afferrebatur. Quanquam animus meminiſſe horret. Quamvis Elyſios miretur Græcia campos. Ipſe licet venias.*

Ni, niſi, ſi, ſiquidem, quod quia poſtquam, poſteaquam, antequam, priuſquam an Indicative or Subjunctive; as *Niſi vi mavis eripi. Ni faciat. Caſtigo te, non quòd odeo habeam, ſed quòd amem. Antequam dicam. Si* for *quamvis* a Subjunctive only. *Redeam? Non ſi me obſecret.*

Si alſo conditional may ſomtimes govern both Verbs of the ſentence in a Subjunctive; as *Reſpiraro ſi te videro.* Cic. ad Attic.

Quando, quandoquidem, quoniam an Indicative; as *Dicite quandoquidem in molli conſedimus herba. Quoniam convenimus ambo.*

Cum, ſeeing that, a Subjunctive; as *Cum ſis officiis Gradive virilibus aptus.*

Ne, an, num, of doubting, a Subjunctive; as *Nihil refert, feceriſne, an perſuaſeris. Viſe num redierit.*

Interrogatives alſo of diſdain or reproach underſtood, govern a Subjunctive; as *tantum dem, quantum ille popoſcerit?* Cic. verr. 4. *Sylvam tu Scantiam vendas?* Cic. Agrar. *Hunc tu non ames?* Cic. ad Attic. *Furem aliquem aut rapacem accuſaris? Vitanda ſemper erit omnis avaritiæ ſuſpicio.* Cic. ver. 4. Somtimes an Infinitive; as *Méne incæpto deſiſtere victam?* Virg.

Ut that, leſt not, or although, a Subjunctive; as *Te oro, ut redeat jam in viam. Metuo ut ſubſtet hoſpes. Ut omnia contingant quæ volo.*

Of Prepoſitions.

Of Prepoſitions, ſom will have an Accuſative after

them, ſom an Ablative, ſom both, according to thir different ſignification.

An Accuſative theſe following, *Ad, apud, ante, adverſus adverſum, cis citra, circum circa, circiter, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, ponè, per, propè, propter, poſt, penes, præter, ſecundùm, ſupra, ſecùs, trans, ultra, uſque, verſus*; But *verſus* is moſt commonly ſet after the caſe it governs, as *Londinum verſus.*

And for an Accuſative after *ad*, a Dative ſomtimes is us'd in Poets; as *It clamor cælo.* Virg. *Cælo ſi gloria tollit Æneadum.* Sil. for *ad cælum.*

An Ablative theſe, *A, ab, abs, abſque, cum, coram, de, e, ex, pro, præ, palàm, ſine, tenus*, which laſt is alſo put after his Caſe, being moſt uſually a Genitive, if it be plural; as *Capulo tenus. Aurium tenus.*

Theſe, both Caſes, *In, ſub, ſuper, ſubter, clam, procul.*

In, ſignifying *to, towards, into*, or *againſt*, requires an Accuſative; as *Piſces emptos obolo in cænam ſeni. Animus in Teucros benignus. Verſa eſt in cineres Troja In te committere tantum quid Troes potuere?* Laſtly, when it ſignifies *future time*, or *for*; as *Bellum in trigeſimum diem indixerunt. Deſignati conſules in annum ſequentem. Alii pretia faciunt in ſingula capita canum.* Var. Otherwiſe *in* will have an Ablative; as *In Urbe. In Terris.*

Sub, when it ſignifies *to*, or *in time, about*, or *a little before*, requires an Accuſative; as *ſub umbram properemus. Sub id tempus. Sub noctem.* Otherwiſe an Ablative. *Sub pedibus. Sub umbra.*

Super ſignifying *beyond*, or *preſent time*, an Accuſative; as *Super Garamantas et Indos. Super cænam.* Suet. at ſupper time. *Of* or *concerning*, an Ablative; as *Multa ſuper Priamo rogitans. Super hac re.*

Super, over or *upon*, may have either caſe; as *Super ripas Tiberis effuſus. Sæva ſedens ſuper arma. Fronde ſuper viridi.*

So alſo may *ſubter*; as *pugnatum eſt ſuper ſubterque*

terras. Subter denſa teſtudine. Virg. *Clam patrem* or *patre. Procul muros.* Liv. *Patria procul.*

Prepoſitions in compoſition govern the ſame caſes as before in appoſition. *Adibo hominem. Detrudunt naves ſcopulo.* And the Prepoſition is ſomtimes repeated; as *Detrahere de tua fama nunquam cogitavi.* And ſomtimes underſtood, governeth his uſual caſe; as *Habeo te loco parentis. Apparuit humana ſpecie. Cumis erant oriundi.* Liv. *Liberis parentibus oriundus.* Colum. *Mutat quadrata rotundis.* Hor. *Pridie Compitalia. Pridie nonas* or *calendas. Poſtridie Idus. Poſtridie ludos.* Before which Accuſatives *ante* or *poſt* is to be underſtood, *Filii id ætatis.* Cic. *Hoc noctis.* Liv. Underſtand *Secundum.* Or refer to part of time. *Omnia Mercurio ſimilis.* Virg. Underſtand *per.*

Of Interjections.

CERTAIN Interjections have ſeveral Caſes after them. *O*, a Nominative, Accuſative or Vocative; as *O feſtus dies hominis. O ego lævus.* Hor. *O fortunatos. O formoſe puer.*

Others a Nominative, or an Accuſative; as *Heu priſca fides! Heu ſtirpem inviſam! Proh ſancte Jupiter! Proh deum atque hominum fidem! Hem tibi Davum!*

Yea, though the Interjection be underſtood; as *Me miſerum! Me cæcum, qui hæc ante non viderim!*

Others will have a Dative; as *Hei mihi. Væ miſero mihi.* Terent.

End of Volume the Fourth.

PRINTED BY CHARLES WHITTINGHAM, CHISWICK.

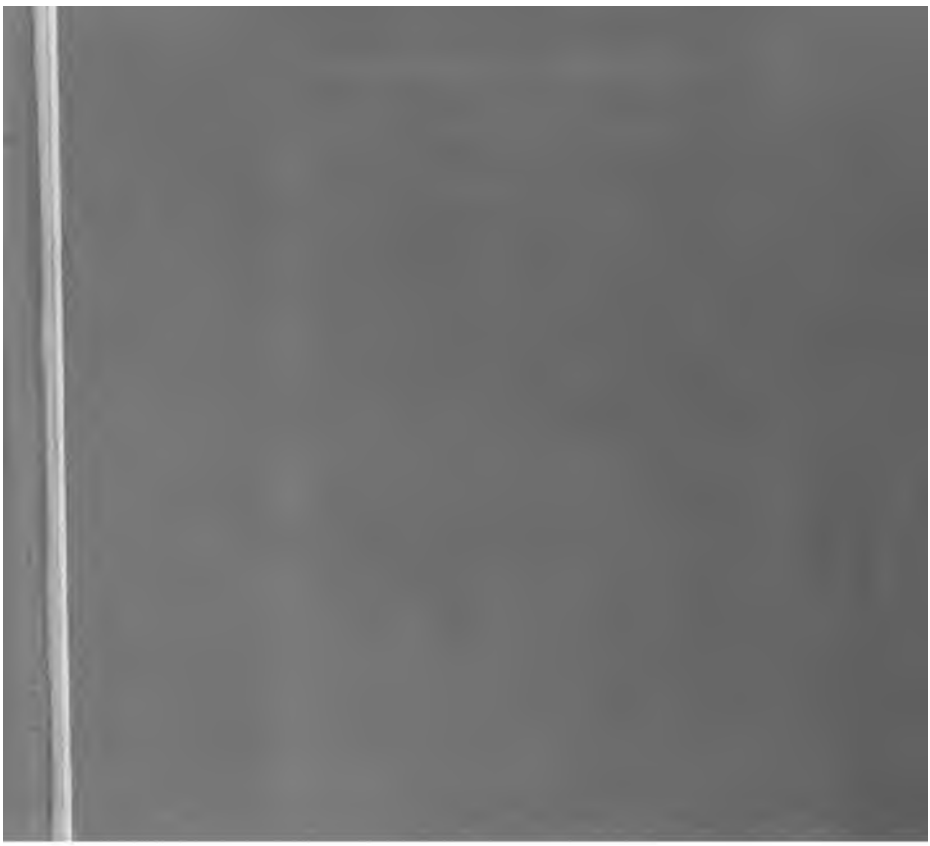

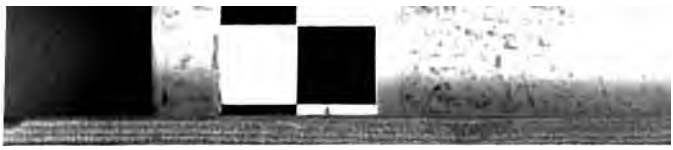

1930